Inarin kunnan perusopetuksen saamenkielisen opetuksen opetussuunnitelma 1.8.2016

INARI

Voimakas luonnostaan
Sivistystoimi

Täydennetty siv.ltk. 15.11.2017/ § 98

SISÄLLYS

LUKU 1 INARIN KUNNAN PERUSOPETUKSEN OPETUSSUUNNITELMAN MERKITYS JA LAADINTA 8

LUKU 2 PERUSOPETUS YLEISSIVISTYKSEN PERUSTANA 10

2.1 Opetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet 10

2.2 Perusopetuksen arvoperusta 11

2.3 Oppimiskäsitys 13

2.4 Inarin kunnan perusopetuksen peruspilarit 14

LUKU 3 PERUSOPETUKSEN TEHTÄVÄ JA YLEISET TAVOITTEET 15

3.1 Perusopetuksen tehtävä 15

3.2 Opetuksen ja kasvatuksen valtakunnalliset tavoitteet 16

3.3 Tavoitteena laaja-alainen osaaminen 17

3.4 Paikallisesti päätettävät asiat 23

LUKU 4 YHTENÄISEN PERUSOPETUKSEN TOIMINTAKULTTUURI 24

4.1 Toimintakulttuurin merkitys ja kehittäminen 24

4.2 Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet 25

4.3 Oppimisympäristöt ja työtavat 28

4.4 Opetuksen eheyttäminen ja monialaiset oppimiskokonaisuudet Inarin kunnassa 30

LUKU 5 OPPIMISTA JA HYVINVOINTIA EDISTÄVÄ KOULUTYÖN JÄRJESTÄMINEN 37

5.1 Yhteinen vastuu koulupäivästä 37

5.2 Yhteistyö 38

5.3 Kasvatuskeskustelut ja kurinpidollisten keinojen käyttö 39

5.4 Opetuksen järjestämistapoja 40

5.5 Opetuksen ja kasvatuksen tavoitteita tukeva muu toiminta 42

LUKU 6 OPPIMISEN ARVIOINTI 45

6.1 Arvioinnin tehtävät ja oppimista tukeva arviointikulttuuri 45

6.2 Arvioinnin luonne ja yleiset periaatteet 46

6.3 Arvioinnin kohteet ... 48

6.4 Opintojen aikainen arviointi ... 51

6.5 Arviointi lukuvuoden aikana ... 51

6.6 Arviointi lukuvuoden päättyessä ... 53

6.7 Opinnoissa eteneminen perusopetuksen aikana ... 54

6.8 Arviointi nivelkohdissa ... 55

6.9 Perusopetuksen päättöarviointi ... 56

6.10 Päättöarvosanan muodostaminen ... 56

6.11 Johonkin oppiaineeseen tai erityiseen tehtävään painottuva opetus ja päättöarviointi ... 57

6.12 Perusopetuksessa käytettävät todistukset ja todistusmerkinnät ... 57

6.13 Erityinen tutkinto ja siitä annettavat todistukset ... 62

6.14 Arviointi Inarin kunnan perusopetuksessa ... 63

LUKU 7 OPPIMISEN JA KOULUNKÄYNNIN TUKI ... 64

7.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet ... 64

7.2 Ohjaus tuen aikana ... 67

7.3 Kodin, koulun ja muiden asiantuntijatahojen yhteistyö tuen aikana ... 68

7.4 Yleinen tuki ... 69

7.5 Tehostettu tuki ... 69

7.6 Pedagoginen arvio ... 70

7.7 Oppimissuunnitelma tehostetun tuen aikana ... 70

7.8 Erityinen tuki ... 71

7.9 Pedagoginen selvitys ja erityisen tuen päätös ... 71

7.10 Henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma ... 73

7.11 Oppiaineen oppimäärän yksilöllistäminen ja opetuksesta vapauttaminen ... 73

7.12 Pidennetty oppivelvollisuus ... 75

7.13 Opetuksen järjestäminen toiminta-alueittain ... 76

7.14 Perusopetuslaissa säädetyt tukimuodot ... 77

LUKU 8 OPPILASHUOLTO ... 79

8.1 Monialainen oppilashuollon yhteistyö ... 80

8.2 Yhteisöllinen oppilashuolto ... 81

8.3 Yksilökohtainen oppilashuolto ... 82

8.4 Oppilashuoltosuunnitelmat ... 83

8.5 Oppilashuolto Inarin kunnassa ... 84

8.6 Yhteisöllinen oppilashuolto ja sen toimintatavat ... 87

8.7 Yksilökohtaisen oppilashuollon järjestäminen ... 90

8.8 Oppilashuoltosuunnitelman toteuttaminen ja seuraaminen ... 92

LUKU 9 KIELEEN JA KULTTUURIIN LIITTYVIÄ ERITYISKYSYMYKSIÄ ... 92

9.1. Saamelaiset ja saamenkieliset ... 93

9.2. Romanit ... 94

9.3. Viittomakieliset ... 94

9.4. Muut monikieliset oppilaat ... 95

LUKU 10 KAKSIKIELINEN OPETUS ... 95

10.1 Kaksikielisen opetuksen tavoitteet ja opetuksen järjestämisen lähtökohtia ... 96

10.2 Laajamittainen kaksikielinen opetus ... 98

10.3. Suppeampi kaksikielinen opetus ... 99

10.4 Paikallisesti päätettävät asiat ... 100

LUKU 11 ERITYISEEN MAAILMANKATSOMUKSEEN TAI KASVATUSOPILLISEEN JÄRJESTELMÄÄN PERUSTUVA PERUSOPETUS ... 100

11.1 Opetuksen järjestämisen periaatteet ... 100

11.2 Paikallisesti päätettävät asiat ... 101

LUKU 12 VALINNAISUUS PERUSOPETUKSESSA ... 101

12.1 Valinnaisuus Inarin kunnassa ... 103

12.2 Taide – ja taitoaineiden valinnaiset tunnit ... 104

12.3 Valinnaiset aineet ... 105

LUKU 13 VUOSILUOKAT 1-2 ... 124

13.1 Siirtymä esiopetuksesta perusopetukseen sekä vuosiluokkien 1-2 tehtävä 124

13.2 Laaja-alainen osaaminen vuosiluokilla 1-2 125

13.3 Inarin kunnan painotukset 129

13.4 OPPIAINEET VUOSILUOKILLA 1-2 129

13.5 ÄIDINKIELI JA KIRJALLISUUS, SAAMEN KIELI JA KIRJALLISUUS 129

13.6 ÄIDINKIELI JA KIRJALLISUUS, SUOMI SAAMENKIELISILLE 139

13.7 VIERAAT KIELET, SAAMEN KIELI, A2-OPPIMÄÄRÄ 149

13.8 YMPÄRISTÖOPPI 153

13.9 USKONTO, EVANKELISLUTERILAINEN 160

13.10 MUSIIKKI 164

13.11 KUVATAIDE 169

13.12 KÄSITYÖ 174

LUKU 14 VUOSILUOKAT 3-6 180

14.1 Vuosiluokkien 2 ja 3 välinen siirtymävaihe ja vuosiluokkien 3-6 tehtävä 180

14.2 Laaja-alainen osaaminen vuosiluokilla 3-6 181

14.3 Inarin kunnan painotukset 185

14.4 OPPIAINEET VUOSILUOKILLA 3-6 185

14.5 ÄIDINKIELI JA KIRJALLISUUS, SAAMEN KIELI JA KIRJALLISUUS 185

14.6 ÄIDINKIELI JA KIRJALLISUUS, SUOMI SAAMENKIELISILLE 204

14.7 VIERAAT KIELET, SAAMEN KIELI, A2-OPPIMÄÄRÄ 222

14.8 YMPÄRISTÖOPPI 234

14.9 USKONTO, EVANKELISLUTERILAINEN 250

14.10 YHTEISKUNTAOPPI 258

14.11 MUSIIKKI 264

14.12 KUVATAIDE 275

14.13 KÄSITYÖ 286

LUKU 15 VUOSILUOKAT 7-9 296

15.1 Vuosiluokkien 6 ja 7 välinen siirtymävaihe sekä vuosiluokkien 7-9 tehtävä ... 296

15.2 Laaja-alainen osaaminen vuosiluokilla 7-9 ... 297

15.3 Inarin kunnan painotukset ... 302

15.4 Oppiaineet vuosiluokilla 7-9 ... 302

15.5 ÄIDINKIELI JA KIRJALLISUUS, SAAMEN KIELI JA KIRJALLISUUS ... 302

15.6 ÄIDINKIELI JA KIRJALLISUUS, SUOMI SAAMENKIELISILLE ... 319

15.7 VIERAAT KIELET, SAAMEN KIELI, A2-OPPIMÄÄRÄ ... 336

15.8 BIOLOGIA ... 346

15.9 MAANTIETO ... 357

15.10 USKONTO, EVANKELISLUTERILAINEN ... 368

15.11 HISTORIA ... 376

15.12 YHTEISKUNTAOPPI ... 382

15.13 MUSIIKKI ... 388

15.14 KUVATAIDE ... 396

15.15 KÄSITYÖ ... 405

15.16 KOTITALOUS ... 412

LIITTEET (5 kpl) ... 418

OPPILAANOHJAUKSEN OHJAUSSUUNNITELMA ... 428

1. Oppilaanohjauksen järjestäminen ... 428

2. Oppilaanohjauksen rakenteet ja toimintatavat ... 432

3. Oppilaanohjauksen työn- ja vastuunjako sekä toiminta monialaisissa verkostoissa ... 433

4. Oppilaan ohjauspolku ... 437

5. Ohjaus siirtymävaiheissa ... 439

6. Kodin ja koulun yhteistyö ohjauksessa ... 441

7. Työelämäyhteistyö ohjauksessa ja työelämään tutustumisen järjestelyt ... 441

8. Ohjauksen toteutumisen arviointi ... 442

1 JOHDANTO ... 445

2 TASA-ARVO JA YHDENVERTAISUUS 445

2.1 Tasa-arvo 445

2.2 Yhdenvertaisuus 446

2.3 Syrjintä ja siihen liittyvät käsitteet 446

2.4 Tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyvä lainsäädäntö 448

3 TASA-ARVO JA YHDENVERTAISUUS OPETUKSESSA, OHJAUKSESSA JA TOIMINTA-KULTTUURISSA 449

3.1 Sukupuolitietoinen opetus ja ohjaus 450

3.2 Monikulttuurinen Inari 452

3.3 Sukupuolitietoinen arviointi 453

3.4 Ideoita ja näkökulmia tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi opetuksessa 453

4 SUUNNITELMAN PÄIVITTÄMINEN 456

5. INARIN KUNNAN PERUSOPETUKSEN KOULUJEN KOULUKOHTAISET TASA-ARVO JA YHDENVERTAISUUSSUUNNITELMAT 456

5.1 Inarin koulun tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma 456

5.2 Ivalon ala-asteen koulun tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma 457

5.3 Ivalon yläasteen koulun tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma 459

5.4 Sevettijärven koulun tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma 461

LÄHTEET 463

LUKU 1 INARIN KUNNAN PERUSOPETUKSEN OPETUSSUUNNITELMAN MERKITYS JA LAADINTA

Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma

Perusopetuksen ohjausjärjestelmän tarkoituksena on varmistaa koulutuksen tasa-arvo ja laatu sekä luoda hyvät edellytykset oppilaiden kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle. Ohjausjärjestelmän normiosan muodostavat perusopetuslaki ja -asetus, valtioneuvoston asetukset, opetussuunnitelman perusteet sekä paikallinen opetussuunnitelma ja siihen perustuvat lukuvuosisuunnitelmat. Järjestelmän eri osat uudistuvat, jotta opetuksen järjestämisessä pystytään ottamaan huomioon muutokset koulua ympäröivässä maailmassa ja vahvistamaan koulun tehtävää kestävän tulevaisuuden rakentamisessa.

Opetussuunnitelman perusteet laaditaan perusopetuslain ja -asetuksen sekä tavoitteet ja tuntijaon määrittävän valtioneuvoston asetuksen pohjalta. Perusteasiakirja on Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys, jonka mukaisesti paikallinen opetussuunnitelma valmistellaan. Opetussuunnitelman perusteiden tehtävänä on tukea ja ohjata opetuksen järjestämistä ja koulutyötä sekä edistää yhtenäisen perusopetuksen yhdenvertaista toteutumista.

Perusopetus on opetuksen ja kasvatuksen kokonaisuus, jossa eri osa-alueiden tavoitteet ja sisällöt liittyvät yhteen ja muodostavat opetuksen ja toimintakulttuurin perustan. Tämän vuoksi opetussuunnitelman perusteet sisältävät tavoitteita ja sisältöjä koskevien määräysten lisäksi niiden ymmärtämistä avaavaa tekstiä. Perusteasiakirja sisältää tarpeellisilta osin myös viittauksia lainsäädäntöön, johon perusteissa määrättävät asiat perustuvat.

Paikallinen opetussuunnitelma on tärkeä osa perusopetuksen ohjausjärjestelmää. Sillä on keskeinen merkitys sekä valtakunnallisten tavoitteiden että paikallisesti tärkeänä pidettyjen tavoitteiden ja tehtävien ilmentämisessä ja toteuttamisessa. Paikallinen opetussuunnitelma luo yhteisen perustan ja suunnan päivittäiselle koulutyölle. Se on strateginen ja pedagoginen työkalu, joka linjaa opetuksen järjestäjän toimintaa sekä koulujen työtä. Opetussuunnitelma liittää koulujen toiminnan muuhun paikalliseen toimintaan lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja oppimisen edistämiseksi.

Inarin kunnan opetussuunnitelman laatimista ohjaavat periaatteet

Opetuksen järjestäjällä eli Inarin kunnan sivistystoimella on vastuu paikallisen opetussuunnitelman laadinnasta ja kehittämisestä. Opetussuunnitelmassa päätetään perusopetuksen kasvatustyön, opetuksen, oppimisen arvioinnin ja tuen, ohjauksen ja oppilashuollon, kodin ja koulun yhteistyön sekä muun toiminnan järjestämisestä ja toteuttamisesta. Siinä täydennetään ja painotetaan opetussuunnitelman perusteissa määriteltyjä tavoitteita, toimintaa ohjaavia linjauksia, keskeisiä sisältöjä ja muita opetuksen järjestämiseen liittyviä seikkoja paikallisesta näkökulmasta. Nämä paikalliset täydennykset ja painotukset on merkitty Inarin kunnan perusopetuksen opetussuunnitelmaan eli tähän asiakirjaan vihreällä fontin värillä. Opetussuunnitelman laadinnassa

on otettu huomioon oppilaiden tarpeet, paikalliset erityispiirteet sekä itsearvioinnin ja kehittämistyön tulokset.

Opetussuunnitelman tehtävänä on edistää opetuksen laadun jatkuvaa kehittämistä ja vahvistaa koulutuksellista jatkumoa. Se luo perustan esiopetuksesta perusopetukseen ja perusopetuksesta seuraavaan koulutusvaiheeseen siirtymiselle.

Inarin kunnan sivistyslautakunta hyväksyy erikseen Inarin kunnan esiopetuksen opetussuunnitelman, Inarin kunnan perusopetuksen suomenkielisen opetuksen opetussuunnitelman ja Inarin kunnan perusopetuksen saamenkielisen opetuksen opetussuunnitelman. Nämä opetussuunnitelmat koskevat kaikkia Inarin kunnan perusopetuksen kouluja. Opetussuunnitelmat on laadittu siten, että annettava opetus on ainejakoista.

Kaikki oppilaiden yksilölliset suunnitelmat rakennetaan yhteisen opetussuunnitelman varaan. Koulujen työsuunnitelmissa täsmennetään, miten opetussuunnitelmaa toteutetaan kussakin koulussa lukuvuoden aikana. Perusopetusasetus velvoittaa tiedottamaan oppilaille ja heidän huoltajilleen keskeisistä työsuunnitelmassa päätetyistä asioista. Inarin kunnan esiopetuksen opetussuunnitelma, perusopetuksen suomenkielisen opetuksen opetussuunnitelma ja perusopetuksen saamenkielisen opetuksen opetussuunnitelma ovat nähtävillä Inarin kunnan www-sivuilla kohdassa Sivistyspalvelut ja Koulut.

Oppilaalla on perusopetuslain turvaama oikeus saada kaikkina koulupäivinä opetussuunnitelman mukaista perusopetusta. Opetuksen järjestäjä eli Inarin kunnan sivistystoimi huolehtii tämän oikeuden toteutumisesta, ja jokainen oppilaiden kanssa työskentelevä toteuttaa Inarin kunnan sivistyslautakunnan vahvistamaa opetussuunnitelmaa ja noudattaa muita työtä ohjaavia normeja. Opetussuunnitelmatyöhön Inarin kunnassa ovat osallistuneet opettajat, oppilaat ja heidän huoltajansa sekä eri yhteistyötahot. Siitä heille suuri kiitos.

Inarin kunnan perusopetuksen opetussuunnitelman arviointi ja kehittäminen

Inarin kunnan sivistystoimen tehtävänä on arvioida antamaansa koulutusta ja sen vaikuttavuutta sekä osallistua toimintansa ulkopuoliseen arviointiin. Arvioinnin tarkoitus on koulutuksen kehittäminen ja oppimisen edellytysten parantaminen. Perusopetuksen opetussuunnitelman ja työsuunnitelman toteutumisen seuranta, säännöllinen arviointi ja kehittäminen ovat osa tätä tehtävää. Inarin kunnassa tämä itsearviointi tapahtuu Inarin kunnan koulujen arviointisuunnitelman mukaisesti. Itsearvioinnissa voidaan hyödyntää myös kansallisten arviointien ja kehittämishankkeiden tuloksia sekä perusopetuksen valtakunnallisia laatukriteereitä. Yhteistyö oppilaiden, huoltajien ja muiden toimijoiden kanssa edistää perusopetuksen avointa ja rakentavaa itsearviointia.

Muutokset opetussuunnitelman perusteissa edellyttävät vastaavien muutosten tekemistä paikalliseen opetussuunnitelmaan ja viemistä käytäntöön. Inarin kunnassa voidaan tarkistaa opetussuunnitelmaa ja parantaa sen laatua sekä toimivuutta myös paikallisista tarpeista lähtien ja kehittämistyön tuloksia hyödyntäen.

Inarin kunnan opetussuunnitelman laadinta ja keskeiset opetusta ohjaavat ratkaisut

Inarin kunnan perusopetuksen suomenkielisen opetuksen ja saamenkielisen opetuksen tuntijako hyväksyttiin sivistyslautakunnassa 22.1.2015 ja 18.2.2015 (liite 1). Perusopetuksen tuntijaon mukaan opetuksessa painottuvat äidinkielen ja kirjallisuuden oppimäärien sekä käsityön oppimäärän tuntimäärät. Perusopetuksen kieliohjelma, taide- ja taitoaineiden valinnaiset tunnit sekä oppilaalle valinnaisten aineiden jako on esitelty luvussa 12 Valinnaisuus perusopetuksessa. Inarin kunnan perusopetuksessa opetus järjestetään opetusryhmissä vuosiluokittain tai yhdysluokissa ja opetus on vuosiluokittain etenevää sekä pääosin ainejakoista. Opetukseen käytetään tuntia kohti vähintään 45 minuuttia.

LUKU 2 PERUSOPETUS YLEISSIVISTYKSEN PERUSTANA

Perusopetus luo perustan oppilaiden yleissivistykselle. Kunta on velvollinen järjestämään perusopetusta alueellaan asuville oppivelvollisuusikäisille. Perusopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet nousevat perustuslaista, perusopetuslaista ja -asetuksesta, valtioneuvoston asetuksista sekä opetussuunnitelman perusteista. Opetuksen järjestämisessä otetaan huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Perusopetus rakentuu yhteiselle arvoperustalle ja käsitykselle oppimisesta.

2.1 Opetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Perusopetuksessa noudatetaan valtakunnallisesti yhtenäisiä perusteita siten kuin perusopetuslaissa säädetään. Opetus järjestetään oppilaiden ikäkauden ja edellytysten mukaisesti ja siten, että se edistää oppilaiden tervettä kasvua ja kehitystä. Opetuksessa tulee olla yhteistyössä kotien kanssa. Oppilaalla on oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta, oppilaanohjausta sekä riittävää oppimisen ja koulunkäynnin tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Inarin kunnan perusopetuksessa opetusryhmät muodostettu siten, että opetuksessa voidaan saavuttaa opetussuunnitelmassa asetetut tavoitteet. Oppilaalla on oikeus saada maksutta opetus ja sen edellyttämät oppikirjat ja muu oppimateriaali, työvälineet ja työaineet. Lisäksi oppilaalla on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämä oppilashuolto sekä laissa määritellyt opintososiaaliset edut ja palvelut. Oppilashuollon järjestämistä ohjaa oppilas- ja opiskelijahuoltolaki. Opetukseen osallistuvalla oppilaalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Oppilaalle on annettava jokaisena työpäivänä tarkoituksenmukaisesti järjestetty, täysipainoinen, maksuton ateria. Ruokailutilanteiden on oltava ohjattuja.

Suomen perustuslain ja yhdenvertaisuuslain mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, etnisen tai kansallisen alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, seksuaalisen suuntautumisen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Tasa-arvolaki velvoittaa kaikkia oppilaitoksia huolehtimaan siitä, että ihmisillä on sukupuoleen katsomatta samat mahdollisuudet koulutukseen. Opetuksen ja opetusaineistojen tulee tukea tasa-arvolain toteutumista.

Opetuksen järjestämisessä otetaan lisäksi huomioon opetushenkilöstön määrään ja kelpoisuuteen liittyvät säännökset sekä muun muassa turvallisuuteen ja työsuojeluun liittyvät säännökset,

henkilötietojen käyttöä, julkisuutta ja yksityisyyden suojaa koskevat säännökset, tekijänoikeussäännökset sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä ohjaavat määräykset.

YK:n yleismaailmallinen ihmisoikeuksien julistus muodostaa historiallisen ja eettisen perustulkinnan ihmisoikeuksien merkittävyydestä. Suomi on sitoutunut useisiin kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin, jotka edellyttävät jokaisen lapsen oppimisesta ja hyvinvoinnista huolehtimista. Näistä keskeisiä ovat Lapsen oikeuksien sopimus, Taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus eli ns. TSS-sopimus, Euroopan ihmisoikeuksien sopimus sekä Vammaisten henkilöiden oikeuksien sopimus. Saamelaisten oikeuksien turvaamiseksi otetaan lisäksi huomioon YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista.

YK:n lapsen oikeuksien sopimus antaa perusopetukselle oikeudellisen perustan. Sopimuksen mukaan lasten kanssa ja lasten hyväksi työskenteleviä velvoittavat sopimuksen yleisperiaatteet, jotka ovat yhdenvertaisuus ja syrjimättömyys, lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus suojeluun, huolenpitoon ja kehittymiseen sekä lapsen oikeus ilmaista näkemyksensä ja tulla kuulluksi ja lapsen näkemysten kunnioittaminen. Sopimuksen mukaan jokaisella lapsella on oikeus hyvään elämään sekä yksilölliseen, ruumiilliseen, henkiseen, hengelliseen, moraaliseen ja sosiaaliseen kehittymiseen.

2.2 Perusopetuksen arvoperusta

Opetussuunnitelman perusteet on laadittu alla esitetyn arvoperustan mukaisesti:

Oppilaan ainutlaatuisuus ja oikeus hyvään opetukseen

Perusopetus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvoisesta merkityksestä. Jokainen oppilas on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella on oikeus kasvaa täyteen mittaansa ihmisenä ja yhteiskunnan jäsenenä. Tässä oppilas tarvitsee kannustusta ja yksilöllistä tukea sekä kokemusta siitä, että kouluyhteisössä häntä kuunnellaan ja arvostetaan ja että hänen oppimisestaan ja hyvinvoinnistaan välitetään. Yhtä tärkeä on kokemus osallisuudesta ja siitä, että voi yhdessä toisten kanssa rakentaa yhteisönsä toimintaa ja hyvinvointia.

Jokaisella oppilaalla on oikeus hyvään opetukseen ja onnistumiseen koulutyössä. Oppiessaan oppilas rakentaa identiteettiään, ihmiskäsitystään, maailmankuvaansa ja -katsomustaan sekä paikkaansa maailmassa. Samalla hän luo suhdetta itseensä, toisiin ihmisiin, yhteiskuntaan, luontoon ja eri kulttuureihin. Oppimisesta syrjäytyminen merkitsee sivistyksellisten oikeuksien toteutumatta jäämistä ja on uhka terveelle kasvulle ja kehitykselle. Perusopetus luo edellytyksiä elinikäiselle oppimiselle, joka on erottamaton osa hyvän elämän rakentamista.

Arvokasvatuksen merkitys korostuu maailmassa, jossa monimediainen tiedonvälitys, globaalit tietoverkot, sosiaalinen media ja vertaissuhteet muokkaavat lasten ja nuorten arvomaailmaa. Arvokeskustelu oppilaiden kanssa ohjaa oppilaita tunnistamaan ja nimeämään kohtaamiaan arvoja ja arvostuksia sekä pohtimaan niitä myös kriittisesti. Oppilaita tuetaan rakentamaan omaa arvoperustaansa. Koulun ja kotien yhteinen arvopohdinta ja siihen perustuva yhteistyö luovat turvallisuutta ja edistävät oppilaiden kokonaisvaltaista hyvinvointia. Henkilöstön avoin ja

kunnioittava suhtautuminen kotien erilaisiin uskontoihin, katsomuksiin, perinteisiin ja kasvatusnäkemyksiin on rakentavan vuorovaikutuksen perusta.

Ihmisyys, sivistys, tasa-arvo ja demokratia

Perusopetus tukee oppilaan kasvua ihmisyyteen, jota kuvaa pyrkimys totuuteen, hyvyyteen ja kauneuteen sekä oikeudenmukaisuuteen ja rauhaan. Ihmisyyteen kasvussa jännitteet pyrkimysten ja vallitsevan todellisuuden välillä ovat väistämättömiä. Sivistykseen kuuluu taito käsitellä näitä ristiriitoja eettisesti ja myötätuntoisesti sekä rohkeus puolustaa hyvää. Sivistys merkitsee yksilöiden ja yhteisöjen taitoa tehdä ratkaisuja eettisen pohdinnan, toisen asemaan asettumisen ja tietoon perustuvan harkinnan perusteella. Eettisyyden ja esteettisyyden näkökulmat ohjaavat pohtimaan, mikä elämässä on arvokasta. Sivistys ilmenee tavassa suhtautua itseen, muihin ihmisiin, ympäristöön ja tietoon sekä tavassa ja tahdossa toimia. Sivistynyt ihminen pyrkii toimimaan oikein, itseään, toisia ihmisiä ja ympäristöä arvostaen. Hän osaa käyttää tietoa kriittisesti. Sivistykseen kuuluu myös pyrkimys itsesäätelyyn ja vastuunottoon omasta kehittymisestä ja hyvinvoinnista.

Perusopetus rakentuu elämän ja ihmisoikeuksien kunnioittamiselle. Se ohjaa niiden puolustamiseen ja ihmisarvon loukkaamattomuuteen. Perusopetus edistää hyvinvointia, demokratiaa ja aktiivista toimijuutta kansalaisyhteiskunnassa. Tasa-arvon tavoite ja laaja yhdenvertaisuusperiaate ohjaavat perusopetuksen kehittämistä (liite 5). Opetus edistää osaltaan taloudellista, sosiaalista, alueellista ja sukupuolten tasa-arvoa. Opetus on oppilaita uskonnollisesti, katsomuksellisesti ja puoluepoliittisesti sitouttamatonta. Koulua ja opetusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana.

Kulttuurinen moninaisuus rikkautena

Perusopetus rakentuu moninaiselle suomalaiselle kulttuuriperinnölle. Se on muodostunut ja muotoutuu eri kulttuureiden vuorovaikutuksessa. Opetus tukee oppilaiden oman kulttuuri-identiteetin rakentumista ja kasvua aktiivisiksi toimijoiksi omassa kulttuurissaan ja yhteisössään sekä kiinnostusta muita kulttuureita kohtaan. Samalla opetus vahvistaa luovuutta ja kulttuurisen moninaisuuden kunnioitusta, edistää vuorovaikutusta kulttuurien sisällä ja niiden välillä ja luo siten pohjaa kulttuurisesti kestävälle kehitykselle.

Eri kulttuuri- ja kielitaustoista tulevat ihmiset kohtaavat toisensa perusopetuksessa ja tutustuvat monenlaisiin tapoihin, yhteisöllisiin käytäntöihin ja katsomuksiin. Asioita opitaan näkemään toisten elämäntilanteista ja olosuhteista käsin. Oppiminen yhdessä yli kieli-, kulttuuri-, uskonto- ja katsomusrajojen luo edellytyksiä aidolle vuorovaikutukselle ja yhteisöllisyydelle. Perusopetus antaa perustan ihmisoikeuksia kunnioittavaan maailmankansalaisuuteen ja rohkaisee toimimaan myönteisten muutosten puolesta.

Kestävän elämäntavan välttämättömyys

Ihminen on osa luontoa ja täysin riippuvainen ekosysteemien elinvoimaisuudesta. Tämän ymmärtäminen on keskeistä ihmisenä kasvussa. Perusopetuksessa tunnistetaan kestävän kehityksen ja ekososiaalisen sivistyksen välttämättömyys, toimitaan sen mukaisesti ja ohjataan oppilaita

kestävän elämäntavan omaksumiseen. Kestävän kehityksen ja elämäntavan ulottuvuudet ovat ekologinen ja taloudellinen sekä sosiaalinen ja kulttuurinen. Ekososiaalisen sivistyksen johtoajatuksena on luoda elämäntapaa ja kulttuuria, joka vaalii ihmisarvon loukkaamattomuutta, ekosysteemien monimuotoisuutta ja uusiutumiskykyä sekä samalla rakentaa osaamispohjaa luonnonvarojen kestävälle käytölle perustuvalle kiertotaloudelle. Ekososiaalinen sivistys merkitsee ymmärrystä erityisesti ilmastonmuutoksen vakavuudesta sekä pyrkimystä toimia kestävästi.
Ihminen kehittää ja käyttää teknologiaa sekä tekee teknologiaa koskevia päätöksiä arvojensa pohjalta. Hänellä on vastuu teknologian ohjaamisesta suuntaan, joka varmistaa ihmisen ja luonnon tulevaisuuden. Perusopetuksessa pohditaan kulutus- ja tuotantotavoissa ilmeneviä ristiriitoja suhteessa kestävään tulevaisuuteen sekä etsitään ja toteutetaan yhteistoimin ja pitkäjänteisesti elämäntapaamme korjaavia ratkaisuja. Oppilaita ohjataan tuntemaan myös kehitykseen vaikuttavia yhteiskunnallisia rakenteita ja ratkaisuja ja vaikuttamaan niihin. Perusopetus avaa näköalaa sukupolvien yli ulottuvaan globaaliin vastuuseen.

2.3 Oppimiskäsitys

Opetussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan oppilas on aktiivinen toimija. Hän oppii asettamaan tavoitteita ja ratkaisemaan ongelmia sekä itsenäisesti että yhdessä muiden kanssa. Oppiminen on erottamaton osa yksilön ihmisenä kasvua ja yhteisön hyvän elämän rakentamista. Kieli, kehollisuus ja eri aistien käyttö ovat ajattelun ja oppimisen kannalta olennaisia. Uusien tietojen ja taitojen oppimisen rinnalla oppilas oppii reflektoimaan oppimistaan, kokemuksiaan ja tunteitaan. Myönteiset tunnekokemukset, oppimisen ilo ja uutta luova toiminta edistävät oppimista ja innostavat kehittämään omaa osaamista.

Oppiminen tapahtuu vuorovaikutuksessa toisten oppilaiden, opettajien ja muiden aikuisten sekä eri yhteisöjen ja oppimisympäristöjen kanssa. Se on yksin ja yhdessä tekemistä, ajattelemista, suunnittelua, tutkimista ja näiden prosessien monipuolista arvioimista. Siksi oppimisprosessissa on olennaista oppilaiden tahto ja kehittyvä taito toimia ja oppia yhdessä. Oppilaita ohjataan myös ottamaan huomioon toimintansa seuraukset ja vaikutukset muihin ihmisiin ja ympäristöön. Yhdessä oppiminen edistää oppilaiden luovan ja kriittisen ajattelun ja ongelmanratkaisun taitoja sekä kykyä ymmärtää erilaisia näkökulmia. Se myös tukee oppilaiden kiinnostuksen kohteiden laajentumista. Oppiminen on monimuotoista ja sidoksissa opittavaan asiaan, aikaan ja paikkaan.

Oppimaan oppimisen taitojen kehittyminen on perusta tavoitteelliselle ja elinikäiselle oppimiselle. Siksi oppilasta ohjataan tiedostamaan omat tapansa oppia ja käyttämään tätä tietoa oppimisensa edistämiseen. Oppimisprosessistaan tietoinen ja vastuullinen oppilas oppii toimimaan yhä itseohjautuvammin. Oppimisprosessin aikana hän oppii työskentely- ja ajattelutaitoja sekä ennakoimaan ja suunnittelemaan oppimisen eri vaiheita. Jotta oppilas voisi oppia uusia käsitteitä ja syventää ymmärrystä opittavista asioista, häntä ohjataan liittämään opittavat asiat ja uudet käsitteet aikaisemmin oppimaansa. Tietojen ja taitojen oppiminen on kumuloituvaa ja se vaatii usein pitkäaikaista ja sinnikästä harjoittelua.

Oppilaan kiinnostuksen kohteet, arvostukset, työskentelytavat ja tunteet sekä kokemukset ja käsitykset itsestä oppijana ohjaavat oppimisprosessia ja motivaatiota. Oppilaan minäkuva sekä pystyvyyden tunne ja itsetunto vaikuttavat siihen, millaisia tavoitteita oppilas asettaa toiminnalleen.

Oppimisprosessin aikana saatava rohkaiseva ohjaus vahvistaa oppilaan luottamusta omiin mahdollisuuksiinsa. Monipuolisen myönteisen ja realistisen palautteen antaminen ja saaminen ovat keskeinen osa sekä oppimista tukevaa että kiinnostuksen kohteita laajentavaa vuorovaikutusta.

2.4 Inarin kunnan perusopetuksen peruspilarit

Inarin kunnan perusopetuksen peruspilarit, joita jokainen perusopetuksen oppilaiden kanssa työskentelevä toteuttaa, ovat:

1. Oppimiskäsityksen muutos

- oppilas on aktiivinen toimija
- asioita tutkitaan, tarkastellaan ja opiskellaan yhdessä sekä liitetään/yhdistetään jo aiemmin opittuun (sosiokonstruktivistinen oppimiskäsitys)
- oppilaalle annetaan oppimisprosessin aikana rohkaisevaa ohjausta
- opittavia asioita reflektoidaan yhdessä (tunnilla, tutustumiskäynneillä, retkillä ja leirikouluissa)

2. Inkluusioperiaate

- lähikoulu on kaikkien lasten koulu
- tärkeää on, että oppilas voi opiskella muiden ikäistensä kanssa
- opetuksessa ja ohjauksessa on kyse esteiden poistamisesta eikä oppilaiden tarpeista tai puutteista
- opettajan tehtävänä on käyttää/etsiä erilaisia opetusmenetelmiä, jotta erilaiset oppijat edistyvät ja kehittyvät
- ketään ei jätetä yksin (tunneälyn ja empatian sekä yhteisöllisyyden kehittäminen)

3. TVT-taidot

- tärkeää on kehittää ja ylläpitää oppilaiden, opettajien ja koulunkäynninohjaajien tvt-taitoja
- jo opittujen taitojen aktiivinen hyödyntäminen koulupäivän aikana
- tieto- ja viestintäteknologiaa hyödynnetään jokaisessa perusopetuksen oppiaineessa

4. Monipuoliset työtavat

- jokainen opettaja pyytää oppilailta palautetta oppitunneilla käytetyistä työtavoista vähintään kerran lukuvuodessa
- kehitetään oppilaskeskeisiä työtapoja
- oppilaiden osallisuutta oppituntien ja toiminnan suunnittelussa vahvistetaan

5. Arvot

- kaikilla oppilaalla on oikeus hyvään opetukseen jokaisena koulupäivänä
- tunnetaidot ja empatia ovat keskeisiä vuorovaikutuksessa (työntekijät, oppilaat, huoltajat ja esimiehet)
- koulun aikuisilla tulee olla rohkeutta puolustaa hyvää
- kulttuurinen moninaisuus on rikkaus eli toimitaan ja opitaan yhdessä yli kieli-, kulttuuri-, uskonto- ja katsomusrajojen

- luonnon monimuotoisuuden ja luonnon uusiutumiskyvyn vaaliminen

LUKU 3 PERUSOPETUKSEN TEHTÄVÄ JA YLEISET TAVOITTEET

3.1 Perusopetuksen tehtävä

Perusopetus on koulutusjärjestelmän kivijalka ja samalla osa esiopetuksesta alkavaa koulutusjatkumoa. Perusopetus tarjoaa oppilaille mahdollisuuden laajan yleissivistyksen perustan muodostamiseen ja oppivelvollisuuden suorittamiseen. Se antaa valmiudet ja kelpoisuuden toisen asteen opintoihin. Se ohjaa oppilaita löytämään omat vahvuutensa ja rakentamaan tulevaisuutta oppimisen keinoin.

Perusopetuksen tehtävää voidaan tarkastella sen opetus- ja kasvatustehtävän, yhteiskunnallisen tehtävän, kulttuuritehtävän sekä tulevaisuustehtävän näkökulmasta. Perusopetusta kehitetään inkluusioperiaatteen mukaisesti. Opetuksen saavutettavuudesta ja esteettömyydestä pidetään huoli. Jokaisella perusopetusta antavalla koululla on opetus- ja kasvatustehtävä. Tämä tarkoittaa oppilaiden oppimisen, kehityksen ja hyvinvoinnin tukemista yhteistyössä kotien kanssa. Perusopetus tarjoaa oppilaille mahdollisuuden osaamisen monipuoliseen kehittämiseen. Se rakentaa oppilaiden myönteistä identiteettiä ihmisinä, oppijoina ja yhteisön jäseninä. Opetus edistää osallisuutta ja kestävää elämäntapaa sekä kasvua demokraattisen yhteiskunnan jäsenyyteen. Perusopetus kasvattaa oppilaita ihmisoikeuksien tuntemiseen, kunnioittamiseen ja puolustamiseen.

Perusopetuksen yhteiskunnallisena tehtävänä on edistää tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja oikeudenmukaisuutta. Perusopetus kartuttaa inhimillistä ja sosiaalista pääomaa. Inhimillinen pääoma koostuu osaamisesta ja sosiaalinen pääoma ihmisten välisistä yhteyksistä, vuorovaikutuksesta ja luottamuksesta. Yhdessä ne edistävät yksilöllistä ja yhteiskunnallista hyvinvointia ja kehitystä. Perusopetuksen tehtävänä on osaltaan ehkäistä eriarvoistumista ja syrjäytymistä sekä edistää sukupuolten tasa-arvoa. Perusopetus kannustaa yhdenvertaisesti tyttöjä ja poikia eri oppiaineiden opinnoissa sekä lisää tietoa ja ymmärrystä sukupuolen moninaisuudesta. Jokaista oppilasta autetaan tunnistamaan omat mahdollisuutensa ja rakentamaan oppimispolkunsa ilman sukupuoleen sidottuja roolimalleja.

Perusopetuksen kulttuuritehtävänä on edistää monipuolista kulttuurista osaamista ja kulttuuriperinnön arvostamista sekä tukea oppilaita oman kulttuuri-identiteetin ja kulttuurisen pääoman rakentamisessa. Opetus lisää ymmärrystä kulttuureiden moninaisuudesta ja auttaa hahmottamaan kulttuureita menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden jatkumoina, joissa jokainen voi itse olla toimijana.

Koulua ympäröivän maailman muutos vaikuttaa väistämättä oppilaiden kehitykseen ja hyvinvointiin sekä koulun toimintaan. Perusopetuksessa opitaan kohtaamaan muutostarpeita avoimesti, arvioimaan niitä kriittisesti ja ottamaan vastuuta tulevaisuutta rakentavista valinnoista.

Perusopetuksen globaalikasvatus luo osaltaan edellytyksiä oikeudenmukaiselle ja kestävälle kehitykselle YK:n asettamien kehitystavoitteiden suuntaisesti. Työtä tehdään mahdollisuuksien mukaan yhdessä muissa maissa toimivien koulujen ja opetuksen kehittäjien kanssa. Perusopetus vaikuttaa myönteisenä ja yhteiskuntaa rakentavana muutosvoimana kansallisesti ja kansainvälisesti.

3.2 Opetuksen ja kasvatuksen valtakunnalliset tavoitteet

Opetuksen ja kasvatuksen valtakunnallisista tavoitteista säädetään perusopetuslaissa sekä tarkemmin valtioneuvoston asetuksessa. Tavoitteet ohjaavat opetussuunnitelman perusteiden kaikkien osa-alueiden laadintaa. Ne ohjaavat myös paikallisen opetussuunnitelman laadintaa ja koulutyötä.

Kasvu ihmisyyteen ja yhteiskunnan jäsenyyteen

Valtioneuvoston asetuksen 2 §:ssä korostetaan koulun kasvatus- ja opetustehtävää. Keskeisenä tavoitteena on tukea oppilaiden kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuulliseen yhteiskunnan jäsenyyteen. Opetuksen ja kasvatuksen tulee myös tukea kasvua tasapainoisiksi ja terveen itsetunnon omaaviksi ihmisiksi. Asetuksen mukaan opetus edistää kulttuurien sekä aatteellisten, maailmankatsomuksellisten ja uskonnollisten, kuten kristillisten, perinteiden sekä länsimaisen humanismin perinteen tuntemista ja ymmärtämistä. Elämän, toisten ihmisten ja luonnon kunnioittamisen rinnalla korostetaan ihmisarvon loukkaamattomuutta, ihmisoikeuksien kunnioittamista ja suomalaisen yhteiskunnan demokraattisia arvoja, kuten yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Sivistykseen nähdään kuuluvaksi myös yhteistyö ja vastuullisuus, terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen, kasvu hyviin tapoihin sekä kestävän kehityksen edistäminen.

Tarpeelliset tiedot ja taidot

Asetuksen 3§:n mukaan opetuksen keskeisenä tavoitteena on luoda perusta oppilaan laajan yleissivistyksen muodostumiselle sekä maailmankuvan avartumiselle. Tähän tarvitaan sekä eri tiedonalojen tietoja ja taitoja että tiedonaloja läpileikkaavaa ja yhdistävää osaamista. Taitojen merkitys korostuu. Asetuksessa todetaan, että opetettavan tiedon tulee perustua tieteelliseen tietoon. Siinä säädetään myös muulla kuin äidinkielellä annettavan opetuksen sekä erityiseen maailmankatsomukseen ja kasvatusopilliseen järjestelmään perustuvan opetuksen järjestämisestä ja tavoitteista.

Sivistyksen, tasa-arvoisuuden ja elinikäisen oppimisen edistäminen

Asetuksen 4 § sisältää tavoitteita ja periaatteita, joiden mukaisesti opetus ja kasvatus sekä oppilashuolto tulee järjestää. Kaiken toiminnan tulee vahvistaa koulutuksellista tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä parantaa oppimaan oppimisen taitoja ja edellytyksiä elinikäiseen oppimiseen. Asetuksessa korostuu vuorovaikutteisten oppimisympäristöjen hyödyntäminen sekä koulun ulkopuolella tapahtuva oppiminen opetustyön resurssina. Samoin korostuu kasvua ja oppimista edistävän toimintakulttuurin sekä toimivan oppilashuollon merkitys.

Valtioneuvoston asetuksessa säädetyt tavoitteet ohjaavat tarkastelemaan opetusta kokonaisuutena, joka rakentaa tässä ajassa tarvittavaa yleissivistystä ja luo pohjaa elinikäiselle oppimiselle. Tiedonalakohtaisen osaamisen lisäksi tulee tavoitella oppiainerajat ylittävää osaamista. Tähän pohjautuen opetussuunnitelman perusteissa määritellään tavoitteet ja sisällöt sekä yhteisille oppiaineille että tavoitteet oppiaineita yhdistäville laaja-alaisille osaamisalueille ja monialaisille oppimiskokonaisuuksille. Tavoitteiden toteutuminen edellyttää suunnitelmallista yhteistyötä ja tavoitteiden toteutumisen arviointia.

3.3 Tavoitteena laaja-alainen osaaminen

Laaja-alaisella osaamisella tarkoitetaan tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostamaa kokonaisuutta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja tilanteen edellyttämällä tavalla. Siihen, miten oppilaat käyttävät tietojaan ja taitojaan, vaikuttavat oppilaiden omaksumat arvot ja asenteet sekä tahto toimia. Laaja-alaisen osaamisen lisääntynyt tarve nousee ympäröivän maailman muutoksista. Ihmisenä kasvaminen, opiskelu, työnteko sekä kansalaisena toimiminen nyt ja tulevaisuudessa edellyttävät tiedon- ja taidonalat ylittävää ja yhdistävää osaamista.

Arvot, oppimiskäsitys ja toimintakulttuuri luovat perustan osaamisen kehittymiselle. Kukin oppiaine rakentaa osaamista oman tiedon- ja taidonalansa sisältöjä ja menetelmiä hyödyntäen. Osaamisen kehittymiseen vaikuttavat sekä ne sisällöt, joiden parissa työskennellään, että erityisesti se, miten työskennellään ja miten oppijan ja ympäristön vuorovaikutus toimii. Oppilaille annettava palaute sekä oppimisen ohjaus ja tuki vaikuttavat etenkin asenteisiin, motivaatioon ja tahtoon toimia.

Seuraavassa kuvataan seitsemän laaja-alaista osaamiskokonaisuutta ja perustellaan niiden merkitys. Kokonaisuuksilla on useita liittymäkohtia toisiinsa. Niiden yhteisenä tavoitteena on perusopetuksen tehtävän mukaisesti ja oppilaiden ikäkauden huomioon ottaen tukea ihmisenä kasvamista sekä edistää demokraattisen yhteiskunnan jäsenyyden ja kestävän elämäntavan edellyttämää osaamista. Erityisen tärkeätä on rohkaista oppilaita tunnistamaan oma erityislaatunsa, omat vahvuutensa ja kehittymismahdollisuutensa sekä arvostamaan itseään.

Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet täsmennetään luvuissa 13, 14 ja 15 vuosiluokkakokonaisuuksittain. Tavoitteet on otettu huomioon oppiaineiden tavoitteiden ja keskeisten sisältöalueiden määrittelyssä. Oppiainekuvauksissa osoitetaan oppiaineiden tavoitteiden yhteys laaja-alaiseen osaamiseen.

Ajattelu ja oppimaan oppiminen (L1)

Ajattelun ja oppimisen taidot luovat perustaa muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Ajatteluun ja oppimiseen vaikuttaa se, miten oppilaat hahmottavat itsensä oppijoina ja ovat vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa. Olennaista on myös, miten he oppivat tekemään havaintoja ja hakemaan, arvioimaan, muokkaamaan, tuottamaan sekä jakamaan tietoa ja ideoita. Oppilaita ohjataan huomaamaan, että tieto voi rakentua monella tavalla, esimerkiksi tietoisesti päättelemällä tai intuitiivisesti, omaan kokemukseen perustuen. Tutkiva ja luova työskentelyote,

yhdessä tekeminen sekä mahdollisuus syventymiseen ja keskittymiseen edistävät ajattelun ja oppimaan oppimisen kehittymistä.

Opettajien on tärkeä rohkaista oppilaita luottamaan itseensä ja näkemyksiinsä ja olemaan samalla avoimia uusille ratkaisuille. Rohkaisua tarvitaan myös epäselvän ja ristiriitaisen tiedon äärellä olemiseen. Oppilaita ohjataan pohtimaan asioita eri näkökulmista, hakemaan uutta tietoa ja siltä pohjalta tarkastelemaan ajattelutapojaan. Heidän kysymyksilleen annetaan tilaa ja heitä innostetaan etsimään vastauksia, kuuntelemaan toisten näkemyksiä sekä samalla pohtimaan myös omaa sisäistä tietoaan. Heitä rohkaistaan rakentamaan uutta tietoa ja näkemystä. Koulun muodostaman oppivan yhteisön jäseninä oppilaat saavat tukea ja kannustusta ideoilleen ja aloitteilleen, jolloin heidän toimijuutensa voi vahvistua.

Oppilaita ohjataan käyttämään tietoa itsenäisesti ja vuorovaikutuksessa toisten kanssa ongelmanratkaisuun, argumentointiin, päättelyyn ja johtopäätösten tekemiseen sekä uuden keksimiseen. Oppilailla tulee olla mahdollisuus analysoida käsillä olevaa asiaa kriittisesti eri näkökulmista. Innovatiivisten ratkaisujen löytäminen edellyttää, että oppilaat oppivat näkemään vaihtoehtoja ja yhdistelemään näkökulmia ennakkoluulottomasti ja voivat käyttää kuvittelukykyään olemassa olevien rajojen ylittämiseen. Leikit, pelillisyys, fyysinen aktiivisuus, kokeellisuus ja muut toiminnalliset työtavat sekä taiteen eri muodot edistävät oppimisen iloa ja vahvistavat edellytyksiä luovaan ajatteluun ja oivaltamiseen. Valmiudet systeemiseen ja eettiseen ajatteluun kehittyvät vähitellen, kun oppilaat oppivat näkemään asioiden välisiä vuorovaikutussuhteita ja keskinäisiä yhteyksiä sekä hahmottamaan kokonaisuuksia.

Jokaista oppilasta autetaan tunnistamaan oma tapansa oppia ja kehittämään oppimisstrategioitaan. Oppimaan oppimisen taidot karttuvat, kun oppilaita ohjataan ikäkaudelleen sopivalla tavalla asettamaan tavoitteita, suunnittelemaan työtään, arvioimaan edistymistään sekä hyödyntämään teknologisia ja muita apuvälineitä opiskelussaan. Oppilaita tuetaan rakentamaan perusopetuksen aikana hyvä tiedollinen ja taidollinen perusta sekä kestävä motivaatio jatko-opinnoille ja elinikäiselle oppimiselle.

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu (L2)

Oppilaat kasvavat maailmaan, joka on kulttuurisesti, kielellisesti, uskonnollisesti ja katsomuksellisesti moninainen. Kulttuurisesti kestävä elämäntapa ja monimuotoisessa ympäristössä toimiminen edellyttävät ihmisoikeuksien kunnioittamiselle perustuvaa kulttuurista osaamista, arvostavan vuorovaikutuksen taitoja ja keinoja ilmaista itseään ja näkemyksiään.

Perusopetuksessa oppilaita ohjataan ympäristön kulttuuristen merkitysten tunnistamiseen ja arvostamiseen sekä oman kulttuuri-identiteetin ja myönteisen ympäristösuhteen rakentamiseen. Oppilaat oppivat tuntemaan ja arvostamaan elinympäristöään ja sen kulttuuriperintöä sekä omia sosiaalisia, kulttuurisia, uskonnollisia, katsomuksellisia ja kielellisiä juuriaan. Heitä kannustetaan pohtimaan oman taustansa merkitystä ja paikkaansa sukupolvien ketjussa. Oppilaita ohjataan näkemään kulttuurinen moninaisuus lähtökohtaisesti myönteisenä voimavarana. Samalla heitä ohjataan tunnistamaan, miten kulttuurit, uskonnot ja katsomukset vaikuttavat yhteiskunnassa ja arjessa, miten media muokkaa kulttuuria sekä pohtimaan myös, millaisia asioita ei voida

ihmisoikeuksien vastaisena hyväksyä. Kouluyhteisössä ja koulun ulkopuolella tehtävässä yhteistyössä oppilaat oppivat havaitsemaan kulttuurisia erityispiirteitä ja toimimaan joustavasti eri ympäristöissä. Heitä kasvatetaan kohtaamaan arvostavasti muita ihmisiä sekä noudattamaan hyviä tapoja. Oppilaat saavat mahdollisuuksia kokea ja tulkita taidetta, kulttuuria ja kulttuuriperintöä. He oppivat myös välittämään, muokkaamaan ja luomaan kulttuuria ja perinteitä ja huomaamaan niiden merkityksen hyvinvoinnille.
Koulutyöhön sisällytetään runsaasti tilaisuuksia harjaantua esittämään mielipiteensä rakentavasti ja toimimaan eettisesti. Oppilaita ohjataan asettumaan toisen asemaan ja tarkastelemaan asioita ja tilanteita eri näkökulmista. Koulutyössä edistetään suunnitelmallisesti ihmisoikeuksien, erityisesti lapsen oikeuksien tuntemista ja arvostamista sekä niiden mukaista toimintaa. Kunnioitusta ja luottamusta muita ihmisryhmiä ja kansoja kohtaan vahvistetaan kaikessa toiminnassa, myös kansainvälistä yhteistyötä tehden.

Kouluyhteisössä oppilaat saavat kokemuksia vuorovaikutuksen merkityksestä myös omalle kehitykselle. He kehittävät sosiaalisia taitojaan, oppivat ilmaisemaan itseään eri tavoin ja esiintymään eri tilanteissa. Opetuksessa tuetaan oppilaiden kasvua monipuolisiksi ja taitaviksi kielenkäyttäjiksi sekä äidinkielellään että muilla kielillä. Oppilaita rohkaistaan vuorovaikutukseen ja itsensä ilmaisemiseen vähäiselläkin kielitaidolla. Yhtä tärkeätä on oppia käyttämään matemaattisia symboleita, kuvia ja muuta visuaalista ilmaisua, draamaa sekä musiikkia ja liikettä vuorovaikutuksen ja ilmaisun välineinä. Koulutyöhön sisältyy myös monipuolisia mahdollisuuksia käsillä tekemiseen. Oppilaita ohjataan arvostamaan ja hallitsemaan omaa kehoaan ja käyttämään sitä tunteiden ja näkemysten, ajatusten ja ideoiden ilmaisemiseen. Koulutyössä rohkaistaan mielikuvituksen käyttöön ja kekseliäisyyteen. Oppilaita ohjataan edistämään toiminnallaan esteettisyyttä ja nauttimaan sen eri ilmenemismuodoista.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot (L3)

Elämässä ja arjessa selviäminen edellyttää yhä moninaisempia taitoja. Kyse on terveydestä, turvallisuudesta ja ihmissuhteista, liikkumisesta ja liikenteestä, teknologisoituneessa arjessa toimimisesta sekä oman talouden hallinnasta ja kuluttamisesta, jotka kaikki vaikuttavat kestävään elämäntapaan. Perusopetuksessa tuetaan oppilaiden luottavaista suhtautumista tulevaisuuteen.

Kouluyhteisö ohjaa ymmärtämään, että jokainen vaikuttaa toiminnallaan niin omaan kuin toistenkin hyvinvointiin, terveyteen ja turvallisuuteen. Oppilaita kannustetaan huolehtimaan itsestä ja toisista, harjoittelemaan oman elämän ja arjen kannalta tärkeitä taitoja sekä lisäämään ympäristönsä hyvinvointia. Oppilaat oppivat perusopetuksen aikana tuntemaan ja ymmärtämään hyvinvointia ja terveyttä edistävien ja sitä haittaavien tekijöiden sekä turvallisuuden merkityksen ja hakemaan niihin liittyvää tietoa. He saavat mahdollisuuden kantaa vastuuta omasta ja yhteisestä työstä sekä kehittää tunnetaitojaan ja sosiaalisia taitojaan. Oppilaat kasvavat huomaamaan ihmissuhteiden ja keskinäisen huolenpidon tärkeyden. He oppivat myös ajanhallintaa, joka on tärkeä osa arjenhallintaa ja itsesäätelyä. Oppilaat saavat tilaisuuksia harjoitella toimimaan omasta ja muiden turvallisuudesta huolehtien eri tilanteissa, myös liikenteessä. Heitä ohjataan ennakoimaan vaaratilanteita ja toimimaan niissä tarkoituksenmukaisesti. Heitä opetetaan tunnistamaan keskeiset turvallisuuteen liittyvät symbolit sekä suojaamaan yksityisyyttään ja henkilökohtaisia rajojaan.

Oppilaat tarvitsevat perustietoa teknologiasta ja sen kehityksestä sekä vaikutuksista eri elämänalueilla ja ympäristössä. He tarvitsevat myös opastusta järkeviin teknologisiin valintoihin. Opetuksessa tarkastellaan teknologian monimuotoisuutta ja ohjataan ymmärtämään sen toimintaperiaatteita ja kustannusten muodostumista. Perusopetuksessa oppilaita ohjataan teknologian vastuulliseen käyttöön ja pohditaan siihen liittyviä eettisiä kysymyksiä.

Oppilaita opastetaan kehittämään kuluttajataitojaan sekä edellytyksiään omasta taloudesta huolehtimiseen ja talouden suunnitteluun. Oppilaat saavat ohjausta kuluttajana toimimiseen, mainonnan kriittiseen tarkasteluun sekä omien oikeuksien ja vastuiden tuntemiseen ja eettiseen käyttöön. Heitä kannustetaan kohtuullisuuteen, jakamiseen ja säästäväisyyteen. Perusopetuksen aikana oppilaat harjaantuvat kestävän elämäntavan mukaisiin valintoihin ja toimintatapoihin.

Monilukutaito (L4)

Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten tekstien tulkitsemisen, tuottamisen ja arvottamisen taitoja, jotka auttavat oppilaita ymmärtämään monimuotoisia kulttuurisia viestinnän muotoja sekä rakentamaan omaa identiteettiään. Monilukutaito perustuu laaja-alaiseen käsitykseen tekstistä. Teksteillä tarkoitetaan tässä sanallisten, kuvallisten, auditiivisten, numeeristen ja kinesteettisten symbolijärjestelmien sekä näiden yhdistelmien avulla ilmaistua tietoa. Tekstejä voidaan tulkita ja tuottaa esimerkiksi kirjoitetussa, puhutussa, painetussa, audiovisuaalisessa tai digitaalisessa muodossa.

Oppilaat tarvitsevat monilukutaitoa osatakseen tulkita maailmaa ympärillään ja hahmottaa sen kulttuurista monimuotoisuutta. Monilukutaito merkitsee taitoa hankkia, yhdistää, muokata, tuottaa, esittää ja arvioida tietoa eri muodoissa, eri ympäristöissä ja tilanteissa sekä erilaisten välineiden avulla. Monilukutaito tukee kriittisen ajattelun ja oppimisen taitojen kehittymistä. Sitä kehitettäessä tarkastellaan ja pohditaan myös eettisiä ja esteettisiä kysymyksiä. Monilukutaitoon sisältyy monia erilaisia lukutaitoja, joita kehitetään kaikessa opetuksessa. Oppilaiden tulee voida harjoittaa taitojaan sekä perinteisissä että monimediaisissa, teknologiaa eri tavoin hyödyntävissä oppimisympäristöissä.

Oppilaiden monilukutaitoa kehitetään kaikissa oppiaineissa arkikielestä kohti eri tiedonalojen kielen ja esitystapojen hallintaa. Osaamisen kehittyminen edellyttää rikasta tekstiympäristöä, sitä hyödyntävää pedagogiikkaa sekä oppiaineiden välistä ja muiden toimijoiden kanssa tehtävää yhteistyötä. Opetus tarjoaa mahdollisuuksia erilaisista teksteistä nauttimiseen. Oppimistilanteissa oppilaat käyttävät, tulkitsevat ja tuottavat erilaisia tekstejä sekä yksin että yhdessä muiden kanssa. Oppimateriaalina hyödynnetään ilmaisultaan monimuotoisia tekstejä ja mahdollistetaan niiden kulttuuristen yhteyksien ymmärtäminen. Opetuksessa tarkastellaan oppilaille merkityksellisiä, autenttisia tekstejä sekä niistä nousevia tulkintoja maailmasta. Näin oppilaat voivat hyödyntää opiskelussa vahvuuksiaan ja itseään kiinnostavia sisältöjä ja käyttää niitä myös osallistumisessa ja vaikuttamisessa.

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen (L5)

Tieto- ja viestintäteknologinen (tvt) osaaminen on tärkeä kansalaistaito sekä itsessään että osana monilukutaitoa. Se on oppimisen kohde ja väline. Perusopetuksessa huolehditaan siitä, että kaikilla

oppilailla on mahdollisuudet tieto- ja viestintäteknologisen osaamisen kehittämiseen. Tieto- ja viestintäteknologiaa hyödynnetään suunnitelmallisesti perusopetuksen kaikilla vuosiluokilla, eri oppiaineissa ja monialaisissa oppimiskokonaisuuksissa sekä muussa koulutyössä.

Tieto- ja viestintäteknologista osaamista kehitetään neljällä pääalueella 1) Oppilaita ohjataan ymmärtämään tieto- ja viestintäteknologian käyttö- ja toimintaperiaatteita ja keskeisiä käsitteitä sekä kehittämään käytännön tvt-taitojaan omien tuotosten laadinnassa. 2) Oppilaita opastetaan käyttämään tieto- ja viestintäteknologiaa vastuullisesti, turvallisesti ja ergonomisesti. 3) Oppilaita opetetaan käyttämään tieto- ja viestintäteknologiaa tiedonhallinnassa sekä tutkivassa ja luovassa työskentelyssä. 4) Oppilaat saavat kokemuksia ja harjoittelevat tvt:n käyttämistä vuorovaikutuksessa ja verkostoitumisessa. Kaikilla näillä alueilla tärkeätä on oppilaiden oma aktiivisuus ja mahdollisuus luovuuteen sekä itselle sopivien työskentelytapojen ja oppimispolkujen löytämiseen. Tärkeätä on myös yhdessä tekemisen ja oivaltamisen ilo, mikä vaikuttaa opiskelumotivaatioon. Tieto- ja viestintäteknologia tarjoaa välineitä tehdä omia ajatuksia ja ideoita näkyväksi monin eri tavoin ja siten se myös kehittää ajattelun ja oppimisen taitoja.

Oppilaita opastetaan tuntemaan tvt:n erilaisia sovelluksia ja käyttötarkoituksia sekä huomaamaan niiden merkitys arjessa, ja ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa ja vaikuttamisen keinona. Yhdessä pohditaan, miksi tieto- ja viestintäteknologiaa tarvitaan opiskelussa, työssä ja yhteiskunnassa ja miten näistä taidoista on tullut osa yleisiä työelämätaitoja. Tieto- ja viestintäteknologian vaikutusta opitaan arvioimaan kestävän kehityksen näkökulmasta ja toimimaan vastuullisina kuluttajina. Oppilaat saavat perusopetuksen aikana kokemuksia tvt:n käytöstä myös kansainvälisessä vuorovaikutuksessa. He oppivat hahmottamaan sen merkitystä, mahdollisuuksia ja riskejä globaalissa maailmassa.

Työelämätaidot ja yrittäjyys (L6)

Työelämä, ammatit ja työn luonne muuttuvat mm. teknologisen kehityksen ja talouden globalisoitumisen seurauksena. Työn vaatimusten ennakointi on vaikeampaa kuin ennen. Oppilaiden tulee perusopetuksessa saada yleisiä valmiuksia, jotka edistävät kiinnostusta ja myönteistä asennetta työtä ja työelämää kohtaan. Oppilaiden on tärkeä saada kokemuksia, jotka auttavat oivaltamaan työn ja yritteliäisyyden merkityksen, yrittäjyyden mahdollisuudet sekä oman vastuun yhteisön ja yhteiskunnan jäsenenä. Koulutyö järjestetään niin, että oppilaat voivat kartuttaa työelämätuntemustaan, oppia yrittäjämäistä toimintatapaa ja oivaltaa koulussa ja vapaa-ajalla hankitun osaamisen merkityksen oman työuran kannalta.

Oppilaita opetetaan tuntemaan lähialueen elinkeinoelämän erityispiirteitä ja keskeisiä toimialoja. Perusopetuksen aikana oppilaat tutustuvat työelämään ja saavat kokemuksia työnteosta sekä yhteistyöstä koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa. Tällöin harjoitellaan työelämässä tarvittavaa asianmukaista käyttäytymistä ja yhteistyötaitoja sekä huomataan kielitaidon ja vuorovaikutustaitojen merkitys. Itsensä työllistämisen taidot ja yrittäjyys sekä riskien arviointi ja hallittu ottaminen tulevat tutuiksi myös erilaisten projektien kautta. Koulutyössä opitaan ryhmätoimintaa, projektityöskentelyä ja verkostoitumista.

Koulussa harjaannutaan työskentelemään itsenäisesti ja yhdessä toisten kanssa sekä toimimaan

järjestelmällisesti ja pitkäjänteisesti. Yhteisessä työssä jokainen oppilas voi hahmottaa oman tehtävänsä osana kokonaisuutta. Siinä opitaan myös vastavuoroisuutta ja ponnistelua yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi. Toiminnallisissa opiskelutilanteissa oppilaat voivat oppia suunnittelemaan työprosesseja, asettamaan hypoteeseja, kokeilemaan erilaisia vaihtoehtoja ja tekemään johtopäätöksiä. He harjoittelevat työhön tarvittavan ajan arviointia ja muita työn edellytyksiä sekä uusia ratkaisujen löytämistä olosuhteiden muuttuessa. Samalla on tilaisuus oppia ennakoimaan työskentelyn mahdollisia vaikeuksia ja kohtaamaan myös epäonnistumisia ja pettymyksiä. Oppilaita kannustetaan sisukkuuteen työn loppuunsaattamisessa sekä työn ja sen tulosten arvostamiseen.

Oppilaita rohkaistaan suhtautumaan uusiin mahdollisuuksiin avoimesti ja toimimaan muutostilanteissa joustavasti ja luovasti. Heitä ohjataan tarttumaan asioihin aloitteellisesti ja etsimään erilaisia vaihtoehtoja. Oppilaita tuetaan tunnistamaan ammatillisia kiinnostuksen kohteitaan sekä tekemään jatko-opintovalintansa perustellusti ja omista lähtökohdistaan, perinteisten sukupuoliroolien ja muiden roolimallien vaikutukset tiedostaen.

Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävän tulevaisuuden rakentaminen (L7)

Yhteiskunnalliseen toimintaan osallistuminen on demokratian toimivuuden perusedellytys. Osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä vastuullista suhtautumista tulevaisuuteen voi oppia vain harjoittelemalla. Kouluyhteisö tarjoaa tähän turvalliset puitteet. Samalla perusopetus luo osaamisperustaa oppilaiden kasvulle demokraattisia oikeuksia ja vapauksia vastuullisesti käyttäviksi, aktiivisiksi kansalaisiksi. Koulun tehtävänä on vahvistaa jokaisen oppilaan osallisuutta.

Perusopetuksessa luodaan edellytykset oppilaiden kiinnostukselle kouluyhteisön ja yhteiskunnan asioita kohtaan. Koulussa kunnioitetaan heidän oikeuttaan osallistua päätöksentekoon ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. Oppilaat osallistuvat oman opiskelunsa, yhteisen koulutyön ja oppimisympäristön suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. He saavat tietoja ja kokemuksia kansalaisyhteiskunnan osallistumis- ja vaikuttamisjärjestelmistä ja keinoista sekä yhteisöllisestä työskentelystä koulun ulkopuolella. Ympäristön suojelemisen merkitys avautuu omakohtaisen luontosuhteen kautta. Oppilaat oppivat arvioimaan median vaikutuksia ja käyttämään sen mahdollisuuksia. Kokemusten kautta oppilaat oppivat vaikuttamista, päätöksentekoa ja vastuullisuutta. Samalla he oppivat hahmottamaan sääntöjen ja sopimusten sekä luottamuksen merkityksen. Osallistuessaan sekä koulussa että sen ulkopuolella oppilaat oppivat ilmaisemaan omia näkemyksiään rakentavasti. He oppivat työskentelemään yhdessä ja saavat tilaisuuksia harjoitella neuvottelemista, sovittelemista ja ristiriitojen ratkaisemista sekä asioiden kriittistä tarkastelua. Oppilaita kannustetaan pohtimaan ehdotuksiaan eri osapuolten yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon sekä oikeudenmukaisen kohtelun ja kestävän elämäntavan näkökulmista.

Perusopetuksen aikana oppilaat pohtivat menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden välisiä yhteyksiä sekä erilaisia tulevaisuusvaihtoehtoja. Heitä ohjataan ymmärtämään omien valintojen, elämäntapojen ja tekojen merkitys paitsi itselle, myös lähiyhteisöille, yhteiskunnalle ja luonnolle. Oppilaat saavat valmiuksia sekä omien että yhteisön ja yhteiskunnan toimintatapojen ja -rakenteiden arviointiin ja muuttamiseen kestävää tulevaisuutta rakentaviksi.

3.4 Paikallisesti päätettävät asiat

Inarin kunnassa laaja-alaisen osaamisen painotuksina ovat Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu (L2) sekä Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot (L3). Painotusten toteutumisen arviointi tehdään lukuvuoden toiminnan arvioinnin yhteydessä ja kirjataan koulun toimintakertomukseen.

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu (L2)

Oppilaat kasvavat maailmaan, joka on kulttuurisesti, kielellisesti, uskonnollisesti ja katsomuksellisesti moninainen. Inarissa oppilaita ohjataan ympäristön kulttuuristen merkitysten tunnistamiseen ja arvostamiseen sekä oman kulttuuri-identiteetin ja myönteisen ympäristösuhteen rakentamiseen. Inarin kunnan perusopetuksessa olevat oppilaat tutustuvat alueen suomalaiseen kulttuuriin ja Inarin kunnan alueella vaikuttaviin saamelaisiin kulttuureihin ja kieliin. Näin oppilaat tutustuvat sekä omiin juuriinsa että toisten tapoihin ja perinteisiin.

Itsensä ilmaisemisen monipuoliset taidot, arvostava vuorovaikutus, sosiaaliset taidot, ihmisoikeuksien tiedostaminen sekä hyvät tavat ovat tärkeitä yhteisössä toimimisen kannalta.

Tavoitteena on ohjata oppilaita pohtimaan ja tunnistamaan miten kulttuurit, uskonnot ja katsomukset vaikuttavat yhteiskunnassa ja ihmisten käyttäytymisessä. Oppimistavoitteena on, että oppilaat arvostavat omaa kulttuuriansa, mutta osaavat myös arvostaa toisten ihmisten erilaista kieli- ja kulttuuritaustaa. Lisäksi tavoitteena on, että oppilaat tuntevat ja arvostavat omaa elinympäristöään, omia sosiaalisia, kulttuurisia, uskonnollisia, katsomuksellisia ja kielellisiä juuriaan. Opettajien ja koulun työntekijöiden tehtävänä on ohjata oppilaita tunnistamaan ja pohtimaan näitä kulttuurisia merkityksiä.

Inarin kunnan kouluissa tarjotaan oppilaille mahdollisuuksia itsensä ilmaisuun, vuorovaikutuksessa toimimiseen ja kokemuksellisuuteen erilaisissa oppimisympäristöissä. Inarin kunnassa oppilaat saavat mahdollisuuksia kokea ja tulkita suomalaisen taiteen ja kulttuurin lisäksi saamelaista taidetta, kulttuuria ja kulttuuriperintöä. Opetuksessa tuodaan esille pohjoisen omaleimainen luonto ja paikallinen kulttuuri. Kaikissa Inarin kunnan kouluissa huomioidaan saamelaisten kansallispäivä.

Paikallisiin kulttuureihin tutustuminen toteutetaan oppilaiden ikätaso huomioiden. Oppilaille tarjotaan mahdollisuuksia tutustua:

- saamelaisuuteen saamen lipun, saamenkielisten laulujen, erilaisten saamenpukujen, saamelaisten leikkien, joikujen ja laulujen avulla.
- saamelaisiin satuihin ja tarinoihin sekä tavataan saamelaisia nykykirjailijoita
- poronhoitoon sekä poroihin; opetellaan heittämään suopungilla ja tehdään esimerkiksi vierailu porotilalle.
- saamelaisten historiaan ja nykypäivään
- saamelaiseen mediaan, elokuviin ja teatteriin

Inarin kunnan kulttuurisen osaamisen, vuorovaikutuksen ja ilmaisun (L2) painotuksen toteuttamisessa hyödynnetään yhteistyötä ja tutustumiskäyntejä Saamelaismuseo Siidan,

Saamelaiskäräjien, Saamelaisalueen koulutuskeskuksen, Sámi duodjin ja Yle Sápmen kanssa sekä muiden laaja-alaisen osaamisen tavoitteita tukevien tahojen kanssa.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot (L3)

Elämässä ja arjessa selviäminen edellyttää yhä moninaisempia taitoja. Opetuksessa tuodaan esille omaan ja yhteiseen hyvinvointiin, turvallisuuteen ja arjen sujumiseen liittyviä perusasioita. Kestävään elämäntapaan vaikuttavat terveyteen, turvallisuuteen, ihmissuhteisiin, liikkumiseen ja liikenteeseen, arjen teknologiaan sekä oman talouden hallintaan ja kuluttamiseen liittyvät asiat. Perusopetuksessa tuetaan oppilaiden luottavaista suhtautumista tulevaisuuteen. Itsestä huolehtimisen ja arjen hallinnan taitojen merkitys korostuu erityisesti siirryttäessä perusopetuksesta toiselle asteelle, koska osa oppilaista jatkaa opintojaan toisella paikkakunnalla.

LUKU 4 YHTENÄISEN PERUSOPETUKSEN TOIMINTAKULTTUURI

4.1 Toimintakulttuurin merkitys ja kehittäminen

Perusopetusta kehitetään opetussuunnitelmallisesti ja pedagogisesti yhtenäisenä kokonaisuutena. Perusopetus jäsentyy valtioneuvoston asetuksen mukaisesti vuosiluokkien 1–2, 3–6 sekä 7–9 muodostamiin jaksoihin. Vuosiluokat muodostavat opetuksellisesti eheän ja kasvatuksellisesti johdonmukaisen jatkumon. Yhteistyö esiopetuksen kanssa vahvistaa työn pitkäjänteisyyttä. Opetuksen järjestäjä huolehtii yhteistyöstä ja opetuksen yhtenäisyydestä riippumatta siitä, toimivatko esiopetus ja perusopetus tai perusopetuksen eri luokka-asteet hallinnollisesti eri yksiköissä tai eri rakennuksissa. Yhteistyötä tehdään mahdollisuuksien mukaan myös seuraavan koulutusvaiheen oppilaitosten kanssa.

Toimintakulttuurilla on keskeinen merkitys perusopetuksen yhtenäisyyden toteuttamisessa. Se vaikuttaa aina oppilaan kohtaaman koulutyön laatuun. Yhteisön toimintakulttuuri on sen historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutuva tapa toimia. Toimintakulttuuria voidaan kehittää ja muuttaa. Se on kokonaisuus, joka rakentuu

- työtä ohjaavien normien ja toiminnan tavoitteiden tulkinnasta
- johtamisesta sekä työn organisoinnista, suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista
- yhteisön osaamisesta ja kehittämisestä
- pedagogiikasta ja ammatillisuudesta
- vuorovaikutuksesta, ilmapiiristä, arkikäytännöistä ja oppimisympäristöistä

Toimintakulttuuria muovaavat sekä tiedostetut että tiedostamattomat tekijät. Toimintakulttuuri vaikuttaa sen piirissä oleviin riippumatta siitä, tunnistetaanko sen merkitys ja vaikutukset vai ei. Aikuisten tapa toimia välittyy oppilaille, jotka omaksuvat kouluyhteisön arvoja, asenteita ja tapoja. Esimerkiksi vuorovaikutuksen ja kielenkäytön mallit sekä sukupuoliroolit siirtyvät oppilaille. Toimintakulttuurin vaikutusten pohdinta ja sen ei-toivottujen piirteiden tunnistaminen ja korjaaminen ovat tärkeä osa toimintakulttuurin kehittämistä.

Toimintakulttuuri ilmenee selvimmin yhteisön käytännöissä. Perusopetuksessa kaikki käytännöt rakennetaan tukemaan opetus- ja kasvatustyölle asetettuja tavoitteita. Toimintakulttuurin tulee tukea tavoitteisiin sitoutumista ja edistää yhteisen arvoperustan ja oppimiskäsityksen toteutumista koulutyössä. Toimintakulttuurin kehittämisen perusedellytys on toisia arvostava, avoin ja vuorovaikutteinen sekä kaikkia yhteisön jäseniä osallistava ja luottamusta rakentava keskustelu.

4.2 Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet

Perusopetuksen toimintakulttuurin periaatteiden tehtävänä on tukea opetuksen järjestäjiä ja kouluja toimintansa suuntaamisessa. Periaatteet on kuvattu ajatellen erityisesti koulun toimintaa. Opetuksen järjestäjän tehtävänä on luoda edellytykset periaatteiden toteutumiselle kouluissa ja kehittää omaa toimintakulttuuriaan samassa suunnassa. Tavoitteena on luoda toimintakulttuuria, joka edistää oppimista, osallisuutta, hyvinvointia ja kestävää elämäntapaa. Periaatteiden toteuttamiseksi tarvitaan paikallisten tarpeiden ja mahdollisuuksien huomioon ottamista, yhteistyötä huoltajien ja muiden yhteistyökumppaneiden kanssa sekä oppilaiden aitoa mukanaoloa yhteisön kehittämisessä.

Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä

Koulu toimii oppivana yhteisönä ja kannustaa kaikkia jäseniään oppimiseen. Oppiva yhteisö kehittyy dialogin avulla. Yhdessä tekeminen ja osallisuuden kokemukset vahvistavat yhteisöä. Tavoitteiden pohdinta, oman työn säännöllinen arviointi ja kiireettömyys edistävät yhteisön oppimista. Sitä tukee kodeilta ja muilta yhteistyökumppaneilta saatu palaute. Oppimista edistää myös kehittämistyöstä, arvioinneista ja tutkimuksesta saadun tiedon hyödyntäminen. Pedagogisen ja jaetun johtamisen merkitys korostuu, ja johtaminen kohdistuu erityisesti oppimisen edellytyksistä huolehtimiseen.

Oppiva yhteisö luo edellytyksiä yhdessä ja toinen toisiltaan oppimiseen. Se luo edellytyksiä myös tutkimiseen ja kokeilemiseen sekä innostumisen ja onnistumisen kokemuksiin. Yhteisö rohkaisee jokaista jäsentään yrittämään ja oppimaan myös virheistä. Se antaa sopivia haasteita ja tukee vahvuuksien löytämistä ja hyödyntämistä. Yhteisön jäseninä oppilaat voivat luoda myönteisen ja realistisen käsityksen itsestään ja kehittää luontaista kokeilun ja tutkimisen haluaan. Oppivassa yhteisössä ymmärretään fyysisen aktiivisuuden merkitys oppimiselle ja irrottaudutaan istuvasta elämäntavasta. Siinä arvostetaan työhön syventymistä, oppimisessa tarvittavaa ponnistelua ja työn loppuunsaattamista.

Hyvinvointi ja turvallinen arki

Oppivan yhteisön rakenteet ja käytännöt edistävät hyvinvointia ja turvallisuutta ja luovat siten edellytyksiä oppimiselle. Nämä näkökulmat ulottuvat kaikkeen koulutyöhön ja ohjaavat jokaisen työskentelyä. Toiminnassa otetaan huomioon yhteisön jäsenten yksilöllisyys ja tasa-arvoisuus sekä yhteisön tarpeet. Koulun käytännöt ovat joustavia ja mahdollistavat monipuolisen toiminnan. Liikkuminen sekä mielen hyvinvointia edistävät yhteiset toiminnat ovat luonteva osa jokaista koulupäivää. Yhteisöllinen oppilashuolto on tärkeä osa toimintakulttuuria.

Oppilailla on yhdenvertainen mahdollisuus saada ohjausta sekä tukea kehitykseensä ja oppimiseensa sekä yksilöinä että ryhmän jäseninä. Yhteisössä arvostetaan hyväntahtoisuutta ja ystävällisyyttä.

Kiusaamista, väkivaltaa, rasismia tai muuta syrjintää ei hyväksytä ja epäasialliseen käytökseen puututaan. Koulutyössä pyritään arjen ennakoitavuuteen ja kiireettömyyteen. Kuulluksi tuleminen ja oikeudenmukaisuuden kokemus rakentavat luottamusta. Rauhallinen ja hyväksyvä ilmapiiri, hyvät sosiaaliset suhteet sekä ympäristön viihtyisyys edistävät työrauhaa.

Vuorovaikutus ja monipuolinen työskentely

Vuorovaikutus, yhteistyö ja monipuolinen työskentely ovat yhteisön kaikkien jäsenten oppimista ja hyvinvointia edistäviä tekijöitä. Oppiva yhteisö tunnistaa oppimisen ja tiedon rakentumisen moninaisuuden ja toimii joustavasti. Se rohkaisee kokeilemiseen ja antaa tilaa eri ikäkausille ja oppijoille tunnusomaiselle toiminnallisuudelle, luovalle työskentelylle, liikkumiselle, leikille ja elämyksille.

Koulutyössä hyödynnetään suunnitelmallisesti eri työtapoja ja oppimisympäristöjä ja työskentelyä pyritään säännöllisesti viemään ulos luokkahuoneesta. Luodaan mahdollisuuksia projektimaiseen työskentelyyn ja kokonaisuuksien opiskeluun sekä yhteistyöhön koulun sisällä ja koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa. Koulun aikuisten keskinäinen yhteistyö sekä vuorovaikutus ympäröivän yhteiskunnan kanssa tukevat oppilaiden kasvua hyvään vuorovaikutukseen ja yhteistyöhön. Yhdessä tekeminen edistää oman erityislaadun tunnistamista ja taitoa työskennellä rakentavasti monenlaisten ihmisten kanssa. Tieto- ja viestintäteknologiaa käytetään edistämään vuorovaikutusta sekä työskentelyn moniaistisuutta ja monikanavaisuutta.

Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Koulu oppivana yhteisönä on osa kulttuurisesti muuntuvaa ja monimuotoista yhteiskuntaa, jossa paikallinen ja globaali limittyvät. Erilaiset identiteetit, kielet, uskonnot ja katsomukset elävät rinnakkain ja ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Oppivassa yhteisössä kotikansainvälisyys on tärkeä voimavara. Yhteisö arvostaa ja hyödyntää maan kulttuuriperintöä ja kansalliskieliä sekä omaa ja ympäristön kulttuurista, kielellistä, uskonnollista ja katsomuksellista monimuotoisuutta. Se tuo esiin saamelaiskulttuurin ja eri vähemmistöjen merkityksen Suomessa. Se kehittää yksilöiden ja ryhmien välistä ymmärrystä ja kunnioitusta sekä vastuullista toimintaa. Yhteisössä tunnistetaan, että oikeus omaan kieleen ja kulttuuriin on perusoikeus. Kulttuuritraditioihin tutustutaan, erilaisista ajattelu- ja toimintatavoista keskustellaan rakentavasti ja luodaan uusia tapoja toimia yhdessä.

Yksi kulttuurisen moninaisuuden ilmentymä on monikielisyys. Jokainen yhteisö ja yhteisön jäsen on monikielinen. Eri kielten käyttö rinnakkain koulun arjessa nähdään luontevana ja kieliä arvostetaan. Kielitietoisessa yhteisössä keskustellaan kieliin ja kieliyhteisöihin kohdistuvista asenteista ja ymmärretään kielen keskeinen merkitys oppimisessa, vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä sekä identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan sosiaalistumisessa. Jokaisella oppiaineella on oma kielensä, tekstikäytäntönsä ja käsitteistönsä. Eri tiedonalojen kielet ja symbolijärjestelmät avaavat samaan ilmiöön eri näkökulmia. Opetuksessa edetään arkikielestä käsitteellisen ajattelun kieleen. Kielitietoisessa koulussa jokainen aikuinen on kielellinen malli ja myös opettamansa oppiaineen kielen opettaja.

Osallisuus ja demokraattinen toiminta

Oppivan yhteisön toimintatavat rakennetaan yhdessä. Osallisuutta edistävä, ihmisoikeuksia toteuttava ja demokraattinen toimintakulttuuri luo perustan oppilaiden kasvulle aktiivisiksi kansalaisiksi.

Oppilaat osallistuvat oman kehitysvaiheensa mukaisesti toiminnan suunnitteluun, kehittämiseen ja arviointiin. He saavat kokemuksia kuulluiksi ja arvostetuiksi tulemisesta yhteisön jäseninä. Yhteisö kannustaa demokraattiseen vuoropuheluun ja osallistumiseen sekä luo niille toimintatapoja ja rakenteita. Oppilaskuntatoiminta tarjoaa yhden tärkeän väylän oppilaiden osallistumiselle. Muut toimintamuodot kuten tukioppilas- ja kummitoiminta, vapaaehtoistyö tai erilaiset kestävän kehityksen toiminnat täydentävät sitä. Samalla ne vahvistavat yhteistyötä ja vuorovaikutusta koko kouluyhteisössä. Yhteistyö eri hallinnonalojen, seurakuntien, järjestöjen, yritysten ja muiden toimijoiden kanssa syventää käsityksiä yhteiskunnasta ja kansalaisyhteiskunnassa toimimisesta. Yhteydet eri maissa toimivien koulujen kanssa lisäävät globalisoituneessa maailmassa toimimisen taitoja.

Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Oppiva yhteisö edistää yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Yhteisön jäsenet tulevat kohdatuiksi ja kohdelluiksi samanarvoisina riippumatta mistään henkilöön liittyvästä tekijästä. Samanarvoisuus ei merkitse samanlaisuutta. Yhdenvertainen kohtelu edellyttää sekä perusoikeuksien ja osallistumisen mahdollisuuksien turvaamista kaikille että yksilöllisten tarpeiden huomioon ottamista.

Peruskouluaikana oppilaiden käsitys omasta sukupuoli-identiteetistä ja seksuaalisuudesta kehittyy. Oppiva yhteisö edistää arvoillaan ja käytänteillään sukupuolten tasa-arvoa ja tukee oppilaita oman identiteetin rakentumisessa. Opetus on lähestymistavaltaan sukupuolitietoista. Yhteisö rohkaisee oppilaita tunnistamaan omat mahdollisuutensa sekä suhtautumaan eri oppiaineisiin, tekemään valintoja ja sitoutumaan opiskeluun ilman sukupuoleen sidottuja roolimalleja. Oppimisympäristöjä, työtapoja ja opetusmateriaaleja valitsemalla ja kehittämällä luodaan näkyvyyttä inhimillisen moninaisuuden arvostamiselle.

Vastuu ympäristöstä ja kestävään tulevaisuuteen suuntautuminen

Oppiva yhteisö ottaa kaikessa toiminnassaan huomioon kestävän elämäntavan välttämättömyyden. Arjen valinnoillaan ja toimillaan koulu ilmentää vastuullista suhtautumista ympäristöön. Raaka-aineita, energiaa ja luonnon monimuotoisuutta tuhlaavia materiaalivalintoja ja toimintatapoja muutetaan kestäviksi. Kestävän elämäntavan aineettomien tekijöiden merkitystä hyvinvoinnille korostetaan ja niille annetaan aikaa ja näkyvyyttä päivittäisessä koulutyössä. Oppilaat ovat mukana suunnittelemassa ja toteuttamassa kestävää arkea.

Oppiva yhteisö rakentaa toivoa hyvästä tulevaisuudesta luomalla osaamisperustaa ekososiaaliselle sivistykselle. Realistinen ja käytännöllinen asenne hyvän tulevaisuuden edellytysten muovaamiseen vahvistaa kasvamista vastuullisuuteen yhteisön jäseninä, kuntalaisina ja kansalaisina. Se rohkaisee

oppilaita kohtaamaan avoimesti ja uteliaasti maailman moninaisuutta sekä toimimaan oikeudenmukaisemman ja kestävämmän tulevaisuuden puolesta.

4.3 Oppimisympäristöt ja työtavat

Oppimisympäristöt ja työtavat

Oppimisympäristöillä tarkoitetaan tiloja ja paikkoja sekä yhteisöjä ja toimintakäytäntöjä, joissa opiskelu ja oppiminen tapahtuvat. Oppimisympäristöön kuuluvat myös välineet, palvelut ja materiaalit, joita opiskelussa käytetään. Oppimisympäristöjen tulee tukea yksilön ja yhteisön kasvua, oppimista ja vuorovaikutusta. Kaikki yhteisön jäsenet vaikuttavat toiminnallaan oppimisympäristöihin. Hyvin toimivat oppimisympäristöt edistävät vuorovaikutusta, osallistumista ja yhteisöllistä tiedon rakentamista. Ne myös mahdollistavat aktiivisen yhteistyön koulun ulkopuolisten yhteisöjen tai asiantuntijoiden kanssa.

Oppimisympäristöjen kehittämisen tavoitteena on, että oppimisympäristöt muodostavat pedagogisesti monipuolisen ja joustavan kokonaisuuden. Kehittämisessä otetaan huomioon eri oppiaineiden erityistarpeet. Oppimisympäristöjen tulee tarjota mahdollisuuksia luoviin ratkaisuihin sekä asioiden tarkasteluun ja tutkimiseen eri näkökulmista. Lisäksi oppimisympäristöjen kehittämisessä ja valinnassa otetaan huomioon, että oppilaat oppivat uusia tietoja ja taitoja myös koulun ulkopuolella.

Perusopetuksen tilaratkaisujen kehittämisessä, suunnittelussa, toteutuksessa ja käytössä otetaan huomioon ergonomia, ekologisuus, esteettisyys, esteettömyys ja akustiset olosuhteet sekä tilojen valaistus, sisäilman laatu, viihtyisyys, järjestys ja siisteys. Koulun tilaratkaisuilla kalusteineen, varusteineen ja välineineen on mahdollista tukea opetuksen pedagogista kehittämistä ja oppilaiden aktiivista osallistumista. Tilat, välineet ja materiaalit sekä kirjastopalvelut pyritään saamaan oppilaan käyttöön niin, että ne antavat mahdollisuuden myös itsenäiseen opiskeluun. Koulun sisä- ja ulkotilojen lisäksi eri oppiaineiden opetuksessa hyödynnetään luontoa ja rakennettua ympäristöä. Kirjastot, liikunta-, taide- ja luontokeskukset, museot ja monet muut yhteistyötahot tarjoavat monimuotoisia oppimisympäristöjä.

Tieto- ja viestintäteknologia on olennainen osa monipuolisia oppimisympäristöjä. Sen avulla vahvistetaan oppilaiden osallisuutta ja yhteisöllisen työskentelyn taitoja sekä tuetaan oppilaiden henkilökohtaisia oppimispolkuja. Oppimisympäristöjen kehittämisessä otetaan huomioon monimuotoinen mediakulttuuri. Uusia tieto- ja viestintäteknologisia ratkaisuja otetaan käyttöön oppimisen edistämiseksi ja tukemiseksi. Oppilaiden omia tietoteknisiä laitteita voidaan käyttää oppimisen tukena huoltajien kanssa sovittavilla tavoilla. Samalla varmistetaan, että kaikilla oppilailla on mahdollisuus tieto- ja viestintäteknologian käyttöön.

Onnistumisen kokemukset ja elämykset erilaisissa ympäristöissä ja oppimistilanteissa innostavat oppilaita oman osaamisensa kehittämiseen. Oppilaat osallistuvat oppimisympäristöjen

kehittämiseen. Oppimisympäristöjen suunnittelussa otetaan huomioon oppilaiden yksilölliset tarpeet. Näin voidaan ehkäistä oppimisen ja koulunkäynnin tuen tarvetta. Tuen tarpeen mukaan räätälöidyt oppimisympäristöt voivat olla osa oppilaan suunnitelmallista tukea.

Oppimisympäristöjen kehittämisessä otetaan huomioon kouluyhteisön ja jokaisen oppilaan kokonaisvaltainen hyvinvointi. Ympäristöjen tulee olla turvallisia ja terveellisiä ja edistää oppilaiden ikäkauden ja edellytysten mukaista tervettä kasvua ja kehitystä. Oppilaita ohjataan vastuulliseen ja turvalliseen toimintaan kaikissa oppimisympäristöissä. Hyvä työrauha sekä ystävällinen ja kiireetön ilmapiiri tukevat oppimista.

Työtavat

Työtapojen valinnan lähtökohtana ovat opetukselle ja oppimiselle asetetut tavoitteet sekä oppilaiden tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Työtapojen vaihtelu tukee ja ohjaa koko opetusryhmän ja jokaisen oppilaan oppimista. Opetuksessa käytetään eri ikäkausiin sekä erilaisiin oppimistilanteisiin soveltuvia työtapoja. Työtapojen ja arviointimenetelmien monipuolisuus antaa oppilaalle mahdollisuuden osoittaa osaamistaan eri tavoin. Työtapojen valinnassa kiinnitetään huomiota myös sukupuolittuneiden asenteiden ja käytänteiden tunnistamiseen ja muuttamiseen.
Monipuoliset työtavat tuovat oppimiseen iloa ja onnistumisen kokemuksia sekä tukevat eri ikäkausille ominaista luovaa toimintaa. Kokemukselliset ja toiminnalliset työtavat sekä eri aistien käyttö ja liikkuminen lisäävät oppimisen elämyksellisyyttä ja vahvistavat motivaatiota. Motivaatiota vahvistavat myös työtavat, jotka tukevat itseohjautuvuutta ja ryhmään kuulumisen tunnetta. Draamatoiminta sekä muut taiteelliset ilmaisukeinot edistävät oppilaiden kasvua itsensä tunteviksi, itsetunnoltaan terveiksi ja luoviksi ihmisiksi. Tällöin oppilaat pystyvät ilmaisemaan itseään monipuolisesti ja toimimaan rakentavassa vuorovaikutuksessa erilaisten ihmisten ja ryhmien kanssa. Työtapojen valinnalla voidaan tukea myös yhteisöllistä oppimista, jossa osaamista ja ymmärrystä rakennetaan vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Oppilaita ohjataan toimimaan erilaisissa rooleissa, jakamaan tehtäviä keskenään ja olemaan vastuussa sekä henkilökohtaisista että yhteisistä tavoitteista.

Työtapojen valinnassa otetaan huomioon eri oppiaineiden ominaispiirteet sekä laaja-alaisen osaamisen kehittäminen. Oppiaineille ominaisten työtapojen käyttö edistää sekä jäsentyneiden tietorakenteiden muodostumista että taitojen omaksumista. Oppimisen kannalta tärkeitä ovat tiedon hankkimisen, käsittelyn, analysoimisen, esittämisen, soveltamisen, yhdistelemisen, arvioinnin ja luomisen taidot. Tutkiva ja ongelmalähtöinen työskentely, leikki, mielikuvituksen käyttö ja taiteellinen toiminta edistävät käsitteellistä ja menetelmällistä osaamista, kriittistä ja luovaa ajattelua sekä taitoa soveltaa osaamista.

Opetuksen eriyttäminen ohjaa työtapojen valintaa. Eriyttäminen perustuu oppilaantuntemukseen ja on kaiken opetuksen pedagoginen lähtökohta. Se koskee opiskelun laajuutta ja syvyyttä, työskentelyn rytmiä ja etenemistä sekä oppilaiden erilaisia tapoja oppia. Eriyttäminen perustuu oppilaan tarpeille ja mahdollisuuksille suunnitella itse opiskeluaan, valita erilaisia työtapoja ja edetä yksilöllisesti. Työtapojen valinnassa otetaan huomioon myös oppilaiden väliset yksilölliset ja kehitykselliset erot. Eriyttämällä tuetaan oppilaan itsetuntoa ja motivaatiota sekä turvataan oppimisen rauhaa. Eriyttämisellä myös ehkäistään tuen tarpeen syntymistä.

Myös opetuksen eheyttäminen ohjaa työtapojen valintaa. Opetuksen eheyttämistä käsitellään seuraavassa alaluvussa 4.4.

Monipuolinen ja tarkoituksenmukainen tieto- ja viestintäteknologian käyttö lisää oppilaiden mahdollisuuksia kehittää työskentelyään ja verkostoitumistaitojaan. Siten valmiudet tiedon omatoimiseen, vuorovaikutteiseen ja kriittiseen hankintaan, käsittelyyn ja luovaan tuottamiseen karttuvat. Työtapojen valinnassa hyödynnetään pelien ja pelillisyyden tarjoamat mahdollisuudet.

Opettaja valitsee työtavat vuorovaikutuksessa oppilaiden kanssa ja ohjaa oppilaita erityisesti uusien työtapojen käytössä itseohjautuvuutta vahvistaen. Oppimaan oppimisen taidot kehittyvät parhaiten silloin, kun opettaja ohjaa oppilaita myös suunnittelemaan ja arvioimaan työskentelytapojaan. Tämä motivoi ja auttaa oppilaita ottamaan vastuuta oppimisesta ja työskentelystä kouluyhteisössä. Yhteinen tavoitteiden ja arviointiperusteiden pohdinta sitouttaa tavoitteiden mukaiseen työskentelyyn.

4.4 Opetuksen eheyttäminen ja monialaiset oppimiskokonaisuudet Inarin kunnassa

Eheyttäminen

Eheyttämisen tavoitteena on auttaa oppilaita ymmärtämään opiskeltavien asioiden välisiä suhteita ja keskinäisiä riippuvuuksia. Se auttaa oppilaita yhdistämään eri tiedonalojen tietoja ja taitoja sekä jäsentämään niitä mielekkäiksi kokonaisuuksiksi vuorovaikutuksessa toisten oppilaiden kanssa.

Eheyttäminen on koko koulupolun mukana kulkeva toimintatapa. Eheyttämällä opetettavat kokonaisuudet linkittyvät luontevasti oppilaan kokemusmaailmaan ja todellisuuteen. Lähtökohtana voi olla esimerkiksi pohjoinen luonto, kulttuurien monimuotoisuus ja oma kulttuurinen tausta, paikalliset historiat, elinkeinot, nuorisokulttuuri, nuorten omat kokemukset, paikalliset tarinat (myös uudet) ja ajankohtaiset asiat paikallisesta näkökulmasta maailmanlaajuiseen. Eheyttämisessä käytetään monipuolisia työtapoja.

Inarissa eheyttämistä voidaan toteuttaa muun muassa:

- Rinnastamalla eli opiskelemalla samaa teemaa kahdessa tai useammassa oppiaineessa samanaikaisesti. Rinnastettavat aineet päätetään koulun työsuunnitelmassa.
- Jaksottamalla eli järjestämällä samaan teemaan liittyvät asiat peräkkäin opiskeltaviksi.
- Toteuttamalla toiminnallisia aktiviteetteja kuten teemapäiviä, erilaisia tapahtumia, kampanjoita, opintokäyntejä ja leirikouluja.
- Suunnittelemalla monialaisia, pidempikestoisia oppimiskokonaisuuksia, joiden toteuttamisessa mukana useampia oppiaineita ja joihin voi sisältyä edellä mainittuja eheyttämistapoja.
- Muodostamalla oppiaineista integroituja kokonaisuuksia.
- Kokonaisopetuksena, jossa kaikki opetus toteutetaan eheytettynä kuten esiopetuksessa.

Eheyttämisen suunnittelu, tavoitteiden ja sisältöjen määrittely, toteuttaminen, seuranta ja arviointi kirjataan koulukohtaiseen työsuunnitelmaan. Olennaista on, että oppilaat osallistuvat

teemakokonaisuuksien suunnitteluun ja valintaan, jotta saadaan mukaan oppilaille merkitykselliset asiat.

Monialaiset oppimiskokonaisuudet

Monialaiset oppimiskokonaisuudet eheyttävät opetusta. Monialaiset oppimiskokonaisuudet muodostuvat eri oppiaineista. Niiden toteuttamisen tulee ilmentää opetussuunnitelman perusteiden arvoja ja oppimiskäsitystä. Lukuvuosittain valitaan yksi yhteinen toimintakulttuurin kehittämistä ohjaava periaate erityiseksi monialaiseksi oppimiskokonaisuudeksi.

Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet, opetussuunnitelman perusteet 2014:

- Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä
- Hyvinvointi ja turvallinen arki
- Vuorovaikutus ja monipuolinen työskentely
- Kulttuurinen monimuotoisuus ja kielitietoisuus
- Osallisuus ja demokraattinen toiminta
- Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo
- Vastuu ympäristöstä ja kestävään tulevaisuuteen suuntautuminen

Monialaiset oppimiskokonaisuudet konkretisoivat opetussuunnitelman perusteiden toimintakulttuurin periaatteita ja tukevat laaja-alaisen osaamisen kehittymistä. Ne toteutetaan eri oppiaineiden ja opetusryhmien välisenä yhteistyönä. Toteuttamiseen voivat osallistua myös huoltajat ja muut toimijat. Toteuttamisessa käytetään monipuolisia työskentelytapoja.

Monialaisten oppimiskokonaisuuksien raamitus tehdään rehtoreiden tapaamisessa. Oppimiskokonaisuuksien tarkemmat oppiaineet, teemat, tavoitteet, sisällöt, toteuttamistavat, toteutuksen ajankohta sekä arviointi määritellään koulun työsuunnitelmassa. Näin turvataan se, että jokaisen oppilaan opintoihin sisältyy vähintään yksi monialainen oppimiskokonaisuus lukuvuodessa. Jokaisen oppilaan kouluvuoteen sisältyy vähintään viikon työmäärää vastaava monialaisen oppimiskokonaisuuden opiskelujakso.

Oppimiskokonaisuuksien teemojen tulee olla ajankohtaisia ja oppilaita kiinnostavia. Monialaisia oppimiskokonaisuuksia toteutetaan siten, että eri-ikäiset oppilaat voivat opiskella ja tutkia yhdessä. Oppilaat osallistuvat suunnitteluun alusta asti, teeman valinnasta alkaen.

Monialaisten oppimiskokonaisuuksien arvioinnin perusteet annetaan oppilaille ja huoltajille tiedoksi ennen työskentelyn alkua. Arvioinnissa otetaan huomioon oppilaan osallistuminen, oma-aloitteisuus ja tavoitteellinen työskentely. Oppilaalle annetaan palautetta työskentelystä oppimiskokonaisuuden aikana ja hänen osoittamansa osaaminen huomioidaan osana oppiaineiden arviointia.

Ohje koulukohtaiselle työlle

- koulu kuvaa, miten opetuksen eheyttäminen ja monialaiset oppimiskokonaisuudet suunnitellaan ja toteutetaan ja miten toteutusta seurataan
- millaisia menetelmiä käytetään (mukaan lukien arviointi)
- koulu täsmentää oppilaan arvioinnin periaatteet monialaisissa oppimiskokonaisuuksissa
- koulu kuvaa, miten oppilaat ovat mukana oppimiskokonaisuuksien suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa
- koulu kuvaa eri oppiaineiden ja koulun muun toiminnan yhteistyötä ja työnjakoa koskevat toimintatavat
- koulu kuvaa, millaisin järjestelyin monialaiset oppimiskokonaisuudet toteutetaan koulussa ja miten huolehditaan siitä, että kokonaisuudet ovat riittävän pitkäkestoisia

Oppilaiden ja huoltajien osallistuminen toimintakulttuurin kehittämiseen

Huoltajia osallistetaan koulun toimintakulttuurin kehittämiseen. Yhteistyömuotoina ovat esimerkiksi vanhempainillat, vanhempaintapaamiset, koulun tapahtumat ja tilaisuudet sekä yhteistyö vanhempainyhdistyksen kanssa. Huoltajat voivat myös osallistua monialaisten oppimiskokonaisuuksien ja tapahtumien toteuttamiseen erilaisin tavoin. Huoltajilla on mahdollisuus osallistua myös lukuvuoden toiminnan arviointiin ja olla siten mukana kehittämässä koulun toimintaa.

Oppilaiden osallistaminen huomioidaan koulun toiminnassa ja toimintakulttuurin kehittämisessä. Heidän osallisuutensa tukee kouluviihtyvyyttä, yhteisöllisyyttä ja hyvinvointia. Oppilaskuntien edustajat voivat osallistua koulun tapahtumien, teematilaisuuksien ja juhlien suunnitteluun ja järjestämiseen sekä tarvittaessa eri työryhmien toimintaan. He vaikuttavat myös koulun kehittämiseen osallistumalla lukuvuoden toiminnan arviointiin. Oppilaat voivat toimia myös tuki- ja kummioppilaina.

Yhteistyö eri tahojen kanssa toimintakulttuurin kehittämiseksi

Toimintakulttuurin kehittämiseksi koulut tekevät yhteistyötä useiden tahojen kanssa. Näitä ovat mm. varhaiskasvatus, kirjasto, seurakunnat, nuoriso-, liikunta- ja kulttuuritoimi, Saamelaismuseo Siida, Sajos, Saamelaisalueen koulutuskeskus, yhdistykset, järjestöt ja seurat, kyläyhteisöt sekä yritys- ja elinkeinoelämän toimijat. Yhteistyömuodot ja yhteistyötahot vaihtelevat kouluittain. Lisäksi huomioidaan juhlavuodet ja merkittävät juhlapäivät.

Tiedonhallinta- ja lukutaidot eli kirjastoyhteistyö

Lähtökohta

Oppilaan tietohuollon kehittäminen on keskeistä yleissivistävän koulutuksen oppimistavoitteissa. Siksi sekä peruskoulun että lukion opetussuunnitelman perusteisiin tulee kirjata konkreettiset tavoitteet ja sisällönkuvaukset oppilaiden tiedonhankinta- ja tiedonhallintataitojen järjestämisestä. Suunnitelmissa tulee käydä ilmi tavat ja resurssit, joilla oppilaiden tiedonhallintataitojen oppiminen

mahdollistuu sekä suunnitelma keinoista, joiden avulla oppimistavoitteet voidaan toteuttaa. Suunnitelmaan kirjataan ketkä kunnassa opettavat tiedonhallintataitoja.

Tavoitteet kuvattuna oppimisen kannalta

Oppilas omaksuu peruskoulu- ja lukio-opetuksen aikana tiedonhallintataidot ja mieltää ne osaksi oppimista. Kirjastonkäytön osaaminen tulee luontevaksi osaksi tietoyhteiskunnan kansalaistaitoja ja oppilas tiedostaa kirjaston merkityksen oppimistilana ja paikkana, jossa saa apua ja ohjeistusta sekä perinteisen että digitaalisen aineiston käytössä. Oppilas ymmärtää tiedonhaun prosessimaisuuden.

Taitojen harjoittelu muodostaa kehittymispolun, joka alkaa oppimisen välineet- opinto-kokonaisuudesta ja jatkuu eri opintokokonaisuuksien oppimistehtäviin kytkettynä. Kunkin opintokokonaisuuden oppimistehtävissä ohjataan harjoittelemaan tiedonhallinnan eri taitoja. Eteneminen opinnoissa johtaa askel askeleelta kohti päämäärää, taitojen hallintaan. Tiedonhallinnan taitojen kehittymisen integrointi tarkoittaa, että opintokokonaisuuksien tehtäviin laaditaan osioita, joiden avulla harjoitellaan tiedon hakua, kriittistä arviointia ja analysointia. Taitojen kehittymisen arviointia suoritetaan mahdollisuuksien mukaan joka opintokokonaisuuden yhteydessä. Parhaimmillaan oppija itse seuraa omien taitojen kehittymistä esim. kirjaamalla edistymistään opintopäiväkirjaan.

Tiedonhallintataidot

Tiedonhallintataitoihin sisältyy kyky löytää, tutkia ja hyödyntää olemassa olevaa tietoa. Tiedonhallintataidot sisältyvät tiedonhankintataidot eli informaation hankkimiseen liittyvät taidot sekä kognitiiviset taidot eli kyvyn erottaa löytämästään olennainen ja muodostaa siitä looginen kokonaisuus.

Tiedonhallintataitoihin kuuluu taito

- jäsentää tehtäväksiannon yhteydessä omaa tiedontarvetta
- käsitteellistää tiedonhankintaa vaativa ongelma
- laatia tiedonhankinnan suunnitelma
- hyödyntää atk-taitoja ja erilaisia tiedonlähteitä
- Tarkastella kriittisesti löydettyjä lähteitä ja analysoida kokonaisuuksia ja tehdä oman tiedontarpeen mukaisia valintoja
- laatia valitusta informaatiosta tuotos ja esittää se.

Kenen toimesta

Opettajat ottavat huomioon kaikissa oppiaineissa luku- ja kirjoitustaidon parantamisen, kriittisen lukutaidon kehittämisen sekä tehokkaan kirjaston käytön hyödyntämisen oppikirjojen tarjoaman tiedon lisänä. Kukin koulu ilmoittaa kirjastotoimenjohtajalle, ketkä kouluissa toimivat

yhdyshenkilöinä koulun ja kirjaston välisten tiedotteiden jakamisessa ja viestimisessä. Kirjasto tarjoaa koululle mahdollisuuden toimia näyteikkunana suurelle yleisölle järjestämällä oppilaiden töiden näyttelyitä ja muita koulun tuotoksia.

Kukin opettaja huolehtii itse hyvissä ajoin kirjastonkäytön ja tiedonhaun opetuksen järjestämisestä kirjastossa. Kirjasto tarjoaa kouluille opetustilan, jota voidaan hyödyntää oppimistapahtumassa. Kirjastonkäytön ja tiedonhallintataitojen opetuksesta vastaa kirjastohenkilökunta yhdessä opettajan kanssa.

Eri luokka-asteilla tapahtuvien kirjastovierailujen sisällöt

1. luokka

Jokainen ykkösluokkalainen käy tutustumassa lähinnä olevaan kirjastoon tai kirjastoautoon ja kirjastohenkilökunta opastaa heitä käynnillä. Käyntien sisällössä otetaan huomioon opettajan toiveita. Käynnin yhteyteen järjestetään mukava lukuhetki tai muuta kirjastonomaista aktiviteettia. Tavoitteena on, että ekaluokkalainen tietää omat lainaajaoikeutensa, ymmärtää vastuunsa lainatusta aineistosta ja uskaltaa tulla kirjastoon lainaamaan. Hän oppii löytämään ikäluokalleen sopivaa kirja- tai muuta aineistoa.

Kirjastohenkilökunta toimittaa ekaluokkalaisten opettajille kirjastokortin hakukaavakkeita ja opettaja palauttaa ne kirjastoon ennen vierailua. Käynnin yhteydessä jokainen ekaluokkalainen saa oman kirjastokortin. Tämä jakso voidaan sisällyttää haluttaessa myös kakkosluokalla tapahtuvaan kirjastokäyntiin.

2. luokka

Toisluokkalaiset vierailevat pääkirjastossa tai Inarin lähikirjastossa.

Tavoitteena on, että oppilas tietää kotikuntansa lainauspisteet. Keskustellaan kirjastokortista, lainaus- ja palautuskäytännöistä, kirjastokäyttäytymisestä sekä esitellään aineistolajit ja laina-ajat. Koulussa keskustellaan kirjoista ja sukunimen mukaisesta aakkosjärjestyksestä sekä pohjustetaan kirjastovierailua.

Kirjastossa esitellään kirjojen ja muun aineiston ryhmittely sukunimen mukaiseen aakkosjärjestykseen, tutustutaan helppolukuisten kirjojen sekä kauno- ja tietokirjallisuuden hyllyjärjestykseen. Oppilaat etsivät kirjoja eri aiheista.

Lukemaan innostaminen:

Tavoitteena on elämyksellisyys. Henkilökunta antaa vinkkejä helppolukuisesta lastenkirjallisuudesta ja osallistuu kirjavinkkaukseen.

3. luokka

Kolmasluokkalaisille järjestetään joko kirjastossa tai koululla kirjailijavierailu. Koulussa tutustutaan vierailijan tuotantoon ennen tilaisuutta. Kirjasto voi toimittaa kouluille vierailuun liittyviä kirjapaketteja. Oppilaita innostetaan lukuharrastukseen eri tavoin (kirjoituskilpailuja, seinätauluja,

kirja-arvosteluja, lukupäiväkirjoja jne.). Opettajan innostus on ratkaisevan tärkeää. Kirjasto voi tukea lukuharrastusta toimittamalla teemapaketteja koulun käyttöön.

4. luokka

Neljäs luokka käy pääkirjastossa tai Inarin lähikirjastossa harjoittelemassa tiedonhakua. Oppilas ymmärtää, että kirjastoverkko on laaja ja kaikkien käytettävissä myös kotikunnan ulkopuolella. Tietoa löytyy monenlaisista lähteistä, mutta pääpaino on kirjallisuushauissa.

Tavoite:

Tavoitteena on, että neljäsluokkalainen hallitsisi tekijä-, nimeke- ja asiasanahaut kirjaston tietokonepäätteellä ja hahmottaisi kirjastoluokituksen pääjaon. Koulussa kerrataan aakkosjärjestys ja tutustutaan erilaisiin hakemistoihin. Lisäksi tutustutaan kirjaston Internet-sivustoon ja siellä oleviin linkkeihin.

Kirjastossa harjoitellaan hakuja ja hakutuloksen löytymistä kirjaston hyllystä. Oppilas osaa etsiä tietoa kirjasta hakemiston ja sisällysluettelon avulla. Käynnin aikana opitaan tekemään kirjavarauksia ja tilaamaan aineistoa muista kirjastoista sekä kerrataan kirjaston käyttösääntöjä. Kirjastossa voidaan haluttaessa vinkata neljäsluokkalaiselle sopivasta kirjallisuudesta / tai muissa oppiaineissa tarvittavasta kirjallisuudesta.

5. luokka

Viidennellä luokalla on tavoitteena tiedonhakutaitojen kertaus, ylläpito ja paikkaaminen sekä lukuharrastuksen säilyminen. Kertaus on opintojen äiti – perusasiat ovat hallinnassa. Kirjastokäynneillä voidaan tehdä opettajan antamia hakutehtäviä ja henkilökunta voi vinkata uudesta kirjallisuudesta.

Viidesluokkalaiset voivat toimittaa kirjastoon lukemis- tai kirjoittamisaiheisen näyttelyn ja tulla tutustumaan kirjastossa järjestettäviin näyttelyihin. Oppilaita rohkaistaan omaan sisällöntuotantoon Internetiin esittelemällä Lasten Pohjoinen kirjasto-sivustoa.

6. luokka

Kuudesluokkalaisten tavoitteena on tutustua musiikin ja muiden erikoiskokoelmien sisältöihin ja hakutapoihin. Lisäksi voidaan kerrata aiemmin opittua ja etsiä tietoutta eri harrastuksiin.

7. luokka

Seitsemäsluokkalaiset kertaavat ja kohentavat tiedonhakutaitojaan. He osaavat hakea materiaalia hyllystä ja etsiä kirjallisuudesta tarvitsemaansa tietoutta. Tiedonhaku laajennetaan kirjaston kokoelmista maailmanlaajuiseen tietoverkkoon Internetiin, tutustumalla hakukoneisiin (Makupalat jne.). Hakutehtävät integroidaan koulussa tehtävään esseen tai tutkielman hakutarpeisiin äidinkielen opettajan ja muiden opettajien yhteistyönä.

Kirjastossa tutustutaan nuorten aikuisten kirjallisuuteen.

8. luokka

Kahdeksannella luokalla painotetaan oppilaiden omaehtoista tiedonhakua ja tiedonhallintataitojen kertausta. Koulukäyntien yhteydessä tutustutaan erityyppiseen kaunokirjallisuuteen (tieteis-, jännitys-, kauhu- sekä viihdekirjallisuus).

9. luokka

Yhdeksännen luokan oppilaat kykenevät jo abstraktiin ajatteluun, joten tiedonhallinnan oppimiseen voidaan paneutua syvällisemmin. Yhdeksäsluokkalaiset tutustuvat bibliografioihin ja indekseihin ja heille opetetaan tiedonhakua lehdistä Aleksi-viitetietokannan avulla. Oppilaat kykenevät erottamaan erilaisia tietotyyppejä: metatieto (tieto tiedosta), itse tieto, yksittäinen pikkutieto/laaja asiakokonaisuus. Heitä rohkaistaan aktiiviseen kysyjän rooliin paitsi kasvokkain myös virtuaalisesti Lapponica- ja kysy kirjastonhoitajalta- tietopalvelun kautta. Oppilaille annetaan Introaktiivitunnus (ikäraja 15 vuotta), jonka avulla he voivat itsenäisesti uusia lainojaan ja tehdä kirjavarauksia, seurata uutuuksia, rakentaa omia virtuaalihyllyjä jne. Kouluissa oppilaita ohjataan eri tiedonlähteiden kriittiseen arviointiin.

Tavoitteena on ylläpitää ja syventää tiedonhakutaitoja ja selventää kuvaa kirjastojen tarjoamista palveluista ja yhteiskunnallisesta tehtävästä.

Lukio

Lukiolaisille voidaan tarvittaessa järjestää tiedonhallintataitojen kertausta ja tutustuttaa erityyppisiin kirjastoihin sekä niissä oleviin kokoelmiin (yliopistot, tutkimuslaitokset, eduskunnan kirjasto jne.). Lukion aloittavilta oppilailta varmistetaan kirjastokortin olemassaolo ja salasanan käyttömahdollisuus. Oppilaita rohkaistaan itsenäiseen tiedonhakuun, tutkielman tekoon, kriittiseen lukemiseen ja tietolähteiden arviointiin ja analysointiin.

Toimintakulttuurin kehittämisen periaatteiden toteutuminen

Koulujen yhteinen arvopohja ja oppimiskäsitys (ks. luvut 2.2. ja 2.3.) luovat perustan yhtenäiselle toimintakulttuurille perusopetuksessa sekä nivelkohdissa siirryttäessä esiopetuksesta perusopetukseen. Sitä tukevat paitsi aineryhmittäinen yhteissuunnittelu, myös yhteistyö yli luokkatasojen ja oppiainerajojen. Esimerkiksi yhteisten teemojen käsittely ja monialaiset oppimiskokonaisuudet antavat tähän mahdollisuuden.

Jatkuvuutta ilmentävät myös oppilashuollon yhteiset käytänteet sekä yhteistyö nivelkohdissa siirryttäessä varhaiskasvatuksesta perusopetukseen ja perusopetuksesta toiselle asteelle. Toimien tavoitteena on edistää oppilaan kokonaisvaltaista kehitystä, terveyttä, hyvinvointia ja oppimista koko kouluajan. Tavoitteena on vahvistaa laajasti myös kouluyhteisön hyvinvointia ja turvallisuutta. Tätä edistää oppilaskunta-, tukioppilas- ja kummioppilastoiminta.

Paikallisina painotuksina opetustyössä ovat äidinkielet (suomi, inarin-, pohjois- ja koltansaame), kädentaitojen harjoitteleminen kestävää kehitystä ja lähiluontoa hyödyntäen sekä kulttuurinen monimuotoisuus. Koulujen lähiympäristöä ja paikallisuutta hyödynnetään oppimisympäristöinä. Mahdollisuuksien mukaan tehdään retkiä, tutustumiskäyntejä ja opintomatkoja. Paikalliset painotukset ilmenevät opetustyössä esimerkiksi monialaisten oppimiskokonaisuuksien aihepiireinä ja muina opetussisältöinä.

Koulut arvioivat toimintakulttuurin kehittämisen periaatteiden toteutumista lukuvuoden päätteeksi toimintakertomuksessaan. Arviointiin osallistuvat koulun henkilöstö, oppilaat ja huoltajat. Arvioinnin tuloksia hyödynnetään koulujen toiminnan kehittämisessä.

Oppimisympäristöjen ja työtapojen valintaa, käyttöä ja kehittämistä ohjaavat tavoitteet ja erityiskysymykset

Paikallisina tavoitteina on vastata mahdollisimman hyvin kestävän kehityksen, kulttuurisen monimuotoisuuden, kädentaitojen ja digikansalaisuuden haasteisiin. Tavoitteena on, että oppilaat omaksuisivat monipuoliset tiedot ja taidot luontevaksi osaksi elämäänsä. Eheyttämisessä ja monialaisten oppimiskokonaisuuksien toteuttamisessa hyödynnetään monipuolisia, kokemuksellisia ja toiminnallisia työtapoja. Oppimisympäristö nähdään laajasti, oppimista tapahtuu myös luokkahuoneen tai koulun ulkopuolella. Tavoitteiden toteutumista arvioidaan koulun toimintakertomuksessa.

LUKU 5 OPPIMISTA JA HYVINVOINTIA EDISTÄVÄ KOULUTYÖN JÄRJESTÄMINEN

5.1 Yhteinen vastuu koulupäivästä

Arvoperusta, oppimiskäsitys ja toimintakulttuuri ilmenevät koulutyön käytännön järjestämisessä. Järjestämisen tulee edistää kasvatukselle ja opetukselle asetettujen tavoitteiden saavuttamista ja perusopetuksen tehtävän toteuttamista.

Lähtökohtana on yhteinen vastuu ja huolenpito jokaisen hyvästä ja turvallisesta koulupäivästä. Kasvatustyö ja hyvinvoinnin edistäminen kuuluu koulun kaikille aikuisille tehtävästä riippumatta. Jokaisella koululla on kiusaamisen vastainen suunnitelma ja jokaisen kouluyhteisöön kuuluvan tulee tietää, miten kiusaamistilanteissa toimitaan. Koulutyön järjestämisessä otetaan huomioon kaikkien oppilaiden tarpeet, edellytykset ja vahvuudet.

Opetussuunnitelman mukainen opetus, ohjaus, oppilashuolto ja tuki kaikkina koulupäivinä sekä turvallinen oppimisympäristö ovat jokaisen oppilaan oikeus. Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että oppilaan oikeudet toteutuvat ja huolehtii edellytysten luomisesta tätä edistävälle koulutyölle. Koulun johdolla on käytännön vastuu opetuksen, ohjaukseen, oppilashuollon ja tuen järjestämiseen liittyvistä ratkaisuista kouluyhteisössä, kaikilla vuosiluokilla ja kaikissa oppiaineissa. Tähän sisältyy myös ongelmien ennaltaehkäisy sekä kasvun ja oppimisen esteiden tunnistaminen ja niihin puuttuminen sekä niiden poistaminen koulun toimintatavoista. Opettajat vaikuttavat opetusryhmänsä toimintaan, oppimiseen ja hyvinvointiin pedagogisilla ratkaisuillaan ja ohjausotteellaan. Opettajan tehtävään kuuluu oppilaiden oppimisen, työskentelyn ja hyvinvoinnin seuraaminen ja edistäminen, jokaisen oppilaan arvostaminen ja oikeudenmukainen kohtelu,

mahdollisten vaikeuksien varhainen tunnistaminen sekä oppilaiden ohjaaminen ja tukeminen vuorovaikutuksessa oppilaan, huoltajien, toisten opettajien ja oppilashuollon henkilöstön kanssa. Etusijalla on oppilaiden hyvinvointi ja sen edistäminen.

Oppilailla on kouluyhteisön jäseninä oma vastuunsa. Laki velvoittaa oppilaan osallistumaan perusopetukseen ja suorittamaan tehtävänsä tunnollisesti ja käyttäytymään asiallisesti . Vapautus opetukseen osallistumisesta voidaan myöntää oppilaalle vain tilapäisesti erityisestä syystä . Koti ja koulu yhdessä ohjaavat oppilaita toimimaan lain edellyttämällä tavalla ja tukevat oppilaita näiden ponnisteluissa. Koulun tehtävänä on puuttua poissaoloihin ja auttaa oppilaita onnistumaan koulutyössään.

5.2 Yhteistyö

Inarin kunnan opetustoimi ja koulu tekevät monipuolista yhteistyötä perusopetuksen yhtenäisyyden, eheyden ja laadun varmistamiseksi, toiminnan avoimuuden lisäämiseksi sekä oppilaiden oppimisen ja kasvun tukemiseksi. Yhtenäisen ja turvallisen koulupolun varmistamiseksi eri kouluasteet toimivat yhteistyössä erityisesti nivelkohdissa. Koulujen välinen yhteistyö on suunnitelmallista ja sen toteutumista arvioidaan yhdessä. Myös muiden yhteistyökumppaneiden kanssa tehtävää yhteistoimintaa arvioidaan säännöllisesti.

Oppilaiden osallisuus

Koulutyö järjestetään siten, että sen perustana on oppilaiden osallisuus ja kuulluksi tuleminen. Huolehditaan siitä, että oppilaat saavat kokemuksia yhteistyöstä ja demokraattisesta toiminnasta omassa opetusryhmässä, koulussa ja sen lähiympäristössä sekä erilaisissa verkostoissa.

Oppilaat osallistuvat koulutyönsä sekä koulun toiminnan suunnitteluun ja heitä rohkaistaan vaikuttamaan myös oppimisympäristön kehittämiseen. Oppilaille tulee järjestää mahdollisuus osallistua opetussuunnitelman ja siihen liittyvien suunnitelmien sekä koulun järjestyssääntöjen valmisteluun. Oppilaat ovat myös mukana arvioimassa ja kehittämässä yhteistyötä.

Kouluilla tulee olla sen oppilaista muodostuva oppilaskunta. Oppilaskunnan ja sen toimielinten tehtävänä on edistää oppilaiden yhteistoimintaa, vaikutusmahdollisuuksia ja osallistumista. Oppilaskuntatoiminta vahvistaa myös oppilaiden demokratiataitojen kehittymistä.

Kodin ja koulun yhteistyö

Huoltajalla on ensisijainen vastuu lapsensa kasvatuksesta. Hänen on myös huolehdittava siitä, että oppivelvollisuus tulee suoritettua. Koulu tukee kotien kasvatustehtävää ja vastaa oppilaan opetuksesta ja kasvatuksesta kouluyhteisön jäsenenä. Huoltajien osallisuus sekä mahdollisuus olla mukana koulutyössä ja sen kehittämisessä on keskeinen osa koulun toimintakulttuuria. Kodin ja koulun kasvatusyhteistyö lisää oppilaan, luokan ja koko kouluyhteisön hyvinvointia ja turvallisuutta.

Vastuu kodin ja koulun yhteistyön edellytysten kehittämisestä on opetuksen järjestäjällä. Yhteistyön lähtökohtana on luottamuksen rakentaminen, tasavertaisuus ja keskinäinen kunnioitus. Yhteistyössä

otetaan huomioon perheiden moninaisuus sekä tiedon ja tuen tarpeet. Kodin ja koulun yhteistyömuotoja ovat mm. säännölliset, kodin ja koulun väliset vanhempaintapaamiset, vanhempainillat ja yhteiset tapahtumat. Päivittäistä yhteydenpitoa hoidetaan pääosin sähköisesti. Käytössä ovat myös luokkakohtaiset puhelimet sekä alaluokilla esim. reissuvihot.

Säännöllisen palautteen avulla huoltaja voi osaltaan tukea lapsensa tavoitteellista oppimista ja koulunkäyntiä. Kannustavat ja oppilaan oppimista ja kehitystä myönteisesti kuvaavat viestit ovat tärkeitä. Lisäksi huoltajan kanssa keskustellaan opetuksen järjestämisen keskeisistä asioista. Huoltajan tulee saada riittävästi tietoa lapsensa oppimisesta ja edistymisestä sekä poissaoloista huolehtiakseen kasvatustehtävästään. Yhteisiä tapaamisia voidaan järjestää tarpeen mukaan. Erityisen tärkeää yhteistyö on oppilaan koulupolun nivelkohdissa sekä oppimisen ja koulunkäynnin tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa. Huoltajia kannustetaan osallistumaan aktiivisesti oman lapsen koulutyötä koskevien asioiden käsittelyyn, kodin ja koulun välisen yhteistyön suunnitteluun sekä arviointiin.

Koulun sisäinen yhteistyö ja yhteistyö muiden tahojen kanssa

Henkilöstön tiivis yhteistyö on edellytys koulun kasvatus- ja opetustavoitteiden toteutumiselle. Aikuisten yhteistyö, kuten samanaikaisopettajuus, mallintaa koulun toimintaa oppivana yhteisönä myös oppilaille. Yhteistyötä tarvitaan erityisesti monialaisten oppimiskokonaisuuksien suunnittelussa ja toteuttamisessa, oppimisen arvioinnissa ja tuessa sekä oppilashuollon toteuttamisessa.

Eheän oppimispolun varmistamiseksi koulu toimii yhteistyössä varhaiskasvatuksen, esiopetuksen sekä lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten kanssa. Hyvä yhteistyö kerho- sekä aamu- ja iltapäivätoiminnan kanssa edistää oppilaiden hyvinvointia. Yhteistyö kunnan nuoriso-, kirjasto-, liikunta- ja kulttuuritoimen, poliisin sekä Inarin kunnassa toimivien seurakuntien, paikallisten urheiluseurojen, järjestöjen, yritysten ja muiden lähiympäristön toimijoiden kuten Saamelaismuseo Siidan ja nuorisokeskus Vasatokan kanssa lisää oppimisympäristöjen monipuolisuutta ja tukee koulun kasvatustehtävää.

5.3 Kasvatuskeskustelut ja kurinpidollisten keinojen käyttö

Opetukseen osallistuvalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön, jossa työrauha ja opiskelun esteetön sujuminen on varmistettu. Työrauhaan voidaan vaikuttaa monilla koulun keinoilla, joista keskeisiä ovat opettajan antama ohjaus ja palaute, yhteistyö sekä yhteinen vastuunotto ja huolenpito. Pedagogisia ratkaisuja kehittämällä sekä luottamuksen ja välittämisen ilmapiiriä vahvistamalla luodaan edellytykset hyvän työrauhan rakentumiselle. Opetuksen järjestäjällä on oikeus käyttää työrauhan turvaamiseksi ja epäasialliseen käyttäytymiseen puuttumiseksi myös kasvatuskeskustelua ja erilaisia kurinpitokeinoja.

Kasvatuskeskustelu on ensisijainen tapa puuttua oppilaan epäasialliseen käyttäytymiseen. Keskustelu pyritään käymään mahdollisimman pian tapahtuneen jälkeen ja kaikkia osapuolia kuullen. Keskustelun tarkoituksena on yhdessä oppilaan kanssa yksilöidä toimenpiteeseen johtanut teko tai laiminlyönti, kuulla oppilasta, selvittää laajemmin käyttäytymisen syyt ja seuraukset sekä pohtia keinot tilanteen korjaamiseksi. Menettelyn tavoitteena on löytää myönteisiä keinoja koulussa

käyttäytymisen ja oppilaan hyvinvoinnin parantamiseksi. Opetuksen järjestäjä päättää, millaisissa tapauksissa kasvatuskeskustelua käytetään.

Kurinpidollisia keinoja ovat perusopetuslain mukaan jälki-istunto, kirjallinen varoitus ja määräaikainen erottaminen. Opetusta häiritsevä oppilas voidaan määrätä poistumaan luokkahuoneesta tai muusta tilasta, jossa opetusta annetaan, taikka koulun tilaisuudesta. Lisäksi työrauhan turvaamiseksi oppilaan oikeus osallistua opetukseen voidaan evätä enintään jäljellä olevan työpäivän ajaksi, jos on olemassa vaara, että toisen oppilaan tai muun henkilön turvallisuus kärsii oppilaan väkivaltaisen tai uhkaavan käyttäytymisen vuoksi taikka opetus tai siihen liittyvä toiminta vaikeutuu kohtuuttomasti oppilaan häiritsevän käyttäytymisen vuoksi.

Perusopetuslaki velvoittaa opetuksen järjestäjän laatimaan ja ohjeistamaan opetussuunnitelman yhteydessä suunnitelman kasvatuskeskustelujen ja kurinpidollisten keinojen käyttämisestä ja niihin liittyvistä menettelytavoista. Inarin kunnan kouluille on laadittu yhteiset järjestyssäännöt (liite 3).

Kasvatuskeskustelu Inarin kunnassa

Ohjeet kasvatuskeskustelun määränneelle opettajalle:

- Otetaan yhteyttä puhelimella huoltajaan ja kerrotaan mitä on tapahtunut. Pyydetään huoltajaa mukaan kasvatuskeskusteluun ja sovitaan aika.
- Kasvatuskeskustelu pidetään mahdollisimman pian tapahtuneen jälkeen joko samana päivänä tai saman kouluviikon aikana.
- Tilaisuudessa on läsnä kaksi opettajaa, oppilas ja huoltaja, mikäli huoltaja on halunnut tulla mukaan keskusteluun. Käydään läpi ongelmatilanne, oppilaan ja opettajan näkemys tilanteesta, sekä tarvittavat jatkotoimenpiteet.
- Opettaja kirjaa osapuolten näkemykset asiasta sekä sovitut jatkotoimenpiteet puhelinkeskustelun tai tapaamisen perusteella.
- Kasvatuskeskustelun kulku kirjataan ja keskustelun koolle kutsunut opettaja arkistoi dokumentit.
- Opettaja ilmoittaa käydyn kasvatuskeskustelun oppilaan luokanvalvojalle ja rehtorille Wilma-viestillä.

5.4 Opetuksen järjestämistapoja

Opetuksen järjestämisessä otetaan huomioon oppilaiden tarpeet ja olosuhteet sekä paikalliset mahdollisuudet. Näin pyritään löytämään oppimista ja hyvinvointia parhaiten edistäviä ratkaisuja.

Yhdysluokkaopetus

Yhdysluokalla tarkoitetaan opetusryhmää, jossa opiskelee eri vuosiluokilla olevia tai vuosiluokkiin sitomattomasti edettäessä eri-ikäisiä oppilaita. Yhdysluokka voidaan perustaa joko oppilasmäärän pienuuden vuoksi tai pedagogisista syistä. Inarin kunnassa opetusta annetaan myös yhdysluokissa. Opetus voidaan toteuttaa osittain oppilaiden vuosiluokkien mukaisesti (esim. matematiikka, äidinkieli ja vieraat kielet). Joitakin aineita voidaan opiskella vuorokurssiperiaatetta noudattaen. Koulukohtaiset rakenteet voivat vaikuttaa käytännön järjestelyihin. Keskeisenä pedagogisena

ajatuksena on oppilaiden yhteistyötaitojen sekä monipuolisten työtapojen kehittäminen eri-ikäisten kanssa.

Vuorokursseittain opiskeltaessa tulee huolehtia opiskeltavien sisältöjen jatkuvuudesta ja johdonmukaisesta etenemisestä. Mikäli oppilas siirtyy vuorokurssiperiaatteen mukaisesta opiskelusta vuosiluokittain etenevään opiskeluryhmään, oppilaan opetus järjestetään yksilöllisesti mahdollisen puuttuvan oppimäärän tai sen osan suorittamiseksi.

Yhdysluokkaopetuksessa on hyvät edellytykset edistää opetuksen eheyttämistä ja käyttää monialaisia oppimiskokonaisuuksia. Yhdysluokkaopetuksessa hyödynnetään erityisesti vertais- ja mallioppimisen mahdollisuuksia. Yhdysluokissa lähiopetusta voidaan tukea ja rikastaa myös etäyhteyksiä hyödyntäen.

Etäyhteyksiä hyödyntävä opetus

Perusopetuksessa voidaan hyödyntää etäyhteyden kautta tapahtuvaa opetusta ja näin täydentää opetusta sekä tarjota monipuolisia opiskelumahdollisuuksia eri oppiaineisiin. Etäyhteyden kautta annettavasta opetuksesta vastaa aina perusopetuksen järjestämisluvan saanut opetuksen järjestäjä. Opetustavan soveltuvuutta pohditaan erityisesti oppilaiden iän ja edellytysten näkökulmasta.
Etäyhteyksillä voidaan tukea erityisesti harvemmin opiskeltujen kielten ja uskontojen sekä valinnaisten aineiden opetusta. Inarin kunnassa etäyhteyksiä hyödynnetään esimerkiksi inarinsaamen, pohjoissaamen ja koltansaamen opetuksessa. Etäyhteyksiä hyödyntävällä opetuksella edistetään oppilaiden yhdenvertaisia mahdollisuuksia monipuoliseen ja laadukkaaseen perusopetukseen koulun koosta ja sijainnista riippumatta. Etäyhteyksien käyttö lisää osaltaan koulun toiminnan ekologista kestävyyttä.

Etäyhteyksiä hyödyntämällä opetusta voidaan sekä eriyttää että eheyttää. Opetuksella voidaan vastata oppilaiden yksilöllisiin tarpeisiin, huolehtia opetuksesta joissakin poikkeustilanteissa, esimerkiksi oppilaan pitkän sairausjakson aikana. Etäyhteyksien ja erilaisten opetusteknologioiden käyttö monipuolistavat sekä opetusmenetelmiä että oppimisympäristöjä.

Oppimisympäristön turvallisuudesta sekä oppilaiden valvonnasta ja ohjauksesta huolehditaan samojen periaatteiden mukaisesti kuin muissakin opetustilanteissa. Opetusryhmällä tulee olla turvallisuudesta ja hyvinvoinnista vastaava opettaja ja oppilaiden mahdollisuudet oppimista edistävään vuorovaikutukseen tulee turvata. Tekijänoikeuksia koskevan lainsäädännön toteutumiseen kiinnitetään erityistä huomiota.

Opetus erityisissä tilanteissa

Oppilaan opetuksen järjestäminen ja oppilaan tarvitsema tuki edellyttää erityistä pohdintaa esimerkiksi oppilaan sairastuessa vakavasti tai vaikeassa elämäntilanteessa. Perusopetusta voidaan tällöin järjestää muun muassa sairaalaopetuksena, koulukodissa, vastaanottokodissa tai -keskuksessa taikka vankilassa tai muussa rangaistuslaitoksessa annettavana opetuksena.

Sairaalan sijaintikunta on velvollinen järjestämään sairaalassa potilaana olevalle oppilaalle opetusta siinä määrin kuin se oppilaan terveys huomioon ottaen on mahdollista. Hoidosta vastaavan sairaalan sijaintikunta on velvollinen järjestämään myös muulle erikoissairaanhoidossa olevalle oppivelvolliselle oppilaalle opetusta ja tukea siinä määrin kuin se hänen terveytensä, pedagogiset erityistarpeensa ja erikoissairaanhoidon hoidolliset ja kuntoutukselliset toimenpiteet huomioon ottaen on perusteltua, jos opetuksen järjestäminen muutoin ei ole perusopetuslain tai muun lain mukaisista tukitoimista huolimatta oppilaan edun mukaista. Myös kunta, jossa on erikoissairaanhoidon muu toimintayksikkö, voi järjestää opetusta erikoissairaanhoidossa olevalle oppilaalle. Erikoissairaanhoidossa olevan oppilaan opetuksessa yhdistyvät oppimista ja koulunkäyntiä ylläpitävä sekä oppilaan hoitotavoitteita tukeva kokonaiskuntoutuksellinen tavoite. Oppilaan opetuksen järjestäjä ja sairaalan sijaintikunta sopivat ja järjestävät moniammatillisessa yhteistyössä siirtymisen kannalta välttämättömän tuen sairaalaopetukseen tai sieltä takaisin omaan kouluun siirtyvälle oppilaalle. Sairaalaopetuksessa voidaan hyödyntää myös etäyhteyksien kautta tapahtuvaa opetusta. Oppilaan kotikunta on velvollinen maksamaan kotikuntakorvauksen sairaalakoulussa olevista oppilaista.

Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten opetuksesta vastaa se kunta, johon lapsi on sijoitettu. Lastensuojelulaitokseen sijoitetun oppilaan opetuksesta vastaa laitoksessa toimiva koulu, jos laitoksella on opetuksen järjestämislupa. Lastensuojelulain perusteella sijoitettujen oppilaiden kotikunnalle on säädetty velvollisuus maksaa kotikuntakorvaus. Oppivelvollisuusikäisten vankilaopetuksesta vastaa se kunta, jossa vankila sijaitsee.

Kunta voi osoittaa oppilaan lähikouluksi sopimuksen mukaisesti oman kunnan koulun sijasta myös toisen kunnan koulun, sellaisen yksityisen yhteisön tai säätiön ylläpitämän koulun, jolla on opetuksen järjestämislupa, tai valtion koulun.

5.5 Opetuksen ja kasvatuksen tavoitteita tukeva muu toiminta

Perusopetuksen yhteydessä voidaan oppilaille järjestää kirjastotoimintaa, kerhotoimintaa ja muuta opetukseen läheisesti liittyvää toimintaa. Opetuksen järjestäjä päättää toiminnan järjestämisestä ja laajuudesta. Myös kouluruokailu, välituntitoiminta sekä koulun päivänavaukset, juhlat, retket, opintokäynnit ja leirikoulut sekä mahdollisuuksien mukaan koulumatkat järjestetään siten, että ne tukevat oppilaiden oppimiselle, monipuoliselle kehittymiselle ja hyvinvoinnille asetettuja tavoitteita. Ne myös osaltaan vahvistavat kokemusta hyvästä ja turvallisesta koulupäivästä ja tekevät mahdolliseksi oppilaiden näkökulmasta eheän, vireyttä vahvistavan ja vaihtelevan päivän.

Koulun kerhotoiminta

Kerhotoiminta on oppituntien ulkopuolista toimintaa, jonka lähtökohtana ovat koulun kasvatukselliset, opetukselliset ja ohjaukselliset tavoitteet. Se on osa maksutonta perusopetusta ja rakentaa omalta osaltaan toiminnan yhteisöllisyyttä ja rikastuttaa koulun toimintakulttuuria. Kerhotoiminnan tehtävä on tukea oppilaiden monipuolista kasvua ja kehitystä. Kerhot tarjoavat oppilaille mahdollisuuksia tutustua erilaisiin harrastuksiin. Kerhotoiminta voi olla myös osa oppilaan suunnitelmallista tukea. Oppilaita ohjataan ja kannustetaan hakeutumaan heille sopiviin kerhoihin. Kerhotoiminnan tavoitteena on lisätä harrastuneisuutta sekä tuottaa yhdessä tekemisen, osaamisen,

onnistumisen ja ilon kokemuksia. Oppilaiden osuutta kerhotoiminnan suunnittelussa lisätään. Koulut voivat hyödyntää kerhotoiminnan järjestämisessä eri hallintokuntien, yhteisöjen, yritysten ja järjestöjen sekä koulun muiden sidosryhmien osaamista.

Koulun aamu- ja iltapäivätoiminta

Aamu- ja iltapäivätoimintaa tarjoavalla opetuksen järjestäjällä on velvollisuus laatia valtakunnallisten aamu- ja iltapäivätoiminnan perusteiden mukainen paikallinen aamu- ja iltapäivätoiminnan suunnitelma. Inarin kunnassa on laadittu Inarin kunnan aamu- ja iltapäivätoiminnan toimintasuunnitelma, jota noudattavat koulujen yhteydessä toimivat iltapäivätoiminnan yksiköt. Tämän lisäksi iltapäivätoiminnan yksiköt laativat yhdessä lukuvuosittain toimintasuunnitelman, joka yhtenäistää ja ohjaa toimintaa sekä toimintakertomuksen, jossa kerrotaan, kuinka toiminnalle asetetut päämäärät on saavutettu.

Koulun kirjastotoiminta

Koulun kasvatus- ja opetustyön tukemiseksi voidaan järjestää koulukirjastotoimintaa ja toteuttaa sitä yhteistyössä lähikirjaston ja muiden kirjastojen kanssa (liite 2). Inarin kunnan kirjastoauto käy viikoittain eri kouluilla.

Kirjastotoiminnalla vahvistetaan oppilaiden yleissivistyksen ja maailmankuvan laajenemista ja avartumista. Monimuotoinen koulukirjastotoiminta tukee oppimiskäsityksen toteutumista aidoissa oppimistilanteissa ja luo oppilaille mahdollisuuksia monenlaisten vastuutehtävien hoitamiseen. Koulun kirjasto ja muut kirjastot tarjoavat aktivoivia ja virikkeisiä oppimisympäristöjä sekä monipuolisia työtapoja. Kirjastotoiminnan tehtävänä on kannustaa oppilaita omaehtoiseen lukemiseen ja omiin lukuvalintoihin, tyydyttää heidän tiedonhaluaan, kannustaa hakemaan tietoa eri lähteistä ja arvioimaan tietolähteitä. Toiminta lisää mahdollisuuksia opetuksen eriyttämiseen, oppilaiden yksilöllisten kiinnostusten mukaiseen työskentelyyn sekä yhteistyöhön kotien kanssa. Yhdessä koulu ja kirjasto ohjaavat elinikäiseen oppimiseen ja aktiiviseen kansalaisuuteen.

Kouluruokailu

Kouluruokailun tehtävänä on oppilaiden terveen kasvun ja kehityksen, opiskelukyvyn sekä ravitsemustietouden tukeminen. Opetukseen osallistuvalle on annettava jokaisena työpäivänä täysipainoinen maksuton ateria. Inarin kunnan kouluissa tarjotaan kaikille oppilaille myös ilmainen välipala.

Ateria nautitaan tarkoituksenmukaisesti järjestettynä ja ohjattuna ruokailuna. Kouluruokailun järjestämisessä otetaan huomioon ruokailun terveydellinen, sosiaalinen ja kulttuurinen merkitys. Ruokailuhetkillä on tärkeä virkistystehtävä ja niillä edistetään kestävää elämäntapaa, kulttuurista osaamista sekä ruoka- ja tapakasvatuksen tavoitteita. Oikea-aikainen ja kiireetön ruokailu ja mahdolliset välipalat varmistavat jaksamisen koulupäivän aikana. Viihtyisä ruokailuhetki lisää hyvinvointia koko kouluyhteisössä.

Kouluruokailu on oppilaille tärkeä osa koulupäivää. Oppilaita kannustetaan osallistumaan kouluruokailun ja etenkin ruokailuhetkien suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. Opettajat huolehtivat ruokailun yhteydessä annettavasta ohjauksesta ja kasvatuksesta yhdessä koulun muiden aikuisten kanssa. Kouluruokailun tavoitteista ja järjestämisestä keskustellaan kotien kanssa ja yhdessä tuetaan oppilaiden kehitystä. Kouluruokailuun osallistumista sekä ruoan ja ruokailutilanteen laatua seurataan ja arvioidaan säännöllisesti.

Kouluterveydenhoitaja kerää lukuvuosittain tiedot terveydellisistä syistä erityisruokavalioita tarvitsevista oppilaista. Koulukeittiö pitää kirjaa erityisruokavalioista. Tiedot päivitetään kouluterveydenhoitajan kautta (kts. Inarin kunnan perusopetuksen koulujen koulukohtainen oppilashuoltosuunnitelma).

Koulujen keittiöhenkilöstö ja keskuskeittiön henkilöstö tekee yhteistyötä koulujen kanssa kouluruokailun järjestämisessä ja toiminnan kehittämisessä. Mikäli oppilaalla on yksilöllisiä ravitsemukseen sekä terveyden tai sairauden hoitoon liittyviä tarpeita, tulee oppilaan, huoltajan, ruokailusta vastaavan henkilöstön ja kouluterveydenhuollon sopia yhdessä ruokailuun liittyvistä tukitoimista ja seurannasta.

Välitunnit, päivänavaukset ja muut koulun yhteiset tapahtumat

Perusopetusasetuksen mukaan opetukseen tulee käyttää tuntia kohti vähintään 45 minuuttia ja opetukseen käytettävä aika jaetaan tarkoituksenmukaisiksi opetusjaksoiksi. Osa työajasta voidaan käyttää työelämään tutustuttamiseen sekä lukuvuoden päättäjäisiin ja muihin yhteisiin tapahtumiin. Säännös luo edellytykset koulupäivän monenlaiseen rytmittämiseen sekä välituntien järjestämiseen oppilaiden hyvinvointia edistävällä tavalla. Yhteisiä tapahtumia voivat olla muun muassa koulun juhlat, teemapäivät ja retket. Opintokäynnit ja leirikoulut voivat koskea koko kouluyhteisöä tai vain joitakin tai jotakin opetusryhmää. Myös niissä hyödynnetään perusopetusasetuksen mukaista koulutyön joustavan järjestämisen mahdollisuutta. Päivän työ aloitetaan lyhyellä päivänavauksella.

Koulun yhteisöllisyyden ja oppilaiden terveen kehityksen, sosiaalisten suhteiden sekä opiskelussa jaksamisen kannalta välitunnit, päivänavaukset ja monenlaiset yhteiset tapahtumat ovat tärkeitä. Niitä hyödynnetään myös osana monialaisia oppimiskokonaisuuksia. Ne vahvistavat oppilaiden laaja-alaista osaamista ja tekevät näkyväksi koulun kulttuurista ja kielellistä monimuotoisuutta. Opintokäynnit ja leirikoulut puolestaan tarjoavat mahdollisuuksia oppimisympäristön laajentamiseen ja oppimiseen autenttisissa tilanteissa sekä yhteistyöhön eri toimijoiden kanssa.

Opetuksen järjestäjällä on paljon harkintavaltaa sen suhteen, miten koulupäivä jaetaan opetusjaksoihin ja välitunteihin, mitä muuta toimintaa koulupäiviin sisältyy ja millaisia toimintamuotoja käytetään. Ratkaisut muokkaavat koulun toimintakulttuuria. Niitä tehtäessä otetaan huomioon perusopetuksen toimintakulttuurin kehittämisen periaatteet.

Koulumatkat ja koulukuljetukset

Oppilaita kannustetaan kulkemaan koulumatkat terveyttä ja kuntoa edistävällä tavalla. Heitä opastetaan sekä itsenäisesti että koulukuljetuksin liikuttaessa huolehtimaan omasta ja muiden

turvallisuudesta ja käyttäytymään matkaa tehdessään hyvin (kts. Inarin kunnan perusopetuksen koulujen koulukohtainen oppilashuoltosuunnitelma).

LUKU 6 OPPIMISEN ARVIOINTI

6.1 Arvioinnin tehtävät ja oppimista tukeva arviointikulttuuri

Perusopetuslain mukaan oppilaan arvioinnin tehtävänä on ohjata ja kannustaa opiskelua sekä kehittää oppilaan edellytyksiä itsearviointiin. Oppilaan oppimista, työskentelyä ja käyttäytymistä tulee arvioida monipuolisesti. Arviointimenetelmät voivat kuitenkin vaihdella oppiaineen luonteen vaatimalla tavalla. Nämä tehtävät ovat perusopetuksen arviointikulttuurin kehittämisen lähtökohta. Painopiste on oppimista edistävässä arvioinnissa.

Koulu vaikuttaa merkittävästi siihen, minkälaisen käsityksen oppilaat muodostavat itsestään oppijana ja ihmisenä. Erityisen suuri merkitys on opettajien antamalla palautteella. Monipuolinen arviointi ja siihen perustuvan ohjaavan palautteen antaminen ovat opettajien keskeisiä pedagogisia keinoja oppilaiden koko kehityksen ja oppimisen tukemiseen. Kouluissa kehitetään arviointikulttuuria, jonka keskeisiä piirteitä ovat:

- rohkaiseva ja yrittämään kannustava ilmapiiri
- oppilaiden osallisuutta edistävä, keskusteleva ja vuorovaikutteinen toimintatapa
- oppilaan tukeminen oman oppimisprosessinsa ymmärtämisessä sekä oppilaan edistymisen näkyväksi tekeminen koko oppimisprosessin ajan
- arvioinnin oikeudenmukaisuus ja eettisyys
- arvioinnin monipuolisuus
- arvioinnin avulla saadun tiedon hyödyntäminen opetuksen ja muun koulutyön suunnittelussa.

Suuri osa arvioinnista on opettajien ja oppilaiden välistä vuorovaikutusta. Opettajat huolehtivat siitä, että oppilaat saavat alusta lähtien oppimista ohjaavaa ja kannustavaa palautetta sekä tietoa edistymisestään ja osaamisestaan. Onnistumisen kokemukset kannustavat oppimaan lisää, mutta myös epäonnistumiset tai virheelliset ratkaisut ovat osa oppimisprosessia. Niitä hyödynnetään opetuksessa oppimista edistävällä ja oppilaita kunnioittavalla tavalla. Oppilaita ohjataan havainnoimaan omaa ja yhteistä työskentelyä ja antamaan rakentavaa palautetta toisilleen ja opettajille. Tämä luo edellytyksiä oppilaiden itsearvioinnin ja vertaisarvioinnin taitojen kehittymiselle perusopetuksen aikana.

Yhteistyö kotien kanssa on osa hyvää arviointikulttuuria. Huoltajien kanssa keskustellaan koulutyön tavoitteista ja koulun arviointikäytänteistä. Oppilaan opintojen edistymisestä sekä oppilaan työskentelystä ja käyttäytymisestä annetaan riittävän usein tietoa oppilaalle itselleen ja huoltajalle.

Oppilaalla ja huoltajalla on oikeus saada tietoa arviointiperusteista ja niiden soveltamisesta oppilaan arviointiin. Opettajan, oppilaan ja huoltajan yhteiset keskustelut edistävät keskinäistä luottamusta ja välittävät tietoa oppilaan tilanteesta. Tukea tarvitsevien oppilaiden huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö on erityisen tärkeää.

Arviointi on myös opettajien itsearvioinnin ja oman työn reflektoinnin väline. Arvioinnilla saatu tieto auttaa opettajia suuntaamaan opetustaan oppilaiden tarpeiden mukaisesti. Se luo perustaa opetuksen eriyttämiselle ja auttaa oppilaiden mahdollisten tuen tarpeiden tunnistamisessa. Opetuksen järjestäjä seuraa oppimisen arvioinnin periaatteiden toteutumista kouluissa ja tukee arvioinnin kehittämistä.

6.2 Arvioinnin luonne ja yleiset periaatteet

Perusopetuksessa oppimisen arviointi jaetaan arviointiin opintojen aikana sekä päättöarviointiin. Sekä opintojen aikaisessa että päättöarvioinnissa noudatetaan arvioinnin yleisiä periaatteita. Inarin kunnassa kehitetään arviointikulttuuria, joka perustuu oikeudenmukaisuuteen, kannustavuuteen sekä jatkuvaan opettajan ja oppilaan väliseen vuorovaikutukseen. Arvioinnissa huomio kiinnitetään erityisesti oppilaiden onnistumisiin ja edistymisen näkyväksi tekemiseen sekä niiden esteiden poistamiseen, jotka vaikeuttavat edistymisen ja osaamisen osoittamista. Arvioinnin painopiste on oppimisprosessissa ja sen tulee olla monipuolista. Arvioinnissa tulee käyttää menetelmiä, jotka poissulkevat oppilaan temperamentin, persoonan ja muiden henkilökohtaisten ominaisuuksien vaikutuksen arviointiin. Opettaja arvioi myös oppilaan työskentelyä ja jatkuvaa näyttöä eri oppiaineissa osana oppiaineiden arvosanaa.

Arvioinnin perustuminen tavoitteisiin ja kriteereihin

Oppimisen, työskentelyn ja käyttäytymisen arvioinnin sekä palautteen antamisen oppilaille tulee aina perustua opetussuunnitelman perusteissa asetettuihin ja paikallisessa opetussuunnitelmassa tarkennettuihin tavoitteisiin. Oppilaita ja heidän suorituksiaan ei verrata toisiinsa eikä arviointi kohdistu oppilaiden persoonaan, temperamenttiin tai muihin henkilökohtaisiin ominaisuuksiin. Opettajat huolehtivat, että tavoitteet ja arviointiperusteet ovat oppilaiden tiedossa. Tavoitteiden pohtiminen ja oman oppimisen edistymisen tarkastelu suhteessa tavoitteisiin on tärkeä osa myös oppilaan itsearviointitaitojen kehittämistä.

Todistusten antamiseen liittyvässä oppilaan osaamisen arvioinnissa käytetään opetussuunnitelman perusteissa määriteltyjä, tavoitteista johdettuja arviointikriteereitä. Arviointikriteerit on laadittu 6. ja 7. luokan nivelvaiheeseen sekä päättöarviointiin tukemaan opettajien työtä ja yhtenäistämään arviointia. Kriteerit eivät ole oppilaille asetettuja tavoitteita, vaan ne määrittelevät hyvää osaamista kuvaavaan sanalliseen arvioon tai arvosanaan 8 vaadittavan tason.

Jos erityisen tuen päätöksessä päätetään, että oppilas opiskelee oppiaineen yleisen oppimäärän mukaisesti, oppilaan suorituksia arvioidaan suhteessa yleisen oppimäärän tavoitteisiin edellä mainittuja arviointikriteerejä käyttäen. Yksilöllistetyn oppimäärän mukaan yhdessä tai useammassa oppiaineessa opiskelevien oppilaiden suorituksia arvioidaan näissä oppiaineissa suhteessa henkilökohtaisessa opetuksen järjestämistä koskevassa suunnitelmassa määriteltyihin hänelle

yksilöllisesti asetettuihin tavoitteisiin eikä osaamisen tason määrittelyssä käytetä edellä mainittuja arviointikriteerejä.

Oppilaiden ikäkauden ja edellytysten huomioon ottaminen sekä monipuoliset arviointikäytännöt

Arviointikäytännöt ja palautteen antaminen tulee suunnitella ja toteuttaa oppilaiden ikäkauden ja edellytysten mukaisesti. Palautetta annettaessa kiinnitetään huomiota oppilaiden onnistumisiin ja oppimisen edistymiseen suhteessa aiempaan osaamiseen.
Arvioinnissa käytetään monipuolisia menetelmiä. Opettaja kokoaa tietoa oppilaiden edistymisestä oppimisen eri osa-alueilla ja erilaisissa oppimistilanteissa. Tällöin on tärkeää ottaa huomioon oppilaiden erilaiset tavat oppia ja työskennellä sekä huolehtia siitä, ettei edistymisen ja osaamisen osoittamiselle ole esteitä. Erilaisissa arviointi- ja näyttötilanteissa varmistetaan, että kukin oppilas ymmärtää tehtäväksi annon ja saa riittävästi aikaa tehtävän suorittamiseen. Lisäksi huolehditaan mahdollisuuksista hyödyntää tarvittaessa tieto- ja viestintäteknologiaa ja antaa suullisia näyttöjä. Myös oppilaiden mahdollisesti tarvitsemien apuvälineiden saatavuudesta sekä tarvittavista avustajapalveluista huolehditaan. Lievätkin oppimisvaikeudet ja oppilaiden mahdollisesti puutteellinen opetuskielen/suomen kielen/ruotsin kielen taito tulee ottaa huomioon arviointi- ja näyttötilanteita suunniteltaessa ja toteutettaessa. Samoin otetaan huomioon oppilaiden opiskelua varten mahdollisesti määritellyt opetuksen erityiset painoalueet.

Maahanmuuttajataustaisten ja vieraskielisten oppilaiden arvioinnissa otetaan huomioon kunkin oppilaan kielitausta sekä kehittyvä suomen tai ruotsin kielen taito. Jotta oppilas voi osoittaa edistymistään ja osaamistaan mahdollisista suomen tai ruotsin kielen puutteista huolimatta, arvioinnissa kiinnitetään erityistä huomiota oppilaan tilanteeseen sovitettuihin, monipuolisiin ja joustaviin arviointitapoihin.

Itsearvioinnin edellytysten kehittäminen

Opetuksessa kehitetään oppilaiden edellytyksiä itsearviointiin antamalla tilaa oppimisen ja opintojen edistymisen pohdintaan ja kehittämällä itsearviointitaitoja. Oppilaita ohjataan niin yksilöinä kuin ryhmänä havainnoimaan oppimistaan ja sen edistymistä sekä niihin vaikuttavia tekijöitä. Tarkoitus on, että opettajat auttavat oppilaita ymmärtämään tavoitteet ja etsimään niiden saavuttamiseksi parhaita toimintatapoja.

Alemmilla vuosiluokilla itsearviointitaitoja kehitetään auttamalla oppilaita tunnistamaan onnistumisiaan ja vahvuuksiaan koulutyössä sekä tulemaan tietoiseksi työlle sovittavista tavoitteista. Opetusryhmän yhteistä arviointikeskustelua käytetään paljon, annetaan myönteistä palautetta ja osoitetaan, miten monenlaisin tavoin jokainen voi onnistua työssään. Ylemmillä luokilla huomion kiinnittäminen onnistumisiin ja vahvuuksiin on edelleen tärkeää, mutta oman oppimisen ja opintojen edistymisen tarkastelu voi olla analyyttisempää. Se ohjaa oppilaita toimimaan yhä itseohjautuvammin. Myös tällöin opettajien on tärkeä kehittää oppilaiden keskinäistä arviointikeskustelua eli vertaisarviointia osana ryhmän työskentelyä. Näin oppilailla on mahdollisuus oppia antamaan ja saamaan rakentavaa palautetta. Itsearvioinnin ja vertaisarvioinnin avulla jokainen oppilas voi tulla tietoisiksi edistymisestään ja ymmärtää, miten itse voi vaikuttaa oppimiseensa ja koulutyössä onnistumiseen.

6.3 Arvioinnin kohteet

Arviointi kohdistuu oppilaan oppimiseen, työskentelyyn ja käyttäytymiseen. Luotettava arviointi edellyttää näiden osa-alueiden monipuolista havainnointia ja dokumentointia.

Oppiminen arvioinnin kohteena

Oppimisen arviointi sisältää opinnoissa edistymisen ja osaamisen tason arviointia sekä palautteen antamista niistä. Edistymistä tarkastellaan suhteessa aiempaan osaamiseen ja asetettuihin tavoitteisiin. Oppimisen edistymisen huolellinen seuranta on tarpeen koko perusopetuksen ajan, jotta opetuksen, ohjauksen ja tuen keinoin voidaan huolehtia siitä, että oppilaalla on edellytykset opinnoissa etenemiseen.

Osaamisen tasolla tarkoitetaan oppilaan eri tavoin osoittamaa osaamista suhteessa asetettuihin tavoitteisiin ja arvioituna oppilaan suoritusten perusteella. Osaamisen tason arvioimiseksi oppilaan työn tuloksia tai suorituksia tarkastellaan mahdollisimman monipuolisesti. Tiedollisen ja taidollisen osaamisen tason arvioinnissa hyödynnetään valtakunnallisesti määriteltyjä arviointikriteerejä. Osaamisen kehittyminen nähdään koko perusopetuksen ajan vahvistuvana, kumuloituvana prosessina.
Oppilaita ohjataan sekä itsenäisesti että ryhmänä tarkastelemaan edistymistään ja työnsä tuloksia suhteessa tavoitteisiin ja niihin onnistumisen kriteereihin, joista on yhdessä keskustellen sovittu työtä aloitettaessa.

Työskentely arvioinnin kohteena

Oppilaiden työskentelytaitojen kehittäminen on yksi perusopetuksen keskeisistä tavoitteista. Opetuksessa tuetaan oppilaiden itsenäisen ja yhdessä työskentelyn taitoja. Työskentelytaitoihin sisältyvät myös taito suunnitella, säädellä ja arvioida omaa työtään, taito toimia vastuullisesti ja parhaansa yrittäen sekä taito toimia rakentavassa vuorovaikutuksessa.

Työskentelytaitoja harjoitellaan eri oppiaineissa, monialaisissa oppimiskokonaisuuksissa ja koulun muussa toiminnassa. Opettajat ohjaavat oppilaita sekä yksilöinä että ryhmänä suunnittelemaan työtään ja käyttämään oppimista edistäviä työskentelytapoja. Oppilaita ohjataan myös tarkastelemaan suunnitelmien toteutumista sekä arvioimaan työskentelyn onnistumista ja siihen vaikuttaneita tekijöitä. Oppilaita tuetaan ottamaan vastuuta ikätasonsa mukaisesti omasta opiskelustaan ja kannustetaan huolehtimaan itse opiskeluvälineistään, suorituksistaan ja opintoihin liittyvistä aikatauluista.

Työskentelyn arviointi on osa oppiaineissa tehtävää arviointia ja arvosanan muodostamista. Arviointi perustuu oppiaineiden ja monialaisten oppimiskokonaisuuksien tavoitteiden sisältämiin työskentelyn tavoitteisiin. Työskentelyä koskeva monipuolinen palaute kaikissa opiskelutilanteissa edistää oppilaiden mahdollisuuksia tarkastella omaa työskentelyään ja kehittyä työskentelytaidoissa.

Käyttäytyminen arvioinnin kohteena

Käyttäytymisen ohjaus sekä käyttäytymiseen liittyvien tietojen ja taitojen opettaminen ovat osa koulun kasvatustehtävää. Oppilaita ohjataan ottamaan huomioon muut ihmiset ja ympäristö sekä noudattamaan yhteisesti sovittuja toimintatapoja ja sääntöjä. Heille opetetaan koulun erilaisissa vuorovaikutustilanteissa asiallista, tilannetietoista käyttäytymistä ja hyviä tapoja.

Käyttäytymistä arvioidaan ja oppilaille annetaan käyttäytymisestä ohjaavaa palautetta suhteessa paikallisessa opetussuunnitelmassa käyttäytymiselle asetettuihin tavoitteisiin. Käyttäytymisen tavoitteet perustuvat koulun kasvatustavoitteisiin, yhteisön toimintakulttuuria määrittäviin linjauksiin ja järjestyssääntöihin. Oppilailla ja huoltajilla tulee olla mahdollisuus osallistua koulun kasvatustavoitteita ja käyttäytymiselle asetettavia tavoitteita koskevaan keskusteluun ja tavoitteiden määrittelyyn.

Käyttäytymisen arvioinnissa erityisen tärkeä on huolehtia, että arviointi ei kohdistu oppilaan persoonaan, temperamenttiin eikä muihin henkilökohtaisiin ominaisuuksiin. Käyttäytyminen arvioidaan todistuksissa omana kokonaisuutena, eikä se vaikuta oppiaineesta saatavaan arvosanaan tai sanalliseen arvioon. Päättö- ja erotodistukseen käyttäytymisen arviota ei merkitä.

Käyttäytymisen arviointi Inarin kunnassa

Käyttäytymisen arviointi vuosiluokilla 1–6 annetaan lukuvuositodistuksen yhteydessä

- Oppilasta arvioidaan oman ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti.
- Oppilas käyttäytyy hyvin, kun hän yleensä
    - ottaa huomioon muut ihmiset ja ympäristönsä
    - kuuntelee, kunnioittaa ja auttaa toisia
    - on ystävällinen, yhteistyökykyinen ja vastuullinen
    - noudattaa hyviä tapoja (tervehtii, kiittää, on huomaavainen ja rehellinen)
    - arvostaa omaa ja toisten työtä
    - noudattaa yhteisiä sääntöjä ja sopimuksia
    - noudattaa koulun järjestyssääntöjä
    - noudattaa luokan omia sopimuksia ja sääntöjä.
- Käyttäytymistä arvioidaan joko sanallisesti tai numeroin.

Käyttäytymisen arviointi vuosiluokilla 7–9

- Oppilasta arvioidaan oman ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti.
- Käyttäytyminen arvioidaan numeroin (4–10).
- Arviota oppilaan käyttäytymisestä ei merkitä 9. vuosiluokalla annettavaan välitodistukseen.
- Arviota oppilaan käyttäytymisestä ei merkitä päättötodistukseen.

(10) Erinomainen kymmenen edellyttää, että oppilas:

- on sisäistänyt koulun ja yhteiskunnan tavoitteet ja toimii niiden suuntaisesti
- osoittaa myönteistä asennetta ja otetta koulutyöhön

- on auttava, kohtelias ja huomaavainen muita kohtaan
- toimii vastuuntuntoisesti ja luotettavasti
- toimii täsmällisesti
- käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa opetukseen soveltuvalla tavalla

(9) Kiitettävä yhdeksän edellyttää, että oppilas:
- käyttäytyy suurelta osin edellisen kaltaisella tavalla
- käyttäytyy useimmiten kohteliaasti ja ottaa toiset huomioon
- toimii aktiivisesti ja osallistuu koulun toimintaan
- ei myöhästele.
- käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa opetukseen soveltuvalla tavalla

(8) Hyvä kahdeksan edellyttää, että oppilas:
- on yleensä oma-aloitteinen
- pyrkii noudattamaan kouluyhteisön sääntöjä
- käyttäytyy yleensä huomaavaisesti ja luotettavasti
- käyttää välillä hioutumatonta kieltä vielä ja aiheuttaa toisinaan lieviä häiriöitä oppitunnilla
- tulee toisinaan luokkaan viime hetkellä tai oppitunnin jo alettua
- käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa pääasiassa opetukseen soveltuvalla tavalla

(7) Tyydyttävä seitsemän edellyttää, että oppilas:
- käyttäytyy jossain määrin vastahankaisesti
- käyttäytyy vetäytyvästi ja välinpitämättömästi
- ei käyttäydy aina aktiivisesti ja tottelevaisesti, vaatii silmälläpitoa
- ei toimi aina luotettavasti
- käyttää hieman epäasiallista kieltä, uhmaileva ja joskus kiroileva
- saattaa saada käyttäytymiseensä liittyviä huomautuksia ja rangaistuksia
- myöhästelee silloin tällöin
- käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa myös opetusta häiritsevällä tavalla

(6) Kohtalainen kuusi edellyttää, että oppilas:
- käyttäytyy vastahankaisesti ja häiritsevästi
- rikkoo usein järjestyssääntöjä ja saa siitä rangaistuksia
- saattaa käyttäytymisellään aiheuttaa pelkoa tovereissa
- käyttää joskus hyvinkin törkeää kieltä
- käyttäytyy yleensä muita kohtaan piittaamattomasti, tottelemattomasti ja on haluton yhteistyöhön
- myöhästelee usein
- käyttää usein tieto- ja viestintäteknologiaa opetusta häiritsevällä tavalla

(5) Välttävä viisi edellyttää, että oppilas:
- häiritsee pahasti opetustyötä ja koko kouluyhteisön toimintaa eikä juuri osallistu yhteiseen toimintaan
- käyttäytyy siten, että aiheuttaa ahdistusta työyhteisön jäsenissä

- ei piittaa järjestyssäännöistä ja käyttää törkeää kieltä
- uhkailee ja on vaarana toisille oppilaille tai kouluyhteisön jäsenille
- myöhästelee hyvin usein ja paljon
- käyttää usein tieto- ja viestintäteknologiaa opetusta häiritsevällä tavalla

(4) Hylätty neljä edellyttää, että oppilas:

- aiheuttaa tahallaan kouluyhteisön jäsenen vahingoittumisen
- vahingoittaa tahallaan yhteistä ja toisten omaisuutta
- harjoittaa rikollista toimintaa, kuten nimenväärennöksiä ja varkauksia eikä ole koulun kurinpitokeinoin ojennettavissa
- käy vain satunnaisesti koulussa
- oppilaan käyttäytyminen ja koulunkäynti vaatii viranomaisten toimenpiteitä

6.4 Opintojen aikainen arviointi

Opintojen aikaisella arvioinnilla tarkoitetaan ennen päättöarviointia toteutettavaa arvioinnin ja palautteen antamisen kokonaisuutta. Opintojen aikainen arviointi on kaikilla vuosiluokilla pääosin oppimisen ohjaamista palautteen avulla. Sen keskeisenä tehtävänä on ohjata ja kannustaa opiskelua ja tukea oppimista sekä edistää itse- ja vertaisarvioinnin taitoja. Siihen sisältyy myös oppilaiden edistymisen ja osaamisen tason kuvaamista keskusteluin, arviointitiedottein ja todistuksin tiettyinä ajankohtina. Oppilaalle ja huoltajalle tulee antaa tietoa opintojen edistymisestä, työskentelystä ja käyttäytymisestä riittävän usein.

Inarin kunnassa luokilla 1-6 väliarviointi käydään arviointikeskusteluna oppilaan ja huoltajan kanssa. Arviointikeskustelu käydään vähintään kerran vuodessa vuosiluokkien 7–9 aikana.

Alakoulussa opetellaan oppilaan itsearviointia ja vertaisarviointia sekä tavoitteiden asettelua ikätason mukaisesti yhdessä opettajan kanssa. Prosessiin voidaan ottaa mukaan myös huoltajat. Vuosiluokilla 1-6 itsearviointia tehdään vähintään kerran lukuvuodessa itsearviointilomakkeella. Itsearviointia on osa jatkuvaa arviointia sekä osa oppiainekohtaista arviointia.

Inarin yläkouluissa itsearviointi voidaan toteuttaa erillisellä itsearviointilomakkeella jokaisessa oppiaineessa kerran lukuvuodessa. Itsearvioinnin aikataulu oppiaineiden suhteen suunnitellaan lukuvuoden alussa. Itsearviointi toteutetaan sähköisellä lomakkeella, jossa ensin oppilas arvioi omaa oppimisprosessiaan ja sen jälkeen opettaja antaa arvionsa oppilaan oppimisprosessista ja osaamisesta (tiedot, taidot ja työskentely) kyseisessä oppiaineessa. Lomake annetaan myös huoltajille tiedoksi ja kommentoitavaksi.

6.5 Arviointi lukuvuoden aikana

Pääosa opintojen aikaisesta arvioinnista on luonteeltaan formatiivista. Tällöin arviointi ja siihen perustuva palautteen antaminen toteutetaan lukuvuoden aikana osana päivittäistä opetusta ja työskentelyä. Se edellyttää opettajilta oppimisprosessiin liittyvää havainnointia ja vuorovaikutusta oppilaiden kanssa. Opintojen aikaisessa arvioinnissa tärkeätä on myös oppilaiden toimijuutta

kehittävä vertaisarviointi ja itsearviointi. Opettajan tehtävänä on luoda tilanteita, joissa yhdessä pohtien annetaan ja saadaan oppimista edistävää ja motivoivaa palautetta.

Oppimista edistävä palaute on luonteeltaan laadullista ja kuvailevaa, oppimisen solmukohtia analysoivaa ja ratkovaa vuorovaikutusta. Se ottaa huomioon oppilaiden erilaiset tavat oppia ja työskennellä. Oppilaita ohjataan palautteen avulla tiedostamaan edistymisensä ja jäsentämään oman oppimisensa eri vaiheita sekä löytämään erilaisia keinoja tavoitteisiin pääsemiseksi. Palaute auttaa oppilaita vähitellen ohjaamaan omaa oppimistaan, asettamaan itselleen tavoitteita ja käyttämään onnistumista parantavia oppimisstrategioita.

Opettajan antaman, oppimisprosessia näkyväksi tekevän ja oppimista edistävän palautteen tulee auttaa oppilaita hahmottamaan ja ymmärtämään

- mitä heidän on tarkoitus oppia
- mitä he ovat jo oppineet
- miten he voivat edistää omaa oppimistaan ja parantaa suoriutumistaan.

Tällainen formatiivinen arviointi ja ohjaava palaute edistävät opiskeltavien asioiden jäsentymistä tieto- ja taitokokonaisuuksiksi sekä kehittävät oppilaiden metakognitiivisia taitoja ja työskentelytaitoja. Taito- ja taideaineissa arvioinnin tulee olla oppilaan itsetuntoa ja oppimista edistävää ja tukea oppilaan vahvan minäkuvan rakentumista.

Opintojen aikainen arviointi alakoulussa

Luokilla 1-5 välitodistuksen sijalla käydään arviointikeskustelu oppilaan ja huoltajan kanssa. Arviointikeskustelut käydään itsearvioinnin pohjalta joulu-tammikuussa. 6. luokalla välitodistuksen sijalla käydään arviointikeskustelu oppilaan ja huoltajan kanssa joulu-maaliskuussa. Oppilaan itsearviointi toteutetaan luokanopettajan ohjauksessa ennen arviointikeskusteluja. Se sisältää myös käyttäytymisen itsearvioinnin.

Opintojen aikainen arviointi yläkoulussa

Oppilaan itsearviointi toteutetaan lukuvuoden aikana kahdessa osassa. Oppilaat arvioivat puolet oppiaineista syyslukukauden aikana ja toisen puolen oppiaineista kevätlukukaudella. Inarin kunnan yläkoulut määrittelevät arvioitavat aineet lukukausittain. Arviointi toteutetaan Wilman sähköisellä lomakkeella. Oppilaan itsearviointi toteutetaan oppituntien aikana viikoilla 41 ja viikolla 9. Luokanvalvoja huolehtii lomakkeiden täyttämisen sekä tiedoksiannon huoltajille.

Arviointikeskustelut pidetään vanhempaintapaamisten yhteydessä tammi- helmikuun aikana ja tarvittaessa jo syyslukukaudella. Luokanvalvoja pyytää kommentit oppilaan opiskelun edistymisestä oppilasta opettavilta opettajilta. Tarvittaessa luokanvalvoja voi pyytää arviointikeskusteluun mukaan oppilaanohjaajan, opettajan, erityisopettajan tai rehtorin.

Formatiivinen arviointi tapahtuu Wilman kautta tuntimerkintöinä sekä opettajan antamana jatkuvana palautteena lukuvuoden aikana. Arviointi on luonteeltaan monipuolista ja kannustavaa. Lisäksi oppilaat toteuttavat vertais- ja itsearviointia lukuvuoden aikana.

6.6 Arviointi lukuvuoden päättyessä

Opintojen aikainen arviointi sisältää myös oppimisprosessin jälkeen tehtävää, oppilaiden osaamisen summatiivista arviointia, jonka tulokset välitetään oppilaille todistuksissa tai arviointitiedotteissa. Perusopetusasetus velvoittaa antamaan kunkin lukuvuoden päättyessä oppilaalle lukuvuositodistuksen, joka sisältää sanallisesti tai numeroin ilmaistut arviot siitä, miten oppilas on kyseisenä lukuvuonna saavuttanut tavoitteet opinto-ohjelmaansa kuuluvissa oppiaineissa tai opintokokonaisuuksissa. Lukuvuositodistukseen sisältyy myös käyttäytymisen arviointi. Lukuvuoden päätteeksi tehtävä arviointi on kokonaisarvio oppilaan koko lukuvuoden edistymisestä ja suoriutumisesta. Lukuvuositodistus on myös päätös oppilaan siirtymisestä seuraavalle luokalle tai hänen jättämisestään luokalle.

Vuosiluokilla 1-4 arviointi on sanallista. Vuosiluokilla 5-9 käytetään numeroarviointia ja erikseen päätettävissä valinnaisaineissa suoritusmerkintää (S). Toiminta-alueittain annettavassa opetuksessa käytetään sanallista arviointia. Yksilöllistettyjen oppimäärien arviointi määritellään henkilökohtaista opetuksen järjestämistä koskevassa suunnitelmassa (HOJKS). Sanallista arviointia voidaan käyttää päättöarviointia lukuun ottamatta myös niiden oppilaiden arvioinnissa, joiden äidinkieli on muu kuin opetuksessa käytettävä kieli.

Numeroarvosana kuvaa keskimääräisenä summatiivisena arviona oppilaan osaamisen tasoa suhteessa tavoitteisiin kussakin oppiaineessa tai opintokokonaisuudessa. Sanallista arviointia käyttämällä voidaan antaa monipuolista palautetta oppilaan oppimisesta ja suoriutumisesta. Sanallisen arvioinnin avulla voidaan kuvata paitsi oppilaan osaamisen tasoa myös hänen edistymistään, vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan. Sanallisella arvioinnilla voidaan myös antaa numeroarvosanaa yksityiskohtaisempaa palautetta osaamisesta ja oppimisen edistymisestä oppiaineen eri osa-alueilla.

Oppiaineiden arviointi vuosiluokilla 1 ja 2

- Oppilaan suoriutumista arvioidaan suhteessa vuosiluokkien 1-2 tavoitteisiin.
- Vuosiluokan lopulla arvioinnin pääpaino on oppimisen edistymisen arvioinnissa.
- Äidinkielen ja kirjallisuuden sekä matematiikan osa-alueita arvioidaan viisiportaisella asteikolla.
- Muiden oppiaineiden perään merkitään S (suoritettu hyväksytysti) tai H (hylätty).
- Lisäopinnoista (esimerkiksi norjan kerho) annetaan osallistumismerkintä (O).
- Tavoitteiden saavuttamista ja työskentelyä voi lisäksi kuvata sanallisesti.

Oppiaineiden arviointi vuosiluokilla 3 ja 4.

- Oppilaan suoriutumista arvioidaan suhteessa vuosiluokkien 3-4 opetuksen tavoitteisiin.
- Äidinkielen ja kirjallisuuden, suomi saamenkielisille, matematiikan, englannin ja ympäristöopin osa-alueita arvioidaan viisiportaisella asteikolla.
- Muiden oppiaineiden perään merkitään S (suoritettu hyväksytysti) tai H (hylätty).

- Lisäopinnoista (esimerkiksi norjan kerho) annetaan osallistumismerkintä (O).
- Tavoitteiden saavuttamista ja työskentelyä voi lisäksi kuvata sanallisesti.

Oppiaineiden arviointi vuosiluokilla 5 ja 6.

- Oppilaan suoriutumista arvioidaan suhteessa vuosiluokkien 5-6 opetuksen tavoitteisiin.
- Oppiaineet arvioidaan numeroin.
- Lisäopinnoista (esimerkiksi norjan kieli) annetaan osallistumismerkintä (O).
- Tavoitteiden saavuttamista ja työskentelyä voi lisäksi kuvata sanallisesti.

Oppiaineiden arviointi vuosiluokilla 7–9

- Arviointi perustuu vuosiluokittain määritettyihin tavoitteisiin.
- Vuosiluokalla 7 ja 8 oppiaineet ja niihin liittyvät työskentely arvioidaan numeroin. Ne oppiaineet, jotka päättyvät 7. luokalla, arvioidaan käyttäen päättöarvioinnin kriteereitä.
- Vuosiluokilla 9 oppiaineet arvioidaan opetussuunnitelman perusteiden päättöarvioinnin kriteereiden mukaan.
- Yhdeksännen luokan oppilaalle annettavaa välitodistusta varten oppilaan osaaminen arvioidaan samoin perustein kuin päättöarvioinnissa.
- Kahden vuosiviikkotunnin valinnaisaine arvioidaan numeroin. Yhden vuosiviikkotunnin valinnaisaineesta saa suoritusmerkinnän.

Hylätty arvosana voidaan korottaa ja ehdot suorittaa koulun työsuunnitelmassa määrätyllä tavalla.

6.7 Opinnoissa eteneminen perusopetuksen aikana

Opetus ja arviointikäytännöt suunnitellaan ja toteutetaan siten, että oppilaalla on riittävästi monipuolisia mahdollisuuksia osoittaa osaamistaan. Oppilaan kokonaistilannetta tulee tarkastella riittävän ajoissa. Oppilaalla on oikeus saada tarvitsemaansa tukiopetusta, osa-aikaista erityisopetusta, ohjausta ja muuta tukea tilanteessa, jossa hän sairauden, oppimisvaikeuksien, vaikeasta elämäntilanteesta johtuvien poissaolojen tai muun syyn vuoksi on jäänyt tai on vaarassa jäädä jälkeen opinnoissaan. Mikäli oppilaan koko vuosiluokan suoritus jossakin oppiaineessa on vaarassa tulla hylätyksi, tulee asiasta keskustella hyvissä ajoin lukuvuoden aikana huoltajan ja oppilaan kanssa sekä sopia toimenpiteistä oppimisen tukemiseksi.

Opinnoissa eteneminen vuosiluokittain

Oppilas, joka on saanut vuosiluokan oppimäärään sisältyvissä oppiaineissa vähintään välttäviä tietoja ja taitoja osoittavan numeron tai vastaavan sanallisen arvion, siirtyy seuraavalle vuosiluokalle.

Oppilas voi myös siirtyä seuraavalle vuosiluokalle, vaikka hänen vuosiluokan suorituksensa jossakin oppiaineessa olisi hylätty, jos arvioidaan, että hän kykenee selviytymään seuraavan vuosiluokan opinnoista hyväksytysti. Oppilas voidaan jättää vuosiluokalle, jos hänen lukuvuotta koskeva suorituksensa yhdessä tai useammassa vuosiluokan oppimäärään kuuluvassa oppiaineessa on hylätty. Ennen luokalle jättämistä oppilaalle tulee varata mahdollisuus opetukseen osallistumatta erillisessä kokeessa osoittaa saavuttaneensa hyväksyttävät tiedot ja taidot. Hylätty arvosana voidaan

korottaa ja ehdot suorittaa koulun työsuunnitelmassa määrätyllä tavalla. Erillinen koe voi sisältää monipuolisesti erilaisia suullisia, kirjallisia ja muita näyttömahdollisuuksia, joilla oppilas parhaiten kykenee osoittamaan osaamisensa.

Jos suoritusmahdollisuus annetaan lukuvuoden koulutyön päätyttyä, luokalle jättämisestä voidaan koulutyön päättyessä tehdä lukuvuositodistuksessa ehdollinen päätös. Päätöksessä mainitaan ne vuosiluokan oppimäärän osa-alueet, joiden hyväksytty suorittaminen erillisessä kokeessa on vuosiluokalta siirtymisen edellytys.

Oppilas voidaan myös jättää luokalle, vaikka hänellä ei ole hylättyjä suorituksia, jos sitä on pidettävä hänen yleisen koulumenestyksensä vuoksi tarkoituksenmukaisena. Oppilaan huoltajalle tulee tällöin varata mahdollisuus tulla kuulluksi ennen päätöksen tekemistä.

Vuosiluokalle jäävän oppilaan suoritukset asianomaiselta luokalta raukeavat.

6.8 Arviointi nivelkohdissa

Valtioneuvoston asetuksessa säädetty tuntijako määrittää nivelkohdat, joiden mukaisesti perusopetus jakautuu vuosiluokkien 1-2, 3-6 sekä 7-9 muodostamiin kokonaisuuksiin.

Toisen vuosiluokan päätteeksi tehtävä arviointi

Toisen vuosiluokan lopulla oppimisen arvioinnin pääpaino on oppimisen edistymisen arvioinnissa. Oppilaalle annetaan lukuvuositodistuksen lisäksi ohjaavaa palautetta hänelle ja hänen huoltajalleen järjestettävässä arviointikeskustelussa. Arviointikeskustelu järjestetään alkuvuodesta tammi-maaliskuun aikana. Tavoitteena on tuoda esille oppilaan vahvuuksia oppijana ja vahvistaa itsetuntoa ja oppimismotivaatiota. Usein on tarpeen arvioida ja suunnitella yhdessä myös oppilaan tarvitsemaa ohjausta ja tukea. Nivelvaihetta lähestyttäessä korostuu opettajan, oppilaan ja huoltajan välinen vuorovaikutus. On tärkeää, että oppilaan omat arviot ja toiveet sekä huoltajan näkemykset tulevat kuulluiksi.

Kuudennen vuosiluokan päätteeksi tehtävä arviointi

Kuudennen vuosiluokan lopulla oppilaalle annetaan lukuvuositodistuksen lisäksi ohjaavaa palautetta hänelle ja hänen huoltajalleen järjestettävässä arviointikeskustelussa. Arviointikeskustelun pohjana käytetään oppilaan tekemää itsearviointia sekä opettajan tekemää arviointia. Arviointikeskustelu järjestetään joulu-maaliskuun aikana. Palautteessa kiinnitetään huomiota erityisesti työskentelytaitojen ja oppimisen taitojen kehittymiseen. Oppilas tarvitsee tietoa myös edistymisestään oppiaineissa ja laaja-alaisessa osaamisessa. Arviointikäytänteet ja palautteen antaminen suunnitellaan niin, että oppilas ja huoltaja saavat monipuoliseen tietoon perustuvan käsityksen oppilaan oppimisen edistymisestä. Erityistä huomiota kiinnitetään opiskelumotivaation tukemiseen.

Kuudennen vuosiluokan lukuvuositodistuksessa annettavaa arviointia varten kaikkiin yhteisin oppiaineisiin on määritelty tavoitteista johdetut arviointikriteerit hyvää osaamista kuvaavalle sanalliselle arviolle tai numeroarvosanalle kahdeksan (8). Kriteerien avulla on kuvattu, millaista osaamista edellytetään kyseisen arvion tai arvosanan saavuttamiseksi. Kriteerit eivät ole oppilaille asetettuja tavoitteita, vaan opettajan arvioinnin apuvälineitä. Sanallista arviota tai arvosanaa antaessaan opettaja pohtii oppilaan edistymistä suhteessa opetussuunnitelmassa määriteltyihin tavoitteisiin ja osaamisen tasoa suhteessa valtakunnallisesti määriteltyihin arviointikriteereihin. Opettajan tulee käyttää näitä kriteerejä antaessaan oppilaalle sanallisen arvion tai numeroarvosanan kuudennen vuosiluokan lukuvuositodistukseen. Oppilas saa hyvää osaamista kuvaavan sanallisen arvion tai arvosanan kahdeksan (8), mikäli hän osoittaa keskimäärin oppiaineen eri kriteerien kuvaamaa osaamista. Tason ylittäminen joidenkin tavoitteiden osalta voi kompensoida tasoa heikomman suoriutumisen joidenkin muiden tavoitteiden osalta.

6.9 Perusopetuksen päättöarviointi

Päättöarvioinnin tehtävänä on määritellä, miten oppilas on opiskelun päättyessä saavuttanut oppiaineen oppimäärän tavoitteet. Inarin kunnassa päättöarviointi ajoittuu oppiaineesta riippuen vuosiluokille 7, 8 tai 9. Päättöarviointiin johtavien arviointikäytäntöjen tulee olla oppilaiden ikäkauden ja edellytysten mukaisia. Lukukauden alkaessa opettaja on velvollinen tiedottamaan oppiaineensa tavoitteet, arviointiperusteet ja päättöarvioinnin kriteerit sekä oppilaille että huoltajille. Lukuvuoden aikana opettaja antaa oppimista edistävää palautetta oppilaan suoriutumisesta ja tasosta. Palautteen ja ohjauksen tulee olla paitsi yksilöllistä, myös ajoissa tapahtuvaa. Lievätkin oppimisvaikeudet tai oppilaan puutteellinen opetuskielen hallinta tulee ottaa huomioon arviointi – ja näyttötilanteita suunniteltaessa ja toteutettaessa.

6.10 Päättöarvosanan muodostaminen

Perusopetuksen päättöarvosanat annetaan yhdenvertaisin perustein, jotka löytyvät kaikkien yhteisten oppiaineiden sekä vapaaehtoisen kielen A-oppimäärän osalta opetussuunnitelman perusteista.

Päättöarvosanan muodostamisen tulee perustua oppilaan opintojen päättyessä osoittamaan osaamisen tasoon suhteessa oppimäärän tavoitteisiin ja päättöarvioinnin kriteereihin. Arvioinnissa otetaan huomioon monipuolinen ja jatkuva näyttö. Perusopetuksessa oppilaan päättöarvosanaa ei muodosteta suoraan oppilaan aiempien kurssi-, jakso- tai lukuvuovuositodistusten arvosanoista lasketun keskiarvon perusteella. Koska osaamisen kehittyminen on aina kumuloituvaa, päättöarvosanan muodostamisen tulee perustua oppilaan opintojen päättyessä osoittamaan osaamisen tasoon suhteessa oppimäärän tavoitteisiin ja päättöarvioinnin kriteereihin.

Päättöarvioinnin kriteerit määrittelevät arvosanaan kahdeksan (8) vaadittavan tieto- ja taitotason kussakin oppiaineessa. Oppilas saa arvosanan kahdeksan (8), mikäli hän osoittaa keskimäärin kriteerien kuvaamaa osaamista. Arvosanan kahdeksan tavoitteiden ylittyminen joidenkin tavoitteiden kohdalta kompensoi tasoa heikomman suoriutumisen muiden tavoitteiden osalta. Mikäli oppilas osoittaa jossakin määrin oppiaineelle asetettujen tavoitteiden mukaista osaamista, hän saavuttaa

arvosanan viisi (5), välttävä. Arvosanan muodostaminen perustuu myös tässä tapauksessa oppilaan osoittamaan keskimääräiseen osaamiseen, eli välttävän tason ylittäminen joidenkin tavoitteiden osalta voi kompensoida hylätyn (4) suoriutumisen joidenkin muiden tavoitteiden osalta.

Perusopetuksen päättöarvioinnissa numeroin arvioitavat yhteiset oppiaineet ovat äidinkieli ja kirjallisuus, toinen kotimainen kieli, vieraat kielet, matematiikka, fysiikka, kemia, biologia, maantieto, terveystieto, uskonto tai elämänkatsomustieto, historia, yhteiskuntaoppi, musiikki, kuvataide, käsityö, liikunta sekä kotitalous. Äidinkielessä ja kirjallisuudessa oppilas on voinut opiskella kahta tähän oppiaineeseen näissä opetussuunnitelman perusteissa määriteltyä oppimäärää. Tällöin arvioidaan molemmat oppilaan suorittamat äidinkieli ja kirjallisuus- oppiaineen oppimäärät. Inarin kunnassa tämä tarkoittaa seuraavia yhdistelmiä:

- suomen kieli ja kirjallisuus – saamen kieli ja kirjallisuus, inarinsaame
- suomen kieli ja kirjallisuus – saamen kieli ja kirjallisuus, pohjoissaame
- suomen kieli ja kirjallisuus – saamen kieli ja kirjallisuus, koltansaame

Mikäli oppilas on vapautettu kokonaan jonkin oppiaineen opiskelusta, ei tätä oppiainetta arvioida. Jos oppilas on vaihtanut äidinkielen ja kirjallisuuden, toisen kotimaisen tai vieraiden kielten oppimäärää, arvioidaan päättöarvioinnissa se oppimäärä, jota hän on viimeksi opiskellut. Samoin menetellään, jos oppilas on vaihtanut katsomusaineesta tai sen oppimäärästä toiseen.

Kahden vuosiviikkotunnin oppimäärän valinnaisaineet arvioidaan numeroin ja alle kahden vuosiviikkotunnin valinnaisaineet arvioidaan sanallisesti. Mikäli sanallisesti arvioitu valinnainen aine katsotaan jonkin yhteisen aineen syventäviksi opinnoiksi, sen suoritus voi korottaa kyseisen oppiaineen arvosanaa.

Erityistä tukea saava oppilas ja pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä oleva oppilas arvioidaan päättöarvioinnissa niiden kriteereiden mukaisesti, joiden tavoitteiden ja sisältöjen mukaisesti hän opiskelee. Jos oppilaan opiskelu on järjestetty toiminta-alueittain, päättöarviointi perustuu oppilaan henkilökohtaisessa opetuksen järjestämistä koskevassa suunnitelmassa asetettuihin tavoitteisiin ja arviointi annetaan sanallisena.

Yksilöllistettyjen oppimäärien mukaisesti opiskelluissa oppiaineissa voidaan käyttää numeroarvioinnin sijasta sanallista arviota myös päättöarvioinnissa.

6.11 Johonkin oppiaineeseen tai erityiseen tehtävään painottuva opetus ja päättöarviointi

Inarin kunnassa opetuskielenä on suomi, jonka lisäksi opetusta annetaan myös saamen kielellä (inarinsaame, pohjoissaame sekä koltansaame). Oppilaiden yhdenvertaisuuden vuoksi tulee oppilaiden suoriutumista arvioida päättötodistukseen suhteessa valtakunnallisiin tavoitteisiin ja käyttää osaamisen tason määrittämisessä päättöarvioinnin kriteereitä

6.12 Perusopetuksessa käytettävät todistukset ja todistusmerkinnät

Perusopetuksessa käytettävät todistukset ovat:

- Lukuvuositodistus
- Välitodistus
- Erotodistus
- Päättötodistus

Opetuksen järjestäjä päättää todistusten ulkoasusta.

Lukuvuositodistus

Oppilaalle tulee antaa lukuvuositodistus lukuvuoden päättyessä. Todistukseen merkitään oppilaan opinto-ohjelma ja oppiaineittain sanallinen arvio tai numeroarvosana siitä, miten oppilas on saavuttanut asetetut tavoitteet lukuvuoden aikana. Inarin kunnassa sanallista arviota käytetään luokilla e-4 ja numeroarviointia luokilla 5-9. Merkittäessä arvio todistukseen numerona, todistukseen merkitään myös perusopetusasetuksen 10 §:n mukainen arviointiasteikko. Muissa todistuksissa kuin päättötodistuksessa voidaan numeroarvosanaa aina täydentää sanallisilla arvioilla ja näin antaa palautetta sekä osaamisen tasosta että edistymisestä.

Lukuvuositodistuksissa ja mahdollisissa välitodistuksissa käyttäytymisen numeroarvosana merkitään todistukseen. Silloin kun käyttäytymisestä kirjoitetaan sanallinen arvio, arvio annetaan aina todistuksen liitteellä.

Uskonnon ja elämänkatsomustiedon arvio tai arvosana merkitään lukuvuositodistukseen ja mahdollisiin välitodistuksiin muodossa ”uskonto/elämänkatsomustieto” erittelemättä sitä, kumpaa oppiainetta oppilas on opiskellut. Oppilaan opiskelemaa uskonnon oppimäärää ei merkitä todistuksiin. Jos oppilas saa oman uskonnon opetusta, hänen saamansa arvio merkitään todistukseen, mikäli kyseinen opetus on perusopetuksen järjestäjän antamaa. Uskonnollisen yhdyskunnan antamasta opetuksesta mahdollisesti saatua arvosanaa ei merkitä todistukseen.

Jos oppilaan oppitunneista lukuvuoden aikana vähintään 25 % on opetettu muulla kuin koulun opetuskielellä, tulee todistuksessa mainita opetuksessa käytetty kieli. Inarin kunnassa tämä tarkoittaa saamen kieliä.

Yksilöllistettyjen oppimäärien mukaisesti opiskelluista oppiainesta voidaan antaa sanallinen arviointi kaikilla vuosiluokilla. Mikäli oppilas opiskelee toiminta-alueittain, käytetään sanallista arviointia kaikilla vuosiluokilla.

Sanallisesta arviosta on käytävä ilmi, onko oppilaan suoritus hyväksytty vai hylätty. Jos oppilas opiskelee yksilöllistetyn oppimäärän mukaisesti, näiden oppiaineiden arviointi varustetaan tähdellä (*). Lisäksi todistuksen Lisätietoja -kohtaan tulee maininta asiasta.
Lukuvuositodistukseen merkitään:

- todistuksen nimi
- opetuksen järjestäjän ja koulun nimi
- oppilaan nimi ja syntymäaika

- todistuksen antamispäivä
- opetusryhmästä vastaavan opettajan tai rehtorin allekirjoitus
- oppilaan opinto-ohjelma ja sanalliset arviot tai numeroarvosanat siitä, miten oppilas on saavuttanut tavoitteet
- arvio oppilaan käyttäytymisestä
- oppiaineista, joissa on useampia oppimääriä (äidinkieli ja kirjallisuus, toinen kotimainen kieli ja vieraat kielet) merkitään oppilaan opiskelema oppimäärä tai oppimäärät
- luokalta siirtyminen tai mahdollinen luokalle jättäminen
- merkintä, että todistus on Opetushallituksen 22.12.2014 hyväksymien opetussuunnitelman perusteiden mukainen
- oppilaan opetuskieli

Välitodistus

Inarin kunnassa luokilla 1-6 väliarviointi käydään arviointikeskusteluna oppilaan ja huoltajan kanssa. Välitodistus annetaan vuosiluokilla 7-9.

Välitodistus annetaan samoin periaattein kuin lukuvuositodistus koskien sanallisen tai numeroarvosanan käyttöä, käyttäytymisen arviointimerkintää, uskonnon ja elämänkatsomustiedon arviointimerkintää, opetuskieltä sekä yksilöllisten oppimäärien mukaista opiskelua.

Erillinen välitodistus tulee tarvittaessa antaa yhdeksännen luokan oppilaalle jatko-opintoihin pyrkimistä varten. Yhdeksännen luokan oppilaalle annettavaa välitodistusta varten oppilaan osaaminen arvioidaan samoin perustein kuin päättöarvioinnissa. Arviota oppilaan käyttäytymisestä ei merkitä 9. vuosiluokalla annettavaan välitodistukseen.

Välitodistukseen merkitään:
- todistuksen nimi
- opetuksen järjestäjän ja koulun nimi
- oppilaan nimi ja syntymäaika
- todistuksen antamispäivä
- opetusryhmästä vastaavan opettajan tai rehtorin allekirjoitus
- oppilaan opinto-ohjelma ja sanalliset arviot tai numeroarvosanat siitä, miten oppilas on saavuttanut tavoitteet
- oppiaineista, joissa on useampia oppimääriä (äidinkieli ja kirjallisuus, toinen kotimainen kieli ja vieraat kielet) merkitään oppilaan opiskelema oppimäärä tai oppimäärät
- arvio oppilaan käyttäytymisestä (lukuun ottamatta 9. luokalla annettavaa välitodistusta)
- merkintä, että todistus on Opetushallituksen 22.12.2014 hyväksymien opetussuunnitelman perusteiden mukainen
- oppilaan opetuskieli

Erotodistus

Erotodistus annetaan oppilaalle, joka vaihtaa toiseen kouluun tai eroaa perusopetuksesta tai ei ole saanut oppivelvollisuutta suoritetuksi oppivelvollisuutensa aikana. Erotodistuksen liitteenä tulee olla koulussa noudatettu tuntijako sekä selvitys opetuksen mahdollisista painotuksista. Erillistä erotodistusta ei anneta, jos oppilas siirtyy toiseen kouluun saman kunnan alueella. Inarin kunnassa erotodistukseen tulee merkitä, onko oppilas saanut opetusta saamenkielellä ja onko opetusta annettu inarin- pohjois- vai koltansaamen kielellä.

Erotodistus annetaan samoin periaattein kuin lukuvuositodistus koskien sanallisen tai numeroarvosanan käyttöä, uskonnon ja elämänkatsomustiedon arviointimerkintää, opetuskieltä sekä yksilöllisten oppimäärien mukaista opiskelua. Erotodistukseen ei merkitä käyttäytymisen arvioita.

Erotodistukseen merkitään:

- todistuksen nimi
- opetuksen järjestäjän ja koulun nimi
- oppilaan nimi ja syntymäaika
- todistuksen antamispäivä
- rehtorin allekirjoitus
- oppilaan opinto-ohjelma ja sanalliset arviot tai numeroarvosanat siitä, miten oppilas on saavuttanut tavoitteet
- oppiaineista, joissa on useampia oppimääriä (äidinkieli ja kirjallisuus, toinen kotimainen kieli ja vieraat kielet) merkitään oppilaan opiskelema oppimäärä tai oppimäärät
- merkintä, että todistus on Opetushallituksen 22.12.2014 hyväksymien opetussuunnitelman perusteiden mukainen
- oppilaan opetuskieli
- erotodistukseen voidaan laittaa liite, jossa todetaan oppilaan erityiset ansiot

Perusopetuksen päättötodistus

Perusopetuksen päättötodistus annetaan oppilaalle, jonka suoriutuminen suhteessa oppiaineiden oppimäärien tavoitteisiin on hyväksytty kaikissa hänen opinto-ohjelmaansa kuuluvissa oppiaineissa. Numeroarvosanana tämä merkitsee vähintään todistusarvosanaa viisi (5) ja sanallisesti arvioitavissa oppiaineissa arviota ”hyväksytty”.

Päättötodistukseen merkitään samat tiedot kuin muihin perusopetuksen aikana käytettäviin todistuksiin seuraavin täsmennyksin:

- oppilaan koko nimi ja henkilötunnus
- rehtorin allekirjoitus
- yhteisten oppiaineiden ja numeroin arvioitavien valinnaisten aineiden arviointi numeroin (5-10) ja sanoin (välttävä – erinomainen)
- oppiaineista, joissa on useampia oppimääriä (äidinkieli ja kirjallisuus, toinen kotimainen kieli ja vieraat kielet) merkitään suoritettu oppimäärä tai oppimäärät
- maininta siitä, että oppilaan opinto-ohjelmaan on kuulunut oppilaanohjausta ja työelämään tutustumista.

- oppilaan opetuskieli

Arviota oppilaan käyttäytymisestä ei merkitä päättötodistukseen.

Jos oppilaan oppitunneista lukuvuoden aikana vähintään 25 % on opetettu muulla kuin koulun opetuskielellä, tulee todistuksessa mainita käytetty kieli. Inarin kunnassa osa oppilaista saa opetusta saamen kielellä (inarin-, pohjois- ja koltansaame). Opetuskieli on merkittävä näiden oppilaiden päättötodistukseen.

Niistä valinnaisista aineista, jotka muodostavat yhtenäisen, vähintään kahden vuosiviikkotunnin oppimäärän, merkitään todistukseen numeroarvosana. Numeroin arvioitavista valinnaisista aineista merkitään todistukseen nimi, vuosiviikkotuntimäärä ja annettu arvosana. Kaikki yhteisiin oppiaineisiin liittyvät oppilaan suorittamat valinnaiset aineet merkitään päättötodistukseen välittömästi kyseisen oppiaineen alle.

Oppimäärältään alle kaksi vuosiviikkotuntia käsittävistä valinnaisista aineista ja tällaisista oppimääristä koostuvista kokonaisuuksista merkitään todistuksiin sanallinen arvio. Sanallisesti arvioitavan valinnaisen aineen nimen kohdalle tulee merkintä ”valinnaiset opinnot”, sen jälkeen kaikkien yhteen yhteiseen aineeseen liittyvien sanallisesti arvioitavien aineiden yhteenlaskettu vuosiviikkotuntimäärä sekä merkintä ”hyväksytty”.

Ne valinnaisena opiskeltavat vieraat kielet ja muut valinnaiset aineet, jotka eivät liity mihinkään yhteiseen oppiaineeseen merkitään päättötodistukseen otsikon ”muut valinnaiset aineet” alle. Aineesta mainitaan nimi, vuosiviikkotuntimäärä, mahdollinen oppimäärä sekä arvio joko numeroin tai merkinnällä ”hyväksytty”.

Mikäli oppilas vaihtaa valinnaisen aineen toiseen joko omassa koulussaan tai koulun vaihdon yhteydessä, päättötodistukseen merkitään molempien valinnaisaineiden nimet. Kesken jäänyt valinnaisaine arvioidaan numeroin, mikäli oppilas on ehtinyt suorittaa kyseisestä aineesta vähintään kahden vuosiviikkotunnin laajuisen osuuden. Mikäli osuus on alle kaksi vuosiviikkotuntia, kesken jääneen valinnaisaineen kohdalle tulee merkintä ”osallistunut”. Kesken jääneestä valinnaisesta aineesta merkitään todistukseen myös oppilaan suorittama tuntimäärä. Uudesta valinnaisesta aineesta tulee todistukseen joko numeroarvosana tai sanallinen arvio ”hyväksytty” riippuen siitä, minkä laajuiseksi kyseinen valinnainen aine on koulun opetussuunnitelmassa määritelty sekä merkintä opetussuunnitelman mukaisesta tuntimäärästä.

Valinnaisaineena opiskeltavan vieraan kielen numeroarvosana voidaan korvata päättötodistuksessa merkinnällä ”hyväksytty”, mikäli oppilaan huoltaja esittää muutosta koskevan kirjallisen pyynnön. Toista kotimaista kieltä opetetaan kuitenkin yhteisenä oppiaineena ja se arvioidaan numeroin.

Uskonnon ja elämänkatsomustiedon arvosana merkitään päättötodistukseen muodossa ”uskonto/elämänkatsomustieto” erittelemättä sitä, kumpaa oppiainetta oppilas on opiskellut. Oppilaan opiskelemaa uskonnon oppimäärää ei merkitä päättötodistukseen. Jos oppilas saa oman uskonnon opetusta, hänen saamansa arvio merkitään päättötodistukseen, mikäli kyseinen opetus on

perusopetuksen järjestäjän antamaa. Uskonnollisen yhdyskunnan antamasta opetuksesta mahdollisesti saatua arvosanaa ei merkitä päättötodistukseen.

Jos oppilas opiskelee yhdessä tai useammassa oppiaineessa yksilöllistetyn oppimäärän mukaan, myös päättöarviointi voi näissä aineissa olla sanallinen. Päättötodistuksessa voidaan käyttää näissä oppiaineissa myös numeroarvostelua. Sekä numeroarvosana että sanallinen arvio varustetaan tähdellä (*). Todistuksen lisätietoja -kohtaan tulee merkintä siitä, että oppilas on opiskellut tähdellä (*) merkityt oppiaineet yksilöllistetyn oppimäärän mukaan. Jos oppilaan opetus on järjestetty toiminta-alueittain, on päättöarviointi sanallinen.

Päättötodistukseen voidaan liittää esimerkiksi arvio oppilaan käyttäytymisestä ja työskentelystä sekä sanallinen liite alle kaksi vuosiviikkotuntia käsittävistä valinnaisista aineista. Jokaisesta liitteestä tulee ilmetä oppilaan tunnistetiedot. Päättötodistuksen liitteistä ei tule mainintaa päättötodistukseen.

6.13 Erityinen tutkinto ja siitä annettavat todistukset

Perusopetuksen oppimäärä tai sen osa voidaan suorittaa perusopetuslaissa ja – asetuksessa tarkoitetussa erityisessä tutkinnossa. Erityisen tutkinnon voi järjestää se, jolla on lupa järjestää perusopetusta. Erityiseen tutkintoon osallistuvan tulee osoittaa, että hänen tietonsa ja taitonsa vastaavat perusopetuksen eri oppiaineiden yleisen oppimäärän mukaisia tietoja ja taitoja.

Erityisessä tutkinnossa käytettävät todistukset ovat:

- Todistus perusopetuksen oppiaineen oppimäärän suorittamisesta
- Todistus osittain suoritetusta perusopetuksen oppimäärästä
- Todistus perusopetuksen koko oppimäärän suorittamisesta

Jos oppilas tai muu henkilö suorittaa perusopetuksen jonkin oppiaineen oppimäärän erityisessä tutkinnossa, hänelle annetaan todistus perusopetuksen oppiaineen oppimäärän suorittamisesta. Todistuksesta tulee käydä ilmi suoritettu oppiaine ja oppimäärä. Samaan todistukseen voidaan merkitä useamman oppiaineen suoritukset. Jos perusopetuksen oppimäärästä suorittaa vain osan, voi oppilas saada todistuksen osittain suoritetusta perusopetuksen oppimäärästä (kuten vuosiluokan oppimäärästä).

Jos perusopetuksen koko oppimäärä on suoritettu erityisessä tutkinnossa, annetaan todistus perusopetuksen koko oppimäärän suorittamisesta.

Todistuksiin merkitään samat yleistiedot kuin päättötodistukseen. Suoritetuista oppiaineista merkitään oppiaineen nimi, oppimäärä sekä arvosana. Yhteisten oppiaineiden laajuutta vuosiviikkotunteina ei merkitä.
Oppivelvollisen on suoritettava hyväksytysti kaikki perusopetuksen oppimäärään kuuluvat yhteiset oppiaineet. Vasta tämän jälkeen hän saa todistuksen perusopetuksen koko oppimäärän suorittamisesta.

Käytännössä erityisen tutkinnon osittaisen tai koko oppimäärän voi suorittaa esimerkiksi koti- tai sairaalakoulun oppilas tai oppilas, jolla on esimerkiksi ulkomailla asumisen ja opiskelun ansiosta vastaava oppimäärä suoritettuna toisessa koulussa.

6.14 Arviointi Inarin kunnan perusopetuksessa

Inarin kunnassa kehitetään arviointikulttuuria, joka perustuu oikeudenmukaisuuteen, kannustavuuteen sekä jatkuvaan opettajan ja oppilaan väliseen vuorovaikutukseen. Arvioinnissa huomio kiinnitetään erityisesti oppilaiden onnistumisiin ja edistymisen näkyväksi tekemiseen sekä niiden esteiden poistamiseen, jotka vaikeuttavat edistymisen ja osaamisen osoittamista. Arvioinnin painopiste on oppimisprosessissa ja sen tulee olla monipuolista, eikä pelkästään esimerkiksi oppilaiden koearvosanojen keskiarvoon tai kirjallisiin suorituksiin.

Inarin kunnassa opettajat sitoutuvat käyttämään monipuolisia arviointimenetelmiä, käsittelemään yhteisissä tilaisuuksissa arviointiperusteita sekä toteuttamaan arviointia yhdessä sovitun mukaisesti myös päättöarvioinnin osalta. Suullisia kokeita järjestetään kirjallisten kokeiden rinnalla. Oppilas voi näyttää osaamistaan lisäksi esimerkiksi erilaisissa käytännön tehtävissä ja projekteissa, esitelmissä tai portfolion avulla. Itsearviointi, vertaisarviointi sekä opettajan lukukausittain keräämä palaute kuuluvat myös arvioinnin kokonaisuuteen. Opettaja käy läpi oman oppiaineensa arviointiperusteet sekä syys- että kevätlukukauden alkaessa yhdessä oppilaiden kanssa.

Inarin kunnassa painotetaan sitä, että oppilas osallistuu aktiivisesti arviointiprosessiin. Oppilaita kannustetaan itse- ja vertaisarviointiin, mikä tukee oppilaan oppimista.

Arviointiperusteet käydään lukuvuoden alkaessa läpi oppilaiden kanssa. Opiskelun alkaessa oppilaiden kanssa yhdessä asetetaan opiskelulle tavoitteet, joihin arviointi perustuu. Oppilaille ja heidän huoltajilleen annetaan jatkuvaa palautetta oppilaan oppimisen edistymisestä. Palautetta annetaan esimerkiksi Wilma-ohjelman avulla.

Arviointikeskustelun tavoitteena on tukea ja kannustaa oppilasta. Arviointikeskustelu käydään vähintään kerran vuodessa osana vanhempaintapaamista. Arviointikeskusteluun osallistuvat oppilas, huoltaja ja luokanopettaja/- valvoja. Arviointikeskustelu on osa arviointipalautetta sekä yhteistyötä huoltajien kanssa.

Oppilas arvioi omaa osaamistaan, ajankäyttöään ja oppimisprosessiaan kokonaisuutena. Oppilas oppii asettamaan itselleen tavoitteita ja työskentelemään niiden mukaisesti. Itsearviointi on osa oppilaan ja opettajan välillä tapahtuvaa vuorovaikutusta. Itsearviointia tehdään oppilaan ikäkaudelle sopivalla tavalla. Vertaisarvioinnilla tuetaan oppilaan itsetuntemuksen kehittymistä ja palautteen annon ja palautteen vastaanottamisen taitoja. Oppilaita ohjataan antamaan myönteistä sekä rakentavaa vertaispalautetta.

Mikäli arviointi poikkeaa merkittävästi aiemmin annetusta arvioinnista, tulee koteihin olla yhteydessä hyvissä ajoin ennen arvosanan antamista. Kokonaisarvio opintojen etenemisestä tehdään yhteistyössä huoltajien kanssa ja selvitetään, onko opintojen etenemisen kannalta perusteltua

harkita luokan kertaamista vai vastaavatko muut tukitoimet paremmin oppimisen tarpeisiin. Erityistä huomiota kokonaisuuden hallintaan kiinnitetään nivelvaiheissa.

Valinnaiset aineet arvioidaan merkinnällä hyväksytty, mikäli ne kestävät alle kaksi vuosiviikkotuntia. Mikäli valinnaisaine kestää vähintään kaksi vuosiviikkotuntia, se arvioidaan numeroin. Mikäli valinnaisaine on kaikille yhteinen perusopetuksen oppiaine, arviointi perustuu perusopetuksen oppimäärän tavoitteisiin ja sisältöihin, ja on sitä syventävää opetusta. Vuosiluokalla 8 taito- ja taideainevalinnat 2 vvt (ku, mu, li) arvioidaan osana taito- ja taideaineiden arviointia. Vuosiluokalla 9 taito- ja taideainevalinnat 2 vvt (li) arvioidaan osana taito- ja taideaineiden arviointia. Taitoaineista kotitalous ja käsityö arvioidaan erillisellä numerolla 8. ja 9. luokalla valinnaisaineena ja ne ovat osana muodostamassa kyseisen aineen päättöarvosanaa. Luokkien 7-9 valinnaisaineiden arviointi merkitään päättöarviointiin. B2-kieli voidaan arvioida huoltajan pyynnöstä merkinnällä hyväksytty.

Käyttäytymisen arvioinnilla tuetaan kasvamista hyviin tapoihin. Oppilaan tulee erottaa oikea väärästä teoissa ja toiminnassa sekä ymmärtää tekojensa seuraukset. Oppilaan käyttäytymisen arvioinnin perustana ovat Suomen laki, opetussuunnitelman perusteet, koulun järjestyssäännöt ja niitä täydentävä ohjeistus. Käyttäytyminen arvioidaan vuosiluokilla 1-4 sanallisella arvioinnilla. Vuosiluokilla 5-9 arviointi tehdään numeroarvioinnilla.

Tietoa oppilaan edistymistä annetaan välitodistuksella ja lukuvuositodistuksella. Päättöarviointi annetaan vuosiluokan 9 päättyessä, jolloin oppilaat saavat päättötodistuksen. Päättötodistuksessa arvioidaan numerolla kaikille yhteiset oppiaineet vuosiluokilta 7-9 ja niiden lisäksi numerolla vähintään 2 vuosiviikkotunnin laajuiset valinnaisaineet. Valinnaisaineiden arviointi on määritetty kunkin valinnaisaineen kohdalla. Inarin kunnan perusopetuksen kouluissa käytetään yhteistä päättötodistusmallia.

LUKU 7 OPPIMISEN JA KOULUNKÄYNNIN TUKI

7.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

Oppimisen ja koulunkäynnin tuen kolme tasoa ovat **yleinen, tehostettu ja erityinen** tuki. Näistä oppilas voi saada kerrallaan vain yhden tasoista tukea. Oppilaan saaman tuen tulee olla joustavaa, pitkäjänteisesti suunniteltua ja tuen tarpeen mukaan muuttuvaa. Tukea annetaan niin kauan ja sen tasoisena sekä muotoisena kuin se on tarpeellista. Kuviossa 1 on mallinnettu kolmiportaisen tuen järjestämisen periaatteet (mukaeltu Lempäälän kunnan Oppimisen ja koulunkäynnin tuki 2011–2015 asiakirjasta).

1. YLEINEN TUKI
- perustana laadukas opetus kaikille
- tuen tarpeen varhainen tunnistaminen
- lyhytaikaisen tuen tarjoaminen
- oppilashuoltotyö
- kodin ja (esi)koulun välinen yhteistyö

PEDAGOGINEN ARVIOINTI
- opettajan pedagoginen arviointi lapsesta
- lapsen tilanteen ja tuen tarpeiden arviointi
- pedagoginen arviointi sekä tehostetun tuen aloittaminen ja järjestäminen käsitellään tapauskohtaisesti kootussa monialaisessa asiantuntijaryhmässä

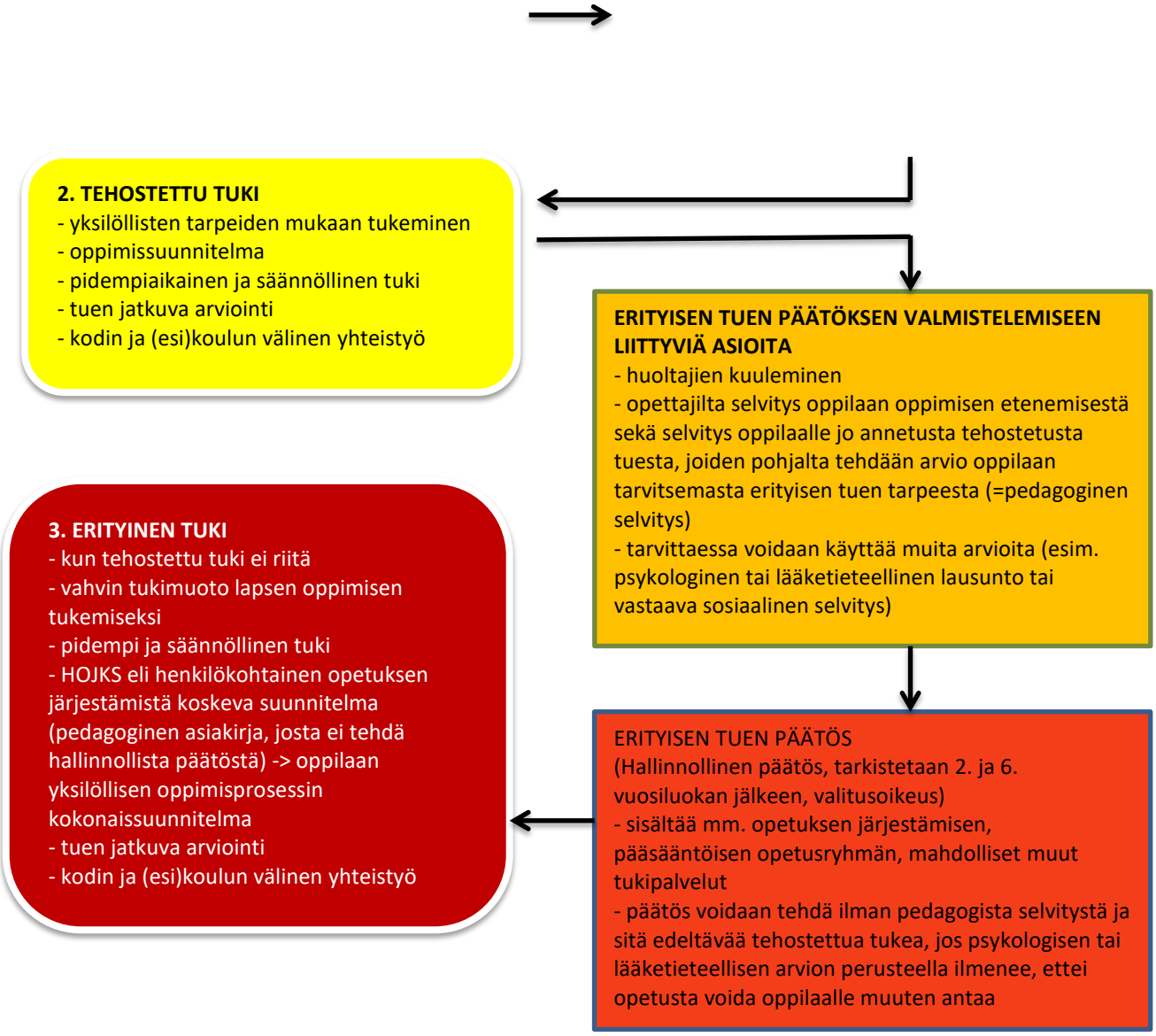

KUVIO 1. Kolmiportaisen tuen järjestämisen periaatteet

Opetuksen ja tuen järjestämisen lähtökohtana ovat sekä kunkin oppilaan että opetusryhmän vahvuudet ja oppimis- ja kehitystarpeet. Huomiota tulee kiinnittää oppimisen esteettömyyteen sekä oppimisvaikeuksien ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen tunnistamiseen. Oppimisen ja koulunkäynnin tukeminen merkitsee yhteisöllisiä ja oppimisympäristöön liittyviä ratkaisuja sekä oppilaiden yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista. Opetusta ja tukea suunniteltaessa on otettava huomioon, että tuen tarve voi vaihdella tilapäisestä jatkuvaan, vähäisestä vahvempaan tai yhden tukimuodon tarpeesta useamman tukimuodon tarpeeseen. On huolehdittava oppilaan mahdollisuuksista saada onnistumisen kokemuksia oppimisessa ja ryhmän jäsenenä toimimisessa sekä tuettava oppilaan myönteistä käsitystä itsestään ja koulutyöstä Tuen tehtävänä on ehkäistä ongelmien monimuotoistumista ja syvenemistä sekä pitkäaikaisvaikutuksia. Opettajien, huoltajien ja muiden asiantuntijoiden yhteistyö on tärkeää

Perusopetuslain mukaan opetukseen osallistuvalla on oikeus saada riittävää oppimisen ja koulunkäynnin tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Tuen tarpeen varhaiseksi havaitsemiseksi oppilaiden oppimisen edistymistä ja koulunkäynnin tilannetta tulee arvioida jatkuvasti.

Ensimmäiseksi tarkastellaan koulussa käytössä olevia toimintatapoja, opetusjärjestelyjä ja oppimisympäristöjä sekä niiden soveltuvuutta oppilaalle. Tarkastelun pohjalta arvioidaan, voidaanko näitä muuttamalla toteuttaa oppilaalle aikaisempaa paremmin sopivia pedagogisia ratkaisuja. Arvioinnissa ja tuen suunnittelussa hyödynnetään mahdollisten muiden arviointien tuloksia ja otetaan huomioon oppilaalle aiemmin annettu tuki. Kuviossa 2 on mallinnettu oppimisen ja koulunkäynnin tuen muodot.

Tuki annetaan oppilaalle ensisijaisesti omassa opetusryhmässä ja koulussa erilaisin joustavin järjestelyin, ellei oppilaan etu tuen antamiseksi välttämättä edellytä oppilaan siirtämistä toiseen opetusryhmään tai kouluun. Mahdollisuuksien mukaan hyödynnetään koulujen välistä yhteistyötä tuen järjestämiseksi. Erityisesti huolehditaan tuen jatkumisesta ja pedagogisiin asiakirjoihin kirjattujen tietojen siirtämisestä koulutuksen nivelkohdissa: oppilaan tullessa perusopetukseen, perusopetuksen aikana opettajan vaihtuessa ja oppilaan siirtyessä toiselle asteelle. Vastuu tiedon siirtämisestä on sekä lähettävällä että vastaanottavalla taholla. Kun vanhemmat ovat kertoneet lapseensa liittyvistä erityisistä tarpeista ja/tai tuesta kerran lapsensa luokanopettajalle/luokanvalvojalle, rehtorille tai muulle opettajalle, vastaa luokanopettaja/luokanvalvoja tämän tiedon siirtymisestä toisille nivelkohdissa, oppilaan vaihtaessa koulua tai opettajan vaihtuessa.

eriyttäminen	pedagogineen arvio	oppimissuunnitelma	eriyttäminen	pedagogineen selvitys	hallinnollinen päätös	HOJKS	eriyttäminen
oppilaan ohjaus			oppilaan ohjaus				oppilaan ohjaus
tilapäinen tukiopetus			säännöllinen tukiopetus				tukiopetus
osa-aikainen erityisopetus			osa-aikainen erityisopetus				pienryhmäopetus
apuvälineet yms.			pienryhmäopetus				pienluokkaopetus
avustajapalvelut			apuvälineet yms.				apuvälineet yms.
oppilashuollon tuki			avustajapalvelut				avustajapalvelut
ohjaus- ja tukipalvelut			oppilashuollon tuki				oppilashuollon tuki
voidaan laatia oppimissuunni-telma			ohjaus- ja tukipalvelut				ohjaus- ja tukipalvelut
							oppiaineen oppimäärän yksilöllistäminen

KUVIO 2. Oppimisen ja koulunkäynnin tuen muodot

7.2 Ohjaus tuen aikana

Jokaisen opettajan tehtävänä on ohjata tukea tarvitsevaa oppilasta koulunkäynnissä ja eri oppiaineiden opiskelussa. Ohjaus liittyy kaikkiin opetustilanteisiin, oppiaineisiin ja oppilaalle annettavaan arviointipalautteeseen. Ohjauksen tavoitteena on, että tukea tarvitsevan oppilaan itseluottamus, itsearviointi- ja oppimaan oppimisen taidot sekä kyky suunnitella tulevaisuuttaan vahvistuvat. Huomiota kiinnitetään oppilaan arjenhallinnassa, opintojen suunnittelu- ja opiskelutaidoissa tai yhteistyötilanteissa mahdollisesti ilmeneviin tuen tarpeisiin. Näitä taitoja vahvistetaan tarkoituksenmukaisilla ohjauksellisilla toimintatavoilla. Ohjauksella pyritään siihen, että oppilas oppii asettamaan tavoitteita oppimiselleen ja ottamaan vastuuta opiskelustaan.

Ohjauksen näkökulma otetaan huomioon arvioitaessa oppilaan tarvetta sekä tehostettuun että erityiseen tukeen. Osana pedagogista arviota tai pedagogista selvitystä arvioidaan oppilaan aikaisemmin saaman ohjauksen riittävyys ja vaikutus sekä oppilaan tarpeet ohjaukseen jatkossa. Oppimissuunnitelmaan tai HOJKSiin kirjataan myös oppilaan ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet. Ohjauksellista tukea suunniteltaessa tehdään tiivistä yhteistyötä oppilaan ja huoltajan

kanssa sekä hyödynnetään myös oppilashuollon ja oppilasta mahdollisesti avustavan henkilöstön asiantuntemusta

Päättövaiheen ohjauksessa etsitään yhdessä oppilaalle soveltuvia jatko-opintomahdollisuuksia ja selvitetään oppilaan tarvitseman tuen jatkuminen toisella asteella. Perusopetuksen päättövaiheessa tukea tarvitsevalle oppilaalle ja hänen huoltajalleen tulee antaa tietoa ja mahdollisuus keskustella oppilaanohjaajan ja oppilashuollon eri asiantuntijoiden kanssa oppilaan jatkokoulutukseen liittyvistä erityisistä kysymyksistä.

7.3 Kodin, koulun ja muiden asiantuntijatahojen yhteistyö tuen aikana

Opetus ja kasvatus tulee järjestää huoltajien kanssa yhteistyössä siten, että jokainen oppilas saa oman kehitystasonsa ja tarpeidensa mukaista opetusta, ohjausta ja tukea. Koulun henkilöstön tulee tuntea säädökset ja määräykset, jotka liittyvät huoltajan kanssa tehtävään yhteistyöhön oppilaan tukeen liittyvissä asioissa. Huoltajalle annetaan tietoa niiden soveltamisesta koulun arjessa, esimerkiksi oppilasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojensaannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta. Koulun henkilöstön on tärkeää olla yhteydessä kotiin heti, kun oppilaalla ilmenee oppimisen tai koulunkäynnin ongelmia tai hänen hyvinvointinsa on vaarantumassa.

- Inarin kunnan kouluissa tehdään tiivistä yhteistyötä eri toimijoiden kanssa tarkoituksenmukaisissa
- kokoonpanoissa, esimerkiksi:
- neuvolan, päivähoidon ja koulun välillä
- terveydenhoitaja, lastentarhanopettajat, kiertävä erityislastentarhanopettaja, esiopettajat,
- luokanopettajat, erityisopettajat, rehtori
- huoltajat
- 2. luokalta 3. luokalle
- luokanopettajat, erityisopettajat
- 6. luokalta 7. luokalle
- luokanopettajat, luokanvalvojat, erityisopettajat, rehtorit
- peruskoulusta jatko-opiskelupaikkaan
- erityisopettajan tekemät oppimisen kartoitukset
- psykologi, kuraattori ja muut asiantuntijat

Kun oppilaalla on tuen tarvetta, kodin ja koulun yhteistyön merkitys korostuu. Oppilaan edistymisen ja tuen tarpeen arviointi sekä tuen suunnittelu on osa kodin ja koulun säännöllistä yhteistyötä. Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä oppilaan ja huoltajan kanssa. Kodin ja koulun yhteistyössä hyödynnetään Wilmaa.

Oppilaille ja huoltajille annetaan tietoa tuen saannin mahdollisuuksista, tuen kolmiportaisuudesta sekä käytettävissä olevista tukimuodoista. Huoltajia kannustetaan osaltaan tukemaan lapsensa tavoitteellista oppimista ja koulunkäyntiä. Oppilaan edistymisen ja tuen tarpeen arviointi sekä tuen suunnittelu on osa kodin ja koulun yhteistyötä. Oppilas tai huoltaja eivät voi kieltäytyä perusopetuslaissa säädetyn kolmiportaisen tuen vastaanottamisesta. Oppilas voi tarvita myös

yksilökohtaisen oppilashuollon tukea. Yksilökohtaisen oppilashuollon tuki perustuu vapaaehtoisuuteen ja edellyttää oppilaan tai tarvittaessa huoltajan suostumusta.

7.4 Yleinen tuki

Jokaisella oppilaalla on oikeus laadukkaaseen opetukseen, ohjaukseen ja tukeen koulunkäynnissään. Koulun ja opettajien tehtävänä on huolehtia, että jokaisen oppilaan erilaiset lähtökohdat ja tarpeet tulevat huomioonotetuksi kasvatus- ja opetustyössä huoltajien, opettajien ja muiden asiantuntijoiden kanssa. Opettajien ja muun henkilöstön keskinäisellä yhteistyöllä kehitetään koulun toimintatapoja ja -kulttuuria niin, että yhdessä tapahtuvaa oppimista voidaan hyödyntää ja oppilaiden erilaisuus voidaan kohdata mahdollisimman hyvin.

Tuen tarpeiden arviointi ja tarvittavan tuen antaminen kuuluvat kaikkiin kasvatus- ja opetustilanteisiin. Tuki järjestetään opettajien ja muun henkilöstön yhteistyönä. Oppilaan ja huoltajan kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä. Yleisen tuen aikana voidaan käyttää kaikkia perusopetuksen tukimuotoja lukuun ottamatta erityisen tuen päätöksen perusteella annettavaa erityisopetusta ja oppiaineiden

Yleinen tuki on ensisijainen tuen järjestämisen muoto. Yleistä tukea annetaan heti tuen tarpeen ilmetessä, eikä tuen aloittaminen edellytä erityisiä tutkimuksia tai päätöksiä. Pyrkimyksenä on ennaltaehkäistä oppimisen ja koulunkäynnin vaikeuksia mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Oppimissuunnitelmaa voidaan käyttää osana yleistä tukea. Tuen muodot on esitelty kuviossa 2 kappaleessa 7.1.

Tuen tarve ilmenee yleensä luokanopettajan tai aineenopettajan havaintojen perusteella. Aloitteen tuen saamiseksi voi tehdä myös huoltaja tai oppilas itse. Seulontamenetelminä voidaan käyttää puhe- ja lukemis- sekä kirjoittamistestejä sekä matematiikan osaamisen kartoituksia (esimerkiksi MAKEKO, Kymppikartoitus, Armi 1 ja 2, Allu). Tuen tarpeen arvioinnissa opettajaa auttavat esimerkiksi erityisopettaja, puheterapeutti, fysioterapeutti, psykologi, koulukuraattori, kouluterveydenhoitaja ja lääkäri. Opettajien tulee hyvissä ajoin tutustua oppilaista saamiinsa taustatietoihin ja mahdollisiin asiantuntijalausuntoihin.

7.5 Tehostettu tuki

Oppilaalle, joka tarvitsee oppimisessaan tai koulunkäynnissään säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja, on annettava tehostettua tukea hänelle tehdyn oppimissuunnitelman mukaisesti. Tehostettua tukea annetaan, kun yleinen tuki ei riitä, ja sitä annetaan niin kauan kuin oppilas sitä tarvitsee. Oppilaan tehostettu tuki suunnitellaan kokonaisuutena ja se perustuu **pedagogiseen arvioon**. Tehostettu tuki on luonteeltaan vahvempaa ja pitkäjänteisempää kuin yleinen tuki. Oppilas tarvitsee yleensä myös useampia tukimuotoja.

Tehostetun tuen aikana voidaan käyttää kaikkia perusopetuksen tukimuotoja. Tuen muodot on esitelty kuviossa 2 kappaleessa 7.1. Osa-aikaisen erityisopetuksen, opintojen yksilöllisen ohjauksen ja kodin kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu tehostetun tuen aikana. Tehostetussa tuessa oppimääriä ei yksilöllistetä, mutta tavoitetasoa voidaan madaltaa, mikä huomioidaan arvioinnissa.

Tehostettua tukea ei merkitä oppilaan todistukseen. Oppilaan oppimista ja koulunkäyntiä tulee seurata ja arvioida säännöllisesti tehostetun tuen aikana. Mikäli arvioinnin perusteella todetaan tuen tarpeen muuttuneen tai annettu tuki ei hyödytä oppilasta, päivitetään oppimissuunnitelma vastaamaan uutta tilannetta. Tehostetun tuen aikana annettava tuki kirjataan **oppimissuunnitelmaan**.

7.6 Pedagoginen arvio

Tehostetun tuen aloittaminen perustuu pedagogiseen arvioon, joka laaditaan Wilmassa olevalle lomakkeelle tai vapaamuotoisesti ottaen huomioon opetussuunnitelman perusteissa mainitut sisällöt (oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin kokonaistilanne koulun, oppilaan sekä huoltajan näkökulmista, oppilaan saama yleinen tuki ja arvio eri tukimuotojen vaikutuksista, oppilaan vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet, oppimisvalmiudet sekä oppimiseen ja koulunkäyntiin liittyvät erityistarpeet, arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, ohjauksellisilla, oppilashuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä oppilasta voidaan tukea sekä arvio tehostetun tuen tarpeesta). Yhteistyö oppilaan ja huoltajan kanssa on tärkeää sekä tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta.

Oppilaan opettaja tai opettajat yhdessä laativat kirjallisen pedagogisen arvion. Tarvittaessa arvion laatimisessa käytetään myös muita asiantuntijoita ja hyödynnetään oppilaalle jo mahdollisesti osana yleistä tukea laadittua oppimissuunnitelmaa. Tehostetun tuen aloittaminen, järjestäminen ja tarvittaessa palaaminen takaisin yleisen tuen piiriin käsitellään pedagogiseen arvioon perustuen yhteistyössä asiantuntijoiden kanssa.

Tehostetun tuen aloittaminen, järjestäminen ja tarvittaessa palaaminen takaisin yleisen tuen piiriin käsitellään pedagogiseen arvioon perustuen tapauskohtaisessa monialaisessa asiantuntijaryhmässä. Käsittelyä koskevat tiedot kirjataan pedagogiseen arvioon.

7.7 Oppimissuunnitelma tehostetun tuen aikana

Tehostetun tuen aikana oppilaalle järjestettävä tuki kirjataan oppimissuunnitelmaan. Oppimissuunnitelma on opetussuunnitelmaan perustuva kirjallinen suunnitelma oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin tavoitteista, tarvittavista opetusjärjestelyistä sekä oppilaan tarvitsemasta tuesta ja ohjauksesta. Tavoitteena on turvata oppilaalle edellytykset edetä opinnoissaan ja edistää hänen hyvinvointiaan. Oppimissuunnitelma tukee kunkin opettajan oman työn suunnittelua ja opettajien keskinäistä sekä kodin kanssa tehtävää yhteistyötä. Oppimissuunnitelmasta huoltaja saa itselleen tietoa ja voi siten paremmin tukea lastaan. Suunnitelma antaa pohjan oppilaan edistymisen arvioinnille.

Oppimissuunnitelma on laadittava, ellei siihen ole ilmeistä estettä, yhteistyössä oppilaan ja huoltajan kanssa. Oppilaan osuus suunnittelussa kasvaa siirryttäessä perusopetuksen ylemmille luokille. Oppimissuunnitelman laatimisesta ja tarkistamisesta vastaavat luokanopettaja, luokanvalvoja tai aineenopettaja. Tarvittaessa mukana ovat myös erityisopettaja ja muut asiantuntijat. Oppimissuunnitelmaan kirjataan oppilaskohtaiset tavoitteet, pedagogiset ratkaisut, tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut sekä tuen seuranta ja arviointi. Oppimissuunnitelma laaditaan Wilmassa olevalle

lomakkeelle tai vapaamuotoisesti ottaen huomioon edellä mainitut sisällöt. Oppimissuunnitelmassa ei kuvata oppilaan henkilökohtaisia ominaisuuksia, vaan oppilaan koulunkäyntiä tarkastellaan toiminnan kautta. Mikäli oppilaalla on kuntoutussuunnitelma tai muita suunnitelmia, niitä voidaan hyödyntää huoltajan luvalla. Oppimissuunnitelman laatimisen yhteydessä sovitaan tavoitteiden toteutumisen seurannasta ja suunnitelman tarkistamisen aikataulusta. Oppimissuunnitelma tarkistetaan vähintään kerran lukuvuodessa tai tuen tarpeen muuttuessa.

Oppimissuunnitelmaa käytetään, vaikka oppilas ei saisi tehostettua tukea, mikäli

- oppilas etenee eri oppiaineiden opinnoissa vuosiluokkiin jaetun oppimäärän sijasta oman opinto-ohjelman mukaisesti
- opetus järjestetään erityisin opetusjärjestelyin
- perusopetuksen 7-9 vuosiluokkien oppilas on otettu joustavan perusopetuksen toimintaan.
- Näissä tilanteissa laadittava oppimissuunnitelma sisältää soveltuvin osin samoja osa-alueita kuin tehostettua tukea varten laadittava oppimissuunnitelma.

7.8 Erityinen tuki

Erityistä tukea annetaan niille oppilaille, joiden kasvun, kehityksen tai oppimisen tavoitteiden saavuttaminen ei toteudu riittävästi muuten. Erityisen tuen tehtävänä on antaa oppilaalle kokonaisvaltaista ja suunnitelmallista tukea niin, että oppilas voi suorittaa oppivelvollisuutensa ja saa pohjan opintojen jatkamiselle peruskoulun jälkeen. Oppilaan itsetuntoa, opiskelumotivaatiota ja mahdollisuutta kokea onnistumisen ja oppimisen iloa vahvistetaan. Samoin tuetaan oppilaan osallisuutta ja vastuunottoa opiskelusta.

Erityinen tuki edellyttää **pedagogista selvitystä** ja hallinnollista päätöstä. Erityisen tuen aikana perusopetuksen kaikki tukimuodot ovat käytettävissä. Tuen muodot on esitelty kuviossa 2 kappaleessa 7.1. Erityinen tuki järjestetään joko yleisen tai pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä ja oppilas opiskelee joko oppiaineittain tai toiminta-alueittain. Oppilaan opiskellessa oppiaineittain hän opiskelee joko yleisen tai yksilöllistetyn oppimäärän mukaisesti.

Erityinen tuki voidaan järjestää oppilaan etu ja opetuksen järjestämisedellytykset huomioon ottaen

- yleisopetuksen luokassa
- erityisopetuksen pienryhmässä
- erityisopetuksen pienluokassa
- muulla tarvittavalla ja joustavalla tavalla.

7.9 Pedagoginen selvitys ja erityisen tuen päätös

Ennen erityisen tuen päätöksen tekemistä tai voimassaolevaa päätöstä tarkistettaessa laaditaan pedagoginen selvitys. Yhteistyö oppilaan ja huoltajan kanssa on tärkeää sekä tuen tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta. Opetuksen järjestäjän päättämä toimielin, viranhaltija tai työntekijä hankkii

- oppilaan opetuksesta vastaavilta opettajilta kirjallisen selvityksen oppilaan oppimisen etenemisestä

- oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa moniammatillisena yhteistyönä tehdyn kirjallisen selvityksen oppilaan saamasta tehostetusta tai erityisestä tuesta ja oppilaan kokonaistilanteesta.

Näiden kahden selvityksen perusteella opetuksen järjestäjä tekee kirjallisen arvion oppilaan erityisen tuen tarpeesta. Selvitysten ja niiden pohjalta laaditun arvion muodostamaa kokonaisuutta kutsutaan pedagogiseksi selvitykseksi.

Pedagoginen selvitys laaditaan Wilmassa olevalle lomakkeelle tai vapaamuotoisesti ottaen huomioon opetussuunnitelman perusteissa mainitut sisällöt (oppilaan oppimisen eteneminen, oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin kokonaistilanne koulun, oppilaan sekä huoltajan näkökulmista, oppilaan saama tehostettu tai erityinen tuki ja arvio eri tukimuotojen vaikutuksista, oppilaan vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet, oppimisvalmiudet sekä oppimiseen ja koulunkäyntiin liittyvät erityistarpeet, arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, ohjauksellisilla, oppilashuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä oppilasta voidaan tukea, arvio erityisen tuen tarpeesta, arvio ja perustelut sille, tarvitseeko oppilas yhdessä tai useammassa oppiaineessa yksilöllistetyn oppimäärän). Selvityksessä tarkastellaan oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin tilannetta sekä hänen saamaansa tuen riittävyyttä. Erityisopettaja laati pedagogisen selvityksen yhteistyössä opettajien, huoltajan ja oppilaan sekä tarvittaessa muiden asiantuntijoiden kanssa. Pedagogisen selvityksen laatimisessa hyödynnetään oppilaalle aiemmin laadittuja pedagogisia asiakirjoja sekä tarvittaessa muita lausuntoja ja selvityksiä.

Pedagogisen selvityksen lisäksi erityisen tuen päätöksen valmistelemiseksi tulee tarvittaessa hankkia muita lausuntoja, kuten psykologinen tai lääketieteellinen lausunto tai vastaava sosiaalinen selvitys. Mikäli oppilaalla on kuntoutussuunnitelma tai muita suunnitelmia, myös niitä voidaan hyödyntää huoltajan luvalla.

Yleensä erityisen tuen päätös tehdään, jos todetaan, ettei oppilaan saama tehostettu tuki ole riittänyt. Erityisen tuen antamiseksi opetuksen järjestäjän tulee tehdä kirjallinen päätös. Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä opetuksen järjestäjän on kuultava oppilasta ja tämän huoltajaa tai laillista edustajaa. Päätös erityisestä tuesta tehdään hallintolain mukaisesti. Erityisen tuen päätöksessä tulee päättää oppilaan pääsääntöinen opetusryhmä, mahdolliset tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä muut tarvittavat palvelut sekä tarvittaessa oppilaan opetuksen poikkeava järjestäminen. Päätökseen on liitettävä valitusosoitus, sillä huoltajat voivat hakea siihen muutosta valittamalla. Päätös on aina perusteltava. Päätöksen perustelut sisältyvät pedagogiseen selvitykseen ja mahdollisiin lausuntoihin.

Erityisen tuen tarpeellisuus tarkistetaan toisen vuosiluokan jälkeen sekä ennen seitsemännelle vuosiluokalle siirtymistä. Tällöin tehdään uusi pedagoginen selvitys ja erityisen tuen päätös. Päätös tehdään myös tuen lopettamisesta, jolloin siirrytään tehostettuun tukeen ja oppilaalle laaditaan oppimissuunnitelma. Rehtori tekee hallinnollisen päätöksen erityisen tuen aloittamisesta, jatkamisesta tai sen päättämisestä. Erityisen tuen päätös tarkistetaan vähintään 2. ja 6. luokan keväällä. Erityisen tuen päätös voidaan tehdä myös ennen esi- tai perusopetuksen alkamista tai niiden aikana ilman pedagogista selvitystä ja tehostettua tukea, mikäli se psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella katsotaan tarkoituksenmukaiseksi.

7.10 Henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma

Erityisen tuen piirissä olevalle oppilaalle on laadittava **henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS)**. Kaikki erityistä tukea saavan oppilaan tuki kirjataan HOJKSiin. HOJKS on kirjallinen suunnitelma oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin tavoitteista, sisällöistä, käytettävistä opetusjärjestelyistä, pedagogisista menetelmistä ja oppilaan tarvitsemasta tuesta ja ohjauksesta.

HOJKS perustuu erityisen tuen päätökseen sekä pedagogisessa selvityksessä tuotettuun tietoon ja aiempiin pedagogisiin asiakirjoihin. Vanhempien luvalla voidaan hyödyntää myös mahdollista kuntoutussuunnitelmaa ja muita suunnitelmia. HOJKS sisältää oppilaskohtaiset tavoitteet, pedagogiset ratkaisut, opetuksen järjestämisen, tuen edellyttämän yhteistyön ja palvelut sekä tuen seurannan ja arvioinnin. Oppilaan opettajat laativat suunnitelman yhteistyössä oppilaan ja huoltajan kanssa, ellei siihen ole ilmeistä estettä.

HOJKS laaditaan ja sen toteutumista arvioidaan erityisopettajan, luokanopettajan ja/tai aineenopettajan johdolla yhteistyössä huoltajien, oppilaan, muiden opettajien ja asiantuntijoiden kanssa. HOJKS kirjataan Wilmassa olevalle lomakkeelle tai vapaamuotoisesti ottaen huomioon opetussuunnitelman perusteissa mainitut sisällöt. HOJKSissa ei kuvata oppilaan henkilökohtaisia ominaisuuksia, vaan oppilaan koulunkäyntiä tarkastellaan toiminnan kautta.

Suunnitelman toteutumista on arvioitava ja seurattava vähintään kerran lukuvuoden aikana. Alkavan lukuvuoden HOJKS laaditaan viimeistään syyslomaan mennessä. Keväällä HOJKS arvioidaan ja se voidaan tehdä lyhyesti. Erillistä asiakirjaa ei tarvitse laatia, vaan havainnot ja toteutuneet suunnitelmat sekä alustava katsaus seuraavalle vuodelle voidaan merkitä esimerkiksi kynällä voimassa olevaan suunnitelmaan. HOKJK:a muutetaan aina oppilaan tuen tarpeen tai opetuksen tavoitteiden muuttuessa. Jos erityisen tuen antaminen päätetään lopettaa, oppilaalle laaditaan oppimissuunnitelma tehostetun tuen antamiseksi.

Mikäli oppilas opiskelee yhdessä tai useammassa oppiaineessa **yksilöllistetyn oppimäärän mukaan**, HOJKSiin kirjataan edellä mainittujen yleisten kohtien lisäksi

- luettelo niistä oppiaineista, joissa oppilaalla on yksilöllistetty oppimäärä
- yksilöllistettyjen oppiaineiden tavoitteet ja keskeiset sisällöt
- yksilöllistettyjen oppimäärien mukaisesti opiskeltavien oppiaineiden arviointi suhteessa HOJKSissa määriteltyihin tavoitteisiin ja sisältöihin.

Mikäli oppilas opiskelee **toiminta-alueittain**, HOJKSiin kirjataan edellä mainittujen yleisten kohtien lisäksi

- yksilölliset tavoitteet ja keskeiset sisällöt toiminta-alueittain
- oppilaan edistymisen arviointi suhteessa HOIKSissa hänelle määriteltyihin tavoitteisiin ja sisältöihin toiminta-alueittain.

7.11 Oppiaineen oppimäärän yksilöllistäminen ja opetuksesta vapauttaminen

Opetus järjestetään ottaen huomioon oppilaiden edellytykset ja se voi perustua erilaajuisiin oppimääriin. Ensisijaisena tavoitteena on tukea oppilaan opiskelua siten, että yleisen oppimäärän

mukaiset tavoitteet on mahdollista saavuttaa kaikissa oppiaineissa. Eri oppiaineissa ilmeneviä vaikeuksia voidaan ennaltaehkäistä ja oppimista tukea erilaisilla eriyttämisen keinoilla ja perusopetuslaissa säädetyillä tukimuodoilla. Jos oppilaalle määritellään opiskelun erityiset painoalueet jossakin oppiaineessa, hän voi keskittyä opiskelussa tämän oppiaineen keskeisiin sisältöihin. Tällöin oppilas opiskelee oppiainetta vielä yleisten tavoitteiden mukaisesti ja hänen suorituksensa arvioidaan suhteessa yleiseen oppimäärään. Mikäli edes oppiaineen keskeisiin sisältöihin liittyvien tavoitteiden saavuttaminen hyväksytysti ei tuesta huolimatta ole oppilaalle mahdollista, oppiaineen oppimäärä voidaan yksilöllistää. Kieli- ja kulttuuritausta, poissaolot, motivaation puute, puutteellinen opiskelutekniikka tai käyttäytymisen haasteet eivät ole peruste oppimäärän yksilöllistämiselle.

Oppiaineen oppimäärän yksilöllistäminen merkitsee oppilaan oppimiselle asetettavan tavoitetason määrittelemistä hänen edellytystensä mukaiseksi. Tavoitteiden tulee kuitenkin olla oppilaalle riittävän haasteellisia. Oppimäärän yksilöllistämisestä määrätään erityisen tuen päätöksessä. Pedagoginen selvitys sisältää erilliset perustelut yksilöllistämiselle kussakin oppiaineessa. Jokaisen oppiaineen kohdalla arvioidaan erikseen, voiko oppilas opiskella oppiainetta yleisen oppimäärän mukaan vai tuleeko oppiaineen oppimäärä yksilöllistää. Jos yksilöllistettyjen oppiaineiden määrää on tarpeen myöhemmin lisätä tai vähentää, tehdään uusi pedagoginen selvitys ja sen pohjalta uusi erityisen tuen päätös.

Yksilöllistetyn oppimäärän tavoitteet ja sisällöt johdetaan oppiaineen luokka-asteen yleisistä tavoitteista ja sisällöistä, myös alempien luokkien tavoitteita ja sisältöjä voidaan soveltaa. Ne kuvataan riittävän selkeästi ja yksityiskohtaisesti oppilaan HOJKSissa. Tämä on tärkeää, koska oppilaan opetus ja arviointi toteutetaan HOJKSiin kirjatun perusteella kyseisessä oppiaineessa. Oppilaan suorituksia arvioidaan suhteessa HOJKSissa määriteltyihin, hänelle yksilöllisesti asetettuihin tavoitteisiin. Oppilaan opiskelua tuetaan lisäksi erilaisilla pedagogisilla järjestelyillä ja tarvittaessa eri tukimuodoilla. Kunkin oppiaineen opetuksesta vastaava opettaja, tai jos opettajia on useita, opettajat yhdessä, laativat edellä mainitut HOJKSin sisällöt.

Erityisopettaja laatii oppilaalle pedagogisen selvityksen yhdessä luokanopettajan/luokanvalvojan/aineenopettajan kanssa. Pedagogisessa selvityksessä jokaisen oppiaineen yksilöllistämisen tarve perustellaan. Rehtori tekee pedagogisen selvityksen pohjalta hallinnollisen päätöksen oppilaan siirtymisestä erityisen tuen piiriin.

Pedagogisen selvityksen ja erityisen tuen päätöksen pohjalta erityisopettaja ja yksilöllistettävän oppiaineen opettaja/opettajat laativat oppilaalle HOJKSin. Yksilöllistetyn oppiaineen opetus ja arviointi toteutetaan HOJKSiin kirjattujen tavoitteiden ja sisältöjen mukaisesti. Opintojen aikaisessa ja päättöarvioinnissa todistukseen liitetään yksilöllistetyn oppiaineen kohdalle tähti (*) merkintä. Todistuksen lisätieto-kohtaan tulee maininta siitä, että oppilas on opiskellut tähdellä merkityn oppiaineen yksilöllistetyn oppimäärän mukaan.

Oppimäärän vapauttamiseen tulee olla erityisen painavat syyt ja sen tulee perustua jokaisen oppilaan kohdalla yksilölliseen harkintaan. Oppimäärän yksilöllistäminen on ensisijainen vaihtoehto ennen oppilaan vapauttamista oppimäärän suorittamisesta. Oppimäärän vapauttamisesta tulee tehdä hallinnollinen päätös perustuslain 18§:n perusteella. Erityisen tuen piirissä olevan oppilaan

oppiaineen vapauttamisesta päätetään erityisen tuen päätöksessä. Oppimäärien yksilöllistäminen ja oppiaineesta vapauttaminen tehdään yhteistyössä oppilaan ja huoltajan kanssa. Heille tulee selvittää näiden toimenpiteiden vaikutukset jatko-opintoihin.

7.12 Pidennetty oppivelvollisuus

Jos perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ilmeisesti ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta perusopetuslaissa säädettyä aikaisemmin. Oppivelvollisuus päättyy, kun perusopetuksen oppimäärä on suoritettu tai kun pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan oppilaan oppivelvollisuuden alkamisesta on kulunut 11 vuotta. Pidennetyn eli yksitoistavuotisen oppivelvollisuuden perusteena on lapsen sairaus, vamma, kehityksen viivästyminen, tunne-elämän häiriö tai muu vastaava syy. Huoltajat voivat hakea lapselleen pidennettyä oppivelvollisuutta, jos he yhdessä asiantuntijoiden kanssa arvioivat, että lapsi tarvitsee erityisopetusta ja runsaasti tukitoimia koko kouluajan ja on ilmeistä, että perusopetukselle asetettuja tavoitteita ei ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa.

Esiopetus voi pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä oleville oppilaille annettavassa erityisopetuksessa kestää yhden tai kaksi vuotta. Tarkoitus on vahvistaa oppilaan valmiuksia niin, että hän selviytyisi opiskelustaan perusopetuksessa mahdollisimman hyvin. Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapselle tehdään tällöin myös päätös erityisestä tuesta. Lapsella on oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna oikeus saada esiopetusta. Ennen päätöksen tekemistä on huoltajaa kuultava ja lapselle laaditaan HOJKS esiopetuksen alkaessa. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalla lapsella tämä oikeus alkaa sen vuoden syyslukukauden alussa, jolloin lapsi täyttää viisi vuotta. Päätös oppivelvollisuuden pidentämisestä tarvitaan ennen esiopetuksen alkua, jotta oikeus siihen voi toteutua. Huoltaja päättää, osallistuuko lapsi oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen. Esiopetuksen kesto ja perusopetuksen aloittaminen tulee suunnitella lapsen edistymisen, tuen tarpeen ja kokonaistilanteen perusteella. Oppivelvollisuuteen kuuluva esiopetusvuosi järjestetään lähikoulussa.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien oppilaiden opetus voidaan järjestää vaihtoehtoisesti seuraavilla tavoilla:

- Lapsi aloittaa vapaaehtoisessa esiopetuksessa sinä vuonna, jolloin hän täyttää 5 vuotta, jatkaa toisen vuoden oppivelvollisuuden suorittamiseen kuuluvassa esiopetuksessa ja aloittaa tämän jälkeen perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää 6 vuotta ja opiskelee esiopetuksessa yhden vuoden, minkä jälkeen hän aloittaa perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun
- hän täyttää 6 vuotta ja opiskelee esiopetuksessa kaksi vuotta. Tällöin lapsi aloittaa perusopetuksen vuotta säädettyä myöhemmin eli sinä vuonna, kun hän täyttää 8 vuotta. Perusopetuksen myöhemmästä aloittamisesta on tehtävä erillinen hallintopäätös.

Oppilaan tarve pidennettyyn oppivelvollisuuteen arvioidaan erityisen tuen päätöksen tarkastamisen yhteydessä. Mikäli oppilas ei enää kuulu pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin, tekee rehtori päätöksen pidennetyn oppivelvollisuuden päättämisestä. Tämän jälkeen oppilas kuuluu yleisen oppivelvollisuuden piiriin ja tarvittaessa jatketaan erityistä tukea.

7.13 Opetuksen järjestäminen toiminta-alueittain

Vaikeimmin kehitysvammaisten oppilaiden opetus voidaan järjestää oppiainejaon sijasta toiminta-alueittain. Opetuksen järjestämisestä oppiainejaon sijasta toiminta-alueittain päätetään erityisen tuen päätöksessä. Opetus järjestetään toiminta-alueittain vain kun todetaan, ettei oppilas kykene opiskelemaan edes oppiaineiden yksilöllistettyjä oppimääriä. Toiminta-alueet ovat motoriset taidot, kieli ja kommunikaatio, sosiaaliset taidot, päivittäisten toimintojen taidot ja kognitiiviset taidot.

Toiminta-alueittain järjestävän opetuksen tavoitteena on antaa oppilaalle tietoja ja taitoja, joiden avulla hän suoriutuu mahdollisimman itsenäisesti elämässään. Opetuksen suunnittelun lähtökohtana ovat oppilaan vahvuudet. Koulupäivän eri tilanteita hyödynnetään oppimisessa, ja oppimisympäristöä kehitetään toimivaksi ja oppilasta motivoivaksi. Oppilaan yksilölliset tavoitteet ja keskeiset sisällöt sekä oppilaan edistymisen arviointi kuvataan HOJKSissa kullekin toiminta-alueelle. Tavoitteet asetetaan siten, että ne ovat saavutettavissa olevia ja oppilaalle mielekkäitä.

Toiminta-alueet voivat sisältää jonkin yksittäisen oppiaineen tavoitteita ja sisältöjä, jos oppilaalla on vahvuuksia tässä oppiaineessa. Opetuksen toteuttamisessa eri toiminta-alueiden sisältöjä voidaan yhdistää. Toiminta-alueittain järjestetyssä opetuksessa tuetaan oppilaan kokonaiskehitystä sekä edistetään ja ylläpidetään oppilaan toimintakykyä. Opetus suunnitellaan ja toteutetaan yhteistyössä oppilaan ja huoltajan kanssa. Lisäksi tehdään opettajien keskinäistä sekä muun henkilöstön ja eri asiantuntijoiden välistä yhteistyötä. Arviointi tapahtuu toiminta-alueittain ja arviointi annetaan aina sanallisena. Mikäli jokin toiminta-alue sisältää yksittäisen oppiaineen tavoitteita ja sisältöjä, tämä voidaan kuvata osana sanallista arviointia tai todistuksen liitteessä.

Motoristen taitojen oppimisen tavoitteena on vahvistaa oppilaan kehon hahmotusta sekä edistää kokonais- ja hienomotoristen taitojen kehittymistä sekä antaa mahdollisuuksia monipuolisesti harjoitella taitoja arjen eri tilanteissa. Motoristen taitojen opetuksen tulee sisältää motoristen toimintojen suunnitteluun ja ohjaukseen, tasapainoon, koordinaatioon, rytmiin, kestävyyteen ja lihasvoiman kehittämiseen liittyviä osa-alueita.

Kommunikaatiotaitojen oppimisen tavoitteena on, että oppilas on vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa, tulee ymmärretyksi ja ymmärtää itsekin muita ihmisiä. Oppilaalle turvataan mahdollisuus käyttää itselleen tarkoituksenomaisia tapoja kommunikoida. Kielen ja kommunikaation opetus sisältää kielellistä tietoisuutta, ilmaisua, käsite- ja sanavaraston, viittomien, merkkien, symbolien, kirjainten ja sanojen tunnistamista ja käyttöä sekä ajattelua kehittäviä osa-alueita. Kommunikaatiotaitoja harjoitellaan eri tilanteissa koulupäivän aikana.

Sosiaalisten taitojen oppimisen tavoitteena on oppilaan vuorovaikutustaitojen kehittyminen. Opetuksen tulee sisältää erilaisissa ympäristöissä toimimista sekä vuorovaikutus- ja tunnetaitojen harjoittelua tukevia osa-alueita.
Päivittäisten taitojen oppimisen tavoitteena on lisätä oppilaan aktiivista osallistumista ympäristönsä toimintoihin sekä edistää hänen omatoimisuuttaan ja itsenäistymistään. Opetuksen tulee sisältää terveyttä ja turvallisuutta, arkipäivän elämäntaitoja, asumista ja ympäristössä liikkumista sekä vapaa-ajan viettoa koskevia osa-alueita. Päivittäisten taitojen harjoittelu luo mahdollisuuksia motoristen

taitojen, kielen ja kommunikaation, tieto- ja viestintäteknologisten taitojen, sosiaalisten sekä kognitiivisten taitojen kehittymiselle ja harjoittelulle.

Kognitiivisten taitojen oppimisen tavoitteena on, että oppilas aktivoituu ja oppii käyttämään aistejaan ympäröivän todellisuuden hahmottamiseen. Opetuksen tulee tukea oppimiseen, muistamiseen ja ajattelemiseen liittyvien prosessien kehittymistä. Opetuksen tulee sisältää aistien stimulointia ja harjoittamista, valinnan, luokittelun, ongelmanratkaisun, päätöksenteon ja syy-seuraussuhteen oppimisen harjoituksia.

Opetus- ja tukipalvelut järjestetään oppilaan tarpeiden mukaisesti tiiviissä yhteistyössä huoltajan, opettajien, koulun muun henkilöstön ja muiden asiantuntijoiden kanssa. Opetus annetaan ryhmässä ja/tai yksilöllisesti ottaen huomioon eri ikäkausille tyypilliset päivittäiset toiminnot ja oppilaan opetukseen osallistumisen edellyttämät tukipalvelut.

7.14 Perusopetuslaissa säädetyt tukimuodot

Tukiopetus

Oppilaalla, joka on tilapäisesti jäänyt jälkeen opinnoissaan tai muutoin tarvitsee oppimisessaan lyhytaikaista tukea, on oikeus saada tukiopetusta. Tukiopetus on aloitettava heti, kun oppimiseen liittyvät vaikeudet on havaittu. Tukiopetuksella voidaan ehkäistä vaikeuksia ennakolta. Tukiopetusta tulee järjestää suunnitelmallisesti sekä niin usein kuin on tarpeen.

Tukiopetukselle on ominaista yksilöllisesti suunnitellut tehtävät, ajankäyttö ja ohjaus. Tukiopetuksen järjestämisessä tulee käyttää monipuolisia menetelmiä ja materiaaleja, joiden avulla voidaan löytää uusia tapoja lähestyä opittavaa asiaa. Ennakoivassa tukiopetuksessa uusiin opittaviin asioihin perehdytään jo etukäteen. Tukiopetuksella voidaan vastata myös poissaoloista johtuviin tuen tarpeisiin.

Jokaisen opettajan tehtävänä on seurata oppilaan oppimista ja kasvua sekä mahdollista tuen tarpeen ilmenemistä. Tukiopetusta pyritään järjestämään yhteisymmärryksessä oppilaan ja huoltajan kanssa. Heille annetaan tietoa tukiopetuksen toteuttamistavoista ja merkityksestä oppimiselle ja koulunkäynnille, sekä oppilaan velvollisuudesta osallistua hänelle järjestettyyn tukiopetukseen.

Tukiopetusta voidaan antaa tuen kaikilla tasoilla. Jokaisella oppilaalla on oltava mahdollisuus osallistua tukiopetukseen. Aloitteen tukiopetuksesta tekee ensisijaisesti opettaja, sen voi tehdä myös oppilas tai huoltaja. Sitä voidaan antaa sellaisten oppituntien aikana, joihin tuen tarve liittyy tai oppituntien ulkopuolella. Tukiopetusta voi antaa muukin kuin oppilaan oma opettaja. Oppilaalle ja huoltajalle annetaan tietoa tukiopetuksen toteuttamistavoista ja merkityksestä oppimiselle ja koulunkäynnille, sekä oppilaan velvollisuudesta osallistua hänelle järjestettyyn tukiopetukseen.

Osa-aikainen erityisopetus

Oppilaalla, jolla on vaikeuksia oppimisessaan tai koulunkäynnissään, on oikeus saada osa-aikaista erityisopetusta muun opetuksen ohessa. Osa-aikaista erityisopetusta annetaan esimerkiksi oppilaille, joilla on kielellisiä tai matemaattisiin taitoihin liittyviä vaikeuksia, oppimisvaikeuksia yksittäisissä

oppiaineissa, vaikeuksia opiskelutaidoissa, vuorovaikutustaidoissa tai koulunkäynnissä.

Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteet ja sisällöt nivelletään oppilaan saamaan muuhun opetukseen. Osa-aikaisen erityisopetuksen toteuttamista suunnitellaan, sen tarvetta ja vaikutuksia arvioidaan opettajien keskinäisenä yhteistyönä sekä yhdessä oppilaan ja huoltajan kanssa. Osa-aikaisen erityisopetuksen toteuttamistavoista tiedotetaan oppilaille ja huoltajille.

Osa-aikaista erityisopetusta annetaan joustavin järjestelyin samanaikaisopetuksena, pienryhmässä tai yksilöopetuksena. Osa-aikainen erityisopetus peritään järjestämään yhteisymmärryksessä oppilaan ja huoltajan kanssa. Heille annetaan tietoa sen merkityksestä oppimiselle ja koulunkäynnille, sekä oppilaan velvollisuudesta osallistua siihen. Osa-aikaista erityisopetusta voidaan antaa kaikilla tuen tasoilla.

Opetukseen osallistumisen edellyttämät palvelut ja apuvälineet
Oppilaalla on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut sekä erityiset apuvälineet kaikilla tuen tasoilla. Tarkoituksena on turvata oppilaalle oppimisen ja koulunkäynnin perusedellytykset, esteettömyys ja mahdollisuus vuorovaikutukseen kaikkina koulupäivinä.

Oppilaalle järjestetään tarvittaessa tulkitsemista esimerkiksi kuulovamman tai kielellisen erityisvaikeuden takia. Hän voi tarvita myös puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiokeinoja, kuten erilaisia symbolijärjestelmiä. Viittomakieltä käyttävien oppilaiden kommunikaation tukena voidaan tarvittaessa käyttää viittomakielen tulkkia tai viittomakielentaitoista avustajaa. Eriasteisesti kuulovammaisten oppilaiden kohdalla tulkkauksen menetelmä saattaa olla myös jokin muu kuin viittomakielen tulkkaus. Oppilaan kielellisen erityisvaikeuden takia käytetään puhevammaisten tulkkia tai puhetta tukevia ja korvaavia menetelmiä hallitsevaa avustajaa. Myös opettaja voi tukea oppilaita kommunikoinnissa viittomien tai muiden symbolien avulla.

Opettajan tehtävänä on suunnitella, opettaa, antaa tukea sekä arvioida oppilaan ja koko ryhmän oppimista ja työskentelyä. Koulunkäynninohjaaja ohjaa ja tukee oppilasta päivittäisissä tilanteissa oppimiseen ja koulunkäyntiin liittyvien tehtävien suorittamisessa opettajan tai muiden tuen ammattihenkilöiden ohjeiden mukaisesti. Opettajat ja koulunkäynninohjaajat suunnittelevat ja arvioivat työtään yhdessä sekä tarvittaessa muun henkilöstön kanssa. On tärkeää, että työn- ja vastuunjako on selkeä.

Koulunkäynninohjaajan antama tuki edistää oppilaan itsenäistä selviytymistä ja omatoimisuutta sekä myönteisen itsetunnon kehittymistä. Tavoitteena on tukea yksittäistä oppilasta siten, että hän kykenee ottamaan yhä enemmän itse vastuuta oppimisestaan ja koulunkäynnistään. Koulunkäynninohjaajan antama tuki voidaan suunnata yksittäiselle oppilaalle tai koko opetusryhmälle.

Erityisten apuvälineiden tarve voi liittyä näkemiseen, kuulemiseen, liikkumiseen, muuhun fyysiseen tarpeeseen tai oppimisen erityistarpeisiin. Tällöin käytetään esimerkiksi erilaisia tietoteknisiä sovelluksia, äänikirjoja, matematiikan havainnollistamisen välineitä tai keskittymistä tukevia apuvälineitä.

Oppilaan kanssa työskentelevät suunnittelevat yhdessä opetukseen osallistumisen edellyttämien palvelujen ja apuvälineiden käytön eri oppimistilanteissa hyödyntäen tarvittaessa muita asiantuntijoita. Oppilaan tukeminen voi edellyttää erityisosaamista, jota oman koulun henkilöstöllä ei ole riittävästi. Tällöin hyödynnetään esimerkiksi oppimis- ja ohjauskeskusten oppilaille tarjoamia palveluja ja henkilöstölle suunnattua koulutusta ja konsultaatiota.

Opetuksen järjestäjä päättää tulkitsemis- ja avustajapalveluista sekä muista opetuspalveluista ja erityisistä apuvälineistä. Palveluiden ja apuvälineiden tarve ja määrä arvioidaan moniammatillisena yhteistyönä hyödyntäen oppilaan ja huoltajan antamia tietoja ja mahdollisten koulun ulkopuolisten asiantuntijoiden lausuntoja. Tehostettua tukea saavan oppilaan palveluiden ja apuvälineiden tarve arvioidaan pedagogisessa arviossa. Erityistä tukea saavan oppilaan palveluiden ja erityisten apuvälineiden tarve arvioidaan pedagogisessa selvityksessä ja niistä päätetään erityisen tuen päätöksessä. Yleistä ja tehostettua tukea saavalle oppilaalle mahdollisista palveluista ja erityisistä apuvälineistä tehdään hallintopäätös. Palveluiden ja apuvälineiden käyttö kuvataan oppimissuunnitelmassa tai HOJKSissa.

LUKU 8 OPPILASHUOLTO

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa käytetään oppilas- ja opiskelijahuoltolain käsitteistön sijasta perusopetuksen opiskeluhuollosta nimitystä oppilashuolto, opiskelijasta käsitettä oppilas ja oppilaitoksesta nimitystä koulu. Koulutuksen järjestäjään viitataan käsitteellä opetuksen järjestäjä.

Lasten ja nuorten kehitysympäristön ja koulun toimintaympäristön muuttuessa oppilashuollosta on tullut yhä tärkeämpi osa koulun perustoimintaa. Oppilashuolto liittyy läheisesti koulun kasvatus- ja opetustehtävään. Oppilashuoltotyössä otetaan huomioon lapsen edun ensisijaisuus.

Oppilaalla on oikeus saada maksutta sellainen oppilashuolto, jota opetukseen osallistuminen edellyttää. Oppilashuollolla tarkoitetaan oppilaan hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa kouluyhteisössä. Oppilashuoltoa toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä ja koko kouluyhteisöä tukevana yhteisöllisenä oppilashuoltona. Tämän lisäksi oppilailla on lakisääteinen oikeus yksilökohtaiseen oppilashuoltoon. Monialainen yhteistyö on oppilashuollossa keskeistä. Oppilashuoltotyötä ohjaavat luottamuksellisuus, kunnioittava suhtautuminen oppilaaseen ja huoltajaan sekä heidän osallisuutensa tukeminen.

Perusopetuksen oppilashuollosta ja siihen liittyvistä suunnitelmista säädetään oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa. Tässä luvussa määrätään oppilashuollon keskeisistä periaatteista, opetustoimeen kuuluvan oppilashuollon tavoitteista sekä paikallisen opetussuunnitelman ja koulukohtaisen oppilashuoltosuunnitelman laatimisesta. Opetuksen toteuttamiseen kuuluvasta oppimisen ja koulunkäynnin tuesta määrätään perusteiden luvussa 7.

8.1 Monialainen oppilashuollon yhteistyö

Oppilashuolto järjestetään monialaisessa yhteistyössä opetustoimen ja sosiaali- ja terveystoimen kanssa siten, että siitä muodostuu toimiva ja yhtenäinen kokonaisuus. Oppilashuoltoa toteutetaan yhteistyössä oppilaan ja hänen huoltajansa kanssa ottaen huomioon oppilaan ikä ja edellytykset. Tarvittaessa yhteistyötä tehdään myös muiden toimijoiden kanssa. Kouluyhteisön tai oppilaiden hyvinvoinnissa havaittuihin huolenaiheisiin etsitään ratkaisuja yhdessä oppilaiden ja huoltajien kanssa.

Koulussa oppilashuolto on kaikkien kouluyhteisössä työskentelevien ja oppilashuoltopalveluista vastaavien työntekijöiden tehtävä. Ensisijainen vastuu kouluyhteisön hyvinvoinnista on koulun henkilökunnalla. Oppilashuollon palveluja ovat psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä kouluterveydenhuollon palvelut. Näiden asiantuntijoiden tehtävät liittyvät niin yksilöön, yhteisöön kuin yhteistyöhön. Palveluja tarjotaan oppilaille ja huoltajille siten, että ne ovat helposti saatavilla. Palvelut järjestetään lain edellyttämässä määräajassa

Oppilaille ja heidän huoltajilleen annetaan tieto käytettävissä olevasta oppilashuollosta ja heitä ohjataan hakemaan tarvitsemiaan oppilashuollon palveluja. Oppilaan ja huoltajan osallisuus oppilashuollossa, suunnitelmallinen yhteistyö ja oppilashuollosta tiedottaminen lisää oppilashuollon tuntemusta ja edesauttaa palveluihin hakeutumista. Eri ammattiryhmiin kuuluvien työntekijöiden keskinäinen konsultaatio on tärkeä työmenetelmä oppilashuollossa.

Oppilashuollon tavoitteet, tehtävät ja toteuttamisen periaatteet muodostavat esiopetuksesta toisen asteen koulutukseen ulottuvan jatkumon. Eri koulutusasteiden vuorovaikutus on tärkeää pohdittaessa oppilashuollon toimintaa kokonaisuutena. Yhtenäiset käytännöt tukevat eri kehitysvaiheissa oppilaan terveyttä, hyvinvointia ja oppimista. Oppilashuollon monialaisen yhteistyön rakenteita, muotoja ja toimintatapoja kehitetään kouluyhteisössä ja eri yhteistyötahojen kanssa. Kehittämistyö edellyttää oppilashuollon suunnitelmallista arviointia.

Oppilashuoltoryhmät

Opetuksen järjestäjä asettaa oppilashuollon ohjausryhmän ja koulukohtaiset oppilashuoltoryhmät. Yksittäistä oppilasta koskevat asiat käsitellään tapauskohtaisesti koottavassa asiantuntijaryhmässä. Jokaisella kolmella ryhmällä on omat tehtävät ja niiden perusteella määräytyvä kokoonpano. Kaikki oppilashuoltoryhmät ovat monialaisia, mikä tarkoittaa että ryhmässä on opetushenkilöstön lisäksi kouluterveydenhuoltoa sekä psykologi- ja kuraattoripalveluja edustavia jäseniä sen mukaan kun käsiteltävä asia edellyttää.

Oppilashuollon ohjausryhmä vastaa opetuksen järjestäjäkohtaisen oppilashuollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista. Sille asetetut tehtävät voi hoitaa myös muu tehtävään soveltuva ryhmä. Ohjausryhmä voi olla kahden tai useamman opetuksen järjestäjän yhteinen. Sama ryhmä voi olla myös useamman koulutusmuodon yhteinen, jolloin ryhmästä on perusteltua käyttää nimitystä opiskeluhuollon ohjausryhmä.

Koulukohtainen oppilashuoltoryhmä vastaa koulun oppilashuollon suunnittelusta, kehittämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista. Sitä johtaa opetuksen järjestäjän nimeämä edustaja. Opetuksen järjestäjä ja oppilashuollon palveluja tuottavat tahot päättävät yhdessä ryhmän kokoonpanosta, tehtävistä ja toimintatavoista. Oppilashuoltoryhmä voi tarvittaessa kuulla asiantuntijoita. Ryhmän keskeinen tehtävä on yhteisön hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistäminen sekä muun yhteisöllisen oppilashuollon toteuttaminen ja kehittäminen.

Asiantuntijaryhmä kootaan yksittäisen oppilaan tai oppilasryhmän tuen tarpeen selvittämiseksi ja oppilashuollon palvelujen järjestämiseksi. Ryhmän kokoaa se opetushenkilöstön tai oppilashuollon palveluiden edustaja, jolle asia työtehtävien perusteella kuuluu. Ryhmän monialainen kokoonpano perustuu tapauskohtaiseen harkintaan ja käsiteltävään asiaan. Ryhmä nimeää keskuudestaan vastuuhenkilön. Asiantuntijoiden nimeäminen ryhmän jäseniksi ja muiden yhteistyötahojen tai oppilaiden läheisten osallistuminen ryhmän työskentelyyn edellyttää oppilaan tai huoltajan suostumusta.

8.2 Yhteisöllinen oppilashuolto

Oppilashuolto on tärkeä osa perusopetuksen toimintakulttuuria. Yhteisöllisessä oppilashuoltotyössä seurataan, arvioidaan ja kehitetään kouluyhteisön ja oppilasryhmien hyvinvointia. Lisäksi huolehditaan kouluympäristön terveellisyydestä, turvallisuudesta ja esteettömyydestä. Yhteisöllisten toimintatapojen kehittämisessä tehdään yhteistyötä oppilaiden, huoltajien sekä muiden lasten ja nuorten hyvinvointia edistävien viranomaisten ja toimijoiden kanssa.

Oppilaiden ja huoltajien osallisuus ja kuulluksi tuleminen on yhteisöllisessä oppilashuollossa tärkeää ja hyvinvointia vahvistavaa. Oppilaiden osallisuuden edistäminen on opetuksen järjestäjän tehtävä. Oppilashuolto luo kouluyhteisössä edellytyksiä yhteenkuuluvuudelle, huolenpidolle ja avoimelle vuorovaikutukselle. Osallisuutta lisäävät toimintatavat edesauttavat myös ongelmien ennalta ehkäisyä, niiden varhaista tunnistamista ja tarvittavan tuen järjestämistä.

Oppilaalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Siihen kuuluu fyysinen, psyykkinen ja sosiaalinen turvallisuus. Opetuksen järjestämisen lähtökohtana on oppilaiden ja henkilökunnan turvallisuuden varmistaminen kaikissa tilanteissa. Rauhallinen ilmapiiri edistää työrauhaa. Koulun järjestyssäännöt lisäävät kouluyhteisön turvallisuutta, viihtyisyyttä ja sisäistä järjestystä. Opetuksen järjestäjä laatii suunnitelman oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä osana koulukohtaista oppilashuoltosuunnitelmaa. Opettaja tai rehtori ilmoittaa koulussa tai koulumatkalla tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta tai väkivallasta tilanteeseen osallistuneiden huoltajille.

Koulurakennuksesta sekä opetustiloista ja -välineistä huolehtiminen ylläpitää ympäristön terveellisyyttä ja turvallisuutta. Kouluyhteisöllä on yhtenäiset toimintatavat eri oppimisympäristöissä tapahtuvaa opetusta ja välitunteja varten. Eri oppiaineiden opetukseen laadittuja turvallisuusohjeita noudatetaan. Opetuksen järjestäjä varmistaa, että oppilaan oppimisympäristö työelämään tutustumisen aikana on turvallinen. Kouluympäristön terveellisyyttä ja turvallisuutta sekä kouluyhteisön hyvinvointia edistetään ja seurataan jatkuvasti. Niitä arvioidaan kolmen vuoden välein toteutettavissa tarkastuksissa.

Turvallisuuden edistämiseen kuuluvat myös koulukuljetuksia, tapaturmien ennaltaehkäisyä ja tietoturvallisuutta koskevat toimintatavat.

8.3 Yksilökohtainen oppilashuolto

Yksilökohtaisella oppilashuollolla tarkoitetaan oppilaalle annettavia kouluterveydenhuollon palveluja, oppilashuollon psykologi- ja kuraattoripalveluja sekä yksittäistä oppilasta koskevaa monialaista oppilashuoltoa. Kouluterveydenhuollossa toteutettavat laajat terveystarkastukset sekä muut määräaikaistarkastukset ovat osa yksilökohtaista oppilashuoltoa ja niistä tehtävät yhteenvedot tuottavat tietoa myös yhteisöllisen oppilashuollon toteuttamiseen.

Yksilökohtaisen oppilashuollon tavoitteena on seurata ja edistää oppilaan kokonaisvaltaista kehitystä, terveyttä, hyvinvointia ja oppimista. Tärkeätä on myös varhaisen tuen turvaaminen ja ongelmien ehkäisy. Oppilaiden yksilölliset edellytykset, voimavarat ja tarpeet otetaan huomioon sekä oppilashuollon tuen rakentamisessa että koulun arjessa.

Yksilökohtainen oppilashuolto perustuu aina oppilaan sekä tarpeen niin vaatiessa huoltajan suostumukseen. Oppilaan osallisuus, omat toivomukset ja mielipiteet otetaan huomioon häntä koskevissa toimenpiteissä ja ratkaisuissa hänen ikänsä, kehitystasonsa ja muiden henkilökohtaisten edellytystensä mukaisesti. Vuorovaikutus on avointa, kunnioittavaa ja luottamuksellista. Työ järjestetään niin, että oppilas voi kokea tilanteen kiireettömänä ja hän tulee kuulluksi. Oppilashuoltotyössä noudatetaan tietojen luovuttamista ja salassapitoa koskevia säännöksiä.

Asian käsittely myös yksittäisen oppilaan tueksi koottavassa asiantuntijaryhmässä ja ryhmän kokoonpano perustuu oppilaan tai tarvittaessa huoltajan suostumukseen. Oppilaan tai huoltajan yksilöidyllä kirjallisella suostumuksella asian käsittelyyn voi osallistua tarvittavia oppilashuollon yhteistyötahoja tai oppilaan läheisiä. Ryhmän jäsenillä on lisäksi oikeus pyytää neuvoa oppilaan asiassa tarpeellisiksi katsomiltaan asiantuntijoilta.

Yksittäistä oppilasta koskevan asian käsittelystä asiantuntijaryhmässä laaditaan oppilashuoltokertomus. Ryhmän vastuuhenkilö kirjaa yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi välttämättömät tiedot oppilashuoltokertomukseen. Kirjauksia voivat tehdä myös muut asiantuntijaryhmän jäsenet. Kertomus laaditaan jatkuvaan muotoon, joka etenee aikajärjestyksessä. Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki edellyttää, että kertomukseen kirjataan seuraavat asiat:

- yksittäisen oppilaan nimi, henkilötunnus, kotikunta ja yhteystiedot sekä alaikäisen oppilaan huoltajan tai muun laillisen edustajan nimi ja yhteystiedot
- kirjauksen päivämäärä sekä kirjauksen tekijä ja hänen ammatti- tai virka-asemansa
- kokoukseen osallistuneet henkilöt ja heidän asemansa
- asian aihe ja vireille panija
- oppilaan tilanteen selvittämisen aikana toteutetut toimenpiteet kuten arviot, tutkimukset ja selvitykset
- toteutetut toimenpiteet kuten yhteistyö eri tahojen kanssa sekä aiemmat ja nykyiset tukitoimet
- tiedot asian käsittelystä ryhmän kokouksessa, tehdyt päätökset ja niiden toteuttamissuunnitelma
- toteuttamisesta ja seurannasta vastaavat tahot.

Jos sivulliselle annetaan oppilashuoltokertomukseen sisältyviä tietoja, asiakirjaan on lisäksi merkittävä mitä tietoja, kenelle sivulliselle ja millä perusteella tietoja on luovutettu.

Oppilashuoltokertomukset sekä muut oppilashuollon tehtävissä laaditut tai saadut yksittäistä oppilasta koskevat asiakirjat tallennetaan oppilashuoltorekisteriin. Opetuksen järjestäjä vastaa henkilötietojen käsittelystä ja ylläpitää edellä mainittua rekisteriä. Oppilashuoltorekisteriin tallennetut tiedot, jotka koskevat yksittäistä oppilasta taikka muuta yksityistä henkilöä, ovat salassa pidettäviä.

Kouluterveydenhuollon henkilöstö ja psykologit kirjaavat yksilökohtaisen oppilashuoltotyön säädetysti potilaskertomukseen ja muihin potilasasiakirjoihin. Vastaavasti oppilashuollon kuraattorit kirjaavat asiakastiedot kuraattorin asiakaskertomukseen.

Oppilaan yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämiseen ja toteuttamiseen osallistuvilla on salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä oppilashuollosta vastaavalle viranomaiselle sellaiset tiedot, jotka ovat välttämättömiä yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi. Lisäksi heillä on oikeus saada ja luovuttaa toisilleen sekä oppilaan opettajalle, rehtorille ja opetuksen järjestäjälle oppilaan opetuksen asianmukaisen järjestämisen edellyttämät välttämättömät tiedot. Tiedon luovuttaja joutuu harkitsemaan esimerkiksi sitä, onko kysymys sellaisesta tiedosta, joka on välttämätön oppilaan tai muiden oppilaiden turvallisuuden varmistamiseksi. Luovutettava tieto voi koskea muun muassa sellaista oppilaan sairautta, joka tulee ottaa opetustilanteissa huomioon. Vaikka tiedon luovuttamiselle olisikin edellä todettu lain tarkoittama peruste, yhteistyön ja luottamuksen turvaamiseksi pyritään aina ensisijaisesti hankkimaan oppilaan tai huoltajan suostumus salassa pidettävän tiedon luovuttamiseen.

Jos oppilas siirtyy toisen opetuksen tai koulutuksen järjestäjän opetukseen tai koulutukseen, aikaisemman opetuksen järjestäjän on pyydettävä oppilaan tai tarvittaessa hänen huoltajansa suostumus siihen, että uudelle opetuksen järjestäjälle voidaan siirtää oppilashuollon asiakasrekisteristä sellaiset salassa pidettävät tiedot, jotka ovat tarpeellisia oppilashuollon jatkuvuuden kannalta. Sen sijaan opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot toimitetaan salassapidon estämättä viipymättä toiselle opetuksen järjestäjälle tai lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen järjestäjälle. Vastaavat tiedot voidaan antaa myös uuden opetuksen tai koulutuksen järjestäjän pyynnöstä.

8.4 Oppilashuoltosuunnitelmat

Opetussuunnitelma tulee oppilashuollon osalta laatia yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa. Oppilaille järjestetään mahdollisuus osallistua opetussuunnitelman ja siihen liittyvien suunnitelmien sekä koulun järjestyssäännön valmisteluun. Koulun oppilaskuntaa kuullaan ennen näiden suunnitelmien ja määräysten vahvistamista. Valmistelutyössä tehdään yhteistyötä huoltajien ja tarvittaessa myös muiden viranomaisten ja yhteistyökumppaneiden kanssa.

Paikallisella tasolla oppilashuollon suunnitelmien kokonaisuus muodostuu kolmesta suunnitelmasta, jotka yhdessä ohjaavat oppilashuollon suunnittelua ja toteutusta. Suunnitelmat valmistellaan monialaisessa yhteistyössä. Suunnitelmat ovat:

- lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, johon kirjataan oppilashuoltoa koskeva osuus
- paikalliseen opetussuunnitelmaan sisältyvä kuvaus oppilashuollosta
- koulukohtainen oppilashuoltosuunnitelma.

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma sekä muut kunnan lasten ja nuorten hyvinvointia ja turvallisuutta koskevat linjaukset otetaan huomioon valmisteltaessa paikallisen opetussuunnitelman oppilashuoltoa koskevaa osuutta sekä koulukohtaisia oppilashuoltosuunnitelmia.

8.5 Oppilashuolto Inarin kunnassa

Oppilashuollon tehtävä Inarin kunnassa on:
1) edistää oppilaiden oppimista, terveyttä, hyvinvointia ja osallisuutta sekä ehkäistä ongelmien syntymistä
2) edistää kouluyhteisön ja oppimisympäristön hyvinvointia, terveellisyyttä, turvallisuutta, esteettömyyttä, yhteisöllistä toimintaa sekä kodin ja koulun välistä yhteistyötä
3) turvata varhainen tuki sitä tarvitseville
4) turvata oppilashuoltopalvelujen yhdenvertainen saatavuus ja laatu ja
5) vahvistaa oppilashuollon toteuttamista ja johtamista toiminnallisena kokonaisuutena ja monialaisena yhteistyönä.

Inarin kunnassa on lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma. Sen sisällöstä on määrätty Lastensuojelulain 12 §:ssä ja Oppilas- ja opiskelijahuoltolain 12 §:ssä. Kunnanvaltuusto hyväksyy suunnitelman ja se tarkistetaan vähintään kerran neljässä vuodessa. Päävastuu ohjelman valmistelusta on Lastensuojelun kehittämisryhmällä (LaSuKe). Työryhmässä ovat edustettuina sivistystoimi, sosiaali- ja terveystoimi sekä poliisi. LaSuKen tehtävänä on arvioida lastensuojelun tilaa ja olemassa olevaa palvelujärjestelmää, koordinoida yhteistyötä ja tehdä kehittämisaloitteita.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain (14 §) mukaan opiskeluhuoltoryhmiä on kunnassa kolme ja ne toimivat eri tasoilla: oppilashuollon ohjausryhmä, koulukohtainen monialainen opiskeluhuoltoryhmä ja tapauskohtaisesti koottava monialainen asiantuntijaryhmä. Oppilashuollon ohjausryhmä vastaa kunnan oppilashuollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista. Inarin kunnassa oppilashuollon ohjausryhmään kuuluvat sivistysjohtaja, edustajia perusopetuksesta ja lukiosta, psykologi sekä sosiaalityön johtaja. Ohjausryhmä kokoontuu vähintään kaksi kertaa lukuvuodessa. Sivistysjohtaja kutsuu ryhmän koolle ja toimii puheenjohtajana.

Koulukohtainen monialainen oppilashuoltoryhmä vastaa koulun oppilashuollon suunnittelusta, kehittämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista. Ryhmän keskeinen tehtävä on yhteisön hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistäminen sekä muun yhteisöllisen oppilashuollon toteuttaminen ja kehittäminen. Oppilashuoltoryhmän kokoonpanosta päättää opetuksen järjestäjä yhteistyössä oppilashuollon palveluja tuottavien tahojen kanssa. Ryhmää johtaa opetuksen järjestäjän nimeämä edustaja, joka kutsuu ryhmän koolle ja valmistelee käsiteltävät asiat. Ryhmä kokoontuu vähintään kaksi kertaa

lukuvuodessa.

Oppilashuollon kokonaistarve ja käytettävissä olevat oppilashuoltopalvelut

Oppilashuollon palveluja Inarin kunnassa ovat kouluterveydenhuolto sekä koulukuraattorin ja psykologin palvelut. Palvelut on tarkoitettu kaikille oppilaille ja heidän huoltajilleen lapsen tai nuoren hyvinvointiin, kehitykseen, kasvatukseen, mielenterveyteen ja koulunkäyntiin liittyvissä asioissa. Oppilailla on myös mahdollisuus käyttää kaikkia terveyskeskuksen palveluja.

Oppilashuollon palveluiden vaiheet ja oppilashuollon vastuut Inarin kunnassa on esitelty seuraavissa kuvioissa.

INARIN KUNNAN OPPILASHUOLTOPALVELUJEN VAIHEET

Inarin kunnan oppilashuollon ohjausryhmä, 2.2.2015

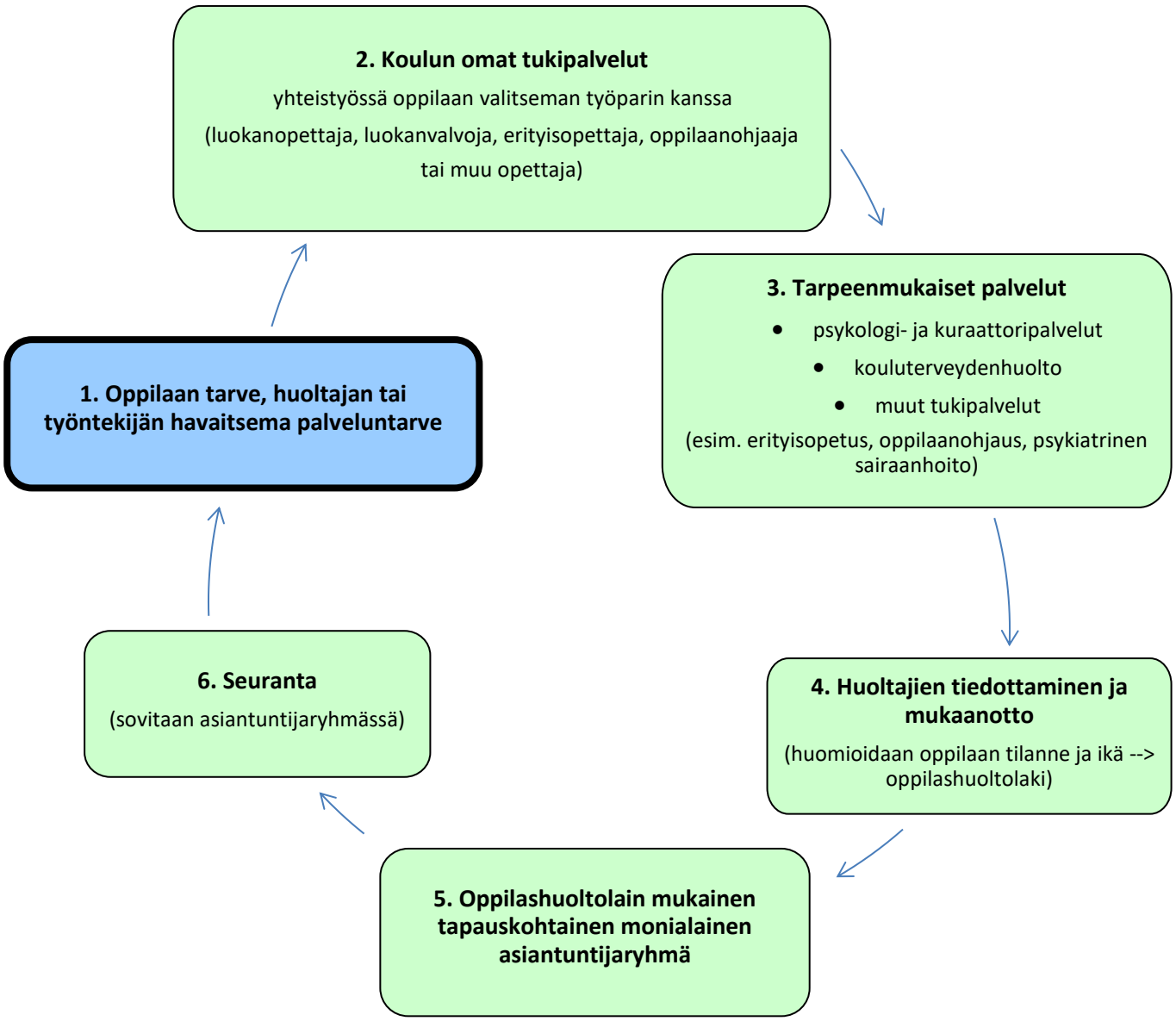

OPPILASHUOLLON VASTUUT INARIN KUNNASSA
Inarin kunnan oppilashuollon ohjausryhmä, 2.2.2015

INARIN KUNTA vastaa

1. psykologi- ja/tai kuraattoripalvelujen järjestämisestä (1 / 7 vrk)
2. koulu- ja opiskeluterveydenhuollon järjestämisestä (välittömästi)
3. muiden tukipalvelujen järjestämisestä (erityisopettaja, oppilaanohjaaja, psykiatrinen sairaanhoitaja ja nuoriso-ohjaaja)

KOULUTUKSEN JÄRJESTÄJÄ vastaa

1. oppilashuoltosuunnitelman laatimisesta ja sen noudattamisesta
2. oppilashuollon tavoitteiden ja palvelujen kirjaamisesta osaksi lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaa
3. oppilashuollon ohjausryhmän toiminnasta
4. tiedottamisesta (oppilaat, huoltajat, työntekijät)

OPPILAITOS vastaa

1. koulukohtaisesta oppilashuoltosuunnitelman laadinnasta ja noudattamisesta
2. koulukohtaisen oppilashuoltoryhmän toiminnasta
3. tapauskohtaisesta asiatuntijaryhmästä ja kirjaamisesta
4. oppilashuoltorekisterin ylläpidosta (rehtori)

JOKAINEN TYÖNTEKIJÄ on vastuussa

1. yhteisön hyvinvoinnin edistämisestä
2. oppilaan ja huoltajan palveluohjaamisesta (tiedottaminen)
3. oppilashuollon tarpeen arvioinnista
   Kun tarve on todettu, työntekijän on otettava viipymättä yhteys psykologiin tai kuraattoriin yhdessä oppilaan kanssa ja annettava tarvittavat tiedot. Jos tämä ei ole mahdollista, oppilaalle on annettava tieto yhteydenotosta ja keskusteltava sen syistä sekä annettava tieto huoltajille.

8.6 Yhteisöllinen oppilashuolto ja sen toimintatavat

Yhteisöllisellä oppilashuollolla edistetään oppilaiden oppimista, hyvinvointia, terveyttä, sosiaalista vastuullisuutta, vuorovaikutusta ja osallisuutta sekä oppimisympäristön terveellisyyttä, turvallisuutta ja esteettömyyttä. Yhteisöllinen oppilashuolto on ehkäisevää ja ensisijaista. Kaikkien oppilaiden kanssa työskentelevien sekä oppilashuoltopalveluista vastaavien viranomaisten ja työntekijöiden on tehtävissään edistettävä oppilaiden ja kouluyhteisön hyvinvointia sekä kotien ja koulun välistä yhteistyötä.

Koulukohtaisessa oppilashuoltoryhmässä voidaan käsitellä esimerkiksi myöhästelyihin, poissaoloihin ja kiusaamiseen puuttumista, kurinpidollisia toimia, kirjaamiskäytäntöjä ja erilaisia

hyvinvointikyselyjä. Ryhmä voi päivittää järjestyssääntöjä, koulun kriisi- ja muita suunnitelmia sekä järjestää muun muassa vanhempainiltoja ja teemapäiviä.

Oppilashuoltotyön toimintamuotoja

Oppilaiden hyvinvoinnin seuranta

- tiedonkulku kodin ja koulun välillä:

Wilma, tiedotteet, puhelinyhteys, reissuvihko, henkilökohtaiset tapaamiset, Pedanet

- tiedonkulku opettajien ja muun oppilashuoltohenkilöstön välillä
- säännölliset oppilaille suunnatut kyselyt sekä niiden raportointi
- oppilashaastattelut
- valtakunnalliset seurantatutkimukset, mm. kouluterveyskysely
- terveystarkastukset

Tiedonvälitys ja yhteistyö nivelkohdissa

- koulutulokkaat
    - neuvolan, päivähoidon ja koulun välillä
    - kouluterveydenhoitajat, lastentarhanopettajat, esiopettajat, luokanopettajat, erityisopettajat ja rehtorit
- 2. luokalta 3. luokalle
    - luokanopettajat ja erityisopettajat
- 6. luokalta 7. luokalle
    - luokanopettajat, luokanvalvojat, erityisopettajat ja rehtorit
    - ryhmäytys (yhteistyö nuorisotoimen kanssa)
- peruskoulusta jatko-opiskelupaikkaan (liite 4)
- opettajien tekemät kartoitukset
- vanhempainillat, tiedotustilaisuudet ja tutustuminen toisen asteen oppilaitoksiin

Oppilaiden sosiaalista kasvua ja yhteisöllisyyttä tukeva toiminta

- oppilaskuntatoiminta
- tukioppilastoiminta
- Nuorisovaltuusto (NuVa)
- terveys-, päihde- ja huumevalistus
- yhteistyö koulun ulkopuolisten tahojen kanssa
    - Selvä Peli-toiminta
    - koulupoliisi
    - seurat ja järjestöt
    - sosiaalitoimi
    - mielenterveys- ja perhepalvelukeskus
- teemapäivät

Oppilaiden koulunkäyntiä tukevia toimintamuotoja

- KiVa Koulu (Kiusaamisen vastainen toimenpideohjelma)

- kolmiportainen tuki: yleinen, tehostettu ja erityinen
- Lapset puheeksi -menetelmä
- oppilaanohjaus

Oppilaiden yhteistyö ja osallisuus

Inarin kunnan kaikissa kouluissa toimii ohjaavan opettajan johdolla oppilaskunta. Oppilaat valitsevat edustajansa oppilaskunnan hallitukseen. Oppilaskunnan kautta oppilaat tulevat kuulluiksi heitä koskevissa asioissa. Oppilaskunta voi olla mukana suunnittelemassa ja järjestämässä koulun tapahtumia kuten taksvärkkipäivää, nälkäpäiväkeräystä ja teemapäiviä. Kouluissa kehitetään monimuotoista oppilaskuntatoimintaa ja kannustetaan oppilaita osallistumaan nuorisotoimen alueelliseen yhteistyöhön.

Tukioppilastoiminta perustuu vertaistuen ajatukseen. Tukioppilas on 8.-9. vuosiluokan, vapaaehtoinen oppilas, joka koulutetaan toimimaan nuorempien oppilaiden tukena. Tukioppilastoiminnan tavoitteena on edistää hyviä toverisuhteita, kouluviihtyvyyttä, yhteisvastuuta sekä turvallista ja kannustavaa ilmapiiriä koulussa. Inarin kunnan alakouluissa on myös vapaaehtoista kummiluokkatoimintaa.

Inarin nuorisovaltuustossa (NuVa) on edustajia Inarin kunnan perusopetuksen koulujen vuosiluokilta 7-9, Ivalon lukiosta ja Saamelaisalueen koulutuskeskuksesta. Nuorisovaltuustoa ohjaa kunnan nuorisosihteeri. NuVa:lla on edustaja Selvä peli -työryhmässä, Lastensuojelun kehittämisryhmässä ja sivistyslautakunnassa, jossa edustajalla on läsnäolo- ja puheoikeus. NuVa tekee kerran oman toimikautensa aikana kärkihankelistan, johon ideat ja ajatukset kerätään kaikilta kouluilta ja lopullinen lista käsitellään kunnanvaltuustossa.

Järjestyssäännöt

Järjestyssääntöjen tarkoituksena on toteuttaa ja varmistaa oppilaan oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Järjestyssäännöillä edistetään koulun sisäistä järjestystä, opiskelun esteetöntä sujumista sekä kouluyhteisön turvallisuutta ja viihtyisyyttä. Järjestyssäännöt ovat voimassa silloin, kun oppilas osallistuu opetussuunnitelman mukaiseen toimintaan tai perusopetuslain tai siihen liittyvien säädösten nojalla laaditun suunnitelman mukaiseen toimintaan (esim. retket, leirikoulut ja kerhot). Inarin kunnan koulujen yhteiset järjestyssäännöt ovat liitteessä 3.

Poissaolot

Kaikilla kouluilla on käytössä oppilashallinto-ohjelma Wilma, johon merkitään poissaolot. Luokanopettajat ja -valvojat huolehtivat niiden seuraamisesta. Kun oppilas on pois koulusta, huoltajan tulee ilmoittaa siitä opettajalle mahdollisimman pian Wilman kautta, puhelimitse tai tekstiviestillä. Luokanopettaja tai -valvoja voi myöntää luvan enintään kolme päivää kestäviin poissaoloihin. Lupa pidempiin poissaoloihin haetaan kirjallisesti rehtorilta.

Tapaturmat

Tapaturmissa oppilas ohjataan ensisijaisesti kouluterveydenhoitajalle. Tarvittaessa oppilas saatetaan tai ohjataan terveyskeskukseen. Huoltajalle ilmoitetaan tapahtuneesta ja paikalla ollut työntekijä kirjaa tapahtuneen ylös tapaturmailmoitusta varten. Jokaisella koululla on ajantasainen turvallisuusohjeisto.

Tupakkatuotteet, alkoholi ja muut päihteet

Tupakkatuotteiden hallussapito on kielletty alle 18-vuotiailta. Tupakan ja päihdyttävien aineiden hallussapito- ja käyttökielto on kirjattu koulun järjestyssääntöihin.

Tupakointi on kielletty kaikkien perusopetusta antavien koulujen sisä- ja ulkotiloissa (Tupakkalaki 12 §). Perusopetuslaista (36 d § ja 36 e §) selviää rehtorin tai koulun opettajan oikeus ottaa haltuunsa kiellettyjä aineita tai esineitä ja tarkastaa oppilaan tavaroita.

Ehkäisevää päihdetyötä toteutetaan yhteistyössä nuorisotoimen ja Selvä Peli -työryhmän kanssa. Oppilashuollon rooli päihdetyössä on päihteiden käytön varhainen tunnistaminen, siihen puuttuminen ja hoitoonohjaus.

Koulukuljetukset

Lainsäädäntö ohjaa koulukuljetusten järjestämistä. Inarin kunnassa järjestetään maksuton koulukuljetus sivistyslautakunnan hyväksymien kuljetusperiaatteiden mukaisesti. Kuljetusta odottavalle oppilaalle on järjestettävä mahdollisuus ohjattuun toimintaan (perusopetuslaki 32 § 4 mom.).

Kuljettaja vastaa järjestyksen säilymisestä koulukuljetuksen aikana (autossa). Koulukuljetuksessa noudatetaan sovittuja aikatauluja. Koulujen työsuunnitelmissa on kuvaus koulukuljetusta odottavien oppilaiden valvonnan järjestämisestä, odotuspaikoista ja koualueen liikennejärjestelyistä.

Suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä

Toimenpiteet koulukiusaamisen ehkäisemiseksi sekä selvittämiseksi on linjattu Inarin kunnan koulujen yhteisissä turvallisuusohjeissa ja KiVa Koulu – ohjelmassa. Toimintaohjeet äkillisissä kriisi-, uhka- ja vaaratilanteissa on myös kirjattu koulujen turvallisuusohjeisiin.

8.7 Yksilökohtaisen oppilashuollon järjestäminen

Yksilökohtaisella oppilashuollolla tarkoitetaan oppilaalle annettavaa kouluterveydenhuoltoa, oppilashuollon psykologi- ja kuraattoripalveluja sekä yksittäistä oppilasta koskevaa monialaista oppilashuoltoa. Yksilökohtainen oppilashuolto perustuu aina vapaaehtoisuuteen ja sitä toteutetaan yhteistyössä oppilaan ja hänen huoltajiensa kanssa. Huoltajalla ei ole oikeutta kieltää alaikäistä käyttämästä oppilashuollon palveluja. Oppilaan asian käsittely monialaisessa asiantuntijaryhmässä edellyttää oppilaan tai tarvittaessa huoltajan suostumuksen. Ryhmään voidaan nimetä asiantuntijoita vain oppilaan suostumuksella. Jos oppilaalla ei ole edellytyksiä arvioida annettavan suostumuksen merkitystä, sen myöntää huoltaja. Ryhmän jäsenillä on oikeus pyytää neuvoa oppilaan asiassa

tarpeelliseksi katsomiltaan asiantuntijoilta (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013 14 §, 18 § ja 19 §).

Yksilöllisen oppilashuollon asioita ovat mm. toistuvat poissaolot, myöhästelyt, kotitehtävien laiminlyönti, toiminnanohjauksen tarpeet, tarkkaamattomuus, haasteet sosiaalisissa suhteissa, vaikeudet koulutyössä jne. Asian käsittely ja toteutetut toimenpiteet kirjataan oppilaan yksilölliseen oppilashuoltokertomukseen, joka säilytetään lain vaatimalla tavalla.

Yhteistyö kouluterveydenhuollon kanssa

Kouluterveydenhuolto on oppilaiden terveydenhuoltoa, johon sisältyvät myös suun terveydenhuolto ja mielenterveyspalveluihin ohjaaminen. Tuen tarpeiden varhainen tunnistaminen sekä tuen järjestäminen yhteistyössä huoltajien ja oppilashuollon toimijoiden kanssa kuuluvat myös kouluterveydenhuollon palveluihin. Kouluterveydenhuollon tavoitteena on oppilaiden hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen sekä terveen kasvun ja kehityksen tukeminen yhteistyössä oppilaan, vanhempien, opettajien ja oppilashuoltohenkilöstön kanssa.

Kouluterveydenhuollon laajat tarkastukset sekä määräaikaistarkastukset ovat osa yksilöllistä oppilashuoltoa. Määräaikaiset koko ikäluokkaa koskevat terveystarkastukset muodostavat kouluterveydenhoidon rungon. Ensimmäisellä, viidennellä ja kahdeksannella luokalla lääkäri ja kouluterveydenhoitaja tekevät oppilaille laajan terveystarkastuksen. Siihen kutsutaan mukaan myös oppilaan huoltaja/huoltajat.

Oppilaan sairauden vaatiman hoidon, erityisruokavalion tai lääkityksen järjestäminen koulussa

Oppilaan tarvitseman lääkityksen sekä hoidon antaminen koulussa sovitaan monialaisesti ja tapauskohtaisesti yhdessä huoltajien, oppilaan, kouluterveydenhuollon, koulun henkilöstön ja hoitavan tahon kanssa suullisesti ja kirjallisesti. Jos oppilaalle joudutaan antamaan koulupäivän aikana säännöllisesti lääkettä, hänelle tehdään lääkehoidon suunnitelma. Lääkehoidosta vastaa ensisijaisesti huoltaja, joka hankkii myös lääkkeet. Terveystoimi kouluttaa tarvittaessa lääkkeen antajat, jotka nimetään suunnitelmassa. Opettajat eivät ole velvollisia antamaan lääkehoitoa.

Kouluterveydenhuollolla on kokonaisvastuu oppilaan terveydenhuollosta. Kouluterveydenhuollon tulee olla aina tietoinen oppilaan yhteyksistä erikoissairaanhoitoon, oppilaan saamasta hoidosta sekä hänelle tehdyistä tutkimuksista.
Kouluterveydenhoitaja pitää listaa terveydellisistä syistä erityisruokavaliota tarvitsevista oppilaista ja toimittaa tiedon ruokahuollosta vastaavalle henkilölle sekä luokanopettajalle tai -valvojalle mahdollisimman pian lukuvuoden alettua.

Yhteistyö tehostetun ja erityisen tuen, joustavan perusopetuksen sekä sairaalaopetuksen yhteydessä

Perusopetuksessa oppimisen ja koulunkäynnin tuki jaetaan yleiseen, tehostettuun ja erityiseen tukeen. Tehostetun ja erityisen tuen yhteydessä tehdään yhteistyötä oppilaan, huoltajien ja oppilaan hyvinvoinnista huolehtivien muiden yhteistyötahojen kanssa. Yhteistyö koulun ulkopuolisten tahojen kanssa edellyttää aina oppilaan ja/tai huoltajan kirjallista suostumusta.

Oppilashuoltotyöhön osallistuvilla on oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä opettajalle ja rehtorille opetuksen asianmukaisen järjestämisen kannalta välttämättömiä salassa pidettäviä tietoja (perusopetuslaki 40§).

Sairaalakoulun oppilaat pysyvät aina oman koulunsa oppilaina. Sairaalakoulujakso on määräaikainen. Tiivis pedagoginen ja oppilashuollollinen yhteistyö oppilaan oman koulun kanssa on edellytyksenä oppilaan onnistuneelle paluulle takaisin omaan kouluun osastojakson tai avohoidollisen nivel- tai tukijakson jälkeen. Oppilashuollollista yhteistyötä tehdään oppilaan ja/tai hänen huoltajansa suostumuksella.

Oppilashuollon tuki kurinpitorangaistuksen tai opetukseen osallistumiseen epäämisen yhteydessä

Perusopetuksen oppilaalle, jolle on määrätty kurinpitorangaistus (kirjallinen varoitus ja määräaikainen erottaminen, perusopetuslaki 36 §) tai jolta on evätty opetus jäljellä olevan työpäivän ajaksi, järjestetään tarvittava oppilashuolto. Opetustilanteesta poistetulle oppilaalle järjestetään asiamukainen valvonta. Erotetulle oppilaalle laaditaan opetussuunnitelmaan perustuva henkilökohtainen suunnitelma, jonka mukaan opetus toteutetaan ja oppimista seurataan.

8.8 Oppilashuoltosuunnitelman toteuttaminen ja seuraaminen

Koulun oppilashuollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista vastaa koulukohtainen oppilashuoltoryhmä. Opetuksen järjestäjä vastaa oppilashuoltosuunnitelman kokonaisuuden toteuttamisesta ja seuraamisesta yhteistyössä opetustoimen sekä sosiaali- ja terveystoimen oppilashuoltopalveluista vastuussa olevien viranomaisten kanssa.

LUKU 9 KIELEEN JA KULTTUURIIN LIITTYVIÄ ERITYISKYSYMYKSIÄ

Kaikkien oppilaiden opetuksessa noudatetaan yhteisiä, perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisia tavoitteita ja periaatteita. Oppilaiden kielelliset valmiudet sekä kulttuuritausta otetaan perusopetuksessa huomioon. Jokaisen oppilaan kieli- ja kulttuuri-identiteettiä tuetaan monipuolisesti. Oppilaita ohjataan tuntemaan, ymmärtämään ja kunnioittamaan jokaisen kansalaisen perustuslain mukaista oikeutta omaan kieleen ja kulttuuriin. Kaikki oppilaat tietävät, että Inarin kunnassa on kolme saamenkieltä. Oppilaat tutustuvat inarinsaamen, pohjoissaamen ja koltansaamen kulttuureihin, niiden pääpiirteisiin ja taustoihin. Koulu osallistuu tutkitun ja tieteellisen tiedon jakamiseen inarin-, koltan- ja pohjoissaamenkielistä ja kulttuureista.
Perusopetuslain mukaan perusopetuksessa käytettävä kieli on suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Opetuskielenä voidaan käyttää myös muita kieliä, kun se ei vaaranna opetussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Oppilaiden

opintoja varten voidaan tarvittaessa laatia oppimissuunnitelma. Suunnitelma sisältää soveltuvin osin samoja osa-alueita kuin tehostettua tukea varten laadittava oppimissuunnitelma, joka kuvataan alaluvussa 7.3.2.

Tavoitteena on ohjata oppilaita arvostamaan eri kieliä ja kulttuureja sekä edistää kaksi- ja monikielisyyttä ja siten vahvistaa oppilaiden kielellistä tietoisuutta ja metalingvistisiä taitoja. Koulutyöhön voi sisältyä monikielisiä opetustilanteita, joissa opettajat ja oppilaat käyttävät kaikkia osaamiaan kieliä. Opetuksessa hyödynnetään oppilaiden ja heidän huoltajiensa ja yhteisönsä tietämystä oman kieli- ja kulttuurialueensa luonnosta, elämäntavoista, historiasta, kielistä ja kulttuureista. Kulttuurista monilukutaitoa voidaan vahvistaa mediakasvatuksella ja ottamalla huomioon oppilaiden ja heidän perheidensä mediakulttuuri.

Opetus vahvistaa luovuutta ja kulttuurisen moninaisuuden kunnioitusta, edistää vuorovaikutusta kulttuurien sisällä ja niiden välillä ja luo siten pohjaa kulttuurisesti kestävälle kehitykselle. Kestävän kehityksen tavoitteena on mahdollistaa luonnon monimuotoisuuden ja luonnonvarojen säilyminen sekä ihmiskunnan globaali hyvinvointi nyt ja tulevaisuudessa. Kestävän kehityksen toteutuminen edellyttää siten kykyä tarkastella ekologisia ja sosiaalisia kysymyksiä yhdessä.

Ekososiaalisesti sivistynyt ihminen ymmärtää omien tekojensa vaikutukset toisiin ihmisiin, luontoon ja yhteiskuntaan. Hän myös toimii ymmärryksensä mukaisesti. Eri kulttuuri- ja kielitaustoista tulevat ihmiset kohtaavat toisensa perusopetuksessa ja tutustuvat monenlaisiin tapoihin, yhteisöllisiin käytäntöihin ja katsomuksiin. Asioita opitaan näkemään eri elämäntilanteista ja olosuhteista käsin. Oppiminen yhdessä yli kieli- ja kulttuurirajojen luo edellytyksiä aidolle vuorovaikutukselle, yhteisöllisyydelle ja suvaitsevaisuudelle.

9.1. Saamelaiset ja saamenkieliset

Inarin-, koltan- ja pohjoissaamenkielisten oppilaiden opetuksessa erityisenä tavoitteena on tukea oppilaiden kasvamista kieleensä, kulttuuriinsa ja yhteisöönsä sekä antaa heille mahdollisuus omaksua saamelainen kulttuuriperintö. Tavoitteena on lisätä oppilaiden valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä, oppia saamen kieliä ja saamen kielillä. Saamenkielisiä oppilaita rohkaistaan käyttämään osaamiaan kieliä monipuolisesti eri oppiaineiden tunneilla ja muussa koulun toiminnassa sekä vapaa-ajalla mm. sosiaalisessa mediassa. Monilukutaidon kehittyminen vaatii rikasta tekstiympäristöä.

Saamelaisten kotiseutualueella asuvien saamen kieltä osaavien oppilaiden opetus tulee antaa pääosin oppilaan omalla saamen kielellä. Silloin kun perusopetus on saamenkielistä, sen erityisenä tavoitteena on vahvistaa saamen kielen osaamista ja kielen käyttöä. Yhteisön jäsenyys ja osallisuus lujittuvat, kun oppilaat oppivat käyttämään kieltä yhteisölle ominaisella tavalla. Opetuksessa tuetaan yhteistyötä inarin-, koltan- ja pohjoissaamen kieli- ja kulttuuriryhmien välillä sekä yli eri valtion rajojen.
Saamen kielen ja kirjallisuuden opetuksessa otetaan huomioon eri saamen kielet ja niiden murteet sekä kielen sisältämä kulttuurinen tietous. Oppilaita ohjataan ymmärtämään kielellisten valintojen merkityksiä, mm. tulevissa opinnoissa ja työllistymisessä, ja vaikutuksia ympäristöönsä sekä myönteisen viestintäilmapiirin rakentamisen tärkeyttä osana oman elämänsä hallintaa ja kielellistä

tapakasvatusta. Oppilaita ohjataan näkemään kulttuurinen ja kielellinen moninaisuus myönteisenä voimavarana. Kielellisten taitojen kehittyessä oppilaat saavat valmiuksia osallistua ja vaikuttaa yhteisiin asioihin ja päätöksentekoon. Opetus lisää oppilaiden ymmärrystä ja arvostusta oman kieli- ja kulttuuritaustan merkityksestä sekä itselle, yhteisölle ja yhteiskunnalle että muille alkuperäiskansoille. Oppilaita ohjataan ymmärtämään ja arvostamaan myös muita kieliä ja kulttuureja.

Opetus lisää saamelaiskulttuurin ymmärrystä ja arvostusta sekä auttaa hahmottamaan kulttuuria menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden jatkumona, jossa jokainen on itse toimijana sukupolvien ketjussa. Opetuksessa tuetaan oppilaita oman kulttuuri-identiteetin ja kulttuurisen pääoman rakentamisessa, mm. tarjoamalla mahdollisuuksia tuottaa itse nuoria kiinnostavia oppimateriaaleja ja tapahtumia.

9.2. Romanit

Romanien opetuksessa erityisenä tavoitteena on vahvistaa oppilaiden identiteetin kehitystä ja tietoisuutta omasta historiasta ja kulttuurista. Opetuksessa otetaan huomioon Suomen romanien asema etnisenä ja kulttuurisena vähemmistönä. Opetus vahvistaa romanien kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä kotien kanssa.

Oppilaille pyritään tarjoamaan romanikielen opetusta. Mahdollisuuksien mukaan heille tarjotaan myös romanikielistä opetusta. Opetuksessa otetaan huomioon oppilaiden ikä ja romanikielen taito ja hyödynnetään romanikielistä yhteisöä ja mediaa.

9.3. Viittomakieliset

Viittomakielisten opetuksessa erityisenä tavoitteena on vahvistaa oppilaiden viittomakielistä identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan ja viittomakielisestä yhteisöstä. Opetuksessa hyödynnetään viittomakielistä yhteisöä ja mediaa. Viittomakieltä käyttävät oppilaat voivat olla kuuroja, huonokuuloisia tai kuulevia.

Perusopetuslain mukaan kuulovammaisille tulee tarvittaessa antaa opetusta myös viittomakielellä. Lain perusteluiden mukaan ainakin viittomakieltä ensimmäisenä kielenä oppineille kuuroille opetus tulee antaa viittomakielellä[5]. Viittomakielinen perusopetus voidaan toteuttaa joko viittomakielisessä ryhmässä tai ryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä oppilaista. Viittomakielisen perusopetuksen tavoitteena on vahvistaa oppilaiden viittomakielen taitoa ja lisätä valmiuksia toimia erilaisissa ympäristöissä.

Viittomakielen ja kirjallisuuden opetuksessa oppilaat vahvistavat valmiuksiaan vuorovaikutukseen viittomakielellä osana oman elämänsä hallintaa. Vuorovaikutustaitojen kehittyessä he saavat valmiuksia osallistua ja vaikuttaa yhteisiin asioihin ja päätöksentekoon. Viittomakielisille kuuleville annetaan viittomakielen opetusta mahdollisuuksien mukaan. Opetus lisää oppilaiden ymmärrystä viittomakielisen kommunikaation merkityksestä itselle ja viittomakieliselle yhteisölle.

9.4. Muut monikieliset oppilaat

Muiden monikielisten oppilaiden opetuksessa erityisenä tavoitteena on tukea oppilaiden monikielisyyttä sekä identiteetin ja itsetunnon kehittymistä. Siten oppilaat saavat valmiudet tasapainoiseen ja aktiiviseen yhteiskunnan jäsenyyteen. Opetuksessa otetaan huomioon oppilaiden taustat ja lähtökohdat kuten äidinkieli ja kulttuuri sekä maassaoloaika.

Monikielisiä oppilaita rohkaistaan käyttämään osaamiaan kieliä monipuolisesti eri oppiaineiden tunneilla ja muussa koulun toiminnassa. Näin oman äidinkielen oppiminen ja käyttö tukevat eri oppiaineiden sisällön omaksumista ja oppilas oppii viestimään koulun oppiainesisällöistä myös omalla äidinkielellään. Suomen perustuslain mukaan jokaisella Suomessa asuvalla on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Oppilaille pyritään tarjoamaan oppilaan oman äidinkielen opetusta.

Valtioneuvoston asetuksen mukaan koulun opetuskielen mukaan määräytyvän äidinkielen ja kirjallisuuden sijasta maahanmuuttajille voidaan opettaa joko kokonaan tai osittain suomen tai ruotsin kieltä erityisen maahanmuuttajille tarkoitetun oppimäärän mukaisesti. Oppilas opiskelee suomi tai ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus –oppimäärän mukaan, jos oppilaan suomen kielen peruskielitaidoissa on puutteita yhdellä tai usealla kielitaidon osa-alueella, jolloin hänen osaamisensa ei ole riittävää yhdenvertaiseen kouluyhteisön jäsenenä toimimiseen päivittäisessä vuorovaikutuksessa ja koulutyöskentelyssä tai oppilaan suomen kielen taito on muutoin riittämätön suomen kieli ja kirjallisuus –oppimäärän opiskeluun (katso myös Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus).

Oppilaan oman äidinkielen ja suomen tai ruotsin kielen opetuksen ohella oppilaille annetaan tarvittaessa tukea myös muilla oppimisen osa-alueilla tasavertaisten oppimisvalmiuksien saavuttamiseksi. Maahanmuuttajaoppilaalle voidaan laatia oppimissuunnitelma, joka voi olla osa oppilaan kotoutumissuunnitelmaa.

LUKU 10 KAKSIKIELINEN OPETUS

Koulun opetuskieli on suomi tai ruotsi ja joissakin tapauksissa saame, romani tai viittomakieli. Opetuksessa voidaan perusopetuslain mukaan käyttää koulun varsinaisen opetuskielen lisäksi myös muuta kieltä, jos arvioidaan, että se ei vaaranna oppilaiden mahdollisuutta seurata opetusta. Erillisessä opetusryhmässä tai koulussa opetus voidaan antaa pääosin tai kokonaan muulla kielellä.
Perusopetuslain mukainen opetuskieli määrittelee, millä kielellä äidinkielen ja kirjallisuuden opetus annetaan. Äidinkielen ja kirjallisuuden oppimäärän ja A1-kielen oppimäärän tunnit voidaan kuitenkin tarvittaessa yhdistää valtioneuvoston asetuksen mukaisesti. Yhdistetystä tuntimäärästä on tällöin vähintään puolet opetettava koulun varsinaisella opetuskielellä.

Kodin ja koulun yhteistyön turvaamiseksi huoltajille tarkoitettu tiedotus ja keskeiset asiakirjat tulee olla saatavana koulun perusopetuslain mukaisella opetuskielellä sekä tarpeen mukaan myös koulun muulla tai muilla opetuskielillä.

Opetus voidaan toteuttaa laajamittaisena kaksikielisenä opetuksena, joka voidaan jakaa kotimaisten kielten varhaiseen täydelliseen kielikylpyyn ja muuhun laajamittaiseen kaksikieliseen opetukseen. Sitä voidaan antaa myös suppeampana kaksikielisenä opetuksena, josta käytetään tässä nimitystä kielirikasteinen opetus. Joskus kaksikielistä opetusta toteutetaan muilla kuin kotimaisilla kielillä kielikylvyn tapaan. Tällainen opetus, samoin kuin mahdolliset kestoltaan lyhyemmät kielikylpyohjelmat katsotaan tässä kuuluvaksi muun kaksikielisen opetuksen piiriin.

10.1 Kaksikielisen opetuksen tavoitteet ja opetuksen järjestämisen lähtökohtia

Kaksikielisellä opetuksella pyritään saavuttamaan hyvä ja monipuolinen kielitaito sekä koulun opetuskielessä että kohdekielessä. Kaksikielisen opetuksen pitkäntähtäimen tavoitteena on perustan luominen elinikäiselle kielten oppimiselle sekä kielten ja kulttuurien moninaisuuden arvostamiselle. Kaksikielisessä opetuksessa oppilaille tarjotaan autenttinen kielenkäyttöympäristö. Tavoitteeseen pyritään järjestämällä äidinkielen ja kirjallisuuden sekä kielikylpykielen/kohdekielen tuntien lisäksi eri oppiaineiden opetusta kummallakin kielellä ja hyödyntämällä molempia kieliä koulun arjessa myös opetuksen ulkopuolella. Opetuksen järjestäjä määrittelee paikallisesti kielikylpykielen/kohdekielen sisällöt ja tuntimäärän. Kielikylpykieli/kohdekieli on yleensä samalla oppilaan A1-kieli.

Kaikissa oppiaineissa tulee saavuttaa valtakunnallisen perusopetuksen opetussuunnitelman tavoitteet.

Kaksikielisessä opetuksessa painottuu luonnollinen viestintä ja vuorovaikutus, toiminnallisuus ja oppilaiden aktiivinen kielenkäyttö. Oppilaan mahdollisuuksia käyttää kieltä oppiainekohtaisesti sekä koulun opetuskielessä että kielikylpykielessä/kohdekielessä tuetaan tietoisesti. Koulun opetuskieli ja kielikylpykieli/kohdekieli muodostavat kokonaisuuden, ja molempien kielten oppimista tuetaan yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa. Kaksikielinen opetus heijastuu koko koulun toimintakulttuuriin. Opetuksen suunnittelu ja toteutus edellyttää systemaattista yhteistyötä ja vuoropuhelua sekä eri oppiaineita opettavien opettajien että myös koulun muun henkilöstön kesken.

Siirryttäessä opetuksessa luokanopetuksesta aineenopetukseen, on siirtymävaihe hyvä suunnitella opettajien välisenä yhteistyönä. Tällöin kaksikielisen opetuksen asettamat erityisvaatimukset voidaan ottaa suunnitelmallisesti huomioon.

Opetuksen jatkumon ja siirtymävaiheiden suunnittelu edellyttää yhteistyötä myös sidosryhmien kesken.

Kielikylpykielen/kohdekielen opetus

Opetuksen järjestäjä määrittelee paikallisesti kielikylpykielelle/kohdekielelle asetettavat tavoitteet ja sisällöt. Tavoitteiden asettamisessa voidaan hyödyntää esimerkiksi Kielitaidon tasojen kuvausasteikkoa. Kielikylpykielen/kohdekielen opetuksessa kehitetään oppilaiden kielitaitoa monipuolisesti ja samalla ottaen huomioon eri oppiaineiden asettamat vaatimukset kielitaidolle.

Oppiaineiden opetuksen muuttuessa käsitteellisemmäksi tarvitaan myös vaativamman asiatekstin tuottamis- ja ymmärtämistaitoja sekä taitoa keskustella vaativista aiheista. Myös oikeakielisyyteen

kiinnitetään huomiota lisääntyvässä määrin. Kielikylpykielen/kohdekielen kehittymistä tuetaan ja seurataan.

Muiden oppiaineiden opetus kielikylpykielellä/kohdekielellä

Eri oppiaineiden opetus kielikylpykielellä/kohdekielellä edellyttää opettajalta kielitaitoista ja kielipedagogista otetta sekä riittävää kielenhallintaa. Tarvitaan yhteistä pohdintaa siitä, millaiset kielenkäytön konventiot ja millaiset tekstit ovat millekin oppiaineelle tyypillisiä. Näin määritellään kielellisiä tavoitteita eri oppiaineissa. Opetuksessa korostuu havainnollisuus ja konkreettisuus, oppilaskeskeiset työtavat ja vuorovaikutteisuus. Oppilaita rohkaistaan käyttämään kielikylpykieltä/kohdekieltä eri oppiainesisältöjä opiskeltaessa. Tavoitteena on, että oppilaat ovat samanaikaisesti sekä kielen oppijoita että kielen käyttäjiä. Oppilaiden kielikylpykielen/kohdekielen tuottamista tuetaan opettajan ja muiden oppilaiden vertaistuella.

Muiden oppiaineiden opetus koulun opetuskielellä

Opetuksessa varmennetaan, että oppilaiden äidinkielinen käsitteiden hallinta sekä tekstien ymmärtäminen ja tuottaminen kehittyvät ikäkauden mukaiselle tasolle myös eri oppiaineiden opetuksessa. Myös koulun opetuskielellä annettavassa opetuksessa edellytetään opettajalta kielitietoista ja kielipedagogista otetta.

Seurannan ja arvioinnin erityispiirteet kaksikielisessä opetuksessa

Arvioinnin tulee antaa opettajalle, oppilaalle ja huoltajille monipuolisesti palautetta oppilaiden aineenhallinnan ja kielitaidon kehittymisestä suhteessa opetukselle määriteltyihin tavoitteisiin. Oppilaan kielitaidon kehittymistä molemmissa kielissä seurataan eri oppiaineissa sekä kaikkien opettajien yhteistyönä että oppilaiden itsearvioinnin ja vertaisarvioinnin avulla. Tässä voidaan hyödyntää esimerkiksi Eurooppalaista kielisalkkua.

Eri oppiaineiden arvioinnissa noudatetaan perusopetuksen yleisiä arviointiperusteita riippumatta siitä, millä kielellä niitä on opetettu. Arvioinnissa huomioidaan myös oppiainekohtaisen kielen kehittyminen niiden kielellisten tavoitteiden osalta, jotka on paikalliseen opetussuunnitelmaan kirjattu.

Perusopetuksen päättöarvioinnissa kielikylpykielen tai kohdekielen tavoitteiden saavuttaminen arvioidaan A1-kielen päättöarvioinnin kriteereiden mukaisesti. Näin menetellään oppilaiden yhdenvertaisuuden turvaamiseksi toisen asteen opintoihin hakeuduttaessa. Mahdollisuuksien mukaan arviointi tehdään yhteistyössä eri oppiaineita opettavien opettajien kesken. Päättötodistuksen yhteydessä oppilaalle voidaan antaa liite kielikylpyyn tai muuhun kaksikieliseen opetukseen osallistumisesta.

Oppimisen ja koulunkäynnin tuki kaksikielisessä opetuksessa

Pedagogisissa arvioissa ja tukitoimissa huomioidaan kaksikielinen kielenkehitys ja pohditaan millä kielellä ja millaista tukea voidaan antaa. Perusopetuslain mukaan oppilaalla on oikeus saada ohjausta ja riittävää tukea oppimiseensa ja koulunkäyntiin heti, kun tarvetta ilmenee. Oppilaan tuen tarvetta

seurataan säännöllisesti, ja tukea annetaan tarpeen mukaan. Tarkoitus on, että oppilas saa suunnitelmallista, jatkuvaa tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Oppimisen ja koulunkäynnin tuki suunnitellaan yhteistyössä opettajien, oppilaan ja oppilaan huoltajien sekä oppilashuollon kesken.

10.2 Laajamittainen kaksikielinen opetus

Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy

Kotimaisten kielten varhaisella täydellä kielikylvyllä tarkoitetaan tässä varhaisintaan kolmevuotiaana ja viimeistään esiopetuksesta alkavaa ja perusopetuksen loppuun kestävää ohjelmaa, jossa osa opetuksesta järjestetään koulun varsinaisella opetuskielellä ja osa toisella kotimaisella kielellä tai saamen kielellä. Kyseisestä kielestä käytetään tässä nimitystä kielikylpykieli. Kielikylpyopetus on tarkoitettu pääsääntöisesti lapsille, jotka eivät puhu kyseistä kieltä äidinkielenään.

Kielikylpykielellä annettavan opetuksen osuus varhaisessa täydellisessä kielikylvyssä on koko ohjelman ajan vähintään 50 % niin, että varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa kielikylpykielen osuus on lähes 100 %, vuosiluokilla 1–2 noin 90 %, vuosiluokilla 3-4 noin 70 % ja vuosiluokilla 5-9 keskimäärin 50 %. Osuus lasketaan vuosiluokan koko tuntimäärästä.

Kaikkia oppiaineita pyritään opettamaan perusopetuksen kestäessä sekä kielikylpykielellä että koulun opetuskielellä, mutta ei molemmilla kielillä samanaikaisesti. Opettajat toimivat joko koulun opetuskielen tai kielikylpykielen mukaisina kielellisinä malleina. Opettajalla on yksikielinen rooli kielikylpyryhmässä. Opetuskielen vaihtuessa vaihtuu siis myös opettaja. Opetusmateriaali on samankielistä kuin opetus. Tärkeää on, että oppilas saavuttaa riittävän kielitaidon eri oppiaineiden tavoitteiden saavuttamiseksi. Kielikylvyssä tuetaan kummankin opetuskäytössä olevan kotimaisen kielen avulla oppilaan kulttuuri-identiteetin syvenemistä. Kotimaisten kielten lisäksi tuetaan muiden kielten ja kulttuureiden kohtaamista ja vahvistetaan tällä tavoin oppilaan monikielistä ja kulttuurisesti monikerroksista identiteettiä myönteisellä tavalla.

Äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineessa ja kielikylpykielessä on osittain yhteisiä tavoitteita ja sisältöjä. Äidinkielen ja kirjallisuuden sekä kielikylpykielen opetussuunnitelmat laaditaan opettajien yhteistyönä niin, että kaikki äidinkielen ja kirjallisuuden sisällöt tulevat katetuiksi ja tavoitteet on mahdollista saavuttaa. Äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksen sekä kielikylpykielen opetuksen välillä on siirtovaikutusta varsinkin kun kielikylpykielen opetuksen tuntimäärä on suuri ja opetus aloitetaan varhain. Lukemaan ja kirjoittamaan opettaminen tapahtuu vuosiluokilla 1-2 ainoastaan kielikylpykielellä. Oppilaan kielikylpykielen kehityksen tukemiseksi opetus järjestetään niin, että oppilaat saavat sekä lukuaineissa että taito- ja taideaineissa riittävästi opetusta kielikylpykielellä.

Siirtovaikutuksen suuruus vaihtelee sisältöaiheittain. Sisältöjen suunnittelussa voidaan hyödyntää äidinkielenomaisia tai maahanmuuttajille tarkoitettuja suomen/ruotsin kielen oppimääriä.

Muu laajamittainen kaksikielinen opetus

Muussa laajamittaisessa kaksikielisessä opetuksessa käytetään koulun opetuskielen lisäksi yhtä tai useampaa muuta kieltä. Muusta opetuksessa käytetystä kielestä käytetään tässä nimitystä *kohdekieli*.

Laajamittaisella kaksikielisellä opetuksella tarkoitetaan opetusta, jossa vähintään 25 % perusopetuksen koko oppimäärän opetuksesta järjestetään kohdekielellä. Osuus lasketaan koko tuntimäärästä niillä vuosiluokilla, joilla laajamittaista kaksikielistä opetusta toteutetaan. Laajamittainen kaksikielinen opetus voi alkaa jo esiopetuksessa ja kestää koko perusopetuksen ajan tai vain osan siitä.

Laajamittaisessa kaksikielisessä opetuksessa olevien oppilaiden kielitausta voi myös vaihdella suuresti. Joidenkin oppilaiden äidinkieli ei ole mikään opetuskielistä. Osa oppilaista tulee kouluun ulkomailta niin myöhäisessä perusopetuksen vaiheessa, että oppisisältöjen opiskelu suomeksi/ ruotsiksi tuottaa heille vaikeuksia. Ellei näitä oppilaita jostakin syystä voida ohjata valmistavaan opetukseen, heille tarjotaan muita tukitoimia (katso luku 7 Oppimisen ja koulunkäynnin tuki).

Oppilaat, joiden äidinkieli on jokin muu kuin koulun opetuskieli, opiskelevat useimmiten suomi/ruotsi toisena kielenä -oppimäärää. Näiden oppilaiden kielitaidon kehittymiseen tulee kiinnittää erityistä huomiota, jos kohdekielisen opetuksen osuus koko opetuksesta on suuri.

Opetussuunnitelmaa laadittaessa on tärkeää miettiä sitä, millaisia oppiaineita tai sisältöjä on mielekästä opettaa kohdekielellä. Lisäksi tulee pohtia, onko osa oppiaineiden sisällöistä sellaisia, että niiden opiskelu suomeksi tai ruotsiksi olisi erityisen tärkeää, jotta oppilas saavuttaisi hyvät toimintavalmiudet suomalaisessa yhteiskunnassa.

Mikäli kohdekielisen opetuksen määrä on suuri, on huolehdittava siitä, että oppilaiden suomenkielinen/ruotsinkielinen käsitteiden hallinta sekä vaativan asiatekstin ymmärtäminen ja tuottaminen kehittyvät hyvälle tasolle myös eri oppiaineiden opetuksessa.

Kaksikielinen opetus tulee järjestää niin, että kaikki oppilaat voivat saavuttaa perusopetuksen aikana jatko-opintokelpoisuuden toisen asteen opetukseen.

Kouluissa, joissa opetusta järjestetään kahdella tai useammalla kielellä, on usein runsas kielten ja kulttuurien kirjo niin oppilaiden kuin koulun henkilökunnankin keskuudessa. Tämä antaa paljon mahdollisuuksia tuoda kieliä ja kulttuureita esiin koulun arjessa, kehittää kulttuurien kohtaamistaitoja ja ruokkia monikielisyyttä. Samalla se asettaa koululle haasteen tukea kunkin oppilaan monikielistä ja kulttuurisesti monikerroksista identiteettiä myönteisellä tavalla.

10.3. Suppeampi kaksikielinen opetus

Kielirikasteinen opetus

Kielirikasteisella opetuksella tarkoitetaan tässä opetusta, jossa alle 25 % oppiaineiden sisällöstä opetetaan muulla kuin koulun opetuskielellä. Osuus lasketaan koko tuntimäärästä niillä vuosiluokilla,

joilla kielirikasteista opetusta toteutetaan. Kielirikasteista opetusta voi olla jo esiopetuksessa, ja se voi kestää koko perusopetuksen ajan tai vain osan siitä.

Kielirikasteisen opetuksen tavoitteet eri oppiaineiden opetuksen ja oppimistulosten osalta ovat perusopetuksen päättyessä samat kuin sellaisessa perusopetuksessa, joka ei ole kielirikasteista. Kielirikasteinen opetus kannustaa ja aktivoi oppilaita kohdekielen käyttöön varsinaisten kielen tuntien lisäksi. Kielelliset tavoitteet suhteutetaan kielirikasteisen opetuksen määrään.

10.4 Paikallisesti päätettävät asiat

Mikäli opetuksen järjestäjä tarjoaa kaksikielistä opetusta jossakin muodossa, opetuksen järjestäjä päättää ja kuvaa opetussuunnitelmassa

- kenelle kaksikielinen opetus on tarkoitettu ja mitkä ovat oppilaaksi oton periaatteet
- mikä on kielikylpykielen/kohdekielen sekä koulun opetuskielen tuntijako
- mitkä oppiaineet tai oppiaineiden sisältöalueet opetetaan koulun opetuskielellä ja mitkä kielikylpykielellä/kohdekielellä; mikäli tilanne on tarpeen tarkistaa kunkin lukuvuoden osalta erikseen, opetussuunnitelmassa määritellään, miten tarkistus tehdään ja miten asia kuvataan lukuvuosisuunnitelmassa
- mitkä ovat kielikylpykielellä/kohdekielellä opetettavien oppiaineiden keskeiset kielelliset tavoitteet
- mitkä ovat kielikylpykielen/kohdekielen ja tavoitteet ja sisällöt vuosiluokittain.

Lisäksi varhaisen täydellisen kielikylvyn osalta päätetään ja kuvataan

- mitkä äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineen sisältöalueet opetetaan koulun opetuskielellä ja mitkä kielikylpykielellä.

Lisäksi laajamittaisen kaksikielisen opetuksen osalta päätetään ja kuvataan

- miten järjestetään sellaisten lyhytaikaisesti Suomessa asuvien oppilaiden opetus, jotka eivät pysty opiskelemaan opetuskielellä eivätkä kohdekielellä
- käytetäänkö oppilaaksi otossa soveltuvuuskokeita ja mikä niiden vaikutus on oppilaaksi ottoon.

LUKU 11 ERITYISEEN MAAILMANKATSOMUKSEEN TAI KASVATUSOPILLISEEN JÄRJESTELMÄÄN PERUSTUVA PERUSOPETUS

11.1 Opetuksen järjestämisen periaatteet

Valtioneuvosto voi myöntää rekisteröidylle yhdistykselle tai säätiölle luvan perusopetuksen järjestämiseen. Järjestämisluvassa opetuksen järjestäjälle voidaan määrätä erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva erityinen koulutustehtävä.

Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuvassa perusopetuksessa toiminnan, kasvatuksen ja opetuksen tulee noudattaa perusopetukselle asetettuja yleisiä kasvatustavoitteita ja opetukselle asetettuja tavoitteita. Opetuksessa noudatetaan näitä perusopetuksen opetussuunnitelman perusteita sitouttamatta oppilaita tiettyyn opetuksen taustalla olevaan maailmankatsomukseen tai kasvatusjärjestelmän taustalla olevaan arvo- tai kasvatusfilosofiseen näkemykseen. Poikkeamista ja painotuksista määrätään järjestämisluvassa ja valtioneuvoston asetuksessa.

11.2 Paikallisesti päätettävät asiat

Perusopetuksen paikallinen opetussuunnitelma voi olla järjestäjäkohtainen tai yksikkökohtainen tai näiden yhdistelmä opetuksen järjestäjän päätöksen mukaisesti. Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva paikallinen opetussuunnitelma voi olla omaleimainen opetuksen järjestämisluvan ja valtioneuvoston asetuksen määrittämissä rajoissa. Opetussuunnitelma ei voi olla ristiriidassa perusopetuslain ja -asetusten, tavoitteita ja tuntijakoa koskevan valtioneuvoston asetuksen tai perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden kanssa.

Opetuksen järjestäjän tulee päättää ja kuvata opetussuunnitelmassa sen lisäksi mitä tämän perusteasiakirjan muissa luvuissa määrätään

- Erityiseen maailmakatsomukseen perustuva opetuksen osalta
    - mitkä ovat erityiseen maailmankatsomukseen perustuvat, perusopetuksen arvoperustaa sekä tavoitteita ja keskeisiä sisältöjä täydentävät näkökulmat
    - miten nämä näkökulmat näkyvät toimintakulttuurissa ja työskentelytavoissa
    - miten ko. maailmankatsomukseen perustuvia arvoja, tietoja, taitoja ja valmiuksia painottavaa opetusta toteutetaan läpäisyperiaatteella eri oppiaineiden ja oppimiskokonaisuuksien opetuksessa.

- Erityiseen kasvatusopilliseen järjestelmään perustuvan opetuksen osalta
    - mitkä ovat erityiseen kasvatusopilliseen järjestelmään perustuvat näissä opetussuunnitelman perusteissa määriteltyjä perusopetuksen pedagogisia linjauksia täydentävät pedagogiset periaatteet ja ratkaisut
    - miten nämä näkyvät toimintakulttuurissa ja työskentelytavoissa sekä eri oppiaineiden ja oppimiskokonaisuuksien opetuksessa.

LUKU 12 VALINNAISUUS PERUSOPETUKSESSA

Perusopetuksen valinnaisten opintojen yhteisenä tehtävänä on syventää oppimista, laajentaa opintoja ja vahvistaa jatko-opintovalmiuksia. Valinnaiset opinnot tarjoavat oppilaille mahdollisuuden

kehittää osaamistaan kiinnostuksensa suunnassa. Valinnaisuus tukee opiskelumotivaatiota ja kartuttaa valintojen tekemisen taitoja.

Taide- ja taitoaineiden valinnaiset tunnit

Valtioneuvoston asetuksessa vuosiluokille 1-6 ja vuosiluokille 7-9 osoitetaan kullekin taide- ja taitoaineelle (musiikki, kuvataide, käsityö, liikunta, kotitalous) kaikille yhteisen opetuksen vähimmäistuntimäärä. Lisäksi näiden oppiaineiden opetukseen osoitetaan 1-6 vuosiluokille yhteensä kuusi vuosiviikkotuntia ja vuosiluokille 7–9 yhteensä viisi vuosiviikkotuntia, joista tuntijaossa käytetään nimeä taide- ja taitoaineiden valinnaiset. Valinnaiset tunnit ovat osa yhteisinä oppiaineina opetettavien taide- ja taitoaineiden opetusta ja ne myös arvioidaan osana tätä opetusta. Valinnaisten tuntien käytöstä päätöksen tekee opetuksen järjestäjä.

Taide- ja taitoaineiden valinnaisiin osoitetut vuosiviikkotunnit voidaan paikallisessa opetussuunnitelmassa jakaa musiikin, kuvataiteen, käsityön, liikunnan ja kotitalouden kesken opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla. Vaihtoehtoisesti vuosiviikkotunnit tai osa niistä voidaan osoittaa oppilaiden valittaviksi taide- ja taitoaineiden opinnoiksi, jotka syventävät oppilaan osaamista. Valinnaisia tunteja voidaan käyttää painotetun opetuksen järjestämiseen, mikäli paikallisessa opetussuunnitelmassa painotetaan joitakin taide- ja taitoaineita tai niistä muodostettua oppiainekokonaisuutta.

Inarin kunnan taide- ja taitoaineiden painotukset ovat seuraavat: Vuosiluokilla 4-6 liikunta (1 vuosiviikkotunti) ja vuosiluokalla 7 käsityö (1 vuosiviikkotunti). Taito- ja taideaineiden valinnaisia tunteja on vuosiluokilla 3-5 yksi vuosiviikkotunti kunakin vuonna ja vuosiluokilla 8-9 kaksi vuosiviikkotunti.

Valinnaiset aineet

Valinnaisten aineiden tehtävänä on syventää ja laajentaa oppilaan osaamista oppilaan valinnan mukaisesti. Valinnaisten aineiden yhteenlaskettu määrä on vähintään yhdeksän vuosiviikkotuntia vuosiluokilla 1-9. Valinnaisena aineena voidaan tarjota perusopetuksen yhteisten aineiden syventäviä ja soveltavia opintoja tai useasta aineesta muodostettuja oppiainekokonaisuuksia. Valinnaisten aineiden tulee edistää perusopetukselle asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Syventävät valinnaiset aineet syventävät ja/tai laajentavat yhteisten oppiaineiden tavoitteita ja sisältöjä. Soveltavat valinnaiset aineet voivat sisältää aineksia useasta eri oppiaineesta tai laaja-alaisesta osaamisesta. Soveltavilla valinnaisilla aineilla voidaan edistää oppiaineiden yhteistyötä esimerkiksi taide- ja taitoaineiden opinnoissa, tieto- ja viestintäteknologiassa, kuluttaja- ja talouskasvatuksessa, globaalikasvatuksessa tai draamaopinnoissa.

Opetuksen järjestäjä päättää, mitä valinnaisia aineita tarjotaan. Opetuksen järjestäjän tulee ottaa valinnaisten aineiden tarjonnasta sekä arvioinnista päättäessään huomioon opiskelijaksi ottamisen perusteet toiselle asteelle.

Valtioneuvoston asetuksessa määritellyssä tuntijaossa on vuosiluokilla 1-9 varattu yhdeksän vuosiviikkotuntia opetusaikaa valinnaisille aineille. Mikäli opetuksen järjestäjän hyväksymässä

tuntijaossa ylitetään perusopetusasetuksen määrittelemä vähimmäisvuosiviikkotuntimäärä (222 vvt), voivat tunnit ylityksen osalta sisältää myös valinnaisia aineita. Valinnaisiin aineisiin osoitettuja vuosiviikkotunteja voidaan tarvittaessa käyttää painotetun opetuksen järjestämiseen.

Vieraiden kielten vapaaehtoiset ja valinnaiset oppimäärät

Vieraiden kielten osalta näissä perusteissa on määritelty A2- ja B2-kielinä opetettavien vapaaehtoisten ja valinnaisten kielten tavoitteet ja keskeiset sisällöt. Mahdollisista muista valinnaisista kielistä sekä niiden tavoitteista ja sisällöistä päätetään paikallisessa opetussuunnitelmassa.

Vapaaehtoisen A-kielen (A2-kieli) laajuus on vähintään 12 vuosiviikkotuntia. Opetuksen järjestämiseen voidaan käyttää valinnaisiin aineisiin varattuja vuosiviikkotunteja sekä perusopetuksen vähimmäistuntimäärän ylittäviä vuosiviikkotunteja. Mikäli A2-kieli on toinen kotimainen kieli, käytetään sen opetuksen järjestämiseen B1-kielelle varatut vuosiviikkotunnit. Vapaaehtoisen A-kielen vuosiviikkotunnit jaetaan vuosiluokille opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla. Tavoitteet ja päättöarvioinnin kriteerit ovat samat kuin kaikille yhteisessä A-kielessä.

Valinnaisen B-kielen (B-kieli) laajuus on vähintään neljä vuosiviikkotuntia.

12.1 Valinnaisuus Inarin kunnassa

Opetuksen järjestäjä päättää valinnaisuudesta opetuksessa siten, että tarjonta toteuttaa perusopetukselle asetettuja tavoitteita ja vastaa oppilaiden tarpeisiin. Opetuksen järjestäjä päättää ja kuvaa opetussuunnitelmassa

- Vieraiden kielten vapaaehtoiset ja valinnaiset oppimäärät
- Taide- ja taitoaineiden valinnaiset tunnit
- Valinnaiset aineet

Vieraiden kielten vapaaehtoiset ja valinnaiset oppimäärät

Vieraiden kielten vapaaehtoiset ja valinnaiset oppimäärät käyvät ilmi seuraavasta taulukosta, jossa on kuvattu Inarin kunnan kieliohjelma perusopetuksesta lukioon. Opetussuunnitelman perusteiden pohjalta määritellyt vieraiden kielten tavoitteet ja sisällöt vuosiluokittain sekä oppimisympäristöihin, työtapoihin, tukeen ja ohjaukseen liittyvät mahdolliset erityispiirteet on kuvattu ainekohtaisten opetussuunnitelmien yhteydessä.

Inarin kunnan kieliohjelma

Luokat	A1-kieli	A2-kieli	B1-kieli	B2-kieli	B3-kieli
perusopetus 1-9		inarinsaame, koltansaame, pohjoissaame			

perusopetus 2-9	englanti				
perusopetus 4-9		ranska, saksa, venäjä			
perusopetus 6-9			ruotsi		
perusopetus 8-9				inarinsaame, koltansaame, pohjoissaame, espanja, saksa, ranska, venäjä	
lukio	englanti	inarinsaame, koltansaame, pohjoissaame, ranska, saksa, venäjä	ruotsi	inarinsaame, koltansaame, pohjoissaame, espanja, saksa, ranska, venäjä	inarinsaame, koltansaame, pohjoissaame, espanja, saksa, ranska, venäjä

12.2 Taide – ja taitoaineiden valinnaiset tunnit

Koulukohtaiset oppiainekokonaisuudet vuosiluokilla 3-5

Vuosiluokilla 3-5 käytetään yksi vuosiviikkotunti soveltavaan oppiainekokonaisuuteen. Oppiaine koostetaan oppilaiden valintojen mukaan taito- ja taideaineista (li, ks, ku, mu) koulukohtaisesti. Oppiainekokonaisuuksissa noudatetaan taide- ja taitoaineiden sisältöjä ja tavoitteita. Oppilas voi valita yhden oppiainekokonaisuuden kullekin vuodelle.

Oppiainekokonaisuuden tarkoitus:

- oppilas pääsee etsimään, löytämään ja kehittämään omia vahvuuksiaan ja kokeilemaan erilaisia toimintamalleja ja työmuotoja; oppilaat suunnittelevat yhdessä opettajan kanssa oppiainekokonaisuuden sisällön; tavoitteita sovelletaan kaikkiin mukana oleviin kokonaisuuksiin

Tavoitteet:

- oppilaan omien vahvuuksien tunnistaminen
- oppilaan itsetunnon kehittäminen
- oppilaan osallistuminen oman oppimisen suunnitteluun

Koulukohtaisen valinnaisaineen tavoitteet noudattavat erityisesti laaja-alaisen oppimisen tavoitteita (L1-L7) ja niitä sovelletaan erilaisissa aihepiireissä. Tavoitteet säilyvät jokaisella vuosiluokalla 3-5 samoina. Laaja-alaisen oppimisen tavoitteita ovat: Ajattelu ja oppimaan oppiminen (L1), Kulttuurinen osaaminen ja vuorovaikutus (L2), Arjen taidot (L3), Monilukutaito (L4), Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen (L5), Työelämätaidot ja yrittäjyys (L6), Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävän tulevaisuuden rakentaminen.

Sisällöt ja arviointi

Sisällöt suunnitellaan koulukohtaisesti siten, että ne noudattavat perusopetuksen opetussuunnitelman perusteita ja ne määritellään tarkemmin koulun työsuunnitelmassa. Oppilas valitsee yhden kokonaisuuden lukuvuodelle. Sisältöalueet monipuolistavat taito- ja taideaineiden oppimista. Oppilas osallistuu aktiivisesti sisältöjen suunnitteluun.

- S1 Käsityö
- S2 Musiikki
- S3 Liikunta
- S4 Kuvataide

Oppiainekokonaisuudet arvioidaan osana taide- ja taitoaineiden opetusta.

12.3 Valinnaiset aineet

Valinnaisaineet vuosiluokilla 5-6 (yksi+ yksi vuosiviikkotuntia)

Valinnaisaineen tehtävä
Valinnaisaineen tehtävänä on laajentaa ja syventää oppilaan osaamista oman valinnan mukaisesti. Oppilas pääsee tekemään itseään kiinnostavia asioita ja oppii tekemisen kautta. Valinnaisaine kehittää oppilaan yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja sekä antaa onnistumisen kokemuksia.

Arviointi
Oppilaille annettava palaute on monipuolista ja rohkaisee heitä omatoimisuuteen, luovaan kokeiluun ja kestäviin ratkaisuihin koulussa ja koulun ulkopuolella. Palaute myös rohkaisee oppilaita omien ajatusten ilmaisemiseen ja toisten näkemysten arvostamiseen. Valinnaisaineet arvioidaan suoritusmerkinnällä.

1. Kulttuuri- ja ilmaisupaja

Tavoitteet:
- ohjata oppilasta havaitsemaan lähialueen kielellinen ja kulttuurinen runsaus (L2)
- motivoida oppilasta arvostamaan eri kieli- ja kulttuuritaustoja (L1, L2)
- ohjata oppilasta harjoittelemaan erilaisia, erityisesti suullisia viestintätilanteita (L4)
- ohjata oppilasta harjoittelemaan erilaisia kohteliaisuuden ilmauksia (L4)
- tarjota oppilaalle mahdollisuuksia harjoitella ryhmässä toimimista erilaisissa rooleissa ja vuorovaikutustilanteissa, innostaa oppilasta ilmaisemaan itseään ja kuuntelemaan muita (L2, L3)
- ohjata oppilasta käyttämään luovuuttaan ja ilmaisemaan itseään monipuolisesti erilaisissa viestintä- ja esitystilanteissa, myös draaman avulla (L1, L2, L3, L7)
- tukea oppilaan valmiuksia tunnistaa, ilmaista ja säädellä tunteitaan (L2, L3)
- kannustaa oppilasta keholliseen musiikin, kuvien, tarinoiden ja tunnetilojen ilmaisuun kokonaisvaltaisesti liikkuen (LI1, L3)

Sisällöt:
- pohjoiseen kulttuuriin tutustuminen (luonto, elinkeinot)

- inarilaiset erityispiirteet: kunnan laajuus, rajanaapurit, kielet
- paikallinen ruokakulttuuri
- oman kylän nähtävyydet
- perussanaston opettelua jollakin alueen kielistä (inarinsaame, koltansaame, pohjoissaame, norja tai venäjä), kielten tunnistaminen
- erilaisten esitysten tekeminen ja seuraaminen musiikin, näytelmien ja/ tai tanssin keinoin
- draamaharjoitukset
- tunnetaidot kuvin ja harjoituksin

2. Kansalaistaidot

Tavoitteet:

- kannustaa oppilasta edistämään hyvinvointia ja turvallisuutta toiminnassaan ja lähiympäristössään (L3)
- ohjata oppilasta toiminaan turvallisesti, tarkoituksenmukaisesti, vastuullisesti ja itseään suojellen (L3)
- ohjata oppilasta ymmärtämään terveyden osa-alueita, arjen terveystottumusten merkitystä sekä rohkaista oppilasta harjoittelemaan ja soveltamaan terveysosaamistaan arjessa (L1, L3)
- tukea oppilasta ymmärtämään oman rahankäytön ja kulutusvalintojen perusteita sekä harjoittelemaan siihen liittyviä taitoja (L3, L4)

Sisällöt:

- arjen taitoja käytännössä (keräily, jalostus, kokkaus, kattaus, siisteys ja hygienia)
- tapakulttuuri (juhlien valmistelu, pukeutuminen, keskustelutaidot, kohteliaisuus)
- pienten tapaturmien hoito ja ensiapu
- hätätilanteessa toimiminen
- paloturvallisuus
- rahan käyttö/talouden pito

3. Kädentaidot

Tavoitteet:

- kannustaa oppilasta havainnoimaan taidetta, ympäristöä ja muuta visuaalista kulttuuria moniaistisesti ja erilaisia kuvallisia välineitä hyödyntäen (L1, L3, L4, L5)
- ohjata oppilasta käyttämään monipuolisesti erilaisia materiaaleja, tekniikoita ja ilmaisun keinoja sekä harjaannuttamaan kuvan tekemisen taitojaan (L2, L3, L5, L6)
- kannustaa oppilasta ottamaan huomioon kulttuurinen moninaisuus ja kestävä kehitys sisältöjä ja toimintatapoja valitessaan (L1, L2, L4, L7)
- vahvistaa oppilaan kiinnostusta käsin tekemiseen sekä innostaa keksivään, kokeilevaan ja paikallisuutta hyödyntävään käsityöhön (L1, L2)
- opastaa oppilasta hahmottamaan ja hallitsemaan kokonaisen käsityöprosessi ja sen dokumentointi (L1, L5)
- opastaa oppilasta suunnittelemaan ja valmistamaan yksin tai yhdessä käsityötuote tai – teos luottaen omiin esteettisiin ja teknisiin ratkaisuihin (L2, L4, L5)

- ohjata oppilasta arvioimaan, arvostamaan ja tarkastelemaan vuorovaikutteisesti omaa ja muiden kokonaisen käsityön prosessia (L1, L4, L7)
- herättää oppilas arvioimaan kulutus- ja tuotantotapoja kriittisesti (L1, L3, L7)

Sisällöt:
- luonnonmateriaaleihin tutustuminen ja niiden työstäminen
- pienen perinnekäsityön valmistaminen
- uusien trendien yhdistämien perinteisiin
- ympäristötaide vuodenaikojen mukaan
- muotoilua eri menetelmin ja materiaalein
- kierrätysmateriaalien hyödyntäminen; tuunaustaidot

4. LUMA: Tiedettä ja teknologiaa

Tavoitteet:
- ohjata ja tukea oppilasta ongelmaratkaisutaitojen kehittämisessä (L1, L4, L5)
- ohjata oppilasta kehittämään taitoaan arvioida ratkaisun järkevyyttä ja tuloksen mielekkyyttä (L1, L3)
- ohjata oppilasta suunnittelemaan ja toteuttamaan pieniä tutkimuksia, tekemään havaintoja ja mittauksia monipuolisissa oppimisympäristöissä eri aisteja ja tutkimus- ja mittavälineitä käyttäen (L1, L5)
- ohjata oppilasta ymmärtämään arjen teknologisten sovellusten käyttöä, merkitystä ja toimintaperiaatteita sekä esittämään tuloksiaan ja tutkimuksiaan eri tavoin (L2, L3, L5)
- innostaa oppilasta kokeilemaan, keksimään ja luomaan uutta yhdessä toimien (L2, L3, L5)
- ohjata oppilasta tutkimaan, kuvaamaan ja selittämään fysikaalisia ja kemiallisia ilmiöitä, aineiden ominaisuuksia ja muutoksia (L1)

Sisällöt:
- ohjelmointi/koodaus, rakentelu
- pelin tai lelun kehittely
- keksintöjä, tutkimista, pulmia ja ratkaisuja
- luonnontieteisiin ja matematiikkaan liittyviä ilmiöitä

5. Välkkäripaja

Tavoitteet:
- kannustaa oppilaita fyysiseen aktiivisuuteen (L1, L3)
- ohjata oppilasta sekä vahvistamaan tasapaino- ja liikkumistaitojaan että soveltamaan niitä monipuolisesti erilaisissa oppimisympäristöissä käyttämällä erilaisia välineitä eri vuodenaikoina erilaissa tilanteissa (L3)
- ohjata oppilasta turvalliseen ja asialliseen toimintaan liikkuessaan (L3, L6, L7)
- ohjata oppilasta työskentelemään kaikkien kanssa sekä säätelemään toimintaansa ja tunneilmaisuaan toiset huomioon ottaen (L2, L3, L6, L7)

- ohjata oppilasta toiminaan reilun pelin periaatteella sekä kantamaan vastuuta yhteisistä oppimistilanteista (L2, L6, L7)
- kannustaa oppilasta ottamaan vastuuta omasta toiminnasta ja vahvistaa itsenäisen työskentelyn taitoja (L1, L2, L3)

Sisällöt:

- liikuntaa koulun alueella, leikkejä ja pelejä itse osallistuen ja toisia ohjaten
- liikuntatapahtumien suunnittelu
- välituntitoiminnan aktivointi, sisävälituntitoiminnan kehittäminen
- välituntikaveritoiminta
- välituntialueen viihtyisyys ja leikki- ja pelivälinehuolto oppilaan näkökulmasta

6. Luonto- ja ekotaidot

Tavoitteet

- oppilaita ohjataan huomaamaan asioiden ja oman toiminnan välisiä vuorovaikutussuhteita ja keskinäisiä yhteyksiä. Vertaisoppimista eli parin ja ryhmän kanssa työskentelyä käytetään monipuolisesti ja niitä vahvistetaan. Oppilaita rohkaistaan tuomaan vapaa-ajalla oppimiaan taitoja koulutyöhön ja opettamaan niitä toisille. Ympäristön suojelemisen merkitys avautuu omakohtaisen luontosuhteen kautta (L1, L6, L7)
- oppilaita ohjataan tuntemaan ja arvostamaan kulttuurisia juuriaan sekä pohtimaan omaa paikkaansa sukupolvien ketjussa. Oppilaita ohjataan työskentelemään pitkäjänteisesti ja ottamaan vastuuta kasvavassa määrin tekemisistään. Oppilaita ohjataan ymmärtämään omien valintojen, elämäntapojen ja tekojen merkitys paitsi itselle myös lähiyhteisölle, yhteiskunnalle ja luonnolle (L2, L6, L7)
- tavoitteena on, että oppilaat oppivat ottamaan vastuuta ympäristön siisteydestä ja viihtyisyydestä; tunneilla harjoitellaan itsenäisen liikkumisen taitoja monenlaisissa ympäristöissä ja liikutaan turvallisesti pyörällä ja kävellen luonto ja rakennetussa ympäristössä; oppilaita ohjataan turvalliseen työvälineiden käyttöön ja harjoitellaan toimintaa erilaisissa vaaratilanteissa (L3)
- oppilaat tutustuvat myös kestävän kuluttamisen käytäntöihin, tutkivat jakamisen, kohtuullisuuden ja säästäväisyyden merkitystä ja harjoittelevat niitä; heidän kanssaan mietitään ja harjoitettaan tekoja, joilla voi itse vaikuttaa myönteisten muutosten puolesta; oppilaita innostetaan esimerkiksi ympäristötoimintaan ja muihin koulun ja lähiyhteisön tarjoamiin toimintamuotoihin (L3, L4, L5, L7)

Sisällöt

- S1Ympäristön tutkiminen

Kotiseudun erilaisten ympäristöjen merkitystä havainnoidaan myös hyvinvoinnin näkökulmasta. Tutustutaan ympäristössä toimimisen oikeuksiin ja velvollisuuksiin.

- S2Kestävän tulevaisuuden rakentaminen
- Pohditaan oman toiminnan vaikutuksia itselle, toisiin ihmisiin, eläinten hyvinvointiin, luontoon ja yhteiskuntaan. Harjoitellaan ympäristövastuullista toimintaa omassa lähiympäristössä sekä

toisista huolehtimista. Voidaan toteuttaa yhteinen vaikuttamisprojekti, jossa harjoitellaan osallistumista ja vaikuttamista paikallisella tai globaalilla tasolla.

- S3 Minä osana ympäristöä
- Perehdytään luonnossa selviämisen tapoihin. Harjoitellaan turvallisuuden edistämistä ja turvataitoja esimerkiksi seuraavilla osa-alueilla: tapaturmat, toiminta ensiapu- ja vaaratilanteissa. Oppimistehtäviä ja sisältöjä valitaan siten, että ne liittyvät arjen tilanteissa ja yhteisöissä toimimiseen.

7. Mediapaja

Tavoitteet

- oppilaita ohjataan analysoimaan käsillä olevaa asiaa kriittisesti eri näkökulmista; tärkeää on oppilaiden oma aktiivisuus ja osallistuminen (L1, L5)
- vertaisoppimista eli parin ja ryhmän kanssa työskentelyä ja oppimiseen tähtäävää vuorovaikutusta käytetään monipuolisesti ja vahvistetaan yhdessä työskentelyn taitoja; oppilaita ohjataan ryhmätoiminnassa, projektityöskentelyssä ja verkostoitumisessa (L3, L6, L7)
- oppilaat harjoittelevat työhön tarvittavan ajan arviointia ja muita työn edellytyksiä sekä uusien ratkaisujen löytämistä työn loppuun saattamiseksi (L1, L6)
- opetuksessa ohjataan oppilasta teknologian vastuulliseen käyttöön ja pohditaan siihen liittyviä eettisiä kysymyksiä; oppilaat saavat ohjausta kuluttajana toimimiseen ja mainonnan kriittiseen tarkasteluun; tavoitteena on syventää oppilaiden monilukutaitoa ja opetella erottamaan fakta, fiktio ja mielipide; oppilaita ohjataan näkemään median vaikutus yhteiskunnassa ja harjoittelemaan median käyttöä vaikuttamisen välineenä (L3, L4, L5, L7)
- perusopetuksessa huolehditaan siitä, että oppilailla on mahdollisuudet tieto-ja viestintäteknologiseen osaamisen kehittämiseen; keskitytään erilaisten mediaesitysten tekemiseen; oppilaat kokeilevat myös kuvan, äänen, videon ja animaation tekemistä sekä ohjelmointia (L4, L5)

Sisällöt

- S1 Ympäristön mediakulttuurit
- Opetuksen sisällöt valitaan erilaisista ympäristöistä, mediakulttuureista ja virtuaalimaailmoista. Sisältöjä valitaan monipuolisesti mediasta. Opetuksessa käsitellään oppilaiden laajenevaa elinpiiriä ja medioiden merkitystä yhteiskunnassa.
- S2 Vaikuttaminen ja vuorovaikutustilanteet
- Tarkastellaan ja harjoitellaan demokraattisen toimimisen taitoja, joita tarvitaan osallistuvana jäsenenä mediassa. Harjoitellaan omien kokemusten, ajatusten ja mielipiteiden jakamista, toisten kuuntelemista ja rakentavan palautteen antamista ja saamista eri viestintä ympäritöissä.
- S3 Median tuottaminen ja tietojen käsittely
- Harjoitellaan arvioimaan tekstien ja lähteiden luotettavuutta. Harjoitellaan tekstien tuottamisen taitoja, kuten lähteiden käyttöä ja merkitsemistä. Opetellaan tiedostamaan ja tiedostetaan, miten verkossa tulee toimia eettisesti yksityisyyttä kunnioittaen ja tekijänoikeuksia noudattaen.

Valinnaisaineet vuosiluokilla 7-9

Valinnaisaine (muut) vuosiluokat 7-9

Vapaaehtoisen A2-kielen valinneet oppilaat voivat valita valinnaisaineita seuraavasti:

7. luokka: 2 vvt **- A2-kieli 2 vvt**	**8. luokka: 2 + 2 vvt** **- A2-kieli 2 vvt ja** **- yksi seuraavista: Art in English, kulttuuritaidot, LUMA, mediapaja, KS (TS/TN), LI, KO, erätaidot, KUMU, matkailukielet, saamelaiskulttuuri, tukioppilastoiminta**	**9. luokka: 2 vvt** **- A2-kieli 2 vvt**

Muut oppilaat voivat valita valinnaisaineita seuraavasti:

7. luokka: 2 vvt **- yksi seuraavista: Art in English, kulttuuritaidot, LUMA, mediapaja**	**8. luokka: 2 + 2 vvt** **- yksi seuraavista kahdeksannelle luokalle: KS (TS/TN), LI, KO, erätaidot, KUMU, matkailukielet, saamelaiskulttuuri**	**9. luokka: 2 vvt**
	- yksi seuraavista sekä kahdeksannelle että yhdeksännelle luokalle: B2-kieli, KS (TS/TN), LI, KO, erätaidot, KUMU, matkailukielet, saamelaiskulttuuri, tukioppilastoiminta	- kahdeksannella luokalla valittu valinnaisaine jatkuu

Tavoitteena on, että oppilaalle muodostuu monipuolinen valinnaisaineiden kokonaisuus. Ohjaustoiminnalla varmistetaan valintojen monipuolisuus.

Arviointi

- Vuosiluokalla 8 taito- ja taideainevalinnat kaksi vuosiviikkotuntia (ku, mu, li) arvioidaan osana taito- ja taideaineiden arviointia.
- Vuosiluokalla 9 luokalla taito- ja taideainevalinnat kaksi vuosiviikkotuntia (li) arvioidaan osana taito- ja taideaineiden arviointia.
- Taitoaineista kotitalous ja käsityö arvioidaan erillisellä numerolla vuosiluokalla 8 ja 9 valinnaisaineena ja ne ovat osana muodostamassa kyseisen aineen päättöarvosanaa.

VALINNAISAINEET VUOSILUOKALLA 7, kaksi vuosiviikkotuntia

1. Art in English

Valinnaisaineen tehtävä

Art in English -valinnaisaineen tehtävänä on antaa oppilaille oppiainerajat ylittäviä oppimiskokemuksia, joissa hyödynnetään sekä laajennetaan kuvataiteen ja englannin kielen opinnoissa hankittua osaamista. Valinnaisaine esittelee taidetta kansainvälisenä ilmiönä. Tavoitteet ja laaja-alainen osaaminen sekä sisällöt valikoituvat opetussuunnitelmasta kuvataiteen ja englannin kielen aihealueilta.

Tavoitteet

- oppilas syventää kuvallisen tuottamisen taitojaan (L2, L3, L5, L6)
- oppilas ymmärtää taiteen kansainvälisenä ilmiönä sekä yhtenä kommunikointikeinona (L1, L2, L4, L7)
- oppilas ottaa kuvailmaisussaan huomioon kulttuurien moninaisuuden (L1, L2, L4, L7)
- oppilas oppii itsenäisesti ja luovasti soveltamaan kielitaitoaan (L1)
- oppilas oppii tunnistamaan viestinnän kulttuurisia piirteitä sekä kulttuurien välistä viestintää (L2)

Keskeiset sisällöt

Valinnaisaineen opiskelussa hyödynnetään monipuolisia kuvataiteellisia tehtäviä ja oppilaat pääsevät kokeilemaan erilaisia tekniikoita sekä materiaaleja, mikä laajentaa heidän ilmaisumahdollisuuksiaan. Oppilaiden kulttuuritausta muodostaa itseilmaisun lähtökohdan. Tavoitteet ja laaja-alainen osaaminen sekä sisällöt valikoituvat opetussuunnitelmasta kuvataiteen ja englannin kielen aihealueilta. Valinnaisaineen keskeiset sisällöt tarkennetaan yhdessä oppilaiden kanssa ja suunnittelussa otetaan huomioon oppilaiden yksilölliset tarpeet sekä ryhmän koostumus ja dynamiikka.

Arviointi

Kurssin arviointi perustuu jatkuvaan työskentelyn arviointiin, oppilaan tuotosten arviointiin, vertaisarviointiin ja oppilaan itsearviointiin. Työskentelyn arvioinnissa otetaan huomioon oppilaan tekemät työt sekä oppilaan taito suoriutua tehtävistä yksin, ryhmässä tai parin kanssa. Lisäksi arvioidaan oppilaan kykyä tehdä suunnitelmia ohjeiden mukaan, ottaa vastuuta työskentelystään, välineistä ja aikataulun noudattamisesta. Arviointi on kannustavaa, rohkaisevaa ja se ohjaa oppilaan kehitystä kuvataiteellisessa ja kielellisessä itseilmaisussa. Kurssi arvioidaan numerolla.

2. Kulttuuritaidot

Valinnaisaineen tehtävä

Valinnaisaineessa tutustutaan erilaisiin kulttuureihin sekä kotiseudulla, että muualla.

Tavoitteet

- T1 kurssin tavoitteena painottuu kulttuurinen osaaminen ja vuorovaikutus (L2)
- T2 kulttuuritaitojen kurssilla kiinnitetään huomiota syy – seuraussuhteisiin, joita kulttuurin kehittymisessä on havaittavissa (L1)
- T3 kulttuuritietoa ja taitoa tehdään näkyväksi tuotoksin, jotka perustuvat asioiden analysointiin ja tuottamiseen (L4, L5)
- T4 oppilas havaitsee kulttuurillisen osaamisen tienä nykypäivän ammattiin (L6)

- T5 oppilas näkee, että perinteisten taitojen osaaminen on usein tie kestävään toimintatapaan (L7)

Keskeiset sisällöt

- S1 kulttuurin eri muodot, esimerkiksi tyypilliset piirteet inarin-, koltan- ja pohjoissaamessa ja niiden muotoutuminen kyseiseen kulttuuriin
- S2 tutustutaan ja määritellään kulttuuri käsitteenä ja pohditaan sitä laajana käsitteenä; tutustutaan ja havainnoidaan kulttuureihin sekä syvyys, että leveyssuunnassa
- S3 kurssilla tutustutaan paikallisiin toimijoihin ja tapahtumiin sekä pyritään menemään julkinäkyvää syvemmälle; sisältöön voidaan tutustua kouluopiskelun lisäksi vierailuin ja tutustumiskäynnein
- S4 kurssilla vertaillaan ja yhdistellään vanhojen ja uusien kulttuurien piirteitä, yhtäläisyyksiä ja eroja; vertaillaan niiden riippuvuutta toisistaan, esimerkiksi nuorisokulttuuri ja saamelaiskulttuuri; tutustutaan joihinkin alkuperäiskansoihin

Arviointi

Kurssin arviointi perustuu jatkuvaan työskentelyn arviointiin, oppilaan tuotosten arviointiin, vertaisarviointiin, oppilaan itsearviointiin ja kokeiden tuloksiin. Jatkuvassa työskentelyn arvioinnissa otetaan huomioon oppilaan kotona ja tunnilla suorittamat tehtävät sekä oppilaan taito suoriutua tehtävistä yksin, ryhmässä tai parin kanssa. Lisäksi arvioidaan oppilaan kykyä tehdä suunnitelmia ohjeiden mukaan, ottaa vastuuta työskentelystään, välineistä ja aikataulun noudattamisesta. Oppilaan tuotoksina arvioidaan kirjallista työskentelyä, esitelmiä, esityksiä sekä yksin tai ryhmässä tehtyjä projektitöitä. Kurssi arvioidaan numerolla.

3. LUMA

Valinnaisaineen tehtävä

Valinnaisaineessa on tarkoitus innostaa ja tukea matematiikasta ja luonnontieteistä kiinnostuneiden oppilaita vahvistamaan osaamistaan näissä oppiaineissa. Oppimisessa hyödynnetään teknologian mahdollisuuksia. Oppilaat suunnittelevat yhdessä opettajan kanssa valinnaisaineiden tavoitteita ja sisältöjä oppilaiden oman kiinnostuksen suunnassa. Tavoitteet ja laaja-alainen osaaminen sekä sisällöt valikoituvat opetussuunnitelmasta matematiikan, fysiikan ja kemian aihealueilta.

Tavoitteet

- oppilas osaa määritellä sekä henkilökohtaisia että ryhmäkohtaisia tavoitteita ja ottaa vastuuta omasta oppimisesta ja ryhmän oppimisesta (L1, L2, L4, L5)
- oppilas etsii tietoa monipuolisesti ja kokeilee rohkeasti (L2, L6)
- oppilas oppii hyödyntämään teknologiaa matematiikan ja luonnontieteiden tehtävissä monipuolisesti (L3)
- oppilas harjaantuu käyttämään monipuolisia arviointimenetelmiä myös teknologiaa hyödyntämällä (L3, L4, L5)
- oppilas oppii ryhmätyötä ja projektityöskentelyä (L6, L7)
- Sisällöt
- Sisältö koostuu matematiikan, fysiikan kemian ja tietotekniikan aiheista.

- Mukana on mittaamista, arvioimista, ongelmanratkaisutehtäviä monipuolisesti sekä tieto- ja viestintätekniikkaa.
- Matematiikan tehtävät painottuvat soveltaviin tehtäviin.
- Tietotekniikassa tutustutaan ohjelmointiin graafisessa ohjelmointiympäristössä ja harjoitellaan tiedonhakua ja valmisohjelmien käyttöä.

Arviointi

Oppimisen arviointi valinnaisaineessa on kannustavaa, ohjaavaa ja arvioinnissa huomioidaan oppilaiden yksilöllisyys oppimisessa. Arviointi perustuu jatkuvaan työskentelyn arviointiin, oppilaan itsearviointiin ja vertaisarviointiin Arvioinnissa kiinnitetään huomiota oppilaan itsenäisen yksilötyöskentelyn taitoihin, parityöskentelyyn ja ryhmätyöskentelyyn. Lisäksi arvioidaan oppilaan kykyä tehdä suunnitelmia ohjeiden mukaan, ottaa vastuuta työskentelystään, välineistä ja aikataulun noudattamisesta. Oppilaiden yhdessä tehdyt ryhmätyöt ja projektityöt huomioidaan arvioinnissa yksilötehtävien lisäksi. Valinnaisaine arvioidaan numerolla.

4. Mediapaja

Valinnaisaineen tehtävä

Tieto-ja viestintäteknologiset taidot opintokokonaisuuden tarkoituksena on syventää ja laajentaa oppilaan aiempia tieto-ja viestintäteknologian taitoja. Oppilaat suunnittelevat yhdessä opettajan kanssa kullekin ryhmälle heitä kiinnostavan kokonaisuuden, jossa kurssille asetetut tavoitteet toteutuvat.

Kurssin teemaksi voidaan ottaa ajankohtainen asia tai aihe, joka syventää muita opetussuunnitelmaan kuuluvia oppiaineita. Kurssilla voidaan tehdä muun muassa uutisia, painotuotteita, ohjelmointia, elokuvaa, kuunnelmia, digitarinoita, animaatioita kunkin ryhmän kiinnostusten mukaan. Välineinä käytetään mm. kameroita, tietokoneita ja tablet-tietokoneita. Kurssilla opetellaan medioiden tuottamisessa tarvittavien tekniikoiden monipuolista käyttöä. Kurssilla voidaan tutustua media-alaan työpaikkana.

Työskentelyssä syvennytään myös pohtimaan tietoturvaa, erilaisten tietolähteiden luotettavuutta ja tekijänoikeuksia. Oppilaiden ohjaamisessa kiinnitetään huomiota hyviin työskentelyasentoihin.

Valinnaisaineen tavoitteet ja laaja-alainen osaaminen sekä sisällöt on valikoitu oppiaineiden opetussuunnitelmista. Valinnaisaineen tarkoituksena on syventää muilla tunneilla ja koulun ulkopuolella hankittuja taitoja.

Tavoitteet

- oppilaan tavoitteena on ottaa vastuuta opiskeluun liittyvien tavoitteiden asettamisesta, työn suunnittelusta ja oman työskentelyprosessin ja etenemisen arvioinnista; oppilaita kannustetaan soveltamaan koulun ulkopuolella opittuja taitoja koulutyössä; oppilaita rohkaistaan ilmaisemaan itseään monipuolisesti (L1, L2, L3, L5)

- mediaympäristöä analysoidaan ja sen vaikutuksia opetellaan arvioimaan; oppilaat saavat valmiuksia suojata yksityisyyttään ja henkilökohtaisia rajojaan, sekä suojautumaan mahdollisilta tietoturvariskeiltä. (L2, L3, L5)
- monilukutaidon harjoittelemisen painopiste on analyyttisessä, kriittisessä ja kulttuurisessa lukutaidossa; kuvalukutaitoa kehitetään käyttämällä erilaisia kuvatulkinnan menetelmiä ja esittämisen tapoja (L4)
- tavoitteena on, että oppilaalle muodostuu käsitys siitä, miten tieto- ja viestintäteknologiaa voi hyödyntää opiskelussa tehokkaasti; tutustutaan media-alaan työpaikkana(L5,L6)
- oppilaita ohjataan monipuoliseen tiedonhankintaan ja tuottamiseen sekä tietolähteiden monipuoliseen käyttöön. Samalla opetellaan lähdekriittisyyttä. Oppilaita opastetaan käyttämään erilaisia viestintäkanavia ja – tyylejä (L5)

Sisällöt

- S1 Ympäristön mediakulttuurit
- Opetuksen sisällöt valitaan erilaisista ympäristöistä, mediakulttuureista ja virtuaalimaailmoista. Sisältöjen valinnoissa kehitetään tietoisuutta erilaisia medioita koskevista laajemmista kysymyksistä. Opetuksessa käsitellään medioiden merkitystä oppilaiden elinpiirin että globaalin maailman näkökulmasta.
- S2 Vaikuttaminen ja vuorovaikutustilanteet
- Vahvistetaan taitoa toimia erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Havainnoidaan viestinnästä syntyviä vaikutelmia ja merkityksiä.
- S3 Median tuottaminen ja tietojen käsittely
- Perehdytään tekijänoikeuksiin ja noudatetaan niitä omia tuotoksia tehtäessä. Tutustutaan mediakulttuurin eri muotoihin. Tuotetaan fiktiivisiä ja ei-fiktiivisiä median keinoja käyttäen.

Arviointi

Oppimisen arviointi valinnaisaineessa on kannustavaa, ohjaavaa ja oppilaiden yksilöllisen edistymisen huomioivaa. Kurssin arviointi perustuu jatkuvaan työskentelyn arviointiin, oppilaan itsearviointiin ja vertaisarviointiin. Jatkuvassa työskentelyn arvioinnissa otetaan huomioon oppilaan taito suoriutua tehtävistä yksin, ryhmässä tai parin kanssa. Lisäksi arvioidaan oppilaan kykyä tehdä suunnitelmia ohjeiden mukaan, ottaa vastuuta työskentelystään, välineistä ja aikataulun noudattamisesta. Oppilaan tuotoksina arvioidaan kirjallista työskentelyä, esitelmiä sekä yksin tai ryhmässä tehtyjä projektitöitä. Arvioinnilla tuetaan pitkäjänteisen työskentelyn ja itsearvioinnin kehittymistä. Valinnaisaine arvioidaan numerolla.

VALINNAISAINEET VUOSILUOKILLA 8-9, 2 + 2 vvt

1. Käsityö

Valinnaisaineen tehtävä

Käsityön opetuksen tehtävä valinnaisaineena on syventää ja laajentaa yhteisenä aineena opittuja käsityötaitoja. Oppilaita kannustetaan kehittämään omaa luovuuttaan ja tekemään oman näkemyksensä mukaisia, laatua ja työn merkitystä painottavia valintoja. Oppilaita ohjataan työskentelyssään kokonaisvaltaiseen käsityöprosessin hallintaan. Oppilaat oppivat arvostamaan omaa käsityöosaamistaan ja kokevat olevansa osallisia käsityökulttuurin ylläpitämisessä ja kehittämisessä.

Tavoitteet

Valinnaisaineessa opetuksen ja oppilaiden oppimisen perustana ovat käsitöiden 7-9 opetussuunnitelman tavoitteet, keskeiset sisältöalueet ja arviointi. Valinnaisaineessa painottuvat oppilaan omaan oppimiseen liittyvät kiinnostukset, paikalliset käsityökulttuurin ominaispiirteet ja niistä kehittyvät tavoitteet ja sisällöt. Oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät ominaispiirteet ratkaistaan koulukohtaisesti ja koulujen omien painotusten mukaisesti.

- ohjata oppilasta suunnittelemaan työskentelyään sekä ideoimaan, tutkimaan ja kokeilemaan yritteliäästi (T1, L2, L3)
- ohjata oppilasta asettamaan käsityöhön omia oppimisen ja työskentelyn tavoitteita sekä toteuttamaan niiden perusteella kokonainen käsityöprosessi ja arvioimaan oppimistaan, ohjata oppilasta toteuttamaan kokonaista käsityöprosessia paikalliseen käsityökulttuuriin tukeutuen (T2, L1)
- opastaa oppilasta tutustumaan ja käyttämään monipuolisesti erilaisia työvälineitä, materiaaleja ja tarkoituksenmukaisia työtapoja sekä kehittämään innovaatioita, ohjataan oppilaita tutustumaan paikalliseen käsityöhön ja teknologian prosessiin työelämässä (T3, L4, L6)
- ohjata oppilasta käyttämään sujuvasti käsityön käsitteitä, merkkejä ja symboleja sekä vahvistamaan visuaalista, materiaalista ja teknologista ilmaisuaan paikallinen kulttuuri huomioiden (T4, L2, L4)
- ohjata oppilasta havainnoimaan, ennakoimaan ja reagoimaan työtilanteisiin liittyviin riskitekijöihin ja toimimaan turvallisesti käsityöprosessissa, arktinen osaaminen (T5, L3,L6)
- ohjata oppilasta käyttämään tieto- ja viestintäteknologian mahdollisuuksia käsityön suunnittelussa, valmistuksessa ja dokumentoinnissa, sekä yhteisöllisen tiedon tuottamisessa ja jakamisessa (T6, S1- S5, L5)
- Ohjata oppilasta tuntemaan käsityön, kädentaitojen ja teknologisen kehityksen merkitys omassa elämässään, yhteiskunnassa, yrittäjyydessä ja muussa työelämässä paikallisen luonnonmateriaalin työstäminen alkulähteestä tuotteeksi, vahvistetaan taloudellista ja tarkoituksenmukaista materiaalien käyttöä, tutustuminen/kokeilu yrittäjyyteen sekä ohjata oppilaita tutustumaan paikalliseen käsityöhön ja teknologian prosessiin työelämässä (L6)
- Ohjata oppilasta taloudelliseen ajatteluun ja kehittämään käsityöprosessiin liittyviä valintoja, jotka edistävät kestävää elämäntapaa, tutustuminen/kokeilu yrittäjyyteen, paikallisiin kierrätysmahdollisuuksiin tutustuminen, luonnonmateriaalinen luvanvarainen hyödyntäminen (jokamiehen oikeudet), paikallisten tuotteiden hinta/laatuvertailua S8 L1,L4,L7

Valinnaisaineen tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet

Sisältöjen toteuttaminen antaa oppilaalle monipuolisen kokemuksen käsityön alueista ja mahdollisuuden useiden käsityötaitojen omaksumiseen. Käsityön opetuksen sisältöalueet (S1 Innovointi, S2 Muotoilu, S3 Kokeilu, S4 Dokumentointi ja arviointi, S5 Tekeminen, S6 Työturvallisuus, S7 Yrittäjämäinen oppiminen ja S8 Tiedostaminen ja osallistuminen) ovat valinnaisaineessa mukana.

Sisältöalueista muodostetaan useita sisältöjä yhtäaikaisesti toisiinsa liittäviä, yhtenäisiä oppimistehtäviä.

Valinnaisaineen oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät erityispiirteet

Opetuksessa hyödynnetään kouluympäristöä, luonnonympäristöä ja digitaalisia oppimisympäristöjä. Opetuksessa käytetään sekä teknisen työn että tekstiilityön työtapoja. Projektityöskentely ja opintokäynnit monipuolistavat valinnaisen käsityön oppimista.

Oppilaan oppimisen arviointi valinnaisessa käsityössä

Arvioinnissa käytetään pohjana valtakunnallisia päättöarvioinnin kriteerejä. Numeroarvosana laaditaan yhdessä käsityön opetukseen osallistuneiden opettajien kesken.

2. Liikunta

Valinnaisaineen tehtävä

Liikunnan valinnaisaine syventää kaikille yhteistä oppiainesta. Yhteisen oppiaineksen lisäksi valinnaisryhmän toiveiden mukaisesti oppilailla on mahdollisuus tutustua moniin eri (esim. tennis, squash, trampoliinihypyt, akrobatia) lajeihin.

Valinnaisaineen opetuksen tavoitteet

Valinnaisaine mahdollistaa lajitaitojen syventämisen – liikuntaryhmän harrastuksen suunnassa – ja vahvistaa etenkin lajitaitojen vaatimia kunto-ominaisuuksia ohjelmoidusti.

Yleisten tavoitteiden ohella toivotaan kullekin löytyvän oma laji, jota voi omalla tavalla harrastaa koulun jälkeenkin. Opiskelun luonne on joko ryhmässä tapahtuvaa tai opettajan tekemään henkilökohtaiseen ohjelmaan perustuvaa harjoittelua, kilpailua tai esittämistä.

Liikunnan perusopetuksen tavoitteista valinnaisaineen opetuksen tavoitteina korostuvat:

- T1 kannustaa oppilasta fyysiseen aktiivisuuteen, kokeilemaan erilaisia liikuntamuotoja ja harjoittelemaan parhaansa yrittäen (L3)
- T5 kannustaa ja ohjata oppilasta arvioimaan, ylläpitämään ja kehittämään fyysisiä ominaisuuksiaan: voimaa, nopeutta, kestävyyttä ja liikkuvuutta (L3),
- T9 ohjata oppilasta toimimaan reilun pelin periaatteella sekä ottamaan vastuuta yhteisistä oppimistilanteista (L3, L6)
- T11 huolehtia siitä, että oppilaat saavat riittävästi myönteisiä kokemuksia omasta kehosta, pätevyydestä ja yhteisöllisyydestä (L3)
- T12 auttaa oppilasta ymmärtämään riittävän fyysisen aktiivisuuden ja liikunnallisen elämäntavan merkitys kokonaisvaltaiselle hyvinvoinnille (L1, L3)
- T13 tutustuttaa oppilas yleisten liikuntamuotojen harrastamiseen liittyviin mahdollisuuksiin, tietoihin ja taitoihin, jotta hän saa edellytyksiä löytää itselleen sopivia iloa ja virkistystä tuottavia liikuntaharrastuksia (L7)

Liikunnan opetuksen **sisältöalueet** (S1 fyysinen toimintakyky, S2 Sosiaalinen toimintakyky ja S3 Psyykkinen toimintakyky) läpäisevät myös valinnaisaineen.

Valinnaisaineen oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät erityispiirteet

Opetuksessa hyödynnetään kouluympäristöä, luonnonympäristöä ja lähialueen mahdollisuuksia. Valinnaisaine liikunnassa liikuntamuotoina voidaan toteuttaa paikallisia ja oppilaan esille nostamia liikuntamuotoja, kun ne edistävät liikunnanopetuksen yleisiä tavoitteita.

Oppilaan oppimisen arviointi valinnaisessa liikunnassa

Arviointi suoritetaan vuosiluokilla 8–9 numeroarviointina pohjautuen liikunnan yleisopetuksen kriteereihin, mutta harrastuneisuutta painottaen.

3. Kotitalous

Valinnaisaineen tehtävä

Kotitalouden opetuksen tehtävä valinnaisaineena on syventää ja laajentaa yhteisenä oppiaineena opittuja kotitalouden taitoja ja vahvistaa oppilaiden kotitaloudellisen osaamisen perustaa. Kotitalouden osaaminen tarkoittaa taitoja ja kykyjä toteuttaa kotitalouden tehtäviä arjen perusedellytysten toteutumiseksi ja perheenjäsenten hyvinvoinnin edistämiseksi. Kotitalousopetuksessa kehittyvät huolenpidon taidot ja kasvu perheen, kodin ja yhteiskunnan aktiivisiksi jäseniksi.

Kotitalouden valinnaisaineen opetuksessa perustana ovat 7-9 opetussuunnitelman tavoitteet, keskeiset sisältöalueet ja arviointi. Oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät erityispiirteet ratkaistaan koulukohtaisesti ja koulujen omien painotusten mukaisesti.

Valinnaisaineen opetuksen tavoitteet

Käytännön toimintataitojen yhteisistä tavoitteista valinnaisaineen opetuksessa korostuvat T1, T2, T3 ja T5, yhteistyö- ja vuorovaikutustaidoista T7 sekä tiedonhankinnan taidoista T10, T12 ja T13.

Käytännön toimintataidot

- T1 ohjata oppilasta suunnittelemaan, organisoimaan ja arvioimaan työtä ja toimintaa (L3)
- T2 ohjata oppilasta harjoittelemaan kotitalouden hallinnassa tarvittavia kädentaitoja sekä kannustaa luovuuteen ja estetiikan huomioimiseen (L3)
- T3 ohjata ja rohkaista oppilasta valitsemaan ja käyttämään hyvinvointia edistävästi ja kestävän kulutuksen mukaisesti materiaaleja, työvälineitä, laitteita sekä tieto- ja viestintäteknologiaa (L5, L7)
- T5 ohjata ja motivoida oppilasta toimimaan hygieenisesti, turvallisesti ja ergonomisesti sekä ohjata kiinnittämään oppilaan huomiota käytettävissä oleviin voimavaroihin (L5, L7)

Yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot

- T7 aktivoida oppilasta tunnistamaan arjen rakentumista sekä kulttuurisesti monimuotoisia toimintaympäristöjä ja kotitalouksien perinteitä (L2, L4)

Tiedonhallintataidot

- T10 kannustaa oppilasta hankkimaan ja arvioimaan kotitalouteen liittyvää tietoa sekä ohjata käyttämään luotettavaa tietoa valintojen perustana (L1, L4, L6)
- T12 ohjata oppilasta ongelmanratkaisuun erilaisissa tilanteissa ja ympäristöissä (L1, L7)

- T13 ohjata oppilasta kestävään elämäntapaan kiinnittämällä oppilaan huomiota ympäristö- ja kustannustietoisuuteen osana arjen valintoja (L7)

Valinnaisaineen tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet
Sisältöjen vaihtelevalla valinnalla oppilaiden kanssa yhteistyössä edistetään monipuolista kotitaloudellista osaamista. Oppimistehtävien suunnittelussa ja toteutuksessa huomioidaan paikalliset, alueelliset ja globaalit aiheet. Oppimistehtävät voivat vaihdella paikallisten olosuhteiden ja koulun omien painotusten mukaisesti kotitalouden kaikilta sisältöalueilta (S1 Ruokaosaaminen ja ruokakulttuuri, S2 Asuminen ja yhdessä eläminen sekä S3 Kuluttaja- ja talousosaaminen kodissa.)

Valinnaisaineen oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät erityispiirteet
Opetuksessa hyödynnetään niin kouluympäristöä kuin digitaalisiakin ympäristöjä ja yhteistyöverkostoja koulun ulkopuolella. Tiedonhankinnan taitoja harjoitellaan painottaen digitaalisia oppimisympäristöjä. Oppimistehtävät harjaannuttavat oppilaita soveltamaan koulussa opittuja asioita omaan elämänvaiheeseensa ja arkeensa.

Oppilaan oppimisen arviointi valinnaisessa kotitaloudessa
Arvioinnissa käytetään pohjana valtakunnallisia päättöarvioinnin kriteerejä. Arviointi annetaan numeroarviointina.

4. Erätaito

Valinnaisaineen tehtävä
Erätaidon opetuksen tehtävänä on siirtää eränkäynnin perinteitä ja nykyajan sovellutuksia oppilaiden taidoiksi (L2-L5) sekä herättää oppilaissa innostus liikkua luonnossa. Tavoitteena on lisäksi opettaa oppilaalle halu kunnioittaa luontoa ja sen kestävää käyttöä (L3, L7).

Valinnaisaineen tavoitteet:
- T1 ohjata oppilasta suunnittelemaan työskentelyään sekä ideoimaan, tutkimaan ja kokeilemaan yritteliäästi (S1, S2, S3)
- T2 opastaa oppilasta tutustumaan ja käyttämään monipuolisesti erilaisia pyyntivälineitä, materiaaleja ja tarkoituksenmukaisia työtapoja sekä kehittämään innovaatioita (S2)
- T3 ohjata oppilasta käyttämään sujuvasti eränkäynnin käsitteitä, merkkejä ja symboleja sekä vahvistamaan visuaalista, materiaalista ja teknologista ilmaisuaan (S1)
- T4 ohjata oppilasta havainnoimaan, ennakoimaan ja reagoimaan luonnossa esiintyviin ilmiöihin ja toimimaan turvallisesti (S3)
- T5 ohjata oppilasta käyttämään tieto- ja viestintäteknologian mahdollisuuksia eränkäynnin suunnittelussa, valmistelussa, turvatekijänä ja dokumentoinnissa, sekä yhteisöllisen tiedon tuottamisessa ja jakamisessa(S1, S3)
- T6 ohjata oppilasta taloudelliseen ajatteluun ja kehittämään taloudenpitoon liittyviä valintoja, jotka edistävät kestävää elämäntapaa (S2)
- T7 antaa oppilaille näköaloja luonnonvara-alan ammatteihin ja niissä tarvittaviin taitoihin sekä jatko-opintomahdollisuuksiin (S2)

Valinnaisaineen tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet

Erätaidon keskeiset sisältöalueet ovat:

- S1 Suomalainen eränkäyntikulttuuri
- S2 Luonto elannon antajana nyky-yhteiskunnassa
- S3 Kansalaisen perustaidot maastossa

Erätaitojen opiskeluohjelma voi sisältää seuraavia aiheita:

- Suomalainen metsästyskulttuuri ja metsästystutkinnon valmennuskurssi
- Jaksossa käydään läpi suomalaiset villieläimet ja riistaeläimet, metsästysmuodot ja keskeinen lainsäädäntö sekä riistanhoitoa. Jakson jälkeen halukkaat voivat suorittaa riistahallinnon maksullisen metsästäjätutkinnon.
- Ampuma-aseet ja niiden turvallinen käsittely
- Ampumaharjoittelu järjestetään erilaisilla aseilla ampumaradalla tai sisäampumaradalla ja opetellaan turvallinen aseen käsittely sekä säilytys.
- Suunnistaminen, retkeily ja leiriytyminen
- Aiheena ovat suunnistustaidot, sähköisin-, manuaalisin ja perinteisin välinein, pukeutuminen, ruoanvalmistus, jokamiehen oikeudet, majoitteen pystytys sekä tulenteko erilaisissa olosuhteissa.
- Ensiaputaidot ja pelastustoiminta sekä selviytymistaidot
- Opiskellaan toimintaa ongelmatilanteissa, opitaan toimimaan puutteellisin välinein erämaassa.
- Ympäristönsuojelu
- Opetellaan liikkumista luonnossa siten, että ihmisen jälkiä jää mahdollisimman vähän luontoon, pohditaan ihmisen vaikutusta luontoon.
- Virkistyskalastus ja kalatalous
- Perehdytään eri virkistyskalastusmuotoihin. Osa ohjelmasta toteutetaan luokkatiloissa, osa vesillä. Kalatalouden osalta on sisältönä perusteet: kalastus, kalanviljely, kalavesien hoito, kotitarvekalastus, matkailukalastus ja kalatalouden työpaikat Inarissa.
- Poro- ja luontaistalous
- Perehdytään porotalouden perusteisiin: poronhoitotyöt; porojen laitumet ja lisäruokinta; porojen sairaudet; porokadot ja -vahingot; porojen käsittely, kuljetus, teurastus ja lihantarkastus; porotalouden rakennelmat, rakennukset ja tekniset apuvälineet; poronhoitoalueen luonnonolot. Luontaistalouden osa-alueina käydään läpi marjastus, sienestys, yrttien poiminta, metsästys ja kullanhuuhdonta tulonlähteenä ja talouden lisänä sekä luontomatkailu Inarissa.

Oppilaan oppimisen arviointi valinnaisessa erätaidossa

Valinnaisaineen arviointi perustuu jatkuvaan työskentelyn ja työskentelystä oppimisen arviointiin, oppilaan tuotosten arviointiin, oppilaan itsearviointiin ja kokeiden tuloksiin. Jatkuvassa työskentelyn arvioinnissa otetaan huomioon oppilaan kotona ja tunnilla suorittamat tehtävät sekä oppilaan taito suoriutua tehtävistä yksin, ryhmässä tai parin kanssa. Lisäksi arvioidaan oppilaan kykyä tehdä suunnitelmia ohjeiden mukaan, ottaa vastuuta työskentelystään, välineistä ja aikataulun noudattamisesta. Oppilaan tuotoksina arvioidaan kirjallista työskentelyä, esitelmiä sekä yksin tai ryhmässä tehtyjä projektitöitä. Valinnaisaineen opiskelusta oppilas saa numeron todistukseensa.

5. Kuvataide-musiikki (KUMU)

Valinnaisaineen tehtävä

Kuvataide-musiikki (KUMU) -valinnaisaineen opetuksessa luodaan mahdollisuuksia kuvataiteen ja musiikin keinoin monipuoliseen kulttuuriseen ilmaisuun, kulttuurin kokemiseen ja yhteiseen osallisuuteen. Opetuksen tavoitteet ja sisällöt määritellään kuvataiteen ja musiikin tavoitteista ja sisällöistä oppilaiden omien vahvuuksien ja kiinnostusten pohjalta. Tavoitteena on kiinnostuksen kasvattaminen kulttuurin tekemiseen, kokemiseen ja tuntemiseen elinaikaiseksi toiminnaksi.

Valinnaisaineen tavoitteet

- kannustaa oppilasta kehittämään taitojaan ja luovuuttaan yhdistäen kuvataidetta ja musiikkia rohkeasti, luovasti ja ahkerasti (L1, L2)
- kehittää oppilaan kykyä ymmärtää eri taidelajien harrastusta ihmisen hyvinvointia lisäävänä toimintana (L2, L3)
- kehittää oppilaiden yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja musiikin ja kuvataiteen alalla kokemuksiksi ja yhteisesti tuotetuiksi teoksiksi (L2, L4)
- ohjata oppilasta hyödyntämään teknologiaa laajasti osana eri taidelajien kokemista, tuottamista ja yhdistämistä (L5,L6)
- ohjata oppilasta ymmärtämään eri taidelajeja omaa kulttuuritaustaa ja perinnettä arvostaen (L7)

Valinnaisaineen tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet

Sisällöt valitaan joustavasti kuvataiteen ja musiikin vuosiluokkien 7-9 opetussuunnitelmien sisältöalueilta yhteistyössä oppilaiden kanssa heidän vahvuuksiensa ja kiinnostustensa pohjalta. Valinnassa huomioidaan koulukohtaiset painopisteet ja erityispiirteet.

Oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät erityispiirteet

Kuvataide-musiikki- valinnaisaineessa työskennellään kuvataiteen ja musiikin oppimisympäristöissä. Aiheita käsitellään usein projektinomaisesti usean oppimiskerran kokonaisuuksina. Olennainen osa työskentelyä on teknologinen oppimistuotosten tuottaminen, käsittely ja tallentaminen.

Oppilaan oppimisen arviointi kuvataide-musiikki (KUMU)- valinnaisaineessa

Arviointi pohjautuu koulukohtaisesti määriteltyihin tavoitteisiin. Arviointi kohdistuu työskentelyprosesseihin ja erilaisiin oppimistuotoksiin, esityksiin, näytöksiin, näyttelyihin ja projektitöihin. Jatkuvassa arvioinnissa opettaja antaa ohjaavaa palautetta ja oppilas arvioi itse omaa onnistumistaan ja ryhmän onnistumista. Oppilaat arvioivat myös toinen toistaan. Todistukseen valinnaisaineen arviointi merkitään numeroin.

6. Matkailukielet

Valinnaisaineen tehtävä

Valinnaisaine matkailukielet syventää ja laajentaa oppilaiden aiemmin hankkimaa kielitaitoa ja painopisteenä opinnoissa on matkailualalla tarvittava kielitaito. Inarin kunnan tärkein elinkeino on matkailu, joten matkailukielten opinnot ovat luonteva osa paikallista opetussuunnitelmaa. Matkailukielet vahvistavat oppilaiden tarvitsemia taitoja matkailijoina sekä antavat heille toisaalta taitoja, joita he voivat hyödyntää esimerkiksi kesätöissä matkailualan yrityksissä.

Valinnaisaineen opetuksen tavoitteet

Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen

- ohjaa oppilasta havaitsemaan kielitaidon merkitys matkailussa (L1, L2)
- kannustaa oppilasta löytämään millaisia säännönmukaisuuksia matkailukielissä on, miten samoja asioita ilmaistaan eri kielissä (L1, L2)
- laajentaa käsitystä globalisoituvasta matkailumaailmasta ja siinä toimimisen mahdollisuuksista (L1, L2, L3, L7)

Kielenopiskelutaidot

- rohkaisee oppilasta asettamaan tavoitteita, hyödyntämään monipuolisia tapoja oppia kieliä ja arviomaan oppimistaan itsenäisesti ja yhteistyössä (L1, L3)
- ohjaa oppilasta myönteiseen vuorovaikutukseen, jossa tärkeintä on viestin välittyminen (L1, L2)
- kehittää oppilaan taitoa soveltaa luovasti kielitaitoaan (L1, L3)

Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa

- rohkaisee oppilasta osallistumaan keskusteluihin erilaisissa matkailutilanteissa (L4)
- tukee oppilaan aloitteellisuutta viestinnässä, kompensaatiokeinojen käytössä ja merkitysneuvottelujen käymisessä (L4, L6)
- auttaa oppilasta tunnistamaan viestinnän kulttuurisia piirteitä ja tukea oppilaan rakentavaa kulttuurienvälistä viestintää (L2)

Kehittyvä kielitaito, taito tulkita tekstejä

- tarjoaa oppilaalle mahdollisuuksia kuulla ja lukea monenlaisia matkailuun liittyviä tekstejä eri lähteistä sekä tulkita niitä käyttäen eri strategioita (L4)

Kehittyvä kielitaito, taito tuottaa tekstejä

- ohjaa oppilasta tuottamaan sekä puhuttua että kirjoitettua matkailuaiheista tekstiä (L5, L6)
- ohjaa oppilasta kiinnittämään huomiota rakenteiden monipuolisuuteen ja hyvään kielenkäyttöön (L5, L6)

Valinnaisaineen tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet

Koulut voivat itse valita mitä kieliä matkailupainotteisissa kieltenopinnoissa opiskellaan. Opiskeltavat matkailukielet valitaan yhdessä oppilaiden kanssa huomioon ottaen koulujen opettajaresurssit.

- S1 Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen
- Tutkitaan ja vertaillaan piirteitä, jotka ovat matkailukielelle ominaisia ja käytetään pohjana aikaisemmin kieltenopinnoissa opittuja sisältöjä. Muodostetaan käsitys matkailukielten erityispiirteistä. Pohditaan kieliin ja kulttuureihin liittyviä ennakko-oletuksia.
- S2 Kielenopiskelutaidot
- Vahvistetaan edelleen kieltenopiskelutaitoja. Harjoitellaan oppimateriaalin monipuolista käyttöä, sanastojen käyttöä, kokonaisuuksien hahmottamista, ryhmittelyä, tiedon hakemista ja tiedon luotettavuuden arviointia.
- S3 Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa, taito tulkita tekstejä, taito tuottaa tekstejä

Sisällöt valitaan yhdessä oppilaiden kanssa ja keskeistä on nuorten näkökulma matkailuun. Sisältöjä valittaessa otetaan huomioon myös ajankohtaisuus, tutustuminen matkailuelämään ja oppilaiden osallisuus ja toimijuus sekä paikallisesti että globaalisti. Sanastoa ja rakenteita opetellaan monenlaisista teksteistä, kuten kertovista, kuvaavista tai vaikuttavista teksteistä. Havainnoidaan ja harjoitellaan runsaasti erilaisia vuorovaikutustilanteita eri viestintäkanavia käyttäen.

Valinnaisaineen oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet

Tavoitteena on, että kielenkäyttö olisi mahdollisimman asianmukaista, luonnollista ja oppilaille merkityksellistä. Työskentelyssä korostuu pari- ja ryhmätyö sekä yhdessä oppiminen erityyppisissä oppimisympäristöissä. Opetuksessa käytetään monipuolisesti eri oppimisympäristöjä, viestintäkanavia ja – välineitä. Pelillisyyden, musiikin ja draaman avulla oppilaat voivat kokeilla kasvavaa kielitaitoaan ja käsitellä asenteita. Oppilaat hankkivat teksteistä tietoa, jota he edelleen jakavat ja julkaisevat. Oppilaita ohjataan aktiiviseen toimijuuteen ja itsenäiseen vastuun ottoon omasta oppimisestaan. Oppilaat tutustuvat ympäröivän yhteisön monikielisyyteen ja – kulttuurisuuteen, johon matkailu tuo oman leimansa. Oppilaille tarjotaan myös mahdollisuuksia harjoitella kansainvälistä yhteydenpitoa, jossa voidaan hyödyntää tieto- ja viestintätekniikkaa. Tutustutaan paikalliseen matkailutoimintaan ja voidaan tehdä vierailuja alueen matkailuyrityksiin.

Oppilaan oppimisen arviointi matkailukielet valinnaisaineessa

Oppimista arvioidaan monipuolisin keinoin koko oppimisprosessin ajan ja apuna käytetään myös oppilaiden itse- ja vertaisarviointia. Arviointi kohdistuu kaikkiin tavoitteisiin ja arvioinnissa otetaan huomioon kaikki kielitaidon osa-alueet. Oppimista ohjaavan ja kannustavan palautteen avulla oppilaita autetaan tulemaan tietoisiksi omista taidoistaan ja kehittämään niitä. Oppilaita kannustetaan käyttämään oppimaansa kielitaitoa erilaisissa viestintätilanteissa. Valinnaisaine arvioidaan numerolla.

7. Saamelaiskulttuuri

Valinnaisaineen tehtävä

Saamelaiskulttuuri-valinnaisaineen syvennetään oppilaiden omaan kulttuuriin liittyviä tietoja ja taitoja. Saamelaiskulttuuri-valinnaisaineessa opitaan oman työskentelyn kautta. Opetuksessa käytetään monipuolisia työtapoja. Opetus tapahtuu pääosin saamen kielellä. Oppisisällöt ajoitetaan vuoden kierron ja vaihtuvien teemojen mukaan. Opetuksen resurssina käytetään lähiympäristöä, saamelaisyhteisöä, saamelaista mediaa ja saamelaisia laitoksia sekä yhteistyökumppaneita.

Käsiteltäviä aihepiirejä ovat luontaiselinkeinot esim. poronhoito ja luontaistalous, saamenkieliset laulut ja joiku, perinneruuat, käsityö ja taide. Kurssi noudattaa vuorokurssi-periaatetta.

Valinnaisaineen opetuksen tavoitteet

- T1 tukea oppilaan omaa alkuperäistä identiteettiä. (L1, L2, L3)
- T2 kehittää kielellisiä valmiuksia ja edistää omaa kulttuuria (L2, L4, L5)
- T3 tutustuttaa saamelaisyhteisöön ja saamelaislaitoksiin. (L6, L7)

Valinnaisaineen tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet

- S1 Elinkeinot

Perehdytään saamelaiseen luontaistalouteen, esimerkiksi kalastus, poronhoito, metsästys, keräily, maatalous.

- S2 Perinneruuat
- Ruokatarvikkeiden hankinta ja valmistaminen esimerkiksi suolakala, kuivahauki, leipäjuusto, perinteiset rieskat eli kakut, kalapottu, kumpukset, käristys.
- S3 Saamelainen musiikki
- Saamelainen musiikkiperinne, saamen musiikin erilaiset muodot, ja niiden analysointi.
- S4 Saamelainen taide
- Perehdytään saamelaistaiteeseen ja taiteilijoihin menneisyydessä ja nykypäivänä sekä taiteen erilaisiin ilmentymiin ja tapahtumiin. Erityishuomion saa esimerkiksi Saamelaisnuorten taidetapahtuma.
- S5 Saamelainen yhteisö kulttuurin säilyttäjänä
- Yhteistyö eri toimijoiden kanssa esimerkiksi saamenpäivän viettäminen saamelaisen päiväkodin/kielipesän lasten tai vanhusten kanssa: ruokailu, vierailija, loru- ja liikuntaleikit.

Oppilaan oppimisen arviointi saamelaiskulttuuri valinnaisaineessa

Kurssin arviointi perustuu jatkuvaan työskentelyn arviointiin, oppilaan tuotosten arviointiin, vertaisarviointiin, oppilaan itsearviointiin ja erilaisiin näyttöihin. Jatkuvassa työskentelyn arvioinnissa otetaan huomioon oppilaan kotona ja tunnilla suorittamat tehtävät sekä oppilaan taito suoriutua tehtävistä yksin, ryhmässä tai parin kanssa. Lisäksi arvioidaan oppilaan kykyä tehdä suunnitelmia ohjeiden mukaan, ottaa vastuuta työskentelystään, välineistä ja aikataulun noudattamisesta. Oppilaan tuotoksina arvioidaan kirjallista työskentelyä, esitelmiä, esityksiä sekä yksin tai ryhmässä tehtyjä projektitöitä. Valinnaisaine arvioidaan numerolla.

8. Tukioppilastoiminta

Valinnaisaineen tehtävä

Tukioppilastoiminta on kunkin ikäluokan tarpeista lähtevää, oppilaslähtöistä tukitoimintaa. Tukioppilastoiminnan tarkoituksena on, että oppilaasta kehittyy aktiivinen, oma-aloitteinen ja vuorovaikutustaidot hallitseva nuori. Tukioppilaat ovat koulun 8. ja 9. vuosiluokan oppilaita, jotka tukevat nuorempien oppilaiden koulunkäyntiä yhteistyössä koulun aikuisten kanssa. Tukioppilaan ominaisuuksia ovat avoimuus, ulospäin suuntautuneisuus, kyky tulla toimeen erilaisten ihmisten kanssa ja halu toimia rakentavasti yhteisössä. Tukioppilaalla on lisäksi kykyä kouluyhteisön sääntöjen noudattamiseen ja pyrkimys oman koulutyön hyvään hoitamiseen. Tukioppilaat valitaan haastattelujen tai hakemusten sekä kouluyhteisöltä saadun palautteen perusteella.

Valinnaisaineen opetuksen tavoitteet

- vahvistaa oppilaan sosiaalisia taitoja ja tukea nuoren kasvua (L1, L2)
- vahvistaa oppilaan itsetuntoa ja opetella toisen oppilaan tukemisen taitoja (L2, L3)
- lisätä ja kehittää oppilaan kuuntelu- ja keskustelutaitoja (L2)
- edistää nuorten ja aikuisten välistä yhteistyötä (L2, L5, L6)
- lisätä nuorten vastuuntuntoa ja vaikutusmahdollisuuksia (L4, L5, L7)
- tuoda iloa ja vaihtelua koulun arkeen järjestämällä tapahtumia ja juhlia (L2)

Valinnaisaineen tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet

Sisällöt valitaan joustavasti siten, että ne edistävät kouluyhteisön oppilaiden hyvinvointia ja osallisuutta ja ovat ajankohtaisia. Sisältöjen avulla perehdytään tukioppilastoiminnan periaatteisiin, tehdään itsetuntemus- ja vuorovaikutusharjoituksia ja pohditaan ihmissuhteiden hyvää hoitamista kotona, koulussa ja eri-ikäisten ihmisten kesken. Sisältöjen avulla löydetään keinoja kiusaamisen ennaltaehkäisemiseen ja kiusaamiseen puuttumiseen. Lisäksi käydään vierailuilla päiväkodeissa ja vanhusten hoivayksiköissä. Järjestetään juhlia ja tapahtumia kouluyhteisössä.

Valinnaisaineen oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät erityispiirteet

Tukioppilaat keskustelevat ja jakavat tietoa koulun palveluista, kerhoista ja muista nuorten palveluista hyödyntämällä tieto- ja viestintätekniikkaa. Tukioppilaat myös tarvittaessa kertovat koulun aikuisille havaitsemistaan huolen aiheista. Oppilaat ja opettaja suunnittelevat yhdessä oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät erityispiirteet.

Oppilaan oppimisen arviointi tukioppilastoiminta valinnaisaineessa

Oppilaan osaamista ja taitojen kehittymistä arvioidaan monipuolisesti koko oppimisprosessin ajan määriteltyjen tavoitteiden perustalta. Arviointi on jatkuvaa, työskentelyn kuluessa opettajan antamaa arvioivaa ja ohjaavaa palautetta, oppilasryhmän keskinäistä arviointia ja oppilaan itsearviointia. Arviointi annetaan todistukseen numeroarviointina.

LUKU 13 VUOSILUOKAT 1-2

13.1 Siirtymä esiopetuksesta perusopetukseen sekä vuosiluokkien 1-2 tehtävä

Perusopetuksen kullakin vuosiluokkakokonaisuudella on yhteisten tehtävien lisäksi oma erityinen tehtävänsä. Sen hoitaminen edellyttää oppilaiden ikäkauden ja kehitysvaiheen huomioonottamista sekä huolenpitoa oppilaiden sujuvista ja turvallisista siirtymistä koulupolun nivelkohdissa.

Siirtymä esiopetuksesta perusopetukseen

Lapsen siirtyminen esiopetuksesta perusopetukseen edellyttää suunnitelmallista yhteistyötä esiopetuksen ja alkuopetuksen henkilöstön kesken. Tarvitaan oppimisympäristöjen, toimintatapojen ja ohjaavien asiakirjojen molemminpuolista tuntemista. Yhteistyö huoltajien kanssa ja keskinäisen luottamuksen rakentaminen on tärkeätä. Jokaisen lapsen tilanne, oppimisvalmiudet ja tarpeet otetaan huomioon. Lasten mahdollisesti tarvitsema oppimisen ja koulunkäynnin tuki turvataan koulun aloitusvaiheessa ja tarkistetaan aamu- ja iltapäivätoimintaan tai kerhotoimintaan osallistumisen tarpeet ja mahdollisuudet. Lapsia kannustetaan olemaan ylpeitä esiopetuksen aikana opituista taidoista. Heitä rohkaistaan liittymään uuteen ryhmään ja toimimaan uudessa ympäristössä kohtaamiensa aikuisten kanssa.

Vuosiluokat 1-2: Koululaiseksi kasvaminen

Vuosiluokkien 1-2 opetuksessa otetaan huomioon esiopetuksen ja sitä edeltäneen varhaiskasvatuksen antamat valmiudet. Vuosiluokkien 1-2 erityisenä tehtävänä on luoda perusta oppilaiden myönteiselle käsitykselle itsestä oppijana ja koululaisena sekä kehittää valmiuksia myöhempää työskentelyä ja oppimista varten. Perusopetuksen alussa jokaisen oppilaan edistymisen huolellinen seuranta on erityisen tärkeää, jotta voidaan huolehtia siitä, että oppilaalla on edellytykset opinnoissa etenemiseen.

On tärkeätä, että jokainen oppilas saa rohkaisevaa palautetta ja tilaisuuksia uusien asioiden oppimisesta nouseville ilon ja onnistumisen kokemuksille. Oppilaita kannustetaan tuomaan esiin kiinnostuksen kohteensa ja löytämään uusia. Opetus suunnitellaan riittävän haasteelliseksi kunkin oppilaan tarpeita ajatellen. Koulussa ei sallita minkäänlaista kiusaamista eikä syrjivää käyttäytymistä. Oppilaita ohjataan yhdessä toimimiseen, omatoimisuuteen ja vastuunottoon omista koulutehtävistä. Kielellisten, sosiaalisten sekä motoristen taitojen ja muistin kehittymiseen samoin kuin kunkin omaan kehitysrytmiin kiinnitetään erityistä huomiota. Tavoitteena on, että kehitykseen ja oppimiseen liittyvät vaikeudet tunnistetaan varhain ja tuki annetaan oikea-aikaisesti. Työtavoissa korostuvat havainnollisuus ja toiminnallisuus, leikki ja pelillisyys sekä mielikuvitus ja tarinallisuus. Koulun aloitusta ja koululaiseksi kasvamista tuetaan yhdessä kotien kanssa.

Esiopetuksen oppimiskokonaisuudet muuttuvat vuosiluokilla 1-2 oppiaineiksi, mutta opetus voi olla edelleen pääosin eheytettyä. Oppilaiden omatoimisuutta, yhdessä tekemisen taitoja sekä asioiden välisten yhteyksien ymmärtämistä edistetään toteuttamalla luvun 4 mukaisia monialaisia oppimiskokonaisuuksia. Tällöin tarjoutuu myös enemmän tilaisuuksia yhteistyöhön niin esiopetuksen kuin ylempien vuosiluokkien kanssa.

Vuosiluokkien 2 ja 3 välinen siirtymävaihe

Siirtymävaiheessa on tärkeä varmistaa opiskelun edellyttämien perustaitojen hallinta ja tukea kunkin oppilaan itseluottamusta koululaisena. Oppilaita tuetaan erityisesti lukemisen, kirjoittamisen sekä matematiikan valmiuksissa ja opiskelutaidoissa. Myös itsenäisen ja ryhmässä työskentelyn taitojen vahvistaminen sekä vastuullisuuteen oppiminen tulevat entistä tärkeämmiksi. Oppilaille ja huoltajille annetaan tietoa koulun tarjoamasta kieliohjelmasta ja opintojen järjestelyistä, alkavista uusista oppiaineista sekä mahdollisista valinnaisista tai vapaaehtoisista opinnoista. Heidän kanssaan pohditaan opiskelun asettamia vaatimuksia ja mahdollisesti uuteen ryhmään liittymistä.
Lain edellyttämä erityisen tuen päätöksen tarkistaminen tehdään ennen kolmannen vuosiluokan opintojen alkamista.

13.2 Laaja-alainen osaaminen vuosiluokilla 1-2

Laaja-alaisen osaamisen yleistavoitteet on määritelty luvussa 3. Tässä kuvataan, mitkä tavoitenäkökulmat painottuvat vuosiluokilla 1-2.
Laaja-alaisen osaamisen perusta luodaan esiopetuksessa ja sitä edeltävässä varhaiskasvatuksessa sekä perusopetuksen ensimmäisten vuosien aikana. Tavoitteena on, että oppilaan osaamisen kehittyminen vahvistaa edellytyksiä itsensä tuntemiseen ja arvostamiseen, oman identiteetin muotoutumiseen sekä kestävään elämäntapaan. Alusta lähtien on tärkeätä, että koulu tarjoaa jokaiselle oppilaalle vuorovaikutteisen ja kannustavan yhteisön, jossa oppilas voi tuntea tulevansa

kuulluksi, nähdyksi ja arvostetuksi. Kestävään elämäntapaan koulu kasvattaa eniten omalla esimerkillään. Kestävän elämäntavan edistämisessä korostuvat erityisesti yhdessä toimimisen taidot, lähiyhteisön kulttuurisen monimuotoisuuden havainnoiminen sekä luonnossa liikkuminen ja luontosuhteen vahvistaminen.

Ajattelu ja oppimaan oppiminen (L1)

Työskentelyn lähtökohtana ovat oppilaiden omat kokemukset, havainnot ja kysymykset. Ihmettelylle, oivaltamiselle, uuden löytämiselle ja keksimiselle, mielikuvitukselle sekä oppimisen ilolle on tilaa. Oppilaita kannustetaan kysymään ja kuuntelemaan, tekemään tarkkoja havaintoja, etsimään tietoa sekä tuottamaan ja kehittelemään yhdessä ideoita ja esittämään työnsä tuloksia. Ikäkaudelle sopivien ongelmanratkaisu- ja tutkimustehtävien avulla viritetään uteliaisuutta ja kiinnostusta ympäröivän maailman ilmiöitä kohtaan sekä vahvistetaan taitoa jäsentää, nimetä ja kuvailla ympäristöä. Oppilaita rohkaistaan myös kyseenalaistamaan havaitsemiaan asioita ja huomaamaan, että tieto voi olla joskus ristiriitaista ja epäselvää.

Oman ja yhteisen työn suunnittelemista, tavoitteiden asettamista ja työskentelyn arviointia harjoitellaan. Yhdessä pohditaan, milloin työssä on onnistuttu ja mistä sen tietää. Oppilaita ohjataan havaitsemaan edistymistään, tunnistamaan omat vahvuutensa oppijoina ja iloitsemaan onnistumisistaan. Heidän kanssaan keskustellaan opintoihin liittyvistä mahdollisista valinnoista ja autetaan ymmärtämään erilaisten vaihtoehtojen merkitys.

Monipuolinen liikkuminen ja motoriset harjoitukset tukevat ajattelun kehittymistä ja oppimista. Muistin, mielikuvituksen sekä eettisen ja esteettisen ajattelun kehittymistä tuetaan satujen ja tarinoiden, pelien, lorujen, laulujen ja leikkien, taiteen eri muotojen sekä monipuolisen vuorovaikutuksen avulla.

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu (L2)

Oppilaita rohkaistaan ja ohjataan myönteiseen vuorovaikutukseen ja yhteistyöhön. Oppitunnit, juhlat, leikit, pelit, ruokailuhetket sekä yhteistyö koulussa ja koulun ulkopuolella tarjoavat tilaisuuksia harjoitella toimimista monenlaisten ihmisten kanssa. Oppilaita kohdellaan arvostavasti ja ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin.

Oppilaita ohjataan arvostamaan oman perheensä ja yhteisönsä sekä muiden perinteitä ja tapoja. Koulutyössä tutustutaan läheiseen kulttuuriympäristöön sekä sen kulttuuriseen monimuotoisuuteen. Oppilaille avataan mahdollisuuksia tutustua kulttuuriperintöön sekä taiteeseen ja muuhun kulttuuritarjontaan ja saada kokemuksia myös kansainvälisyydestä. Tärkeätä on pohtia yhdessä, miten omaan ympäristöön ja sen kulttuuriin voi vaikuttaa. Oppilaat oppivat tuntemaan Lapsen oikeuksien sopimuksen pääperiaatteet ja pohtivat, mitä ne tarkoittavat heidän elämässään ja toiminnassaan.

Koulutyössä oppilaat voivat ilmaista itseään ja itselleen merkityksellisiä asioita monipuolisia esittämisen tapoja käyttäen. Oppilaita kannustetaan nauttimaan käden ja koko kehon taitojen kehittymisestä ja harjoittelemaan monenlaista esiintymistä. Mielikuvitus, kekseliäisyys ja

ilmaisutaidot kehittyvät muun muassa leikkien, seikkailujen, musiikin, draaman, saduttamisen, mediaesitysten, kuvallisen ja käsityöllisen ilmaisun sekä rakentelun ja muiden käden töiden keinoin.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot (L3)

Koulun aloittaminen edellyttää uudenlaisia itsestä huolehtimisen taitoja ja itsenäisyyden lisääntymistä. Koulutyöhön kuuluu oppilaiden ikäkaudelle sopivista vastuutehtävistä huolehtiminen luokka- ja kouluyhteisössä. Yhteisten pelisääntöjen, hyvien tapojen sekä kannustavan palautteen merkitys korostuu. Oppilaita ohjataan hahmottamaan aikaan ja paikkaan liittyviä käsitteitä ja niiden käytännön merkitystä. He harjoittelevat omien tunteiden tunnistamista ja ilmaisemista ja esimerkiksi leikkien ja draaman avulla kehittävät tunnetaitojaan.

Koulussa opitaan omaan ja yhteiseen hyvinvointiin, turvallisuuteen ja arjen sujumiseen liittyviä perusasioita. Huomiota kiinnitetään itsenäiseen ja turvalliseen liikkumiseen lähiympäristössä, turva- ja suojavälineiden käyttöön sekä omien tietojen ja taitojen kehittämiseen kävelijänä ja pyöräilijänä. Myös erilaisissa vaaratilanteissa tarvittavan toiminnan ja avun hakemisen taitoja harjoitellaan. Oppilaiden kanssa tutkitaan arjen teknologiaa ja sen merkitystä päivittäisessä elämässä sekä opitaan, mitä teknisten laitteiden turvallinen käyttö edellyttää. Oppilaiden muotoutuvista kulutustottumuksista keskustellaan, opitaan tarkastelemaan mainontaa ja median vaikutuksia sekä pohditaan mahdollisuuksia oman rahankäytön suunnitteluun. Oppilaita ohjataan kriittiseen kuluttajuuteen ja mietitään, mitä taloudellisuus, kohtuullisuus ja ympäristön huomioon ottaminen tarkoittavat kuluttajan valinnoissa ja mitä ne merkitsevät omassa toiminnassa.

Monilukutaito (L4)

Oppilaita ohjataan monilukutaitoisiksi, monenlaisten, ikäkaudelle ominaisten tekstien tulkitsijoiksi, tuottajiksi ja arvioijiksi. Teksteillä tarkoitetaan tässä sanallisten, kuvallisten, auditiivisten, numeeristen ja kinesteettisten symbolijärjestelmien sekä näiden yhdistelmien avulla ilmaistua tai ilmenevää tietoa. Monilukutaidon kehittymistä tuetaan perustamalla opetus moniaistisuudelle, kokonaisvaltaisuudelle ja ilmiökeskeisyydelle. Oppilaita kannustetaan käyttämään ja tuottamaan erilaisia tekstejä, nauttimaan niistä sekä ilmaisemaan itseään niiden avulla. Kirjoitettujen tekstien perusluku- ja kirjoitustaito kehittyy ja sujuvoituu. Samoin kehittyy taito käsitellä arkeen liittyen numeerista informaatiota, kuten lukumäärien eroja. Oppilaita ohjataan kehittämään kuvanlukutaitoa kokeilemalla kuvallisia ilmaisutapoja sekä tarkastelemaan visuaalisen vaikuttamisen keinoja lähiympäristössä.

Oppilaita ohjataan hankkimaan tietoa erilaisista lähteistä ja välittämään tietoa muille. Heitä ohjataan pohtimaan kuvitteellisen ja todellisen maailman suhdetta sekä myös sitä, että jokaisella tekstillä on tekijänsä ja tarkoituksensa. Näin opetuksessa tuetaan kriittisen ajattelun kehittymistä. Monilukutaitoiseksi kehittyäkseen oppilaat tarvitsevat sekä rikasta tekstiympäristöä että suojaavaa tukea median käytössä. Opetuksessa käytetään ikäkauden tarpeisiin soveltuvia tekstejä, kuten lehtiä, kirjoja, pelejä, elokuvia ja musiikkia sekä monimuotoisen ympäristön havainnointia ja oppilaiden tekemiä ja valitsemia sisältöjä. Tuottamisen taitoja kehitetään tulkitsemisen ja arvottamisen taitojen rinnalla. Oppilaille luodaan runsaasti tilaisuuksia kysyä ja ihmetellä, kertoa tarinoita, esittää näkemyksiään ja jakaa kokemuksiaan monenlaisia välineitä ja ilmaisun keinoja käyttäen.

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen (L5)

Opetuksessa hyödynnetään esiopetuksen aikana ja koulun ulkopuolella oppilaille karttuneita tieto- ja viestintäteknologian (tvt) tietoja ja taitoja. Leikkiin perustuva työskentely on edelleen keskeistä. Tieto- ja viestintäteknologian perustaitoja harjoitellaan ja opitaan käyttämään niitä opiskelun välineinä. Samalla opitaan keskeistä käsitteistöä. Oppilaat pohtivat myös, mihin tarkoituksiin tieto- ja viestintäteknologiaa käytetään lähiympäristössä ja mikä sen merkitys on arjessa.

Käytännön taidot ja oma tuottaminen: Koulutyössä harjoitellaan laitteiden, ohjelmistojen ja palveluiden käyttöä ja opetellaan niiden keskeisiä käyttö- ja toimintaperiaatteita. Samoin harjoitellaan näppäintaitoja sekä muita tekstin tuottamisen ja käsittelyn perustaitoja. Oppilaat saavat ja jakavat keskenään kokemuksia digitaalisen median parissa työskentelystä sekä ikäkaudelle sopivasta ohjelmoinnista. Pelillisyyttä hyödynnetään oppimisen edistäjänä. *Vastuullinen ja turvallinen toiminta:* Oppilaiden kanssa keskustellaan ja luodaan yhdessä tvt:n turvallisia käyttötapoja ja hyviä käytöstapoja. Huomiota kiinnitetään terveellisiin työasentoihin sekä sopivan pituisten työjaksojen merkitykseen hyvinvoinnille. *Tiedonhallinta sekä tutkiva ja luova työskentely:* Oppilaita opastetaan käyttämään keskeisiä hakupalveluita, kokeilemaan eri työvälineitä ja tekemään pienimuotoisia tiedonhankintatehtäviä eri aihepiireistä ja itseä kiinnostavista asioista. Heitä kannustetaan toteuttamaan tvt:n avulla ideoitaan yksin ja yhdessä toisten kanssa. *Vuorovaikutus ja verkostoituminen:* Oppilaat saavat kokemuksia oppimista tukevien yhteisöllisten palveluiden käytöstä ja harjoittelevat käyttämään tieto- ja viestintäteknologiaa erilaisissa vuorovaikutustilanteissa.

Työelämätaidot ja yrittäjyys (L6)

Koulutyössä oppilaat saavat monimuotoisia tilaisuuksia oppia työskentelemään yksin ja yhdessä toisten kanssa. Heitä ohjataan harjoittelemaan ryhmässä toimimista ja yhteistyötä, omien ideoiden sovittamista yhteen toisten kanssa sekä ikäkaudelle sopivaa vastuunkantoa. Oppilaita kannustetaan tutkimaan uusia asioita ja miettimään, missä itse on erityisen hyvä ja mitä voisi tehdä toisten hyväksi koulussa ja kotona. Heitä rohkaistaan toimimaan uusissa tilanteissa itseensä luottaen. Oppilaita opastetaan tutustumaan eri ammatteihin koulussa ja koulun ulkopuolella ja ymmärtämään niiden ja yleensä työn merkitys yhteiskunnassa, erityisesti perheiden arjen ja toimeentulon kannalta. Yhteistyö huoltajien ja koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa rikastaa työskentelyä.

Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävän tulevaisuuden rakentaminen (L7)

Ensimmäisestä luokasta lähtien oppilaat ovat mukana pohtimassa ja suunnittelemassa omaa opiskeluaan ja oman ryhmänsä työn tavoitteita ja toimintatapoja, työskentelytilojen järjestämistä ja viihtyisyyttä sekä ruokailuun, välitunteihin, juhliin ja retkiin sekä koulun muihin tapahtumiin liittyviä asioita. Oppilaiden kanssa keskustellaan, mitä oikeudenmukaisuus, yhdenvertaisuus ja vastavuoroisuus merkitsevät. Omien kokemusten kautta oppilaat tutustuvat demokraattisen toiminnan sääntöihin ja toteutumiseen käytännössä. Oppilaat kuuluvat oppilaskuntaan ja voivat osallistua itseään koskevista asioista päättämiseen ikätasonsa ja edellytystensä mukaisesti. Oppilaiden kanssa pohditaan, mitä heille merkitsee oikeudenmukainen ja kestävä tulevaisuus omassa maassa ja maailmassa ja mitä he voivat itse tehdä sen puolesta.

13.3 Inarin kunnan painotukset

Inarin kunnassa laaja-alaisen osaamisen painotuksina ovat Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu (L2) sekä Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot (L3). Laaja-alaisen osaamisen painotuksissa huomioidaan Inarin kunnan monikulttuurisuus, saamen kielet ja kulttuurit sekä luonnon monimuotoisuus, sen kestävä käyttö ja arvostaminen. Inarin kunnan perusopetuksessa suvaitsevaisuus ja eri yksilöiden sekä ryhmien välinen ymmärrys, kunnioitus ja yhteistyö nähdään erityisenä tavoitteena.

Koululaiseksi kasvamiseen kuuluu tärkeänä osana kasvava vastuunotto koulutyöstä ja omista tehtävistä ja tavaroista. Oppilaan omatoimisuuden ja itsenäisyyden kehittymistä tuetaan erilaisten työtapojen, vastuutehtävien ja kannustavan palautteen kautta.

13.4 OPPIAINEET VUOSILUOKILLA 1-2

13.5 ÄIDINKIELI JA KIRJALLISUUS, SAAMEN KIELI JA KIRJALLISUUS

Kielikasvatus

Kielitaidon kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu elinikäisenä prosessina. Monikielinen kompetenssi kehittyy kotona, koulussa ja vapaa-ajalla. Se koostuu äidinkielten ja muiden kielten sekä niiden murteiden eritasoisista taidoista. Koulun kieltenopetuksen lähtökohtana on kielen käyttö eri tilanteissa. Se vahvistaa oppilaiden kielitietoisuutta ja eri kielten rinnakkaista käyttöä sekä monilukutaidon kehittymistä. Oppilaat oppivat tekemään havaintoja erikielisistä teksteistä ja vuorovaikutuksen käytänteistä, käyttämään kielitiedon käsitteitä tekstien tulkinnassa ja hyödyntämään erilaisia tapoja oppia kieliä. Oppilaat käyttävät eri kielten taitoaan kaiken oppimisen tukena eri oppiaineissa. Oppilaita ohjataan lukemaan kielitaidolleen sopivia tekstejä ja hankkimaan opiskelussa tarvittavaa tietoa eri kielillä.

Oppilaita ohjataan tiedostamaan sekä omaa että muiden kielellisten ja kulttuuristen identiteettien monikerroksisuutta. Myös vähemmistökielten ja uhanalaisten kielten merkitys tuodaan esiin opetuksessa. Opetus tukee oppilaiden monikielisyyttä hyödyntämällä kaikkia, myös oppilaiden vapaa-ajalla käyttämiä kieliä. Opetus vahvistaa oppilaiden luottamusta omiin kykyihinsä oppia kieliä ja käyttää vähäistäkin kielitaitoa rohkeasti. Kielikasvatus edellyttää eri oppiaineiden yhteistyötä.

Oppiaineen tehtävä

Tehtäväkuvaus, oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet sekä ohjaus, eriyttäminen ja tuki sekä oppilaan oppimisen arviointi koskevat kaikkia äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineen oppimääriä.

Äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksen tehtävänä on kehittää oppilaiden kieli-, vuorovaikutus- ja tekstitaitoja ja ohjata heitä kiinnostumaan kielestä, kirjallisuudesta ja muusta kulttuurista ja tulemaan tietoiseksi itsestään viestijöinä ja kielenkäyttäjinä. Oppilaiden arjen kieli- ja tekstitaitoja laajennetaan niin, että he saavat valmiuksia havaintojen ja ilmiöiden käsitteellistämiseen, ajattelunsa kielentämiseen ja luovuutensa kehittämiseen.

Äidinkielen ja kirjallisuuden opetus vastaa yhteistyössä muiden oppiaineiden ja kotien kanssa oppilaiden kielikasvatuksesta ja auttaa heitä rakentamaan kielellistä ja kulttuurista identiteettiä monikulttuurisessa ja medioituneessa yhteiskunnassa. Äidinkieli ja kirjallisuus on monitieteinen taito-, tieto- ja kulttuuriaine. Opetus perustuu laajaan tekstikäsitykseen. Keskeisiä ovat monimuotoisten tekstien tulkitsemisen ja tuottamisen sekä tiedon hankinnan ja jakamisen taidot. Ikäkaudelle ja kielitaidolle soveltuva kirjallisuus vahvistaa luovuuden ja mielikuvituksen monipuolista kehittymistä ja laajentaa oppilaiden käsitystä oman kielellisen ilmaisunsa mahdollisuuksista. Kirjallisuus yhdistää oppilaan kulttuuriinsa ja avartaa käsitystä muista kulttuureista.

Oppilaita rohkaistaan rakentavaan ja vastuulliseen vuorovaikutukseen erilaisissa viestintäympäristöissä. Osana eettistä kasvatusta oppilaita ohjataan ymmärtämään omien kielellisten ja viestinnällisten valintojen vaikutuksia toisiin ihmisiin. Metakognitiivisista taidoista äidinkielen opetuksessa painottuvat tekstien tulkitsemisen ja tuottamisen strategiset taidot. Kielitiedon opetuksen tehtävänä on tukea ja kehittää kielitietoisuutta ja kielen havainnoinnin taitoja. Opetus perustuu yhteisölliseen ja funktionaaliseen näkemykseen kielestä: kielen rakenteita opiskellaan ikäkaudelle tyypillisten kielenkäyttötilanteiden ja tekstilajien yhteydessä. Opetuksessa edetään portaittain oppilaiden kehitysvaiheen mukaan.

Opetus tutustuttaa moniin kulttuurisisältöihin, joista keskeisiä ovat sanataide, media, draama, teatteritaide sekä puhe- ja viestintäkulttuurit. Sanataiteeseen kuuluu kaunokirjallisten tekstien kirjoittaminen ja tulkitseminen. Kirjallisuuden opetuksen tehtävänä on lukemiseen innostaminen, elämysten saaminen ja jakaminen, kulttuurintuntemuksen syventäminen, eettisen kasvun tukeminen sekä oppilaiden kielen ja mielikuvituksen rikastaminen. Draama vahvistaa oppiaineen toiminnallista, kokemuksellista, elämyksellistä ja esteettistä luonnetta. Mediakasvatus tähtää mediasisältöjen tulkitsemiseen ja tuottamiseen ja niiden ymmärtämiseen kulttuurisena ilmiönä. Puhe- ja viestintäkulttuurien opetus vahvistaa vuorovaikutus- ja viestintätaitoja.

Keskeisiä motivaatiotekijöitä äidinkielen ja kirjallisuuden oppimisessa ovat opittavien asioiden merkityksellisyys oppilaille ja osallisuuden kokemukset. Oppilaiden kiinnostusta vahvistetaan luomalla mahdollisuuksia aktiiviseen toimijuuteen ja omiin valintoihin sekä ottamalla huomioon oppilaiden tekstimaailma ja kokemukset sekä laajentamalla niitä. Opetuksessa, oppimisympäristön luomisessa ja opetusmenetelmien valinnassa otetaan huomioon oppilaiden erilaisuus, yhdenvertaisuus ja sukupuolten tasa-arvo ja tuetaan niin edistyneitä kuin oppimisvaikeuksien kanssa ponnistelevia. Äidinkielen oppimäärät tekevät yhteistyötä.

Vuosiluokilla 1–2 äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksen erityisenä tehtävänä on edistää oppilaiden yksilöllisten edellytysten pohjalta itsensä ilmaisemisen ja vuorovaikutuksen taitoja, kielellistä tietoisuutta sekä kehittää kuuntelemisen, puhumisen, lukemisen ja kirjoittamisen perustaitoja. Opetuksen tehtävänä on kiinnostuksen ja innostuksen vahvistaminen kielelliseen ilmaisuun,

draamaan, kaunokirjallisuuteen ja monimuotoisten tekstien tulkitsemiseen ja tuottamiseen. Opetuksessa huolehditaan oppimisprosessin jatkumosta esiopetuksesta kouluun niin äidinkielen perustaitojen kuin laaja-alaisen osaamisen osalta.

SAAMEN KIELI JA KIRJALLISUUS 1-2

Oppimäärän erityinen tehtävä

Saamen kielen ja kirjallisuuden erityisenä tehtävänä on tukea Suomessa puhuttujen saamen kielten säilymistä elävänä ja vahvistaa niiden asemaa muiden kielten rinnalla. Oppilaat saavat pohjan kehittää ja käyttää kielellisiä taitojaan itsenäisesti läpi elämän. Opetus vastaa yhteistyössä kotien, saamenkielisen yhteisön ja muiden oppiaineiden opetuksen kanssa oppilaiden kielitaidon kehittymisestä sekä auttaa heitä rakentamaan kielellistä ja kulttuurista identiteettiään rinnakkais- ja monikielisyyttään hyödyntäen. Opetus lisää oppilaiden ymmärrystä ja arvostusta oman kieli- ja kulttuuritaustan merkityksestä sekä itselle, yhteisölle, yhteiskunnalle että muille alkuperäiskansoille. Opetus ohjaa ymmärtämään ja arvostamaan myös muita kieliä ja kulttuureja.

Saamen kieltä ja kirjallisuutta voidaan opettaa jollakin Suomessa puhutuista saamen kielistä: inarin-, koltan- tai pohjoissaamen kielellä. Kieli on sekä opetuksen kohde että väline. Opetus perustuu yhteisölliseen näkemykseen kielestä. Yhteisön jäsenyys ja osallisuus syntyvät, kun oppilas oppii käyttämään kieltä yhteisön tavoin. Eri saamen kielet huomioidaan erityisesti saamelaiskulttuurien alueelliseen variaatioon tutustumisen yhteydessä. Kielellisten taitojen kehittyessä oppilaat saavat valmiuksia osallistua ja vaikuttaa yhteisiin asioihin ja päätöksentekoon.

Kieltä opitaan ikäkaudelle tyypillisten kielenkäyttötilanteiden, tekstilajien ja sanaston avulla. Saamen kielen ja kirjallisuuden opetuksen tehtävänä on tukea, kehittää ja syventää kielitietoisuutta ja kielellisen havainnoinnin taitoja sekä vahvistaa oppilaiden kielellistä identiteettiä. Saamen kieli ja kirjallisuus -oppimäärässä kulttuurisisällöistä keskeisiä ovat sanataiteen, teatteritaiteen ja draaman sekä median lisäksi kertomusperinne, saamelainen lyriikka (livđe, leu'dd, luohti), kieliyhteisön tavat, perinteet, taide, saamelainen elämäntapa ja historia.

Vuosiluokilla 1–2 saamen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän opetuksessa painopiste on oppilaiden rohkaisemissa ja innostamisessa käyttämään saamen kieltä sekä kehittämään itseilmaisu- ja vuorovaikutustaitoja yksilöllisten edellytysten pohjalta. Keskeistä on huolehtia kielellisen tietoisuuden, lukemisen ja kirjoittamisen perustaitojen sekä monilukutaidon kehittymisestä. Opetuksessa otetaan huomioon erityisesti kuuntelutaitojen ja kuullun ymmärtämisen merkitys puheen, kielen sekä luku- ja kirjoitustaidon perustana. Opetuksen tehtävänä on kiinnostuksen ja innostuksen vahvistaminen kielelliseen ilmaisuun ja draamaan sekä monimuotoisten tekstien tulkitsemiseen ja tuottamiseen. Opetuksessa huolehditaan oppimisprosessin jatkumosta esiopetuksesta alkuopetukseen niin saamen kielen perustaitojen kuin laaja-alaisen osaamisen osalta.

Saamen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän opetuksen tavoitteet 1. vuosiluokalla

Vuorovaikutustilanteissa toimiminen

- T1 innostaa oppilasta kehittämään taitoaan esittää ajatuksia, kokemuksia ja mielipiteitä sekä kysyä ja kuunnella (L1, L2)
- T2 ohjata oppilasta kehittämään vuorovaikutus- ja yhteistyötaitoja vahvistamalla kielellistä ja kehollista ilmaisua ja mielikuvitusta sekä ohjata osallistumaan ja ilmaisemaan itseään kokonaisvaltaisesti myös draaman keinoin (L2)
- T3 tukea oppilaan viestijäkuvan rakentamista siten, että oppilas oppii toimimaan saamen kielellä erilaisissa viestintätilanteissa ja ymmärtää ihmisten viestivän eri tavoin (L2, L7)

Tekstien tulkitseminen

- T4 ohjata ja innostaa oppilasta lukutaidon oppimisessa ja tekstien ymmärtämisen taitojen harjoittelussa sekä auttaa häntä tarkkailemaan omaa lukemistaan (L1, L4)
- T5 ohjata oppilasta hakemaan tietoa eri tavoin (L1, L4, L5)
- T6 herättää oppilaan kiinnostus omaehtoista lukemista kohtaan tarjoamalla saamelaiseen kulttuuriin liittyviä virikkeitä, luomalla myönteisiä lukukokemuksia ja elämyksiä sekä tarjoamalla mahdollisuuksia tiedonjanon tyydyttämiseen sekä lukukokemusten jakamiseen (L1, L5)

Tekstien tuottaminen

- T7 ohjata oppilasta tuottamaan monimuotoisia tekstejä eri tarkoituksiin ja luoda edellytyksiä myönteisille tekstien tuottamisen, yhdessä tekemisen ja tekstien jakamisen kokemuksille (L1, L2, L4, L5)
- T8 tarjota oppilaalle tilaisuuksia kertoa ja kuvata asioita puhumalla, kirjoittamalla ja kuvien avulla myös monimediaisissa ympäristöissä (L1, L4, L5)
- T9 ohjata oppilasta suunnittelemaan ja rakentamaan omia tekstejä, harjaannuttamaan käsinkirjoittamisen taitoa ja näppäintaitoja sekä ohjata oppilasta löytämään käyttämästään sähköisestä välineestä saamen kielen fontit (L1, L4, L5)

Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen

- T10 ohjata oppilasta tekemään havaintoja sanojen ja ilmaisujen merkityksistä, kielenkäytöstä, kielestä ja saamen kielen varianteista (L2, L1, L4)
- T11 ohjata oppilasta havainnoimaan ja ymmärtämään monimuotoiseen saamelaiseen kulttuuriin ja saamen kieleen liittyviä piirteitä (L1, L2)
- T12 ohjata oppilasta tutustumaan saamenkieliseen lastenkirjallisuuteen, erilaisiin saamelaisiin perinteisiin ja oman alueen kulttuurimuotoihin ja -tarjontaan sekä ohjata häntä arvostamaan omaa kieltä ja kulttuuria sekä kielten ja kulttuurien monimuotoisuutta (L1, L2, L7)

Kielen käyttö kaiken oppimisen tukena

- T13 innostaa oppilasta kehittämään eri oppiaineissa tarvittavaa kieltä ja hyödyntämään äidinkielen taitoa kaikessa oppimisessa (L1, L4)
- T14 tukea oppilasta omaksumaan tiedonhaluinen tapa opiskella (L1, L2, L7)

Saamen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän opetuksen tavoitteet 2. vuosiluokalla

Vuorovaikutustilanteissa toimiminen

- T1 innostaa oppilasta kehittämään taitoaan esittää ajatuksia, kokemuksia ja mielipiteitä sekä kysyä ja kuunnella (L1, L2)
- T2 ohjata oppilasta kehittämään vuorovaikutus- ja yhteistyötaitoja vahvistamalla kielellistä ja kehollista ilmaisua ja mielikuvitusta sekä ohjata osallistumaan ja ilmaisemaan itseään kokonaisvaltaisesti myös draaman keinoin (L2)
- T3 tukea oppilaan viestijäkuvan rakentamista siten, että oppilas oppii toimimaan saamen kielellä erilaisissa viestintätilanteissa ja ymmärtää ihmisten viestivän eri tavoin (L2, L7)

Tekstien tulkitseminen

- T4 ohjata ja innostaa oppilasta lukutaidon oppimisessa ja tekstien ymmärtämisen taitojen harjoittelussa sekä auttaa häntä tarkkailemaan omaa lukemistaan (L1, L4)
- T5 ohjata oppilasta hakemaan tietoa eri tavoin (L1, L4, L5)
- T6 herättää oppilaan kiinnostus omaehtoista lukemista kohtaan tarjoamalla saamelaiseen kulttuuriin liittyviä virikkeitä, luomalla myönteisiä lukukokemuksia ja elämyksiä sekä tarjoamalla mahdollisuuksia tiedonjanon tyydyttämiseen sekä lukukokemusten jakamiseen (L1, L5)

Tekstien tuottaminen

- T7 ohjata oppilasta tuottamaan monimuotoisia tekstejä eri tarkoituksiin ja luoda edellytyksiä myönteisille tekstien tuottamisen, yhdessä tekemisen ja tekstien jakamisen kokemuksille (L1, L2, L4, L5)
- T8 tarjota oppilaalle tilaisuuksia kertoa ja kuvata asioita puhumalla, kirjoittamalla ja kuvien avulla myös monimediaisissa ympäristöissä (L1, L4, L5)
- T9 ohjata oppilasta suunnittelemaan ja rakentamaan omia tekstejä, harjaannuttamaan käsinkirjoittamisen taitoa ja näppäintaitoja sekä ohjata oppilasta löytämään käyttämästään sähköisestä välineestä saamen kielen fontit (L1, L4, L5)

Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen

- T10 ohjata oppilasta tekemään havaintoja sanojen ja ilmaisujen merkityksistä, kielenkäytöstä, kielestä ja saamen kielen varianteista (L2, L1, L4)
- T11 ohjata oppilasta havainnoimaan ja ymmärtämään monimuotoiseen saamelaiseen kulttuuriin ja saamen kieleen liittyviä piirteitä (L1, L2)
- T12 ohjata oppilasta tutustumaan saamenkieliseen lastenkirjallisuuteen, erilaisiin saamelaisiin perinteisiin ja oman alueen kulttuurimuotoihin ja -tarjontaan sekä ohjata häntä arvostamaan omaa kieltä ja kulttuuria sekä kielten ja kulttuurien monimuotoisuutta (L1, L2, L7)

Kielen käyttö kaiken oppimisen tukena

- T13 innostaa oppilasta kehittämään eri oppiaineissa tarvittavaa kieltä ja hyödyntämään äidinkielen taitoa kaikessa oppimisessa (L1, L4)
- T14 tukea oppilasta omaksumaan tiedonhaluinen tapa opiskella (L1, L2, L7)

Saamen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet vuosiluokilla 1-2

Oppilaan kieli-, vuorovaikutus- ja tekstitaitojen oppiminen tapahtuu kielenkäyttötilanteissa sekä monipuolisessa työskentelyssä kielen avulla. Sisällöt valitaan siten, että oppilas voi laajentaa omaan kieleen, kirjallisuuteen ja muuhun kulttuuriin liittyvää osaamistaan monipuolisesti. Sisällöt tukevat tavoitteiden saavuttamista ja hyödyntävät sekä oppilaiden kokemuksia että paikallisia mahdollisuuksia. Sisältöalueista muodostetaan kokonaisuuksia eri vuosiluokille.

S1 Vuorovaikutustilanteissa toimiminen: Tarjotaan runsaasti tilaisuuksia ihmetellä, kertoa ja keskustella ryhmässä muun muassa perinteenmukaisen muistelun ja draaman avulla monipuolisesti erilaisissa rooleissa. Harjoitellaan ympäristön kielellistä jäsentämistä ja nimeämistä, kuuntelemista, kysymistä, vastaamista ja kertomista. Harjoitellaan ryhmäviestinnän käytänteitä kasvokkain tapahtuvissa vuorovaikutustilanteissa tarjoamalla kokemuksia erilaisista viestintätilanteista. Mahdollisuuksien mukaan tarjotaan myös tilaisuuksia vierailuihin ja kanssakäymiseen eri-ikäisten saamen kieltä puhuvien kanssa. Opetellaan käyttämään kieltä kohteliaasti ja tilanteen mukaisesti. Osallistutaan draaman sekä muiden vuorovaikutusharjoitusten ja keskustelujen avulla lastenkirjallisuuden, saamelaisten tarinoiden ja lyriikan, satujen, kertomusten, lorujen, tietotekstien, mediatekstien ja pelien käsittelyyn.

S2 Tekstien tulkitseminen: Havainnoidaan ja tulkitaan monimuotoisia kertovia ja kuvaavia tekstejä, niiden merkityksiä ja rakenteita sekä työskennellään muun muassa kuvien, lastenkirjallisuuden, yksinkertaisten tietotekstien ja mediatekstien parissa. Opetellaan lukemaan ja harjoitellaan siinä tarvittavia käsitteitä. Tuetaan tekstinymmärtämisen taitoja ja harjoitellaan ymmärtämisen strategioita kuten ennen kuuntelua/lukemista, kuuntelun/lukemisen aikana ja sen jälkeen. Keskustellaan teksteistä, pohditaan sanavalintoja, sanojen ja sanontojen merkityksiä sekä laajennetaan käsitevarantoa. Tutustutaan erilaisiin tapoihin ilmaista aikaa, järjestystä ja paikkaa erityisesti kertovissa, kuvaavissa ja ohjaavissa teksteissä sekä opitaan käyttämään kerronnan peruskäsitteitä. Jaetaan lukukokemuksia eri tavoin, keskustellaan tekstien sisällöistä ja harjoitellaan tekstin kertomista omin sanoin. Harjoitellaan tiedon etsintää tekemällä havaintoja ympäristöstä ja tulkitsemalla kuvia ja kirjoitettuja tekstejä sekä harjoitellaan tiedon kertomista toisille. Tarjotaan saamelaiseen kulttuuriin liittyviä virikkeitä oppilaita tarinoiden ja tekstien tuottamisen pohjaksi.

S3 Tekstien tuottaminen: Tarkastellaan puhutun kielen muuntamista kirjoitetuksi kieleksi, harjoitellaan tekstin suunnittelua ja tuetaan oikeinkirjoitustaidon kehittymistä fonologisen tietoisuuden harjoitteiden ja lukemisen avulla. Harjoitellaan oikeinkirjoituksen perusasioita ja opitaan käyttämään niitä omissa teksteissä. Opetellaan isot ja pienet tekstauskirjaimet ja niillä kirjoittamista sekä näppäintaitoja. Harjoitellaan tuottamaan tekstejä, käyttämään mielikuvitusta, kertomaan tarinoita ja mielipiteitä sekä kuvaamaan omia kokemuksia, havaintoja ja ajatuksia puhumalla, kirjoittamalla ja kuvien avulla yksin ja yhdessä. Opetellaan kertomiselle ja kuvaamiselle tyypillisiä

tekstuaalisia ja kielellisiä perusrakenteita, esimerkiksi ajan ja paikan ilmaisutapoja, sekä opetellaan antamaan ja vastaanottamaan palautetta.

S4 Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen: Vahvistetaan kielellistä tietoisuutta tekemällä havaintoja puhutusta kielestä sekä tutustumalla kirjoitettuun kieleen kuunnellen ja lukien. Tällöin otetaan huomioon oppilaan rinnakkais- ja monikielisyys. Havainnoidaan ja pohditaan saamen kielen piirteitä, sanoja, sanontoja ja ilmaisutapoja sekä niiden merkityksiä. Tehdään havaintoja eri puhetavoista, koulussa ja vapaa-ajalla esillä olevista kielistä sekä kielenkäytön vaikutuksesta muihin. Harjoitellaan erityisesti sukulaisnimityksiä oppilaan läheisen sukuyhteisön sisältä. Leikitellään kielillä lorujen, runojen ja sanaleikkien avulla tutustuen myös muihin saamen kieliin. Tarjotaan runsaasti tilaisuuksia kuulla tarinointia (*mainâstem, mainstem, máinnasteapmi*) sekä osallistua saamenkieliseen keskusteluun ja saamelaiseen kontekstiin liittyviin tapoihin ja toimintoihin vanhojen ja nykyisten perinteiden, tapakulttuurin ja juhlaperinteiden kautta. Harjoitellaan kertomaan ja kuvaamaan asioita puhuen ja monimuotoisin tekstein. Etsitään itseä kiinnostavaa luettavaa. Tutustutaan kuunnellen ja lukien monimuotoisiin teksteihin, kuten lapsille suunnattuun kirjallisuuteen ja mediateksteihin, ja käytetään niitä ilmaisun virikkeenä ja keskustellaan niiden merkityksestä omassa arjessa. Tutustutaan yhdessä kirjastoon ja sen käyttöön.

S5 Kielen käyttö kaiken oppimisen tukena: Kartutetaan ja harjoitellaan eri oppiaineiden sanastoa. Huomioidaan tulevien luokka-asteiden ja oppiaineiden kielelliset haasteet ja tutustutaan käsitteiden muodostamiseen.

Saamen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän sisällöt 1. vuosiluokalla

S1 Vuorovaikutustilanteissa toimiminen

- puhuminen ja kuunteleminen erilaisissa tilanteissa
- omien tunteiden, toiveiden, mielipiteiden ja ajatusten kertominen
- ryhmässä keskustelu
- muiden kuunteleminen ja oman puheenvuoron odottaminen
- satujen, lorujen, runojen, tietotekstien kuunteleminen
- kerronta, leikki näytelmät, roolileikit, draama
- vierailut
- monikieliset viestintätilanteet

S2 tekstien tulkitseminen

- äänne-kirjainvastaavuus
- tavu, sana, lause, teksti
- erilaisten tekstien lukeminen
- kielen muotojen ja merkitysten havainnointi
- erilaisiin teksteihin tutustuminen ja sanaston kartuttaminen
- ympäristön kielellinen jäsentäminen
- nimeäminen

- tiedonhankinta erilaisista lähteistä
- kuvat, kertomukset, sadut, runot ja lorut
- kertomuksen peruskäsitteet: päähenkilöt, tapahtuma-aika, tapahtumapaikka ja juoni

S3 Tekstien tuottaminen

- puhuminen
- äänteet ja kirjaimet
- pienaakkoset, rinnalla isot aakkoset
- pienet ja isot tyyppikirjaimet
- ikätason mukaiset sanelut
- kirjoittaminen oman murteen mukaan oikeinkirjoituksen perusasiat; tavutus, sanaväli, lause, lopetusmerkit, iso alkukirjain virkkeen alussa ja tutuissa erisnimissä
- erilaiset tekstiympäristöt
- monimediaiset ympäristöt
- saamen fontit sähköisissä välineissä

S4 Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen

- sanat ja ilmaisutavat sekä niiden merkityksiä
- sukulaisnimitykset sukuyhteisön sisällä
- lorut, sanaleikit
- muut saamen kielet
- tarinointi, -muistelukset (mainâstem, mainstem, máinnasteapmi,)
- saamen kielen piirteet
- rinnakkaiskielisyys ja monikielisyys
- keskustelu
- juhlaperinteet
- tapakulttuuri (vanhat ja nykyiset perinteet)

S5 Kielen käyttö kaiken oppimisen tukena

- sanastot laajasti oppiainerajojen ylitse
- käsitteiden kielellinen muodostaminen

Saamen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän sisällöt 2. vuosiluokalla

S1 Vuorovaikutustilanteissa toimiminen

- puhuminen ja kuunteleminen erilaisissa tilanteissa
- omien tunteiden, toiveiden, mielipiteiden ja ajatusten kertominen
- ryhmässä keskustelu
- muiden kuunteleminen ja oman puheenvuoron odottaminen
- satujen, lorujen, runojen, tietotekstien kuunteleminen

- kerronta, leikki, näytelmät, roolileikit, draama
- vierailut
- monikieliset viestintätilanteet

S2 Tekstien tulkitseminen

- erilaisten tekstien lukeminen
- ymmärtävä lukeminen
- lause ja teksti
- aakkosjärjestys
- erilaisiin teksteihin tutustuminen ja sanaston kartuttaminen
- ympäristön kielellinen jäsentäminen
- nimeäminen
- tiedonhankinta erilaisista lähteistä kuvat, kertomukset, sadut, runot ja lorut
- kertomuksen peruskäsitteet: päähenkilöt, tapahtuma-aika, tapahtumapaikka ja juoni

S3 Tekstien tuottaminen

- äänteet ja kirjaimet
- puhuminen
- ikätason mukaiset sanelut ja toistokirjoitukset
- omien tarinoiden ja runojen kirjoittaminen, pääpaino sisällöissä
- yhdyssanat
- astevaihtelu ja diftongit oman murteen mukaan
- oikeinkirjoituksen perusasiat, kuten tavutus, sanaväli, lause, lopetusmerkit, iso alkukirjain virkkeen alussa ja tutuissa erisnimissä
- oppii saamen kielen suomen kielen keskeisiä eroja oikeinkirjoituksessa (äng-äänne, pitkä ja lyhyt vokaali, geminaatta, sananalkuiset ja sanansisäiset k, p, t)
- erilaiset tekstiympäristöt
- monimediaiset ympäristöt
- saamen fontit sähköisissä välineissä

S4 Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen

- saamen kielen piirteet
- sadut, runot, kertomukset
- kuunnelmat, elokuvat, teatteri
- muut saamen kielet
- tarinointi, muistelukset (mainâstem, mainstem, máinnasteapmi,)
- saamen kielen piirteet
- rinnakkaiskielisyys ja monikielisyys
- keskustelu
- juhlaperinteet ja tapakulttuuri (vanhat ja nykyiset perinteet)
- juonelliset tarinat (päähenkilö, tapahtumapaikka ja -aika)

- erilaisten tekstien runsas lukeminen
- isot ja pienet alkukirjaimet
- äng-äänne ja yhdyssanat
- kirjaston käytön harjoittelu

S5 Kielen käyttö kaiken oppimisen tukena

- sanastot laajasti oppiainerajojen ylitse
- käsitteiden kielellinen muodostaminen

Äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineen oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet vuosiluokilla 1–2

Äidinkielen ja kirjallisuuden oppimisympäristö rakennetaan monipuoliseksi teksti- ja kieliympäristöksi. Saatavilla tulee olla paljon oppilaita kiinnostavaa kirjallisuutta ja monimuotoisia tekstejä. Tekstejä tuotetaan yksin ja yhdessä ja niitä julkaistaan luokassa ja lähipiirissä. Kieltä tutkitaan leikinomaisesti, esimerkiksi rooli-, draama- ja teatterileikin keinoin. Opetusta eheytetään niin, että äidinkielen taitojen oppiminen nivoutuu ilmiöiden kielelliseen hahmottamiseen eri oppiaineiden yhteydessä. Koulu- tai lähikirjaston toimintaan ja erilaisiin lasten kulttuuritapahtumiin tutustuminen laajentavat oppimisympäristöä luokan ulkopuolelle. Lisäksi hyödynnetään lähiympäristön ja median kulttuurista monimuotoisuutta. Opetuksessa korostuvat kokemusten ja elämysten jakaminen sekä taitojen harjoitteleminen yhdessä ja yksin, myös viestintäteknologiaa hyödyntäen. Draamaa integroidaan kirjallisuuteen ja muihin oppiaineisiin, esimerkiksi musiikkiin, liikuntaan ja ympäristöoppiin.

Saamen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän opetuksessa kaikilla luokka-asteilla käytetään työtapoja, jotka tukevat vuorovaikutustilanteissa toimimista, esimerkiksi seuraavia: paneelikeskusteluja, opetuskeskusteluja, suullista esittämistä, puheharjoituksia, valmisteltuja puheita ja esityksiä, improvisaatioharjoituksia, kriittistä kuuntelua, yhteistyötä saamenkielisen median kanssa sekä hyödynnetään median tuomia mahdollisuuksia.

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineessa vuosiluokilla 1–2

Tavoitteena on tukea oppilaiden kielellistä kehitystä ja vuorovaikutustaitoja sekä luku- ja kirjoitustaidon oppimista yhteistyössä kotien kanssa. Kielellisiä vaikeuksia puheen, lukemisen ja kirjoittamisen alueella pyritään tunnistamaan mahdollisimman varhain. Opettaja mallintaa sanojen, virkkeiden ja tekstien lukemista ja ymmärtämistä sekä kirjoittamisen tapoja. Oppilaita ohjataan käyttämään mediavälineitä monipuolisesti ja turvallisesti. Kielellisesti taitavia oppilaita ohjataan haastavampien tehtävien, materiaalien ja tekstiympäristöjen pariin. Tekstit ja työtavat valitaan niin, että oppilaiden yhdenvertaisuus ja sukupuolten tasa-arvo toteutuu.

Oppilaan oppimisen arviointi äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineessa vuosiluokilla 1–2

Oppimisen arviointi on oppilaita ohjaavaa ja kannustavaa. Yhteisen pohdinnan sekä palautteen antamisen ja saamisen avulla opettaja ohjaa niin koko opetusryhmän kuin yksittäisen oppilaan

oppimista ja edistymistä. Vuosiluokilla 1–2 oppimisen arvioinnin päätehtävänä on tukea ja edistää oppilaiden kielellistä kehitystä kaikilla tavoitealueilla. Opettaja pyrkii saamaan kokonaiskuvan kunkin oppilaan kielellisestä kehityksen edistymisestä. Arviointiin perustuvan palautteen kautta oppilaat saavat tietoa kielitaitonsa vahvuuksista sekä edistymisestään opiskelemansa kielen oppijana. Oppilaat saavat myös monipuolisesti palautetta siitä, miten he ymmärtävät ja käyttävät kieltä, ilmaisevat itseään, osallistuvat yhteiseen keskusteluun sekä tuottavat ja tulkitsevat tekstejä. Laadukas ja kannustava palaute osaamisen eri alueilta on tärkeää. Se auttaa oppilaita huomaamaan onnistumisiaan ja edistymistään sekä motivoi suuntaamaan työskentelyään kielellisen kehityksen kannalta tarkoituksenmukaisella tavalla. Arviointi tuottaa tietoa myös opetuksen suunnittelua varten sekä auttaa havaitsemaan mahdollisia tuen tarpeita oppilaiden kielellisessä kehityksessä.

Oppimisprosessin kannalta keskeisiä arvioinnin ja palautteen antamisen kohteita äidinkielen ja kirjallisuuden eri oppimäärissä ovat

- edistyminen itsensä ilmaisemisessa ja vuorovaikutustaidoissa, sana- ja käsitevarannon karttuminen
- edistyminen lukutaidossa sekä tekstien ymmärtämisessä ja lukemisen harrastamisessa
- edistyminen tekstin tuottamisessa, erityisesti käsin kirjoittamisen ja näppäintaitojen kehittyminen
- edistyminen kielen ja kulttuurin ymmärtämisessä, erityisesti havaintojen tekeminen sanojen merkityksestä ja arjen kielenkäyttötilanteista.

13.6 ÄIDINKIELI JA KIRJALLISUUS, SUOMI SAAMENKIELISILLE

Suomi saamenkielisille -oppimäärä on tarkoitettu niille oppilaille, jotka opiskelevat saamen kieltä ja kirjallisuutta. Opetuksen tavoitteena on oppilaan korkeatasoiseen kaksikielisyyteen kasvamisen tukeminen ja edellytysten luominen sille, että oppilas voi saavuttaa jatko-opinnoissa vaadittavan kielitaidon molemmilla kielillä sekä toimia tasavertaisena jäsenenä suomen- ja saamenkielisessä yhteisössä. Paikallinen opetussuunnitelma laaditaan ja opetuksen tavoitetaso määritellään tällöin suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärää soveltaen. Opetussuunnitelman laadinnassa otetaan huomioon oppilaiden kielellinen ja kulttuurinen tausta sekä perheen ja muun ympäristön tarjoaman tuen määrä oppilaan suomen kielen kehittymiselle.

Kielikasvatus

Kielitaidon kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu elinikäisenä prosessina. Monikielinen kompetenssi kehittyy kotona, koulussa ja vapaa-ajalla. Se koostuu äidinkielten ja muiden kielten sekä niiden murteiden eritasoisista taidoista. Koulun kieltenopetuksen lähtökohtana on kielen käyttö eri tilanteissa. Se vahvistaa oppilaiden kielitietoisuutta ja eri kielten rinnakkaista käyttöä sekä monilukutaidon kehittymistä. Oppilaat oppivat tekemään havaintoja erikielisistä teksteistä ja vuorovaikutuksen käytänteistä, käyttämään kielitiedon käsitteitä tekstien tulkinnassa ja hyödyntämään erilaisia tapoja oppia kieliä. Oppilaat käyttävät eri kielten taitoaan kaiken oppimisen tukena eri oppiaineissa. Oppilaita ohjataan lukemaan kielitaidolleen sopivia tekstejä ja hankkimaan opiskelussa tarvittavaa tietoa eri kielillä.

Oppilaita ohjataan tiedostamaan sekä omaa että muiden kielellisten ja kulttuuristen identiteettien monikerroksisuutta. Myös vähemmistökielten ja uhanalaisten kielten merkitys tuodaan esiin opetuksessa. Opetus tukee oppilaiden monikielisyyttä hyödyntämällä kaikkia, myös oppilaiden vapaa-ajalla käyttämiä kieliä. Opetus vahvistaa oppilaiden luottamusta omiin kykyihinsä oppia kieliä ja käyttää vähäistäkin kielitaitoa rohkeasti. Kielikasvatus edellyttää eri oppiaineiden yhteistyötä.

Oppiaineen tehtävä

Tehtäväkuvaus, oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet sekä ohjaus, eriyttäminen ja tuki sekä oppilaan oppimisen arviointi koskevat kaikkia äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineen oppimääriä.

Äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksen tehtävänä on kehittää oppilaiden kieli-, vuorovaikutus- ja tekstitaitoja ja ohjata heitä kiinnostumaan kielestä, kirjallisuudesta ja muusta kulttuurista ja tulemaan tietoiseksi itsestään viestijöinä ja kielenkäyttäjinä. Oppilaiden arjen kieli- ja tekstitaitoja laajennetaan niin, että he saavat valmiuksia havaintojen ja ilmiöiden käsitteellistämiseen, ajattelunsa kielentämiseen ja luovuutensa kehittämiseen.

Äidinkielen ja kirjallisuuden opetus vastaa yhteistyössä muiden oppiaineiden ja kotien kanssa oppilaiden kielikasvatuksesta ja auttaa heitä rakentamaan kielellistä ja kulttuurista identiteettiä monikulttuurisessa ja medioituneessa yhteiskunnassa. Äidinkieli ja kirjallisuus on monitieteinen taito-, tieto- ja kulttuuriaine. Opetus perustuu laajaan tekstikäsitykseen. Keskeisiä ovat monimuotoisten tekstien tulkitsemisen ja tuottamisen sekä tiedon hankinnan ja jakamisen taidot. Ikäkaudelle ja kielitaidolle soveltuva kirjallisuus vahvistaa luovuuden ja mielikuvituksen monipuolista kehittymistä ja laajentaa oppilaiden käsitystä oman kielellisen ilmaisunsa mahdollisuuksista. Kirjallisuus yhdistää oppilaan kulttuuriinsa ja avartaa käsitystä muista kulttuureista.

Oppilaita rohkaistaan rakentavaan ja vastuulliseen vuorovaikutukseen erilaisissa viestintäympäristöissä. Osana eettistä kasvatusta oppilaita ohjataan ymmärtämään omien kielellisten ja viestinnällisten valintojen vaikutuksia toisiin ihmisiin. Metakognitiivisista taidoista äidinkielen opetuksessa painottuvat tekstien tulkitsemisen ja tuottamisen strategiset taidot. Kielitiedon opetuksen tehtävänä on tukea ja kehittää kielitietoisuutta ja kielen havainnoinnin taitoja. Opetus perustuu yhteisölliseen ja funktionaaliseen näkemykseen kielestä: kielen rakenteita opiskellaan ikäkaudelle tyypillisten kielenkäyttötilanteiden ja tekstilajien yhteydessä. Opetuksessa edetään portaittain oppilaiden kehitysvaiheen mukaan.

Opetus tutustuttaa moniin kulttuurisisältöihin, joista keskeisiä ovat sanataide, media, draama, teatteritaide sekä puhe- ja viestintäkulttuurit. Sanataiteeseen kuuluu kaunokirjallisten tekstien kirjoittaminen ja tulkitseminen. Kirjallisuuden opetuksen tehtävänä on lukemiseen innostaminen, elämysten saaminen ja jakaminen, kulttuurintuntemuksen syventäminen, eettisen kasvun tukeminen sekä oppilaiden kielen ja mielikuvituksen rikastaminen. Draama vahvistaa oppiaineen toiminnallista, kokemuksellista, elämyksellistä ja esteettistä luonnetta. Mediakasvatus tähtää mediasisältöjen tulkitsemiseen ja tuottamiseen ja niiden ymmärtämiseen kulttuurisena ilmiönä. Puhe- ja viestintäkulttuurien opetus vahvistaa vuorovaikutus- ja viestintätaitoja.

Keskeisiä motivaatiotekijöitä äidinkielen ja kirjallisuuden oppimisessa ovat opittavien asioiden merkityksellisyys oppilaille ja osallisuuden kokemukset. Oppilaiden kiinnostusta vahvistetaan luomalla mahdollisuuksia aktiiviseen toimijuuteen ja omiin valintoihin sekä ottamalla huomioon oppilaiden tekstimaailma ja kokemukset sekä laajentamalla niitä. Opetuksessa, oppimisympäristön luomisessa ja opetusmenetelmien valinnassa otetaan huomioon oppilaiden erilaisuus, yhdenvertaisuus ja sukupuolten tasa-arvo ja tuetaan niin edistyneitä kuin oppimisvaikeuksien kanssa ponnistelevia. Äidinkielen oppimäärät tekevät yhteistyötä.

Vuosiluokilla 1–2 äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksen erityisenä tehtävänä on edistää oppilaiden yksilöllisten edellytysten pohjalta itsensä ilmaisemisen ja vuorovaikutuksen taitoja, kielellistä tietoisuutta sekä kehittää kuuntelemisen, puhumisen, lukemisen ja kirjoittamisen perustaitoja. Opetuksen tehtävänä on kiinnostuksen ja innostuksen vahvistaminen kielelliseen ilmaisuun, draamaan, kaunokirjallisuuteen ja monimuotoisten tekstien tulkitsemiseen ja tuottamiseen. Opetuksessa huolehditaan oppimisprosessin jatkumosta esiopetuksesta kouluun niin äidinkielen perustaitojen kuin laaja-alaisen osaamisen osalta.

SUOMI SAAMENKIELISILLE 1-2

Suomi saamenkielisille-oppiaineen erityinen tehtävä

Vaikka suomi saamenkielisille ja saame äidinkielenä -oppiaineet sisältävätkin samankaltaisia kielen ja viestinnän sisältöjä, ei niitä kaikkia opeteta erikseen molemmilla kielillä. Kaksikieliselle oppilaalle asetetaan suppeampi vaatimustaso suomen kielessä kuin vain suomea äidinkielenään opiskelevalle. Sisältöjen laajuus ja suoritustavat voidaan suunnitella oppilaskohtaisesti. Oppimäärät opetetaan siten, että suomi saamenkielisille -oppimäärä tukee ja syventää äidinkielen (saamen kieli ja kirjallisuus) oppimista ja kaksikielisyyttä toimia tasavertaisena jäsenenä suomen- ja saamenkielisessä yhteisössä. Äidinkielessä käsiteltyjä ja opittuja taitoja voidaan syventää suomi saamenkielisille -oppiaineessa ja päinvastoin.

Oppilaat voivat olla kielen oppimisessaan ja oppimisprosessissaan hyvin eri vaiheissa. Opetuksessa tulee ottaa huomioon oppilaiden erilaiset taidot. Opetuksessa huomioidaan myös se, että oppilaan vanhemmat eivät välttämättä puhu opetuksessa käytettyä kieltä. Äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksen tulee tukea oppilaan kasvamista kaksikielisyyteen ja vahvistaa lapsen itsetuntoa.

Opetuksen erityispiirteet vuosiluokilla 1-2

Vuosiluokilla 1–2 suomi saamenkielisille -oppimäärän opetuksessa painopiste on oppilaiden rohkaisemisessa ja innostamisessa käyttämään suomen kieltä sekä kehittämään itseilmaisu- ja vuorovaikutustaitoja yksilöllisten edellytysten pohjalta. Keskeistä on huolehtia kielellisen tietoisuuden, lukemisen ja kirjoittamisen perustaitojen sekä monilukutaidon kehittymisestä. Opetuksessa otetaan huomioon erityisesti kuuntelutaitojen ja kuullun ymmärtämisen merkitys puheen, kielen sekä luku- ja kirjoitustaidon perustana. Opetuksen tehtävänä on kiinnostuksen ja innostuksen vahvistaminen kielelliseen ilmaisuun ja draamaan sekä monimuotoisten tekstien tulkitsemiseen ja tuottamiseen. Opetuksessa huolehditaan oppimisprosessin jatkumosta esiopetuksesta alkuopetukseen niin suomen kielen perustaitojen kuin laaja-alaisen osaamisen osalta.

Vuosiluokilla 1-2 opetus sisältää myös äidinkielten (saamen kieli ja kirjallisuus, suomen kieli ja kirjallisuus) vertailua ja suomen kielen kirjoittamisen ja lukemisen perustaitojen harjoittelua. Keskeisissä sisällöissä on ne asiat, jotka tulee opetuksessa ottaa huomioon myös suomeksi.

Suomi saamenkielisille -oppimäärän opetuksen tavoitteet 1. vuosiluokalla

- T1 ohjata oppilasta vahvistamaan taitoaan toimia erilaisissa vuorovaikutustilanteissa (L1, L2, L3)
- T2 opastaa oppilasta kehittämään kieltään ja mielikuvitustaan sekä vuorovaikutus- ja yhteistyötaitojaan tarjoamalla mahdollisuuksia osallistua erilaisiin ryhmäviestintätilanteisiin ja tutustua niiden käytänteisiin (L1, L2, L7)
- T3 tukea oppilasta vahvistamaan ilmaisurohkeuttaan ja ohjata häntä ilmaisemaan itseään kokonaisvaltaisesti, myös draaman avulla (L1, L2, L7)
- T4 ohjata oppilasta rakentamaan viestijäkuvaansa ja ymmärtämään, että ihmiset viestivät eri tavoin (L1, L2, L7)
- T5 ohjata ja innostaa oppilasta lukutaidon oppimisessa ja tekstien ymmärtämisen taitojen harjoittelussa sekä auttaa häntä tarkkailemaan omaa lukemistaan (L1, L4, L5)
- T6 ohjata oppilasta tarkastelemaan monimuotoisten tekstien merkityksiä ja rakenteita sekä laajentamaan sana- ja käsitevarantoaan tekstien tarkastelun yhteydessä (L1, L2, L4)
- T7 ohjata oppilasta hakemaan tietoa eri tavoin (L1, L4, L5)
- T8 kannustaa oppilasta kiinnostumaan lastenkirjallisuudesta, mediateksteistä ja muista teksteistä luomalla myönteisiä lukukokemuksia ja elämyksiä sekä tarjoamalla mahdollisuuksia tiedonhalun tyydyttämiseen sekä lukukokemusten jakamiseen (L2, L4, L5)
- T9 rohkaista ja innostaa oppilasta kertomaan tarinoita ja mielipiteitä sekä kuvaamaan kokemuksiaan puhumalla, kirjoittamalla ja kuvien avulla (L1, L4, L5, L7)
- T10 ohjata oppilasta tuottamaan yksinkertaisia kertovia, kuvaavia ja muita tekstejä, myös monimediaisissa ympäristöissä (L2, L4, L5)
- T11 opastaa oppilasta harjaannuttamaan käsinkirjoittamisen taitoa ja näppäintaitoja sekä ohjata oppilasta vähitellen tekstien suunnitteluun ja rakentamiseen sekä tuntemaan oikeinkirjoituksen perusasioita ja kirjoitettua kieltä koskevia sopimuksia (L1, L4, L5)
- T12 kannustaa oppilasta kehittämään kielitietoisuuttaan ja kielen peruskäsitteiden tuntemusta sekä ohjata tekemään havaintoja puhutusta ja kirjoitetusta kielestä sekä auttaa huomaamaan, että omalla kielenkäytöllä on vaikutusta toisten käyttäytymiseen (L2, L4, L7)
- T13 innostaa oppilasta kuuntelemaan ja lukemaan lapsille suunnattua kirjallisuutta ja valitsemaan itseään kiinnostavaa luettavaa, kehittämään lukuharrastustaan sekä ohjata oppilasta kirjaston käyttöön (L2, L3, L4)
- T14 ohjata oppilasta arvostamaan omaa kieltään ja kulttuuriaan sekä kulttuurista moninaisuutta, tutustuttaa joihinkin lastenkulttuurin muotoihin ja innostaa niiden käyttäjäksi sekä kannustaa tuottamaan omaa kulttuuria yhdessä muiden kanssa (L2, L4, L7)

Suomi saamenkielisille -oppimäärän opetuksen tavoitteet 2. vuosiluokalla

- T1 ohjata oppilasta vahvistamaan taitoaan toimia erilaisissa vuorovaikutustilanteissa (L1, L2, L3)

- T2 opastaa oppilasta kehittämään kieltään ja mielikuvitustaan sekä vuorovaikutus- ja yhteistyötaitojaan tarjoamalla mahdollisuuksia osallistua erilaisiin ryhmäviestintätilanteisiin ja tutustua niiden käytänteisiin (L1, L2, L7)
- T3 tukea oppilasta vahvistamaan ilmaisurohkeuttaan ja ohjata häntä ilmaisemaan itseään kokonaisvaltaisesti, myös draaman avulla (L1, L2, L7)
- T4 ohjata oppilasta rakentamaan viestijäkuvaansa ja ymmärtämään, että ihmiset viestivät eri tavoin (L1, L2, L7)
- T5 ohjata ja innostaa oppilasta lukutaidon oppimisessa ja tekstien ymmärtämisen taitojen harjoittelussa sekä auttaa häntä tarkkailemaan omaa lukemistaan (L1, L4, L5)
- T6 ohjata oppilasta tarkastelemaan monimuotoisten tekstien merkityksiä ja rakenteita sekä laajentamaan sana- ja käsitevarantoaan tekstien tarkastelun yhteydessä (L1, L2, L4)
- T7 ohjata oppilasta hakemaan tietoa eri tavoin (L1, L4, L5)
- T8 kannustaa oppilasta kiinnostumaan lastenkirjallisuudesta, mediateksteistä ja muista teksteistä luomalla myönteisiä lukukokemuksia ja elämyksiä sekä tarjoamalla mahdollisuuksia tiedonhalun tyydyttämiseen sekä lukukokemusten jakamiseen (L2, L4, L5)
- T9 rohkaista ja innostaa oppilasta kertomaan tarinoita ja mielipiteitä sekä kuvaamaan kokemuksiaan puhumalla, kirjoittamalla ja kuvien avulla (L1, L4, L5, L7)
- T10 ohjata oppilasta tuottamaan yksinkertaisia kertovia, kuvaavia ja muita tekstejä, myös monimediaisissa ympäristöissä (L2, L4, L5)
- T11 opastaa oppilasta harjaannuttamaan käsinkirjoittamisen taitoa ja näppäintaitoja sekä ohjata oppilasta vähitellen tekstien suunnitteluun ja rakentamiseen sekä tuntemaan oikeinkirjoituksen perusasioita ja kirjoitettua kieltä koskevia sopimuksia (L1, L4, L5)
- T12 kannustaa oppilasta kehittämään kielitietoisuuttaan ja kielen peruskäsitteiden tuntemusta sekä ohjata tekemään havaintoja puhutusta ja kirjoitetusta kielestä sekä auttaa huomaamaan, että omalla kielenkäytöllä on vaikutusta toisten käyttäytymiseen (L2, L4, L7)
- T13 innostaa oppilasta kuuntelemaan ja lukemaan lapsille suunnattua kirjallisuutta ja valitsemaan itseään kiinnostavaa luettavaa, kehittämään lukuharrastustaan sekä ohjata oppilasta kirjaston käyttöön (L2, L3, L4)
- T14 ohjata oppilasta arvostamaan omaa kieltään ja kulttuuriaan sekä kulttuurista moninaisuutta, tutustuttaa joihinkin lastenkulttuurin muotoihin ja innostaa niiden käyttäjäksi sekä kannustaa tuottamaan omaa kulttuuria yhdessä muiden kanssa (L2, L4, L7)

Suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän/suomi saamenkielisille -oppimäärän tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet vuosiluokilla 1-2

S1 Vuorovaikutustilanteissa toimiminen: Harjoitellaan ympäristön kielellistä jäsentämistä ja nimeämistä, kuuntelemista, kysymistä, vastaamista ja kertomista. Harjoitellaan ryhmäviestinnän käytänteitä erilaisissa kasvokkain tapahtuvissa vuorovaikutustilanteissa. Havainnoidaan erilaisia viestintätapoja. Käsitellään erilaisten vuorovaikutusharjoitusten, keskustelujen ja draaman avulla lastenkirjallisuutta, satuja, kertomuksia, loruja, tietotekstejä, mediatekstejä ja pelejä.

S2 Tekstien tulkitseminen: Opetellaan lukemaan ja harjoitellaan siinä tarvittavia käsitteitä äänne, kirjain, tavu, sana, virke, lopetusmerkki, otsikko, teksti ja kuva. Tuetaan tekstinymmärtämisen taitoja ja harjoitellaan tekstinymmärtämisen strategioita. Havainnoidaan ja tulkitaan monimuotoisia

ympäristön tekstejä, niiden merkityksiä ja rakenteita sekä työskennellään muun muassa kuvien, lastenkirjallisuuden, yksinkertaisten tietotekstien ja mediatekstien parissa. Pohditaan sanojen ja sanontojen merkityksiä sekä sananvalintoja teksteissä ja laajennetaan käsitevarantoa. Tutustutaan erilaisiin tapoihin ilmaista aikaa, järjestystä ja paikkaa erityisesti kertovissa, kuvaavissa ja ohjaavissa teksteissä sekä opitaan käyttämään kerronnan peruskäsitteitä, kuten päähenkilö, tapahtumapaikka ja -aika ja juoni. Jaetaan lukukokemuksia eri tavoin, keskustellaan tekstien sisällöistä ja harjoitellaan tekstin kertomista omin sanoin. Harjoitellaan tiedon etsintää tekemällä havaintoja ympäristöstä ja tulkitsemalla kuvia ja kirjoitettuja tekstejä sekä harjoitellaan tiedon kertomista toisille.

S3 Tekstien tuottaminen: Harjoitellaan tuottamaan tekstejä, käyttämään mielikuvitusta, kertomaan tarinoita ja mielipiteitä sekä kuvaamaan omia kokemuksia, havaintoja ja ajatuksia puhumalla, kirjoittamalla ja kuvien avulla yksin ja yhdessä. Tarkastellaan puhutun kielen muuntamista kirjoitetuksi kieleksi ja harjoitellaan tekstin suunnittelua. Tutustutaan kertomiselle ja kuvaamiselle tyypillisiin tekstuaalisiin ja kielellisiin piirteisiin, esimerkiksi ajan ja paikan ilmaisutapoihin ja kertomuksen perusrakenteeseen, ja harjoitellaan niiden käyttämistä omissa teksteissä. Opetellaan isojen ja pienten tekstauskirjainten piirtämistä sekä niillä kirjoittamista ja näppäintaitoja. Tuetaan oikeinkirjoitustaidon kehittymistä fonologisen tietoisuuden harjoitteiden ja lukemisen avulla. Harjoitellaan käyttämään omissa teksteissä oikeinkirjoituksen perusasioita ja joitakin kirjoitettua kieltä koskevia sopimuksia, kuten sanaväli, tavutus, virke ja sen lopetusmerkit, iso alkukirjain virkkeen alussa ja tutuissa erisnimissä.

S4 Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen: Vahvistetaan kielellistä tietoisuutta tekemällä havaintoja puhutusta kielestä ja tutustumalla kirjoitettuun kieleen kuunnellen ja lukien. Tehdään havaintoja eri puhetavoista, koulussa ja vapaa-ajalla esillä olevista kielistä sekä kielenkäytön vaikutuksesta muihin. Pohditaan yhdessä sanoja, sanontoja ja ilmaisutapoja, leikitellään kielellä lorujen, runojen ja sanaleikkien avulla. Etsitään itseä kiinnostavaa luettavaa ja herätetään kiinnostusta lukuharrastukseen. Tutustutaan kuunnellen ja lukien monimuotoisiin teksteihin, kuten lapsille suunnattuun kirjallisuuteen ja mediateksteihin, ja käytetään niitä ilmaisun virikkeenä ja keskustellaan niiden merkityksestä omassa arjessa. Tutustutaan yhdessä kirjastoon ja sen käyttöön. Tutustutaan lastenkulttuuriin ja tapakulttuuriin omassa lähiympäristössä, juhlaperinteisiin sekä joihinkin kansanperinteen muotoihin ja osallistutaan yhdessä esitysten tai muiden kulttuurituotteiden tekemiseen.

Suomi saamenkielisille -oppimäärän sisällöt 1. vuosiluokalla

S1 Vuorovaikutustilanteissa toimiminen

Opetellaan ja harjoitellaan seuraavia tietoja ja taitoja:

- puhuminen ja kuunteleminen erilaisissa tilanteissa
- omien tunteiden, toiveiden, mielipiteiden ja ajatusten kertominen
- ryhmässä keskustelu
- muiden kuunteleminen ja oman puheenvuoron odottaminen
- sadut, kertomukset, lorut, runot ja tietotekstit kuunneltuina ja visuaalisina teksteinä
- kerronta, leikki näytelmät, roolileikit, draama
- vierailut

- tarinankertojan mahdollinen vierailu

S2 Tekstien tulkitseminen

Opetellaan ja harjoitellaan seuraavia tietoja ja taitoja:

- lukemaan opettelu ja siinä tarvittavien käsitteiden harjoittelu: äänne, kirjain, tavu, sana, virke, lopetusmerkki, otsikko, teksti ja kuva
- tekstinymmärtämisen taitoja ja tekstinymmärtämisen strategioita
- havainnoidaan ja tulkitaan monimuotoisia ympäristön tekstejä, niiden merkityksiä ja rakenteita sekä työskennellään muun muassa kuvien, lastenkirjallisuuden, yksinkertaisten tietotekstien ja mediatekstien parissa
- pohditaan sanojen ja sanontojen merkityksiä sekä sananvalintoja teksteissä ja laajennetaan käsitevarantoa
- tutustutaan erilaisiin tapoihin ilmaista aikaa, järjestystä ja paikkaa erityisesti kertovissa, kuvaavissa ja ohjaavissa teksteissä sekä opitaan käyttämään kerronnan peruskäsitteitä, kuten päähenkilö, tapahtumapaikka ja -aika ja juoni
- jaetaan lukukokemuksia eri tavoin, keskustellaan tekstien sisällöistä ja harjoitellaan tekstin kertomista omin sanoin
- harjoitellaan tiedon etsintää tekemällä havaintoja ympäristöstä ja tulkitsemalla kuvia ja kirjoitettuja tekstejä sekä harjoitellaan tiedon kertomista

S3 Tekstien tuottaminen

- harjoitellaan tuottamaan tekstejä, käyttämään mielikuvitusta, kertomaan tarinoita ja mielipiteitä sekä kuvaamaan omia kokemuksia, havaintoja ja ajatuksia puhumalla, kirjoittamalla ja kuvien avulla yksin ja yhdessä
- tarkastellaan puhutun kielen muuntamista kirjoitetuksi kieleksi ja harjoitellaan tekstin suunnittelua
- tutustutaan kertomiselle ja kuvaamiselle tyypillisiin tekstuaalisiin ja kielellisiin piirteisiin, esimerkiksi ajan ja paikan ilmaisutapoihin ja kertomuksen perusrakenteeseen, ja harjoitellaan niiden käyttämistä omissa teksteissä
- opetellaan isojen ja pienten tekstauskirjainten piirtämistä sekä niillä kirjoittamista ja näppäintaitoja.
- tuetaan oikeinkirjoitustaidon kehittymistä fonologisen tietoisuuden harjoitteiden ja lukemisen avulla
- harjoitellaan käyttämään omissa teksteissä oikeinkirjoituksen perusasioita ja joitakin kirjoitettua kieltä koskevia sopimuksia, kuten sanaväli, tavutus, virke ja sen lopetusmerkit, iso alkukirjain virkkeen alussa ja tutuissa erisnimissä

S4 Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen

- vahvistetaan kielellistä tietoisuutta tekemällä havaintoja puhutusta kielestä ja tutustumalla kirjoitettuun kieleen kuunnellen ja lukien
- tehdään havaintoja eri puhetavoista, koulussa ja vapaa-ajalla esillä olevista kielistä sekä kielenkäytön vaikutuksesta muihin
- pohditaan yhdessä sanoja, sanontoja ja ilmaisutapoja, leikitellään kielellä lorujen, runojen ja sanaleikkien avulla
- etsitään itseä kiinnostavaa luettavaa ja herätetään kiinnostusta lukuharrastukseen
- tutustutaan kuunnellen ja lukien monimuotoisiin teksteihin, kuten lapsille suunnattuun kirjallisuuteen ja mediateksteihin, ja käytetään niitä ilmaisun virikkeenä ja keskustellaan niiden merkityksestä omassa arjessa
- Tutustutaan yhdessä kirjastopalveluihin ja sen käyttöön
- Tutustutaan lastenkulttuuriin ja tapakulttuuriin omassa lähiympäristössä, juhlaperinteisiin sekä joihinkin kansanperinteen muotoihin ja osallistutaan yhdessä esitysten tai muiden kulttuurituotteiden tekemiseen

Suomi saamenkielisille -oppimäärän sisällöt 2. vuosiluokalla

S1 Vuorovaikutustilanteissa toimiminen

Opetellaan ja harjoitellaan seuraavia tietoja ja taitoja:

- puhuminen ja kuunteleminen erilaisissa tilanteissa
- omien tunteiden, toiveiden, mielipiteiden ja ajatusten kertominen
- ryhmässä keskustelu
- muiden kuunteleminen ja oman puheenvuoron odottaminen
- erilaisten tekstien ja tekstilajien kuten satujen, kertomusten, lorujen, runojen ja tietotekstien sisällöt
- kerronta, leikki, näytelmät, roolileikit, draama
- vierailut

S2 Tekstien tulkitseminen

Opetellaan ja harjoitellaan seuraavia tietoja ja taitoja:

- lukemaan opettelu ja siinä tarvittavien käsitteiden harjoittelu: äänne, kirjain, tavu, sana, virke, lopetusmerkki, otsikko, teksti ja kuva
- tekstinymmärtämisen taitoja ja tekstinymmärtämisen strategioita
- havainnoidaan ja tulkitaan monimuotoisia ympäristön tekstejä, niiden merkityksiä ja rakenteita sekä työskennellään muun muassa kuvien, lastenkirjallisuuden, yksinkertaisten tietotekstien ja mediatekstien parissa.
- pohditaan sanojen ja sanontojen merkityksiä sekä sananvalintoja teksteissä ja laajennetaan käsitevarantoa.
- tutustutaan erilaisiin tapoihin ilmaista aikaa, järjestystä ja paikkaa erityisesti kertovissa, kuvaavissa ja ohjaavissa teksteissä sekä opitaan käyttämään kerronnan peruskäsitteitä, kuten päähenkilö, tapahtumapaikka ja -aika ja juoni.

- jaetaan lukukokemuksia eri tavoin, keskustellaan tekstien sisällöistä ja harjoitellaan tekstin kertomista omin sanoin.
- harjoitellaan tiedon etsintää tekemällä havaintoja ympäristöstä ja tulkitsemalla kuvia ja kirjoitettuja tekstejä sekä harjoitellaan tiedon kertomista

S3 Tekstien tuottaminen

- harjoitellaan tuottamaan tekstejä, käyttämään mielikuvitusta, kertomaan tarinoita ja mielipiteitä sekä kuvaamaan omia kokemuksia, havaintoja ja ajatuksia puhumalla, kirjoittamalla ja kuvien avulla yksin ja yhdessä
- tarkastellaan puhutun kielen muuntamista kirjoitetuksi kieleksi ja harjoitellaan tekstin suunnittelua
- tutustutaan kertomiselle ja kuvaamiselle tyypillisiin tekstuaalisiin ja kielellisiin piirteisiin, esimerkiksi ajan ja paikan ilmaisutapoihin ja kertomuksen perusrakenteeseen, ja harjoitellaan niiden käyttämistä omissa teksteissä
- opetellaan isojen ja pienten tekstauskirjainten piirtämistä sekä niillä kirjoittamista ja näppäintaitoja.
- tuetaan oikeinkirjoitustaidon kehittymistä fonologisen tietoisuuden harjoitteiden ja lukemisen avulla
- harjoitellaan käyttämään omissa teksteissä oikeinkirjoituksen perusasioita ja joitakin kirjoitettua kieltä koskevia sopimuksia, kuten sanaväli, tavutus, virke ja sen lopetusmerkit, iso alkukirjain virkkeen alussa ja tutuissa erisnimissä

S4 Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen

- vahvistetaan kielellistä tietoisuutta tekemällä havaintoja puhutusta kielestä ja tutustumalla kirjoitettuun kieleen kuunnellen ja lukien
- tehdään havaintoja eri puhetavoista, koulussa ja vapaa-ajalla esillä olevista kielistä sekä kielenkäytön vaikutuksesta muihin
- pohditaan yhdessä sanoja, sanontoja ja ilmaisutapoja, leikitellään kielellä lorujen, runojen ja sanaleikkien avulla
- etsitään itseä kiinnostavaa luettavaa ja herätetään kiinnostusta lukuharrastukseen
- tutustutaan kuunnellen ja lukien monimuotoisiin teksteihin, kuten lapsille suunnattuun kirjallisuuteen ja mediateksteihin, ja käytetään niitä ilmaisun virikkeenä ja keskustellaan niiden merkityksestä omassa arjessa
- tutustutaan yhdessä kirjastopalveluihin ja sen käyttöön
- tutustutaan lastenkulttuuriin ja tapakulttuuriin omassa lähiympäristössä, juhlaperinteisiin sekä joihinkin kansanperinteen muotoihin ja osallistutaan yhdessä esitysten tai muiden kulttuurituotteiden tekemiseen

Äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineen/suomi saamenkielisille -oppimäärän oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet vuosiluokilla 1–2

Äidinkielen ja kirjallisuuden oppimisympäristö rakennetaan monipuoliseksi teksti- ja kieliympäristöksi. Saatavilla tulee olla paljon oppilaita kiinnostavaa kirjallisuutta ja monimuotoisia tekstejä. Tekstejä tuotetaan yksin ja yhdessä ja niitä julkaistaan luokassa ja lähipiirissä. Kieltä tutkitaan leikinomaisesti, esimerkiksi rooli-, draama- ja teatterileikin keinoin. Opetusta eheytetään niin, että äidinkielen taitojen oppiminen nivoutuu ilmiöiden kielelliseen hahmottamiseen eri oppiaineiden yhteydessä. Koulu- tai lähikirjaston toimintaan ja erilaisiin lasten kulttuuritapahtumiin tutustuminen laajentavat oppimisympäristöä luokan ulkopuolelle. Lisäksi hyödynnetään lähiympäristön ja median kulttuurista monimuotoisuutta. Opetuksessa korostuvat kokemusten ja elämysten jakaminen sekä taitojen harjoitteleminen yhdessä ja yksin, myös viestintäteknologiaa hyödyntäen. Draamaa integroidaan kirjallisuuteen ja muihin oppiaineisiin, esimerkiksi musiikkiin, liikuntaan ja ympäristöoppiin.

Suomi saamenkelisille -oppimäärän opetuksessa kaikilla luokka-asteilla käytetään työtapoja, jotka tukevat vuorovaikutustilanteissa toimimista, esimerkiksi seuraavia: opetuskeskusteluja, suullista esittämistä, puheharjoituksia, valmisteltuja esityksiä, improvisaatioharjoituksia ja kriittistä kuuntelua.

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineessa/suomi saamenkielisille -oppimäärässä vuosiluokilla 1–2

Tavoitteena on tukea oppilaiden kielellistä kehitystä ja vuorovaikutustaitoja sekä luku- ja kirjoitustaidon oppimista yhteistyössä kotien kanssa. Kielellisiä vaikeuksia puheen, lukemisen ja kirjoittamisen alueella pyritään tunnistamaan mahdollisimman varhain. Opettaja mallintaa sanojen, virkkeiden ja tekstien lukemista ja ymmärtämistä sekä kirjoittamisen tapoja. Oppilaita ohjataan käyttämään mediavälineitä monipuolisesti ja turvallisesti. Kielellisesti taitavia oppilaita ohjataan haastavampien tehtävien, materiaalien ja tekstiympäristöjen pariin. Tekstit ja työtavat valitaan niin, että oppilaiden yhdenvertaisuus ja sukupuolten tasa-arvo toteutuu.

Oppilaan oppimisen arviointi äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineessa/suomi saamenkielisille -oppimäärässä vuosiluokilla 1–2

Oppimisen arviointi on oppilaita ohjaavaa ja kannustavaa. Yhteisen pohdinnan sekä palautteen antamisen ja saamisen avulla opettaja ohjaa niin koko opetusryhmän kuin yksittäisen oppilaan oppimista ja edistymistä. Vuosiluokilla 1–2 oppimisen arvioinnin päätehtävänä on tukea ja edistää oppilaiden kielellistä kehitystä kaikilla tavoitealueilla. Opettaja pyrkii saamaan kokonaiskuvan kunkin oppilaan kielellisestä kehityksen edistymisestä. Arviointiin perustuvan palautteen kautta oppilaat saavat tietoa kielitaitonsa vahvuuksista sekä edistymisestään opiskelemansa kielen oppijana. Oppilaat saavat myös monipuolisesti palautetta siitä, miten he ymmärtävät ja käyttävät kieltä, ilmaisevat itseään, osallistuvat yhteiseen keskusteluun sekä tuottavat ja tulkitsevat tekstejä. Laadukas ja kannustava palaute osaamisen eri alueilta on tärkeää. Se auttaa oppilaita huomaamaan onnistumisiaan ja edistymistään sekä motivoi suuntaamaan työskentelyään kielellisen kehityksen kannalta tarkoituksenmukaisella tavalla. Arviointi tuottaa tietoa myös opetuksen suunnittelua varten sekä auttaa havaitsemaan mahdollisia tuen tarpeita oppilaiden kielellisessä kehityksessä.
Oppimisprosessin kannalta keskeisiä arvioinnin ja palautteen antamisen kohteita äidinkielen ja kirjallisuuden eri oppimäärissä ovat

- edistyminen itsensä ilmaisemisessa ja vuorovaikutustaidoissa, sana- ja käsitevarannon karttuminen
- edistyminen lukutaidossa sekä tekstien ymmärtämisessä ja lukemisen harrastamisessa
- edistyminen tekstin tuottamisessa, erityisesti käsin kirjoittamisen ja näppäintaitojen kehittyminen
- edistyminen kielen ja kulttuurin ymmärtämisessä, erityisesti havaintojen tekeminen sanojen merkityksestä ja arjen kielenkäyttötilanteista.

13.7 VIERAAT KIELET, SAAMEN KIELI, A2-OPPIMÄÄRÄ

Kielikasvatus

Kielitaidon kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu elinikäisenä prosessina. Monikielinen kompetenssi kehittyy kotona, koulussa ja vapaa-ajalla. Se koostuu äidinkielten ja muiden kielten sekä niiden murteiden eritasoisista taidoista. Koulun kieltenopetuksen lähtökohtana on kielen käyttö eri tilanteissa. Se vahvistaa oppilaiden kielitietoisuutta ja eri kielten rinnakkaista käyttöä sekä monilukutaidon kehittymistä. Oppilaat oppivat tekemään havaintoja erikielisistä teksteistä ja vuorovaikutuksen käytänteistä, käyttämään kielitiedon käsitteitä tekstien tulkinnassa ja hyödyntämään erilaisia tapoja oppia kieliä. Oppilaat käyttävät eri kielten taitoaan kaiken oppimisen tukena eri oppiaineissa. Oppilaita ohjataan lukemaan kielitaidolleen sopivia tekstejä ja hankkimaan opiskelussa tarvittavaa tietoa eri kielillä.

Oppilaita ohjataan tiedostamaan sekä omaa että muiden kielellisten ja kulttuuristen identiteettien monikerroksisuutta. Myös vähemmistökielten ja uhanalaisten kielten merkitys tuodaan esiin opetuksessa. Opetus tukee oppilaiden monikielisyyttä hyödyntämällä kaikkia, myös oppilaiden vapaa-ajalla käyttämiä kieliä. Opetus vahvistaa oppilaiden luottamusta omiin kykyihinsä oppia kieliä ja kannustaa käyttämään vähäistäkin kielitaitoa rohkeasti. Kielikasvatus edellyttää eri oppiaineiden yhteistyötä.

Oppiaineen tehtävä

Kieli on oppimisen ja ajattelun edellytys. Kieli on mukana kaikessa koulun toiminnassa, ja jokainen opettaja on kielen opettaja. Kielten opiskelu edistää ajattelutaitojen kehittymistä. Saamen kielen opiskelu antaa aineksia monikielisen ja -kulttuurisen identiteetin muodostumiselle ja arvostamiselle. Sanavaraston ja rakenteiden karttuessa myös vuorovaikutus- ja tiedonhankintataidot kehittyvät. Kielten opiskelussa on runsaasti sijaa ilolle, leikillisyydelle ja luovuudelle.

Saamen kieltenopetus on osa kielikasvatusta ja johdatusta kielitietoisuuteen. Oppilaissa herätetään kiinnostus saamelaisalueen (Suomi, Ruotsi, Norja ja Venäjä) kielelliseen ja kulttuuriseen moninaisuuteen ja heitä rohkaistaan viestimään autenttisissa ympäristöissä. Koulussa ohjataan arvostamaan eri saamen kieliä, niiden puhujia ja erilaisia kulttuureita.
Kielten opiskelu valmistaa oppilaita suunnitelmalliseen ja luovaan työskentelyyn erilaisissa kokoonpanoissa. Oppilaille ja oppilasryhmille luodaan mahdollisuuksia verkostoitumiseen ja yhteydenpitoon ihmisten kanssa myös eri puolilla saamelaisaluetta ja maailmaa. Tieto- ja viestintäteknologia tarjoaa yhden luontevan mahdollisuuden toteuttaa kieltenopetusta autenttisista

tilanteista ja oppilaiden viestintätarpeista lähtien. Opetus antaa myös valmiuksia osallisuuteen ja aktiiviseen vaikuttamiseen kansainvälisessä maailmassa.

Opetus vahvistaa oppilaiden luottamusta omiin kykyihinsä oppia kieliä ja käyttää niitä rohkeasti. Oppilaille annetaan mahdollisuus edetä yksilöllisesti ja saada tarpeen mukaan tukea oppimiselleen. Opetus järjestetään niin, että myös muita nopeammin etenevät tai kieltä entuudestaan osaavat voivat edistyä.

Kielten opetuksessa kehitetään monilukutaitoa ja käsitellään erilaisia tekstejä. Lasten ja nuorten erilaiset kiinnostuksen kohteet otetaan huomioon tekstien valinnassa. Opetuksessa luodaan siltoja myös eri saamen kielten välille sekä oppilaiden vapaa-ajan kielenkäyttöön. Oppilaita ohjataan hakemaan osaamillaan saamen kielillä tietoa. Inarin kunnassa saamen kielen A2-oppimäärän opetus alkaa 1. vuosiluokalla ja sitä opetetaan kaksi vuosiviikkotuntia.

Saamen kielen A2-oppimäärän opetuksen tavoitteet 1. vuosiluokalla

- oppii kertomaan perustietoja itsestään ja lähipiiristään yksinkertaisissa arkipäivän puhetilanteissa
- oppii ymmärtämään arkielämää ja rutiininomaisen käsittelevän puheen ja tekstin keskeisimmän sisällön asiayhteyden tukemana
- oppii ääntämään saamen kieltä luontevasti
- oppii kirjoittamaan lyhyen viestin tutussa, helposti ennakoitavissa, arkeen liittyvässä tilanteessa
- osallistuu helppoja ja tuttuja asioita käsittelevään keskusteluun
- ymmärtää, että saamen kieli laajentaa ja rikastuttaa hänen saamelaisalueen tuntemusta
- voi osallistua saamelaisnuorten taidetapahtumaan mahdollisuuksien mukaan

Saamen kielen A2-oppimäärän opetuksen tavoitteet 2. vuosiluokalla

- oppii kertomaan perustietoja itsestään ja lähipiiristään yksinkertaisissa arkipäivän puhetilanteissa
- oppii ymmärtämään arkielämän sanastoa
- oppii ääntämään saamen kieltä luontevasti
- oppii kirjoittamaan lyhyen viestin tutussa, helposti ennakoitavissa, arkeen liittyvässä tilanteessa
- osallistuu helppoja ja tuttuja asioita käsittelevään keskusteluun
- ymmärtää, että saamen kieli laajentaa ja rikastuttaa hänen saamelaisalueen tuntemusta
- oppii tuntemaan saamelaista kieli- ja asuma-aluetta sekä saamelaista kulttuuria
- oppii tuntemaan ja tunnistamaan saamelaista kirjallisuutta, perinnekäsitöitä, taidetta, joikua/leu´ddia/liđvea ja muuta saamelaista musiikkia
- voi osallistua saamelaisnuorten taidetapahtumaan mahdollisuuksien mukaan

Saamen kielen A2-oppimäärän sisällöt 1. vuosiluokalla

Jokapäiväinen elämä ja lähiympäristö

- arkipäivän sanontoja: tervehtiminen, pyytäminen, kysyminen

- minä: nimi, ikä, perhe, koti, sukulaiset
- lukusanat 1-20
- tervehdykset kortteihin

Itsestä huolehtimisen ja arjen taidot
- vaatteet
- ruokasanasto esimerkiksi marjat, hedelmät ja saamelaiset herkut
- kauppaleikit

Kielentuntemus
- saamen kielen äänteet ja kirjaimet
- aakkoset
- olla-verbi yksikössä
- pronominit: yksikön 1., 2. ja 3. persoona
- arkipäivän sanat

Kulttuurintuntemus
- saamelaistapahtumat ja koulun juhlat
- tutustuminen saamelaiseen kertomusperinteeseen ja mytologiaan (sadut, kertomukset, runot, hokemat, elokuvat, lastenohjelmat, laulut ja omat kuvakertomukset)
- saamelainen käsityöaskartelu eri materiaaleja käyttäen ja huomioiden eri seutujen erityispiirteitä saamelaisessa käsityössä
- saamelainen värimaailma
- saamelainen musiikki, leikit ja tanssi

Saamen kielen A2-oppimäärän sisällöt 2. vuosiluokalla

Jokapäiväinen elämä ja lähiympäristö
- paikkakunnat
- koulu, eläimet, esineet
- lukusanat 1-20
- värit

Itsestä huolehtimisen ja arjen taidot
- kehonosat
- tunteiden ilmaisu esimerkiksi iloinen, onnellinen ja surullinen
- vuorokausi: aamu, aamupäivä, keskipäivä, iltapäivä, ilta, keskiyö, yö
- kuukaudet, vuodenajat, viikonpäivät
- Ammatit
- esimerkiksi isän ja äidin ammatit sekä koulussa työskentelevien henkilöiden ammatit
- perinteiset saamelaiset ammatit

Kielentuntemus
- tavanomaisimmat substantiivit, adjektiivit ja verbit

- olla-verbi yksikössä
- pronominit: yksikön 1., 2. ja 3. persoona
- arkipäivän sanojen perusmuodot

Kulttuurintuntemus

- saamelaistapahtumat ja koulun juhlat
- tutustuminen saamelaiseen kertomusperinteeseen ja mytologiaan (sadut, kertomukset, runot, hokemat, elokuvat, lastenohjelmat, laulut ja omat kuvakertomukset)
- saamelainen käsityöaskartelu eri materiaaleja käyttäen ja huomioiden eri seutujen erityispiirteitä saamelaisessa käsityössä
- saamelainen värimaailma
- saamelainen musiikki, leikit ja tanssi

Saamen kielen A2-oppimäärän oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet vuosiluokilla 1-2

Saamen kielen opetuksen työtapojen valinnassa lähtökohtana ovat opetussuunnitelman perusteiden tavoitteet, opetussuunnitelman perusteissa esitellyt ajattelun taitojen ja menetelmien keskeiset sisällöt, oppilaantuntemus (kehitysvaihe, erilaisuus, luokkayhteisö ja yhdysluokka), oppilaskeskeisyys ja toiminnallisuus, tarkoituksenmukaisuus aiheen kannalta, saatavissa olevan oppimateriaalin tarjoamat ideat ja tuki sekä paikallisen materiaalin käyttömahdollisuudet.

Tunneilla käytetään vaihtelevasti erilaisia työtapoja. Samalla tunnilla voidaan käyttää useampaakin eri työtapaa. Työtapoina voidaan käyttää esimerkiksi:

- ongelmakeskeinen opetus
- itsenäinen opiskelu
- mallintaminen
- tvt:n hyödyntäminen opetuksessa (erilaisia tvt-välineitä ja ohjelmia käyttäen)
- työpistetyöskentely
- toiminnalliset tehtävät ja yhteistoiminnalliset tehtävät
- projektityöt, ryhmätyöt, parityöt
- opettajajohtoinen kyselevä opetus
- luokittelu, käsitekartta
- tarinat, pelit ja leikit

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki saamen kielen A2-oppimäärässä vuosiluokilla 1-2

Vuosiluokkien 1-2 saamen kielen opetuksessa oppilaille tarjotaan monipuolisia kokemuksia uuden kielen oppimisessa. Opetuksen lähtökohtana on mielenkiinnon herättäminen saamen kieltä ja kulttuuria kohtaan. Opetus painottuu puheviestintään tavanomaisimmissa arkipäivän tilanteissa.

Jo ennen A2-oppimäärän opetuksen alkamista voidaan oppilaita tutustuttaa alustavasti eri saamen kieliin. Kielten alkeita opitaan siinä laulaen, leikkien, pelaten ja liikkuen. Aiheet valitaan oppilaita kiinnostavista asioista yhdessä oppilaiden kanssa.

Oppilaan oppimisen arviointi saamen kielen A2-oppimäärässä vuosiluokilla 1-2

Oppilas arvioi omaa tuotostaan yhdessä parinsa ja luokan muiden oppilaiden kanssa.

Oppilas arvioi omaa edistymistään yhdessä opettajan kanssa ja osaa ilmaista omia vahvuuksiaan saamen kielen oppimisessa. Sanallinen arviointi suoritetaan lukukausien päättyessä.

Oppilaalle annetaan jatkuvasti oppimista ohjaavaa ja kannustavaa palautetta sekä tietoa edistymisestään ja osaamisestaan.

Oppilas havainnoi omaa ja yhteistä työskentelyä sekä antaa rakentavaa palautetta muille ja opettajalle. Oppilaan opintojen edistymisestä sekä oppilaan työskentelystä ja käyttäytymisestä annetaan riittävän usein tietoa oppilaalle itselleen ja huoltajalle.

Toisen vuosiluokan lukuvuositodistuksessa arvioinnin pääpaino on oppimisen edistymisen arvioinnissa. Oppilaalle annetaan tuolloin sanallinen arviointi.

13.8 YMPÄRISTÖOPPI

Oppiaineen tehtävä

Ympäristöoppi on biologian, maantiedon, fysiikan, kemian ja terveystiedon tiedonaloista koostuva integroitu oppiaine, jonka opetukseen sisältyy kestävän kehityksen näkökulma. Ympäristöopissa yhdistyy sekä luonnon- että ihmistieteellisiä näkökulmia. Ympäristöopissa oppilaat nähdään osana ympäristöä, jossa he elävät. Lähtökohtana on luonnon kunnioittaminen ja ihmisoikeuksien mukainen arvokas elämä.

Ympäristöopin opetus tukee oppilaiden ympäristösuhteen rakentumista, maailmankuvan kehittymistä sekä kasvua ihmisenä. Ympäristöopin opetuksen tavoitteena on ohjata oppilaita tuntemaan ja ymmärtämään luontoa ja rakennettua ympäristöä, niiden ilmiöitä, itseään ja muita ihmisiä sekä terveyden ja hyvinvoinnin merkitystä. Ympäristöopin monitieteinen perusta edellyttää, että oppilaat harjaantuvat hankkimaan, käsittelemään, tuottamaan, esittämään, arvioimaan ja arvottamaan tietoa erilaisissa tilanteissa. Tieteellistä tietoa käytetään opetuksen perustana ja kriittisen ajattelun kehittämiseen kiinnitetään huomiota. Ympäristöopissa kiinnitetään huomiota kestävän kehityksen ekologiseen, kulttuuriseen, sosiaaliseen ja taloudelliseen ulottuvuuteen. Ympäristöopin keskeisenä tavoitteena on ohjata ymmärtämään ihmisten tekemien valintojen vaikutuksia elämälle ja ympäristölle nyt sekä tulevaisuudessa.

Ympäristöopissa rakennetaan perustaa ympäristöopin eri tiedonalojen osaamiselle. Tavoitteena on tunnistaa niiden merkitys ympäristössä, teknologiassa, jokapäiväisessä elämässä, ihmisessä ja ihmisen toiminnassa. Biologian kannalta keskeistä on oppia tuntemaan ja ymmärtämään luonnonympäristöä, ihmistä, elämää, sen kehittymistä ja reunaehtoja maapallolla. Maantiedon kannalta keskeistä on tutkia omaa lähiympäristöä sekä ymmärtää erilaisia alueita maapallolla, niillä esiintyviä ilmiöitä ja alueilla asuvien ihmisten elämää. Fysiikan kannalta keskeistä on ymmärtää luonnon perusrakenteita ja ilmiöitä, ja selittää näitä ilmiöitä käyttäen myös omissa tutkimuksissa saatavaa tietoa. Kemian kannalta keskeistä on havaita erilaisia aineita ympärillämme sekä tutkia, kuvailla ja selittää niiden ominaisuuksia, rakenteita ja niissä tapahtuvia muutoksia. Terveystiedon kannalta keskeistä on oppia ymmärtämään terveyttä tukevia ja suojaavia tekijöitä ympäristössä ja ihmisten toiminnassa, ja edistää terveyttä, hyvinvointia ja turvallisuutta tukevaa osaamista.

Opetuksen tavoitteena on herättää ja syventää oppilaiden kiinnostusta ympäristöopin eri tiedonaloja kohtaan. Yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa edistetään tarjoamalla jokaiselle oppilaalle mahdollisuuksia tutustua monipuolisesti kaikkiin ympäristöopin tiedonaloihin sekä niihin liittyvään teknologiaan ja koulutuspolkuihin. Saamelaisalueen erityispiirteet otetaan opetuksessa huomioon.

Vuosiluokilla 1-2 ympäristöopin opetus jäsennetään kokonaisuuksiksi, joissa tarkastellaan oppilaiden omaa ympäristöä sekä oppilaita ja heidän toimintaansa yhteisön jäsenenä. Leikkiin perustuvien ongelmanratkaisu- ja tutkimustehtävien avulla viritetään uteliaisuutta ja kiinnostusta ympäristön ilmiöitä kohtaan. Lisäksi harjoitellaan ympäristön jäsentämistä ja nimeämistä sekä omaan hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyviä asioita.

Ympäristöopin opetuksen tavoitteet 1. vuosiluokalla

- T1 tarjota oppilaalle mahdollisuuksia toteuttaa luontaista uteliaisuuttaan ja auttaa oppilasta kokemaan ympäristöopin asiat merkitykselliseksi itselleen
- T2 kannustaa oppilasta iloitsemaan ympäristöopin oppimisesta, omasta osaamisesta ja uusista haasteista sekä harjoittelemaan pitkäjänteistä työskentelyä (L1, L6)
- T3 tukea oppilaan ympäristöherkkyyden kehittymistä ja ohjata oppilasta toimimaan kestävällä tavalla lähiympäristössä ja kouluyhteisössä (L3, L7)
- T4 ohjata oppilasta tutkimaan ja toimimaan sekä liikkumaan ja retkeilemään lähiympäristössään (L3)
- T5 kannustaa oppilasta ihmettelemään ja kyselemään sekä käyttämään yhteisiä pohdintoja pienten tutkimusten ja muun toiminnan lähtökohtana (L1, L7)
- T6 ohjata oppilasta tekemään havaintoja ja kokeiluja koulussa ja lähiympäristössä eri aisteja ja yksinkertaisia tutkimusvälineitä käyttäen sekä esittelemään tuloksiaan eri tavoin (L1, L4)
- T7 ohjata oppilasta kuvailemaan, vertailemaan ja luokittelemaan monipuolisesti eliöitä, elinympäristöjä, ilmiöitä, materiaaleja ja tilanteita sekä nimeämään niitä (L1, L4)
- T8 opastaa oppilasta toimimaan turvallisesti, noudattamaan annettuja ohjeita ja hahmottamaan niiden perusteluita (L3)
- T9 ohjata oppilasta tutustumaan monipuolisesti arjen teknologiaan sekä innostaa oppilaita kokeilemaan, keksimään, rakentamaan ja luomaan uutta yhdessä toimien (L1, L3)
- T10 ohjata oppilasta harjoittelemaan ryhmässä toimimisen taitoja ja tunnetaitoja sekä vahvistamaan itsensä ja muiden arvostamista (L2, L3)

- T12 ohjata oppilasta jäsentämään ympäristöä, ihmisten toimintaa ja niihin liittyviä ilmiöitä ympäristöopin eri tiedonalojen käsitteiden avulla (L1)
- T13 ohjata oppilasta ymmärtämään yksinkertaisia kuvia, malleja ja karttoja ympäristön kuvaajina (L1, L4)
- T14 rohkaista oppilasta ilmaisemaan itseään ja harjoittelemaan näkemystensä perustelemista (L2, L4)

Ympäristöopin opetuksen tavoitteet 2. vuosiluokalla

- T1 tarjota oppilaalle mahdollisuuksia toteuttaa luontaista uteliaisuuttaan ja auttaa oppilasta kokemaan ympäristöopin asiat merkitykselliseksi itselleen
- T2 kannustaa oppilasta iloitsemaan ympäristöopin oppimisesta, omasta osaamisesta ja uusista haasteista sekä harjoittelemaan pitkäjänteistä työskentelyä (L1, L6)
- T3 tukea oppilaan ympäristöherkkyyden kehittymistä ja ohjata oppilasta toimimaan kestävällä tavalla lähiympäristössä ja kouluyhteisössä (L3, L7)
- T4 ohjata oppilasta tutkimaan ja toimimaan sekä liikkumaan ja retkeilemään lähiympäristössään (L3)
- T5 kannustaa oppilasta ihmettelemään ja kyselemään sekä käyttämään yhteisiä pohdintoja pienten tutkimusten ja muun toiminnan lähtökohtana (L1, L7)
- T6 ohjata oppilasta tekemään havaintoja ja kokeiluja koulussa ja lähiympäristössä eri aisteja ja yksinkertaisia tutkimusvälineitä käyttäen sekä esittelemään tuloksiaan eri tavoin (L1, L4)
- T7 ohjata oppilasta kuvailemaan, vertailemaan ja luokittelemaan monipuolisesti eliöitä, elinympäristöjä, ilmiöitä, materiaaleja ja tilanteita sekä nimeämään niitä (L1, L4)
- T8 opastaa oppilasta toimimaan turvallisesti, noudattamaan annettuja ohjeita ja hahmottamaan niiden perusteluita (L3)
- T9 ohjata oppilasta tutustumaan monipuolisesti arjen teknologiaan sekä innostaa oppilaita kokeilemaan, keksimään, rakentamaan ja luomaan uutta yhdessä toimien (L1, L3)
- T10 ohjata oppilasta harjoittelemaan ryhmässä toimimisen taitoja ja tunnetaitoja sekä vahvistamaan itsensä ja muiden arvostamista (L2, L3)
- T11 ohjata oppilasta käyttämään tieto- ja viestintäteknologiaa tiedon hankkimisessa sekä havaintojen taltioimisessa ja esittämisessä (L4, L5)
- T12 ohjata oppilasta jäsentämään ympäristöä, ihmisten toimintaa ja niihin liittyviä ilmiöitä ympäristöopin eri tiedonalojen käsitteiden avulla (L1)
- T13 ohjata oppilasta ymmärtämään yksinkertaisia kuvia, malleja ja karttoja ympäristön kuvaajina (L1, L4)
- T14 rohkaista oppilasta ilmaisemaan itseään ja harjoittelemaan näkemystensä perustelemista (L2, L4)
- T15 ohjata oppilasta pohtimaan kasvua ja kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia tukevia tekijöitä sekä elämän perusedellytyksiä (L3)

Ympäristöopin tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet vuosiluokilla 1-2

Sisällöt valitaan siten, että ne tukevat tavoitteiden saavuttamista ja hyödyntävät paikallisia mahdollisuuksia. Sisältöalueista muodostetaan kokonaisuuksia eri vuosiluokille.

S1 Kasvu ja kehitys: Sisältöjä valitaan siten, että oppilaalle muodostuu ymmärrys ihmisen kehon osista ja elintoiminnoista sekä elämänkulusta ja oman ikäkauden kasvusta ja kehityksestä pääpiirteissään. Harjoitellaan tunnetaitoja ja mielen hyvinvoinnin edistämistä kuten itsensä ja muiden arvostamista ikäkauden mukaisesti.

S2 Kotona ja koulussa toimiminen: Oppimistehtäviä ja sisältöjä valitaan siten, että ne liittyvät kotona ja koulussa toimimiseen. Havainnoidaan oppimisympäristöjä turvallisuuden kannalta. Harjoitellaan turvallista toimimista lähiympäristössä ja liikenteessä. Perehdytään turvataitoihin sekä turvallisuusohjeisiin ja niiden perusteluihin. Käytetään ympäristöopin eri tiedonalojen käsitteitä kuvaamaan ilmiöitä ja teknologiaa sekä arjen tilanteita ja toimintaa kuten säänmukaista pukeutumista. Harjoitellaan yhteistyötaitoja ja erilaisissa ryhmissä toimimista. Lisäksi harjoitellaan arjen käyttäytymistapoja erilaisissa tilanteissa, fyysisen koskemattomuuden kunnioittamista, kiusaamisen ehkäisyä, arjen pieniä itsehoitotaitoja ja avun hakemista.

S3 Lähiympäristön ja sen muutosten havainnointi: Havainnointia ja luonnossa tutkimisen ja toimimisen taitoja harjoitellaan koulun lähellä erilaisissa luonnonympäristöissä ja rakennetuissa ympäristöissä. Tunnistetaan maastossa yleisimpiä eliölajeja ja niiden elinympäristöjä sekä rakennetun ympäristön kohteita. Havainnoidaan luonnon ominaispiirteitä, ilmiöitä ja ominaisuuksia kaikkina vuodenaikoina. Ympäristöä ja sen ilmiöitä kuten säätä kuvataan ympäristöopin eri tiedonalojen käsitteiden avulla. Harjoitellaan pihakartan laatimista tutusta ympäristöstä sekä opitaan ymmärtämään kartan idea.

S4 Tutkiminen ja kokeileminen: Sisällöksi valitaan luontoon, rakennettuun ympäristöön, arjen ilmiöihin ja teknologiaan sekä ihmiseen ja ihmisen toimintaan liittyviä ongelmanratkaisu- ja tutkimustehtäviä. Tehtävien avulla harjoitellaan tutkimuksen tekemisen eri vaiheita. Arjen pulmiin kokeillaan ja keksitään yhdessä vaihtoehtoja ja ratkaisuja. Havainnoidaan liikettä ja pohditaan syitä liikkeen muutoksiin. Pienimuotoisia kokeiluja ja tutkimuksia tehdään myös lähiympäristössä sekä kasveja kasvattamalla.

S5 Elämän perusedellytysten pohtiminen: Perehdytään elämän perusedellytyksiin ravinnon, veden, ilman, lämmön ja huolenpidon osalta. Tutustutaan ravinnontuotantoon ja juomaveden alkuperään. Perehdytään arjen terveystottumuksiin ja harjoitellaan niihin liittyviä taitoja. Pohditaan, mitkä asiat tuottavat ihmiselle hyvää mieltä ja iloa. Koulupäivän toimintatapoja kehitetään yhdessä terveyden, hyvinvoinnin ja oppimisen kannalta.

S6 Kestävän elämäntavan harjoitteleminen: Sisältöjä valitaan monipuolisesti kestävän kehityksen eri osa-alueilta. Omista ja yhteisistä tavaroista huolehtimista harjoitellaan. Omalla toiminnalla vähennetään syntyvää jätettä sekä opitaan kierrättämään tavaroita ja lajittelemaan jätteitä. Tutustutaan omaan kotiseutuun ja sen merkitykseen. Osallistutaan oman lähiympäristön tilan sekä kouluyhteisön hyvinvoinnin edistämiseen. Pohditaan omien tekojen merkitystä itselle, muille ihmisille sekä omalle lähiympäristölle.

Ympäristöopin sisällöt 1. vuosiluokalla

S1 Kasvu ja kehitys:

- harjoitellaan tunnetaitoja ja mielen hyvinvoinnin edistämistä kuten itsensä ja muiden arvostamista ikäkauden mukaisesti
- minä ja minun perheeni

S2 Kotona ja koulussa toimiminen:

- harjoitellaan turvallista toimimista lähiympäristössä ja liikenteessä
- havainnoidaan oppimisympäristöjä turvallisuuden kannalta
- opitaan kulkemaan sallittuna aikana jääreittiä koulun ja kylän välillä
- harjoitellaan arjen käyttäytymistapoja erilaisissa tilanteissa, fyysisen koskemattomuuden kunnioittamista sekä kiusaamisen ehkäisyä

S3 Lähiympäristön ja sen muutosten havainnointi:

- havainnointia ja luonnossa tutkimisen ja toimimisen taitoja harjoitellaan koulun lähellä erilaisissa luonnonympäristöissä ja rakennetuissa ympäristöissä
- havainnoidaan luonnon ominaispiirteitä, ilmiöitä ja ominaisuuksia kaikkina vuodenaikoina
- pohditaan, mikä merkitys vuodenaikojen vaihtelulla on ja on ollut saamelaisten arjessa
- harjoitellaan pihakartan laatimista tutusta ympäristöstä sekä opitaan ymmärtämään kartan idea
- ympäristöä ja sen ilmiöitä kuten säätä kuvataan ympäristöopin eri tiedonalojen käsitteiden avulla

S4 Tutkiminen ja kokeileminen:

- arjen pulmiin kokeillaan ja keksitään yhdessä vaihtoehtoja ja ratkaisuja
- pienimuotoisia kokeiluja ja tutkimuksia tehdään myös lähiympäristössä sekä kasveja kasvattamalla

S5 Elämän perusedellytysten pohtiminen:

- perehdytään elämän perusedellytyksiin veden ja ilman osalta
- perehdytään arjen terveystottumuksiin ja harjoitellaan niihin liittyviä taitoja
- pohditaan, mitkä asiat tuottavat ihmiselle hyvää mieltä ja iloa

S6 Kestävän elämäntavan harjoitteleminen:

- omista ja yhteisistä tavaroista huolehtimista harjoitellaan
- tutustutaan omaan kotiseutuun ja sen merkitykseen
- tutustutaan saamelaisalueeseen ja sen merkitykseen
- osallistutaan oman lähiympäristön tilan sekä kouluyhteisön hyvinvoinnin edistämiseen

Ympäristöopin sisällöt 2. vuosiluokalla

S1 Kasvu ja kehitys:

- oppilaalle muodostuu ymmärrys ihmisen kehon osista ja elintoiminnoista sekä elämänkulusta ja oman ikäkauden kasvusta ja kehityksestä pääpiirteissään
- minä ja perheeni

S2 Kotona ja koulussa toimiminen:

- perehdytään turvataitoihin sekä turvallisuusohjeisiin ja niiden perusteluihin
- käytetään ympäristöopin eri tiedonalojen käsitteitä kuvaamaan ilmiöitä ja teknologiaa sekä arjen tilanteita ja toimintaa kuten säänmukaista pukeutumista
- harjoitellaan arjen käyttäytymistapoja erilaisissa tilanteissa, arjen pieniä itsehoitotaitoja ja avun hakemista

S3 Lähiympäristön ja sen muutosten havainnointi:

- tunnistetaan maastossa yleisimpiä eliölajeja ja niiden elinympäristöjä sekä rakennetun ympäristön kohteita
- havainnoidaan luonnon ominaispiirteitä, ilmiöitä ja ominaisuuksia kaikkina vuodenaikoina
- pohditaan, mikä merkitys vuodenaikojen vaihtelulla on ja on ollut saamelaisten arjessa
- kaamosaikaan tarkkaillaan avaruutta käytännössä

S4 Tutkiminen ja kokeileminen:

- havainnoidaan liikettä ja pohditaan syitä liikkeen muutoksiin
- harjoitellaan tutkimuksen tekemisen eri vaiheita

S5 Elämän perusedellytysten pohtiminen:

- perehdytään elämän perusedellytyksiin ravinnon, lämmön ja huolenpidon osalta
- tutustutaan ravinnontuotantoon ja juomaveden alkuperään
- koulupäivän toimintatapoja kehitetään yhdessä terveyden, hyvinvoinnin ja oppimisen kannalta

S6 Kestävän elämäntavan harjoitteleminen:

- omalla toiminnalla vähennetään syntyvää jätettä sekä opitaan kierrättämään tavaroita ja lajittelemaan jätteitä
- pohditaan omien tekojen merkitystä itselle, muille ihmisille sekä omalle lähiympäristölle

Ympäristöopin oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet vuosiluokilla 1-2

Työtapojen ja oppimisympäristöjen valinnan lähtökohtana ovat oppilaiden omat kokemukset ihmiseen, ympäristöön, ihmisen toimintaan ja arkeen liittyvistä asioista, ilmiöistä ja tapahtumista. Oppimisympäristöjä ja työtapoja valitessa otetaan huomioon toiminnallisuus, kokemuksellisuus, elämyksellisyys, draaman ja tarinoiden käyttö sekä ympäristöopin monitieteinen perusta. Ympäristöopin eri tiedonalojen ilmiöitä pyritään tutkimaan luonnollisissa tilanteissa ja ympäristöissä. Oppimisympäristöinä käytetään koulun tilojen ja opetusryhmän lisäksi monipuolisesti lähiluontoa ja rakennettua ympäristöä, erilaisia yhteisöjä ja vuorovaikutustilanteita, tieto- ja viestintäteknologisia ympäristöjä sekä paikallisia mahdollisuuksia kuten yhteistyötä luontokoulujen, museoiden, yritysten, kansalaisjärjestöjen, luonto- ja tiedekeskusten kanssa. Tavoitteiden kannalta keskeistä on oppilaiden osallisuus ja vuorovaikutus yksinkertaisten tutkimusten suunnittelussa ja toteuttamisessa sekä erilaisten näkökulmien ja ratkaisujen pohtimisessa. Oppilaiden aktiivinen työskentely opiskeltavan ilmiön, teeman tai ajankohtaisen ongelman parissa tukee ympäristöopin tavoitteiden mukaista oppimista.

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki ympäristöopissa vuosiluokilla 1-2

Ympäristöopin tavoitteiden kannalta keskeistä on ohjata oppilaita käyttämään monipuolisesti erilaisia opiskelutapoja. Ohjausta tarvitaan erityisesti turvalliseen ja muut huomioivaan toimimiseen eri oppimisympäristöissä. Opetuksessa ja työtapojen valinnassa otetaan huomioon oppilaiden aikaisemmat tiedot ja taidot sekä kehitykseen, elämäntilanteeseen ja kulttuuriin liittyvät erityistarpeet. Oppilaita ohjataan kunnioittamaan jokaisen oikeutta yksityisyyteen itseään koskevissa henkilökohtaisissa asioissa. Tutkimuksellinen työskentely ja eri ajattelutaitojen tasoilla olevat harjoitukset voivat tukea eriyttämistä yksilöllisten tarpeiden mukaan. Yhteisönä toimiminen tukee yhdessä oppimista ja erilaisten vahvuuksien hyödyntämistä. Ohjaus ja tuki, työtapojen valinta sekä onnistumisen kokemukset tukevat oppilaiden oppijaminäkuvan vahvistumista ympäristöopissa. Oppilaille annetaan mahdollisuus myös syventymiseen ja rauhoittumiseen.

Oppilaan oppimisen arviointi ympäristöopissa vuosiluokilla 1-2

Opittavien asioiden jakaminen kokonaisuuksiksi, joilla on omat tavoitteensa ja arviointiperusteensa, tukee monipuolista arviointia. Työskentelyn etenemistä ohjataan rakentavan palautteen, kysymysten ja konkreettisten kehittämisehdotusten avulla. Myönteinen palaute ja kannustaminen tukevat erityisesti tutkimisen taitojen ja motivaation kehittymistä. Oppilaat voivat ilmaista osaamistaan kirjoitetun tekstin sijaan myös toimintana ja muuna ilmaisuna, joten oppilaille tarjotaan monipuolisia mahdollisuuksia osoittaa oppimistaan. Kokonaisuuksien lopussa arvioidaan sovittujen tavoitteiden saavuttamista. Oppilaat harjoittelevat tunnistamaan omaa oppimistaan ja toimintaansa. Arvioinnin kohteena eivät ole oppilaiden arvot, asenteet, terveyskäyttäytyminen, sosiaalisuus, temperamentti tai muut henkilökohtaiset ominaisuudet.

Oppimisprosessin kannalta keskeisiä arvioinnin ja palautteen antamisen kohteita ympäristöopissa ovat

- edistyminen lähiympäristössä tutkimisessa sekä toimimisessa ja liikkumisessa
- edistyminen havaintojen tekemisessä
- edistyminen turvallisen toimimisen taidoissa
- edistyminen ryhmässä toimimisen taidoissa.

13.9 USKONTO, EVANKELISLUTERILAINEN

Oppiaineen tehtävä

Uskonnon opetuksen tehtävänä on antaa oppilaille laaja uskonnollinen ja katsomuksellinen yleissivistys. Opetus perehdyttää oppilaita opiskeltavaan uskontoon ja sen monimuotoisuuteen. Se tutustuttaa uskonto- ja katsomusperinteisiin Suomessa, Suomen saamelaisalueella sekä uskontoihin ja katsomuksiin muualla maailmassa. Oppiaine edistää uskonnon ja kulttuurin välisen suhteen ymmärtämistä sekä uskontojen ja katsomusten monilukutaitoa. Opetus antaa monipuolista tietoa uskonnoista ja auttaa ymmärtämään niistä käytävää keskustelua. Oppilaita ohjataan kriittiseen ajatteluun sekä tarkastelemaan uskontoja ja katsomuksia eri näkökulmista. Opetuksessa pohditaan uskon ja tiedon suhdetta sekä uskonnoille ominaista kieltä, symboliikkaa ja käsitteistöä. Uskonnon opetus antaa valmiuksia uskontojen ja katsomusten dialogiin, jota käydään sekä katsomusten sisällä että niiden välillä. Opetus kannustaa oppilaita kunnioittamaan elämää, ihmisarvoa sekä omaa ja toisen pyhää.

Opetuksessa tutustutaan opiskeltavan uskonnon ja muiden uskontojen sekä katsomusten eettiseen ajatteluun ja rohkaistaan oppilaita pohtimaan omakohtaisesti eettisiä kysymyksiä. Opetus tukee oppilaan itsetuntemusta, itsensä arvostamista ja elämänhallintataitojen kehittymistä koko perusopetuksen ajan. Opetus antaa oppilaalle aineksia oman identiteetin, elämänkatsomuksen ja maailmankatsomuksen rakentamiseen ja arviointiin. Uskonnon opetus tukee oppilaan kasvua yhteisön ja demokraattisen yhteiskunnan vastuulliseksi jäseneksi ja maailmankansalaiseksi.

Vuosiluokilla 1-2 uskonnon opetuksen tehtävänä on ohjata oppilaita tuntemaan ja arvostamaan omaa uskonnollista ja katsomuksellista taustaansa sekä kohtaamaan arvostavasti uskonnollista ja katsomuksellista moninaisuutta omassa luokassa ja koulussa sekä lähiympäristössä. Tähän opetus antaa perustietoja ja -taitoja sekä ajattelun välineitä. Oppilaita rohkaistaan tunnistamaan ja ilmaisemaan tunteitaan ja omia mielipiteitään sekä harjaantumaan toisten tunteiden tunnistamisessa ja mielipiteiden huomioon ottamisessa. Oppilaita ohjataan arvostamaan ja kunnioittamaan toisia ihmisiä sekä toisten tunteita ja mielipiteitä. Oppilaita kannustetaan ihmettelemään, kyselemään ja osallistumaan keskusteluun. Oppilaita ohjataan toimimaan vastuullisesti ja oikeudenmukaisesti. Oppilaita ohjataan kunnioittamaan ja vaalimaan luontoa.

Uskonnon opetuksen tavoitteet 1. vuosiluokalla

- T1 herättää oppilaassa mielenkiinto uskonnon opiskelua kohtaan ja opastaa tuntemaan oman perheen uskonnollista ja katsomuksellista taustaa (L2, L4)
- T2 ohjata oppilasta tutustumaan opiskeltavan uskonnon keskeisiin käsitteisiin, kertomuksiin ja symboleihin (L1)
- T3 ohjata oppilasta tutustumaan opiskeltavan uskonnon vuodenkiertoon, juhliin ja tapoihin (L2, L7)
- T4 kannustaa oppilasta tutustumaan luokan, koulun ja lähiympäristön uskontojen ja katsomusten tapoihin ja juhlaperinteisiin (L2, L3, L7)
- T5 rohkaista oppilasta tunnistamaan ja ilmaisemaan omia ajatuksiaan ja tunteitaan (L2, L6, L7)

- T6 ohjata oppilasta toimimaan oikeudenmukaisesti, eläytymään toisen asemaan sekä kunnioittamaan toisen ihmisen ajatuksia ja vakaumusta sekä ihmisoikeuksia (L2, L6, L7)
- T7 ohjata oppilaita eettiseen pohdintaan sekä hahmottamaan, mitä tarkoittaa vastuu itsestä, yhteisöstä, ympäristöstä ja luonnosta (L3, L7)
- T8 luoda oppilaalle tilaisuuksia harjoitella omien mielipiteiden esittämistä ja perustelemista sekä erilaisten mielipiteiden kuuntelemista ja ymmärtämistä (L1, L5, L6, L7)

Uskonnon opetuksen tavoitteet 2. vuosiluokalla

- T1 herättää oppilaassa mielenkiinto uskonnon opiskelua kohtaan ja opastaa tuntemaan oman perheen uskonnollista ja katsomuksellista taustaa (L2, L4)
- T2 ohjata oppilasta tutustumaan opiskeltavan uskonnon keskeisiin käsitteisiin, kertomuksiin ja symboleihin (L1)
- T3 ohjata oppilasta tutustumaan opiskeltavan uskonnon vuodenkiertoon, juhliin ja tapoihin (L2, L7)
- T4 kannustaa oppilasta tutustumaan luokan, koulun ja lähiympäristön uskontojen ja katsomusten tapoihin ja juhlaperinteisiin (L2, L3, L7)
- T5 rohkaista oppilasta tunnistamaan ja ilmaisemaan omia ajatuksiaan ja tunteitaan (L2, L6, L7)
- T6 ohjata oppilasta toimimaan oikeudenmukaisesti, eläytymään toisen asemaan sekä kunnioittamaan toisen ihmisen ajatuksia ja vakaumusta sekä ihmisoikeuksia (L2, L6, L7)
- T7 ohjata oppilaita eettiseen pohdintaan sekä hahmottamaan, mitä tarkoittaa vastuu itsestä, yhteisöstä, ympäristöstä ja luonnosta (L3, L7)
- T8 luoda oppilaalle tilaisuuksia harjoitella omien mielipiteiden esittämistä ja perustelemista sekä erilaisten mielipiteiden kuuntelemista ja ymmärtämistä (L1, L5, L6, L7)

Evankelisluterilaisen uskonnon keskeiset sisältöalueet vuosiluokalla 1-2

Sisällöt valitaan siten, että ne tukevat oppiaineen yleisten tavoitteiden saavuttamista. Sisältöjen valinnassa hyödynnetään paikallisia mahdollisuuksia. Sisältöalueista muodostetaan kokonaisuuksia eri vuosiluokille. Oppilaiden kokemusmaailma huomioidaan sisältöjen valinnassa ja niiden tarkemmassa käsittelyssä.

S1 Suhde omaan uskontoon:
Opetus aloitetaan tutustumalla oppilaan perheeseen: suku, historia, uskonto tai katsomus sekä erilaiset perheet. Tärkeitä opetuksen sisältöjä ovat oman uskonnon juhlat ja pyhät ajat sekä erilaisten juhlien sisältö, merkitys ja viettotavat. Opetuksen sisällöksi valitaan myös oman uskonnon kertomuksia, perinteitä ja tapoja. Tarkastellaan oman uskonnon keskeisiä käsitteitä ja symboleita sekä uskonnon monimuotoisuutta.

S2 Uskontojen maailma:
Sisältöjen valinnassa lähtökohtana on oppilaan kouluyhteisön sekä lähiympäristön uskonnot ja niiden keskeiset tavat ja juhlat. Sisältöjen valinnassa otetaan huomioon myös uskonnottomuus.

S3 Hyvä elämä:
Opetuksessa tarkastellaan ihmisen syntymään ja kuolemaan liittyviä elämänkysymyksiä sekä elämän kunnioittamista. Keskeisiä sisältöjä ovat oppilaan omat teot ja niiden seuraukset, vastuu toisista ihmisistä, ympäristöstä ja luonnosta sekä toisen asemaan eläytyminen, ihmisarvo ja yksilöllisyys. Tutustutaan alustavasti lapsen oikeuksiin ja merkitykseen. Sisältöjen valinnassa otetaan huomioon YK:n Lapsen oikeuksien sopimus ja ihmisen kokonaisvaltainen hyvinvointi. Sisällöt tukevat oppilaan tunnetaitojen kehittymistä.

Evankelisluterilaisen uskonnon sisällöt 1. vuosiluokalla

S1 Suhde omaan uskontoon

- Opetuksessa lähdetään liikkeelle oppilaan perheen ja suvun historiasta, uskonnoista ja katsomuksista
- Opetuksessa huomioidaan erilaiset perhemuodot
- Tutustutaan Jeesuksen elämään ja opetuksiin
- Tutustutaan kirkkovuoden keskeisiin juhliin mm. jouluun, marianpäivään ja pääsiäiseen sekä niihin liittyviin Raamatun kertomuksiin ja perinteisiin
- Tarkastellaan perheiden erilaisia tapoja viettää vuodenkiertoon ja elämänkaareen liittyviä juhlia
- Opiskellaan kirkkovuoteen ja lapsuuteen liittyviä virsiä ja musiikkia
- Tutustutaan kristinuskoon ja seurakuntaan liittyviin keskeisiin käsitteisiin ja symboleihin
- Tutustutaan Inarin seurakunnan toimintaan

S2 Uskontojen maailma

- Tutustutaan kolttasaamelaisten uskontoon
- Otetaan huomioon kristinuskon monimuotoisuus sekä uskonnottomuus

S3 Hyvä elämä

- Opetuksessa käsitellään elämän kunnioittamisen, ihmisarvon, yksilöllisyyden ja lasten oikeuksien merkitystä
- Pohditaan oppilaiden arjesta nousevia kysymyksiä ja yhdistetään niitä valittuihin Raamatun kertomuksiin.
- Rohkaistaan oppilasta tunnistamaan ja ilmaisemaan tunteitaan sekä eläytymään toisen asemaan ja hyväksymään erilaisuutta.
- Pohditaan omia tekoja ja niiden seurauksia sekä vastuuta toisista ihmisistä, ympäristöstä ja luonnosta

Evankelisluterilaisen uskonnon sisällöt 2. vuosiluokalla

S1 Suhde omaan uskontoon

- Opetuksessa lähdetään liikkeelle oppilaan perheen ja suvun historiasta, uskonnoista ja katsomuksista
- Opetuksessa huomioidaan erilaiset perhemuodot
- Tutustutaan Jeesuksen elämään ja opetuksiin
- Tutustutaan kirkkovuoden keskeisiin juhliin mm. jouluun, marianpäivään ja pääsiäiseen sekä niihin liittyviin Raamatun kertomuksiin ja perinteisiin
- Opetuksessa käsitellään myös kristilliseen elämänkaareen liittyviä juhlia, niiden sisältöä ja merkitystä
- Tarkastellaan perheiden erilaisia tapoja viettää vuodenkiertoon ja elämänkaareen liittyviä juhlia
- Opiskellaan kirkkovuoteen ja lapsuuteen liittyviä virsiä ja musiikkia
- Tutustutaan kristinuskoon ja seurakuntaan liittyviin keskeisiin käsitteisiin ja symboleihin
- Tutustutaan kristilliseen jumalakäsitykseen ja kirkkorakennukseen
- Tutustutaan Inarin seurakunnan toimintaan ja osallistumismahdollisuuksiin

S2 Uskontojen maailma

- Tutustutaan kouluyhteisössä ja koulun lähiympäristössä läsnä oleviin uskontoihin, niiden keskeisiin juhliin ja tapoihin
- Otetaan huomioon myös kristinuskon monimuotoisuus sekä uskonnottomuus, luontousko ja sen määrittämä pyhyys

S3 Hyvä elämä

- Opetuksessa käsitellään elämän kunnioittamisen, ihmisarvon, yksilöllisyyden ja lasten oikeuksien merkitystä
- Pohditaan oppilaiden arjesta nousevia kysymyksiä ja yhdistetään niitä valittuihin Raamatun kertomuksiin
- Rohkaistaan oppilasta tunnistamaan ja ilmaisemaan tunteitaan sekä eläytymään toisen asemaan ja hyväksymään erilaisuutta
- Pohditaan omia tekoja ja niiden seurauksia sekä vastuuta toisista ihmisistä, ympäristöstä ja luonnosta
- Opetuksessa aloitetaan oppilaan elämänkysymysten pohdinta ja avataan kristillistä näkökulmaa niihin. Keskeisiä sisältöjä ovat eettinen pohdinta, YK:n Lapsen oikeuksien sopimus ja Kultainen sääntö

Uskonnon oppimisympäristöihin, työtapoihin ja menetelmiin liittyvät tavoitteet vuosiluokilla 1-2

Opetuksessa pyritään kiireettömyyteen ja avoimen, luottamuksellisen keskusteluilmapiirin luomiseen. Opetuksessa on tärkeää, että jokainen oppilas tulee kuulluksi omine havaintoineen ja kokemuksineen. Oppilaita rohkaistaan vuorovaikutukselliseen oppimiseen, keskusteluun ja omien mielipiteiden perusteluun sekä erilaisuuden hyväksymiseen. Opetuksessa keskeistä on oppilaslähtöisyys ja oppilaan oman kokemusmaailman kunnioittaminen etenkin eettisiä kysymyksiä tarkasteltaessa. Eettisiä kysymyksiä tarkastellaan myös luonnon kautta oppilaan oman luontosuhteen ja perheen luontoon liittyvien perinteisten elinkeinojen pohjalta. Luovat, toiminnalliset ja

elämykselliset menetelmät, projektit ja keskustelut sekä luonnonläheiset ja rauhalliset oppimisympäristöt tukevat oppilasta kokonaisvaltaisena, kaikkia aistejaan oppimisessa hyödyntävänä vuorovaikutustaitoisena ja aktiivisena oppijana. Opetuksessa voidaan toteuttaa yksilö- tai ryhmäprojekteja myös oppiaineen eri oppimäärien kesken sekä oppiainerajat ylittäen. Opetuksessa hyödynnetään monipuolisesti ja vuorovaikutteisesti tieto- ja viestintäteknologiaa. Kertomuksia, musiikkia, kuvataidetta, leikkiä, draamaa sekä vierailijoita ja vierailuja eri kohteisiin käytetään tukemaan monipuolista työskentelyä ja oppimisen iloa.

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki uskonnossa vuosiluokilla 1-2

Uskonnon eri oppimäärien opetuksessa otetaan huomioon oppilaiden erilaiset tarpeet ja taustat kuten kielitaito ja kulttuuritausta. Keskeisiä käsitteitä pohditaan ja avataan niin, että niiden ymmärtäminen on mahdollista kaikille oppilaille. Käytettävät työtavat sovitetaan ikäkauteen. Opetuksessa luodaan oppimista ja osallisuutta edistäviä yhteisiä tilanteita sekä ohjataan ja vahvistetaan oppilaan opiskelutaitoja ja oma-aloitteisuutta.

Oppilaan oppimisen arviointi vuosiluokilla 1-2

Oppimisen arviointi on oppilaita ohjaavaa ja kannustavaa. Monipuolinen palaute rakentuu osaksi työskentelyä ja yhteisiä keskusteluja. Palaute ohjaa oppilaita yhteistyötaidoissa ja rohkaisee ilmaisemaan ajatuksiaan. Opetuksessa annetaan tilaa ja oppilaita kannustetaan ihmettelyyn, kysymiseen sekä omien mielipiteiden perusteluun ja toisten näkemysten kuunteluun. Monipuoliset työtavat luovat oppilaille mahdollisuuksia osoittaa ja itse huomata edistymistään ja osaamistaan.

Oppimisprosessin kannalta keskeisiä arvioinnin ja palautteen antamisen kohteita uskonnossa ovat:

- edistyminen lähiympäristön katsomuksellisten ilmiöiden tunnistamisessa ja nimeämisessä
- edistyminen ryhmässä toimimisen taidoissa
- edistyminen omien ajatusten ilmaisemisessa
- edistyminen toisten ihmisten kunnioittamisessa ja kuuntelemisessa

13.10 MUSIIKKI

Oppiaineen tehtävä

Musiikin opetuksen tehtävänä on luoda edellytykset monipuoliseen musiikilliseen toimintaan ja aktiiviseen kulttuuriseen osallisuuteen. Opetus ohjaa oppilaita tulkitsemaan musiikin monia merkityksiä eri kulttuureissa, erityisesti Suomen saamelaisryhmien kulttuureissa, sekä yksilöiden ja yhteisöjen toiminnoissa. Oppilaiden musiikillinen osaaminen laajenee, mikä vahvistaa myönteistä suhdetta musiikkiin ja luo pohjaa musiikin elinikäiselle harrastamiselle. Musiikin opetus rakentaa arvostavaa ja uteliasta suhtautumista musiikkiin ja kulttuuriseen monimuotoisuuteen.

Toiminnallinen musiikin opetus ja opiskelu edistävät oppilaiden musiikillisten taitojen ja ymmärryksen kehittymistä, kokonaisvaltaista kasvua ja kykyä toimia yhteistyössä muiden kanssa. Näitä vahvistetaan ottamalla musiikin opetuksessa huomioon oppilaiden musiikilliset kiinnostuksen kohteet, muut oppiaineet, eheyttävät teemat, koulun juhlat ja tapahtumat sekä koulun ulkopuolella tapahtuva toiminta. Oppilaiden ajattelua ja oivalluskykyä kehitetään tarjoamalla säännöllisesti

mahdollisuuksia äänen ja musiikin parissa toimimiseen, säveltämiseen sekä muuhun luovaan tuottamiseen. Musiikin opetuksessa oppilaat opiskelevat musiikkia monipuolisesti, mikä edesauttaa heidän ilmaisutaitojensa kehittymistä.

Vuosiluokkien 1-2 musiikin opetuksessa oppilaat voivat yhdessä havaita ja kokea, kuinka jokainen on musiikissa ainutlaatuinen ja kuinka musiikillinen toiminta luo parhaimmillaan iloa ja yhteenkuuluvuuden tunnetta. Musiikin opetus tukee kinesteettisen ja auditiivisen hahmottamiskyvyn, terveen äänenkäytön sekä myönteisen musiikkisuhteen kehittymistä. Musiikkikäsitteiden ja ilmaisukeinojen oppimisen perustana ovat laulamisen, erityisesti oman saamelaisen laulutavan (joiku, livđe tai le'udd), soittamisen, säveltämisen, musiikkiliikunnan ja kuuntelun yhteydessä saadut kokemukset ja niistä keskusteleminen. Oppilaiden luovaa musiikillista ajattelua sekä esteettistä ja musiikillista ymmärrystä edistetään luomalla tilanteita, joissa oppilaat voivat suunnitella ja toteuttaa erilaisia äänikokonaisuuksia sekä käyttää mielikuvitustaan ja kekseliäisyyttään yksin tai yhdessä muiden kanssa. Musiikillinen toiminta liittyy luontevasti eheyttävään opiskeluun koulun arjessa ja juhlassa sekä luonnossa tapahtuvassa toiminnassa.

Musiikin opetuksen tavoitteet 1. vuosiluokalla

- T1 ohjata oppilasta toimimaan musiikillisen ryhmän jäsenenä oppilaan myönteistä minäkuvaa rakentaen (L2, L7)
- T2 ohjata oppilasta luontevaan äänenkäyttöön sekä laulamaan ja soittamaan ryhmän jäsenenä (L1, L2, L4)
- T3 kannustaa oppilasta kokemaan ja hahmottamaan ääniympäristöä, ääntä, musiikkia ja musiikkikäsitteitä liikkuen ja kuunnellen (L1, L4)
- T5 innostaa oppilasta tutustumaan musiikilliseen kulttuuriperintöönsä kuunnellen, leikkien, laulaen ja liikkuen sekä nauttimaan musiikin esteettisestä, kulttuurisesta ja historiallisesta monimuotoisuudesta (L2, L4)
- T6 auttaa oppilasta ymmärtämään musiikin merkintätapojen perusperiaatteita musisoinnin yhteydessä (L4)
- T7 ohjata oppilasta toimimaan vastuullisesti musisoinnissa (L7)

Musiikin opetuksen tavoitteet 2. vuosiluokalla

- T1 ohjata oppilasta toimimaan musiikillisen ryhmän jäsenenä oppilaan myönteistä minäkuvaa rakentaen (L2, L7)
- T2 ohjata oppilasta luontevaan äänenkäyttöön sekä laulamaan ja soittamaan ryhmän jäsenenä (L1, L2, L4)
- T3 kannustaa oppilasta kokemaan ja hahmottamaan ääniympäristöä, ääntä, musiikkia ja musiikkikäsitteitä liikkuen ja kuunnellen (L1, L4)
- T4 antaa tilaa oppilaiden omille musiikillisille ideoille ja improvisoinnille sekä ohjaa heitä suunnittelemaan ja toteuttamaan pienimuotoisia sävellyksiä tai muita kokonaisuuksia käyttäen äänellisiä, liikunnallisia, kuvallisia, teknologisia tai muita ilmaisukeinoja (L5, L6)
- T5 innostaa oppilasta tutustumaan musiikilliseen kulttuuriperintöönsä kuunnellen, leikkien, laulaen ja liikkuen sekä nauttimaan musiikin esteettisestä, kulttuurisesta ja historiallisesta monimuotoisuudesta (L2, L4)

- T6 auttaa oppilasta ymmärtämään musiikin merkintätapojen perusperiaatteita musisoinnin yhteydessä (L4)
- T7 ohjata oppilasta toimimaan vastuullisesti musisoinnissa (L7)
- T8 tarjota oppilaille kokemuksia tavoitteiden asettamisen ja yhteisen harjoittelun merkityksestä musiikin oppimisessa (L1)

Musiikin tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet vuosiluokilla 1-2

Musiikillisten tietojen ja taitojen oppiminen tapahtuu musisoiden eli laulaen, soittaen, kuunnellen, liikkuen, improvisoiden ja säveltäen sekä taiteidenvälisessä työskentelyssä. Sisällöt valitaan siten, että oppilaat tutustuvat musiikkikulttuureihin ja -tyyleihin monipuolisesti painottaen Suomen saamelaisryhmien musiikkikulttuureita. Sisällöt tukevat tavoitteiden saavuttamista ja hyödyntävät sekä oppilaiden kokemuksia että paikallisia mahdollisuuksia.

S1 Miten musiikissa toimitaan: Musisoinnissa kiinnitetään huomiota ryhmän jäsenenä toimimiseen ja myönteisen yhteishengen luomiseen. Keskeisenä sisältönä ovat ilmaisuun ja keksimiseen rohkaiseminen, luontevan hengityksen, äänenkäytön ja laulamisen harjoittaminen sekä käytössä olevien soittimien ja laitteiden tarkoituksenmukainen käsittely.

S2 Mistä musiikki muodostuu: Opetuksessa keskitytään peruskäsitteiden taso, kesto, voima ja väri hahmottamiseen. Osaamisen kehittyessä käsitteistöä laajennetaan musiikkikäsitteisiin rytmi, melodia, dynamiikka, sointiväri, harmonia ja muoto.

S3 Musiikki omassa elämässä, yhteisössä ja yhteiskunnassa: Musiikillisten tietojen ja taitojen lisäksi opetuksessa käsitellään oppilaiden kokemuksia ja havaintoja niin musiikista kuin arjen eri ääniympäristöistä, erityisesti luonnossa. Pohditaan myös musiikin merkitystä omissa yhteisöissä.

S4 Musiikin opetuksen ohjelmisto: Musiikin opetuksessa käytetään lauluja, leikkejä, loruja, liikuntaa, soitto- ja kuuntelutehtäviä sekä luodaan tilaisuuksia luovaan toimintaan, jotka aihepiireiltään ja musiikillisilta ominaisuuksiltaan soveltuvat ikäkauteen ja koulun toimintakulttuuriin. Ohjelmiston suunnittelussa kiinnitetään huomiota myös oppilaiden omiin kulttuureihin ja kulttuuriperinnön vaalimiseen. Perinteistä, oppilaan kieli- ja kulttuuriryhmän laulutapaa (joiku, livđe tai le'udd) pyritään painottamaan ja kehittämään. Ohjelmistoon sisällytetään monipuolisesti erilaista musiikkia mukaan lukien lastenmusiikki, perinteinen musiikki sekä mahdolliset oppilaiden omat sävellykset ja musiikkikappaleet.

Musiikin sisällöt 1. vuosiluokalla

S1 Miten musiikissa toimitaan:

- Laulaen yksin ja yhdessä (soolo-tutti)

- Tutustutaan soittimistoon (yleisimmät koulu- ja rytmisoittimet, perinteiset saamelaiset soittimet, joitakin melodiasoittimia kuten kellopeli ja kantele)
- Liikutaan ja leikitään (laululeikit, musiikkiliikuntaharjoitteet)
- Piirretään, keskustellaan ja kuvaillaan (kuunteluharjoitukset)
- Toimitaan ja lauletaan myös luonnossa

S2 Mistä musiikki muodostuu:

- Toiminnan kautta jäsennetään musiikin eri elementtejä
- Laulaminen ja oma keho käyttöön
- Mikä on musiikkia, mistä musiikki muodostuu
- Peruskäsitteistöä tutuksi (taso, kesto, voima ja väri) laulun, liikkeen (tititointia, taputukset) ja musisoinnin kautta
- Musiikin sävyt (musiikin kuvailu tunteiden, liikkeen, leikkien, piirtämisen tms. kautta)

S3 Musiikki omassa elämässä, yhteisössä ja yhteiskunnassa:

- Kouluvuoden laulut (kevät- ja syyslaulut, luontolaulut ja muut oppimiseen liittyvät laulut jne.)
- Joiku, livđe tai le'udd oppilaan kieli- ja kulttuuritaustan mukaan
- Kodin juhliin ja kalenterivuoden jaksoihin liittyvä musiikki (juhlapäivät ja koulun teemapäivät)
- Oman musisoinnin pohdinta (mitä teen ja miten toimin, miten edistyn)
- Ryhmän musisoinnin pohdinta (ryhmän toiminnan arviointi ja jäsennys, yhteisten tavoitteiden pohdinta)

S4 Musiikin opetuksen ohjelmisto:

- Lastenlaulut, laululeikit ja muut ikäryhmälle ja oppilaan kieli- ja kulttuuritaustaan soveltuvat laulut
- Soittoharjoitukset rytmisoittimin (tutuimmat rytmisoittimet ja niiden soittotekniikat)
- Soittoharjoitukset kehorytmein (motorisia harjoitteita)
- Soittoharjoitukset melodiasoittimin (helpot ostinatot, välisoitot jne.)
- Laulua ja soittoa yhdistävät harjoitukset
- Liikuntaleikit, kehon motoriikkaa kehittävät harjoitukset

Musiikin sisällöt 2. vuosiluokalla

S1 Miten musiikissa toimitaan:

- Laulua yksin ja yhdessä (soolo-tutti)
- Laulua moniäänisesti (kaanon)
- Tutustutaan soittimistoon (yleisimmät ja perinteiset saamelaiset rytmisoittimet, niiden nimet ja soittotapa)
- Tutustutaan melodiasoittimistoon (yksinkertaisia melodiasoittimia kuten kantele, kellopeli tai nokkahuilu)

- Harjoitellaan soittimiston kanssa musisointia yksin ja yhdessä (helppoja muutaman sävelen/soinnun säestyksiä ja/tai ostinatoja)
- Liikutaan ja leikitään (laululeikit, musiikkiliikuntaharjoitteet)
- Piirretään, keskustellaan ja kuvaillaan (kuunteluharjoitukset)
- Perinteistä laulutapaa harjoitellaan myös autenttisissa ympäristöissä

S2 Mistä musiikki muodostuu:

- Toiminnan kautta jäsennetään musiikin eri elementtejä tutuiksi
- Peruskäsitteistöä tutuksi (musiikin taso, kesto, voima ja väri)
- Musiikkikäsitteitä käytännön musisoinnin yhteydessä, ryhmän tason mukaan
- Rytmiharjoitteissa (kokonuotti, puolinuotti, neljäsosanuotti sekä tauot tititoiden)
- Melodia (yksinkertaiset soittotehtävät)
- Dynamiikka ja sointiväri (hiljaa - melko voimakkaasti - voimakkaasti sekä eri adjektiivien kautta sointivärin hahmottamista)
- Kuunteluharjoitukset harmonian osalta (duuri ja molli)
- Soivan musiikin sävyt (musiikin kuvailu tunteiden, piirtämisen, värien tms. kautta)

S3 Musiikki omassa elämässä, yhteisössä ja yhteiskunnassa:

- Kouluvuoden laulut (kevät- ja syyslaulut, luontolaulut ja muut oppimiseen liittyvät laulut jne.)
- Joiku, livđe tai le'udd oppilaan kieli- ja kulttuuritaustan mukaan
- Kodin juhliin ja kalenterivuoden jaksoihin liittyvä musiikki (juhlapäivät ja koulun teemapäivät)
- Oman musisoinnin pohdinta (mitä teen ja miten toimin, miten edistyn)
- Ryhmän musisoinnin pohdinta (ryhmän toiminnan arviointi ja jäsennys, yhteisten tavoitteiden pohdinta)

S4 Musiikin opetuksen ohjelmisto:

- Lastenlaulut, laululeikit ja muut ikäryhmälle ja oppilaan kieli- ja kulttuuritaustaan soveltuvat laulut
- Juhlapäivien ja kouluvuoden teemapäivien ohjelmistoa
- Soittoharjoitukset rytmisoittimin (tutuimmat rytmisoittimet ja niiden soittotekniikat)
- Soittoharjoitukset kehorytmein (motorisia harjoitteita)
- Soittoharjoitukset melodiasoittimin (helpot ostinatot, välisoitot jne.)
- Laulua ja soittoa yhdistävät harjoitukset
- Liikuntaleikit, kehon motoriikkaa kehittävät harjoitukset

Musiikin oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet vuosiluokalla 1-2

Tavoitteena on luoda pedagogisesti monipuolisia ja joustavia, mahdollisesti myös oppiainerajat ylittäviä musiikin opiskelukokonaisuuksia, käyttäen erilaisia työtapoja ja vuorovaikutustilanteita sekä

yhteismusisointia ja muuta musiikillista yhteistoimintaa. Oppimisen ilo, luovaan ajatteluun rohkaiseva ilmapiiri sekä myönteiset musiikkikokemukset ja -elämykset innostavat oppilaita kehittämään musiikillisia taitojaan. Opetustilanteissa luodaan mahdollisuuksia tieto- ja viestintäteknologian käyttöön musiikillisessa toiminnassa. Opetuksessa hyödynnetään taide- ja kulttuurilaitosten sekä muiden yhteistyötahojen tarjoamia mahdollisuuksia sekä mahdollisuutta musisoida luonnossa ja autenttisissa saamelaisissa ympäristöissä. Laajan saamelaisen musiikkituntemuksen tarjoamisessa käytetään hyödyksi saamelaisia asiantuntijoita ja yhteistyötahoja.

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki musiikissa vuosiluokilla 1-2

Musiikin opetuksessa ja työskentelyn suunnittelussa otetaan huomioon oppilaiden erilaiset tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Niiden pohjalta tehdään muun muassa työtapoja, erilaisten välineiden käyttöä ja oppilaiden ryhmittelyä koskevat ratkaisut niin, että myös oppilaita kuullaan. Musiikin opetuksessa luodaan oppimista ja osallisuutta edistäviä yhteismusisoinnin tilanteita ja vahvistetaan näin oppilaan yhteistyötaitoja, itsetuntoa ja oma-aloitteisuutta.

Oppilaan oppimisen arviointi musiikissa vuosiluokilla 1-2

Oppimisen arviointi musiikissa on oppilaita ohjaavaa ja rohkaisevaa. Oppilaalle annetaan palautetta ja mahdollisuuksia oman ja ryhmän toiminnan arviointiin siten, että se kannustaa yrittämiseen ja opittavien taitojen harjoittamiseen. Erityistä huomiota arvioinnissa kiinnitetään musiikillisten yhteistyötaitojen ja musisointitaitojen edistymiseen. Oppilaan oppimisen arviointi perustuu monipuoliseen näyttöön.

Oppimisprosessin kannalta keskeisiä arvioinnin ja palautteen antamisen kohteita musiikissa ovat

- edistyminen musiikillisissa yhteistyötaidoissa, erityisesti toimiminen musiikillisen ryhmän jäsenenä
- edistyminen musiikin peruskäsitteiden hahmottamisessa musiikillisen toiminnan kautta.

13.11 KUVATAIDE

Oppiaineen tehtävä

Kuvataiteen opetuksen tehtävä on ohjata oppilaita tutkimaan ja ilmaisemaan kulttuurisesti moninaista todellisuutta taiteen keinoin. Oppilaiden identiteettien rakentumista, kulttuurista osaamista ja yhteisöllisyyttä vahvistetaan kuvia tuottamalla ja tulkitsemalla. Oppilaiden omat kokemukset, mielikuvitus ja kokeileminen luovat perustan opetukselle. Kuvataiteen opetus kehittää kykyä ymmärtää taiteen, ympäristön ja muun visuaalisen kulttuurin ilmiöitä. Oppilaille tarjotaan tapoja arvottaa todellisuutta ja vaikuttaa siihen. Opetuksessa hyödynnetään toiminnallisuutta ja leikinomaisuutta. Kulttuuriperinnön tuntemusta vahvistamalla tuetaan traditioiden välittymistä ja uudistumista. Opetus tukee oppilaiden kriittisen ajattelun kehittymistä sekä kannustaa heitä vaikuttamaan omaan elinympäristöön ja yhteiskuntaan. Kuvataiteen opetuksessa luodaan perustaa oppilaiden paikalliselle ja globaalille toimijuudelle.

Taiteelle ominainen työskentely harjaannuttaa kokemukselliseen, moniaistiseen ja toiminnalliseen oppimiseen. Oppilaat tarkastelevat kuvataidetta ja muuta visuaalista kulttuuria historiallisista ja kulttuurisista näkökulmista, esimerkiksi satuja ja tarinoita hyväksi käyttäen. Opetuksessa tutustutaan erilaisiin näkemyksiin taiteen tehtävistä. Oppilaita ohjataan käyttämään monipuolisesti erilaisia välineitä, materiaaleja, teknologioita ja ilmaisun keinoja. Opetuksessa kannustetaan monilukutaidon kehittämiseen hyödyntämällä visuaalisuutta sekä muita tiedon tuottamisen ja esittämisen tapoja. Oppilaille tarjotaan mahdollisuuksia monialaisiin oppimiskokonaisuuksiin yhteistyössä muun opetuksen ja koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa. Opetuksessa tutustutaan museoihin ja muihin kulttuurikohteisiin sekä tarkastellaan kuvataiteen harrastusmahdollisuuksia.

Vuosiluokilla 1-2 luodaan perustaa oppilaiden omakohtaiselle suhteelle kuvataiteeseen ja muuhun visuaaliseen kulttuuriin. Ilmaisun taitojen ja esteettisten valmiuksien kehittymistä tuetaan eri aistien ja koko kehon yhteistyöllä. Oppilaita ohjataan käyttämään mielikuvia, kuvataiteen käsitteistöä ja kuvallisen tuottamisen keinoja. Oppilaita ohjataan havaitsemaan saamelaista symboliikkaa, värejä ja visuaalista kulttuuria. Opetuksessa hyödynnetään toiminnallisuutta ja leikinomaisuutta. Oppilaita kannustetaan pitkäjänteiseen taideoppimiseen. Kuvien tuottamista ja tulkintaa harjoitellaan myös tieto- ja viestintäteknologian ja verkkoympäristöjen avulla. Opetuksessa rohkaistaan toimimaan yhdessä, jakamaan kokemuksia sekä vastaanottamaan ja antamaan palautetta kuvallisesta työskentelystä.

Kuvataiteen opetuksen tavoitteet 1. vuosiluokalla

- T1 kannustaa oppilasta havainnoimaan taidetta, ympäristöä ja muuta visuaalista kulttuuria moniaistisesti ja kuvia tekemällä (L1, L3, L4, L5)
- T2 rohkaista oppilasta keskustelemaan havainnoistaan ja ajatuksistaan (L2, L4, L5, L6)
- T3 innostaa oppilasta ilmaisemaan havaintojaan ja ajatuksiaan erilaisten kuvallisten tuottamisen tapojen avulla (L2, L3, L4, L5)
- T4 innostaa oppilasta kokeilemaan erilaisia materiaaleja ja tekniikoita sekä harjoittelemaan kuvallisia ilmaisutapoja (L2, L3, L5, L6)
- T5 kannustaa oppilasta pitkäjänteiseen kuvalliseen työskentelyyn yksin ja yhdessä muiden kanssa (L2, L3, L5, L6)
- T7 ohjata oppilasta käyttämään kuvataiteen käsitteistöä sekä tarkastelemaan erilaisia kuvatyyppejä (L1, L4, L5, L6)
- T8 kannustaa oppilasta tunnistamaan erilaisia taiteen ja muun visuaalisen kulttuurin tuotteita lähiympäristössään (L2, L3, L6, L7)
- T10 ohjata oppilasta tunnistamaan taiteessa, ympäristössä ja muussa visuaalisessa kulttuurissa ilmeneviä arvoja (L2, L3, L6, L7)
- T11 kannustaa oppilasta ottamaan kuvailmaisussaan huomioon kulttuurinen moninaisuus ja kestävä kehitys (L1, L2, L4, L7)

Kuvataiteen opetuksen tavoitteet 2. vuosiluokalla

- T1 kannustaa oppilasta havainnoimaan taidetta, ympäristöä ja muuta visuaalista kulttuuria moniaistisesti ja kuvia tekemällä (L1, L3, L4, L5)

- T2 rohkaista oppilasta keskustelemaan havainnoistaan ja ajatuksistaan (L2, L4, L5, L6)
- T3 innostaa oppilasta ilmaisemaan havaintojaan ja ajatuksiaan erilaisten kuvallisten tuottamisen tapojen avulla (L2, L3, L4, L5)
- T4 innostaa oppilasta kokeilemaan erilaisia materiaaleja ja tekniikoita sekä harjoittelemaan kuvallisia ilmaisutapoja (L2, L3, L5, L6)
- T5 kannustaa oppilasta pitkäjänteiseen kuvalliseen työskentelyyn yksin ja yhdessä muiden kanssa (L2, L3, L5, L6)
- T6 kannustaa oppilasta tarkastelemaan kuvallisen vaikuttamisen keinoja omissa ja muiden kuvissa (L1, L2, L4, L7)
- T7 ohjata oppilasta käyttämään kuvataiteen käsitteistöä sekä tarkastelemaan erilaisia kuvatyyppejä (L1, L4, L5, L6)
- T8 kannustaa oppilasta tunnistamaan erilaisia taiteen ja muun visuaalisen kulttuurin tuotteita lähiympäristössään (L2, L3, L6, L7)
- T9 innostaa oppilasta tekemään kuvia oman elinympäristön, eri aikojen ja kulttuurien tarkastelun pohjalta (L1, L2, L5, L6)
- T10 ohjata oppilasta tunnistamaan taiteessa, ympäristössä ja muussa visuaalisessa kulttuurissa ilmeneviä arvoja (L2, L3, L6, L7)
- T11 kannustaa oppilasta ottamaan kuvailmaisussaan huomioon kulttuurinen moninaisuus ja kestävä kehitys (L1, L2, L4, L7)

Kuvataiteen tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet vuosiluokilla 1-2

Kuvataiteen opetuksen tavoitteita lähestytään omia kuvakulttuureja, ympäristön kuvakulttuureja ja taiteen maailmoja tutkimalla. Sisältöalueet ovat toisiaan täydentäviä ja opetuksessa tarkastellaan myös niiden välisiä yhteyksiä. Sisältöjen valinnan lähtökohtia ovat oppilaille merkitykselliset taiteen ja muun visuaalisen kulttuurin teokset, tuotteet ja ilmiöt sekä saamelainen kulttuuri, saamelaiset elinkeinot ja luonto. Sisällöt rakentavat yhteyksiä oppilaille tuttujen ja heille uusien kuvakulttuurien välille. Oppilaita kannustetaan ottamaan osaa opetuksen sisältöjen, tarkasteltavien kuvastojen, työskentelymenetelmien ja välineiden valintaan. Sisältöjen valinnassa hyödynnetään paikallisia mahdollisuuksia. Kuvataiteen avulla voidaan tukea myös vähemmistöjen kulttuuri-identiteettejä.

S1 Omat kuvakulttuurit

Opetuksen sisällöiksi valitaan oppilaiden tekemiä kuvia ja kuvakulttuureja, joihin he osallistuvat omaehtoisesti. Oppilaita rohkaistaan tutustumaan toistensa kuvakulttuureihin. Omia kuvakulttuureja käytetään kuvallisen työskentelyn lähtökohtana. Opetuksessa käsitellään omien kuvakulttuurien merkitystä oppilaiden arjessa, lähiympäristössä ja vuorovaikutuksessa.

S2 Ympäristön kuvakulttuurit

Opetuksen sisällöt valitaan erilaisista ympäristöistä, erityisesti luonnosta sekä kulttuuriin ja elinkeinoihin liittyvistä ympäristöistä, esineistä, mediakulttuureista ja virtuaalimaailmoista. Sisältöjä valitaan monipuolisesti rakennetuista ja luonnon ympäristöistä sekä mediasta. Ympäristön kuvakulttuureja käytetään kuvallisen työskentelyn lähtökohtana. Opetuksessa keskitytään oppilaiden lähiympäristön ja sen medioiden käsittelyyn.

S3 Taiteen maailmat

Opetuksen sisällöt valitaan eri aikoina, eri ympäristöissä ja eri kulttuureissa tuotetusta kuvataiteesta. Oppilaat tutustuvat kuvataiteen maailmaan tarkastelemalla erilaisia teoksia, aihepiirejä ja ilmiöitä. Taideteoksia käytetään kuvallisen työskentelyn lähtökohtana. Opetuksessa käsitellään taideteoksiin ja niiden kokemiseen liittyvää kulttuurista moninaisuutta.

Kuvataiteen sisällöt 1. vuosiluokalla

S1 Omat kuvakulttuurit

- Harjoitellaan vastuullisesti eri välineitten ja tekniikoiden käyttöä, kuten saksilla leikkaamista, paperin repimistä, peruspiirtimien ja pensseleitten käyttöä, vesivärien ja peruspiirustustekniikoiden kokeilua
- Opetellaan työympäristön viihtyvyydestä huolehtimista
- Harjoitellaan ilmaisemaan tarinoita, satuja ja laulua kuvallisesti

S2 Ympäristön kuvakulttuurit

- Harjoitellaan käyttämään luontoa voimavarana kuvallisessa ilmaisussa, kuten maataidetta
- Käytetään luonnon materiaaleja hyödyksi kuvataiteen tuotoksissa ja mahdollisuuksien mukaan lähdetään ulos luokkatilasta työskentelemään luonnossa
- Harjoitellaan hyödyntämään oppilaiden omia kiinnostuksen kohteita kuvataiteessa
- Hyödynnetään oppilaiden jo olemassa olevia valmiuksia ja taitoja eri teknologioissa ja hyödynnetään opittua tekemällä projektimuodossa esimerkiksi yksinkertaisia elokuvia, animaatioita, jne.
- Harjoitellaan mediakriittisyyttä
- Rikastutetaan oppilaiden kuvakulttuurista ymmärrystä opetuksessa esim. museokäyntien avulla ja erilaisiin juhlaperinteisiin osallistumisella

S3 Taiteen maailmat

- Opetellaan sekä tekemään havaintoja että keskustelemaan taidekuvien herättämistä ajatuksista ja tunteista että soveltamaan niitä omassa työskentelyssä
- Harjoitellaan kuvataiteen käyttöä draamallisissa ja liikunnallisissa harjoituksissa

Kuvataiteen sisällöt 2. vuosiluokalla

S1 Omat kuvakulttuurit

- Harjoitellaan vastuullisesti eri välineitten ja tekniikoiden käyttöä ja syvennetään jo opittua ja lisäksi yksinkertaisia grafiikkatöitä
- Opetellaan työympäristön viihtyvyydestä huolehtimista
- Harjoitellaan ilmaisemaan tarinoita, satuja ja laulua kuvallisesti

S2 Ympäristön kuvakulttuurit

- Harjoitellaan käyttämään luontoa voimavarana kuvallisessa ilmaisussa
- Käytetään luonnon materiaaleja hyödyksi kuvataiteen tuotoksissa ja mahdollisuuksien mukaan lähdetään ulos luokkatilasta työskentelemään luonnossa
- Harjoitellaan hyödyntämään oppilaiden omia kiinnostuksen kohteita kuvataiteessa
- Harjoitellaan tunnistamaan erilaisia kuvien ilmenemismuotoja medioissa
- Hyödynnetään oppilaiden jo olemassa olevia valmiuksia ja taitoja eri teknologioissa
- Harjoitellaan mediakriittisyyttä
- Rikastutetaan oppilaiden kuvakulttuurista ymmärrystä opetuksessa esim. museokäyntien avulla ja erilaisiin juhlaperinteisiin osallistumisella

S3 Taiteen maailmat

- Opetellaan tekemään havaintoja ja keskustelemaan taidekuvien herättämistä ajatuksista ja tunteista sekä soveltamaan niitä omassa työskentelyssä
- Harjoitellaan kuvataiteen käyttöä draamallisissa ja liikunnallisissa harjoituksissa

Kuvataiteen oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet vuosiluokilla 1–2

Tavoitteena on tarjota oppimisympäristöjä ja työtapoja, joilla mahdollistetaan monipuolinen materiaalien, teknologioiden ja ilmaisukeinojen käyttäminen sekä niiden luova soveltaminen. Opetustilanteissa luodaan aktiiviseen kokeilemiseen ja harjoitteluun rohkaiseva ilmapiiri. Pedagogisilla ratkaisuilla tuetaan moniaistista havainnointia, pitkäjänteistä työskentelyä sekä tutkivaa ja tavoitteellista taideoppimista. Opetuksessa otetaan huomioon yksilölliset kuvailmaisun tarpeet ja mahdollistetaan tarkoituksenmukainen työskentely yksin ja ryhmässä. Tavoitteena on luoda oppimiseen ja vuorovaikutukseen kannustava toimintakulttuuri sekä koulussa että koulun ulkopuolisissa ympäristöissä. Vuosiluokilla 1-2 innostetaan leikinomaiseen kokeiluun, tieto- ja viestintäteknologian käyttöön sekä taiteidenväliseen toimintaan. Opetustilanteet toteutetaan kouluympäristön lisäksi erilaisissa rakennetuissa ympäristöissä, luonnon ympäristöissä ja verkkoympäristöissä.

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki kuvataiteessa vuosiluokilla 1–2

Tavoitteena ohjauksen, eriyttämisen ja tuen järjestämisessä on oppilaiden sosiaalisten, psyykkisten ja motoristen lähtökohtien ja taitojen huomioon ottaminen. Taideoppimisen yksilöllinen ja yhteisöllinen luonne tukee oppilaan identiteettien rakentumista, osallisuutta ja hyvinvointia. Opetuksessa otetaan huomioon oppilaiden yksilölliset ohjauksen tarpeet. Opetusta eriytetään tarvittaessa esimerkiksi ilmaisukeinojen, työtapojen ja oppimisympäristöjen valinnoilla. Opetustilanteissa oppilaat voivat hyödyntää vahvuuksiaan, soveltaa erilaisia työtapoja ja käyttää vaihtoehtoisia lähestymistapoja.

Taideoppimiselle luodaan turvallinen, moninaisuutta kunnioittava ja itseilmaisuun rohkaiseva ilmapiiri, jossa oppilaat saavat henkilökohtaista ohjausta ja tukea. Vaihtoehtoisia pedagogisia lähestymistapoja voidaan tarvita erityisesti havaintojen ja tunteiden visuaalisessa ilmaisussa sekä motoristen taitojen kehittämisessä. Ohjauksen, eriyttämisen ja tuen järjestämisessä voidaan hyödyntää esimerkiksi leikinomaisuutta, pelejä ja eri aistialueisiin liittyviä kokemuksia.

Oppilaan oppimisen arviointi kuvataiteessa vuosiluokilla 1–2

Oppimisen arviointi kuvataiteessa on luonteeltaan kannustavaa, ohjaavaa ja oppilaiden yksilöllisen edistymisen huomioivaa. Arvioinnilla tuetaan kuvan tuottamisen ja tulkinnan taitojen, taiteen ja muun visuaalisen kulttuurin tuntemuksen, pitkäjänteisten työtapojen sekä itsearviointitaitojen kehittymistä. Palaute on monipuolista ja rohkaisee oppilaita omien ajatusten ilmaisemiseen ja toisten näkemysten arvostamiseen. Oppilaat saavat palautetta kaikilla tavoitteissa määritellyillä taideoppimisen alueilla.

Oppimisprosessin kannalta keskeisiä arvioinnin ja palautteen antamisen kohteita kuvataiteessa ovat

- edistyminen tavoitteiden asettamisessa omalle toiminnalle
- edistyminen materiaalien kokeilemisessa ja tekniikoiden harjoittelussa
- edistyminen kuvataiteen ilmaisukeinojen käyttämisessä ja niistä keskustelemisessa
- edistyminen omista ja muiden kuvista keskustelemisessa.

13.12 KÄSITYÖ

Oppiaineen tehtävä

Käsityön oppiaineen tehtävänä on ohjata oppilaita kokonaiseen käsityöprosessin hallintaan. Käsityö on monimateriaalinen oppiaine, jossa toteutetaan käsityöilmaisuun, muotoiluun ja teknologiaan perustuvaa toimintaa. Tähän kuuluu tuotteen tai teoksen itsenäinen tai yhteisöllinen suunnittelu, valmistus ja oman tai yhteisen käsityöprosessin arviointi. Käsityön tekeminen on tutkivaa, keksivää ja kokeilevaa toimintaa ja siinä toteutetaan ennakkoluulottomasti erilaisia visuaalisia, materiaalisia, teknisiä sekä valmistusmenetelmällisiä ratkaisuja. Käsityössä opetellaan ymmärtämään, arvioimaan ja kehittämään erilaisia teknologisia sovelluksia sekä käyttämään opittuja tietoja ja taitoja arjessa. Käsityössä kehitetään oppilaiden avaruudellista hahmottamista, tuntoaistia ja käsillä tekemistä, jotka edistävät motorisia taitoja, luovuutta ja suunnitteluosaamista. Opetuksella vahvistetaan edellytyksiä monipuoliseen työskentelyyn. Käsityön merkitys on pitkäjänteisessä ja innovatiivisessa työskentelyprosessissa sekä itsetuntoa vahvistavassa, mielihyvää tuottavassa ja saamelaista kulttuuri-identiteettiä tukevassa kokemuksessa. Käsityön oppiaineen kielellinen tehtävä on laajentaa ja ylläpitää oppilaan käsitöihin ja työtapoihin liittyvää sanastoa.

Opetuksessa painotetaan oppilaiden erilaisia kiinnostuksen kohteita ja korostetaan yhteisöllistä toimintaa. Käsityössä lähtökohtana on erilaisten laaja-alaisten teemojen kokonaisvaltainen tarkastelu oppiainerajat luontevasti ylittäen. Ympäröivän materiaalisen maailman tuntemus luo perustaa kestävälle elämäntavalle ja kehitykselle. Tähän sisältyy myös oppilaiden oma elämänpiiri, paikallinen ja saamelainen kulttuuriperintö sekä yhteisön kulttuurinen moninaisuus. Käsityö kasvattaa eettisiä,

tiedostavia, osallistuvia sekä osaavia ja yritteliäitä kansalaisia, jotka arvostavat itseään tekijöinä ja joilla on taito käsityöilmaisuun sekä halu ylläpitää ja kehittää käsityökulttuuria.

Vuosiluokilla 1-2 käsityön tehtävänä on mahdollistaa oppilaiden käsityön ilmaisun, suunnittelun ja tekemisen tietojen ja taitojen kehittyminen sekä kokemusten karttuminen. Oppilaita rohkaistaan ja ohjataan toimimaan käsityön suunnittelijoina ja valmistajina sekä käyttämään siinä erilaisia materiaaleja. Käsityö kehittää keskittymiskykyä ja aloitteellisuutta. Se kannustaa arvostamaan ja arvioimaan omaa ja toisten työtä ja työskentelyä. Käsityön kasvatustehtävänä on ohjata oppilaita ymmärtämään kulttuurien moninaisuutta ja yhdenvertaisuutta.

Kotiseudullamme ovat tärkeitä luonto ja sen tarjoamat materiaalit, lappilaiset ja saamelaiseen kulttuuriin liittyvät värit, saamelaisuus, paikalliset eläimet, elinkeinot ja alueemme pukeutumiskulttuuri sekä vuodenajat ja ympäristö. Huomioidaan eri vuodenaikoihin liittyviä käsityöperinteitä. Tavoitteena on rohkaista luovuuteen, jotta sisäinen taiteilija säilyisi ja vapautuisi. Oppilas opettelee arvostamaan työn ja materiaalin laatua, tuntemaan, mistä saamelaisiin käsitöihin tarvittavat materiaalit ovat peräisin sekä suhtautumaan arvioiden ja kriittisesti omiin valintoihinsa, tarjolla oleviin virikkeisiin, tuotteisiin ja palveluihin.

Käsityön opetuksen tavoitteet 1. vuosiluokalla

- T1 rohkaista oppilasta kiinnostumaan ja innostumaan käsin tekemisestä sekä herättää uteliaisuutta keksivään ja kokeilevaan käsityöhön (L1, L2)
- T3 ohjata oppilasta suunnittelemaan ja valmistamaan käsityötuotteita tai teoksia luottaen omiin esteettisiin ja teknisiin ratkaisuihinsa (L1,L7)
- T4 opastaa oppilasta tutustumaan moniin erilaisiin materiaaleihin, erityisesti saamelaisiin käsitöihin tarvittaviin materiaaleihin, ja niiden työstämiseen sekä ohjata toimimaan vastuuntuntoisesti ja turvallisesti (L4, L6)
- T5 tukea oppilaan itsetunnon kehittymistä käsityössä onnistumisen, oivaltamisen ja keksimisen kokemusten kautta (L1, L3)
- T6 tukea oppilaan kulttuuri-identiteetin kehittymistä oman kieli- tai kulttuuritaustansa symbolien, muotokielen ja värimaailman kautta (L1, L2, L4)

Käsityön opetuksen tavoitteet 2. vuosiluokalla

- T1 rohkaista oppilasta kiinnostumaan ja innostumaan käsin tekemisestä sekä herättää uteliaisuutta keksivään ja kokeilevaan käsityöhön (L1, L2)
- T2 ohjata oppilas kokonaiseen käsityöprosessiin ja esittämään omia ideoitaan kuvallisesti sekä kertomaan käsityön tekemisestä ja valmiista tuotteesta (L1, L4, L5)
- T3 ohjata oppilasta suunnittelemaan ja valmistamaan käsityötuotteita tai teoksia luottaen omiin esteettisiin ja teknisiin ratkaisuihinsa (L1,L7)
- T4 opastaa oppilasta tutustumaan moniin erilaisiin materiaaleihin, erityisesti saamelaisiin käsitöihin tarvittaviin materiaaleihin ja niiden työstämiseen sekä ohjata toimimaan vastuuntuntoisesti ja turvallisesti (L4, L6)

- T5 tukea oppilaan itsetunnon kehittymistä käsityössä onnistumisen, oivaltamisen ja keksimisen kokemusten kautta (L1, L3)
- T6 tukea oppilaan kulttuuri-identiteetin kehittymistä oman kieli- tai kulttuuritaustansa symbolien, muotokielen ja värimaailman kautta (L1, L2, L4)

Käsityön tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet vuosiluokilla 1-2

Sisällöt valitaan siten, että kokonaisen käsityön prosessi toteutuu ja erilaiset materiaalit, työskentelyvälineet ja työtavat tulevat tutuksi. Työskennellään yhteisten ilmiöiden parissa useiden oppiaineiden kanssa.

S1 Ideointi: Suunnittelun lähtökohtana hyödynnetään omia tunteita, tarinoita ja mielikuvitusympäristöä, rakennettua ja luonnonympäristöä sekä apuna käytetään erilaisia visuaalisia ja materiaalisia menetelmiä. Harjoitellaan kehittämään käsityölle muoto, väri ja pinta. Tutkitaan liikettä ja tasapainoa. Pohditaan säilyttämistä ja suojautumista käsityön avulla.

S2 Kokeilu: Tarjotaan mahdollisuuksia monimuotoiseen materiaaliseen ja teknologiseen ympäristöön tutustumiseen. Kokeillaan erilaisia materiaaleja kuten esimerkiksi teollisesti ja käsin parkittua poronnahkaa, sarvea, luuta, villaa, puuta, metallia, muovia, kuituja, lankaa ja kangasta. Kokeilujen pohjalta ideoidaan ja työstetään tuotetta tai teosta eteenpäin.

S3 Suunnittelu: Työskennellään kokonaisen käsityöprosessin mukaisesti. Harjoitellaan prosessin ja tuotteen kuvailun taitoja sekä sanastoja.

S4 Tekeminen: Valmistetaan omien tai yhteisöllisten suunnitelmien pohjalta käsityötuotteita tai teoksia. Käytetään erilaisia käsityövälineitä ja laitteita, joilla leikataan, liitetään, yhdistetään, muokataan ja työstetään materiaaleja tarkoituksenmukaisella tavalla.

S5 Dokumentointi: Tieto- ja viestintätekniikan käyttöön tutustutaan ideoinnin, suunnittelun ja dokumentoinnin osana.

S6 Arviointi: Tarjotaan erilaisia tapoja tehdä itse- ja vertaisarviointia prosessin edetessä. Opetellaan antamaan palautetta toisille oppilaille.

Käsityön sisällöt 1. vuosiluokalla

S1 Ideointi

- Ideat töihin lähtevät oppilaan omaan elämänpiiriin liittyvistä asioista. Ideoinnin pohjana käytetään tunteita, tarinoita, mielikuvitus- ja luonnonympäristöä.

S2 Kokeilu

- Rohkaistaan kokeilemaan erilaisia materiaaleja (poronnahka, sarvi, luu, puu, metalli, muovi, kuitu, lanka ja kangas) ja menetelmiä. Oppilas tekee havaintoja tutustumalla materiaaleihin, jotta

hän osaa tehdä omaan suunnitelmaansa sopivia valintoja. Oppilas harjoittelee esittelemään oman tuotoksensa ryhmälle.

S3 Suunnittelu

- Oppilas harjoittelee suunnitelmien tekoa yksin tai ryhmässä. Oppilasta ohjataan pohtimaan suunnitelman toteuttamisen esteettisiä arvoja, kulttuurillisia piirteitä, tarkoituksenmukaisten materiaalien valintaa ja mahdollisia valmistustekniikoita.

S4 Tekeminen

- Valmistetaan oman tai yhteisen suunnitelman pohjalta käsityötuotteita tai teoksia. Käytetään välineitä joilla leikataan, liitetään, yhdistetään, muokataan ja työstetään erilaisia materiaaleja.
- Opetellaan mittaamista, merkitsemistä ja materiaalin taloudellista käyttöä. Kokeiltavia materiaaleja voivat olla esim. huopa, tekoturkis, säkkikangas, huovutusvilla, erilaiset langat, nauhat, nyörit, nahka (sisnanahka ja muut nahat), luonnon- ja kierrätysmateriaalit, savi, ohuet metallilangat ja -levyt, puu ja puolivalmisteet, sekä puulle ja tekstiilille sopivat väri- ja pinnankäsittelyaineet.
- Opetellaan huolehtimaan luokkatiloista ja työvälineistä. Työskennellään ja toimitaan luokkatiloissa turvallisesti.

S5 Dokumentointi

- Dokumentointia harjoitellaan kuvaamalla työtä ja työvaiheita.

S6 Arviointi

- Opetellaan arvioimaan omia tuotteita ja työskentelyä. Korostetaan onnistumisia ja mahdollisia kehittämistarpeita.

Keskeiset työtavat:

- askartelu eri materiaaleilla
- ompelu, käsinompelun alkeet, erilaiset pistot (etupisto)
- yksinkertaisen kaavan käyttäminen
- virkkaaminen, sormivirkkaus, ketjusilmukka
- muut lankatyöt esim. tupsu, nyöri ja pujottelu
- kudonnan alkeet
- kankaanpainanta
- huovutus
- naulaaminen
- sahaaminen
- viilaaminen
- hionta

Käsityön sisällöt 2. vuosiluokalla

S1 Ideointi

- Ideat töihin lähtevät oppilaan omaan elämänpiiriin liittyvistä asioista. Ideoinnin pohjana käytetään tunteita, tarinoita, mielikuvitus- ja luonnonympäristöä. Ohjataan kertomaan ideoista.

S2 Kokeilu

- Rohkaistaan kokeilemaan erilaisia materiaaleja (poronnahka, sarvi, luu, puu, metalli, muovi, kuitu, lanka ja kangas) ja menetelmiä. Käytetään välineitä joilla leikataan, liitetään, yhdistetään, muokataan ja työstetään eri materiaaleja. Oppilas tekee havaintoja tutustumalla materiaaleihin, jotta hän osaa tehdä omaan suunnitelmaansa sopivia valintoja. Oppilas harjoittelee ilmaisemaan ajatuksensa ja ideansa sekä esittelemään oman tuotoksensa ryhmälle.

S3 Suunnittelu

- Oppilas harjoittelee suunnitelmien tekoa yksin tai ryhmässä. Oppilasta ohjataan pohtimaan suunnitelman toteuttamisen esteettisiä arvoja, kulttuurillisia piirteitä, tarkoituksenmukaisten materiaalien valintaa ja mahdollisia valmistustekniikoita.

S4 Tekeminen

- Valmistetaan oman tai yhteisen suunnitelman pohjalta käsityötuotteita tai teoksia. Käytetään välineitä joilla leikataan, liitetään, yhdistetään, muokataan ja työstetään erilaisia materiaaleja.

- Opetellaan mittaamista, merkitsemistä ja materiaalin taloudellista käyttöä. Kokeiltavia materiaaleja voivat olla esim. huopa, tekoturkis, säkkikangas, huovutusvilla, erilaiset langat, nauhat, nyörit, nahka (sisnanahka ja muut nahat), luonnon- ja kierrätysmateriaalit, savi, ohuet metallilangat ja -levyt, puu ja puolivalmisteet, sekä puulle ja tekstiilille sopivat väri- ja pinnankäsittelyaineet.
- Opetellaan huolehtimaan luokkatiloista ja työvälineistä. Työskennellään ja toimitaan luokkatiloissa turvallisesti. Huomioidaan oikeat työskentelyotteet ja -tekniikat.

S5 Dokumentointi

- Dokumentointia harjoitellaan kuvaamalla työtä ja työvaiheita. Oppituntien aikana syntyneet dokumentit voidaan tallentaa portfolioksi (esim. verkkokansio), jota täydennettäisiin koko perusopetuksen ajan.

S6 Arviointi

- Opetellaan arvioimaan omia ja toisten tuotteita. Ohjataan työskentelyn arviointiin. Korostetaan onnistumisia ja pohditaan mahdollisia kehittämistarpeita.

Keskeiset työtavat:

- askartelu eri materiaaleilla, erityisesti eläimistä saatavilla ja luonnosta kerättävillä materiaaleilla
- ompelu, käsinompelun alkeet, erilaiset pistot (etupisto ja pykäpisto)
- yksinkertaisen kaavan tekeminen ja käyttäminen
- virkkaaminen, sormivirkkaus, ketjusilmukka
- muut lankatyöt esim. tupsu, nyöri ja pujottelu
- kudonnan alkeet (tiuhtakudonta)
- kankaanpainanta

- huovutus
- naulaaminen
- sahaaminen
- viilaaminen
- hionta
- käsinporaaminen

Käsityön oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet vuosiluokilla 1-2

Oppimisympäristö tukee käsityön toiminnallisuutta ja vuorovaikutusta opettajan, vertaisryhmän sekä koulun ulkopuolisten tahojen kanssa. Asianmukaiset ja turvalliset tilat, työvälineet ja materiaalit edistävät tavoitteiden saavuttamista. Oppilaita innostetaan havainnoimaan ja käyttämään havaintojaan käsityötaitojen osana sekä vaikuttamaan ympäristöönsä. Työtapojen valinnoilla oppilaita kannustetaan osallisuuteen, kulttuurituntemukseen, aktiivisuuteen ja itseohjautuvuuteen. Ohjatun suunnittelun ja tekemisen tukena hyödynnetään mielikuvitusta, tarinoita, draamaa, leikkiä, pelejä sekä luonnon- ja rakennettua ympäristöä. Opetuksessa käytetään teknisen työn ja tekstiilityön työtapoja.

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki käsityössä vuosiluokilla 1-2

Oppiaineen tavoitteiden kannalta keskeistä on luoda pedagogisesti erilaisia työtapoja ja vuorovaikutustilanteita, joilla tuetaan sekä yksilöllistä käsityötaitojen oppimista ja suunnittelua että yhteisöllistä työskentelyä. Opetuksessa otetaan huomioon oppilaiden erilaiset edellytykset ja tarpeet sekä tehdään sen mukaisia eriytettyjä ratkaisuja esimerkiksi käytettävien materiaalien, työtapojen ja oppimistehtävien valinnassa. Käsityön toiminnallinen oppiminen edellyttää riittävästi aikaa, tilaa ja ohjausta. Saamelaisen käsityöperinteen laajan ja laadukkaan opetuksen takaamiseksi opetuksessa käytetään mahdollisuuksien mukaan ulkopuolisia asiantuntijoita.

Oppilaan oppimisen arviointi käsityössä vuosiluokilla 1-2

Oppimisen arvioinnissa kiinnitetään huomiota myönteisen palautteen antamiseen ja kannustamiseen sekä työskentelyn aikana että prosessin lopussa. Monipuolisella arvioinnilla ja palautteella tuetaan laaja-alaisen käsityötiedon ja -taidon kehittymistä. Oppilaille annetaan erilaisia tapoja osoittaa edistymistään ja kannustetaan omien vahvuuksien ylläpitämiseen sekä kehittymässä olevien taitojen harjoittelemiseen. Ryhmän työskentelyä ja tuotosta voidaan esitellä ja arvioida yhdessä, jolloin oppilaat oppivat esiintymistä ja toisten työskentelyn arvostamista.

Arviointi kohdistuu kokonaiseen käsityöprosessiin ja eri vaiheiden dokumentointi toimii arvioinnin välineenä, joka todentaa oppilaiden edistymistä ja käsityöllisen osaamisen tasoa. Oppilaita ohjataan arvioimaan omaa oppimistaan ja tarjotaan erilaisia tapoja tehdä itse- ja vertaisarviointia.
Oppimisprosessin kannalta keskeisiä arvioinnin ja palautteen antamisen kohteita käsityössä ovat

- edistyminen työskentelyn sujuvuudessa
- edistyminen suunnittelun, tekemisen ja arvioinnin taidoissa
- edistyminen tavoitteellisessa toiminnassa

- edistyminen kekseliäiden ratkaisujen tuottamisessa.

LUKU 14 VUOSILUOKAT 3-6

14.1 Vuosiluokkien 2 ja 3 välinen siirtymävaihe ja vuosiluokkien 3-6 tehtävä

Perusopetuksen kullakin vuosiluokkakokonaisuudella on yhteisten tehtävien lisäksi oma erityinen tehtävänsä. Sen hoitaminen edellyttää oppilaiden ikäkauden ja kehitysvaiheen huomioonottamista sekä huolenpitoa oppilaiden sujuvista siirtymistä koulupolun nivelkohdissa.

Vuosiluokkien 2 ja 3 välinen siirtymävaihe

Siirtymävaiheessa on tärkeä varmistaa opiskelun edellyttämien perustaitojen hallinta ja vahvistaa kunkin oppilaan itseluottamusta koululaisena. Oppilaita tuetaan erityisesti lukemisen, kirjoittamisen sekä matematiikan valmiuksissa ja opiskelutaidoissa. Myös itsenäisen ja ryhmässä työskentelyn taitojen kehittäminen sekä vastuullisuuteen oppiminen tulevat entistä tärkeämmiksi. Koulutyön onnistumista tuetaan yhdessä kotien kanssa. Oppilaille ja huoltajille annetaan tietoa koulun tarjoamasta kieliohjelmasta ja opintojen järjestelyistä, alkavista uusista oppiaineista sekä mahdollisista valinnaisista tai vapaaehtoisista opinnoista. Heidän kanssaan pohditaan opiskelun asettamia vaatimuksia ja mahdollisesti uuteen ryhmään liittymistä.

Lain edellyttämä erityisen tuen päätöksen tarkistaminen tehdään ennen kolmannen vuosiluokan opintojen alkamista.

Vuosiluokat 3-6: Oppijana kehittyminen

Vuosiluokkien 3-6 erityisenä tehtävänä on oppimaan oppimisen taitojen kehittäminen sekä omien opiskelutapojen ja -taitojen tunnistaminen ja kehittäminen. Oppilaita rohkaistaan itsensä hyväksymiseen, omien rajojen ja oikeuksien tunnistamiseen ja puolustamiseen sekä omasta turvallisuudesta huolehtimiseen. Heitä ohjataan myös velvollisuuksiensa ja vastuunsa ymmärtämiseen sekä rakentavaan mielipiteiden ilmaisuun ja vuorovaikutukseen. Minkäänlaista kiusaamista tai syrjivää käyttäytymistä ei sallita. Oppilaiden kiinnostusta eettisiin ja moraalisiin kysymyksiin hyödynnetään luomalla tilaisuuksia keskusteluun ja pohdintaan sekä osallistumisen ja vastuun ottamisen harjoitteluun. Oppilaita kannustetaan tekemään valintoja omista lähtökohdistaan, sukupuolittuneita ratkaisuja välttäen. Erityistä huomiota kiinnitetään oppilaiden ohjauksen ja tuen tarpeisiin.

Vuosiluokkien 3-6 opetuksessa vahvistetaan ja täydennetään alemmilla vuosiluokilla hankittuja perustaitoja ja opitaan uusia asioita. Oppiaineiden määrä kasvaa. Opetuksessa pyritään löytämään luontevia tilanteita eheyttämiseen. Monialaisten oppimiskokonaisuuksien toteuttaminen vahvistaa oppiaineiden välistä yhteistyötä ja tarjoaa mahdollisuuksia oppilaiden ikäkaudelle tärkeiden kokemusten saamiseen. Oppimiskokonaisuuksilla voidaan lisätä työskentelyn toiminnallisuutta sekä tekemällä ja tutkimalla oppimista erilaisissa oppimisympäristöissä. Oppilaiden osuus suunnittelussa

vahvistuu. Oppimiskokonaisuudet tarjoavat tilaisuuksia yhdessä tekemiseen, omaan ilmaisuun sekä yhteisön kannalta hyödylliseen toimintaan.

Vuosiluokkien 6 ja 7 välinen siirtymävaihe

Siirtyminen kuudennelta seitsemännelle luokalle edellyttää koulun tai koulujen henkilöstön suunnitelmallista yhteistyötä, opetuksen kannalta tarpeellisen tiedon siirtämistä sekä oppimisympäristöjen, toimintatapojen ja ohjaavien asiakirjojen tuntemista. Kodin ja koulun välisen vuorovaikutuksen merkitys korostuu siirtymävaiheessa. Siirtymä tarkoittaa oppilaille usein uuteen ryhmään sopeutumista, uusiin opettajiin ja ympäristöön tutustumista sekä uusien työskentelytapojen ja arviointikäytäntöjen kohtaamista. Tällöin on tärkeää, että kotona ja koulussa huolehditaan oppilaiden mahdollisuudesta tuntea olonsa turvalliseksi samalla kun heitä rohkaistaan uusien asioiden kohtaamiseen. Vastuu omasta opiskelusta lisääntyy ja monet tulevaisuuteen vaikuttavat valinnat tulevat ajankohtaisiksi. Oppilaiden kuunteleminen ja arvostaminen sekä heidän osallisuutensa omista asioista ja valinnoista päättämiseen on tärkeää.

Lain edellyttämä erityisen tuen päätöksen tarkistaminen tehdään ennen seitsemännelle luokalle siirtymistä.

14.2 Laaja-alainen osaaminen vuosiluokilla 3-6

Laaja-alaisen osaamisen yleistavoitteet on määritelty luvussa 3. Tässä tuodaan esiin, mitkä tavoitenäkökulmat painottuvat vuosiluokilla 3-6.

Laaja-alaisen osaamisen kehittämistä jatketaan systemaattisesti. Tavoitteena on, että oppilaan osaamisen kehittyminen vahvistaa edellytyksiä itsensä tuntemiseen ja arvostamiseen sekä oman identiteetin muotoutumiseen. Identiteetti rakentuu vuorovaikutuksessa toisten ihmisten ja ympäristön kanssa. Ystävyyden ja hyväksytyksi tulemisen merkitys on suuri. Ikävuodet ovat erityisen otollisia myös kestävän elämäntavan omaksumiselle ja kestävän kehityksen tarpeen pohtimiselle.

Ajattelu ja oppimaan oppiminen (L1)

Opetuksessa vahvistetaan taitoa asettaa kysymyksiä ja hakea niihin vastauksia itsenäisesti ja yhdessä toisten kanssa havaintoja tehden sekä erilaisia tietolähteitä ja apuvälineitä hyödyntäen. Samalla kehittyvät oppilaiden edellytykset tunnistaa pohdittavaan asiaan liittyviä erilaisia näkökulmia ja löytää uusia oivalluksia sekä harjaantua vähitellen asioiden kriittiseen tarkasteluun. Oppilaita ohjataan huomaamaan asioiden välisiä vuorovaikutussuhteita ja keskinäisiä yhteyksiä. Heitä kannustetaan kuuntelemaan toisten näkemyksiä ja samalla pohtimaan myös omaa sisäistä tietoaan. Oppilaita ohjataan huomaamaan, että tieto voi rakentua monella tavalla, esimerkiksi tietoisesti päättelemällä tai intuitiivisesti, omaan kokemukseen perustuen. Vertaisoppimista eli parin ja ryhmän kanssa työskentelyä ja oppimiseen tähtäävää vuorovaikutusta käytetään monipuolisesti ja vahvistetaan yhdessä työskentelyn taitoja. Ajattelun taitoja harjoitellaan ongelmanratkaisu- ja päättelytehtävin sekä uteliaisuutta, mielikuvitusta, kekseliäisyyttä ja toiminnallisuutta hyödyntävin ja edistävin työskentelytavoin. Oppilaita rohkaistaan käyttämään kuvittelukykyään luoviin ratkaisuihin ja olemassa olevien rajojen ylittämiseen.

Oppimaan oppimisen taitoja vahvistetaan kaikissa opiskelutilanteissa. Oppilaita ohjataan tunnistamaan itselle luontevimmat tavat oppia ja kiinnittämään huomiota omiin opiskelutapoihin. Työn suunnittelua, tavoitteiden asettamista sekä työskentelyn ja edistymisen arviointia harjoitellaan edelleen. Oppilaita opastetaan huomaamaan säännöllisesti suoritettujen tehtävien vaikutus edistymiseen sekä tunnistamaan vahvuutensa ja kehittämistarpeensa. Heitä autetaan hahmottamaan opintoihinsa liittyviä tavoitteita ja valintoja ja kannustetaan keskustelemaan niistä huoltajiensa kanssa.

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu (L2)

Oppilaita ohjataan tuntemaan ja arvostamaan sosiaalisia, kulttuurisia, uskonnollisia, katsomuksellisia ja kielellisiä juuriaan sekä pohtimaan oman taustansa merkitystä ja paikkaansa sukupolvien ketjussa. Koulutyössä tutustutaan kouluyhteisön ja kotiseudun kulttuuriin ennen ja nyt sekä kulttuuriympäristöön ja sen muutokseen ja moninaisuuteen. Oppilaita ohjataan tuntemaan ja arvostamaan kulttuuriperintöä ja osallistumaan uuden kulttuurin luomiseen. Heille avataan mahdollisuuksia kokea ja tulkita taidetta ja kulttuuria. Mediakulttuurin analysointi ja median vaikutusten tunnistaminen ja pohdinta on näillä vuosiluokilla tärkeätä. Koulutyössä opitaan tuntemaan ihmisoikeuksia koskevien sopimusten merkitys yhteiskunnassa ja maailmassa; erityisesti perehdytään Lapsen oikeuksien sopimukseen. Oppilaita ohjataan ihmisoikeuksien kunnioittamiseen ja puolustamiseen.

Oppilaita kannustetaan kokeilemaan erilaisia ilmaisutapoja ja nauttimaan tekemisen ja ilmaisun ilosta. Heille järjestetään mahdollisuuksia kansainväliseen yhteistyöhön ja erilaisten toimintatapojen ja kulttuurien vertailuun. Opetuksessa tuetaan oppilaiden kasvua monipuolisiksi ja taitaviksi kielenkäyttäjiksi sekä äidinkielellään että muilla kielillä. Oppilaita rohkaistaan itsensä ilmaisemiseen vähäiselläkin kielitaidolla. Vuorovaikutusta, yhteistyötä ja hyvää käytöstä harjoitellaan monipuolisesti. Oppilaita ohjataan asettumaan toisen asemaan ja tarkastelemaan asioita eri näkökulmista. Koulutyössä luodaan innostavia tilaisuuksia harjaannuttaa sosiaalisia taitoja, kekseliäisyyttä, suunnittelu- ja ilmaisutaitoja sekä käden taitoja. Oppilaita kannustetaan arvostamaan ja hallitsemaan omaa kehoa ja käyttämään sitä tunteiden ja näkemysten, ajatusten ja ideoiden ilmaisemiseen.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot (L3)

Koulutyössä oppilailla on tilaisuuksia harjoitella ajanhallintaa, hyvää käytöstä sekä muita omaan ja yhteiseen hyvinvointiin ja turvallisuuteen vaikuttavia toimintatapoja. Oppilaita kannustetaan ottamaan vastuuta oppimisympäristön siisteydestä, viihtyisyydestä ja ilmapiiristä sekä osallistumaan kouluyhteisön yhteisten sääntöjen laadintaan ja toimintatapojen kehittämiseen. Yhteisessä työskentelyssä oppilaat voivat kehittää tunnetaitojaan ja sosiaalisia taitojaan. Pelien ja leikkien sekä yhteisten tehtävien yhteydessä opitaan ymmärtämään sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitys ja harjoitellaan päätöksentekoa. Tuetaan oppilaiden itsenäisen liikkumisen taitoja aiempaa laajemmalla alueella ja joukkoliikenteessä. Kiinnitetään huomiota erityisesti pyöräilykasvatukseen sekä omasta ja toisten turvallisuudesta huolehtimiseen liikenteessä. Oppilaita ohjataan asianmukaisten turva- ja suojavälineiden käyttöön ja opetetaan tuntemaan keskeiset turvallisuuteen

liittyvät symbolit. Yhdessä keskustellaan yksityisyyden ja henkilökohtaisten rajojen suojaamisen merkityksestä ja opitaan siihen liittyviä toimintatapoja. Koulussa harjoitellaan tarkoituksenmukaista toimintaa erilaisissa vaaratilanteissa.

Opetuksessa tarkastellaan teknologian monimuotoisuutta ja merkitystä. Oppilaat hankkivat tietoa teknologian kehityksestä ja vaikutuksista eri elämänalueilla ja monenlaisissa ympäristöissä. Heitä opastetaan teknologian vastuulliseen ja turvalliseen käyttöön ja tarkastellaan siihen liittyviä eettisiä kysymyksiä. Oppilaat tutustuvat myös kestävän kuluttamisen käytäntöihin, tutkivat jakamisen, kohtuullisuuden ja säästäväisyyden sekä talouden suunnittelun merkitystä ja harjoittelevat niitä. He saavat ohjausta kuluttajana toimimiseen sekä mainonnan ja median vaikutusten kriittiseen tarkasteluun. Oppilaita ohjataan pohtimaan omia valintojaan kestävän tulevaisuuden kannalta.

Monilukutaito (L4)

Oppilaita ohjataan kehittämään monilukutaitoaan ja tulkitsemaan, tuottamaan ja arvioimaan yhä moninaisempia tekstejä erilaisissa yhteyksissä ja ympäristöissä. Teksteillä tarkoitetaan tässä sanallisten, kuvallisten, auditiivisten, numeeristen ja kinesteettisten symbolijärjestelmien sekä näiden yhdistelmien avulla ilmaistua tai ilmenevää tietoa. Tähän liittyvää perustaitojen ja -tekniikoiden hallintaa syvennetään. Fiktion, faktan ja mielipiteen tarkastelua ja erottelua harjoitellaan. Oppilaita ohjataan havainnoimaan ja tulkitsemaan ympäristöön ja huomaamaan, että teksteillä on erilaisia tavoitteita ja että tavoitteet vaikuttavat siihen, millaisia keinoja teksteissä käytetään. Tekstit voivat esimerkiksi välittää tietoa, luoda mielikuvia tai houkutella ostamaan.

Monilukutaitoa vahvistetaan tarkastelemalla erilaisia tekstejä tekijän, katsojan sekä käyttöyhteyksien ja -tilanteiden näkökulmista. Oppilaita kannustetaan monipuolisille tiedon lähteille kuten suullisten, audiovisuaalisten, painettujen ja sähköisten lähteiden sekä haku- ja kirjastopalveluiden käyttöön. Samalla oppilaita ohjataan vertailemaan ja arvioimaan hakemansa tiedon soveltuvuutta. Oppilaita ohjataan omakohtaiseen työskentelyyn eri medioiden parissa, jolla tehdään näkyväksi medioiden tuottamia merkityksiä ja välittämää todellisuutta. Kriittistä lukutaitoa kehitetään oppilaille merkityksellisissä kulttuurisissa yhteyksissä. Kertominen, kuvaaminen, vertailu ja selostaminen sekä erilaiset mediaesitykset ovat tässä vaiheessa ominaisia tiedon esittämisen tapoja. Erilaisten tekstien aktiivinen lukeminen ja tuottaminen koulutyössä ja vapaa-aikana sekä teksteistä nauttiminen - niin tulkitsijan kuin tuottajan roolissa – edistää monilukutaidon kehittymistä.

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen (L5)

Tieto- ja viestintäteknologiaa (tvt) hyödynnetään monipuolisesti eri oppiaineissa ja muussa koulutyössä ja vahvistetaan yhteisöllistä oppimista. Samalla oppilaille luodaan mahdollisuuksia etsiä, kokeilla ja käyttää omaan oppimiseen ja työskentelyyn parhaiten sopivia työtapoja ja -välineitä. Koulussa tutkitaan tieto- ja viestintäteknologian vaikutusta arkeen ja otetaan selvää sen kestävistä käyttötavoista.

Käytännön taidot ja oma tuottaminen: Oppilaat oppivat käyttämään erilaisia laitteita, ohjelmistoja ja palveluita sekä ymmärtämään niiden käyttö- ja toimintalogiikkaa. He harjaantuvat sujuvaan tekstin tuottamiseen ja käsittelyyn eri välineillä ja oppivat myös kuvan, äänen, videon ja animaation

tekemistä. Oppilaita kannustetaan toteuttamaan tvt:n avulla ideoitaan yksin ja yhdessä toisten kanssa. Ohjelmointia kokeillessaan oppilaat saavat kokemuksia siitä, miten teknologian toiminta riippuu ihmisen tekemistä ratkaisuista. *Vastuullinen ja turvallinen toiminta:* Oppilaita ohjataan tvt:n vastuulliseen ja turvalliseen käyttöön, hyviin käytöstapoihin sekä tekijänoikeuksien perusperiaatteiden tuntemiseen. Koulutyössä harjoitellaan eri viestintäjärjestelmien sekä opetuskäytössä olevien yhteisöllisten palvelujen käyttöä. Oppilaat saavat tietoa ja kokemusta hyvien työasentojen ja sopivan mittaisten työjaksojen merkityksestä terveydelle. *Tiedonhallinta sekä tutkiva ja luova työskentely:* Oppilaat harjoittelevat etsimään tietoa useammasta eri lähteestä hakupalveluiden avulla. Heitä ohjataan hyödyntämään ~~näitä~~ lähteitä oman tiedon tuottamisessa ja harjoittelemaan tiedon kriittistä arviointia. Oppilaita kannustetaan etsimään itselle sopivia ilmaisutapoja ja käyttämään tvt:tä työskentelyn ja tuotosten dokumentoinnissa ja arvioinnissa. *Vuorovaikutus ja verkostoituminen*: Oppilaita ohjataan toimimaan oman roolinsa ja välineen luonteen mukaisesti sekä ottamaan vastuuta viestinnästään. Heitä ohjataan tarkastelemaan ja arvioimaan tvt:n roolia vaikuttamiskeinona. Oppilaat saavat kokemuksia tieto- ja viestintäteknologian käyttämisestä vuorovaikutuksessa koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa myös kansainvälisissä yhteyksissä.

Työelämätaidot ja yrittäjyys (L6)

Oppilaita ohjataan työskentelemään järjestelmällisesti ja pitkäjänteisesti ja ottamaan kasvavassa määrin vastuuta tekemisestään. Heitä rohkaistaan tunnistamaan vahvuuksiaan ja kiinnostumaan erilaisista asioista. Oppilaita kannustetaan sisukkuuteen työn loppuun saattamisessa ja työn tulosten arvostamiseen. Koulutyössä harjoitellaan projektien toteuttamista, ryhmässä toimimista sekä yhteistyötä koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa. Yhteisissä työskentelytilanteissa oppilaat saavat mahdollisuuden oppia vastavuoroisuutta, neuvottelutaitoja sekä ponnistelua yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi. Oppilaita rohkaistaan tuomaan vapaa-ajalla oppimiaan taitoja koulutyöhön ja opettamaan niitä toisille oppilaille.

Koulutyöhön sisällytetään toimintaa, jossa oppilaat saavat kokemuksia työstä, eri ammateista ja toisten hyväksi toimimisesta. Tällaista voi olla esimerkiksi koulun sisäinen työharjoittelu, yhteistyöhankkeet lähellä toimivien yritysten ja järjestöjen kanssa, kummitoiminta sekä vertaissovittelu tai tukioppilaana toimiminen. Oppilaita kannustetaan aloitteellisuuteen ja yritteliäisyyteen ja ohjataan näkemään työn ja yrittäjyyden merkitys elämässä ja yhteiskunnassa.

Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävän tulevaisuuden rakentaminen (L7)

Opetuksessa luodaan edellytykset oppilaiden kiinnostukselle kouluyhteisön ja yhteiskunnan asioita kohtaan. Oppilaiden kanssa tutkitaan kestävään kehitykseen, rauhaan, tasa-arvoon ja demokratiaan sekä ihmisoikeuksiin, erityisesti lasten oikeuksiin, liittyviä kysymyksiä ja tilanteita. Heidän kanssaan mietitään ja harjoitellaan käytännön tekoja, joilla itse voi vaikuttaa myönteisten muutosten puolesta. Oppilaita ohjataan näkemään median vaikutus yhteiskunnassa ja harjoittelemaan median käyttöä vaikuttamisen välineenä.

Oppilaat saavat tilaisuuksia harjoitella yhteistyötä, ristiriitojen käsittelyä ja ratkaisujen etsimistä sekä päätöksentekoa niin omassa luokkayhteisössä ja eri opiskelutilanteissa kuin koko kouluyhteisössäkin.

Vaikuttaminen ja osallistuminen sekä niistä myönteisten kokemusten saaminen lisäävät yhteisöllisyyden kokemusta koulussa. Kokemukset yhdenvertaisuudesta, osallisuudesta ja yhteisöllisyydestä rakentavat luottamusta. Oppilaita innostetaan oppilaskuntatoimintaan, kerhotoimintaan ja esimerkiksi ympäristötoimintaan tai muihin koulun ja lähiyhteisön tarjoamiin toimintamuotoihin, joissa voi oppia osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja ja kasvaa vähitellen vastuun kantamiseen. Ympäristön suojelemisen merkitys avautuu omakohtaisen luontosuhteen kautta. Oppilaita ohjataan ymmärtämään omien valintojen, elämäntapojen ja tekojen merkitys paitsi itselle, myös lähiyhteisöille, yhteiskunnalle ja luonnolle.

14.3 Inarin kunnan painotukset

Inarin kunnassa laaja-alaisen osaamisen painotuksina ovat Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu (L2) sekä Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot (L3). Laaja-alaisen osaamisen painotuksissa huomioidaan Inarin kunnan monikulttuurisuus, saamen kielet ja kulttuurit sekä luonnon monimuotoisuus, sen kestävä käyttö ja arvostaminen. Inarin kunnan perusopetuksessa suvaitsevaisuus ja eri yksilöiden sekä ryhmien välinen ymmärrys, kunnioitus ja yhteistyö nähdään erityisenä tavoitteena.

Oppilaiden sosiaalisia taitoja ja tunnetaitoja harjoitetaan yhdessä tekemisen ja toiminnan kautta. Pelien, leikkien ja erilaisten ryhmätöiden avulla yhteisten sääntöjen ja sopimusten merkitys tulee esille. Myös siitä, mitä merkitsee luottamus ja miksi se on tärkeää vuorovaikutuksessa, keskustellaan oppilaiden kanssa.

14.4 OPPIAINEET VUOSILUOKILLA 3-6

14.5 ÄIDINKIELI JA KIRJALLISUUS, SAAMEN KIELI JA KIRJALLISUUS

Kielikasvatus

Kielitaidon kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu elinikäisenä prosessina. Monikielinen kompetenssi kehittyy kotona, koulussa ja vapaa-ajalla. Se koostuu äidinkielten ja muiden kielten sekä niiden murteiden eritasoisista taidoista. Koulun kieltenopetuksen lähtökohtana on kielen käyttö eri tilanteissa. Se vahvistaa oppilaiden kielitietoisuutta ja eri kielten rinnakkaista käyttöä sekä monilukutaidon kehittymistä. Oppilaat oppivat tekemään havaintoja erikielisistä teksteistä ja vuorovaikutuksen käytänteistä, käyttämään kielitiedon käsitteitä tekstien tulkinnassa ja hyödyntämään erilaisia tapoja oppia kieliä. Oppilaat käyttävät eri kielten taitoaan kaiken oppimisen tukena eri oppiaineissa. Oppilaita ohjataan lukemaan kielitaidolleen sopivia tekstejä ja hankkimaan opiskelussa tarvittavaa tietoa eri kielillä.

Oppilaita ohjataan tiedostamaan sekä omaa että muiden kielellisten ja kulttuuristen identiteettien monikerroksisuutta. Myös vähemmistökielten ja uhanalaisten kielten merkitys tuodaan esiin opetuksessa. Opetus tukee oppilaiden monikielisyyttä hyödyntämällä kaikkia, myös oppilaiden vapaa-ajalla käyttämiä kieliä. Opetus vahvistaa oppilaiden luottamusta omiin kykyihinsä oppia kieliä ja käyttää vähäistäkin kielitaitoaan rohkeasti. Kielikasvatus edellyttää eri oppiaineiden yhteistyötä.

Oppiaineen tehtävä

Tehtäväkuvaus, oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet, ohjaus, eriyttäminen ja tuki sekä oppilaan oppimisen arviointi koskevat kaikkia äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineen oppimääriä.

Äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksen tehtävänä on kehittää oppilaiden kieli-, vuorovaikutus- ja tekstitaitoja ja ohjata heitä kiinnostumaan kielestä, kirjallisuudesta ja muusta kulttuurista ja tulemaan tietoiseksi itsestään viestijöinä ja kielenkäyttäjinä. Oppilaiden arjen kieli- ja tekstitaitoja laajennetaan niin, että he saavat valmiuksia havaintojen ja ilmiöiden käsitteellistämiseen, ajattelunsa kielentämiseen ja luovuutensa kehittämiseen.

Äidinkielen ja kirjallisuuden opetus vastaa yhteistyössä muiden oppiaineiden ja kotien kanssa oppilaiden kielikasvatuksesta ja auttaa heitä rakentamaan kielellistä ja kulttuurista identiteettiä monikulttuurisessa ja medioituneessa yhteiskunnassa. Äidinkieli ja kirjallisuus on monitieteinen taito-, tieto- ja kulttuuriaine. Opetus perustuu laajaan tekstikäsitykseen. Keskeisiä ovat monimuotoisten tekstien tulkitsemisen ja tuottamisen sekä tiedon hankinnan ja jakamisen taidot. Ikäkaudelle ja kielitaidolle soveltuva kirjallisuus vahvistaa luovuuden ja mielikuvituksen monipuolista kehittymistä ja laajentaa oppilaiden käsitystä oman kielellisen ilmaisunsa mahdollisuuksista. Kirjallisuus yhdistää oppilaan kulttuuriinsa ja avartaa käsitystä muista kulttuureista.

Oppilaita rohkaistaan rakentavaan ja vastuulliseen vuorovaikutukseen erilaisissa viestintäympäristöissä. Osana eettistä kasvatusta oppilaita ohjataan ymmärtämään omien kielellisten ja viestinnällisten valintojen vaikutuksia toisiin ihmisiin. Metakognitiivisista taidoista äidinkielen opetuksessa painottuvat tekstien tulkitsemisen ja tuottamisen strategiset taidot. Kielitiedon opetuksen tehtävänä on tukea ja kehittää kielitietoisuutta ja kielen havainnoinnin taitoja. Opetus perustuu yhteisölliseen ja funktionaaliseen näkemykseen kielestä: kielen rakenteita opiskellaan ikäkaudelle tyypillisten kielenkäyttötilanteiden ja tekstilajien yhteydessä. Opetuksessa edetään portaittain oppilaiden kehitysvaiheen mukaan.

Opetus tutustuttaa moniin kulttuurisisältöihin, joista keskeisiä ovat sanataide, media, draama, teatteritaide sekä puhe- ja viestintäkulttuurit. Sanataiteeseen kuuluu kaunokirjallisten tekstien kirjoittaminen ja tulkitseminen. Kirjallisuuden opetuksen tehtävänä on lukemiseen innostaminen, elämysten saaminen ja jakaminen, kulttuurintuntemuksen syventäminen, eettisen kasvun tukeminen sekä oppilaiden kielen ja mielikuvituksen rikastaminen. Draama vahvistaa oppiaineen toiminnallista, kokemuksellista, elämyksellistä ja esteettistä luonnetta. Mediakasvatus tähtää mediasisältöjen tulkitsemiseen ja tuottamiseen ja niiden ymmärtämiseen kulttuurisena ilmiönä. Puhe- ja viestintäkulttuurien opetus vahvistaa vuorovaikutus- ja viestintätaitoja.

Keskeisiä motivaatiotekijöitä äidinkielen ja kirjallisuuden oppimisessa ovat opittavien asioiden merkityksellisyys oppilaille ja osallisuuden kokemukset. Oppilaiden kiinnostusta vahvistetaan luomalla mahdollisuuksia aktiiviseen toimijuuteen ja omiin valintoihin sekä ottamalla huomioon oppilaiden tekstimaailma ja kokemukset sekä laajentamalla niitä. Opetuksessa, oppimisympäristön luomisessa ja opetusmenetelmien valinnassa otetaan huomioon oppilaiden erilaisuus, yhdenvertaisuus ja sukupuolten tasa-arvo ja tuetaan niin edistyneitä kuin oppimisvaikeuksien kanssa ponnistelevia. Äidinkielen oppimäärät tekevät yhteistyötä.

Vuosiluokilla 3–6 opetuksen erityisenä tehtävänä on oppilaiden ilmaisu- ja vuorovaikutustaitojen sekä lukemisen ja tekstien tuottamisen taitojen ja strategioiden sujuvoittaminen ja tekstilajivalikoiman laajentaminen. Oppilaita ohjataan toimimaan tarkoituksenmukaisesti, turvallisesti ja vastuullisesti entistä monipuolisemmissa, myös monimediaisissa vuorovaikutustilanteissa, ja heitä ohjataan tulkitsemaan, tuottamaan ja arvioimaan yhä monimuotoisempia tekstejä osana oppimaan oppimista. Tietoa kielestä, kirjallisuudesta, mediasta ja muusta kulttuurista opitaan kielellisten taitojen kehittämisen ja tekstien merkitysten tarkastelun yhteydessä. Opetuksen tavoitteena on herättää kiinnostus ja antaa välineitä kielen havainnointiin, lukuharrastukseen ja monenlaiseen ilmaisuun sekä tarjota kieleen ja kirjallisuuteen liittyviä elämyksiä.

SAAMEN KIELI JA KIRJALLISUUS 3-6

Oppimäärän erityinen tehtävä

Saamen kielen ja kirjallisuuden erityisenä tehtävänä on tukea Suomessa puhuttujen saamen kielten säilymistä elävänä ja vahvistaa niiden asemaa muiden kielten rinnalla. Oppilaat saavat pohjan kehittää ja käyttää kielellisiä taitojaan itsenäisesti läpi elämän. Opetus vastaa yhteistyössä kotien, saamenkielisen yhteisön ja muiden oppiaineiden opetuksen kanssa oppilaiden kielitaidon kehittymisestä sekä auttaa heitä rakentamaan kielellistä ja kulttuurista identiteettiään rinnakkais- ja monikielisyyttään hyödyntäen. Opetus lisää oppilaiden ymmärrystä ja arvostusta oman kieli- ja kulttuuritaustan merkityksestä sekä itselle, yhteisölle, yhteiskunnalle että muille alkuperäiskansoille. Opetus ohjaa ymmärtämään ja arvostamaan myös muita kieliä ja kulttuureja.

Saamen kieltä ja kirjallisuutta voidaan opettaa jollakin Suomessa puhutuista saamen kielistä: inarin-, koltan- tai pohjoissaamen kielellä. Kieli on sekä opetuksen kohde että väline. Opetus perustuu yhteisölliseen näkemykseen kielestä. Yhteisön jäsenyys ja osallisuus syntyvät, kun oppilas oppii käyttämään kieltä yhteisön tavoin. Eri saamen kielet huomioidaan erityisesti saamelaiskulttuurien alueelliseen variaatioon tutustumisen yhteydessä. Kielellisten taitojen kehittyessä oppilaat saavat valmiuksia osallistua ja vaikuttaa yhteisiin asioihin ja päätöksentekoon.

Kieltä opitaan ikäkaudelle tyypillisten kielenkäyttötilanteiden, tekstilajien ja sanaston avulla. Saamen kielen ja kirjallisuuden opetuksen tehtävänä on tukea, kehittää ja syventää kielitietoisuutta ja kielellisen havainnoinnin taitoja sekä vahvistaa oppilaiden kielellistä identiteettiä. Saamen kieli ja kirjallisuus -oppimäärässä kulttuurisisällöistä keskeisiä ovat sanataiteen, teatteritaiteen ja draaman sekä median lisäksi kertomusperinne, saamelainen lyriikka (livđe, leu'dd, luohti), kieliyhteisön tavat, perinteet, taide, saamelainen elämäntapa ja historia.

Vuosiluokilla 3–6 saamen kielen ja kirjallisuuden opetuksessa oppilaita rohkaistaan toimimaan aktiivisesti omalla äidinkielellään erilaisissa suullisissa ja kirjallisissa vuorovaikutustilanteissa. Oppilaiden kielitaitoa kehitetään sanastoa ja käsitteistöä monipuolistamalla, ohjaamalla oppilaita tarkastelemaan kielen keskeisimpiä ominaispiirteitä, vahvistamalla tekstin tulkinnan ja tuottamisen taitoja sekä tarjoamalla ikäkaudelle sopivaa kirjallisuutta ja työskentelytapoja monimediaisissa oppimisympäristöissä. Äidinkielen taitojen kehittämisessä ja oppimistaitojen monipuolistamisessa

käytetään muun muassa oppiainerajojen ylittävää eheyttävää opetusta. Opetus kehittää oppilaiden taitoa arvioida omaa oppimistaan.

Saamen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän opetuksen tavoitteet 3. vuosiluokalla

Vuorovaikutustilanteissa toimiminen

- T1 rohkaista ja ohjata oppilasta vuorovaikutustaitojen kehittämiseen luomalla tilaisuuksia keskusteluun ja eettisten kysymysten pohdintaan (L1, L2, L7)
- T2 innostaa oppilasta vahvistamaan taitoa toimia rakentavasti erilaisissa viestintätilanteissa sanallisesti ja ei-sanallisesti sekä ohjata oppilasta huomioimaan viestinnässään vastaanottajan tarpeita ja omien kielellisten valintojen vaikutusta (L2, L6, L3)
- T3 tukea oppilaan myönteisen viestijäkuvan rakentumista sekä ohjata oppilasta tunnistamaan tilaisuudet käyttää saamen kielen taitoaan (L2, L6)

Tekstien tulkitseminen

- T4 ohjata oppilasta lukutaidon sujuvoittamiseen ja käyttämään tekstin ymmärtämisen strategioita sekä havainnoimaan ja arvioimaan omaa lukemistaan (L1, L4)
- T5 ohjata oppilasta laajentamaan sana- ja käsitevarantoa sekä tekstin käsitteiden ymmärtämistä (L1, L2, L4)
- T6 ohjata oppilasta tiedonhankintaan, monipuolisten tiedonlähteiden käyttöön ja tiedon luotettavuuden arviointiin sekä kiinnittämään huomiota saamenkielisten alkuperäistekstien kulttuurisidonnaisiin ominaispiirteisiin (L1, L2, L4, L6)

Tekstien tuottaminen

- T7 kannustaa oppilasta kielentämään ajatuksiaan ja harjoittelemaan kertovien, kuvaavien ja yksinkertaisten kantaa ottavien tekstien tuottamista, myös monimediaisissa ympäristöissä (L1, L4)
- T8 ohjata oppilasta harjoittelemaan käsinkirjoittamisen ja näppäintaitojen sujuvuutta ja vahvistamaan kirjoitetun kielen ja tekstien rakenteiden ja oikeinkirjoituksen hallintaa (L1, L4)
- T9 kannustaa oppilasta kehittämään tekstin tuottamisen prosesseja ja taitoa arvioida omia tekstejä, tarjota mahdollisuuksia rakentavan palautteen antamiseen ja saamiseen, ohjata ottamaan huomioon tekstin vastaanottaja sekä toimimaan eettisesti verkossa yksityisyyttä ja tekijänoikeuksia kunnioittaen (L1, L5, L7)

Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen

- T10 ohjata oppilasta vahvistamaan kielitietoisuuttaan, innostaa häntä tutkimaan ja tarkkailemaan kieltä ja sen eri variantteja, ohjata tunnistamaan tilaisuudet käyttää saamen kieltä ja ymmärtämään kielellisten valintojen vaikutuksia (L1, L2)
- T11 tukea oppilasta kielellisen ja kulttuurisen identiteetin rakentamisessa ja oman perinteen arvostamisessa sekä saamen kielen/kielten merkityksen ymmärtämisessä itselleen ja yhteisölleen (L2, L4)

- T12 kannustaa oppilasta laajentamaan tekstivalikoimaansa ja innostaa lukemaan ja arvostamaan saamenkielistä lasten- ja nuortenkirjallisuutta sekä ohjata media- ja kulttuuritarjonnan pariin ja tarjota tilaisuuksia kulttuurin tuottamiseen (L1, L2, L7)

Kielen käyttö kaiken oppimisen tukena

- T13 innostaa oppilasta kehittämään ja monipuolistamaan eri oppiaineissa tarvittavaa ja saamelaiseen kulttuuriin liittyvää kieltä sekä hyödyntämään taitoaan kaikessa oppimisessa (L1, L2, L7)

Saamen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän opetuksen tavoitteet 4. vuosiluokalla

Vuorovaikutustilanteissa toimiminen

- T1 rohkaista ja ohjata oppilasta vuorovaikutustaitojen kehittämiseen luomalla tilaisuuksia keskusteluun ja eettisten kysymysten pohdintaan (L1, L2, L7)
- T2 innostaa oppilasta vahvistamaan taitoa toimia rakentavasti erilaisissa viestintätilanteissa sanallisesti ja ei-sanallisesti sekä ohjata oppilasta huomioimaan viestinnässään vastaanottajan tarpeita ja omien kielellisten valintojen vaikutusta (L2, L6, L3)
- T3 tukea oppilaan myönteisen viestijäkuvan rakentumista sekä ohjata oppilasta tunnistamaan tilaisuudet käyttää saamen kielen taitoaan (L2, L6)

Tekstien tulkitseminen

- T4 ohjata oppilasta lukutaidon sujuvoittamiseen ja käyttämään tekstin ymmärtämisen strategioita sekä havainnoimaan ja arvioimaan omaa lukemistaan (L1, L4)
- T5 ohjata oppilasta laajentamaan sana- ja käsitevarantoa sekä tekstin käsitteiden ymmärtämistä (L1, L2, L4)
- T6 ohjata oppilasta tiedonhankintaan, monipuolisten tiedonlähteiden käyttöön ja tiedon luotettavuuden arviointiin sekä kiinnittämään huomiota saamenkielisten alkuperäistekstien kulttuurisidonnaisiin ominaispiirteisiin (L1, L2, L4, L6)

Tekstien tuottaminen

- T7 kannustaa oppilasta kielentämään ajatuksiaan ja harjoittelemaan kertovien, kuvaavien ja yksinkertaisten kantaa ottavien tekstien tuottamista, myös monimediaisissa ympäristöissä (L1, L4)
- T8 ohjata oppilasta harjoittelemaan käsinkirjoittamisen ja näppäintaitojen sujuvuutta ja vahvistamaan kirjoitetun kielen ja tekstien rakenteiden ja oikeinkirjoituksen hallintaa (L1, L4)
- T9 kannustaa oppilasta kehittämään tekstin tuottamisen prosesseja ja taitoa arvioida omia tekstejä, tarjota mahdollisuuksia rakentavan palautteen antamiseen ja saamiseen, ohjata ottamaan huomioon tekstin vastaanottaja sekä toimimaan eettisesti verkossa yksityisyyttä ja tekijänoikeuksia kunnioittaen (L1, L5, L7)

Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen

- T10 ohjata oppilasta vahvistamaan kielitietoisuuttaan, innostaa häntä tutkimaan ja tarkkailemaan kieltä ja sen eri variantteja, ohjata tunnistamaan tilaisuudet käyttää saamen kieltä ja ymmärtämään kielellisten valintojen vaikutuksia (L1, L2)
- T11 tukea oppilasta kielellisen ja kulttuurisen identiteetin rakentamisessa ja oman perinteen arvostamisessa sekä saamen kielen/kielten merkityksen ymmärtämisessä itselleen ja yhteisölleen (L2, L4)
- T12 kannustaa oppilasta laajentamaan tekstivalikoimaansa ja innostaa lukemaan ja arvostamaan saamenkielistä lasten- ja nuortenkirjallisuutta sekä ohjata media- ja kulttuuritarjonnan pariin ja tarjota tilaisuuksia kulttuurin tuottamiseen (L1, L2, L7)

Kielen käyttö kaiken oppimisen tukena

- T13 innostaa oppilasta kehittämään ja monipuolistamaan eri oppiaineissa tarvittavaa ja saamelaiseen kulttuuriin liittyvää kieltä sekä hyödyntämään taitoaan kaikessa oppimisessa (L1, L2, L7)

Saamen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän opetuksen tavoitteet 5. vuosiluokalla

Vuorovaikutustilanteissa toimiminen

- T1 rohkaista ja ohjata oppilasta vuorovaikutustaitojen kehittämiseen luomalla tilaisuuksia keskusteluun ja eettisten kysymysten pohdintaan (L1, L2, L7)
- T2 innostaa oppilasta vahvistamaan taitoa toimia rakentavasti erilaisissa viestintätilanteissa sanallisesti ja ei-sanallisesti sekä ohjata oppilasta huomioimaan viestinnässään vastaanottajan tarpeita ja omien kielellisten valintojen vaikutusta (L2, L6, L3)
- T3 tukea oppilaan myönteisen viestijäkuvan rakentumista sekä ohjata oppilasta tunnistamaan tilaisuudet käyttää saamen kielen taitoaan (L2, L6)

Tekstien tulkitseminen

- T4 ohjata oppilasta lukutaidon sujuvoittamiseen ja käyttämään tekstin ymmärtämisen strategioita sekä havainnoimaan ja arvioimaan omaa lukemistaan (L1, L4)
- T5 ohjata oppilasta laajentamaan sana- ja käsitevarantoa sekä tekstin käsitteiden ymmärtämistä (L1, L2, L4)
- T6 ohjata oppilasta tiedonhankintaan, monipuolisten tiedonlähteiden käyttöön ja tiedon luotettavuuden arviointiin sekä kiinnittämään huomiota saamenkielisten alkuperäistekstien kulttuurisidonnaisiin ominaispiirteisiin (L1, L2, L4, L6)

Tekstien tuottaminen

- T7 kannustaa oppilasta kielentämään ajatuksiaan ja harjoittelemaan kertovien, kuvaavien ja yksinkertaisten kantaa ottavien tekstien tuottamista, myös monimediaisissa ympäristöissä (L1, L4)
- T8 ohjata oppilasta harjoittelemaan käsinkirjoittamisen ja näppäintaitojen sujuvuutta ja vahvistamaan kirjoitetun kielen ja tekstien rakenteiden ja oikeinkirjoituksen hallintaa (L1, L4)
- T9 kannustaa oppilasta kehittämään tekstin tuottamisen prosesseja ja taitoa arvioida omia tekstejä, tarjota mahdollisuuksia rakentavan palautteen antamiseen ja saamiseen, ohjata ottamaan huomioon tekstin vastaanottaja sekä toimimaan eettisesti verkossa yksityisyyttä ja tekijänoikeuksia kunnioittaen (L1, L5, L7)

Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen

- T10 ohjata oppilasta vahvistamaan kielitietoisuuttaan, innostaa häntä tutkimaan ja tarkkailemaan kieltä ja sen eri variantteja, ohjata tunnistamaan tilaisuudet käyttää saamen kieltä ja ymmärtämään kielellisten valintojen vaikutuksia (L1, L2)
- T11 tukea oppilasta kielellisen ja kulttuurisen identiteetin rakentamisessa ja oman perinteen arvostamisessa sekä saamen kielen/kielten merkityksen ymmärtämisessä itselleen ja yhteisölleen (L2, L4)
- T12 kannustaa oppilasta laajentamaan tekstivalikoimaansa ja innostaa lukemaan ja arvostamaan saamenkielistä lasten- ja nuortenkirjallisuutta sekä ohjata media- ja kulttuuritarjonnan pariin ja tarjota tilaisuuksia kulttuurin tuottamiseen (L1, L2, L7)

Kielen käyttö kaiken oppimisen tukena

- T13 innostaa oppilasta kehittämään ja monipuolistamaan eri oppiaineissa tarvittavaa ja saamelaiseen kulttuuriin liittyvää kieltä sekä hyödyntämään taitoaan kaikessa oppimisessa (L1, L2, L7)

Saamen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän opetuksen tavoitteet 6. vuosiluokalla

Vuorovaikutustilanteissa toimiminen

- T1 rohkaista ja ohjata oppilasta vuorovaikutustaitojen kehittämiseen luomalla tilaisuuksia keskusteluun ja eettisten kysymysten pohdintaan (L1, L2, L7)
- T2 innostaa oppilasta vahvistamaan taitoa toimia rakentavasti erilaisissa viestintätilanteissa sanallisesti ja ei-sanallisesti sekä ohjata oppilasta huomioimaan viestinnässään vastaanottajan tarpeita ja omien kielellisten valintojen vaikutusta (L2, L6, L3)
- T3 tukea oppilaan myönteisen viestijäkuvan rakentumista sekä ohjata oppilasta tunnistamaan tilaisuudet käyttää saamen kielen taitoaan (L2, L6)

Tekstien tulkitseminen

- T4 ohjata oppilasta lukutaidon sujuvoittamiseen ja käyttämään tekstin ymmärtämisen strategioita sekä havainnoimaan ja arvioimaan omaa lukemistaan (L1, L4)
- T5 ohjata oppilasta laajentamaan sana- ja käsitevarantoa sekä tekstin käsitteiden ymmärtämistä (L1, L2, L4)
- T6 ohjata oppilasta tiedonhankintaan, monipuolisten tiedonlähteiden käyttöön ja tiedon luotettavuuden arviointiin sekä kiinnittämään huomiota saamenkielisten alkuperäistekstien kulttuurisidonnaisiin ominaispiirteisiin (L1, L2, L4, L6)

Tekstien tuottaminen

- T7 kannustaa oppilasta kielentämään ajatuksiaan ja harjoittelemaan kertovien, kuvaavien ja yksinkertaisten kantaa ottavien tekstien tuottamista, myös monimediaisissa ympäristöissä (L1, L4)
- T8 ohjata oppilasta harjoittelemaan käsinkirjoittamisen ja näppäintaitojen sujuvuutta ja vahvistamaan kirjoitetun kielen ja tekstien rakenteiden ja oikeinkirjoituksen hallintaa (L1, L4)
- T9 kannustaa oppilasta kehittämään tekstin tuottamisen prosesseja ja taitoa arvioida omia tekstejä, tarjota mahdollisuuksia rakentavan palautteen antamiseen ja saamiseen, ohjata ottamaan huomioon tekstin vastaanottaja sekä toimimaan eettisesti verkossa yksityisyyttä ja tekijänoikeuksia kunnioittaen (L1, L5, L7)

Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen

- T10 ohjata oppilasta vahvistamaan kielitietoisuuttaan, innostaa häntä tutkimaan ja tarkkailemaan kieltä ja sen eri variantteja, ohjata tunnistamaan tilaisuudet käyttää saamen kieltä ja ymmärtämään kielellisten valintojen vaikutuksia (L1, L2)
- T11 tukea oppilasta kielellisen ja kulttuurisen identiteetin rakentamisessa ja oman perinteen arvostamisessa sekä saamen kielen/kielten merkityksen ymmärtämisessä itselleen ja yhteisölleen (L2, L4)
- T12 kannustaa oppilasta laajentamaan tekstivalikoimaansa ja innostaa lukemaan ja arvostamaan saamenkielistä lasten- ja nuortenkirjallisuutta sekä ohjata media- ja kulttuuritarjonnan pariin ja tarjota tilaisuuksia kulttuurin tuottamiseen (L1, L2, L7)

Kielen käyttö kaiken oppimisen tukena

- T13 innostaa oppilasta kehittämään ja monipuolistamaan eri oppiaineissa tarvittavaa ja saamelaiseen kulttuuriin liittyvää kieltä sekä hyödyntämään taitoaan kaikessa oppimisessa (L1, L2, L7)

Saamen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet vuosiluokilla 3-6

Oppilaan kieli-, vuorovaikutus- ja tekstitaitojen oppiminen tapahtuu kielenkäyttötilanteissa sekä monipuolisessa työskentelyssä kielen avulla. Sisällöt valitaan siten, että oppilas voi laajentaa omaan kieleen, kirjallisuuteen ja muuhun kulttuuriin liittyvää osaamistaan monipuolisesti. Sisällöt tukevat

tavoitteiden saavuttamista ja hyödyntävät sekä oppilaiden kokemuksia että paikallisia mahdollisuuksia. Sisältöalueista muodostetaan kokonaisuuksia eri vuosiluokille.

S1 Vuorovaikutustilanteissa toimiminen: Tarjotaan monipuolisia tilaisuuksia harjoitella omien kokemusten, ajatusten ja mielipiteiden jakamista, toisten kuuntelemista ja rakentavan palautteen antamista ja saamista eri viestintäympäristöissä. Harjoitellaan ja havainnoidaan omaa vuorovaikutusta erilaisissa viestintätilanteissa, esimerkiksi tapoja olla kohtelias, käyttää omaa ääntään, toimia tavoitteellisesti ja esittää oma mielipiteensä ja perustella se ottaen toiset huomioon. Harjoitellaan positiivisen ja kohteliaan ilmaisun keinoja. Harjoitellaan kuuntelemisen, ideoinnin, päätöksenteon, ongelmanratkaisun sekä projektityöskentelyn taitoja sekä spontaania ja harjoiteltua puheviestintää tutulle yleisölle. Harjoitellaan ilmaisukeinoja erilaisissa viestintä- ja esitystilanteissa. Ohjataan kokonaisilmaisuun, hyödynnetään draaman toimintamuotoja erilaisten ajankohtaisten aiheiden, teemojen ja kirjallisuuden käsittelyssä. Tarjotaan mahdollisuuksia osallistua oman luokan ja kouluyhteisön kulttuuritoiminnan suunnitteluun ja toteutukseen. Harjoitellaan toimimista erilaisissa saamenkielisissä viestintäympäristöissä.

S2 Tekstien tulkitseminen: Syvennetään erilaisten tekstien, kuten kaunokirjallisuuden, tietotekstien sekä kuvaa ja tekstiä yhdistävien mediatekstien lukutaitoa, tekstin ymmärtämisen ja lukemisen strategioita ja tulkinnan taitoja. Tarkkaillaan ja arvioidaan omaa lukutaitoa. Syvennetään tekstin tulkinnan taitoja tutkimalla ja vertailemalla monimuotoisia tekstejä sekä harjoittelemalla käsitteiden, kuten aiheen ja teeman, ymmärtämistä ja käyttämistä. Harjoitellaan selittämään, vertailemaan ja pohtimaan sanojen, niiden synonyymien, kielikuvien, sanontojen ja käsitteiden merkityksiä ja niiden hierarkioita. Opitaan tunnistamaan kertovien, kuvaavien, ohjaavien ja yksinkertaisten kantaa ottavien tekstien, kuten mielipidetekstien ja mainosten, kielellisiä ja tekstuaalisia piirteitä. Laajennetaan tekstejä tutkimalla oppilaiden tietoja kielen piirteistä. Luokitellaan sanoja merkityksen ja muodon perusteella. Pohditaan, millaisia merkityksiä eri sijamuodot sisältävät ja opitaan verbien taipuminen persoona- ja aikamuodoissa. Tutkitaan tekstien yhteydessä kielen kuvallisuutta sekä puhutun ja kirjoitetun kielimuodon eroja sanatasolla. Tutustutaan selostamisen, vertailun ja mielipiteen esittämisen keinoihin. Luetaan ja kuunnellaan yhteisesti ja itse valittuja lapsille ja nuorille suunnattuja tekstejä ja kirjallisuutta, myös kokonaisia teoksia. Aiemmin opittujen käsitteiden lisäksi opitaan käyttämään käsitteitä kertoja, aihe ja teema. Etsitään tietoa eri lähteistä ja laajennetaan tietämystä luetun avulla. Harjoitellaan arvioimaan tekstien ja lähteiden luotettavuutta.

S3 Tekstien tuottaminen: Tuotetaan monimuotoisia fiktiivisiä ja ei-fiktiivisiä tekstejä omien kokemusten, havaintojen, ajatusten ja mielipiteiden sekä toisten tekstien pohjalta sujuvoittaen käsinkirjoittamista ja näppäintaitoja. Tutkitaan ja harjoitellaan kertomista, kuvaamista sekä ohjaavaa ja kantaa ottavaa ilmaisua. Harjoitellaan otsikointia, rakenteita ja kappalejakoa oman tekstin tuottamisessa. Harjoitellaan tekstin elävöittämisen ja muuntelun keinoja sekä sanavalintojen, sanontojen ja sanajärjestyksen yhteyttä tekstin merkityksiin. Tarkastellaan kirjoitetun ja puhutun kielen eroja. Opitaan käyttämään persoona- ja aikamuotoja sekä tunnistamaan tekstistä virke, päälause ja sivulauseiden perustyypit sekä lauseke ja lauseen pääjäsenet, ja käyttämään tietoa apuna oman tekstin tuottamisessa. Opitaan käyttämään oikeinkirjoituksen perusasioita omassa tekstissä. Harjoitellaan tekstin tuottamisen vaiheita: ideointia, suunnittelua, jäsentämistä, muokkaamista, omien tekstien tarkastelua ja arviointia sekä palautteen antamista ja vastaanottamista. Harjoitellaan opiskelussa tarvittavien tekstien tuottamista, kuten tiivistämistä ja muistiinpanojen tekoa sekä

lähteiden käyttöä ja merkintää tekstissä. Tarjotaan monipuolisesti tilaisuuksia kertoa, selostaa ja kuvata tapahtumia ja ilmiöitä sekä esittää omia näkemyksiään puhumalla, kirjoittamalla ja kuvien avulla myös monimediaisissa ympäristöissä. Opitaan toimimaan verkkoympäristöissä eettisesti oikein yksityisyyttä kunnioittaen ja tekijänoikeuksia noudattaen.

S4 Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen: Tutkitaan kielen vaihtelua tilanteen ja aiheen mukaan ja pohditaan sanojen, ilmaisutapojen ja tekstien merkityksiä. Tutkitaan tekstienvälisyyttä (intertekstuaalisuus) monimuotoisissa teksteissä. Tutustutaan saamelaisen kulttuurin lisäksi muihin kulttuureihin ja kieliin ja vertaillaan omaa saamen kieltä muiden, oppilaille tuttujen kielten piirteisiin: Saamen kielen piirteistä tutustutaan teksteissä esiintyviin johdoksiin, luokitteluun lauseyhteyden ja merkityksen perusteella (sanaluokat) sekä pohditaan ja harjoitellaan sanojen taipumista. Havainnoidaan äänne- ja astevaihtelun esiintymistä. Tutustutaan eri saamen kieliin ja niillä julkaistuun lasten- ja nuortenkirjallisuuteen sekä kansanperinteeseen ja sen nykytulkitsijoihin. Opitaan tuntemaan perinteistä saamelaista elämää ja elinkeinoja sekä vapaa-ajan viettotapoja. Opitaan ymmärtämään saamen kielen käytön vaikutuksia omaan elämään ja ympäristöön. Hyödynnetään lapsille ja nuorille suunnattua media- ja kulttuuritarjontaa, esimerkiksi kulttuuritapahtumia, kirjastoa, elokuvia, teatteria ja museoita. Tarkastellaan mediakulttuurin ilmiöitä ja ikäkaudelle tarkoitettuja sisältöjä ja keskustellaan median roolista oppilaan arjessa. Suunnitellaan ja toteutetaan omia esityksiä myös yhteistyössä saamelaisyhteisön eri toimijoiden kanssa. Kannustetaan kirjaston aktiiviseen ja monipuoliseen käyttöön, etsitään itseä kiinnostavaa omakielistä luettavaa ja tuetaan omaehtoista lukemisen ja kirjoittamisen harrastamista. Luetaan lapsille ja nuorille suunnattua kirjallisuutta ja ikäkaudelle suunnattua tietokirjallisuutta sekä pohditaan kirjallisuuden herättämiä kysymyksiä.

S5 Kielen käyttö kaiken oppimisen tukena: Harjoitellaan eri oppiaineiden tärkeiden käsitteiden ja ilmausten tunnistamista ja niiden omaan käyttöön ottamista. Hyödynnetään tieto- ja viestintäteknologiaa apuna eri tiedonalojen tiedonhankinnassa, oppimisessa ja oman oppimisen arvioinnissa suhteessa tavoitteisiin. Vahvistetaan oppilaan taitoa käyttää omaa äidinkieltään ja muita osaamiaan kieliä kaiken oppimisen tukena.

Saamen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän sisällöt 3. vuosiluokalla

S1 Vuorovaikutustilanteissa toimiminen

- Harjoitellaan aktiivista ja toiset huomioon ottavaa kuuntelua ja oman kerronnan sekä ilmaisun rikastuttamista: esimerkiksi kertomista, selostamista, kysymysten tekemistä ja omien ajatusten ja mielipiteitten esittämistä
- Viestintärohkeuden ja viestintähalun kehittäminen: esimerkiksi omia esityksiä, näytelmiä, nukketeatteria, digitaalisten esitysten ja digitarinoiden tekoa ja osallistumista some-viestintään

S2 Tekstien tulkitseminen

- Saamelaiset sadut ja tarinat
- Ajatuskartan ja tukisanalistan laatimisen harjoittelua
- Aakkostaminen: tiedon hankkiminen tietokirjoista sekä sanakirjan käyttö

- Harjoitellaan pääasioiden erottamista yksityiskohdista, väliotsikointia, kysymysten esittämistä, tiivistämistä, tekstien vertaamista sekä luetun ja kuullun arviointia
- Verbien persoonamuodot, aikamuodoista preesens ja imperfekti
- Tavallisimmat synonyymit, kielikuvat ja sanonnat
- Sanaluokkiin tutustuminen

S3 Tekstien tuottaminen

- Tarinointi
- Perinteinen saamelainen elämä, elinkeinot ja vapaa-ajan viettotavat
- Saamelainen media ja median rooli arjessa
- Oikeinkirjoittamisen perusasioita
- Yhdyssanat, isot alkukirjaimet, väitelause, kysymyslause ja käskylause sekä isot välimerkit, diftongit tavallisimmissa sanoissa sekä helpot astevaihtelutapaukset
- Mielipiteen kertominen ja perustelu
- Päälause, sivulause

S4 Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen

- Tutustutaan perinteiseen saamelaiseen elämään, elinkeinoihin ja vapaa-ajan viettotapoihin
- Vertaillaan saamen ja suomen kieltä, oppilas huomaa kielissä olevia yhtäläisyyksiä ja eroja
- Tutustutaan sanaluokkiin ja harjoitellaan sanojen taipumista
- Haastatellaan sukulaista (isoäitiä, -isää, tätejä, setiä) tai tuttavaa
- Tutustutaan saamelaiseen elämään
- Osallistutaan saamelaiseen kulttuuritapahtumaan
- Tutustutaan saamenkieliseen mediatarjontaan, tutkitaan mediatarjonnan sisältöä ja mietitään median roolia omassa arjessa
- Käydään kirjastossa
- Luetaan kirjallisuutta, sekä ikäkaudelle sopivaa tietokirjallisuutta ja keskustellaan kysymyksistä, jota teokset herättävät

S5 Kielen käyttö kaiken oppimisen tukena

- Oppilas harjoittelee eri oppiaineiden tapaa käyttää kieltä ja osaa käyttää niitä oppimistilanteissa

Saamen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän sisällöt 4. vuosiluokalla

S1 Vuorovaikutustilanteissa toimiminen

- Harjoitellaan aktiivista ja toiset huomioon ottavaa kuuntelua ja oman kerronnan sekä ilmaisun rikastuttamista: esimerkiksi kertomista, selostamista, kysymysten tekemistä ja omien ajatusten ja mielipiteitten esittämistä
- Viestintärohkeuden ja viestintähalun kehittäminen: esimerkiksi omia esityksiä, näytelmiä, nukketeatteria, digitaalisten esitysten ja digitarinoiden tekoa ja osallistumista some-viestintää

S2 Tekstien tulkitseminen

- Saamelaiset sadut ja tarinat
- Ajatuskartan ja tukisanalistan laatimisen harjoittelua
- Aakkostaminen: tiedon hankkiminen tietokirjoista sekä sanakirjan käyttö
- Harjoitellaan pääasioiden erottamista yksityiskohdista, väliotsikointia, kysymysten esittämistä, tiivistämistä tekstien vertaamista sekä luetun ja kuullun arviointia
- Verbien persoonamuodot, aikamuodoista preesens ja imperfekti
- Tavallisimmat synonyymit, kielikuvat ja sanonnat
- Sanaluokkiin tutustuminen

S3 Tekstien tuottaminen

- Tarinointi
- Oikeinkirjoittamisen perusasioita
- Yhdyssanat, isot alkukirjaimet, väitelause, kysymyslause ja käskylause sekä isot välimerkit, diftongit tavallisimmissa sanoissa sekä helpot astevaihtelutapaukset
- Mielipiteen kertominen ja perustelu
- Päälause, sivulause

S4 Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen

- Vertaillaan saamen ja suomen kieltä, oppilas huomaa kielissä olevia yhtäläisyyksiä ja eroja
- Tutustutaan sanaluokkiin ja harjoitellaan sanojen taipumista
- Haastatellaan sukulaista (isoäitiä, -isää, tätejä, setiä) tai tuttavaa
- Osallistutaan saamelaiseen kulttuuritapahtumaan
- Tutustutaan saamenkieliseen mediatarjontaan, tutkitaan mediatarjonnan sisältöä ja mietitään median roolia omassa arjessa
- Käydään kirjastossa ja tutustutaan saamelaiseen lasten- ja nuorten kirjallisuuteen
- Luetaan kirjallisuutta, sekä ikäkaudelle sopivaa tietokirjallisuutta ja keskustellaan kysymyksistä, jota teokset herättävät
- Tutustutaan eri saamen kieliin
- Tutustuminen oman suvun historiaan
- Tutustutaan perinteiseen saamelaiseen elämään, elinkeinoihin ja vapaa-ajan viettotapoihin

S5 Kielen käyttö kaiken oppimisen tukena

- Oppilas harjoittelee eri oppiaineiden tapaa käyttää kieltä ja osaa käyttää niitä oppimistilanteissa

Saamen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän sisällöt 5. vuosiluokalla

S1 Vuorovaikutustilanteissa toimiminen

- Keskustelutaitojen kehittämistä: esimerkiksi paneeleja, opetuskeskusteluja, väittelytilaisuuksia, saamenkielisten kirjailijoiden ja taiteilijoiden vierailuja
- Viestintätilanteen ja -välineen huomioonottamista, esimerkiksi digitaalisia esityksiä ja digitarinoita
- Oman kerronnan ja sanonnan rikastuttamista, esimerkiksi kirjaesittelyjä, suullisia ja kirjallisia esityksiä
- Vahvistetaan viestintärohkeutta ja varmuutta sekä kehitetään monipuolisia ilmaisutapoja
- Harjoitellaan toimimaan erilaisissa viestintätilanteissa

S2 Tekstien tulkitseminen

- Ajatus- ja juonikarttojen sekä tukisanalistojen laatimista
- Keskittymistä ja ymmärtämistä tukevia kuunteluharjoituksia
- Pääasioiden erottamista sivuasioista, tiivistämistä, väliotsikointia, kysymysten esittämistä, muistiinpanojen tekemistä, päätelmien tekoa sekä luetun ja kuullun arviointia
- Tekstin jäsentäminen otsikoinnin ja kappalejaon avulla
- Oikeinkirjoituksen varmistus: yhdyssanat, isot alkukirjaimet, väitelause, kysymyslause ja käskylause sekä isot välimerkit, diftongien oikeneminen
- Astevaihtelutapaukset
- Verbien persoonamuodot, kaikki verbien aikamuodot

S3 Tekstien tuottaminen

- Tekstien tekemistä: ideointia, suunnittelua, jäsentämistä ja muokkaamista
- Tarinointia puhumalla, kirjoittamalla ja kuvien avulla myös digitaalisessa ympäristössä
- Oikeinkirjoituksen vakiinnuttaminen, astevaihtelu, diftongin oikeneminen
- Lauseenjäsenet: subjekti, predikaatti, objekti
- Oman tekstin arviointia ja palautteen antamista ja vastaanottamista
- Verkkoympäristön käyttäminen tekstin tuottamisen yhteydessä
- Tutustutaan tekijänoikeuksiin ja verkkoympäristössä toimimiseen

S4 Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen

- Vertaillaan saamen ja suomen kieltä, oppilas huomaa kielissä olevia yhtäläisyyksiä ja eroja
- Tutustutaan sanaluokkiin ja harjoitellaan sanojen taipumista
- Haastatellaan sukulaista (esimerkiksi isoäitiä, -isää, tätejä, setiä) tai tuttavaa
- Tutustutaan saamelaiseen elämään
- Osallistutaan saamelaiseen kulttuuritapahtumaan
- Tutustutaan saamenkieliseen mediatarjontaan, tutkitaan mediatarjonnan sisältöä ja mietitään median roolia omassa arjessa
- Käydään kirjastossa

- Luetaan kirjallisuutta sekä ikäkaudelle sopivaa tietokirjallisuutta ja keskustellaan kysymyksistä, jota teokset herättävät

S5 Kielen käyttö kaiken oppimisen tukena

- Oppilas harjoittelee eri oppiaineiden tapaa käyttää kieltä ja osaa käyttää niitä oppimistilanteissa

Saamen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän sisällöt 6. vuosiluokalla

S1 Vuorovaikutustilanteissa toimiminen

- Keskustelutaitojen kehittämistä: esimerkiksi paneeleja, opetuskeskusteluja, väittelytilaisuuksia, saamenkielisten kirjailijoiden ja taiteilijoiden vierailuja
- Viestintätilanteen ja -välineen huomioonottamista, esimerkiksi digitaalisia esityksiä ja digitarinoita
- Oman kerronnan ja sanonnan rikastuttamista, esimerkiksi kirjaesittelyjä, suullisia ja kirjallisia esityksiä
- Kehitetään edelleen viestintärohkeutta ja valmiutta sekä harjoitellaan toimimaan erilaisissa viestintätilanteissa
- Vahvistetaan edelleen viestintärohkeutta ja varmuutta sekä kehitetään monipuolisia ilmaisutapoja

S2 Tekstien tulkitseminen

- Ajatus- ja juonikarttojen sekä tukisanalistojen laatimista
- Keskittymistä ja ymmärtämistä tukevia kuunteluharjoituksia
- Pääasioiden erottamista sivuasioista, tiivistämistä, väliotsikointia, kysymysten esittämistä, muistiinpanojen tekemistä, päätelmien tekoa sekä luetun ja kuullun arviointia
- Tekstin jäsentäminen otsikoinnin ja kappalejaon avulla
- Oikeinkirjoituksen varmistus: yhdyssanat, isot alkukirjaimet, väitelause, kysymyslause ja käskylause sekä isot välimerkit
- Diftongien oikeneminen
- Astevaihtelutapaukset
- Verbien persoonamuodot, kaikki aikamuodot

S3 Tekstien tuottaminen

- Tekstien tekemistä: ideointia, suunnittelua, jäsentämistä ja muokkaamista
- Tarinointia puhumalla, kirjoittamalla ja kuvien avulla myös digitaalisessa ympäristössä
- Oikeinkirjoituksen vakiinnuttaminen, astevaihtelu, diftongin oikeneminen
- Lauseenjäsenet: subjekti, predikaatti, objekti
- Oman tekstin arviointia ja palautteen antamista ja vastaanottamista
- Verkkoympäristön käyttäminen tekstin tuottamisen yhteydessä
- Tutustutaan tekijänoikeuksiin ja verkkoympäristössä toimimiseen

S4 Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen

- Vertaillaan saamen ja suomen kieltä, oppilas huomaa kielissä olevia yhtäläisyyksiä ja eroja
- Tutustutaan sanaluokkiin ja harjoitellaan sanojen taipumista
- Haastatellaan sukulaista (esimerkiksi isoäitiä, -isää, tätejä, setiä) tai tuttavaa
- Tutustutaan saamelaiseen elämään
- Osallistutaan saamelaiseen kulttuuritapahtumaan
- Tutustutaan saamenkieliseen mediatarjontaan, tutkitaan mediatarjonnan sisältöä ja mietitään median roolia omassa arjessa
- Käydään kirjastossa
- Luetaan kirjallisuutta, sekä ikäkaudelle sopivaa tietokirjallisuutta ja keskustellaan kysymyksistä, jota teokset herättävät

S5 Kielen käyttö kaiken oppimisen tukena

- Oppilas harjoittelee eri oppiaineiden tapaa käyttää kieltä ja osaa käyttää niitä oppimistilanteissa

Äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineen oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet vuosiluokilla 3–6

Tavoitteena on kielellisesti virikkeinen ja yhteisöllinen oppimisympäristö, jossa oppilaiden näkemyksiä arvostetaan ja jossa on mahdollisuus tarkastella ja tuottaa tekstejä yksin ja yhdessä turvallisesti myös viestintäteknologian avulla. Opetuksessa hyödynnetään oppilaiden itse valitsemia ja heitä kiinnostavia kirjoja ja muita monimuotoisia tekstejä sekä laajennetaan oppilaiden lukukokemuksia. Äidinkielen oppimisympäristöön kuuluu myös koulun ulkopuolinen kulttuuri- ja mediatarjonta. Työtavat valitaan niin, että ne mahdollistavat yhdessä toimimisen ja kokemusten jakamisen sekä oppiaineen sisältöalueiden luontevan integroitumisen. Opetusta eheytetään prosessinomaisen opiskelun ja projektityöskentelyn avulla. Vuorovaikutus- ja draamataitoja syvennetään erilaisten harjoitusten avulla. Draamaa ja kirjallisuuden opetusta yhdistetään muiden oppiaineiden opetukseen.

Saamen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän opetuksessa kaikilla luokka-asteilla käytetään työtapoja, jotka tukevat vuorovaikutustilanteissa toimimista, esimerkiksi seuraavia: paneelikeskusteluja, opetuskeskusteluja, suullista esittämistä, puheharjoituksia, valmisteltuja puheita ja esityksiä, improvisaatioharjoituksia, kriittistä kuuntelua, yhteistyötä saamenkielisen median kanssa sekä hyödynnetään median tuomia mahdollisuuksia.

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineessa vuosiluokilla 3–6

Tavoitteena on tukea oppilaiden kielellistä kehitystä, sujuvan luku- ja kirjoitustaidon oppimista sekä lukutaidon syvenemistä ymmärtäväksi lukemiseksi. Oppilaita tuetaan sanavarannon laajentamisessa, käsitteiden oppimisessa sekä ajatusten kielentämisessä ja vuorovaikutustaidoissa. Jokaista oppilasta kannustetaan taitotasoaan vastaavan kirjallisuuden ja muiden tekstien lukemiseen ja ohjataan luetun ymmärtämisen strategioiden käyttöön sekä sopivien opiskelustrategioiden kehittämiseen ja omien

vahvuuksien tunnistamiseen. Oppilaiden tekstien tuottamisen taitojen sekä oikeinkirjoituksen kehittämiseksi annetaan malleja sekä yhteisöllistä ja yksilöllistä tukea. Myös kielellisesti taitavia oppilaita tuetaan lukuhaasteiden ottamisessa, itselleen soveltuvien työtapojen löytämisessä ja tavoitteiden asettamisessa. Tekstit ja työtavat valitaan niin, että oppilaiden yhdenvertaisuus ja sukupuolten tasa-arvo toteutuu.

Oppilaan oppimisen arviointi saamen kielessä ja kirjallisuudessa vuosiluokilla 3-6

Arviointi ja siihen perustuva palaute on monipuolista, konkreettista ja oppimisen taitoja kehittävää. Arviointi nivotaan kiinteäksi osaksi oppimisprosessia. Arviointi perustuu monipuoliseen dokumentointiin siitä, miten oppilaiden laajenevat kielelliset taidot ja tekstien tuottaminen sekä tulkinta kehittyvät ja mitkä ovat heidän tietonsa kielestä, kirjallisuudesta ja muusta kulttuurista.

Oppilaita ohjataan arvioimaan omaa ja muiden työskentelyä, ilmaisua ja tuotoksia. Oppimista tukevan, monipuolisen ja erittelevän arvioinnin ja palautteen avulla oppilaita autetaan tulemaan tietoiseksi omista taidoistaan, tiedoistaan ja työskentelyprosesseistaan ja he saavat välineitä niiden kehittämiseen. Omaehtoinen lukeminen on tärkeä tavoite, jota tuetaan ja arvioidaan suhteessa luku- ja kirjoitustaitoon.
Äidinkielen ja kirjallisuuden sanallista arviota tai arvosanaa antaessaan opettaja arvioi oppilaiden osaamista suhteessa paikallisessa opetussuunnitelmassa asetettuihin tavoitteisiin. Määritellessään osaamisen tasoa 6. vuosiluokan lukuvuositodistusta varten opettaja käyttää valtakunnallisia arviointikriteereitä. Oppimisen edistymisen kannalta keskeisiä ovat äidinkielen ja kirjallisuuden eri tavoitealueiden perustaidot ja niihin johtavat työskentelyprosessit ja oppimisstrategiat

Saamen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän arviointikriteerit 6. vuosiluokan päätteeksi hyvää osaamista kuvaavaa sanallista arviota / arvosanaa kahdeksan varten

Opetuksen tavoite	Sisältö-alueet	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Hyvä/arvosanan kahdeksan osaaminen
Vuorovaikutustilanteissa toimiminen			
T1 rohkaista ja ohjata oppilasta vuorovaikutustaitojen kehittämiseen luomalla tilaisuuksia keskusteluun ja eettisten kysymysten pohdintaan	S1	Vuorovaikutustilanteissa toimiminen	Oppilas esittää ajatuksiaan ja ilmaisee mielipiteensä itselleen tutuissa vuorovaikutustilanteissa.

T2 innostaa oppilasta vahvistamaan taitoa toimia rakentavasti erilaisissa viestintätilanteissa sanallisesti ja ei-sanallisesti sekä ohjata oppilasta huomioimaan viestinnässään vastaanottajan tarpeita ja omien kielellisten valintojen vaikutusta	S1	Vuorovaikutustaitojen kehittyminen	Oppilas ottaa vastaan palautetta omasta toiminnastaan vuorovaikutustilanteissa ja antaa palautetta muille.
T3 tukea oppilaan myönteisen viestijäkuvan rakentumista sekä ohjata oppilasta tunnistamaan tilaisuudet käyttää saamen kielen taitoaan	S1	Oman viestinnän havainnointi ja saamen kielen taidon hyödyntäminen	Oppilas havainnoi itseään kielenkäyttäjänä ja viestijänä ja asettaa ohjatusti itselleen tavoitteita hyödyntää saamen kielen taitoaan.
Tekstien tulkitseminen			
T4 ohjata oppilasta lukutaidon sujuvoittamiseen ja käyttämään tekstin ymmärtämisen strategioita sekä havainnoimaan ja arvioimaan omaa lukemistaan	S2	Lukutaidon sujuvuus	Oppilas lukee sujuvasti monimuotoisia tekstejä sekä havainnoi ja arvioi omaa lukemistaan.
T5 ohjata oppilasta laajentamaan sana- ja käsitevarantoa sekä tekstin käsitteiden ymmärtämistä	S2	Sana- ja käsitevarannon laajentuminen	Oppilas hallitsee kohtuullisen sana- ja käsitevarannon ja käyttää tekstin käsitteiden ymmärtämistä ja tulkintaa edistäviä strategioita
T6 ohjata oppilasta tiedonhankintaan, monipuolisten tiedonlähteiden käyttöön ja tiedon luotettavuuden arviointiin sekä kiinnittämään huomiota saamenkielisten alkuperäistekstien kulttuurisidonnaisiin ominaispiirteisiin	S2	Tiedonhankinta-taidot ja lähdekriittisyys	Oppilas käyttää tiedonhankinnassaan erilaisia tietolähteitä ja osaa jossain määrin arvioida tietolähteiden luotettavuutta.

Tekstien tuottaminen			
T7 kannustaa oppilasta kielentämään ajatuksiaan ja harjoittelemaan kertovien, kuvaavien ja yksinkertaisten kantaa ottavien tekstien tuottamista, myös monimediaisissa ympäristöissä	S3	Oman ajattelun kielentäminen ja eri tekstilajien käyttö	Oppilas osaa ohjatusti käyttää kertomiselle, kuvaamiselle ja yksinkertaiselle kantaaottavalle tekstille tyypillistä kieltä. Oppilas osaa otsikoida tekstinsä, jakaa sen kappaleisiin ja kiinnittää huomiota sanavalintoihin.
T8 ohjata oppilasta edistämään käsinkirjoittamisen ja näppäintaitojen sujuvoitumista ja vahvistamaan kirjoitetun kielen ja tekstien rakenteiden ja oikeinkirjoituksen hallintaa	S3	Kirjoitustaito ja kirjoitetun kielen hallinta	Oppilas kirjoittaa sujuvasti ja selkeästi käsin ja on omaksunut tarvittavia näppäintaitoja. Oppilas tuntee kirjoitetun kielen rakenteita ja oikeinkirjoituksen perusasioita ja käyttää niitä oman tekstinsä tuottamisessa.
T9 kannustaa oppilasta kehittämään tekstin tuottamisen prosesseja ja taitoa arvioida omia tekstejä, tarjota mahdollisuuksia rakentavan palautteen antamiseen ja saamiseen, ohjata ottamaan huomioon tekstin vastaanottaja sekä toimimaan eettisesti verkossa yksityisyyttä ja tekijänoikeuksia kunnioittaen	S3	Tekstien rakentaminen ja eettinen viestintä	Oppilas tuntee ja osaa kuvailla tekstien tuottamisen perusvaiheita, osaa arvioida omia tekstejään ja tuottaa tekstejä vaiheittain yksin ja muiden kanssa. Oppilas osaa antaa ja vastaanottaa palautetta, on tietoinen tekstin vastaanottajan merkityksestä sekä osaa merkitä lähteet tekstin loppuun ja tietää verkossa toimimisen eettiset periaatteet.

Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen			
T10 ohjata oppilasta vahvistamaan kielitietoisuuttaan, innostaa häntä tutkimaan ja tarkkailemaan kieltä ja sen eri variantteja, ohjata tunnistamaan tilaisuudet käyttää saamen kieltä ja ymmärtämään kielellisten valintojen vaikutuksia	S4	Kielen tarkastelun kehittyminen ja kielikäsitteiden hallinta	Oppilas osaa kuvailla tekstien kielellisiä piirteitä ja käyttää oppimiaan käsitteitä puhuessaan ja kirjoittaessaan niistä.
T11 tukea oppilasta kielellisen ja kulttuurisen identiteetin rakentamisessa ja oman perinteen arvostamisessa sekä saamen kielen/kielten merkityksen ymmärtämisessä itselleen ja yhteisölleen	S4	Kulttuurintuntemuksen kehittyminen	Oppilas osaa kertoa saamelaisen elämän pääpiirteistä ja nimetä saamelaisen kulttuurin tavallisimpia ilmenemismuotoja.
T12 kannustaa oppilasta laajentamaan tekstivalikoimaansa ja innostaa lukemaan ja arvostamaan saamenkielistä lasten- ja nuortenkirjallisuutta sekä ohjata media- ja kulttuuritarjonnan pariin ja tarjota tilaisuuksia kulttuurin tuottamiseen	S4	Saamenkielisen lasten- ja nuortenkirjallisuuden sekä media- ja kulttuuritarjonnan tuntemus	Oppilas lukee sovitut lapsille ja nuorille suunnatut kirjat ja tekstit, keskustelee ja jakaa kokemuksiaan lukemastaan. Oppilas osaa kertoa itseään kiinnostavasta media- ja kulttuuritarjonnasta.

Kielen käyttö kaiken oppimisen tukena			
T13 innostaa oppilasta kehittämään ja monipuolistamaan eri oppiaineissa tarvittavaa ja saamelaiseen kulttuuriin liittyvää kieltä sekä hyödyntämään taitoaan kaikessa oppimisessa	S5	Eri oppiaineiden kielen havainnointi	Oppilas tunnistaa eri oppiaineiden tapoja käyttää kieltä ja pystyy hyödyntämään kielitaitoaan oppimisessa.

14.6 ÄIDINKIELI JA KIRJALLISUUS, SUOMI SAAMENKIELISILLE

Suomi saamenkielisille -oppimäärä on tarkoitettu niille oppilaille, jotka opiskelevat saamen kieltä ja kirjallisuutta. Opetuksen tavoitteena on oppilaan korkeatasoiseen kaksikielisyyteen kasvamisen tukeminen ja edellytysten luominen sille, että oppilas voi saavuttaa jatko-opinnoissa vaadittavan kielitaidon molemmilla kielillä sekä toimia tasavertaisena jäsenenä suomen- ja saamenkielisessä yhteisössä. Opetussuunnitelma laaditaan ja opetuksen tavoitetaso määritellään tällöin suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärää soveltaen. Opetussuunnitelmassa huomioidaan oppilaiden kielellinen ja kulttuurinen tausta sekä perheen ja muun ympäristön tarjoaman tuen määrä oppilaan suomen kielen kehittymiselle.

Äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineen tehtäväkuvaus, oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet, ohjaus, eriyttäminen ja tuki sekä oppilaan oppimisen arviointi koskevat myös suomi saamenkielisille -oppimäärää.

Kielikasvatus

Kielitaidon kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu elinikäisenä prosessina. Monikielinen kompetenssi kehittyy kotona, koulussa ja vapaa-ajalla. Se koostuu äidinkielten ja muiden kielten sekä niiden murteiden eritasoisista taidoista. Koulun kieltenopetuksen lähtökohtana on kielen käyttö eri tilanteissa. Se vahvistaa oppilaiden kielitietoisuutta ja eri kielten rinnakkaista käyttöä sekä monilukutaidon kehittymistä. Oppilaat oppivat tekemään havaintoja erikielisistä teksteistä ja vuorovaikutuksen käytänteistä, käyttämään kielitiedon käsitteitä tekstien tulkinnassa ja hyödyntämään erilaisia tapoja oppia kieliä. Oppilaat käyttävät eri kielten taitoaan kaiken oppimisen tukena eri oppiaineissa. Oppilaita ohjataan lukemaan kielitaidolleen sopivia tekstejä ja hankkimaan opiskelussa tarvittavaa tietoa eri kielillä.

Oppilaita ohjataan tiedostamaan sekä omaa että muiden kielellisten ja kulttuuristen identiteettien monikerroksisuutta. Myös vähemmistökielten ja uhanalaisten kielten merkitys tuodaan esiin opetuksessa. Opetus tukee oppilaiden monikielisyyttä hyödyntämällä kaikkia, myös oppilaiden vapaa-ajalla käyttämiä kieliä. Opetus vahvistaa oppilaiden luottamusta omiin kykyihinsä oppia kieliä ja käyttää vähäistäkin kielitaitoaan rohkeasti. Kielikasvatus edellyttää eri oppiaineiden yhteistyötä.

Oppiaineen tehtävä

Äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksen tehtävänä on kehittää oppilaiden kieli-, vuorovaikutus- ja tekstitaitoja ja ohjata heitä kiinnostumaan kielestä, kirjallisuudesta ja muusta kulttuurista ja tulemaan tietoiseksi itsestään viestijöinä ja kielenkäyttäjinä. Oppilaiden arjen kieli- ja tekstitaitoja laajennetaan niin, että he saavat valmiuksia havaintojen ja ilmiöiden käsitteellistämiseen, ajattelunsa kielentämiseen ja luovuutensa kehittämiseen.

Äidinkielen ja kirjallisuuden opetus vastaa yhteistyössä muiden oppiaineiden ja kotien kanssa oppilaiden kielikasvatuksesta ja auttaa heitä rakentamaan kielellistä ja kulttuurista identiteettiä monikulttuurisessa ja medioituneessa yhteiskunnassa. Äidinkieli ja kirjallisuus on monitieteinen taito-, tieto- ja kulttuuriaine. Opetus perustuu laajaan tekstikäsitykseen. Keskeisiä ovat monimuotoisten tekstien tulkitsemisen ja tuottamisen sekä tiedon hankinnan ja jakamisen taidot. Ikäkaudelle ja kielitaidolle soveltuva kirjallisuus vahvistaa luovuuden ja mielikuvituksen monipuolista kehittymistä ja laajentaa oppilaiden käsitystä oman kielellisen ilmaisunsa mahdollisuuksista. Kirjallisuus yhdistää oppilaan kulttuuriinsa ja avartaa käsitystä muista kulttuureista.

Oppilaita rohkaistaan rakentavaan ja vastuulliseen vuorovaikutukseen erilaisissa viestintäympäristöissä. Osana eettistä kasvatusta oppilaita ohjataan ymmärtämään omien kielellisten ja viestinnällisten valintojen vaikutuksia toisiin ihmisiin. Metakognitiivisista taidoista äidinkielen opetuksessa painottuvat tekstien tulkitsemisen ja tuottamisen strategiset taidot. Kielitiedon opetuksen tehtävänä on tukea ja kehittää kielitietoisuutta ja kielen havainnoinnin taitoja. Opetus perustuu yhteisölliseen ja funktionaaliseen näkemykseen kielestä: kielen rakenteita opiskellaan ikäkaudelle tyypillisten kielenkäyttötilanteiden ja tekstilajien yhteydessä. Opetuksessa edetään portaittain oppilaiden kehitysvaiheen mukaan.

Opetus tutustuttaa moniin kulttuurisisältöihin, joista keskeisiä ovat sanataide, media, draama, teatteritaide sekä puhe- ja viestintäkulttuurit. Sanataiteeseen kuuluu kaunokirjallisten tekstien kirjoittaminen ja tulkitseminen. Kirjallisuuden opetuksen tehtävänä on lukemiseen innostaminen, elämysten saaminen ja jakaminen, kulttuurintuntemuksen syventäminen, eettisen kasvun tukeminen sekä oppilaiden kielen ja mielikuvituksen rikastaminen. Draama vahvistaa oppiaineen toiminnallista, kokemuksellista, elämyksellistä ja esteettistä luonnetta. Mediakasvatus tähtää mediasisältöjen tulkitsemiseen ja tuottamiseen ja niiden ymmärtämiseen kulttuurisena ilmiönä. Puhe- ja viestintäkulttuurien opetus vahvistaa vuorovaikutus- ja viestintätaitoja.

Keskeisiä motivaatiotekijöitä äidinkielen ja kirjallisuuden oppimisessa ovat opittavien asioiden merkityksellisyys oppilaille ja osallisuuden kokemukset. Oppilaiden kiinnostusta vahvistetaan luomalla mahdollisuuksia aktiiviseen toimijuuteen ja omiin valintoihin sekä ottamalla huomioon oppilaiden tekstimaailma ja kokemukset sekä laajentamalla niitä. Opetuksessa, oppimisympäristön luomisessa ja opetusmenetelmien valinnassa otetaan huomioon oppilaiden erilaisuus, yhdenvertaisuus ja sukupuolten tasa-arvo ja tuetaan niin edistyneitä kuin oppimisvaikeuksien kanssa ponnistelevia. Äidinkielen oppimäärät tekevät yhteistyötä.

Vuosiluokilla 3–6 opetuksen erityisenä tehtävänä on oppilaiden ilmaisu- ja vuorovaikutustaitojen sekä lukemisen ja tekstien tuottamisen taitojen ja strategioiden sujuvoittaminen ja

tekstilajivalikoiman laajentaminen. Oppilaita ohjataan toimimaan tarkoituksenmukaisesti, turvallisesti ja vastuullisesti entistä monipuolisemmissa, myös monimediaisissa vuorovaikutustilanteissa, ja heitä ohjataan tulkitsemaan, tuottamaan ja arvioimaan yhä monimuotoisempia tekstejä osana oppimaan oppimista. Tietoa kielestä, kirjallisuudesta, mediasta ja muusta kulttuurista opitaan kielellisten taitojen kehittämisen ja tekstien merkitysten tarkastelun yhteydessä. Opetuksen tavoitteena on herättää kiinnostus ja antaa välineitä kielen havainnointiin, lukuharrastukseen ja monenlaiseen ilmaisuun sekä tarjota kieleen ja kirjallisuuteen liittyviä elämyksiä.

SUOMI SAAMENKIELISILLE 3-6

Suomi saamenkielisille -oppimäärän erityisenä tehtävänä on kehittää oppilaiden suomen kielen, moniluku- sekä vuorovaikutustaitoja ja tutustuttaa kirjallisuuteen ja kulttuuriin. Opetus tukee oppilaiden monilukutaidon, kielitietoisuuden ja kielellisen identiteetin rakentumista. Opetuksessa ohjataan oppilaita ymmärtämään suomen kielen, kirjallisuuden ja muun kulttuurin merkitystä ja asemaa monikulttuurisessa ja monikielisessä yhteiskunnassa. Oppilaita ohjataan huomaamaan koulun ulkopuolella opitun kieli-, media- ja kulttuuritietouden merkitys suomen kielen oppimisen tukena.

Opetuksessa otetaan huomioon suomen ja ruotsin kielten asema kansalliskielinä ja saamen kielen asema vähemmistökielenä sekä suomen kielen asema enemmistökielenä ja pääasiallisena opetuksen kielenä. Suomen kieli on paitsi opetuksen kohde myös väline muiden oppiaineiden opiskelussa, ja opetuksessa vahvistuvat keskeiset oppimaan oppimisen ja ajattelun taidot. Tehdään yhteistyötä saamen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän, suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän, suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän ja muiden äidinkieli ja kirjallisuus -oppimäärien kanssa.

Vaikka suomi saamenkielisille ja saame äidinkielenä -oppiaineet sisältävätkin samankaltaisia kielen ja viestinnän sisältöjä, ei niitä kaikkia opeteta erikseen molemmilla kielillä. Kaksikieliselle oppilaalle asetetaan suppeampi vaatimustaso suomen kielessä kuin vain suomea äidinkielenään opiskelevalle. Sisältöjen laajuus ja suoritustavat voidaan suunnitella oppilaskohtaisesti. Oppimäärät opetetaan siten, että suomi saamenkielisille -oppimäärä tukee ja syventää äidinkielen (saamen kieli ja kirjallisuus) oppimista ja kaksikielisyyttä toimia tasavertaisena jäsenenä suomen- ja saamenkielisessä yhteisössä. Saamenkieli ja kirjallisuus-oppiaineessa käsiteltyjä ja opittuja taitoja voidaan syventää suomi saamenkielisille -oppiaineessa ja päinvastoin.

Oppilaat voivat olla kielen oppimisessaan ja oppimisprosessissaan hyvin eri vaiheissa. Opetuksessa tulee ottaa huomioon oppilaiden erilaiset taidot. Opetuksessa huomioidaan myös se, että oppilaan vanhemmat eivät välttämättä puhu opetuksessa käytettyä kieltä. Äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksen tulee tukea oppilaan kasvamista kaksikielisyyteen ja vahvistaa lapsen itsetuntoa.

Vuosiluokilla 3–6 opetuksen painopiste on oppimaan oppimisen ja vuorovaikutuksen taitojen, lukuharrastuksen sekä sujuvan ja monipuolisen luku- ja kirjoitustaidon vakiinnuttamisessa. Tekstien tulkitsemisen ja tuottamisen yhteydessä harjaannutaan tarkastelemaan kielen piirteitä ja kirjallisuuden keinoja. Lyhyiden tekstien lukemisesta edetään kokonaisteosten lukemiseen ja lukukokemusten monipuoliseen jakamiseen.

Suomi saamenkielisille -oppimäärän opetuksen tavoitteet 3. vuosiluokalla

- T1 opastaa oppilasta vahvistamaan taitoaan toimia rakentavasti erilaisissa viestintäympäristöissä ja ilmaisemaan mielipiteensä (L1, L2, L7)
- T2 ohjata oppilasta huomaamaan omien kielellisten ja viestinnällisten valintojensa vaikutuksia ja huomioimaan toisten tarpeita ryhmäviestintätilanteissa (L1, L2, L3, L7)
- T3 ohjata oppilasta käyttämään luovuuttaan ja ilmaisemaan itseään monipuolisesti erilaisissa viestintä- ja esitystilanteissa, myös draaman avulla (L1 L2, L4, L7)
- T4 kannustaa oppilasta kehittämään myönteistä viestijäkuvaa sekä halua ja kykyä toimia erilaisissa, myös monimediaisissa vuorovaikutustilanteissa (L1, L2, L3, L4)
- T5 ohjata oppilasta sujuvoittamaan lukutaitoaan ja käyttämään tekstin ymmärtämisen strategioita sekä tarkkailemaan ja arvioimaan omaa lukemistaan (L1, L4, L5)
- T6 opastaa oppilasta kehittämään monimuotoisten tekstien erittelyn, arvioinnin ja tulkitsemisen taitoja ja laajentamaan sana- ja käsitevarantoaan sekä edistämään ajattelutaitojaan (L1, L2, L4, L5)
- T7 ohjata oppilasta tiedonhankintaan, monipuolisten tiedonlähteiden käyttöön ja tiedon luotettavuuden arviointiin (L1, L4, L5)
- T8 kannustaa oppilasta kehittämään kirjallisuudentuntemusta ja kiinnostustaan lapsille ja nuorille tarkoitettua kirjallisuutta, media- ja muita tekstejä kohtaan, luomalla mahdollisuuksia myönteisiin lukukokemuksiin ja -elämyksiin, tiedonhalun tyydyttämiseen sekä lukukokemusten jakamiseen, myös monimediaisissa ympäristöissä (L1, L4, L5)
- T9 rohkaista oppilasta ilmaisemaan kokemuksiaan, ajatuksiaan ja mielipiteitään ja vahvistamaan myönteistä kuvaa itsestään tekstien tuottajana (L1, L2, L4, L7)
- T10 kannustaa ja ohjata oppilasta kielentämään ajatuksiaan ja harjoittelemaan kertovien, kuvaavien, ohjaavien ja yksinkertaisten kantaa ottavien tekstien tuottamista, myös monimediaisissa ympäristöissä (L1, L4, L5, L7)
- T11 ohjata oppilasta edistämään käsinkirjoittamisen ja näppäintaitojen sujuvoitumista ja vahvistamaan kirjoitetun kielen, ja tekstien rakenteiden ja oikeinkirjoituksen hallintaa (L1, L4, L5)
- T12 kannustaa oppilasta kehittämään tekstin tuottamisen prosesseja ja taitoa arvioida omia tekstejä, tarjota mahdollisuuksia tekstien tuottamiseen yhdessä, rakentavan palautteen antamiseen ja saamiseen, ohjata ottamaan huomioon tekstin vastaanottaja sekä toimimaan eettisesti verkossa yksityisyyttä ja tekijänoikeuksia kunnioittaen (L2, L4, L5, L6)
- T13 ohjata oppilasta vahvistamaan kielitietoisuuttaan, innostaa häntä tutkimaan ja tarkkailemaan kieltä ja sen eri variantteja ja harjaannuttaa käyttämään käsitteitä, joiden avulla kielestä ja sen rakenteista puhutaan ja auttaa ymmärtämään kielellisten valintojen vaikutuksia (L1, L2, L4)
- T14 kannustaa oppilasta laajentamaan tekstivalikoimaansa ja lukemaan lapsille ja nuorille suunnattua kirjallisuutta sekä rohkaista lukuharrastukseen ja lukuelämysten jakamiseen ja kirjaston aktiiviseen käyttöön (L2, L4, L5, L7)
- T15 tukea oppilasta kielellisen ja kulttuurisen identiteetin rakentamisessa ja ohjata arvostamaan eri kulttuureja ja kieliä sekä luoda oppilaalle mahdollisuuksia media- ja kulttuuritarjontaan tutustumiseen sekä oman kulttuurin tuottamiseen (L2, L4, L6, L7)

Suomi saamenkielisille -oppimäärän opetuksen tavoitteet 4. vuosiluokalla

- T1 opastaa oppilasta vahvistamaan taitoaan toimia rakentavasti erilaisissa viestintäympäristöissä ja ilmaisemaan mielipiteensä (L1, L2, L7)
- T2 ohjata oppilasta huomaamaan omien kielellisten ja viestinnällisten valintojensa vaikutuksia ja huomioimaan toisten tarpeita ryhmäviestintätilanteissa (L1, L2, L3, L7)
- T3 ohjata oppilasta käyttämään luovuuttaan ja ilmaisemaan itseään monipuolisesti erilaisissa viestintä- ja esitystilanteissa, myös draaman avulla (L1 L2, L4, L7)
- T4 kannustaa oppilasta kehittämään myönteistä viestijäkuvaa sekä halua ja kykyä toimia erilaisissa, myös monimediaisissa vuorovaikutustilanteissa (L1, L2, L3, L4)
- T5 ohjata oppilasta sujuvoittamaan lukutaitoaan ja käyttämään tekstin ymmärtämisen strategioita sekä tarkkailemaan ja arvioimaan omaa lukemistaan (L1, L4, L5)
- T6 opastaa oppilasta kehittämään monimuotoisten tekstien erittelyn, arvioinnin ja tulkitsemisen taitoja ja laajentamaan sana- ja käsitevarantoaan sekä edistämään ajattelutaitojaan (L1, L2, L4, L5)
- T7 ohjata oppilasta tiedonhankintaan, monipuolisten tiedonlähteiden käyttöön ja tiedon luotettavuuden arviointiin (L1, L4, L5)
- T8 kannustaa oppilasta kehittämään kirjallisuudentuntemusta ja kiinnostustaan lapsille ja nuorille tarkoitettua kirjallisuutta, media- ja muita tekstejä kohtaan, luomalla mahdollisuuksia myönteisiin lukukokemuksiin ja -elämyksiin, tiedonhalun tyydyttämiseen sekä lukukokemusten jakamiseen, myös monimediaisissa ympäristöissä (L1, L4, L5)
- T9 rohkaista oppilasta ilmaisemaan kokemuksiaan, ajatuksiaan ja mielipiteitään ja vahvistamaan myönteistä kuvaa itsestään tekstien tuottajana (L1, L2, L4, L7)
- T10 kannustaa ja ohjata oppilasta kielentämään ajatuksiaan ja harjoittelemaan kertovien, kuvaavien, ohjaavien ja yksinkertaisten kantaa ottavien tekstien tuottamista, myös monimediaisissa ympäristöissä (L1, L4, L5, L7)
- T11 ohjata oppilasta edistämään käsinkirjoittamisen ja näppäintaitojen sujuvoitumista ja vahvistamaan kirjoitetun kielen, ja tekstien rakenteiden ja oikeinkirjoituksen hallintaa (L1, L4, L5)
- T12 kannustaa oppilasta kehittämään tekstin tuottamisen prosesseja ja taitoa arvioida omia tekstejä, tarjota mahdollisuuksia tekstien tuottamiseen yhdessä, rakentavan palautteen antamiseen ja saamiseen, ohjata ottamaan huomioon tekstin vastaanottaja sekä toimimaan eettisesti verkossa yksityisyyttä ja tekijänoikeuksia kunnioittaen (L2, L4, L5, L6)
- T13 ohjata oppilasta vahvistamaan kielitietoisuuttaan, innostaa häntä tutkimaan ja tarkkailemaan kieltä ja sen eri variantteja ja harjaannuttaa käyttämään käsitteitä, joiden avulla kielestä ja sen rakenteista puhutaan ja auttaa ymmärtämään kielellisten valintojen vaikutuksia (L1, L2, L4)
- T14 kannustaa oppilasta laajentamaan tekstivalikoimaansa ja lukemaan lapsille ja nuorille suunnattua kirjallisuutta sekä rohkaista lukuharrastukseen ja lukuelämysten jakamiseen ja kirjaston aktiiviseen käyttöön (L2, L4, L5, L7)
- T15 tukea oppilasta kielellisen ja kulttuurisen identiteetin rakentamisessa ja ohjata arvostamaan eri kulttuureja ja kieliä sekä luoda oppilaalle mahdollisuuksia media- ja kulttuuritarjontaan tutustumiseen sekä oman kulttuurin tuottamiseen (L2, L4, L6, L7)

Suomi saamenkielisille -oppimäärän opetuksen tavoitteet 5. vuosiluokalla

- T1 opastaa oppilasta vahvistamaan taitoaan toimia rakentavasti erilaisissa viestintäympäristöissä ja ilmaisemaan mielipiteensä (L1, L2, L7)
- T2 ohjata oppilasta huomaamaan omien kielellisten ja viestinnällisten valintojensa vaikutuksia ja huomioimaan toisten tarpeita ryhmäviestintätilanteissa (L1, L2, L3, L7)
- T3 ohjata oppilasta käyttämään luovuuttaan ja ilmaisemaan itseään monipuolisesti erilaisissa viestintä- ja esitystilanteissa, myös draaman avulla (L1 L2, L4, L7)
- T4 kannustaa oppilasta kehittämään myönteistä viestijäkuvaa sekä halua ja kykyä toimia erilaisissa, myös monimediaisissa vuorovaikutustilanteissa (L1, L2, L3, L4)
- T5 ohjata oppilasta sujuvoittamaan lukutaitoaan ja käyttämään tekstin ymmärtämisen strategioita sekä tarkkailemaan ja arvioimaan omaa lukemistaan (L1, L4, L5)
- T6 opastaa oppilasta kehittämään monimuotoisten tekstien erittelyn, arvioinnin ja tulkitsemisen taitoja ja laajentamaan sana- ja käsitevarantoaan sekä edistämään ajattelutaitojaan (L1, L2, L4, L5)
- T7 ohjata oppilasta tiedonhankintaan, monipuolisten tiedonlähteiden käyttöön ja tiedon luotettavuuden arviointiin (L1, L4, L5)
- T8 kannustaa oppilasta kehittämään kirjallisuudentuntemusta ja kiinnostustaan lapsille ja nuorille tarkoitettua kirjallisuutta, media- ja muita tekstejä kohtaan, luomalla mahdollisuuksia myönteisiin lukukokemuksiin ja -elämyksiin, tiedonhalun tyydyttämiseen sekä lukukokemusten jakamiseen, myös monimediaisissa ympäristöissä (L1, L4, L5)
- T9 rohkaista oppilasta ilmaisemaan kokemuksiaan, ajatuksiaan ja mielipiteitään ja vahvistamaan myönteistä kuvaa itsestään tekstien tuottajana (L1, L2, L4, L7)
- T10 kannustaa ja ohjata oppilasta kielentämään ajatuksiaan ja harjoittelemaan kertovien, kuvaavien, ohjaavien ja yksinkertaisten kantaa ottavien tekstien tuottamista, myös monimediaisissa ympäristöissä (L1, L4, L5, L7)
- T11 ohjata oppilasta edistämään käsinkirjoittamisen ja näppäintaitojen sujuvoitumista ja vahvistamaan kirjoitetun kielen, ja tekstien rakenteiden ja oikeinkirjoituksen hallintaa (L1, L4, L5)
- T12 kannustaa oppilasta kehittämään tekstin tuottamisen prosesseja ja taitoa arvioida omia tekstejä, tarjota mahdollisuuksia tekstien tuottamiseen yhdessä, rakentavan palautteen antamiseen ja saamiseen, ohjata ottamaan huomioon tekstin vastaanottaja sekä toimimaan eettisesti verkossa yksityisyyttä ja tekijänoikeuksia kunnioittaen (L2, L4, L5, L6)
- T13 ohjata oppilasta vahvistamaan kielitietoisuuttaan, innostaa häntä tutkimaan ja tarkkailemaan kieltä ja sen eri variantteja ja harjaannuttaa käyttämään käsitteitä, joiden avulla kielestä ja sen rakenteista puhutaan ja auttaa ymmärtämään kielellisten valintojen vaikutuksia (L1, L2, L4)
- T14 kannustaa oppilasta laajentamaan tekstivalikoimaansa ja lukemaan lapsille ja nuorille suunnattua kirjallisuutta sekä rohkaista lukuharrastukseen ja lukuelämysten jakamiseen ja kirjaston aktiiviseen käyttöön (L2, L4, L5, L7)
- T15 tukea oppilasta kielellisen ja kulttuurisen identiteetin rakentamisessa ja ohjata arvostamaan eri kulttuureja ja kieliä sekä luoda oppilaalle mahdollisuuksia media- ja kulttuuritarjontaan tutustumiseen sekä oman kulttuurin tuottamiseen (L2, L4, L6, L7)

Suomi saamenkielisille -oppimäärän opetuksen tavoitteet 6. vuosiluokalla

- T1 opastaa oppilasta vahvistamaan taitoaan toimia rakentavasti erilaisissa viestintäympäristöissä ja ilmaisemaan mielipiteensä (L1, L2, L7)
- T2 ohjata oppilasta huomaamaan omien kielellisten ja viestinnällisten valintojensa vaikutuksia ja huomioimaan toisten tarpeita ryhmäviestintätilanteissa (L1, L2, L3, L7)
- T3 ohjata oppilasta käyttämään luovuuttaan ja ilmaisemaan itseään monipuolisesti erilaisissa viestintä- ja esitystilanteissa, myös draaman avulla (L1 L2, L4, L7)
- T4 kannustaa oppilasta kehittämään myönteistä viestijäkuvaa sekä halua ja kykyä toimia erilaisissa, myös monimediaisissa vuorovaikutustilanteissa (L1, L2, L3, L4)
- T5 ohjata oppilasta sujuvoittamaan lukutaitoaan ja käyttämään tekstin ymmärtämisen strategioita sekä tarkkailemaan ja arvioimaan omaa lukemistaan (L1, L4, L5)
- T6 opastaa oppilasta kehittämään monimuotoisten tekstien erittelyn, arvioinnin ja tulkitsemisen taitoja ja laajentamaan sana- ja käsitevarantoaan sekä edistämään ajattelutaitojaan (L1, L2, L4, L5)
- T7 ohjata oppilasta tiedonhankintaan, monipuolisten tiedonlähteiden käyttöön ja tiedon luotettavuuden arviointiin (L1, L4, L5)
- T8 kannustaa oppilasta kehittämään kirjallisuudentuntemusta ja kiinnostustaan lapsille ja nuorille tarkoitettua kirjallisuutta, media- ja muita tekstejä kohtaan, luomalla mahdollisuuksia myönteisiin lukukokemuksiin ja -elämyksiin, tiedonhalun tyydyttämiseen sekä lukukokemusten jakamiseen, myös monimediaisissa ympäristöissä (L1, L4, L5)
- T9 rohkaista oppilasta ilmaisemaan kokemuksiaan, ajatuksiaan ja mielipiteitään ja vahvistamaan myönteistä kuvaa itsestään tekstien tuottajana (L1, L2, L4, L7)
- T10 kannustaa ja ohjata oppilasta kielentämään ajatuksiaan ja harjoittelemaan kertovien, kuvaavien, ohjaavien ja yksinkertaisten kantaa ottavien tekstien tuottamista, myös monimediaisissa ympäristöissä (L1, L4, L5, L7)
- T11 ohjata oppilasta edistämään käsinkirjoittamisen ja näppäintaitojen sujuvoitumista ja vahvistamaan kirjoitetun kielen, ja tekstien rakenteiden ja oikeinkirjoituksen hallintaa (L1, L4, L5)
- T12 kannustaa oppilasta kehittämään tekstin tuottamisen prosesseja ja taitoa arvioida omia tekstejä, tarjota mahdollisuuksia tekstien tuottamiseen yhdessä, rakentavan palautteen antamiseen ja saamiseen, ohjata ottamaan huomioon tekstin vastaanottaja sekä toimimaan eettisesti verkossa yksityisyyttä ja tekijänoikeuksia kunnioittaen (L2, L4, L5, L6)
- T13 ohjata oppilasta vahvistamaan kielitietoisuuttaan, innostaa häntä tutkimaan ja tarkkailemaan kieltä ja sen eri variantteja ja harjaannuttaa käyttämään käsitteitä, joiden avulla kielestä ja sen rakenteista puhutaan ja auttaa ymmärtämään kielellisten valintojen vaikutuksia (L1, L2, L4)
- T14 kannustaa oppilasta laajentamaan tekstivalikoimaansa ja lukemaan lapsille ja nuorille suunnattua kirjallisuutta sekä rohkaista lukuharrastukseen ja lukuelämysten jakamiseen ja kirjaston aktiiviseen käyttöön (L2, L4, L5, L7)
- T15 tukea oppilasta kielellisen ja kulttuurisen identiteetin rakentamisessa ja ohjata arvostamaan eri kulttuureja ja kieliä sekä luoda oppilaalle mahdollisuuksia media- ja kulttuuritarjontaan tutustumiseen sekä oman kulttuurin tuottamiseen (L2, L4, L6, L7)

Suomen kieli ja kirjallisuus/suomi saamenkielisille -oppimäärän tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet vuosiluokilla 3-6

S1 Vuorovaikutustilanteissa toimiminen: Tarjotaan monipuolisia tilaisuuksia harjoitella omien kokemusten, ajatusten ja mielipiteiden jakamista, toisten kuuntelemista ja rakentavan palautteen antamista ja saamista eri viestintäympäristöissä. Harjoitellaan ja havainnoidaan omaa vuorovaikutusta erilaisissa viestintätilanteissa, esimerkiksi tapoja olla kohtelias, toimia tavoitteellisesti ja esittää oma mielipiteensä ja perustella se ottaen toiset huomioon. Harjoitellaan ilmaisukeinoja erilaisissa viestintä- ja esitystilanteissa. Ohjataan kokonaisilmaisuun, hyödynnetään draaman toimintamuotoja erilaisten ajankohtaisten aiheiden, teemojen ja kirjallisuuden käsittelyssä. Tarjotaan mahdollisuuksia osallistua oman luokan ja kouluyhteisön kulttuuritoiminnan suunnitteluun ja toteutukseen.

S2 Tekstien tulkitseminen: Harjoitellaan erilaisten tekstien, kuten kaunokirjallisuuden, tietotekstien ja kuvaa ja tekstiä yhdistävien mediatekstien, sujuvaa lukemista ja käyttämään tilanteeseen ja tavoitteeseen sopivia tekstinymmärtämisen strategioita ja ajattelutaitoja. Tarkkaillaan ja arvioidaan omaa lukutaitoa. Syvennetään tekstin tulkinnan taitoja tutkimalla ja vertailemalla monimuotoisia tekstejä. Harjoitellaan selittämään, vertailemaan ja pohtimaan sanojen, niiden synonyymien, kielikuvien, sanontojen ja käsitteiden merkityksiä ja niiden hierarkioita. Opitaan tunnistamaan kertovien, kuvaavien, ohjaavien ja yksinkertaisten kantaa ottavien tekstien kielellisiä ja tekstuaalisia piirteitä. Laajennetaan oppilaiden tietoja kielen piirteistä tekstejä tutkimalla. Luokitellaan sanoja merkityksen ja muodon perusteella (sanaluokat). Pohditaan, millaisia merkityksiä eri sijamuodot sisältävät ja opitaan verbien taipuminen persoona- ja aikamuodoissa. Luetaan ja kuunnellaan yhteisesti ja itse valittua lapsille ja nuorille suunnattua kirjallisuutta, myös kokonaisia teoksia. Aiemmin opittujen käsitteiden lisäksi opitaan käyttämään käsitteitä kertoja, aihe ja teema. Etsitään tietoa eri lähteistä ja laajennetaan tietämystä luetun avulla. Harjoitellaan arvioimaan tekstien ja lähteiden luotettavuutta.

S3 Tekstien tuottaminen: Tuotetaan sekä fiktiivisiä että ei-fiktiivisiä monimuotoisia tekstejä omien kokemusten, havaintojen, ajatusten ja mielipiteiden sekä toisten tekstien pohjalta. Pohditaan kirjoittamisen tarkoitusta ja sitä, miten se näkyy kielellisissä valinnoissa. Sujuvoitetaan käsinkirjoittamista ja näppäintaitoja. Tutkitaan ja harjoitellaan käyttämään kertomiselle, kuvaamiselle, ohjaavalle ja kantaa ottavalle ilmaisulle tyypillisiä kielellisiä ja tekstuaalisia piirteitä. Harjoitellaan tekstien otsikointia, rakenteita ja kappalejakoa, sekä opitaan käyttämään niitä omissa teksteissä. Harjoitellaan tekstien elävöittämistä ja tarkastellaan sananvalintojen, sanontojen ja sanajärjestyksen yhteyttä tekstin merkityksiin. Kiinnitetään huomiota kirjoitetun ja puhutun kielen eroihin. Opitaan tunnistamaan tekstistä virke, päälause ja sivulauseiden selkeät perustyypit sekä lauseen pääjäsenet ja käyttämään tietoa apuna oman tekstin tuottamisessa. Opitaan käyttämään persoona- ja aikamuotoja tekstien aikasuhteiden ilmaisussa. Harjoitellaan tekstin tuottamisen vaiheita, omien tekstien tarkastelua ja arviointia sekä palautteen antamista ja vastaanottamista. Opitaan käyttämään omissa teksteissä oikeinkirjoituksen perusasioita. Harjoitellaan opiskelussa tarvittavien tekstien tuottamisen taitoja, kuten muistiinpanojen tekemistä ja tiivistämistä, ja harjoitellaan lähteiden käyttöä ja merkintää sekä tiedostetaan, miten verkossa tulee toimia eettisesti yksityisyyttä kunnioittaen ja tekijänoikeuksia noudattaen.

S4 Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen: Tutkitaan kielen vaihtelua tilanteen ja aiheen mukaan ja pohditaan sanojen, ilmaisutapojen ja tekstien merkityksiä. Tutkitaan tekstienvälisyyttä monimuotoisissa teksteissä. Tutustutaan oppilaan omaan ja muihin kulttuureihin ja kieliin ja vertaillaan suomea muiden, oppilaille tuttujen kielten piirteisiin. Tutustutaan oppilaille läheisiin kansanperinteen lajeihin ja niiden jatkajiin nykykulttuurissa. Hyödynnetään lapsille ja nuorille suunnattua media- ja kulttuuritarjontaa, esimerkiksi kirjastoa, elokuvia, teatteria ja museoita. Tarkastellaan mediakulttuurin ilmiöitä ja ikäkaudelle tarkoitettuja sisältöjä ja keskustellaan median roolista oppilaan arjessa. Suunnitellaan ja toteutetaan omia esityksiä. Kannustetaan ja tutustutaan kirjaston aktiiviseen ja monipuoliseen käyttöön, etsitään itseä kiinnostavaa luettavaa ja tuetaan omaehtoista lukemisen ja kirjoittamisen harrastamista. Luetaan koti- ja ulkomaista lapsille ja nuorille suunnattua kirjallisuutta nykykirjallisuudesta klassikoihin ja ikäkaudelle suunnattua tietokirjallisuutta ja pohditaan kirjallisuuden herättämiä kysymyksiä.

Suomi saamenkielisille -oppimäärän sisällöt 3. vuosiluokalla

S1 Vuorovaikutustilanteissa toimiminen

- harjoitellaan keskustelutilanteita ja toiset huomioon ottavaa kuuntelua, kysymysten tekoa sekä omien ajatusten ja mielipiteiden esittämistä
- oman kerronnan rikastuttamista: kerrontaa, kuvailua, selostamista ja perustelemista
- viestintärohkeuden ja viestintähalun kehittäminen esim. omien esitysten, näytelmien, nukketeatterin, digitaalisten esitysten ja digitarinoiden keinoin
- mahdollisuuksia tutustua ja osallistua monimediaiseen viestintään

S2 Tekstien tulkitseminen

- luetaan ja käsitellään monipuolisesti erilaisia tekstejä kuten kaunokirjallisuutta (esim. sadut ja tarinat), tietotekstejä sekä kuvaa ja tekstejä yhdistäviä mediatekstejä
- aakkostaminen ja tiedonhankinnan perustaidot: tiedon hankkiminen tietokirjoista sekä sanakirjan käyttö
- harjoitellaan pääkohtien erottamista yksityiskohdista, väliotsikointia, kysymysten esittämistä, tiivistämistä, tekstien vertaamista sekä luetun ja kuullun ymmärtämistä
- verbien persoonamuodot ja aikamuodoista preesens ja imperfekti
- tavalliset synonyymit ja kielikuvat
- sanojen luokittelua

S3 Tekstien tuottaminen

- tekstin tuottamisen monipuolinen harjoitteleminen erilaisten tehtävien ja tekstilajien avulla, esim. tarinan kertominen ja kirjoittaminen, kuvaus, lyhyt tietoteksti ja runo
- yhdyssanat, isot alkukirjaimet, väitelause, kysymyslause ja käskylause sekä isot välimerkit, diftongi, kaksoiskonsonantti
- mielipiteen kertominen ja perustelu
- päälause, sivulause

- vuorosanojen kirjoittaminen

S4 Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen

- vertaillaan suomen kielen ja suomalaisen kulttuurin suhdetta oppilaan ympärillä oleviin muihin kieliin ja kulttuureihin
- opiskellaan sanaluokkia ja harjoitellaan sanojen taipumista
- tutustutaan lasten kulttuuritarjontaan esim. elokuvan, teatterin tai museokäynnin avulla
- tutustutaan lapsille suunnattuun mediatarjontaan, tutkitaan mediatarjonnan sisältöä ja mietitään median roolia omassa arjessa
- hyödynnetään kirjaston palveluja ja tarjontaa
- luetaan ikäkaudelle sopivaa kauno- ja tietokirjallisuutta sekä käsitellään luettuja tekstejä ja teoksia

Suomi saamenkielisille -oppimäärän sisällöt 4. vuosiluokalla

S1 Vuorovaikutustilanteissa toimiminen

- harjoitellaan keskustelutilanteita ja toiset huomioon ottavaa kuuntelua, kysymysten tekoa sekä omien ajatusten ja mielipiteiden esittämistä
- oman kerronnan rikastuttamista: kerrontaa, kuvailua, selostamista ja perustelemista
- viestintärohkeuden ja viestintähalun kehittäminen esim. omien esitysten, näytelmien, nukketeatterin, digitaalisten esitysten ja digitarinoiden keinoin
- mahdollisuuksia tutustua ja osallistua monimediaiseen viestintään

S2 Tekstien tulkitseminen

- luetaan ja käsitellään monipuolisesti erilaisia tekstejä kuten kaunokirjallisuutta (esim. sadut ja tarinat), tietotekstejä sekä kuvaa ja tekstejä yhdistäviä mediatekstejä.
- aakkostaminen ja tiedonhankinnan perustaidot: tiedon hankkiminen tietokirjoista sekä sanakirjan käyttö
- harjoitellaan pääkohtien erottamista yksityiskohdista, väliotsikointia, kysymysten esittämistä, tiivistämistä, tekstien vertaamista sekä luetun ja kuullun ymmärtämistä
- verbien persoonamuodot ja aikamuodoista preesens ja imperfekti
- tavalliset synonyymit ja kielikuvat
- sanojen luokittelua

S3 Tekstien tuottaminen

- tekstin tuottamisen monipuolinen harjoitteleminen erilaisten tehtävien ja tekstilajien avulla, esim. tarinan kertominen ja kirjoittaminen, kuvaus, lyhyt tietoteksti ja runo
- yhdyssanat, isot alkukirjaimet, väitelause, kysymyslause ja käskylause sekä isot välimerkit, diftongi, kaksoiskonsonantti
- mielipiteen kertominen ja perustelu

- päälause, sivulause
- vuorosanojen kirjoittaminen

S4 Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen

- vertaillaan suomen kielen ja suomalaisen kulttuurin suhdetta oppilaan ympärillä oleviin muihin kieliin ja kulttuureihin
- opiskellaan sanaluokkia ja harjoitellaan sanojen taipumista
- tutustutaan lasten kulttuuritarjontaan esim. elokuvan, teatterin tai museokäynnin avulla
- tutustutaan lapsille suunnattuun mediatarjontaan, tutkitaan mediatarjonnan sisältöä ja mietitään median roolia omassa arjessa
- hyödynnetään kirjaston palveluja ja tarjontaa.
- luetaan ikäkaudelle sopivaa kauno- ja tietokirjallisuutta sekä käsitellään luettuja tekstejä ja teoksia

Suomi saamenkielisille -oppimäärän sisällöt 5. vuosiluokalla

S1 Vuorovaikutustilanteissa toimiminen

- yksilöllisen suullisen ja kirjallisen kerronnan rikastuttamista, esimerkiksi kirjaesittelyjä, erityyppisiä kirjallisia ja suullisia esityksiä
- keskustelutaitojen kehittämistä: paneeleja, opetuskeskusteluja, väittelytilaisuuksia, kirjailija- ja taiteilijavierailuita
- viestintätilanteen ja -välineen huomioonottaminen, esimerkiksi digitaalisia esityksiä ja digitarinoita
- vahvistetaan viestintärohkeutta ja varmuutta toimia erilaisissa viestintätilanteissa
- kehitetään monipuolisia ilmaisutapoja

S2 Tekstien tulkitseminen

- luetaan ja analysoidaan monipuolisesti erilaisia tekstejä kuten kaunokirjallisuutta (erilaisia tekstilajeja esim. novelli, nuorten kirja), tietotekstejä, kuvaa ja tekstejä yhdistäviä mediatekstejä
- oleellisten asiakohtien tunnistamista, tiivistämistä, väliotsikointia, kysymysten esittämistä, muistiinpanojen tekemistä, päätelmien tekoa sekä luetun ja kuullun arviointia
- tekstin jäsentäminen otsikoinnin ja kappalejaon avulla
- ajatus- ja juonikarttojen sekä tukisanalistojen laatimista
- oikeinkirjoituksen varmistusta: yhdyssanat, isot alkukirjaimet, väitelause, kysymyslause ja käskylause sekä isot välimerkit
- verbien persoonamuodot, kaikki aikamuodot
- sanaluokat ja sijamuodot
- lauseenjäsenet: subjekti, predikaatti, objekti
- synonyymit ja kielikuvat

S3 Tekstien tuottaminen

- tekstien monipuolista tekemistä: ideointia, suunnittelua, tuottamista, jäsentämistä ja muokkaamista
- tarinointia puhumalla, kirjoittamalla ja kuvien avulla käsin kirjoittamalla ja digitaalisessa ympäristössä
- oikeinkirjoituksen vakiinnuttaminen
- vuoropuhelun merkitsemistavat
- lauseenjäsenet: subjekti, predikaatti, objekti
- oman tekstin arviointia ja palautteen antamista ja vastaanottamista
- verkkoympäristön käyttäminen tekstin tuottamisen yhteydessä.
- tutustutaan tekijänoikeuksiin ja verkkoympäristössä toimimiseen ja lähteiden merkitsemiseen

S4 Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen

- tutkitaan kielenkäyttöä ja pohditaan omaa äidinkielen käyttöä ja sen vaikutuksia
- tutustutaan lähialueen saamen kieliin ja - kulttuureihin sekä ympärillä olevien kielten yhtäläisyyksiin ja eroihin
- suunnitellaan ja toteutetaan oma esitys
- hyödynnetään kirjastopalveluja ja harjoitellaan tiedonhakua
- luetaan jokin kaunokirjallinen teos ja käsitellään teosta esim. keskustellen, kirjallisesti, digitaalisesti tai draaman avulla
- tarinasta voidaan tehdä esim. digiversio
- tutustutaan lasten ja nuorten kulttuuritarjontaan esim. elokuvan, teatterin tai museokäynnin avulla

Suomi saamenkielisille -oppimäärän sisällöt 6. vuosiluokalla

S1 Vuorovaikutustilanteissa toimiminen

- yksilöllisen suullisen ja kirjallisen kerronnan rikastuttamista, esimerkiksi kirjaesittelyjä, erityyppisiä kirjallisia ja suullisia esityksiä
- keskustelutaitojen kehittämistä: paneeleja, opetuskeskusteluja, väittelytilaisuuksia, kirjailija- ja taiteilijavierailuita
- viestintätilanteen ja -välineen huomioonottaminen, esimerkiksi digitaalisia esityksiä ja digitarinoita
- vahvistetaan viestintärohkeutta ja varmuutta toimia erilaisissa viestintätilanteissa
- kehitetään monipuolisia ilmaisutapoja

S2 Tekstien tulkitseminen

- luetaan ja analysoidaan monipuolisesti erilaisia tekstejä kuten kaunokirjallisuutta (erilaisia tekstilajeja esim. novelli, nuorten kirja), tietotekstejä, kuvaa ja tekstejä yhdistäviä mediatekstejä

- oleellisten asiakohtien tunnistamista, tiivistämistä, väliotsikointia, kysymysten esittämistä, muistiinpanojen tekemistä, päätelmien tekoa sekä luetun ja kuullun arviointia
- tekstin jäsentäminen otsikoinnin ja kappalejaon avulla
- ajatus- ja juonikarttojen sekä tukisanalistojen laatimista
- oikeinkirjoituksen varmistusta: yhdyssanat, isot alkukirjaimet, väitelause, kysymyslause ja käskylause sekä isot välimerkit
- verbien persoonamuodot, kaikki aikamuodot
- sanaluokat ja sijamuodot
- lauseenjäsenet: subjekti, predikaatti, objekti
- synonyymit ja kielikuvat

S3 Tekstien tuottaminen

- tekstien monipuolista tekemistä: ideointia, suunnittelua, tuottamista, jäsentämistä ja muokkaamista
- tarinointia puhumalla, kirjoittamalla ja kuvien avulla käsin kirjoittamalla ja digitaalisessa ympäristössä
- oikeinkirjoituksen vakiinnuttaminen
- vuoropuhelun merkitsemistavat
- lauseenjäsenet: subjekti, predikaatti, objekti
- oman tekstin arviointia ja palautteen antamista ja vastaanottamista
- verkkoympäristön käyttäminen tekstin tuottamisen yhteydessä
- tutustutaan tekijänoikeuksiin ja verkkoympäristössä toimimiseen ja lähteiden merkitsemiseen

S4 Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen

- tutkitaan kielenkäyttöä ja pohditaan omaa äidinkielen käyttöä ja sen vaikutuksia
- tutustutaan lähialueen saamen kieliin ja - kulttuureihin sekä ympärillä olevien kielten yhtäläisyyksiin ja eroihin
- suunnitellaan ja toteutetaan oma esitys
- hyödynnetään kirjastopalveluja ja harjoitellaan tiedonhakua
- luetaan jokin kaunokirjallinen teos ja käsitellään teosta esim. keskustellen, kirjallisesti, digitaalisesti tai draaman avulla
- tarinasta voidaan tehdä esim. digiversio
- tutustutaan lasten ja nuorten kulttuuritarjontaan esim. elokuvan, teatterin tai museokäynnin avulla

Äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineen/suomi saamenkielisille -oppimäärän oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet vuosiluokilla 3–6

Tavoitteena on kielellisesti virikkeinen ja yhteisöllinen oppimisympäristö, jossa oppilaiden näkemyksiä arvostetaan ja jossa on mahdollisuus tarkastella ja tuottaa tekstejä yksin ja yhdessä turvallisesti myös viestintäteknologian avulla. Opetuksessa hyödynnetään oppilaiden itse valitsemia ja heitä kiinnostavia kirjoja ja muita monimuotoisia tekstejä sekä laajennetaan oppilaiden

lukukokemuksia. Äidinkielen oppimisympäristöön kuuluu myös koulun ulkopuolinen kulttuuri- ja mediatarjonta. Työtavat valitaan niin, että ne mahdollistavat yhdessä toimimisen ja kokemusten jakamisen sekä oppiaineen sisältöalueiden luontevan integroitumisen. Opetusta eheytetään prosessinomaisen opiskelun ja projektityöskentelyn avulla. Vuorovaikutus- ja draamataitoja syvennetään erilaisten harjoitusten avulla. Draamaa ja kirjallisuuden opetusta yhdistetään muiden oppiaineiden opetukseen.

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineessa/suomi saamenkielisille -oppimäärässä vuosiluokilla 3–6

Tavoitteena on tukea oppilaiden kielellistä kehitystä, sujuvan luku- ja kirjoitustaidon oppimista sekä lukutaidon syvenemistä ymmärtäväksi lukemiseksi. Oppilaita tuetaan sanavarannon laajentamisessa, käsitteiden oppimisessa sekä ajatusten kielentämisessä ja vuorovaikutustaidoissa. Jokaista oppilasta kannustetaan taitotasoaan vastaavan kirjallisuuden ja muiden tekstien lukemiseen ja ohjataan luetun ymmärtämisen strategioiden käyttöön sekä sopivien opiskelustrategioiden kehittämiseen ja omien vahvuuksien tunnistamiseen. Oppilaiden tekstien tuottamisen taitojen sekä oikeinkirjoituksen kehittämiseksi annetaan malleja sekä yhteisöllistä ja yksilöllistä tukea. Myös kielellisesti taitavia oppilaita tuetaan lukuhaasteiden ottamisessa, itselleen soveltuvien työtapojen löytämisessä ja tavoitteiden asettamisessa. Tekstit ja työtavat valitaan niin, että oppilaiden yhdenvertaisuus ja sukupuolten tasa-arvo toteutuu.

Oppilaan oppimisen arviointi äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineessa/suomi saamenkielisille -oppimäärässä vuosiluokilla 3–6

Arviointi ja siihen perustuva palaute on monipuolista, konkreettista ja oppimisen taitoja kehittävää. Arviointi nivotaan kiinteäksi osaksi oppimisprosessia. Arviointi perustuu monipuoliseen dokumentointiin siitä, miten oppilaiden laajenevat kielelliset taidot ja tekstien tuottaminen sekä tulkinta kehittyvät ja mitkä ovat heidän tietonsa kielestä, kirjallisuudesta ja muusta kulttuurista.
Oppilaita ohjataan arvioimaan omaa ja muiden työskentelyä, ilmaisua ja tuotoksia. Oppimista tukevan, monipuolisen ja erittelevän arvioinnin ja palautteen avulla oppilaita autetaan tulemaan tietoiseksi omista taidoistaan, tiedoistaan ja työskentelyprosesseistaan ja he saavat välineitä niiden kehittämiseen. Omaehtoinen lukeminen on tärkeä tavoite, jota tuetaan ja arvioidaan suhteessa luku- ja kirjoitustaitoon.

Äidinkielen ja kirjallisuuden sanallista arviota tai arvosanaa antaessaan opettaja arvioi oppilaiden osaamista suhteessa paikallisessa opetussuunnitelmassa asetettuihin tavoitteisiin. Määritellessään osaamisen tasoa 6. vuosiluokan lukuvuositodistusta varten opettaja käyttää valtakunnallisia arviointikriteereitä. Oppimisen edistymisen kannalta keskeisiä ovat äidinkielen ja kirjallisuuden eri tavoitealueiden perustaidot ja niihin johtavat työskentelyprosessit ja oppimisstrategiat.

Suomen kieli ja kirjallisuus/suomi saamenkielisille -oppimäärän arviointikriteerit 6. vuosiluokan päätteeksi hyvää osaamista kuvaavaa sanallista arviota/arvosanaa kahdeksan varten

Opetuksen tavoite	Sisältö-alueet	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Hyvä/arvosanan kahdeksan osaaminen
Vuorovaikutustilanteissa toimiminen			
T1 opastaa oppilasta vahvistamaan taitoaan toimia rakentavasti erilaisissa viestintäympäristöissä ja ilmaisemaan mielipiteensä	S1	Puheviestintätilanteissa toimiminen	Oppilas esittää ajatuksiaan ja ilmaisee mielipiteensä itselleen tutuissa viestintäympäristöissä.
T2 ohjata oppilasta huomaamaan omien kielellisten ja viestinnällisten valintojensa vaikutuksia ja huomioimaan toisten tarpeita ryhmäviestintätilanteissa	S1	Toiminta vuorovaikutustilanteissa	Oppilas hyödyntää äänenkäytön, viestien kohdentamisen ja kontaktinoton taitoja erilaisissa vuorovaikutustilanteissa, osaa muunnella viestintätapaansa tilanteen mukaan ja pyrkii ottamaan muiden näkökulmat huomioon.
T3 ohjata oppilasta käyttämään luovuuttaan ja ilmaisemaan itseään monipuolisesti erilaisissa viestintä- ja esitystilanteissa, myös draaman avulla	S1	Ilmaisukeinojen käyttö	Oppilas osaa käyttää kokonaisilmaisun keinoja omien ideoidensa ja ajatustensa ilmaisemiseen-ryhmässä, osaa pitää lyhyen valmistellun puheenvuoron tai esityksen-sekä osallistuu draamatoimintaan.
T4 kannustaa oppilasta kehittämään myönteistä viestijäkuvaa sekä halua ja kykyä toimia erilaisissa, myös monimediaisissa vuorovaikutustilanteissa	S1	Vuorovaikutustaitojen kehittyminen	Oppilas ottaa vastaan palautetta omasta toiminnastaan ja antaa palautetta muille.
Tekstien tulkitseminen			
T5 ohjata oppilasta sujuvoittamaan lukutaitoaan ja käyttämään tekstin ymmärtämisen strategioita sekä	S2	Tekstinymmärtämisen perusstrategioiden hallinta	Oppilas lukee sujuvasti monimuotoisia-tekstejä ja käyttää tekstinymmärtämisen perusstrategioita sekä osaa tarkkailla ja arvioida omaa lukemistaan.

tarkkailemaan ja arvioimaan omaa lukemistaan			
T6 opastaa oppilasta kehittämään monimuotoisten tekstien erittelyn, arvioinnin ja tulkitsemisen taitoja ja laajentamaan sana- ja käsitevarantoaan sekä edistämään ajattelutaitojaan	S2	Tekstien erittely ja tulkinta	Oppilas tunnistaa joitakin kertovien, kuvaavien, ohjaavien ja yksinkertaisten kantaa ottavien tekstien kielellisiä ja tekstuaalisia piirteitä. Oppilas osaa käyttää tekstien tulkintataitoja oman ajattelunsa sekä sana- ja käsitevarantonsa kehittämiseen.
T7 ohjata oppilasta tiedonhankintaan, monipuolisten tiedonlähteiden käyttöön ja tiedon luotettavuuden arviointiin	S2	Tiedonhankintataidot ja lähdekriittisyys	Oppilas käyttää tiedonhankinnassaan mediaa ja eri tekstiympäristöjä sekä tilanteeseen sopivia strategioita ja osaa jossain määrin arvioida tietolähteiden luotettavuutta.
T8 kannustaa oppilasta kehittämään kirjallisuudentuntemusta ja kiinnostustaan lapsille ja nuorille tarkoitettua kirjallisuutta, media- ja muita tekstejä kohtaan, luomalla mahdollisuuksia myönteisiin lukukokemuksiin ja elämyksiin, tiedonhalun tyydyttämiseen sekä lukukokemusten jakamiseen, myös monimediaisissa ympäristöissä	S2	Lapsille ja nuorille tarkoitetun kirjallisuuden ja tekstien tuntemus ja lukukokemusten jakaminen	Oppilas tuntee jonkin verran lapsille ja nuorille suunnattua kirjallisuutta, media- ja muita tekstejä ja osaa jakaa kokemuksiaan, myös monimediaisessa ympäristössä.
Tekstien tuottaminen			
T9 rohkaista oppilasta ilmaisemaan kokemuksiaan, ajatuksiaan ja mielipiteitään ja vahvistamaan myönteistä kuvaa itsestään tekstien	S3	Kokemusten ja ajatusten ilmaiseminen	Oppilas ilmaisee kokemuksiaan ja ajatuksiaan monimuotoisten tekstien avulla.

tuottajana			
T10 kannustaa ja ohjata oppilasta kielentämään ajatuksiaan ja harjoittelemaan kertovien, kuvaavien, ohjaavien ja yksinkertaisten kantaa ottavien tekstien tuottamista, myös monimediaisissa ympäristöissä	S3	Oman ajattelun kielentäminen ja eri tekstilajien käyttö	Oppilas osaa ohjatusti käyttää kertomiselle, kuvaamiselle ja yksinkertaiselle kantaaottavalle tekstille tyypillistä kieltä. Oppilas osaa otsikoida tekstinsä, jakaa sen kappaleisiin ja kiinnittää huomiota sananvalintoihin.
T11 ohjata oppilasta edistämään käsinkirjoittamisen ja näppäintaitojen sujuvoitumista ja vahvistamaan kirjoitetun kielen ja tekstien rakenteiden ja oikeinkirjoituksen hallintaa	S3	Kirjoitustaito ja kirjoitetun kielen hallinta	Oppilas kirjoittaa sujuvasti ja selkeästi käsin ja on omaksunut tarvittavia näppäintaitoja. Oppilas tuntee kirjoitetun kielen perusrakenteita ja oikeinkirjoituksen perusasioita ja käyttää niitä oman tekstinsä tuottamisessa.
T12 kannustaa oppilasta kehittämään tekstin tuottamisen prosesseja ja taitoa arvioida omia tekstejä, tarjota mahdollisuuksia tekstien tuottamiseen yhdessä, rakentavan palautteen antamiseen ja saamiseen, ohjata ottamaan huomioon tekstin vastaanottaja sekä toimimaan eettisesti verkossa yksityisyyttä ja tekijänoikeuksia kunnioittaen	S3	Tekstien rakentaminen ja eettinen viestintä	Oppilas tuntee ja osaa kuvailla tekstien tuottamisen perusvaiheita, osaa arvioida omia tekstejään ja tuottaa tekstejä vaiheittain yksin ja muiden kanssa sekä antaa ja vastaanottaa palautetta. Oppilas osaa merkitä lähteet tekstin loppuun, ymmärtää, ettei saa esittää lainaamaansa tekstiä omanaan ja tietää verkossa toimimisen eettiset periaatteet.

Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen			
T13 ohjata oppilasta vahvistamaan kielitietoisuuttaan, innostaa häntä tutkimaan ja tarkkailemaan kieltä ja sen eri variantteja ja harjaannuttaa käyttämään käsitteitä, joiden avulla kielestä ja sen rakenteista puhutaan ja auttaa ymmärtämään kielellisten valintojen vaikutuksia	S4	Kielen tarkastelun kehittyminen ja kielikäsitteiden hallinta	Oppilas tekee havaintoja ja osaa kuvailla tekstien kielellisiä piirteitä ja käyttää oppimiaan käsitteitä puhuessaan ja kirjoittaessaan niistä.
T14 kannustaa oppilasta laajentamaan tekstivalikoimaansa ja lukemaan lapsille ja nuorille suunnattua kirjallisuutta sekä rohkaista lukuharrastukseen ja lukuelämysten jakamiseen ja kirjaston aktiiviseen käyttöön	S4	Kirjallisuuden tuntemus	Oppilas lukee sovitut lapsille ja nuorille suunnatut kirjat, keskustelee ja jakaa kokemuksiaan lukemistaan kirjoista.
T15 tukea oppilasta kielellisen ja kulttuurisen identiteetin rakentamisessa ja ohjata arvostamaan eri kulttuureja ja kieliä sekä luoda oppilaalle mahdollisuuksia media- ja kulttuuritarjontaan tutustumiseen sekä oman kulttuurin tuottamiseen	S4	Kielitietoisuuden ja kulttuurin tuntemuksen kehittyminen	Oppilas osaa kuvailla havaitsemiaan yhtäläisyyksiä ja eroja eri kielten ja kulttuurien välillä. Oppilas osaa kertoa itseään kiinnostavasta media- ja kulttuuritarjonnasta. Oppilas osallistuu omien esitysten suunnitteluun ja esittämiseen.

14.7 VIERAAT KIELET, SAAMEN KIELI, A2-OPPIMÄÄRÄ

Kielikasvatus

Kielitaidon kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu elinikäisenä prosessina. Monikielinen kompetenssi kehittyy kotona, koulussa ja vapaa-ajalla. Se koostuu äidinkielten ja muiden kielten sekä niiden murteiden eritasoisista taidoista. Koulun kieltenopetuksen lähtökohtana on kielen käyttö eri tilanteissa. Se vahvistaa oppilaiden kielitietoisuutta ja eri kielten rinnakkaista käyttöä sekä monilukutaidon kehittymistä. Oppilaat oppivat tekemään havaintoja erikielisistä teksteistä ja vuorovaikutuksen käytänteistä, käyttämään kielitiedon käsitteitä tekstien tulkinnassa ja hyödyntämään erilaisia tapoja oppia kieliä. Oppilaat käyttävät eri kielten taitoaan kaiken oppimisen tukena eri oppiaineissa. Oppilaita ohjataan lukemaan kielitaidolleen sopivia tekstejä ja hankkimaan opiskelussa tarvittavaa tietoa eri kielillä.

Oppilaita ohjataan tiedostamaan sekä omaa että muiden kielellisten ja kulttuuristen identiteettien monikerroksisuutta. Myös vähemmistökielten ja uhanalaisten kielten merkitys tuodaan esiin opetuksessa. Opetus tukee oppilaiden monikielisyyttä hyödyntämällä kaikkia, myös oppilaiden vapaa-ajalla käyttämiä kieliä. Opetus vahvistaa oppilaiden luottamusta omiin kykyihinsä oppia kieliä ja käyttää vähäistäkin kielitaitoaan rohkeasti. Kielikasvatus edellyttää eri oppiaineiden yhteistyötä.

Oppiaineen tehtävä

Kieli on oppimisen ja ajattelun edellytys. Kieli on mukana kaikessa koulun toiminnassa, ja jokainen opettaja on kielen opettaja. Kielten opiskelu edistää ajattelutaitojen kehittymistä. Saamen kielen opiskelu antaa aineksia monikielisen ja -kulttuurisen identiteetin muodostumiselle ja arvostamiselle. Sanavaraston ja rakenteiden karttuessa myös vuorovaikutus- ja tiedonhankintataidot kehittyvät. Kielten opiskelussa on runsaasti sijaa ilolle, leikillisyydelle ja luovuudelle.

Saamen kieltenopetus on osa kielikasvatusta ja johdatusta kielitietoisuuteen. Oppilaissa herätetään kiinnostus saamelaisalueen (Suomi, Ruotsi, Norja ja Venäjä) kielelliseen ja kulttuuriseen moninaisuuteen ja heitä rohkaistaan viestimään autenttisissa ympäristöissä. Koulussa ohjataan arvostamaan eri saamen kieliä, niiden puhujia ja erilaisia kulttuureita.

Kielten opiskelu valmistaa oppilaita suunnitelmalliseen ja luovaan työskentelyyn erilaisissa kokoonpanoissa. Oppilaille ja oppilasryhmille luodaan mahdollisuuksia verkostoitumiseen ja yhteydenpitoon ihmisten kanssa myös eri puolilla saamelaisaluetta ja maailmaa. Tieto- ja viestintäteknologia tarjoaa yhden luontevan mahdollisuuden toteuttaa kieltenopetusta autenttisista tilanteista ja oppilaiden viestintätarpeista lähtien. Opetus antaa myös valmiuksia osallisuuteen ja aktiiviseen vaikuttamiseen kansainvälisessä maailmassa.

Opetus vahvistaa oppilaiden luottamusta omiin kykyihinsä oppia kieliä ja käyttää niitä rohkeasti. Oppilaille annetaan mahdollisuus edetä yksilöllisesti ja saada tarpeen mukaan tukea oppimiselleen. Opetus järjestetään niin, että myös muita nopeammin etenevät tai kieltä entuudestaan osaavat voivat edistyä.

Kielten opetuksessa kehitetään monilukutaitoa ja käsitellään erilaisia tekstejä. Lasten ja nuorten erilaiset kiinnostuksen kohteet otetaan huomioon tekstien valinnassa. Opetuksessa luodaan siltoja myös eri saamen kielten välille sekä oppilaiden vapaa-ajan kielenkäyttöön. Oppilaita ohjataan hakemaan osaamillaan saamen kielillä tietoa. Inarin kunnassa saamen kielen A2-opppimäärän opetusta annetaan vuosiluokilla 3-6 kaksi vuosiviikkotuntia.

Saamen kielen A2-oppimäärän opetuksen tavoitteet 3. vuosiluokalla

- T1 ohjata oppilasta havaitsemaan lähiympäristön, saamelaisalueen, Suomen ja Pohjoismaiden kielellinen ja kulttuurinen runsaus, ja herättää oppilaassa kiinnostusta hänen omaa kieli- ja kulttuuritaustaansa kohtaan (L2)
- T2 motivoida oppilasta arvostamaan saamen kielten asemaa alkuperäiskansan kielinä sekä tutustuttaa oppilasta paikalliseen, elävään saamelaiskulttuuriin (L2, L7)
- T5 tutustua yhdessä opetuksen tavoitteisiin ja luoda salliva opiskeluilmapiiri, jossa tärkeintä on viestin välittyminen sekä kannustava yhdessä oppiminen (L1, L7)
- T6 ohjata oppilasta ottamaan vastuuta omasta kielenopiskelustaan ja kannustaa harjaannuttamaan kielitaitoaan rohkeasti ja myös tieto- ja viestintäteknologiaa käyttäen sekä kokeilemaan, millaiset tavat oppia kieliä sopivat hänelle parhaiten (L5, L6)
- T7 järjestää oppilaalle tilaisuuksia harjoitella eri viestintäkanavia käyttäen suullista ja kirjallista viestintää ja vuorovaikutusta (L2, L4, L5, L7)
- T8 tukea oppilasta kielellisten viestintästrategioiden käytössä (L2, L4)
- T9 auttaa oppilasta laajentamaan kohteliaaseen kielenkäyttöön kuuluvien ilmausten tuntemustaan (L2, L4)
- T10 rohkaista oppilasta tulkitsemaan ikätasolleen sopivia ja itseään kiinnostavia puhuttuja ja kirjoitettuja tekstejä (L4)
- T11 tarjota oppilaalle runsaasti tilaisuuksia harjoitella ikätasolle sopivaa pienimuotoista puhumista ja kirjoittamista kiinnittäen huomiota myös ääntämiseen ja tekstin sisällön kannalta oleellisimpiin rakenteisiin (L3, L4, L5, L7)

Saamen kielen A2-oppimäärän opetuksen tavoitteet 4. vuosiluokalla

- T1 ohjata oppilasta havaitsemaan lähiympäristön, saamelaisalueen, Suomen ja Pohjoismaiden kielellinen ja kulttuurinen runsaus, ja herättää oppilaassa kiinnostusta hänen omaa kieli- ja kulttuuritaustaansa kohtaan (L2)
- T2 motivoida oppilasta arvostamaan saamen kielten asemaa alkuperäiskansan kielinä sekä tutustuttaa oppilasta paikalliseen, elävään saamelaiskulttuuriin (L2, L7)
- T3 ohjata oppilasta havaitsemaan kieliä yhdistäviä ja erottavia ilmiöitä sekä tukea oppilaan kielellisen uteliaisuuden ja päättelykyvyn kehittymistä (L1, L4)
- T4 ohjata oppilasta löytämään saamenkielistä aineistoa (L2, L3)
- T5 tutustua yhdessä opetuksen tavoitteisiin ja luoda salliva opiskeluilmapiiri, jossa tärkeintä on viestin välittyminen sekä kannustava yhdessä oppiminen (L1, L7)
- T6 ohjata oppilasta ottamaan vastuuta omasta kielenopiskelustaan ja kannustaa harjaannuttamaan kielitaitoaan rohkeasti ja myös tieto- ja viestintäteknologiaa käyttäen sekä kokeilemaan, millaiset tavat oppia kieliä sopivat hänelle parhaiten (L5, L6)

- T8 tukea oppilasta kielellisten viestintästrategioiden käytössä (L2, L4)
- T9 auttaa oppilasta laajentamaan kohteliaaseen kielenkäyttöön kuuluvien ilmausten tuntemustaan (L2, L4)
- T11 tarjota oppilaalle runsaasti tilaisuuksia harjoitella ikätasolle sopivaa pienimuotoista puhumista ja kirjoittamista kiinnittäen huomiota myös ääntämiseen ja tekstin sisällön kannalta oleellisimpiin rakenteisiin (L3, L4, L5, L7)

Saamen kielen A2-oppimäärän opetuksen tavoitteet 5. vuosiluokalla

- T1 ohjata oppilasta havaitsemaan lähiympäristön, saamelaisalueen, Suomen ja Pohjoismaiden kielellinen ja kulttuurinen runsaus, ja herättää oppilaassa kiinnostusta hänen omaa kieli- ja kulttuuritaustaansa kohtaan (L2)
- T2 motivoida oppilasta arvostamaan saamen kielten asemaa alkuperäiskansan kielinä sekä tutustuttaa oppilasta paikalliseen, elävään saamelaiskulttuuriin (L2, L7)
- T3 ohjata oppilasta havaitsemaan kieliä yhdistäviä ja erottavia ilmiöitä sekä tukea oppilaan kielellisen uteliaisuuden ja päättelykyvyn kehittymistä (L1, L4)
- T4 ohjata oppilasta löytämään saamenkielistä aineistoa (L2, L3)
- T5 tutustua yhdessä opetuksen tavoitteisiin ja luoda salliva opiskeluilmapiiri, jossa tärkeintä on viestin välittyminen sekä kannustava yhdessä oppiminen (L1, L7)
- T6 ohjata oppilasta ottamaan vastuuta omasta kielenopiskelustaan ja kannustaa harjaannuttamaan kielitaitoaan rohkeasti ja myös tieto- ja viestintäteknologiaa käyttäen sekä kokeilemaan, millaiset tavat oppia kieliä sopivat hänelle parhaiten (L5, L6)
- T7 järjestää oppilaalle tilaisuuksia harjoitella eri viestintäkanavia käyttäen suullista ja kirjallista viestintää ja vuorovaikutusta (L2, L4, L5, L7)
- T8 tukea oppilasta kielellisten viestintästrategioiden käytössä (L2, L4)
- T9 auttaa oppilasta laajentamaan kohteliaaseen kielenkäyttöön kuuluvien ilmausten tuntemustaan (L2, L4)
- T10 rohkaista oppilasta tulkitsemaan ikätasolleen sopivia ja itseään kiinnostavia puhuttuja ja kirjoitettuja tekstejä (L4)
- T11 tarjota oppilaalle runsaasti tilaisuuksia harjoitella ikätasolle sopivaa pienimuotoista puhumista ja kirjoittamista kiinnittäen huomiota myös ääntämiseen ja tekstin sisällön kannalta oleellisimpiin rakenteisiin (L3, L4, L5, L7)

Saamen kielen A2-oppimäärän opetuksen tavoitteet 6. vuosiluokalla

- T1 ohjata oppilasta havaitsemaan lähiympäristön, saamelaisalueen, Suomen ja Pohjoismaiden kielellinen ja kulttuurinen runsaus, ja herättää oppilaassa kiinnostusta hänen omaa kieli- ja kulttuuritaustaansa kohtaan (L2)
- T2 motivoida oppilasta arvostamaan saamen kielten asemaa alkuperäiskansan kielinä sekä tutustuttaa oppilasta paikalliseen, elävään saamelaiskulttuuriin (L2, L7)
- T3 ohjata oppilasta havaitsemaan kieliä yhdistäviä ja erottavia ilmiöitä sekä tukea oppilaan kielellisen uteliaisuuden ja päättelykyvyn kehittymistä (L1, L4)
- T4 ohjata oppilasta löytämään saamenkielistä aineistoa (L2, L3)

- T5 tutustua yhdessä opetuksen tavoitteisiin ja luoda salliva opiskeluilmapiiri, jossa tärkeintä on viestin välittyminen sekä kannustava yhdessä oppiminen (L1, L7)
- T6 ohjata oppilasta ottamaan vastuuta omasta kielenopiskelustaan ja kannustaa harjaannuttamaan kielitaitoaan rohkeasti ja myös tieto- ja viestintäteknologiaa käyttäen sekä kokeilemaan, millaiset tavat oppia kieliä sopivat hänelle parhaiten (L5, L6)
- T7 järjestää oppilaalle tilaisuuksia harjoitella eri viestintäkanavia käyttäen suullista ja kirjallista viestintää ja vuorovaikutusta (L2, L4, L5, L7)
- T8 tukea oppilasta kielellisten viestintästrategioiden käytössä (L2, L4)
- T9 auttaa oppilasta laajentamaan kohteliaaseen kielenkäyttöön kuuluvien ilmausten tuntemustaan (L2, L4)
- T10 rohkaista oppilasta tulkitsemaan ikätasolleen sopivia ja itseään kiinnostavia puhuttuja ja kirjoitettuja tekstejä (L4)
- T11 tarjota oppilaalle runsaasti tilaisuuksia harjoitella ikätasolle sopivaa pienimuotoista puhumista ja kirjoittamista kiinnittäen huomiota myös ääntämiseen ja tekstin sisällön kannalta oleellisimpiin rakenteisiin (L3, L4, L5, L7)

Saamen kielen A2-oppimäärän opetuksen tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet vuosiluokilla 3-6

S1 Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen: Tutustutaan saamen kieliä sekä suomen kieltä ja joitakin muita suomalais-ugrilaisia kieliä yhdistäviin keskeisiin piirteisiin. Keskustellaan kielten sukulaisuussuhteista erityisesti luokassa tai koulussa puhuttujen tai opiskeltujen kielten osalta. Pohditaan omaa kieli- ja kulttuuritaustaa. Hankitaan tietoa saamen kielten puhuma-alueesta ja saamen kielten asemasta. Tutustutaan paikalliseen saamelaiskulttuuriin. Kiinnitetään huomiota siihen, mikä on yhteistä kaikille kielille ja miten voi toimia, jos osaa kieltä vain vähän. Harjoitellaan arvostavaa kielenkäyttöä vuorovaikutustilanteissa.

S2 Kielenopiskelutaidot: Opetellaan suunnittelemaan toimintaa yhdessä, antamaan ja ottamaan vastaan palautetta ja ottamaan vastuuta. Opetellaan tehokkaita kielenopiskelutapoja, kuten uusien sanojen ja rakenteiden aktiivista käyttöä omissa ilmaisuissa, muistiinpainamiskeinoja ja tuntemattoman sanan merkityksen päättelemistä asiayhteydestä. Totutellaan arvioimaan omaa kielitaitoa esimerkiksi Eurooppalaista kielisalkkua käyttäen. Ohjataan oppilaita huomaamaan saamenkielinen kieliympäristö.

S3 Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa, taito tulkita tekstiä, taito tuottaa tekstiä: Opetellaan kuulemaan, puhumaan, lukemaan ja kirjoittamaan saamen kieltä monenlaisista aiheista. Keskeisiä aiheita ovat minä itse, perheeni, ystäväni, koulu, harrastukset ja vapaa-ajan vietto sekä elämä saamenkielisessä ympäristössä. Lisäksi valitaan aiheita yhdessä. Sisältöjen valinnassa lähtökohtana on oppilaiden jokapäiväinen elämänpiiri, kiinnostuksen kohteet ja ajankohtaisuus, näkökulmana minä ja me Suomessa sekä saamen kielen puhuma-alueella ja saamelaisten kotiseutualueella. Valitaan erilaisia kielenkäyttötarkoituksia, kuten esimerkiksi tervehtiminen ja avun pyytäminen tai mielipiteen ilmaiseminen. Sanastoa ja rakenteita opetellaan monenlaisten tekstien, kuten pienten tarinoiden, näytelmien, haastattelujen ja sanoitusten yhteydessä. Tarjotaan mahdollisuuksia harjoitella vaativampia kielenkäyttötilanteita. Opetellaan löytämään saamenkielistä aineistoa. Havainnoidaan ja harjoitellaan runsaasti ääntämistä ja puhumista.

Saamen kielen A2-oppimäärän sisällöt 3. vuosiluokalla

S1 Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen

- saamelainen käsityöaskartelu eri materiaaleja käyttäen
- saamelainen perinteinen musiikki: joiku/leu'ddi/liđve ja saamelainen nykymusiikki sekä taide
- saamelainen kertomaperinne ja mytologia, sadut, kertomukset, runot, hokemat, omat kuvakertomukset, sarjakuvat, joiut ja laulut
- osallistuminen mahdollisuuksien mukaan saamelaisnuorten taidetapahtumaan ja muihin saamelaislapsille ja -nuorille tarkoitettuihin kulttuuritapahtumiin
- harjoitellaan arvostavaa kielenkäyttöä vuorovaikutustilanteissa

S2 Kielenopiskelutaidot

- opetellaan suunnittelemaan toimintaa yhdessä
- opetellaan antamaan ja ottamaan vastaan palautetta
- opetellaan ottamaan vastuuta omasta opiskelustaan
- opetellaan sanakirjan käyttöä

S3 Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa, taito tulkita tekstiä, taito tuottaa tekstiä

- opetellaan kuulemaan, puhumaan, lukemaan ja kirjoittamaan saamen kieltä

Aihepiirit:

- perhe, sukulaiset, ystävät, kotiseutu, lemmikkieläimet, lähiympäristö
- koulu ja oppiaineet
- opetellaan ja tarkastellaan saamelaisalueen paikkakuntia
- tunteiden ilmaisu esim. iloinen, onnellinen, surullinen jne.
- vuorokausi: aamu, aamupäivä, keskipäivä, iltapäivä, ilta, yö
- kellonajat, viikonpäivät, kuukaudet, vuodenajat
- kiitos, anteeksi ja kohteliaisuudet
- vaatteet
- ruoka
- kauppaleikit
- aihepiirejä voidaan ottaa myös mm. ympäristötiedon opetussuunnitelmasta

Kielentuntemus

- viestinnän kannalta keskeinen kielioppi: substantiivi (yksikkö ja monikko), adjektiivi perusmuodossaan, verbit
- pronominit yks. 1., 2. ja 3. pers. ja mon. 1. pers.
- aikamuodoista preesens
- yksinkertaisten lauseiden tuottaminen
- kortin kirjoittaminen

Saamen kielen A2-oppimäärän sisällöt 4. vuosiluokalla

S1 Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen

- saamelainen käsityöaskartelu eri materiaaleja käyttäen ja huomioiden eri seutujen erityispiirteitä saamelaisessa käsityössä
- Saamelainen perinteinen musiikki: joiku/leu'ddi/liđve ja saamelainen nykymusiikki sekä taide
- Saamelainen kertomaperinne ja mytologia, sadut, kertomukset, runot, hokemat, omat kuvakertomukset, sarjakuvat, joiut ja laulut
- opitaan tuntemaan saamelaista kieli- ja asuma-aluetta sekä saamelaista elämänmuotoa ja kulttuuria
- osallistuminen mahdollisuuksien mukaan saamelaisnuorten taidetapahtumaan ja muihin saamelaislapsille - ja nuorille tarkoitettuihin kulttuuritapahtumiin
- harjoitellaan arvostavaa kielenkäyttöä vuorovaikutustilanteissa

S2 Kielenopiskelutaidot

- opetellaan suunnittelemaan toimintaa yhdessä, antamaan ja ottamaan vastaan palautetta ja ottamaan vastuuta omasta opiskelustaan
- opetellaan tehokkaita kielenopiskelutapoja, kuten uusien sanojen ja rakenteiden aktiivista käyttöä omissa ilmaisuissa
- opetellaan tehokkaita muistiinpainamiskeinoja
- opetellaan tuntemattoman sanan merkityksen päättelemistä asiayhteydestä
- opetellaan sanakirjan käyttöä
- ohjataan oppilaita huomaamaan saamenkielinen kieliympäristö

S3 Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa, taito tulkita tekstiä, taito tuottaa tekstiä

- opetellaan kuulemaan, puhumaan, lukemaan ja kirjoittamaan saamen kieltä

Aihepiirit:

- opetellaan ja tarkastellaan saamelaisalueen paikkakuntia
- sääilmaukset ja sääilmiöt
- kehonosat
- tunteiden ilmaisu esim. iloinen, onnellinen, surullinen jne.
- kellonajat, viikonpäivät, kuukaudet, vuodenajat
- kiitos, anteeksi ja kohteliaisuudet
- vaatteet
- ruoka
- harrastukset
- aihepiirejä voidaan ottaa myös mm. ympäristötiedon opetussuunnitelmasta

Kielentuntemus

- alustava tutustuminen astevaihteluun
- uutena pronominit kaks. ja mon. 1., 2. ja 3. pers.
- adjektiivit: attribuutti
- sijamuodot: nominatiivi, lokatiivi, akkusatiivi
- lauseenmuodostus
- kirjeen tai lyhyen tekstin kirjoittaminen

Saamen kielen A2-oppimäärän sisällöt 5. vuosiluokalla

S1 Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen

- saamelainen käsityö eri materiaaleja käyttäen ja huomioiden eri seutujen erityispiirteitä saamelaisessa käsityössä
- saamelainen perinteinen musiikki: joiku/leu'ddi/liđve ja saamelainen nykymusiikki ja taide
- saamelainen kertomaperinne ja mytologia: kertomukset, runot, trailerit, sarjakuvat elokuvat, draama, joiut ja laulut
- saamelaiset alkuperäiskansana
- saamelaisten historia
- kiinnitetään huomiota siihen, mikä on yhteistä kaikille kielille ja miten voi toimia, jos osaa kieltä vain vähän
- harjoitellaan arvostavaa kielenkäyttöä vuorovaikutustilanteissa

S2 Kielenopiskelutaidot

- suunnitellaan toimintaa yhdessä
- annetaan ja otetaan vastaan palautetta
- opetellaan ottamaan vastuuta omasta opiskelustaan
- opetellaan tehokkaita kielenopiskelutapoja, kuten uusien sanojen ja rakenteiden aktiivista käyttöä omissa ilmaisuissa
- opetellaan tehokkaita muistiinpainamiskeinoja
- opetellaan tuntemattoman sanan merkityksen päättelemistä asiayhteydestä
- opetellaan sanakirjan käyttöä
- ohjataan oppilaita huomaamaan saamenkielinen kieliympäristö

S3 Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa, taito tulkita tekstiä, taito tuottaa tekstiä

- opetellaan kuulemaan, puhumaan, lukemaan ja kirjoittamaan saamen kieltä

Aihepiirit:

- kerrataan perhe, sukulaiset, ystävät, kotiseutu, lemmikkieläimet, lähiympäristö
- asuminen, kotityöt
- Pohjoismaat ja saamenkielisten kaupunkien ja paikkojen nimet

- mallitetut keskustelut
- kehonosat
- kiitos, anteeksi ja kohteliaisuudet
- liikenne
- kaupassa asiointi
- avun pyytäminen ja mielipiteen ilmaiseminen

Kielentuntemus

- aikamuodoista imperfekti
- sijamuodoista uutena illatiivi
- relatiivipronominit: gii, mii
- lauseenmuodostus
- adjektiivi: attribuutti ja predikatiivi
- adjektiivit: komparatiivi, superlatiivi
- kieltomuodot
- tekstin kirjoittaminen

Saamen kielen A2-oppimäärän sisällöt 6. vuosiluokalla

S1 Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen

- saamelainen käsityö eri materiaaleja käyttäen ja huomioiden eri seutujen erityispiirteitä saamelaisessa käsityössä
- Saamelainen perinteinen musiikki: joiku/leu'ddi/liđve ja saamelainen nykymusiikki sekä taide
- Saamelainen kertomaperinne ja mytologia, kertomukset, sadut, runot, trailerit, sarjakuvat, elokuvat, draama, joiut ja laulut
- saamelaiset alkuperäiskansana
- maailman alkuperäiskansoja
- saamelaisten historia
- kiinnitetään huomiota siihen, mikä on yhteistä kaikille kielille ja miten voi toimia, jos osaa kieltä vain vähän
- harjoitellaan arvostavaa kielenkäyttöä vuorovaikutustilanteissa

S2 Kielenopiskelutaidot

- suunnitellaan toimintaa yhdessä
- annetaan ja otetaan vastaan palautetta
- otetaan vastuuta omasta opiskelustaan
- opetellaan ja harjoitellaan tehokkaita kielenopiskelutapoja, kuten uusien sanojen ja rakenteiden aktiivista käyttöä omissa ilmaisuissa
- opetellaan tehokkaita muistiinpainamiskeinoja
- opetellaan tuntemattoman sanan merkityksen päättelemistä asiayhteydestä

- opetellaan sanakirjan käyttöä
- ohjataan oppilaita huomaamaan saamenkielinen kieliympäristö
- totutellaan arvioimaan omaa kielitaitoa esimerkiksi Eurooppalaista kielisalkkua käyttäen

S3 Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa, taito tulkita tekstiä, taito tuottaa tekstiä

- opetellaan kuulemaan, puhumaan, lukemaan ja kirjoittamaan saamen kieltä

Aihepiirit:
- syvennetään perhe- ja sukusanastoa
- asuminen, kotityöt
- ruoka
- koulu, oppiaineet
- kerrataan saamelaisalueen paikkakuntia
- Pohjoismaat ja saamenkielisten kaupunkien ja paikkojen nimet
- mallitetut keskustelut
- itsestä huolehtimisen taidot
- harjoitellaan tunteiden ilmaisua erilaisissa vuorovaikutustilanteissa
- kiitos, anteeksi ja kohteliaisuudet
- ajanilmaisut
- vaatteet
- asiointi erilaisissa palveluissa (esimerkiksi lääkäri, pankki, kampaaja)
- harrastukset ja vapaa-aika
- ammatit
- mielipiteen ilmaiseminen keskusteluissa

Kielentuntemus

- sijamuodoista komitatiivi uutena
- imperfektin kertaus
- nominien taivutus
- tekstin kirjoittaminen

Saamen kielen A-oppimäärän oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet vuosiluokilla 3-6

Tavoitteena on, että kielenkäyttö olisi mahdollisimman asianmukaista, luonnollista ja oppilaille merkityksellistä. Työskentelyssä korostuu pari- ja pienryhmätyö sekä yhdessä oppiminen erityyppisissä oppimisympäristöissä. Monikielisyys- ja kielikasvatuksen tavoitteiden saavuttamiseksi tarvitaan opettajien yhteistyötä. Leikin, laulun, pelillisyyden ja draaman avulla oppilaat saavat mahdollisuuden kokeilla kasvavaa kielitaitoaan ja käsitellä myös asenteita. Opetuksessa käytetään monipuolisesti eri viestintäkanavia ja -välineitä. Oppilaita ohjataan aktiiviseen toimijuuteen ja

itsenäiseen vastuunottoon omasta oppimisestaan Eurooppalaisen kielisalkun tai vastaavan työvälineen avulla. Oppilaat tutustuvat ympäröivän yhteisön monikielisyyteen ja -kulttuurisuuteen kotikansainvälisyyden avulla. Heille tarjotaan myös mahdollisuuksia harjoitella kansainvälistä yhteydenpitoa. Saamen kieltä käytetään aina kun se on mahdollista.

Saamen kielen opetuksen työtapojen valinnassa lähtökohtana ovat opetussuunnitelman perusteiden tavoitteet, opetussuunnitelman perusteissa esitellyt ajattelun taitojen ja menetelmien keskeiset sisällöt, oppilaat (kehitysvaihe, erilaisuus, luokkayhteisö, yhdysluokka), oppilaskeskeisyys ja toiminnallisuus, tarkoituksenmukaisuus aiheen kannalta, saatavissa olevan oppimateriaalin tarjoamat ideat ja tuki sekä paikallisen materiaalin käyttömahdollisuudet.

Tunneilla käytetään vaihtelevasti erilaisia työtapoja. Samalla tunnilla voidaan käyttää useampaakin eri työtapaa. Työtapoina voidaan käyttää esimerkiksi:

- ongelmakeskeinen opetus
- itsenäinen opiskelu
- mallintaminen
- tvt:n hyödyntäminen opetuksessa (erilaisia tvt-välineitä ja ohjelmia käyttäen)
- työpistetyöskentely
- toiminnalliset tehtävät ja yhteistoiminnalliset tehtävät
- parityöt, projektityöt, ryhmätyöt
- luokittelu, käsitekartta
- tarinat, pelit ja leikit
- pienimuotoiset tutkimustehtävät
- opettajajohtoinen kyselevä opetus

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki saamen kielen A2-oppimäärässä vuosiluokilla 3-6

Oppilaita ohjataan käyttämään kielitaitoaan rohkeasti. Runsas viestinnällinen harjoittelu tukee oppilaiden kielitaidon kehittymistä. Oppilaita kannustetaan opiskelemaan myös muita koulun tarjoamia kieliä. Oppilaille, joilla on kieliin liittyviä oppimisvaikeuksia, tarjotaan tukea. Opetus suunnitellaan niin, että se tarjoaa haasteita myös muita nopeammin edistyville tai kieltä entuudestaan osaaville oppilaille.

Oppilaan oppimisen arviointi saamen kielen A-oppimäärässä vuosiluokilla 3-6

Arviointi on luonteeltaan kannustavaa ja antaa oppilaille mahdollisuuden painottaa itselleen luontevia ilmaisumuotoja. Monipuolinen arviointi tarjoaa mahdollisuuksia osoittaa osaamistaan myös oppilaille, joilla on kieleen liittyviä oppimisvaikeuksia tai joilla on muulla tavoin kielellisesti erilaiset lähtökohdat. Arvioinnissa välineenä voidaan käyttää esimerkiksi Eurooppalaista kielisalkkua.

Saamen kielen sanallista arviota tai arvosanaa antaessaan opettaja arvioi oppilaiden osaamista suhteessa paikallisessa opetussuunnitelmassa asetettuihin tavoitteisiin. Määritellessään osaamisen tasoa 6. vuosiluokan lukuvuositodistusta varten opettaja käyttää saamen kielen A-oppimäärän valtakunnallisia arviointikriteereitä. Opinnoissa edistymisen kannalta on keskeistä, että oppimista

arvioidaan monin eri tavoin, myös itse- ja vertaisarvioinnin keinoin, ja että arviointi kohdistuu kaikkiin arvioitaviin tavoitteisiin. Arvioinnissa otetaan huomioon kaikki kielitaidon osa-alueet. Niiden arviointi perustuu Eurooppalaiseen viitekehykseen ja sen pohjalta laadittuun suomalaiseen sovellukseen.

Arviointikriteerit 6. vuosiluokan päätteeksi hyvää osaamista kuvaavaa sanallista arviota ja arvosanaa kahdeksan varten:

Opetuksen tavoite	Sisältö-alueet	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Hyvä/arvosanan kahdeksan osaaminen
Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen			
T1 virittää oppilaan kiinnostus lähiympäristön, saamelaisalueen, Suomen ja Pohjoismaiden kielellistä ja kulttuurista runsautta kohtaan ja herättää oppilaassa kiinnostusta hänen omaa kieli- ja kulttuuritaustaansa kohtaan	S1		Ei käytetä arvosanan muodostamisen perusteena. Oppilasta ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.
T2 motivoida oppilasta arvostamaan saamen kielten asemaa alkuperäiskansan kielinä sekä tutustuttaa oppilasta paikalliseen, elävään saamelaiskulttuuriin	S1	Saamen kielten merkityksen hahmottaminen	Oppilas osaa kertoa, miksi Suomessa puhutaan saamea ja tuntee saamen kielten moninaisuutta
T3 ohjata oppilasta havaitsemaan kieliä yhdistäviä ja erottavia ilmiöitä sekä tukea oppilaan kielellisen uteliaisuuden ja päättelykyvyn kehittymistä	S2	Kielellinen päättely	Oppilas osaa tehdä havaintoja saamen kielen ja äidinkielensä tai muun osaamansa kielen rakenteellisista, sanastollisista tai muista eroista ja yhtäläisyyksistä.
T4 ohjata oppilasta löytämään kohdekielistä aineistoa	S1	Kohdekielisen aineiston löytäminen	Oppilas osaa kertoa, missä saamen kieltä voi nähdä tai kuulla.
Kielenopiskelutaidot			
T5 tutustua yhdessä opetuksen tavoitteisiin ja luoda	S2	Tietoisuus tavoitteista ja toiminta ryhmässä	Oppilas osaa kuvata opiskelun tavoitteita ja osallistuu ryhmän yhteisten tehtävien tekoon.

salliva opiskeluilmapiiri, jossa tärkeintä on viestin välittyminen sekä kannustava yhdessä oppiminen			
T6 ohjata oppilasta ottamaan vastuuta omasta kielenopiskelustaan ja kannustaa harjaannuttamaan kielitaitoaan rohkeasti ja myös tieto- ja viestintä teknologiaa käyttäen sekä kokeilemaan, millaiset tavat oppia kieliä sopivat hänelle parhaiten	S2	Opiskelutavoitteiden asettaminen ja opiskelutottumusten löytäminen	Oppilas asettaa tavoitteita kielenopiskelulleen, harjoittelee erilaisia tapoja opiskella kieliä käyttäen myös tieto- ja viestintäteknologiaa sekä harjaannuttaa ja arvioi taitojaan
Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuoro-vaikutustilanteissa			**Taitotaso A1.3**
T7järjestää oppilaalle tilaisuuksia harjoitella eri viestintäkanavia käyttäen suullista ja kirjallista viestintää ja vuorovaikutusta	S3	Vuorovaikutus erilaisissa tilanteissa	Oppilas selviytyy monista rutiininomaisista viestintätilanteista tukeutuen joskus viestintäkumppaniin.
T8 tukea oppilasta kielellisten viestintästrategioiden käytössä	S3	Viestintästrategioiden käyttö	Oppilas osallistuu viestintään, mutta tarvitsee vielä usein apukeinoja. Oppilas osaa reagoida suppein sanallisin ilmauksin, pienin elein (esim. nyökkäämällä), äännähdyksin, tai muunlaisella minimipalautteella. Oppilas joutuu pyytämään selvennystä tai toistoa hyvin usein.
T9 auttaa oppilasta laajentamaan kohteliaaseen kielenkäyttöön kuuluvien ilmausten tuntemustaan	S3	Viestinnän kulttuurinen sopivuus	Oppilas osaa käyttää yleisimpiä kohteliaaseen kielenkäyttöön kuuluvia ilmauksia monissa rutiininomaisissa sosiaalisissa tilanteissa.
Kehittyvä kielitaito, taito tulkita tekstejä			**Taitotaso A1.3**
T10 rohkaista oppilasta tulkitsemaan ikätasolleen sopivia ja itseään kiinnostavia	S3	Tekstien tulkintataidot	Oppilas ymmärtää yksinkertaista, tuttua sanastoa ja ilmaisuja sisältävää kirjoitettua tekstiä ja hidasta puhetta asiayhteyden tukemana. Oppilas pystyy löytämään tarvitsemansa yksinkertaisen tiedon lyhyestä tekstistä.

puhuttuja ja kirjoitettuja tekstejä			
Kehittyvä kielitaito, taito tuottaa tekstejä			**Taitotaso A1.2**
T11 tarjota oppilaalle runsaasti tilaisuuksia harjoitella ikätasolle sopivaa pienimuotoista puhumista ja kirjoittamista kiinnittäen huomiota myös ääntämiseen ja tekstin sisällön kannalta oleellisimpiin rakenteisiin	S3	Tekstien tuottamistaidot	Oppilas pystyy kertomaan joistakin tutuista ja itselleen tärkeistä asioista käyttäen suppeaa ilmaisuvarastoa ja kirjoittaa muutaman lyhyen lauseen harjoitelluista aiheista. Oppilas ääntää useimmat harjoitellut ilmaisut ymmärrettävästi. Oppilas hallitsee hyvin suppean perussanaston muutaman tilannesidonnaisen ilmauksen ja peruskieliopin aineksia.

14.8 YMPÄRISTÖOPPI

Oppiaineen tehtävä

Ympäristöoppi on biologian, maantiedon, fysiikan, kemian ja terveystiedon tiedonaloista koostuva integroitu oppiaine, jonka opetukseen sisältyy kestävän kehityksen näkökulma. Ympäristöopissa yhdistyy sekä luonnon- että ihmistieteellisiä näkökulmia. Ympäristöopissa oppilaat nähdään osana ympäristöä, jossa he elävät. Lähtökohtana on luonnon kunnioittaminen ja ihmisoikeuksien mukainen arvokas elämä.

Ympäristöopin opetus tukee oppilaiden ympäristösuhteen rakentumista, maailmankuvan kehittymistä sekä kasvua ihmisenä. Ympäristöopin opetuksen tavoitteena on ohjata oppilaita tuntemaan ja ymmärtämään luontoa ja rakennettua ympäristöä, niiden ilmiöitä, itseään ja muita ihmisiä sekä terveyden ja hyvinvoinnin merkitystä. Ympäristöopin monitieteinen perusta edellyttää, että oppilaat harjaantuvat hankkimaan, käsittelemään, tuottamaan, esittämään, arvioimaan ja arvottamaan tietoa erilaisissa tilanteissa. Tieteellistä tietoa käytetään opetuksen perustana ja kriittisen ajattelun kehittämiseen kiinnitetään huomiota. Ympäristöopissa kiinnitetään huomiota kestävän kehityksen ekologiseen, kulttuuriseen, sosiaaliseen ja taloudelliseen ulottuvuuteen. Ympäristöopin keskeisenä tavoitteena on ohjata ymmärtämään ihmisten tekemien valintojen vaikutuksia elämälle ja ympäristölle nyt sekä tulevaisuudessa.

Ympäristöopissa rakennetaan perustaa ympäristöopin eri tiedonalojen osaamiselle. Tavoitteena on tunnistaa niiden merkitys ympäristössä, teknologiassa, jokapäiväisessä elämässä, ihmisessä ja ihmisen toiminnassa. Biologian kannalta keskeistä on oppia tuntemaan ja ymmärtämään luonnonympäristöä, ihmistä, elämää, sen kehittymistä ja reunaehtoja maapallolla. Maantiedon kannalta on tutkia omaa lähiympäristöä sekä ymmärtää erilaisia alueita maapallolla, niillä esiintyviä ilmiöitä ja alueilla asuvien ihmisten elämää. Fysiikan kannalta keskeistä on ymmärtää luonnon perusrakenteita ja ilmiöitä, ja selittää näitä ilmiöitä käyttäen myös omissa tutkimuksissa saatavaa tietoa. Kemian kannalta keskeistä on havaita erilaisia aineita ympärillämme sekä tutkia, kuvailla ja

selittää niiden ominaisuuksia, rakenteita ja niissä tapahtuvia muutoksia. Terveystiedon kannalta keskeistä on oppia ymmärtämään terveyttä tukevia ja suojaavia tekijöitä ympäristössä ja ihmisten toiminnassa, ja edistää terveyttä, hyvinvointia ja turvallisuutta tukevaa osaamista.

Opetuksen tavoitteena on herättää ja syventää oppilaiden kiinnostusta ympäristöopin eri tiedonaloja kohtaan. Yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa edistetään tarjoamalla jokaiselle oppilaalle mahdollisuuksia tutustua monipuolisesti kaikkiin ympäristöopin tiedonaloihin sekä niihin liittyvään teknologiaan ja koulutuspolkuihin. Saamelaisalueen erityispiirteet otetaan opetuksessa huomioon.

Vuosiluokilla 3-6 ympäristöopin opetus voidaan jäsentää kokonaisuuksiksi, joissa tarkastellaan ympäröivää maailmaa sekä oppilaita ja heidän toimintaansa yhteisön jäsenenä. Oppilaita ohjataan tunnistamaan omaa kasvuaan ja kehitystään. Ongelmanratkaisu- ja tutkimustehtävien avulla syvennetään kiinnostusta ympäristön ilmiöitä kohtaan. Vuosiluokkakokonaisuuden loppupuolella pohditaan myös eri tiedonalojen ominaispiirteitä.

Ympäristöopin opetuksen tavoitteet 3. vuosiluokalla

- T1 synnyttää ja ylläpitää oppilaan kiinnostusta ympäristöön ja ympäristöopin opiskeluun sekä auttaa oppilasta kokemaan kaikki ympäristöopin tiedonalat merkityksellisiksi itselleen
- T2 ohjata ja kannustaa oppilasta asettamaan omia opiskelutavoitteita ja työskentelemään pitkäjänteisesti niiden saavuttamiseksi sekä tunnistamaan omaa ympäristöopin osaamistaan (L1,L7)
- T3 tukea oppilaan ympäristötietoisuuden kehittymistä sekä ohjata oppilasta toimimaan ja vaikuttamaan lähiympäristössään ja -yhteisöissään kestävän kehityksen edistämiseksi ja arvostamaan kestävän kehityksen merkitystä itselle ja maailmalle (L3, L7)
- T4 rohkaista oppilasta muodostamaan kysymyksiä eri aihepiireistä sekä käyttämään niitä tutkimusten ja muun toiminnan lähtökohtana (L1, L7)
- T5 ohjata oppilasta suunnittelemaan ja toteuttamaan pieniä tutkimuksia, tekemään havaintoja ja mittauksia monipuolisissa oppimisympäristöissä eri aisteja ja tutkimus- ja mittausvälineitä käyttäen (L1, L5)
- T6 ohjata oppilasta tunnistamaan syy-seuraussuhteita, tekemään johtopäätöksiä tuloksistaan sekä esittämään tuloksiaan ja tutkimuksiaan eri tavoin (L1, L2, L5)
- T7 ohjata oppilasta ymmärtämään arjen teknologisten sovellusten käyttöä, merkitystä ja toimintaperiaatteita sekä innostaa oppilaita kokeilemaan, keksimään ja luomaan uutta yhdessä toimien (L2, L3, L5)
- T8 kannustaa oppilasta edistämään hyvinvointia ja turvallisuutta toiminnassaan ja lähiympäristössään ja ohjata oppilasta toimimaan turvallisesti, tarkoituksenmukaisesti, vastuullisesti ja itseään suojellen (L3)
- T9 ohjata oppilasta tutkimaan ja toimimaan sekä liikkumaan ja retkeilemään luonnossa ja rakennetussa ympäristössä (L3)
- T10 tarjota oppilaalle mahdollisuuksia harjoitella ryhmässä toimimista erilaisissa rooleissa ja vuorovaikutustilanteissa, innostaa oppilasta ilmaisemaan itseään ja kuuntelemaan muita sekä tukea oppilaan valmiuksia tunnistaa, ilmaista ja säädellä tunteitaan (L2, L3)

- T11 ohjata oppilasta käyttämään tieto- ja viestintäteknologiaa tiedon hankinnassa, käsittelyssä ja esittämisessä sekä vuorovaikutuksen välineenä vastuullisesti, turvallisesti ja ergonomisesti (L4, L5)
- T15 ohjata oppilasta luonnon tutkimiseen, eliöiden ja elinympäristöjen tunnistamiseen ja ekologiseen ajatteluun sekä ohjata oppilasta ihmisen rakenteen, elintoimintojen ja kehityksen ymmärtämiseen (L1)
- T16 ohjata oppilasta maantieteelliseen ajatteluun, hahmottamaan omaa ympäristöä ja koko maailmaa sekä harjaannuttamaan kartankäyttö- ja muita geomediataitoja (L1, L5)
- T18 ohjata oppilasta tutkimaan, kuvaamaan ja selittämään kemiallisia ilmiöitä, aineiden ominaisuuksia ja muutoksia sekä rakentamaan perustaa aineen säilymisen periaatteen ymmärtämiselle (L1)
- T19 ohjata oppilasta ymmärtämään terveyden osa-alueita, arjen terveystottumusten merkitystä sekä elämänkulkua, lapsuuden ja nuoruuden yksilöllistä kasvua ja kehitystä sekä rohkaista oppilasta harjoittelemaan ja soveltamaan terveysosaamistaan arjessa (L1, L3)

Ympäristöopin opetuksen tavoitteet 4. vuosiluokalla

- T1 synnyttää ja ylläpitää oppilaan kiinnostusta ympäristöön ja ympäristöopin opiskeluun sekä auttaa oppilasta kokemaan kaikki ympäristöopin tiedonalat merkityksellisiksi itselleen
- T2 ohjata ja kannustaa oppilasta asettamaan omia opiskelutavoitteita ja työskentelemään pitkäjänteisesti niiden saavuttamiseksi sekä tunnistamaan omaa ympäristöopin osaamistaan (L1, L7)
- T3 tukea oppilaan ympäristötietoisuuden kehittymistä sekä ohjata oppilasta toimimaan ja vaikuttamaan lähiympäristössään ja -yhteisöissään kestävän kehityksen edistämiseksi ja arvostamaan kestävän kehityksen merkitystä itselle ja maailmalle (L3, L7)
- T4 rohkaista oppilasta muodostamaan kysymyksiä eri aihepiireistä sekä käyttämään niitä tutkimusten ja muun toiminnan lähtökohtana (L1, L7)
- T5 ohjata oppilasta suunnittelemaan ja toteuttamaan pieniä tutkimuksia, tekemään havaintoja ja mittauksia monipuolisissa oppimisympäristöissä eri aisteja ja tutkimus- ja mittausvälineitä käyttäen (L1, L5)
- T6 ohjata oppilasta tunnistamaan syy-seuraussuhteita, tekemään johtopäätöksiä tuloksistaan sekä esittämään tuloksiaan ja tutkimuksiaan eri tavoin (L1, L2, L5)
- T7 ohjata oppilasta ymmärtämään arjen teknologisten sovellusten käyttöä, merkitystä ja toimintaperiaatteita sekä innostaa oppilaita kokeilemaan, keksimään ja luomaan uutta yhdessä toimien (L2, L3, L5)
- T8 kannustaa oppilasta edistämään hyvinvointia ja turvallisuutta toiminnassaan ja lähiympäristössään ja ohjata oppilasta toimimaan turvallisesti, tarkoituksenmukaisesti, vastuullisesti ja itseään suojellen (L3)
- T9 ohjata oppilasta tutkimaan ja toimimaan sekä liikkumaan ja retkeilemään luonnossa ja rakennetussa ympäristössä (L3)
- T10 tarjota oppilaalle mahdollisuuksia harjoitella ryhmässä toimimista erilaisissa rooleissa ja vuorovaikutustilanteissa, innostaa oppilasta ilmaisemaan itseään ja kuuntelemaan muita sekä tukea oppilaan valmiuksia tunnistaa, ilmaista ja säädellä tunteitaan (L2, L3)

- T11 ohjata oppilasta käyttämään tieto- ja viestintäteknologiaa tiedon hankinnassa, käsittelyssä ja esittämisessä sekä vuorovaikutuksen välineenä vastuullisesti, turvallisesti ja ergonomisesti (L4, L5)
- T12 ohjata oppilasta hahmottamaan ympäristöä, ihmisten toimintaa ja niihin liittyviä ilmiöitä ympäristöopin käsitteiden avulla sekä kehittämään käsiterakenteitaan ennakkokäsityksistä kohti käsitteiden täsmällistä käyttöä (L1)
- T13 ohjata oppilasta ymmärtämään, käyttämään ja tekemään erilaisia malleja, joiden avulla voidaan tulkita ja selittää ihmistä, ympäristöä ja niiden ilmiöitä (L1, L5)
- T14 ohjata oppilasta hankkimaan luotettavaa tietoa, ilmaisemaan perustellen erilaisia näkemyksiä sekä tulkitsemaan ja arvioimaan kriittisesti tietolähteitä ja näkökulmia (L2, L4, L5)
- T15 ohjata oppilasta luonnon tutkimiseen, eliöiden ja elinympäristöjen tunnistamiseen ja ekologiseen ajatteluun sekä ohjata oppilasta ihmisen rakenteen, elintoimintojen ja kehityksen ymmärtämiseen (L1)
- T16 ohjata oppilasta maantieteelliseen ajatteluun, hahmottamaan omaa ympäristöä ja koko maailmaa sekä harjaannuttamaan kartankäyttö- ja muita geomediataitoja (L1, L5)
- T18 ohjata oppilasta tutkimaan, kuvaamaan ja selittämään kemiallisia ilmiöitä, aineiden ominaisuuksia ja muutoksia sekä rakentamaan perustaa aineen säilymisen periaatteen ymmärtämiselle (L1)
- T19 ohjata oppilasta ymmärtämään terveyden osa-alueita, arjen terveystottumusten merkitystä sekä elämänkulkua, lapsuuden ja nuoruuden yksilöllistä kasvua ja kehitystä sekä rohkaista oppilasta harjoittelemaan ja soveltamaan terveysosaamistaan arjessa (L1, L3)

Ympäristöopin opetuksen tavoitteet 5. vuosiluokalla

- T1 synnyttää ja ylläpitää oppilaan kiinnostusta ympäristöön ja ympäristöopin opiskeluun sekä auttaa oppilasta kokemaan kaikki ympäristöopin tiedonalat merkityksellisiksi itselleen
- T2 ohjata ja kannustaa oppilasta asettamaan omia opiskelutavoitteita ja työskentelemään pitkäjänteisesti niiden saavuttamiseksi sekä tunnistamaan omaa ympäristöopin osaamistaan (L1, L7)
- T3 tukea oppilaan ympäristötietoisuuden kehittymistä sekä ohjata oppilasta toimimaan ja vaikuttamaan lähiympäristössään ja -yhteisöissään kestävän kehityksen edistämiseksi ja arvostamaan kestävän kehityksen merkitystä itselle ja maailmalle (L3, L7)
- T4 rohkaista oppilasta muodostamaan kysymyksiä eri aihepiireistä sekä käyttämään niitä tutkimusten ja muun toiminnan lähtökohtana (L1, L7)
- T5 ohjata oppilasta suunnittelemaan ja toteuttamaan pieniä tutkimuksia, tekemään havaintoja ja mittauksia monipuolisissa oppimisympäristöissä eri aisteja ja tutkimus- ja mittausvälineitä käyttäen (L1, L5)
- T6 ohjata oppilasta tunnistamaan syy-seuraussuhteita, tekemään johtopäätöksiä tuloksistaan sekä esittämään tuloksiaan ja tutkimuksiaan eri tavoin (L1, L2, L5)
- T7 ohjata oppilasta ymmärtämään arjen teknologisten sovellusten käyttöä, merkitystä ja toimintaperiaatteita sekä innostaa oppilaita kokeilemaan, keksimään ja luomaan uutta yhdessä toimien (L2, L3, L5)

- T8 kannustaa oppilasta edistämään hyvinvointia ja turvallisuutta toiminnassaan ja lähiympäristössään ja ohjata oppilasta toimimaan turvallisesti, tarkoituksenmukaisesti, vastuullisesti ja itseään suojellen (L3)
- T9 ohjata oppilasta tutkimaan ja toimimaan sekä liikkumaan ja retkeilemään luonnossa ja rakennetussa ympäristössä (L3)
- T10 tarjota oppilaalle mahdollisuuksia harjoitella ryhmässä toimimista erilaisissa rooleissa ja vuorovaikutustilanteissa, innostaa oppilasta ilmaisemaan itseään ja kuuntelemaan muita sekä tukea oppilaan valmiuksia tunnistaa, ilmaista ja säädellä tunteitaan (L2, L3)
- T11 ohjata oppilasta käyttämään tieto- ja viestintäteknologiaa tiedon hankinnassa, käsittelyssä ja esittämisessä sekä vuorovaikutuksen välineenä vastuullisesti, turvallisesti ja ergonomisesti (L4, L5)
- T12 ohjata oppilasta hahmottamaan ympäristöä, ihmisten toimintaa ja niihin liittyviä ilmiöitä ympäristöopin käsitteiden avulla sekä kehittämään käsiterakenteitaan ennakkokäsityksistä kohti käsitteiden täsmällistä käyttöä (L1)
- T13 ohjata oppilasta ymmärtämään, käyttämään ja tekemään erilaisia malleja, joiden avulla voidaan tulkita ja selittää ihmistä, ympäristöä ja niiden ilmiöitä (L1, L5)
- T14 ohjata oppilasta hankkimaan luotettavaa tietoa, ilmaisemaan perustellen erilaisia näkemyksiä sekä tulkitsemaan ja arvioimaan kriittisesti tietolähteitä ja näkökulmia (L2, L4, L5)
- T15 ohjata oppilasta luonnon tutkimiseen, eliöiden ja elinympäristöjen tunnistamiseen ja ekologiseen ajatteluun sekä ohjata oppilasta ihmisen rakenteen, elintoimintojen ja kehityksen ymmärtämiseen (L1)
- T16 ohjata oppilasta maantieteelliseen ajatteluun, hahmottamaan omaa ympäristöä ja koko maailmaa sekä harjaannuttamaan kartankäyttö- ja muita geomediataitoja (L1, L5)
- T17 ohjata oppilasta tutkimaan, kuvaamaan ja selittämään fysikaalisia ilmiöitä arjessa, luonnossa ja teknologiassa sekä rakentamaan perustaa energian säilymisen periaatteen ymmärtämiselle (L1)
- T18 ohjata oppilasta tutkimaan, kuvaamaan ja selittämään kemiallisia ilmiöitä, aineiden ominaisuuksia ja muutoksia sekä rakentamaan perustaa aineen säilymisen periaatteen ymmärtämiselle (L1)
- T19 ohjata oppilasta ymmärtämään terveyden osa-alueita, arjen terveystottumusten merkitystä sekä elämänkulkua, lapsuuden ja nuoruuden yksilöllistä kasvua ja kehitystä sekä rohkaista oppilasta harjoittelemaan ja soveltamaan terveysosaamistaan arjessa (L1, L3)

Ympäristöopin opetuksen tavoitteet 6. vuosiluokalla

- T1 synnyttää ja ylläpitää oppilaan kiinnostusta ympäristöön ja ympäristöopin opiskeluun sekä auttaa oppilasta kokemaan kaikki ympäristöopin tiedonalat merkityksellisiksi itselleen
- T2 ohjata ja kannustaa oppilasta asettamaan omia opiskelutavoitteita ja työskentelemään pitkäjänteisesti niiden saavuttamiseksi sekä tunnistamaan omaa ympäristöopin osaamistaan (L1, L7)
- T3 tukea oppilaan ympäristötietoisuuden kehittymistä sekä ohjata oppilasta toimimaan ja vaikuttamaan lähiympäristössään ja -yhteisöissään kestävän kehityksen edistämiseksi ja arvostamaan kestävän kehityksen merkitystä itselle ja maailmalle (L3, L7)

- T4 rohkaista oppilasta muodostamaan kysymyksiä eri aihepiireistä sekä käyttämään niitä tutkimusten ja muun toiminnan lähtökohtana (L1, L7)
- T5 ohjata oppilasta suunnittelemaan ja toteuttamaan pieniä tutkimuksia, tekemään havaintoja ja mittauksia monipuolisissa oppimisympäristöissä eri aisteja ja tutkimus- ja mittausvälineitä käyttäen (L1, L5)
- T6 ohjata oppilasta tunnistamaan syy-seuraussuhteita, tekemään johtopäätöksiä tuloksistaan sekä esittämään tuloksiaan ja tutkimuksiaan eri tavoin (L1, L2, L5)
- T7 ohjata oppilasta ymmärtämään arjen teknologisten sovellusten käyttöä, merkitystä ja toimintaperiaatteita sekä innostaa oppilaita kokeilemaan, keksimään ja luomaan uutta yhdessä toimien (L2, L3, L5)
- T8 kannustaa oppilasta edistämään hyvinvointia ja turvallisuutta toiminnassaan ja lähiympäristössään ja ohjata oppilasta toimimaan turvallisesti, tarkoituksenmukaisesti, vastuullisesti ja itseään suojellen (L3)
- T9 ohjata oppilasta tutkimaan ja toimimaan sekä liikkumaan ja retkeilemään luonnossa ja rakennetussa ympäristössä (L3)
- T10 tarjota oppilaalle mahdollisuuksia harjoitella ryhmässä toimimista erilaisissa rooleissa ja vuorovaikutustilanteissa, innostaa oppilasta ilmaisemaan itseään ja kuuntelemaan muita sekä tukea oppilaan valmiuksia tunnistaa, ilmaista ja säädellä tunteitaan (L2, L3)
- T11 ohjata oppilasta käyttämään tieto- ja viestintäteknologiaa tiedon hankinnassa, käsittelyssä ja esittämisessä sekä vuorovaikutuksen välineenä vastuullisesti, turvallisesti ja ergonomisesti (L4, L5)
- T12 ohjata oppilasta hahmottamaan ympäristöä, ihmisten toimintaa ja niihin liittyviä ilmiöitä ympäristöopin käsitteiden avulla sekä kehittämään käsiterakenteitaan ennakkokäsityksistä kohti käsitteiden täsmällistä käyttöä (L1)
- T13 ohjata oppilasta ymmärtämään, käyttämään ja tekemään erilaisia malleja, joiden avulla voidaan tulkita ja selittää ihmistä, ympäristöä ja niiden ilmiöitä (L1, L5)
- T14 ohjata oppilasta hankkimaan luotettavaa tietoa, ilmaisemaan perustellen erilaisia näkemyksiä sekä tulkitsemaan ja arvioimaan kriittisesti tietolähteitä ja näkökulmia (L2, L4, L5)
- T15 ohjata oppilasta luonnon tutkimiseen, eliöiden ja elinympäristöjen tunnistamiseen ja ekologiseen ajatteluun sekä ohjata oppilasta ihmisen rakenteen, elintoimintojen ja kehityksen ymmärtämiseen (L1)
- T16 ohjata oppilasta maantieteelliseen ajatteluun, hahmottamaan omaa ympäristöä ja koko maailmaa sekä harjaannuttamaan kartankäyttö- ja muita geomediataitoja (L1, L5)
- T17 ohjata oppilasta tutkimaan, kuvaamaan ja selittämään fysikaalisia ilmiöitä arjessa, luonnossa ja teknologiassa sekä rakentamaan perustaa energian säilymisen periaatteen ymmärtämiselle (L1)
- T18 ohjata oppilasta tutkimaan, kuvaamaan ja selittämään kemiallisia ilmiöitä, aineiden ominaisuuksia ja muutoksia sekä rakentamaan perustaa aineen säilymisen periaatteen ymmärtämiselle (L1)
- T19 ohjata oppilasta ymmärtämään terveyden osa-alueita, arjen terveystottumusten merkitystä sekä elämänkulkua, lapsuuden ja nuoruuden yksilöllistä kasvua ja kehitystä sekä rohkaista oppilasta harjoittelemaan ja soveltamaan terveysosaamistaan arjessa (L1, L3)

Ympäristöopin tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet vuosiluokilla 3-6

Sisällöt valitaan siten, että ne tukevat tavoitteiden saavuttamista ja hyödyntävät paikallisia mahdollisuuksia. Sisältöalueista muodostetaan kokonaisuuksia eri vuosiluokille.

S1 Minä ihmisenä:
Sisältöjä valitaan siten, että ne liittyvät ihmisen rakenteeseen ja keskeisiin elintoimintoihin sekä ihmisen kasvun ja kehityksen eri vaiheisiin. Sisällöissä kiinnitetään huomiota kehityksen ajankohtaisiin muutoksiin ja niiden yksilöllisen luonteen ymmärtämiseen. Käsitellään ikäkauden mukaisesti seksuaalista kehitystä ja ihmisen lisääntymistä. Harjoitellaan tunnistamaan oman kehon ja mielen viestejä ja tiedostamaan omia ajatuksia, tarpeita, asenteita ja arvoja. Perehdytään terveyden osa-alueisiin ja voimavaroihin, arjen terveystottumuksiin, mielenterveystaitoihin, sairauksien ehkäisyyn ja itsehoitotaitoihin. Opitaan ymmärtämään valon määrän vaikutus levon tarpeeseen ja yleiseen vireyteen. Lisäksi harjoitellaan tunteiden tunnistamista, ilmaisua ja säätelyä. Tunnistetaan omaa oppimista tukevia asioita.

S2 Arjen tilanteissa ja yhteisöissä toimiminen: Oppimistehtäviä ja sisältöjä valitaan siten, että ne liittyvät arjen tilanteissa ja yhteisöissä toimimiseen. Harjoitellaan selittämään arjen tilanteita, ilmiöitä ja teknologiaa eri tiedonalojen käsitteillä ja malleilla. Tutkitaan laitteiden toimintaperiaatteita ja erilaisia rakenteita. Harjoitellaan turvallisuuden edistämistä ja turvataitoja esimerkiksi seuraavilla osa-alueilla: liikenne-, palo-, sähköturvallisuus, tapaturmat, kylmyys, kevätauringon ja lumen silmille aiheuttamat vaarat, myrkytykset, päihteet, kiusaamisen ehkäisy, fyysinen ja henkinen koskemattomuus sekä toiminta ensiapu- ja vaaratilanteissa. Harjoitellaan toimimista erilaisissa yhteisöissä sekä pohditaan erilaisten vuorovaikutustilanteiden ja yhteisöjen merkitystä hyvinvoinnille.

S3 Löytöretkelle monimuotoiseen maailmaan: Monipuolisten alueellisten esimerkkien ja ajankohtaisten uutisten avulla hahmotetaan Suomen, Pohjois-Lapin, Pohjoismaiden, Euroopan ja muiden maanosien luonnonympäristöä ja ihmisen toimintaa. Keskeisiä näkökulmia ovat luonnon ja kulttuurien moninaisuuden arvostaminen sekä globaalin ymmärryksen vahvistaminen. Maailmankuvan ja sen alueellisen viitekehyksen rakentamisessa käytetään monipuolisesti karttoja ja muuta geomediaa. Perehdytään pohjoisen luonnon erityispiirteisiin, pohjoiseen lajistoon ja jyrkkien vuodenaikaisvaihtelujen eliöille asettamiin vaatimuksiin. Inarin Lapin ja muun saamelaisalueen luonnon erityispiirteet huomioidaan. Tutustutaan saamelaisalueen merkittäviin elinkeinoihin kuten poronhoitoon, matkailuun, metsästykseen ja kalastukseen.

S4 Ympäristön tutkiminen: Sisällöiksi valitaan omaan elinympäristöön liittyviä tutkimustehtäviä. Elinympäristössä kiinnitetään huomiota elolliseen ja elottomaan luontoon, rakennettuun ja sosiaaliseen ympäristöön sekä ympäristön ilmiöihin, materiaaleihin ja teknologisiin sovelluksiin. Tehtävien avulla harjoitellaan tutkimuksen tekemisen eri vaiheita. Tutkitaan säätä sekä maa- ja kallioperää. Tutkimalla kappaleiden liikkeiden muutoksia tutustutaan voiman käsitteeseen. Tunnistetaan eliöitä ja elinympäristöjä, laaditaan kasvio ohjatusti sekä tutkitaan kokeellisesti kasvien kasvua. Kotiseudun erilaisten ympäristöjen merkitystä havainnoidaan myös hyvinvoinnin näkökulmasta. Tutustutaan ympäristössä toimimisen oikeuksiin ja velvollisuuksiin. Korostetaan myös paikallisen luonnon esteettistä ja elämyksellistä kokemusta. Keskeinen tavoite on edistää oppilaan

oman luontosuhteen syntymistä ja kehittymistä. Pohditaan, mikä merkitys luonnolla on ollut saamelaisalueen asukkaille aikojen kuluessa. Opitaan arvostamaan esi-isiemme meille jättämää perintöä.

S5 Luonnon rakenteet, periaatteet ja kiertokulut: Erilaisten materiaalien ja aineiden avulla tarkastellaan olomuotoja ja aineiden ominaisuuksia. Palaminen, yhteyttäminen ja veden kiertokulku muodostavat pohjan aineen muutosten ja aineen säilymisen periaatteen hahmottamiselle. Lämpötilan mittaamisen, lämpöenergiaan perehtymisen ja energialajien muuntumisen avulla tutustutaan energian säilymisen periaatteeseen. Tutkitaan ääni- ja valoilmiöitä. Perehdytään lähiavaruuteen, vuodenaikoihin, päivän ja yön vaihteluun sekä maapallon rakenteeseen. Tutkitaan eliöiden ja niiden elinympäristöjen sekä ihmisen toiminnan vuorovaikutussuhteita. Tutustutaan ravintoketjuihin, eläinten ja kasvien lisääntymiseen, ravinnon tuotantoon ja ruoan reitteihin sekä metsien hyötykäyttöön - erityishuomio kohdistetaan ankaran ilmaston elämälle asettamiin reunaehtoihin.

S6 Kestävän tulevaisuuden rakentaminen: Sisältöjä valittaessa otetaan huomioon luonnon monimuotoisuuden vaaliminen, ilmastonmuutos ja sen hillitseminen, luonnonvarojen kestävä käyttö, terveyden edistäminen, oman kulttuuriperinnön vaaliminen, monikulttuurisessa maailmassa eläminen sekä ihmiskunnan globaali hyvinvointi nyt ja tulevaisuudessa. Pohditaan oman toiminnan vaikutuksia itselle, toisiin ihmisiin, eläinten hyvinvointiin, luontoon ja yhteiskuntaan. Harjoitellaan ympäristövastuullista toimintaa omassa lähiympäristössä sekä toisista huolehtimista. Toteutetaan yhteinen vaikuttamisprojekti, jossa harjoitellaan osallistumista ja vaikuttamista paikallisella tai globaalilla tasolla. Pohjoisuuden vaikutus kestävän tulevaisuuden rakentumisessa otetaan huomioon; oppilasta kannustetaan itse huomaamaan ne tavat, joilla voi omassa elinpiirissään edistää kestävän elämäntavan leviämistä.

Ympäristöopin sisällöt 3. vuosiluokalla

S1 Minä ihmisenä:

- arjen terveystottumukset tutuiksi
- tunnistetaan omaa oppimista tukevia asioita

S2 Arjen tilanteissa ja yhteisöissä toimiminen:

- tutkitaan laitteiden toimintaperiaatteita
- harjoitellaan turvallisuuden edistämistä ja turvataitoja esimerkiksi seuraavilla osa-alueilla: liikenneturvallisuus ja tapaturmat

S3 Löytöretkelle monimuotoiseen maailmaan:

- monipuolisten alueellisten esimerkkien ja ajankohtaisten uutisten avulla hahmotetaan Suomen ja eritoten Pohjois-Lapin ja saamelaisalueen, luonnonympäristöä ja ihmisen toimintaa
- maailmankuvan ja sen alueellisen viitekehyksen rakentamisessa käytetään monipuolisesti karttoja ja muuta geomediaa

- Suomen saamelaiskulttuurit ja niiden erityispiirteet (pohjoissaamelaiset, inarinsaamelaiset, kolttasaamelaiset)
- tutustutaan saamelaisalueen jokiin ja järviin sekä niihin liittyen lohestukseen ja järvikalastukseen

S4 Ympäristön tutkiminen:

- elinympäristössä kiinnitetään huomiota elolliseen ja elottomaan luontoon sekä rakennettuun ja sosiaaliseen ympäristöön
- tutkitaan säätä
- edistetään oppilaan oman luontosuhteen syntymistä ja kehittymistä

S5 Luonnon rakenteet, periaatteet ja kiertokulut:

- erilaisten materiaalien ja aineiden avulla tarkastellaan olomuotoja ja aineiden ominaisuuksia
- mitataan lämpötiloja ja tutkitaan ääni- ja valoilmiöitä
- tutustutaan ravintoketjuihin, erityisesti pohjoisen eliölajien ravintoketjuihin

S6 Kestävän tulevaisuuden rakentaminen:

- pohditaan oman toiminnan vaikutuksia itselle, toisiin ihmisiin, eläinten hyvinvointiin, luontoon ja yhteiskuntaan erityisesti pohjoisessa ympäristössä
- oppilasta ohjataan luonnonvarojen kestävään käyttöön

Ympäristöopin sisällöt 4. vuosiluokalla

S1 Minä ihmisenä:

- perehdytään ihmisen rakenteeseen ja keskeisiin elintoimintoihin sekä ihmisen kasvun ja kehityksen eri vaiheisiin
- opitaan ymmärtämään valon määrän vaikutus levon tarpeeseen ja yleiseen vireyteen

S2 Arjen tilanteissa ja yhteisöissä toimiminen:

- harjoitellaan turvallisuuden edistämistä ja turvataitoja esimerkiksi seuraavilla osa-alueilla: palo-, sähköturvallisuus, kylmyys, kevätauringon ja lumen silmille aiheuttamat vaarat, myrkytykset, kiusaamisen ehkäisy, fyysinen ja henkinen koskemattomuus sekä toiminta ensiapu- ja vaaratilanteissa

S3 Löytöretkelle monimuotoiseen maailmaan:

- tutustutaan Pohjoismaiden luonnonympäristöön ja ihmisen toimintaan
- syvennetään geomediataitoja
- perehdytään pohjoisen luonnon erityispiirteisiin, pohjoiseen lajistoon ja jyrkkien vuodenaikaisvaihtelujen eliöille asettamiin vaatimuksiin

- Inarin Lapin luonnon erityispiirteet huomioidaan
- Suomen saamelaiskulttuurit ja niiden erityispiirteet (pohjoissaamelaiset, inarinsaamelaiset ja kolttasaamelaiset)
- tutustutaan saamelaisalueen poronhoitoon

S4 Ympäristön tutkiminen:

- tehdään tutkimuksia, jotka liittyvät omaan elinympäristöön, harjoitellaan tutkimuksen tekemisen eri vaiheita
- tehdään tutkimus- ja havainnointiretkiä koulun lähiympäristöön
- tunnistetaan eliöitä ja elinympäristöjä
- aloitetaan ohjatusti kasvion kerääminen
- tutkitaan kokeellisesti kasvien kasvua

S5 Luonnon rakenteet, periaatteet ja kiertokulut:

- opitaan, että palaminen, yhteyttäminen ja veden kiertokulku muodostavat pohjan aineen muutosten ja aineen säilymisen periaatteen hahmottamiselle
- tutkitaan ääni- ja valoilmiöitä

S6 Kestävän tulevaisuuden rakentaminen:

- harjoitellaan ympäristövastuullista toimintaa omassa lähiympäristössä sekä toisista huolehtimista
- pohditaan oman toiminnan vaikutuksia itselle, toisiin ihmisiin, eläinten hyvinvointiin, luontoon ja yhteiskuntaan

Ympäristöopin sisällöt 5. vuosiluokalla

S1 Minä ihmisenä:

- käsitellään ikäkauden mukaisesti seksuaalista kehitystä ja ihmisen lisääntymistä
- harjoitellaan tunnistamaan oman kehon ja mielen viestejä ja tiedostamaan omia ajatuksia, tarpeita, asenteita ja arvoja
- harjoitellaan tunteiden tunnistamista, ilmaisua ja säätelyä

S2 Arjen tilanteissa ja yhteisöissä toimiminen:

- harjoitellaan selittämään arjen tilanteita, ilmiöitä ja teknologiaa eri tiedonalojen käsitteillä ja malleilla
- tututustaan käsitteeseen alkuperäiskansa

S3 Löytöretkelle monimuotoiseen maailmaan:

- tutustutaan Euroopan luonnonympäristöön ja ihmisen toimintaan

- Suomen saamelaiskulttuurit ja niiden erityispiirteet (pohjoissaamelaiset, inarinsaamelaiset ja kolttasaamelaiset)
- syvennetään geomediataitoja

S4 Ympäristön tutkiminen:

- tutkimalla kappaleiden liikkeiden muutoksia tutustutaan voiman käsitteeseen
- kotiseudun erilaisten ympäristöjen merkitystä havainnoidaan myös hyvinvoinnin näkökulmasta

S5 Luonnon rakenteet, periaatteet ja kiertokulut:

- perehdytään lähiavaruuteen, vuodenaikoihin, päivän ja yön vaihteluun sekä maapallon rakenteeseen
- havainnoidaan kaamostaivasta; kuun eri asteita, tähtikuvioita ja planeettoja
- lämpötilan mittaamisen, lämpöenergiaan perehtymisen ja energialajien muuntumisen avulla tutustutaan energian säilymisen periaatteeseen

S6 Kestävän tulevaisuuden rakentaminen:

- oppilasta kannustetaan itse huomaamaan ne tavat, joilla voi omassa elinpiirissään edistää kestävän elämäntavan leviämistä

Ympäristöopin sisällöt 6. vuosiluokalla

S1 Minä ihmisenä:

- harjoitellaan tunnistamaan oman kehon ja mielen viestejä ja tiedostamaan omia ajatuksia, tarpeita, asenteita ja arvoja
- perehdytään terveyden osa-alueisiin ja voimavaroihin, arjen terveystottumuksiin, mielenterveystaitoihin, sairauksien ehkäisyyn ja itsehoitotaitoihin

S2 Arjen tilanteissa ja yhteisöissä toimiminen:

- harjoitellaan turvallisuuden edistämistä ja turvataitoja liittyen päihteisiin
- harjoitellaan toimimista erilaisissa yhteisöissä
- pohditaan erilaisten vuorovaikutustilanteiden ja yhteisöjen merkitystä hyvinvoinnille
- tututustaan käsitteeseen alkuperäiskansa

S3 Löytöretkelle monimuotoiseen maailmaan:

- tutustutaan muiden kuin oman maanosamme luonnonympäristöön ja ihmisen toimintaan
- keskeisiä näkökulmia ovat luonnon ja kulttuurien moninaisuuden arvostaminen sekä globaalin ymmärryksen vahvistaminen

- Suomen vähemmistökulttuurit ja niiden erityispiirteet (pohjoissaamelaiset, kolttasaamelaiset ja inarinsaamelaiset)
- maailmankuvan ja sen alueellisen viitekehyksen rakentamisessa käytetään monipuolisesti karttoja ja muuta geomediaa

S4 Ympäristön tutkiminen:

- tutkitaan maa- ja kallioperää
- tutustutaan ympäristössä toimimisen oikeuksiin ja velvollisuuksiin

S5 Luonnon rakenteet, periaatteet ja kiertokulut:

- tutkitaan eliöiden ja niiden elinympäristöjen sekä ihmisen toiminnan vuorovaikutussuhteita
- tutustutaan ravinnon esim. saamelaisalueelle tärkeän poronlihan tuotantoon ja ruoan reitteihin sekä metsien hyötykäyttöön - erityishuomio kohdistetaan ankaran ilmaston elämälle asettamiin reunaehtoihin

S6 Kestävän tulevaisuuden rakentaminen:

- toteutetaan yhteinen vaikuttamisprojekti, jossa harjoitellaan osallistumista ja vaikuttamista paikallisella tai globaalilla tasolla
- pohjoisuuden vaikutus kestävän tulevaisuuden rakentumisessa otetaan huomioon
- pohditaan erilaisten maankäyttömuotojen ja elinkeinojen vaikutusta pohjoiseen luontoon eri näkökulmista
- tutustutaan saamelaisalueen luonnonsuojelualueisiin esim. Lemmenjoen kansallispuistoon ja Kevon luonnonpuistoon

Ympäristöopin oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet vuosiluokilla 3-6

Työtapojen ja oppimisympäristöjen valinnan lähtökohtana ovat oppilaiden omat kokemukset ihmiseen, ympäristöön, ihmisen toimintaan ja arkeen liittyvistä asioista, ilmiöistä ja tapahtumista. Oppimisympäristöjä ja työtapoja valitessa otetaan huomioon toiminnallisuus, kokemuksellisuus, elämyksellisyys, draaman ja tarinoiden käyttö sekä ympäristöopin monitieteinen perusta. Ympäristöopin eri tiedonalojen ilmiöitä pyritään tutkimaan luonnollisissa tilanteissa ja ympäristöissä. Oppimisympäristöinä käytetään koulun tilojen ja opetusryhmän lisäksi monipuolisesti lähiluontoa ja rakennettua ympäristöä, erilaisia yhteisöjä ja vuorovaikutustilanteita, tieto- ja viestintäteknologisia ympäristöjä sekä paikallisia mahdollisuuksia kuten yhteistyötä luontokoulujen, museoiden, yritysten, kansalaisjärjestöjen, luonto- ja tiedekeskusten kanssa. Tavoitteiden kannalta keskeistä on oppilaiden osallisuus ja vuorovaikutus yksinkertaisten tutkimusten suunnittelussa ja toteuttamisessa sekä erilaisten näkökulmien ja ratkaisujen pohtimisessa. Oppilaiden aktiivinen työskentely opiskeltavan ilmiön, teeman tai ajankohtaisen ongelman parissa tukee ympäristöopin tavoitteiden mukaista oppimista.

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki ympäristöopissa vuosiluokilla 3-6

Ympäristöopin tavoitteiden kannalta keskeistä on ohjata oppilaita käyttämään monipuolisesti erilaisia opiskelutapoja. Ohjausta tarvitaan erityisesti turvalliseen ja muut huomioivaan toimimiseen eri oppimisympäristöissä. Opetuksessa ja työtapojen valinnassa otetaan huomioon oppilaiden aikaisemmat tiedot ja taidot sekä kehitykseen, elämäntilanteeseen ja kulttuuriin liittyvät erityistarpeet. Oppilaita ohjataan kunnioittamaan jokaisen oikeutta yksityisyyteen itseään koskevissa henkilökohtaisissa asioissa. Tutkimuksellinen työskentely ja eri ajattelutaitojen tasoilla olevat harjoitukset voivat tukea eriyttämistä yksilöllisten tarpeiden mukaan. Yhteisönä toimiminen tukee yhdessä oppimista ja erilaisten vahvuuksien hyödyntämistä. Ohjaus ja tuki, työtapojen valinta sekä onnistumisen kokemukset tukevat oppilaiden oppijaminäkuvan vahvistumista ympäristöopissa. Oppilaille annetaan mahdollisuus myös syventymiseen ja rauhoittumiseen.

Oppilaan oppimisen arviointi ympäristöopissa vuosiluokilla 3-6

Työskentelyn jäsentäminen kokonaisuuksiksi, joilla on omat tavoitteensa ja arviointiperusteensa, tukee monipuolista arviointia. Tutkimuksissa ja projekteissa keskitytään arvioimaan vain muutamaa osa-aluetta asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Oppilaita ohjataan tunnistamaan omia ennakkotietojaan, -taitojaan ja -käsityksiään. Työskentelyn etenemistä ohjataan rakentavan palautteen, kysymysten ja konkreettisten kehittämisehdotusten avulla. Myönteinen palaute ja kannustaminen tukevat erityisesti tutkimisen taitojen ja motivaation kehittymistä. Oppilaille tarjotaan monipuolisia mahdollisuuksia osoittaa oppimistaan. Arviointi perustuu monimuotoisten tuotosten lisäksi oppilaiden työskentelyn havainnointiin ja keskusteluihin. Sisällön lisäksi arvioidaan olennaisen hahmottamista, tiedonhakua ja ilmaisun selkeyttä. Kokonaisuuksien lopussa arvioidaan asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Oppilaat harjoittelevat omien vahvuuksien ja kehittämistarpeiden tunnistamista sekä kannustamaan toisiaan oppimisessa. Arvioinnin kohteena eivät ole oppilaiden arvot, asenteet, terveyskäyttäytyminen, sosiaalisuus, temperamentti tai muut henkilökohtaiset ominaisuudet.

Ympäristöopin sanallista arviota tai arvosanaa antaessaan opettaja arvioi oppilaan osaamista suhteessa paikallisessa opetussuunnitelmassa asetettuihin tavoitteisiin. Määritellessään osaamisen tasoa 6. vuosiluokan lukuvuositodistusta varten opettaja käyttää ympäristöopin valtakunnallisia arviointikriteereitä. Opinnoissa edistymisen kannalta on keskeistä tutkimisen ja toimimisen taitojen lisäksi myös tiedonalojen osaaminen.

Ympäristöopin arviointikriteerit 6. vuosiluokan päätteeksi hyvää osaamista kuvaavaa sanallista arviota/arvosanaa kahdeksan varten

Opetuksen tavoite	Sisältö-alueet	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Hyvä/arvosanan kahdeksan osaaminen
Merkitys, arvot, asenteet			
T1 synnyttää ja ylläpitää oppilaan kiinnostusta ympäristöön ja ympäristöopin opiskeluun sekä auttaa oppilasta	S1-S6	Ympäristöopin merkityksen hahmottaminen	Oppilas osaa antaa esimerkkejä ympäristöopin tiedonalojen merkityksestä.

kokemaan kaikki ympäristöopin tiedonalat merkityksellisiksi itselleen			
T2 ohjata ja kannustaa oppilasta asettamaan omia opiskelutavoitteita ja työskentelemään pitkäjänteisesti niiden saavuttamiseksi sekä tunnistamaan omaa ympäristöopin osaamistaan	S1-S6	Tavoitteellinen työskentely ja oppimaan oppiminen	Oppilas osaa asettaa omia tavoitteita pienille kokonaisuuksille ja työskennellä yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi.
T3 tukea oppilaan ympäristötietoisuuden kehittymistä sekä ohjata oppilasta toimimaan ja vaikuttamaan lähiympäristössään ja -yhteisöissään kestävän kehityksen edistämiseksi ja arvostamaan kestävän kehityksen merkitystä itselle ja maailmalle	S1-S6	Kestävän kehityksen tiedot ja taidot	Oppilas osaa kuvata esimerkkien avulla kestävän tulevaisuuden rakentamista tukevia ja uhkaavia tekijöitä. Oppilas osaa kuvata erilaisia keinoja lähiympäristön ja -yhteisöjen vaalimiseen, kehittämiseen ja niihin vaikuttamiseen sekä toimia ohjatusti yhteisessä vaikuttamisprojektissa.
Tutkimisen ja toimimisen taidot			
T4 rohkaista oppilasta muodostamaan kysymyksiä eri aihepiireistä sekä käyttämään niitä tutkimusten ja muun toiminnan lähtökohtana	S1-S6	Kysymysten muodostaminen	Oppilas osaa muodostaa aiheeseen liittyviä kysymyksiä, joita voidaan yhdessä kehittää tutkimusten ja muun toiminnan lähtökohdaksi.
T5 ohjata oppilasta suunnittelemaan ja toteuttamaan pieniä tutkimuksia, tekemään havaintoja ja mittauksia monipuolisissa oppimisympäristöissä eri aisteja ja tutkimus- ja mittausvälineitä käyttäen	S1-S6	Tutkimisen taidot: suunnittelu, havainnointi ja mittaukset	Oppilas osaa toimia, havainnoida, mitata ja dokumentoida tuloksia ohjeiden mukaisesti. Oppilas osaa suunnitella pieniä tutkimuksia yksin tai yhdessä muiden kanssa.
T6 ohjata oppilasta tunnistamaan syy-seuraussuhteita, tekemään johtopäätöksiä tuloksistaan sekä esittämään tuloksiaan ja tutkimuksiaan eri tavoin	S1-S6	Tutkimisen taidot: johtopäätösten tekeminen ja tulosten esittäminen	Oppilas harjoittelee ohjatusti syy-seuraussuhteiden tunnistamista ja osaa tehdä yksinkertaisia johtopäätöksiä tuloksista. Oppilas osaa esittää tuloksiaan selkeästi.
T7 ohjata oppilasta ymmärtämään arjen	S2-S6	Teknologinen osaaminen ja	Oppilas osaa kuvata joidenkin arjen teknologisten sovellusten

teknologisten sovellusten käyttöä, merkitystä ja toimintaperiaatteita sekä innostaa oppilaita kokeilemaan, keksimään ja luomaan uutta yhdessä toimien		yhteistyö teknologisessa ongelmanratkaisussa	toimintaperiaatteita ja antaa esimerkkejä niiden merkityksestä. Oppilas osaa työskennellä kokeiluissa ja keksimisessä yhdessä toimien.
T8 kannustaa oppilasta edistämään hyvinvointia ja turvallisuutta toiminnassaan ja lähiympäristössään ja ohjata oppilasta toimimaan turvallisesti, tarkoituksenmukaisesti, vastuullisesti ja itseään suojellen	S1-S6	Turvallisuuden edistäminen ja turvataidot	Oppilas osaa esitellä keskeisiä hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyviä tekijöitä esimerkkien avulla. Oppilas osaa kuvata turvallisuusohjeita ja toimintatapoja erilaisissa vaara- ja ensiaputilanteissa, osaa käyttää niitä oppimistilanteissa sekä harjoittelee niiden perustelemista ympäristöopin eri tiedonalojen avulla.
T9 ohjata oppilasta tutkimaan ja toimimaan sekä liikkumaan ja retkeilemään luonnossa ja rakennetussa ympäristössä	S2-S6	Ympäristössä toimiminen ja tutkiminen	Oppilas osaa toimia, liikkua ja retkeillä luonnossa ja rakennetussa ympäristössä ohjeiden mukaisesti. Oppilas osaa tehdä tutkimuksia ympäristössä ohjatusti sekä yksin että ryhmän jäsenenä.
T10 tarjota oppilaalle mahdollisuuksia harjoitella ryhmässä toimimista erilaisissa rooleissa ja vuorovaikutustilanteissa, innostaa oppilasta ilmaisemaan itseään ja kuuntelemaan muita sekä tukea oppilaan valmiuksia tunnistaa, ilmaista ja säädellä tunteitaan	S1-S6	Vuorovaikutuksen taitojen kehittäminen sekä tunteiden tunnistaminen ja säätely	Oppilas osaa kuvata esimerkkien avulla ryhmässä toimimiseen, kohteliaaseen käytökseen sekä tunteiden ilmaisuun ja niiden säätelyyn liittyviä toimintamalleja ja harjoittelee niiden soveltamista eri rooleissa.
T11 ohjata oppilasta käyttämään tieto- ja viestintäteknologiaa tiedon hankinnassa, käsittelyssä ja esittämisessä sekä vuorovaikutuksen välineenä vastuullisesti, turvallisesti ja ergonomisesti	S1-S6	Tieto- ja viestintäteknologian käyttäminen	Oppilas osaa käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa tutkimusprosessin eri vaiheissa ja vuorovaikutuksen välineenä. Oppilas osaa kuvata tieto- ja viestintäteknologian vastuullista, turvallista ja ergonomista käyttöä.
Tiedot ja ymmärrys			
T12 ohjata oppilasta hahmottamaan ympäristöä, ihmisten	S1-S6	Käsitteiden käyttö	Oppilas osaa kuvata ympäristöä, ihmisen toimintaa ja niihin liittyviä ilmiöitä ympäristöopin

toimintaa ja niihin liittyviä ilmiöitä ympäristöopin käsitteiden avulla sekä kehittämään käsiterakenteitaan ennakkokäsityksistä kohti käsitteiden täsmällistä käyttöä			tiedonalojen keskeisillä käsitteillä ja omin sanoin. Oppilas osaa yhdistää käsitteitä loogisesti toisiinsa.
T13 ohjata oppilasta ymmärtämään, käyttämään ja tekemään erilaisia malleja, joiden avulla voidaan tulkita ja selittää ihmistä, ympäristöä ja niiden ilmiöitä	S1-S6	Mallien käyttäminen	Oppilas osaa käyttää ja tulkita erilaisia konkreettisia malleja. Oppilas harjoittelee abstraktien mallien käyttöä.
T14 ohjata oppilasta hankkimaan luotettavaa tietoa, ilmaisemaan perustellen erilaisia näkemyksiä sekä tulkitsemaan ja arvioimaan kriittisesti tietolähteitä ja näkökulmia	S1-S6	Näkemyksien ilmaiseminen ja kriittinen lukutaito	Oppilas osaa hakea tietoa erilaisista tietolähteistä ja valita joitakin luotettavia tietolähteitä. Oppilas harjoittelee erilaisten näkemysten perustelemista ja osaa nimetä eroja eri näkökulmissa.
T15 ohjata oppilasta luonnon tutkimiseen, eliöiden ja elinympäristöjen tunnistamiseen ja ekologiseen ajatteluun sekä ohjata oppilasta ihmisen rakenteen, elintoimintojen ja kehityksen ymmärtämiseen	S1, S3-S6	Biologian tiedonala: Luonnon tutkiminen, eliöiden ja elinympäristöjen tunnistaminen, ihmisen rakenne, elintoiminnot ja kehitys	Oppilas osaa havainnoida luontoa, tunnistaa yleisimpiä kasvilajeja ja niiden tunnusomaisia elinympäristöjä. Oppilas laatii ohjatusti pienen kasvion, osaa tutkia kokeellisesti kasvien kasvua yksin ja yhdessä muiden kanssa sekä osaa pääpiirteittäin kuvata ihmisen rakenteen, elintoiminnat ja kehityksen.
T16 ohjata oppilasta maantieteelliseen ajatteluun, hahmottamaan omaa ympäristöä ja koko maailmaa sekä harjaannuttamaan kartankäyttö- ja muita geomediataitoja	S3-S6	Maantiedon tiedonala: Maapallon hahmottaminen, kartta- ja muut geomediataidot	Oppilas osaa tunnistaa eri aluetasot, jäsentää omaa ympäristöään, hahmottaa opiskelemiaan alueita ja koko maapallon karttakuvaa sekä osaa kuvata alueellista monimuotoisuutta maapallolla. Oppilas osaa käyttää karttoja ja muita geomedialähteitä tiedonhaussa ja esittämisessä.
T17 ohjata oppilasta tutkimaan, kuvaamaan ja selittämään fysikaalisia ilmiöitä arjessa, luonnossa ja	S2, S4-S6	Fysiikan tiedonala: Fysikaalisten ilmiöiden tutkiminen, kuvaaminen ja	Oppilas osaa havainnoida ja kuvata yksinkertaisia fysikaalisia ilmiöitä arjessa, luonnossa ja teknologiassa sekä harjoittelee niihin liittyviä selityksiä.

teknologiassa sekä rakentamaan perustaa energian säilymisen periaatteen ymmärtämiselle		selittäminen	Oppilas osaa käyttää energia-, voima- ja liikekäsitteitä arkisissa tilanteissa ja osaa antaa esimerkkejä energian säilymisen periaatteesta.
T18 ohjata oppilasta tutkimaan, kuvaamaan ja selittämään kemiallisia ilmiöitä, aineiden ominaisuuksia ja muutoksia sekä rakentamaan perustaa aineen säilymisen periaatteen ymmärtämiselle	S2, S4-S6	Kemian tiedonala: Kemiallisten ilmiöiden tutkiminen, kuvaaminen ja selittäminen	Oppilas osaa havainnoida ja kuvata olomuotoja ja tuttujen aineiden ominaisuuksia sekä harjoittelee niihin liittyviä selityksiä. Oppilas osaa selittää aineen säilymisen periaatteen avulla esimerkiksi veden kiertokulkua tai kierrätystä.
T19 ohjata oppilasta ymmärtämään terveyden osa-alueita, arjen terveystottumusten merkitystä sekä elämänkulkua, lapsuuden ja nuoruuden yksilöllistä kasvua ja kehitystä sekä rohkaista oppilasta harjoittelemaan ja soveltamaan terveysosaamistaan arjessa.	S1-S3, S6	Terveystiedon tiedonala: Terveyden osa-alueiden ja arjen terveystottumuksien tuntemus sekä niiden merkityksen pohtiminen, ikäkauteen liittyvän kasvun ja kehityksen tunnistaminen ja kuvaaminen	Oppilas osaa kuvata terveyden osa-alueita ja antaa esimerkkejä siitä, miten terveyttä voidaan arjessa edistää. Oppilas osaa kuvata elämänkulun eri vaiheita ja selittää murrosikään liittyviä keskeisiä kasvun ja kehityksen tunnuspiirteitä ja niiden yksilöllistä vaihtelua.

14.9 USKONTO, EVANKELISLUTERILAINEN

Oppiaineen tehtävä

Uskonnon opetuksen tehtävänä on antaa oppilaille laaja uskonnollinen ja katsomuksellinen yleissivistys. Opetus perehdyttää oppilaita opiskeltavaan uskontoon ja sen monimuotoisuuteen. Se tutustuttaa uskonto- ja katsomusperinteisiin Suomessa, Suomen saamelaisalueella sekä uskontoihin ja katsomuksiin muualla maailmassa. Oppiaine edistää uskonnon ja kulttuurin välisen suhteen ymmärtämistä sekä uskontojen ja katsomusten monilukutaitoa. Opetus antaa monipuolista tietoa uskonnoista ja auttaa ymmärtämään niistä käytävää keskustelua. Oppilaita ohjataan kriittiseen ajatteluun sekä tarkastelemaan uskontoja ja katsomuksia eri näkökulmista. Opetuksessa pohditaan uskon ja tiedon suhdetta sekä uskonnoille ominaista kieltä, symboliikkaa ja käsitteistöä. Uskonnon opetus antaa valmiuksia uskontojen ja katsomusten dialogiin, jota käydään sekä katsomusten sisällä että niiden välillä. Opetus kannustaa oppilaita kunnioittamaan elämää, ihmisarvoa sekä omaa ja toisen pyhää.

Opetuksessa tutustutaan opiskeltavan uskonnon ja muiden uskontojen sekä katsomusten eettiseen ajatteluun ja rohkaistaan oppilaita pohtimaan omakohtaisesti eettisiä kysymyksiä. Opetus tukee oppilaan itsetuntemusta, itsensä arvostamista ja elämänhallintataitojen kehittymistä koko

perusopetuksen ajan. Opetus antaa oppilaalle aineksia oman identiteetin, elämänkatsomuksen ja maailmankatsomuksen rakentamiseen ja arviointiin. Uskonnon opetus tukee oppilaan kasvua yhteisön ja demokraattisen yhteiskunnan vastuulliseksi jäseneksi ja maailmankansalaiseksi.

Vuosiluokilla 3-6 uskonnon opetuksessa laajennetaan ja syvennetään oman uskonnon perustietoja. Opetuksessa perehdytään opiskeltavan uskonnon pyhiin kirjoihin ja kertomuksiin sekä keskeiseen oppiin, eettisiin periaatteisiin, rituaaleihin ja tapoihin. Oppilaita kannustetaan ihmettelyyn ja kyselyyn. Opetuksessa tutustutaan Lapin, Suomen ja Euroopan uskonnollisiin juuriin sekä uskonnolliseen ja katsomukselliseen elämään Suomen saamelaisalueella, nyky-Lapissa, nyky-Suomessa ja Euroopassa. Oppilaat harjaannuttavat medialukutaitoaan ja heitä ohjataan arvioimaan ja käyttämään eri lähteistä etsimäänsä tietoa sekä hyödyntämään sitä eri tilanteissa.

Opetuksessa käsitellään lasten oikeuksia ja yksilön vastuuta omista teoistaan. Opetuksessa harjoitellaan tunne- ja vuorovaikutustaitoja sekä tuetaan oppilaita muodostamaan ja perustelemaan omia näkemyksiä. Oppilaita rohkaistaan ystävyyteen, myönteisen luokka- ja kouluyhteisön rakentamiseen sekä toimimaan syrjintää vastaan.

Uskonnon opetuksen tavoitteet 3. vuosiluokalla

- T1 ohjata oppilasta perehtymään opiskeltavan uskonnon pyhiin kirjoihin ja kertomuksiin sekä keskeisiin oppeihin (L1)
- T2 ohjata oppilas tutustumaan opiskeltavan uskonnon rituaaleihin ja tapoihin sekä pyhiin paikkoihin ja rakennuksiin (L1, L2)
- T7 kannustaa oppilasta kunnioittamaan omaa ja toisen pyhää sekä käyttäytymään asianmukaisesti erilaisissa uskonnollisissa tilaisuuksissa ja tilanteissa (L2, L5, L6)

Uskonnon opetuksen tavoitteet 4. luokalla

- T1 ohjata oppilasta perehtymään opiskeltavan uskonnon pyhiin kirjoihin ja kertomuksiin sekä keskeisiin oppeihin (L1)
- T2 ohjata oppilas tutustumaan opiskeltavan uskonnon rituaaleihin ja tapoihin sekä pyhiin paikkoihin ja rakennuksiin (L1, L2)
- T7 kannustaa oppilasta kunnioittamaan omaa ja toisen pyhää sekä käyttäytymään asianmukaisesti erilaisissa uskonnollisissa tilaisuuksissa ja tilanteissa (L2, L5, L6)
- T9 ohjata oppilasta ymmärtämään ihmisoikeuksiin ja erityisesti YK:n Lapsen oikeuksien sopimukseen sisältyviä arvoja yksilön ja yhteisön näkökulmasta (L2)
- T10 ohjata oppilasta arvioimaan tekemiään valintoja ja pohtimaan toiminnan taustalla vaikuttavia arvoja eettisten periaatteiden ja kestävän tulevaisuuden näkökulmasta (L1, L3, L6)

Uskonnon opetuksen tavoitteet 5. luokalla

- T1 ohjata oppilasta perehtymään opiskeltavan uskonnon pyhiin kirjoihin ja kertomuksiin sekä keskeisiin oppeihin (L1)
- T4 ohjata oppilasta etsimään, arvioimaan ja käyttämään uskontoa koskevaa tietoa erilaisista lähteistä (L4, L5, L6)

- T5 opastaa oppilasta perehtymään Suomen saamelaisalueen, Lapin, Suomen ja Euroopan uskonnollisiin ja katsomuksellisiin juuriin ja nykytilaan. (L1, L2)
- T11 luoda oppilaalle mahdollisuuksia keskustella eettisistä kysymyksistä, ilmaista rakentavasti ajatuksiaan ja tunteitaan sekä harjoitella perustelemaan omia näkemyksiään (L1, L4, L6, L7)
- T12 auttaa ja tukea oppilasta muodostamaan ja vahvistamaan myönteistä maailmankatsomusta, itsetuntoa ja luottamusta elämään (L1)

Uskonnon opetuksen tavoitteet 6. luokalla

- T1 ohjata oppilasta perehtymään opiskeltavan uskonnon pyhiin kirjoihin ja kertomuksiin sekä keskeisiin oppeihin (L1)
- T3 auttaa oppilasta tunnistamaan uskonnollisen kielen erityispiirteitä ja vertauskuvallisuutta (L2, L3, L4)
- T4 ohjata oppilasta etsimään, arvioimaan ja käyttämään uskontoa koskevaa tietoa erilaisista lähteistä (L4, L5, L6)
- T6 ohjata oppilas tutustumaan juutalaisuuteen, kristinuskoon ja islamiin ja niiden vaikutukseen ja historiaan Euroopassa (L2)
- T8 ohjata oppilas perehtymään opiskeltavan uskonnon eettisiin opetuksiin sekä eri uskontoja yhdistäviin eettisiin periaatteisiin (L7)
- T11 luoda oppilaalle mahdollisuuksia keskustella eettisistä kysymyksistä, ilmaista rakentavasti ajatuksiaan ja tunteitaan sekä harjoitella perustelemaan omia näkemyksiään (L1, L4, L6, L7)
- T12 auttaa ja tukea oppilasta muodostamaan ja vahvistamaan myönteistä maailmankatsomusta, itsetuntoa ja luottamusta elämään (L1)

Uskonnon tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet vuosiluokilla 3-6

Sisällöt valitaan siten, että ne tukevat oppiaineen yleisten tavoitteiden saavuttamista. Sisältöjen valinnassa hyödynnetään paikallisia mahdollisuuksia. Sisältöalueista muodostetaan kokonaisuuksia eri vuosiluokille. Oppilaiden kokemusmaailma huomioidaan sisältöjen valinnassa ja niiden tarkemmassa käsittelyssä.

S1 Suhde omaan uskontoon

Sisällöissä keskitytään uskonnon lähteisiin, pyhiin kirjoihin ja henkilöihin sekä musiikkiin, symboleihin, pyhiin paikkoihin ja rakennuksiin. Tärkeitä sisältöjä ovat opiskeltavan uskonnon oppi, tavat, rituaalit ja yhteisöt sekä uskonnon sisäinen monimuotoisuus. Tarkastellaan uskonnon keskeisiä kertomuksia ja niiden vuorovaikutusta taiteen, tieteen ja kulttuurin kanssa. Opetuksessa tarkastellaan kristinuskon keskeisiä käsitteitä, symboleita ja oppia.

S2 Uskontojen maailma

Opetuksen sisältöjä ovat kristinusko, muut uskonnot ja uskonnottomuus suomalaisessa kulttuurissa ja arjessa. Tutustutaan erityisesti koulun lähialueella vaikuttaviin uskonnollisiin yhteisöihin ja niiden pyhiin tiloihin. Opetuksessa tarkastellaan Suomen saamelaisalueen, Lapin, Suomen ja Euroopan katsomuksellista ja uskonnollista taustaa ja nykytilaa. Sisällöt valitaan niin, että muodostuu kokonaiskuva Euroopan uskonnollisista juurista ja erityisesti juutalaisuuden, kristinuskon ja islamin perussisällöistä ja merkityksestä. Sisältöjen valinnassa otetaan huomioon uskontoon liittyvien ajankohtaisten teemojen käsittely mediassa ja populaarikulttuurissa.

S3 Hyvä elämä

Keskeisiä sisältöjä ovat ihmisarvo, elämän kunnioittaminen ja luonnon vaaliminen. Pohdinnan kohteena ovat oppilaan omat valinnat ja toiminnan taustalla vaikuttavat arvot sekä globaali vastuu. Tärkeitä sisältöjä ovat elämäntaidot, itsetuntemus ja kokonaisvaltainen hyvinvointi. Tutustutaan opiskeltavan uskonnon keskeisiin eettisiin opetuksiin sekä eri uskontojen ja katsomusten yhteisiin eettisiin käsityksiin. Käsitellään YK:n Lapsen oikeuksien sopimusta. Sisällöt antavat oppilaalle välineitä eettiseen keskusteluun ja omien näkemysten perustelemiseen sekä uskonnoista käytävään keskusteluun. Opetuksessa tarkastellaan kristinuskon tärkeimpiä eettisiä ohjeita: Kultaista sääntöä, rakkauden kaksoiskäskyä ja kymmentä käskyä.

Evankelisluterilaisen uskonnon sisällöt 3. vuosiluokalla

S1 Suhde omaan uskontoon

- Raamattu, kertomukset, Jeesuksen elämä ja opetukset
- Tutustutaan uskonnollisiin rituaaleihin ja tapoihin
- Opetuksessa otetaan huomioon virret ja muu hengellinen musiikki
- Saamelaisille tärkeät juhlapyhät (marianpäivä ja pääsiäinen)

S2 Uskontojen maailma

- Opetuksessa tarkastellaan, mitä merkitsee pyhyys uskonnoissa, oma ja toisen pyhä

S3 Hyvä elämä

- Opetuksessa käsitellään keskeisiä elämänkysymyksiä, tunteita ja arvoja Vanhasta ja Uudesta Testamentista valittujen kertomusten avulla

Evankelisluterilaisen uskonnon keskeiset sisällöt 4. vuosiluokalla

S1 Suhde omaan uskontoon

- Opetuksessa perehdytään Jeesuksen elämään, opetuksiin ja merkitykseen kristinuskossa
- Pohditaan Paavalin ja varhaisen kristillisyyden merkitystä kristinuskon kehittymiselle maailmanuskonnoksi
- Opetuksessa syvennetään tietoja kirkkovuodesta, elämänkaaren kristillisistä rituaaleista sekä niihin liittyvästä moninaisesta tapakulttuurista
- Tutustutaan syvällisemmin kirkkoon uskonnollisena rakennuksena, kirkkoarkkitehtuuriin ja siihen liittyvään symboliikkaan
- Tutustutaan kotiseurakuntaan ja kirkollisiin toimituksiin
- Tutustutaan Inarin kunnan kirkkorakennuksiin
- Virret ja hengellinen musiikki
- Saamelaisille tärkeät juhlapyhät (marianpäivä ja pääsiäinen)

S2 Uskontojen maailma

- Tärkeinä tarkastelun kohteina ovat koulun lähialueilla vaikuttavat uskonnolliset yhteisöt

S3 Hyvä elämä

- Tärkeitä sisältöjä ovat ihmisoikeusetiikka, YK:n Lapsen oikeuksien sopimus sekä ihmisarvo, elämän kunnioittaminen ja luonnon vaaliminen

Evankelisluterilaisen uskonnon keskeiset sisällöt 5. luokalla

S1 Suhde omaan uskontoon

- Sisältöjen valinnassa huomioidaan kristinuskon monimuotoisuus ja erityisesti protestanttisuus osana kristinuskoa. Opetuksessa tutustutaan Lars Levi Laestadiuksen, Martin Lutherin ja Mikael Agricolan merkitykseen uskonnon uudistajina. Perehdytään luterilaisuuden oppiin, sakramentteihin, rukouksiin, jumalanpalvelukseen ja seurakunnan toimintaan
- Tutustutaan syvällisemmin kirkkoon uskonnollisena rakennuksena, kirkkoarkkitehtuuriin ja siihen liittyvään symboliikkaan
- Tutustutaan kotiseurakuntaan ja kirkollisiin toimituksiin
- Saamelaisille tärkeät juhlapyhät (marianpäivä ja pääsiäinen)

S2 Uskontojen maailma

- Opetuksessa tutkitaan Lapin, erityisesti saamelaisten, Suomen ja Euroopan uskonnollista ja katsomuksellista nykytilaa ja sen taustaa sekä uskonnottomuutta

- Alustavasti tutustutaan ekumeniaan ja uskontodialogiin sekä tarkastellaan uskontoja mediasta ja populaarikulttuurista otetuilla ajankohtaisilla esimerkeillä

S3 Hyvä elämä

- Tärkeitä näkökulmia ovat elämäntaidot, itsetuntemus, tunnetaidot ja kokonaisvaltainen hyvinvointi

Evankelisluterilaisen uskonnon keskeiset sisällöt 6. luokalla

S1 Suhde omaan uskontoon

- Opetuksessa tarkastellaan Raamattua kirjana, sen erilaisia tyylilajeja sekä uskonnollisen kielen erityispiirteitä ja vertauskuvallisuutta
- Tutustutaan Raamatun keskeisten kertomusten vuorovaikutukseen taiteen, tieteen ja kulttuurin kanssa sekä tarkastellaan kristinuskon näkymistä populaarikulttuurissa
- Saamelaisille tärkeät juhlapyhät (marianpäivä, pääsiäinen)

S2 Uskontojen maailma

- Tutustutaan alustavasti juutalaisuutta, kristinuskoa ja islamia yhdistäviin profeettoihin, pyhiin paikkoihin ja kertomuksiin sekä Jeesuksen asemaan näissä uskonnoissa. Ekumenia ja uskontodialogi
- Opetuksessa tarkastellaan, mitä merkitsee pyhyys uskonnoissa, oma ja toisen pyhä
- Alustavasti tutustutaan ekumeniaan ja uskontodialogiin sekä tarkastellaan uskontoja mediasta ja populaarikulttuurista otetuilla ajankohtaisilla esimerkeillä

S3 Hyvä elämä

- Pohditaan Kultaisen säännön etiikkaa kristinuskossa ja eri uskonnoissa
- Opetukseen valittujen sisältöjen tulee antaa oppilaalle välineitä eettiseen keskusteluun ja omien näkemysten perustelemiseen sekä uskonnoista käytävään keskusteluun
- Pohditaan oppilaan omia valintoja ja hänen toimintansa taustalla vaikuttavia arvoja sekä globaalia vastuuta

Uskonnon oppimisympäristöön ja työtapoihin liittyvät tavoitteet vuosiluokilla 3-6

Asioita tarkastellaan kerronnallisuuden, draaman, kokemuksellisuuden, toiminnallisuuden ja yhteisöllisen oppimisen avulla. Keskeistä on opittavien asioiden alustava käsitteellistäminen. Uskonnon opetuksessa käytetään sisältöjen oppimista edistäviä tietoteknisiä sovelluksia siten, että oppilaiden oma aktiivisuus ja vuorovaikutus korostuvat. Opetuksessa korostetaan kiireettömyyttä ja keskustelua. Opetuksessa voidaan mahdollisuuksien mukaan hyödyntää vierailuja ja vierailijoita. Opetuksessa voidaan toteuttaa yksilö- tai ryhmäprojekteja myös oppiaineen eri oppimäärien kesken sekä oppiainerajat ylittäen. Tavoitteena on ilmentää koulussa edustettujen uskontojen ja katsomusten moninaisuutta kunnioittavasti.

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki uskonnossa vuosiluokilla 3-6

Oppimäärien toteutuksessa tehdään toimintaan ja opetukseen liittyvät ratkaisut huomioiden oppilaiden erilaiset uskonnolliset ja katsomukselliset taustat ja kehittyvä kielitaito. Keskeisten käsitteiden ymmärtämistä tuetaan. Opetuksessa luodaan oppimista ja osallisuutta edistäviä yhteisiä tilanteita sekä ohjataan ja vahvistetaan oppilaan opiskelutaitoja ja oma-aloitteisuutta.

Oppilaan oppimisen arviointi uskonnossa vuosiluokilla 3-6

Uskonnon opetuksessa oppimisen arviointi on ohjaavaa ja kannustavaa. Palautteella pyritään rohkaisemaan oppilasta perehtymään ja tutkimaan uskontojen keskeisiä lähteitä ja piirteitä sekä tekemään asioista omia tulkintoja. Arvioinnissa otetaan huomioon monimuotoiset kirjallisen ja suullisen tuottamisen tavat sekä muun tekemisen ja ilmaisumuotojen kautta osoitettu osaaminen. Tärkeää on niiden kautta osoitettu taito ilmaista itseään ja ajatuksiaan. Yksityiskohtaisen muistamisen sijaan arvioinnissa kiinnitetään erityisesti huomiota tiedon soveltamiseen sekä ajattelun kehittymiseen.

Uskonnon sanallista arviota tai arvosanaa antaessaan opettaja arvioi oppilaan osaamista suhteessa paikallisessa opetussuunnitelmassa asetettuihin tavoitteisiin. Määritellessään osaamisen tasoa 6. vuosiluokan lukuvuositodistusta varten opettaja käyttää uskonnon valtakunnallisia arviointikriteereitä.

Uskonnon arviointikriteerit 6. luokan päätteeksi hyvää osaamista kuvaavaa sanallista arviota/arvosanaa 8 varten

Tavoitteet	Sisältö-alueet	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Hyvä / arvosanan kahdeksan osaaminen
T1 ohjata oppilasta perehtymään opiskeltavan uskonnon pyhiin kirjoihin ja kertomuksiin sekä keskeisiin oppeihin	S1	Uskontoa koskevan tiedon hallitseminen, uskonnon monilukutaito	Oppilas osaa nimetä opiskeltavan uskonnon lähteitä ja tekstejä sekä kuvata niiden keskeisiä sisältöjä.
T2 ohjata oppilas tutustumaan opiskeltavan uskonnon rituaaleihin ja tapoihin ja pyhiin paikkoihin ja rakennuksiin	S1	Uskontoa koskevan tiedon hallitseminen, uskonnon monilukutaito	Oppilas osaa kertoa esimerkkien avulla opiskeltavan uskonnon keskeisistä rituaaleista, tavoista ja pyhistä paikoista sekä kuvata niiden merkitystä.
T3 auttaa oppilasta tunnistamaan uskonnollisen kielen erityispiirteitä ja vertauskuvallisuutta	S1, S2	Uskonnon kielen ja symbolien analysointi	Oppilas osaa antaa esimerkkejä uskonnollisesta kielestä ja sen vertauskuvallisuudesta
T4 ohjata oppilas etsimään, arvioimaan ja käyttämään uskontoa koskevaa tietoa erilaisista lähteistä	S1, S2, S3	Oppimaan oppimisen taidot uskonnon opiskelussa	Oppilas osaa hakea tietoa useasta lähteestä. Oppilas harjoittelee arvioimaan löytämänsä tiedon luotettavuutta ja objektiivisuutta.
T5 opastaa oppilasta perehtymään Suomen ja Euroopan uskonnollisiin ja katsomuksellisiin juuriin ja nykytilaan	S1, S2	Uskontoa ja kulttuuria koskeva tieto	Oppilas tunnistaa uskontojen merkityksiä yhteiskuntien kehityksessä, kulttuurissa ja mediassa ja osaa antaa niistä esimerkkejä. Hän osaa kuvata suomalaisen ja eurooppalaisen uskonnollisuuden juuria

			pääpiirteissään.
T6 ohjata oppilas tutustumaan juutalaisuuteen, kristinuskoon ja islamiin ja niiden vaikutukseen ja historiaan Euroopassa	S2, S3	Uskontoa ja kulttuuria koskeva tieto	Oppilas osaa kuvata juutalaisuuden, kristinuskon ja islamin pääpiirteet sekä niiden keskinäiset suhteet.
T7 kannustaa oppilasta kunnioittamaan omaa ja toisen pyhää sekä käyttäytymään asianmukaisesti erilaisissa uskonnollisissa tilaisuuksissa ja tilanteissa	S1, S2, S3	Uskonnon monilukutaito	Oppilas tietää, miten toimitaan ja pyrkii toimimaan asianmukaisesti ja kunnioittavasti erilaisissa uskonnollisissa tilanteissa ja paikoissa.
T8 ohjata oppilas perehtymään opiskeltavan uskonnon eettisiin opetuksiin sekä eri uskontoja yhdistäviin eettisiin periaatteisiin	S1, S2, S3	Etiikkaa koskeva tieto	Oppilas tunnistaa ja osaa nimetä opiskeltavan uskonnon eettisiä opetuksia sekä uskontoja ja katsomuksia yhdistäviä eettisiä periaatteita.
T9 ohjata oppilasta ymmärtämään ihmisoikeuksiin ja erityisesti YK:n Lapsen oikeuksien sopimukseen sisältyviä arvoja yksilön ja yhteisön näkökulmasta	S2, S3	Ihmisoikeusetiikka	Oppilas tietää YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen keskeisen sisällön ja osaa kertoa esimerkkejä ihmisoikeuksista.
T10 ohjata oppilasta arvioimaan tekemiään valintoja ja pohtimaan toiminnan taustalla vaikuttavia arvoja eettisten periaatteiden ja kestävän tulevaisuuden näkökulmasta	S2, S3	Eettinen pohdinta	Oppilas osaa kertoa arjen esimerkkejä kestävän tulevaisuuden rakentamisesta. Hän osaa soveltaa opiskelemansa uskonnon eettisiä periaatteita omassa pohdinnassaan.
T11 luoda oppilaalle mahdollisuuksia keskustella eettisistä kysymyksistä, ilmaista rakentavasti ajatuksiaan ja tunteitaan sekä harjoitella perustelemaan omia näkemyksiään	S1, S2, S3	Ajattelun ja vuorovaikutuksen taidot	Oppilas osallistuu yhteiseen keskusteluun, osaa kuunnella toisia ja ilmaista itseään.

T12 auttaa ja tukea oppilasta muodostamaan ja vahvistamaan myönteistä maailmankatsomusta, itsetuntoa ja luottamusta elämään	S3		Ei vaikuta arvosanan muodostumiseen. Oppilaita ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.

14.10 YHTEISKUNTAOPPI

Oppiaineen tehtävä

Yhteiskuntaopin opetuksen tehtävänä on tukea oppilaiden kasvua aktiivisiksi, vastuuntuntoisiksi ja yritteliäiksi kansalaisiksi. Oppilaita ohjataan toimimaan erilaisuutta ymmärtävässä, ihmisoikeuksia ja tasa-arvoa kunnioittavassa moniarvoisessa yhteiskunnassa demokratian arvojen ja periaatteiden mukaan. Oppiaineen tehtävänä on antaa yhteiskunnan toiminnasta ja kansalaisen vaikutusmahdollisuuksista tiedollinen perusta sekä rohkaista oppilaita kehittymään oma-aloitteisiksi yhteiskunnallisiksi ja taloudellisiksi toimijoiksi.

Yhteiskuntaopin opetuksessa oppilaita ohjataan seuraamaan ajankohtaisia kysymyksiä ja tapahtumia sekä ymmärtämään niiden yhteyksiä omaan elämään. Keskeistä on oppia hankkimaan ja arvioimaan kriittisesti erityyppisten toimijoiden tuottamaa tietoa sekä soveltamaan sitä kohtaamissaan tilanteissa. Oppilaita kannustetaan osallistumaan sekä toimimaan aktiivisesti ja rakentavasti erilaisissa tilanteissa ja yhteisöissä. Heitä ohjataan ymmärtämään, että yhteiskunnallinen päätöksenteko perustuu valintoihin, joita tehdään vaihtoehtoisten mahdollisuuksien välillä pyrkimyksenä löytää yhteisymmärrys.

Vuosiluokilla 4-5 yhteiskuntaopin opetuksen painopisteenä on perehtyminen yhteisölliseen elämään ja rakentavaan vuorovaikutukseen. Oppilaita rohkaistaan kuuntelemaan muita, ilmaisemaan mielipiteitään ja perustelemaan näkemyksiään sekä löytämään omat vahvuutensa. Oppilaat harjoittelevat päätöksentekoa ja vaikuttamisessa tarvittavia taitoja kouluyhteisössä sekä muiden lähiyhteisön toimijoiden kanssa. Opetus vahvistaa oppilaiden kiinnostusta työtä, työelämää ja yrittäjyyttä sekä eri ammatteja kohtaan. Oppilaat tutustuvat oman taloudenhoidon ja vastuullisen kuluttamisen perusasioihin. Inarin kunnassa yhteiskuntaopin opetus alkaa 4. vuosiluokalla. Opetus jakaantuu siten, että 4. vuosiluokan kevätlukukaudella sitä opetetaan kaksi vuosiviikkotuntia ja 5. vuosiluokan syyslukukaudella kaksi vuosiviikkotuntia.

Valtakunnallisten tavoitteiden lisäksi oppilaat oppivat tuntemaan saamelaisen päätöksenteon historiaa ja periaatteita. Oppilaat oppivat ja tutustuvat siihen, miten valtioiden ja kuntien muodostuminen on muuttanut saamelaista yhteisöä. Oppilaat tekevät tutustumiskäyntejä paikallisiin ja saamelaisiin toimijoihin.

Yhteiskuntaopin opetuksen tavoitteet 4. vuosiluokalla

- T1 ohjata oppilasta kiinnostumaan ympäröivästä yhteiskunnasta ja yhteiskuntaopista tiedonalana

- T2 tukea oppilasta harjaannuttamaan eettistä arviointikykyään liittyen erilaisiin inhimillisiin, yhteiskunnallisiin ja taloudellisiin kysymyksiin
- T5 ohjata oppilasta oivaltamaan työnteon ja yrittäjyyden ja saamelaisalueen elinkeinojen merkityksen lähiyhteisössään (L3, L4, L6, L7)
- T8 tukea oppilasta ymmärtämään oman rahankäytön ja kulutusvalintojen perusteita sekä harjoittelemaan niihin liittyviä taitoja (L3, L4)

Yhteiskuntaopin opetuksen tavoitteet 5. vuosiluokalla

- T1 ohjata oppilasta kiinnostumaan ympäröivästä yhteiskunnasta ja yhteiskuntaopista tiedonalana
- T2 tukea oppilasta harjaannuttamaan eettistä arviointikykyään liittyen erilaisiin inhimillisiin, yhteiskunnallisiin ja taloudellisiin kysymyksiin
- T3 ohjata oppilasta hahmottamaan itsensä yksilönä ja erilaisten yhteisöjen jäsenenä, ymmärtämään ihmisoikeuksien ja tasa-arvon merkityksen sekä hahmottamaan yhteiskunnan oikeudellisia periaatteita (L2, L3, L4, L7)
- T4 ohjata oppilasta tarkastelemaan median roolia ja merkitystä omassa arjessa ja yhteiskunnassa (L2, L4, L5)
- T6 tukea oppilasta ymmärtämään, että eri toimijoiden tuottamaan yhteiskunnalliseen tietoon liittyy erilaisia arvoja, näkökulmia ja tarkoitusperiä (L1, L2, L4)
- T7 kannustaa oppilasta harjoittelemaan demokraattisen vaikuttamisen perustaitoja sekä keskustelemaan rakentavasti eri mielipiteistä (L2, L6, L7)
- T9 kannustaa oppilasta erilaisten yhteisöjen toimintaan ja harjoittelemaan median käyttöä turvallisella ja yhteiskunnallisesti tiedostavalla tavalla (L3, L4, L5, L7)

Yhteiskuntaopin tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet vuosiluokilla 4-5

Sisällöt valitaan siten, että ne tukevat tavoitteiden saavuttamista.

S1 Arkielämä ja oman elämän hallinta: Tutustutaan yhteiskunnan toimintaan yksilön, perheen ja muiden lähiyhteisöjen näkökulmasta. Pohditaan, kuinka jokainen voi itse vaikuttaa lähiyhteisön turvallisuuteen ja viihtyisyyteen. Lisäksi perehdytään työntekoon, ammatteihin, omaan rahan käyttöön ja talouden hoitoon sekä vastuulliseen kuluttamiseen arjen tilanteissa. Oppilas ymmärtää saamelaisen perhekäsityksen, nimikäytännön, duodjin merkityksen sekä saamelaisalueen ammattien merkityksen.

S2 Demokraattinen yhteiskunta: Perehdytään erilaisiin oppilasta lähellä oleviin yhteisöihin, niiden jäsenten oikeuksiin ja velvollisuuksiin, sekä harjoitellaan yhteistä päätöksentekoa. Opetuksessa tarkastellaan demokraattisen toiminnan arvoja ja perusperiaatteita kuten ihmisoikeuksia, tasa-arvoa sekä yhdenvertaisuutta. Tutustutaan Suomen eri kulttuureihin ja vähemmistöryhmiin. Oppilaat ymmärtävät saamelaiset osana muita alkuperäiskansoja sekä tutustuvat eri saamelaisryhmiin. Paliskuntien merkitys poronhoidossa sekä miehen ja naisen asema saamelaisessa yhteiskunnassa.

S3 Aktiivinen kansalaisuus ja vaikuttaminen: Tarkastellaan ja harjoitellaan käytännössä demokraattisen vaikuttamisen ja yhteiskunnassa toimimisen taitoja, joita tarvitaan erilaisten yhteisöjen vastuullisena ja osallistuvana jäsenenä esimerkiksi luokassa, koulussa, erilaisissa

harrastuksissa ja järjestöissä, mediassa sekä taloudellisessa toiminnassa. Harjoitellaan yhteistyötä lähiyhteisön toimijoiden kanssa. Tarkastellaan yhteistyötä saamelaisissa yhteisöissä, kuten poronhoidossa, kalastuksessa ja maankäytössä sekä tarkastellaan muutoksia niissä eri näkökulmista.

S4 Taloudellinen toiminta: Tarkastellaan taloudellista toimintaa ja sen merkitystä. Perehdytään rahankäyttöön ja ansaitsemiseen, sekä säästämiseen ja kestävään kuluttamiseen. Lisäksi tutustutaan käytännön tilanteiden kautta paikallisen talouden toimintaan, kuten lähiympäristön yrityksiin, työpaikkoihin ja palveluiden tuottajiin. Tarkastellaan pohjoisten/saamelaisten elinkeinojen merkitystä ja erityispiirteitä sekä niiden muutoksia. Oppilas oppii näkemään elinkeinojen ja kulttuurin olennaisten yhteyden saamelaiskulttuurissa. Perehdytään myös tarkemmin saamelaisten luontosuhteeseen ja sen vaikutukseen taloudellisessa toiminnassa ja laajemmin. Tutustumiskäynnit ovat tärkeitä, jotta elinkeinot ja niiden merkitys saamelaisalueella tulevat tutuksi.

Yhteiskuntaopin sisällöt 4. vuosiluokalla

S1 Arkielämä ja oman elämän hallinta

- tutustutaan yhteiskunnan toimintaan yksilön, perheen ja muiden lähiyhteisöjen näkökulmasta
- pohditaan, kuinka jokainen voi itse vaikuttaa lähiyhteisön turvallisuuteen ja viihtyisyyteen
- lisäksi perehdytään työntekoon, ammatteihin, omaan rahan käyttöön ja talouden hoitoon sekä vastuulliseen kuluttamiseen arjen tilanteissa

S2 Demokraattinen yhteiskunta

- perehdytään erilaisiin oppilasta lähellä oleviin yhteisöihin, niiden jäsenten oikeuksiin ja velvollisuuksiin, sekä harjoitellaan yhteistä päätöksentekoa
- opetuksessa tarkastellaan demokraattisen toiminnan arvoja ja perusperiaatteita kuten ihmisoikeuksia, tasa-arvoa sekä yhdenvertaisuutta
- tutustutaan Suomen eri kulttuureihin ja vähemmistöryhmiin

S3 Aktiivinen kansalaisuus ja vaikuttaminen

- tarkastellaan ja harjoitellaan käytännössä demokraattisen vaikuttamisen ja yhteiskunnassa toimimisen taitoja, joita tarvitaan erilaisten yhteisöjen vastuullisena ja osallistuvana jäsenenä esimerkiksi luokassa, koulussa, erilaisissa harrastuksissa ja järjestöissä, mediassa sekä taloudellisessa toiminnassa
- harjoitellaan yhteistyötä lähiyhteisön toimijoiden kanssa

S4 Taloudellinen toiminta

- tarkastellaan taloudellista toimintaa ja sen merkitystä
- perehdytään rahankäyttöön ja ansaitsemiseen, sekä säästämiseen ja kestävään kuluttamiseen. Lisäksi tutustutaan käytännön tilanteiden kautta paikallisen talouden toimintaan, kuten lähiympäristön yrityksiin, työpaikkoihin ja palveluiden tuottajiin ja elinkeinoihin

- lisäksi pohditaan maantieteellisen sijainnin tuomia erityispiirteitä ja rajan läheisyyden vaikutusta alueella

Yhteiskuntaopin sisällöt 5. vuosiluokalla

S1 Arkielämä ja oman elämän hallinta

- Tutustutaan yhteiskunnan toimintaan yksilön, perheen ja muiden lähiyhteisöjen näkökulmasta
- pohditaan, kuinka jokainen voi itse vaikuttaa lähiyhteisön turvallisuuteen ja viihtyisyyteen
- lisäksi perehdytään työntekoon, ammatteihin, omaan rahan käyttöön ja talouden hoitoon sekä vastuulliseen kuluttamiseen arjen tilanteissa

S2 Demokraattinen yhteiskunta

- perehdytään erilaisiin oppilasta lähellä oleviin yhteisöihin, niiden jäsenten oikeuksiin ja velvollisuuksiin, sekä harjoitellaan yhteistä päätöksentekoa
- opetuksessa tarkastellaan demokraattisen toiminnan arvoja ja perusperiaatteita kuten ihmisoikeuksia, tasa-arvoa sekä yhdenvertaisuutta sekä pohditaan niiden merkityksen ymmärtämistä lähiympäristössämme
- tutustutaan Suomen eri kulttuureihin ja vähemmistöryhmiin sekä lähialueen kulttuuriseen ja kielelliseen monimuotoisuuteen
- lisäksi tutustutaan saamelaisten kulttuuri-itsehallintoon ja tutustutaan alueellisen päätöksentekoon

S3 Aktiivinen kansalaisuus ja vaikuttaminen

- tarkastellaan ja harjoitellaan käytännössä demokraattisen vaikuttamisen ja yhteiskunnassa toimimisen taitoja, joita tarvitaan erilaisten yhteisöjen vastuullisena ja osallistuvana jäsenenä esimerkiksi luokassa, koulussa, erilaisissa harrastuksissa ja järjestöissä, mediassa sekä taloudellisessa toiminnassa
- harjoitellaan yhteistyötä lähiyhteisön toimijoiden kanssa

S4 Taloudellinen toiminta

- tarkastellaan taloudellista toimintaa ja sen merkitystä
- perehdytään rahankäyttöön ja ansaitsemiseen, sekä säästämiseen ja kestävään kuluttamiseen
- lisäksi tutustutaan käytännön tilanteiden kautta paikallisen talouden toimintaan, kuten lähiympäristön yrityksiin, työpaikkoihin ja palveluiden tuottajiin

Yhteiskuntaopin oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet vuosiluokilla 4-5

Yhteiskuntaopin tavoitteiden kannalta on keskeistä käyttää vuorovaikutuksellisia, elämyksellisiä ja toiminnallisia työtapoja tiedon luomisessa, kuten simulaatioita, opetuskeskusteluja, väittelyitä ja draamaa. Niiden kautta harjoitellaan yhteistoimintaa, osallistumista ja vaikuttamista lähiyhteisössä.

Oppilaiden arki harrastuksineen ja omat kokemukset sekä oma luokka, koulu ja oppilaskunta sekä muut lähiyhteisön toimijat ovat osallistumisen harjoittelemisen kannalta erityisen tärkeitä. Tieto- ja viestintäteknologian käyttö tarjoaa luontevan keinon yhteiskuntaa koskevan tiedon etsimiseen ja osallistumiseen yksin ja yhdessä toisten kanssa.

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki yhteiskuntaopissa vuosiluokilla 4-5

Oppiaineen tavoitteiden ja luonteen kannalta keskeistä on ohjata oppilaat näkemään itsensä yhteiskunnan jäseninä, joilla on oikeuksia ja velvollisuuksia sekä tukea heidän kasvuaan yhteistyökykyisiksi erilaisten yhteisöjen jäseniksi. Oppilaita tuetaan erityisesti yhteiskuntaa ja taloutta koskevan tiedon etsimisessä, ymmärtämisessä ja soveltamisessa, jolla on merkitystä heidän oman elämänsä ja tulevaisuutensa kannalta. Oppilaita kannustetaan osallisuuteen ja keskusteluun. Oppiaineen käsitteellinen luonne otetaan huomioon avaamalla ja konkretisoimalla siinä käytettäviä keskeisiä käsitteitä.

Oppilaan oppimisen arviointi yhteiskuntaopissa vuosiluokilla 4-5

Yhteiskuntaopissa oppimisen arvioinnilla ja palautteella oppilaita ohjataan ja kannustetaan toimimaan aktiivisesti ja rakentavasti omissa lähiyhteisöissään ja soveltamaan käytännössä yhteiskunnasta oppimiaan tietoja ja taitoja. Arvioinnissa otetaan huomioon monipuolisesti erilaisia toiminnan ja tuottamisen tapoja. Huomiota kiinnitetään yhteiskunnallisten tietojen ja taitojen hallintaan.

Yhteiskuntaopin sanallista arviota tai arvosanaa antaessaan opettaja arvioi oppilaan osaamista suhteessa paikallisessa opetussuunnitelmassa asetettuihin tavoitteisiin. Määritellessään osaamisen tasoa 6. vuosiluokan lukuvuositodistusta varten opettaja käyttää yhteiskuntaopin valtakunnallisia arviointikriteereitä. Opinnoissa edistymisen kannalta on keskeistä, että oppilas hahmottaa ympäröivän yhteiskunnan toimintaa sekä näkee itsensä osana kansalaisyhteiskuntaa omat vaikuttamismahdollisuutensa ja vastuunsa tiedostaen.

Olennaista opinnoissa on myös yhteisöllisyys eri yhteisöissä sekä aktiivinen toimiminen omassa kulttuuriympäristössä.

Yhteiskuntaopin arviointikriteerit 6. vuosiluokan päätteeksi hyvää osaamista kuvaavaa sanallista arviota/ arvosanaa kahdeksan varten

Opetuksen tavoite	Sisältö-alueet	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Hyvä/arvosanan kahdeksan osaaminen
Merkitys, arvot ja asenteet			
T1 ohjata oppilasta kiinnostumaan ympäröivästä yhteiskunnasta ja yhteiskuntaopista tiedonalana	S1-S4		Motivaation kehittymistä ei käytetä arvosanan muodostamisessa. Oppilaita ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.

T2 tukea oppilasta harjaannuttamaan eettistä arviointikykyään liittyen erilaisiin inhimillisiin, yhteiskunnallisiin ja taloudellisiin kysymyksiin	S1-S4		Eettistä arviointikykyä ei käytetä arvosanan muodostamisen periaatteena. Oppilaita ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.
Yhteiskunnassa tarvittavien tietojen ja taitojen omaksuminen sekä yhteiskunnallinen ymmärrys			
T3 ohjata oppilasta hahmottamaan itsensä yksilönä ja erilaisten yhteisöjen jäsenenä, ymmärtämään ihmisoikeuksien ja tasa-arvon merkityksen sekä hahmottamaan yhteiskunnan oikeudellisia periaatteita	S1-S3	Yhteisten sääntöjen ja tasa-arvon periaatteiden tarkastelu	Oppilas osaa selittää yhteisten sääntöjen merkityksen ja toimia niiden mukaisesti. Oppilas osaa perustella, miksi ihmisoikeudet ovat tärkeitä ja mihin oikeusjärjestelmää tarvitaan.
T4 ohjata oppilasta tarkastelemaan median roolia ja merkitystä omassa arjessa ja yhteiskunnassa	S1-S4	Median roolin tarkastelu	Oppilas osaa kuvailla, millainen merkitys medialla on hänen omassa elämässään ja miten erilaisia medioita voidaan käyttää vaikuttamisen välineenä.
T5 ohjata oppilasta oivaltamaan työnteon ja yrittäjyyden merkityksen lähiyhteisössään	S1, S4	Työnteon ja yrittäjyyden merkityksen tarkastelu	Oppilas osaa antaa esimerkkejä työnteon ja yrittäjyyden merkityksestä perheen toimeentulon lähteenä ja yhteiskunnan toimivuuden perustana.
T6 tukea oppilasta ymmärtämään, että eri toimijoiden tuottamaan yhteiskunnalliseen tietoon liittyy erilaisia arvoja, näkökulmia ja tarkoitusperiä	S1-S3	Erilaisten arvojen, näkökulmien ja tarkoitusperien hahmottaminen	Oppilas osaa selittää esimerkkien avulla, että eri toimijoiden tuottamaan yhteiskunnalliseen tietoon liittyy erilaisia arvoja, näkökulmia ja tarkoitusperiä.
Yhteiskunnallisen tiedon käyttäminen ja soveltaminen			
T7 kannustaa oppilasta harjoittelemaan demokraattisen vaikuttamisen perustaitoja sekä keskustelemaan	S1-S3	Demokraattisen vaikuttamisen perustaitojen sekä yhteisössä toimimisen tietojen ja taitojen soveltaminen	Oppilas osaa soveltaa demokraattisessa yhteisössä toimimisen periaatteita ja taitoja, kuten kuuntelemista, kantaa ottamista, sopeutumista enemmistöpäätöksiin sekä

rakentavasti eri mielipiteistä		käytännössä	vaikuttamista lähiyhteisössä.
T8 tukea oppilasta ymmärtämään oman rahankäytön ja kulutusvalintojen perusteita sekä harjoittelemaan niihin liittyviä taitoja	S1, S4	Rahankäytön ja kulutusvalintojen perusteiden soveltaminen	Oppilas osaa perustella omaan rahankäyttöönsä sekä kuluttamiseen liittyviä ratkaisuja sekä pystyy kertomaan, millaisia muihin ihmisiin sekä ympäristöön ulottuvia vaikutuksia hänen kuluttamispäätöksillään on.
T9 kannustaa oppilasta osallistumaan erilaisten yhteisöjen toimintaan ja harjoittelemaan median käyttöä turvallisella ja yhteiskunnallisesti tiedostavalla tavalla	S1, S3	Mediataidot	Oppilas osaa käyttää mediaa yhteiskunnallisen ajattelun ja toiminnan välineenä sekä pohtia sen käyttämiseen liittyviä turvallisuusnäkökulmia.

14.11 MUSIIKKI

Oppiaineen tehtävä

Musiikin opetuksen tehtävänä on luoda edellytykset monipuoliseen musiikilliseen toimintaan ja aktiiviseen kulttuuriseen osallisuuteen. Opetus ohjaa oppilaita tulkitsemaan musiikin monia merkityksiä eri kulttuureissa sekä yksilöiden ja yhteisöjen toiminnoissa. Oppilaiden musiikillinen osaaminen laajenee, mikä vahvistaa myönteistä suhdetta musiikkiin ja luo pohjaa musiikin elinikäiselle harrastamiselle. Musiikin opetus rakentaa arvostavaa ja uteliasta suhtautumista musiikkiin ja kulttuuriseen monimuotoisuuteen.

Toiminnallinen musiikin opetus ja opiskelu edistävät oppilaiden musiikillisten taitojen ja ymmärryksen kehittymistä, kokonaisvaltaista kasvua ja kykyä toimia yhteistyössä muiden kanssa. Näitä vahvistetaan ottamalla musiikin opetuksessa huomioon oppilaiden musiikilliset kiinnostuksen kohteet, muut oppiaineet, eheyttävät teemat, koulun juhlat ja tapahtumat sekä koulun ulkopuolella tapahtuva toiminta. Oppilaiden ajattelua ja oivalluskykyä kehitetään tarjoamalla säännöllisesti mahdollisuuksia äänen ja musiikin parissa toimimiseen, säveltämiseen sekä muuhun luovaan tuottamiseen. Musiikin opetuksessa oppilaat opiskelevat musiikkia monipuolisesti, mikä edesauttaa heidän ilmaisutaitojensa kehittymistä.

Vuosiluokkien 3-6 musiikin opetuksessa oppilaat oppivat suhtautumaan avoimesti ja kunnioittavasti toisten kokemuksiin sekä luomaan yhteenkuuluvuuden tunnetta ryhmässään. Samalla he tottuvat jäsentämään aiempaa tietoisemmin musiikillisia kokemuksia ja ilmiöitä sekä musiikkikulttuureja. Oppilaiden ymmärrys musiikkikäsitteistä ja ilmaisukeinoista syvenee ja laajenee samalla, kun taidot laulaa, soittaa, säveltää, liikkua ja kuunnella kehittyvät. Laulamisella tarkoitetaan myös perinteisiä saamelaisia laulamistapoja: joiku, livđe ja leudd. Ääniin ja musiikin ilmaisukeinoihin liittyvää luovaa ja esteettistä ajattelua edistetään luomalla tilanteita, joissa oppilaat voivat suunnitella ja toteuttaa erilaisia musiikillisia tai monitaiteellisia kokonaisuuksia. Näissä tehtävissä oppilaat käyttävät mielikuvitustaan ja kekseliäisyyttään yksin tai yhdessä muiden kanssa. Musiikillinen toiminta liittyy

luontevasti eheyttävään opiskeluun koulun arjessa ja juhlassa. Oppilaiden käsitys itsestään musiikillisena toimijoina rakentuu myönteisten oppimiskokemusten kautta.

Musiikin opetuksen tavoitteet vuosiluokilla 3-6

Musiikin opetuksen tavoitteet 3. vuosiluokalla

- T1 rohkaista oppilasta osallistumaan yhteismusisointiin ja rakentamaan myönteistä yhteishenkeä yhteisössään (L2, L6, L7)
- T2 ohjata oppilasta luontevaan äänenkäyttöön ja laulamiseen sekä kehittämään keho-, rytmi-, melodia- ja sointusoittimien soittotaitoa musisoivan ryhmän jäsenenä (L2)
- T3 kannustaa oppilasta keholliseen musiikin, kuvien, tarinoiden ja tunnetilojen ilmaisuun kokonaisvaltaisesti liikkuen (L1, L2)
- T4 tarjota oppilaalle mahdollisuuksia ääniympäristön ja musiikin elämykselliseen kuunteluun sekä ohjata häntä jäsentämään kuulemaansa sekä kertomaan siitä (L2)
- T5 rohkaista oppilasta improvisoimaan sekä suunnittelemaan ja toteuttamaan pienimuotoisia sävellyksiä tai monitaiteellisia kokonaisuuksia eri keinoin ja myös tieto- ja viestintäteknologiaa käyttäen (L1, L2, L5, L6)
- T6 ohjata oppilasta tarkastelemaan musiikillisia kokemuksiaan ja musiikillisen maailman esteettistä, kulttuurista ja historiallista monimuotoisuutta (L2)
- T7 ohjata oppilasta ymmärtämään musiikkikäsitteitä ja musiikin merkintätapojen periaatteita musisoinnin yhteydessä (L4)
- T8 ohjata oppilasta tunnistamaan musiikin vaikutuksia hyvinvointiin sekä huolehtimaan musisointi- ja ääniympäristön turvallisuudesta (L3)
- T9 ohjata oppilasta kehittämään musiikillista osaamistaan harjoittelun avulla, osallistumaan tavoitteiden asettamiseen ja arvioimaan edistymistään suhteessa tavoitteisiin (L1)

Musiikin opetuksen tavoitteet 4. vuosiluokalla

- T1 rohkaista oppilasta osallistumaan yhteismusisointiin ja rakentamaan myönteistä yhteishenkeä yhteisössään (L2, L6, L7)
- T2 ohjata oppilasta luontevaan äänenkäyttöön ja laulamiseen sekä kehittämään keho-, rytmi-, melodia- ja sointusoittimien soittotaitoa musisoivan ryhmän jäsenenä (L2)
- T3 kannustaa oppilasta keholliseen musiikin, kuvien, tarinoiden ja tunnetilojen ilmaisuun kokonaisvaltaisesti liikkuen (L1, L2)
- T4 tarjota oppilaalle mahdollisuuksia ääniympäristön ja musiikin elämykselliseen kuunteluun sekä ohjata häntä jäsentämään kuulemaansa sekä kertomaan siitä (L2)
- T5 rohkaista oppilasta improvisoimaan sekä suunnittelemaan ja toteuttamaan pienimuotoisia sävellyksiä tai monitaiteellisia kokonaisuuksia eri keinoin ja myös tieto- ja viestintäteknologiaa käyttäen (L1, L2, L5, L6)
- T6 ohjata oppilasta tarkastelemaan musiikillisia kokemuksiaan ja musiikillisen maailman esteettistä, kulttuurista ja historiallista monimuotoisuutta (L2)
- T7 ohjata oppilasta ymmärtämään musiikkikäsitteitä ja musiikin merkintätapojen periaatteita musisoinnin yhteydessä (L4)

- T8 ohjata oppilasta tunnistamaan musiikin vaikutuksia hyvinvointiin sekä huolehtimaan musisointi- ja ääniympäristön turvallisuudesta (L3)
- T9 ohjata oppilasta kehittämään musiikillista osaamistaan harjoittelun avulla, osallistumaan tavoitteiden asettamiseen ja arvioimaan edistymistään suhteessa tavoitteisiin (L1)

Musiikin opetuksen tavoitteet 5. vuosiluokalla

- T1 rohkaista oppilasta osallistumaan yhteismusisointiin ja rakentamaan myönteistä yhteishenkeä yhteisössään (L2, L6, L7)
- T2 ohjata oppilasta luontevaan äänenkäyttöön ja laulamiseen sekä kehittämään keho-, rytmi-, melodia- ja sointusoittimien soittotaitoa musisoivan ryhmän jäsenenä (L2)
- T3 kannustaa oppilasta keholliseen musiikin, kuvien, tarinoiden ja tunnetilojen ilmaisuun kokonaisvaltaisesti liikkuen (L1, L2)
- T4 tarjota oppilaalle mahdollisuuksia ääniympäristön ja musiikin elämykselliseen kuunteluun sekä ohjata häntä jäsentämään kuulemaansa sekä kertomaan siitä (L2)
- T5 rohkaista oppilasta improvisoimaan sekä suunnittelemaan ja toteuttamaan pienimuotoisia sävellyksiä tai monitaiteellisia kokonaisuuksia eri keinoin ja myös tieto- ja viestintäteknologiaa käyttäen (L1, L2, L5, L6)
- T6 ohjata oppilasta tarkastelemaan musiikillisia kokemuksiaan ja musiikillisen maailman esteettistä, kulttuurista ja historiallista monimuotoisuutta (L2)
- T7 ohjata oppilasta ymmärtämään musiikkikäsitteitä ja musiikin merkintätapojen periaatteita musisoinnin yhteydessä (L4)
- T8 ohjata oppilasta tunnistamaan musiikin vaikutuksia hyvinvointiin sekä huolehtimaan musisointi- ja ääniympäristön turvallisuudesta (L3)
- T9 ohjata oppilasta kehittämään musiikillista osaamistaan harjoittelun avulla, osallistumaan tavoitteiden asettamiseen ja arvioimaan edistymistään suhteessa tavoitteisiin (L1)

Musiikin opetuksen tavoitteet 6. vuosiluokalla

- T1 rohkaista oppilasta osallistumaan yhteismusisointiin ja rakentamaan myönteistä yhteishenkeä yhteisössään (L2, L6, L7)
- T2 ohjata oppilasta luontevaan äänenkäyttöön ja laulamiseen sekä kehittämään keho-, rytmi-, melodia- ja sointusoittimien soittotaitoa musisoivan ryhmän jäsenenä (L2)
- T3 kannustaa oppilasta keholliseen musiikin, kuvien, tarinoiden ja tunnetilojen ilmaisuun kokonaisvaltaisesti liikkuen (L1, L2)
- T4 tarjota oppilaalle mahdollisuuksia ääniympäristön ja musiikin elämykselliseen kuunteluun sekä ohjata häntä jäsentämään kuulemaansa sekä kertomaan siitä (L2)
- T5 rohkaista oppilasta improvisoimaan sekä suunnittelemaan ja toteuttamaan pienimuotoisia sävellyksiä tai monitaiteellisia kokonaisuuksia eri keinoin ja myös tieto- ja viestintäteknologiaa käyttäen (L1, L2, L5, L6)
- T6 ohjata oppilasta tarkastelemaan musiikillisia kokemuksiaan ja musiikillisen maailman esteettistä, kulttuurista ja historiallista monimuotoisuutta (L2)
- T7 ohjata oppilasta ymmärtämään musiikkikäsitteitä ja musiikin merkintätapojen periaatteita musisoinnin yhteydessä (L4)

- T8 ohjata oppilasta tunnistamaan musiikin vaikutuksia hyvinvointiin sekä huolehtimaan musisointi- ja ääniympäristön turvallisuudesta (L3)
- T9 ohjata oppilasta kehittämään musiikillista osaamistaan harjoittelun avulla, osallistumaan tavoitteiden asettamiseen ja arvioimaan edistymistään suhteessa tavoitteisiin (L1)

Musiikin tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet vuosiluokilla 3-6

Musiikillisten tietojen ja taitojen oppiminen tapahtuu musisoiden eli laulaen, soittaen, kuunnellen, liikkuen, improvisoiden ja säveltäen sekä taiteidenvälisessä työskentelyssä. Sisällöt valitaan siten, että oppilas tutustuu musiikkikulttuureihin ja -tyyleihin monipuolisesti. Sisällöt tukevat tavoitteiden saavuttamista ja hyödyntävät paikallisia mahdollisuuksia ja oppilaiden kokemuksia.

S1 Miten musiikissa toimitaan: Musisointitilanteissa kiinnitetään huomiota musisoivan ryhmän jäsenenä toimimiseen. Luontevaa äänenkäyttöä ja laulamista, liikkumista sekä keho-, rytmi-, melodia- ja sointusoittimien perussoittotekniikoita harjoitellaan yhteismusisoinnissa. Opetuksessa on keskeistä ilmaisutaitojen ja kuvittelukyvyn monipuolinen kehittäminen.

S2 Mistä musiikki muodostuu: Musisointitilanteissa kiinnitetään huomiota peruskäsitteiden lisäksi musiikkikäsitteiden rytmi, melodia, harmonia, muoto, sointiväri ja dynamiikka hahmottamiskyvyn kehittämiseen. Osaamisen kehittyessä käsitteitä nimetään ja käytetään vakiintuneita tai omia symboleita kuvaamaan musiikillisia tapahtumia. Musiikillisessa toiminnassa kiinnitetään huomiota myös tulkintaan ja musiikin ilmaisullisiin keinoihin.

S3 Musiikki omassa elämässä, yhteisössä ja yhteiskunnassa: Musiikillisten taitojen ja tietojen lisäksi opetuksessa käsitellään oppilaiden kokemuksia ja havaintoja musiikista ja musiikin tekemisestä eri ympäristöissä koulussa ja koulun ulkopuolella. Opetuksessa rakennetaan yhteyksiä muihin oppiaineisiin ja omiin yhteisöihin sekä pohditaan musiikin merkityksiä elämän eri tilanteissa eri aikoina ja aikakausina.

S4 Ohjelmisto: Ohjelmiston suunnittelussa kiinnitetään huomiota oppilaiden omiin kulttuureihin, kulttuuriperinnön vaalimiseen ja kulttuurisen ymmärryksen avartamiseen. Ohjelmistoon sisällytetään monipuolisesti muun muassa lastenmusiikkia, eri kulttuurien musiikkia, taidemusiikkia, populaarimusiikkia ja kansanmusiikkia. Musisointitilanteissa syntyneet oppilaiden luovat tuotokset ja sävellykset sisältyvät myös ohjelmistoon.

Musiikin sisällöt 3. vuosiluokalla

S1 Miten musiikissa toimitaan:

- Laulaen yksin ja yhdessä, omaa äänenkäyttöä kehittäen
- Soittaen aktiivisesti ryhmän jäsenenä (helppoja melodia- ja rytmiharjoitteita, monipuolisesti eri soittimilla)
- Liikkuen musiikin mukana (sykkeessä pysyminen, piiri- ja laululeikit mukaan luettuna)
- Kuunnellen ja keskustellen (havainnointi ja sen jakaminen muiden kanssa sekä erilaiset kuunteluharjoitukset)

- Kokeillen (oman keksinnän ja luovan ilmaisun löytäminen)

S2 Mistä musiikki muodostuu:

- Yksinkertaisia rytmiharjoitteita keho- ja koulusoittimin (laulun ja soiton yhdistäminen)
- Melodiasoittoa luokan/koulun soittimistoa monipuolisesti hyödyntäen (kantele, laattasoittimet, nokkahuilu tai piano)
- Melodiasoiton kautta kehittää kuulonvaraista oppimista, nuotinluvun perusteita ja mahdollisesti kuvionuottien oppimista käytännössä
- Harmonian perusteita (kanteleella soinnut I-V)
- Kappaleiden muotorakenteisiin tutustuminen luonnollisesti laulukirjojen kautta (esim. käsitteet säkeistö, kertosäe ja välisoitto)
- Kappaleiden muotorakenteisiin tutustuminen liikkuen ja kuunteluharjoitusten kautta (esim. teeman hahmottaminen, osan vaihtumisen huomaaminen.)
- Sointivärin ja dynamiikan hahmottaminen oman soiton ja kuunteluharjoitteiden kautta (eri dynamiikan tasot pp-ff sekä omin sanoin musiikin kuvailu)

S3 Musiikki omassa elämässä, yhteisössä ja yhteiskunnassa:

- Musiikkitunnin työskentelytapojen kehittäminen niin luokkana kuin oppilas omana yksilönään (musiikin välineistä ja soittimista huolehtiminen, soittotavat ja oman kehon hallinta musiikillisessa toiminnassa)
- Oman musiikillisen minäkuvan jäsennys suomalaisuuden kautta (minä oppilaana omassa koulussa, koulu osana Inarin kuntaa, meidän kunta osana Lapin lääniä ja Lappi osana Suomea, mitä on olla suomalainen, millaista on suomalainen musiikki)
- Oppilaan musiikillisen omakuvan jäsennys kulttuuritaustan kautta (saamelaismusiikki osana omaa elämää, kouluympäristöä, kotipaikkaa, Suomen saamelaisaluetta ja omaa yhteisöä sekä muiden saamelaisryhmien musiikkiperinteet osana omaa elämää, ympäristöä ja saamelaista yhteisöä)
- Paikallinen musiikki (saamelaismusiikki; joiku, livđe ja leu'dd)
- Paikallinen suomalainen musiikki

S4 Ohjelmisto:

- Lauluohjelmistossa äänenkäyttöä kehittävät laulut (soolo, tutti, kaanon, joiku, livđe tai le'udd)
- Kuunteluohjelmistossa suomalaista taide- ja kansanmusiikkia (esim. Sibelius, joiku, rekilaulu)
- Musiikkiliikunnassa perinteisiä suomalaisia kansantanssin osia/muotoja tai kolttasaamelaisten perinnetanssi Katrillia.
- Yhteismusisoinnissa monipuolinen toteutus: säestäminen helpoin soinnuin, rytmiostinaton rakentaminen koulusoittimin, oman soittotekniikan ja soittimenhallinnan kehittäminen ja muiden kuunteleminen musisoitaessa
- Yksinkertaisia omia tuotoksia (muutaman sävelen improvisointiharjoituksia esim. kanteleella tai perinteisin laulutavoin)

Musiikin sisällöt 4. vuosiluokalla

S1 Miten musiikissa toimitaan:

- Laulaen yksin ja yhdessä, omaa äänenkäyttöä kehittäen myös autenttisissa saamelaisissa ympäristöissä
- Soittaen aktiivisesti ryhmän jäsenenä (melodia- ja rytmiharjoitteita, sävelet c1-c2, musisoiden monipuolisesti eri soittimilla)
- Liikkuen musiikin mukana (sykkeen löytäminen musiikista, tilan kokonaisvaltainen hahmottaminen, liikkeen ja musiikin yhdistävät kokeilut)
- Kuunnellen (aktiivinen musiikin kuuntelu ja havainnointi, omien kokemusten vertailu sekä kuunteluharjoitusten yhdistäminen muiden oppiaineiden sisältöihin – teemat, tarinat, liikuntaharjoitteet, kuvataidetuotokset)
- Kokeillen (oman keksinnän ja luovan ilmaisun kehittäminen eri tavoin)

S2 Mistä musiikki muodostuu:

- Monipuolisia rytmiharjoitteita keho- ja koulusoittimin, myös mahdollisuuksien mukaan rumpusettiin tutustuminen muun rytmimusisoinnin ohessa
- Melodia- ja sointusoittoa luokan/koulun soittimistoa monipuolisesti hyödyntäen (esim. kantele, laattasoittimet, nokkahuilu, piano, ukulele, sähköbasso, kitara)
- Melodiasoiton kautta kehittää kuulonvaraista oppimista, nuotinluvun perusteita ja mahdollisesti kuvionuottien oppimista käytännössä
- Harmonian perusteita ja kolmisoinnun rakenne
- Kappaleiden muotorakenteisiin tutustumista luonnollisesti musisoinnin tai kuuntelun kautta (Intro, A-, B-, C -osat)
- Musiikin kuvailu musiikkitermein: andante, allegro, presto
- Sointivärin ja dynamiikan hahmottaminen oman soiton ja kuunteluharjoitteiden kautta (eri dynamiikan tasot ja tempot: diminuendo, crescendo, accelerando, ritardando, sekä omin sanoin musiikin kuvailu)

S3 Musiikki omassa elämässä, yhteisössä ja yhteiskunnassa:

- Tuttujen musiikintunnin työskentelytapojen kertaus ja osaamisen syventäminen
- Musiikilliset pienet projektit osana luokkatyöskentelyä ja integrointi muihin oppiaineisiin
- Oman musiikillisen minäkuvan laajentaminen suomalaisuudesta osaksi Pohjoismaita (eri Pohjoismaiden musiikkikulttuurit ja tunnetut säveltäjät/artistit)
- Saamelaiset musiikkikulttuurit ja saamelaiset artistit Norjassa, Ruotsissa ja Venäjällä
- Paikallinen musiikki (oman joiun livđen tai leu'ddin tekeminen)
- Oman musiikkimaun herättely

S4 Ohjelmisto:

- Lauluohjelmistossa äänenkäyttöä kehittävät laulut (kaanon, joiku, livđe tai le'udd, 2-ääniset kokeilut ryhmän tasosta riippuen)
- Kuunteluohjelmistossa pohjoismaista taide- ja kansanmusiikkia.
- Musiikkiliikunnassa sointivärin ja mielikuvien kautta luovia kokeiluja tilassa (esim. musiikin ilmentämät tunteet ja niiden ilmaisu kehon kautta)
- Yhteismusisoinnissa monipuolinen toteutus: säestäminen helpoin soinnuin, rytmiostinaton rakentaminen koulusoittimin, oman soittotekniikan ja soittimenhallinnan kehittäminen ja muiden kuunteleminen musisoitaessa.
- Yksinkertaisia omia tuotoksia ja prosessin saattaminen eteenpäin, esim. nauhoittaminen tai muuten esittäminen muulle ryhmälle (toteutus ryhmän tason mukaan, mahdollisesti tietokoneohjelmia hyödyntäen)

Musiikin sisällöt 5. vuosiluokalla

S1 Miten musiikissa toimitaan:

- Laulaen yksin ja yhdessä, omaa äänenkäyttöä kehittäen.
- Soittaen aktiivisesti ryhmän jäsenenä (melodia- ja rytmiharjoitteita, sävelet c-1-e2, musisoiden monipuolisesti eri soittimilla)
- Liikkuen musiikin mukana (kehorytmien kautta rumpujen soittoon ja omien tanssiliikkeiden keksiminen musiikkiin)
- Kuunnellen (aktiivinen musiikin kuuntelu ja havainnointi, omien kokemusten vertailu sekä kuunteluharjoitusten yhdistäminen muiden oppiaineiden sisältöihin – teemat, tarinat, liikuntaharjoitteet, kuvataidetuotokset.)
- Kokeillen (oman keksinnän ja luovan ilmaisun kehittäminen eri tavoin)

S2 Mistä musiikki muodostuu:

- Monipuolisia rytmiharjoitteita keho- ja koulusoittimin
- Bändisoittimiston ottaminen aktiiviseen harjoittamiseen musisoinnissa
- Melodia- ja sointusoittoa luokan/koulun soittimistoa monipuolisesti hyödyntäen (esim. kantele, laattasoittimet, nokkahuilu, piano, ukulele, sähköbasso, kitara)
- Melodiasoiton kautta kehittää kuulonvaraista oppimista, nuotinluvun perusteita ja mahdollisesti kuvionuottien oppimista käytännössä (musisointi pääasiassa yksinkertaisimmissa sävellajeissa: C-duuri, G-duuri ja niiden rinnakkaiset mollit)
- Harmonian perusteet: reaalisointumerkit ja niiden lukeminen (helpoimmat sointumerkit käytännön kautta tutuiksi, esim. C-duurissa: C, Dm, Em, F, G, Am)
- Elokuva- ja näyttämömusiikin teoksiin tutustuminen, orkesterin soittimistoon perehtyminen
- Sointivärin ja dynamiikan saattaminen osaksi omaa soittoa (tunnelmien, sävyjen ja voimakkuusvaihtelujen toteuttaminen omassa musisoinnissa)

S3 Musiikki omassa elämässä, yhteisössä ja yhteiskunnassa:

- Tuttujen musiikintunnin työskentelytapojen kertaus ja osaamisen syventäminen
- Musiikilliset pienet projektit osana luokkatyöskentelyä ja integrointi muihin oppiaineisiin
- Oman musiikillisen minäkuvan laajentaminen tutustumalla vieraisiin musiikin lajeihin (perinteinen ja/tai moderni musiikki eri Euroopan maissa sekä arktisten alkuperäiskansojen musiikki)
- Paikallinen musiikki (perinteisen saamelaismusiikin muodot; joiku, livđe, leu´dd)
- Oman musiikkimaun muodostuminen ja musiikista keskusteleminen luokassa (pohdinnassa myös populaarimusiikin muodot ennen ja nyt)

S4 Ohjelmisto:

- Lauluohjelmistossa äänenkäyttöä kehittävät laulut ja äänen sävyt, laulukokeiluja myös mikrofoniin.
- Kuunteluohjelmistossa eurooppalainen ja arktisten alkuperäiskansojen musiikki sekä uuden musiikin kappaleet ja -tyylit
- Musiikkiliikunnassa sointivärin ja mielikuvien kautta luovia kokeiluja tilassa (esim. musiikin ilmentämät tunteet ja niiden ilmaisu kehon kautta)
- Yhteismusisoinnissa monipuolinen toteutus: säestäminen helpoin soinnuin, rytmiostinaton rakentaminen koulusoittimin, eri soitinten soittotekniikan ja soittimenhallinnan kehittäminen ja muiden kuunteleminen musisoitaessa
- Yksinkertaisia omia tuotoksia ja prosessin saattaminen eteenpäin, esim. nauhoittaminen tai muuten esittäminen muulle ryhmälle (toteutus ryhmän tason mukaan)

Musiikin sisällöt 6. vuosiluokalla

S1 Miten musiikissa toimitaan:

- Laulaen yksin ja yhdessä, omaa äänenkäyttöä kehittäen
- Soittaen aktiivisesti ryhmän jäsenenä (melodia- ja rytmiharjoitteita, sävelet c-1-e2, musisoiden monipuolisesti eri soittimilla)
- Liikkuen musiikin mukana (kehorytmien kautta rumpujen soittoon ja liikkeen keksiminen musiikkiin)
- Kuunnellen (aktiivinen, keskittynyt musiikin kuuntelu ja havainnointi, omien kokemusten vertailu sekä kuunteluharjoitusten yhdistäminen muiden oppiaineiden sisältöihin, esim. teemat, tarinat, liikuntaharjoitteet, kuvataidetuotokset)
- Kokeillen (oman keksinnän ja luovan ilmaisun kehittäminen eri tavoin)

S2 Mistä musiikki muodostuu:

- Monipuolisia rytmiharjoitteita keho- ja koulusoittimin, toistuvia rytmitaustoja muodostaen
- Bändisoittimiston opettelu osana musisointia

- Melodia- ja sointusoittoa luokan/koulun soittimistolla, jossa myös oppilaiden omaa kiinnostusta kuunnellaan, uuden soittimen oppimisessa on lähtökohtana aikaisemmin opitut soittotaidot ja niiden hyödyntäminen
- Melodiasoiton kautta kehittää kuulonvaraista oppimista, nuotinlukutaitoa ja kuvionuottien lukutaitoa (musisointi oppimateriaalien pohjalta, tutuissa sävellajeissa: C-duuri, G-duuri ja niiden rinnakkaiset mollit, melodiasoitossa myös uutena asiana ylennettyjen ja alennettujen sävelten huomioiminen)
- Harmonian perusteet: reaalisointumerkit ja niiden lukeminen (sointumerkit käytännön kautta tutuiksi, esim. C, Dm, Em, F, G, Am sekä kuunnellen kolmisointuja; duuri ja molli)
- Kuunteluharjoitukset länsimaisen taidemusiikin muotoihin ja merkittävimpiin säveltäjiin (esim. Barokki – Bach/Vivaldi – Menuetti, Klassismi – Mozart – Sonaattimuoto, Romantiikka – Beethoven, Kansallisromantiikka – Sibelius)
- Sointivärin ja dynamiikan saattaminen osaksi omaa soittoa (tunnelmien, sävyjen ja voimakkuusvaihtelujen toteuttaminen omassa musisoinnissa, musiikkisanaston kertaus osana käytäntöä)

S3 Musiikki omassa elämässä, yhteisössä ja yhteiskunnassa:

- Tuttujen musiikintunnin työskentelytapojen ylläpito (yhteislaulu, laulusoolot, soitto säestäen tai erillisenä instrumentaaliharjoituksena, kuunteluharjoitukset sekä musiikkia ja liikettä yhdistävät harjoitukset)
- Musiikilliset pienet projektit osana luokkatyöskentelyä, luovan ilmaisun kehittäminen ja musiikin luonteva integrointi toiseen oppiaineeseen (esim. äänimaisemat kertomuksiin, kuunnelmat, varjoteatterit, animaatiot)
- Oman musiikillisen minäkuvan laajentaminen tutustumalla vieraisiin musiikin lajeihin (Aasian ja Afrikan mantereilta tulevat musiikit)
- Oman musiikin kuuntelu ja musiikkimausta keskusteleminen luokassa (pohdinnassa esim. kuinka erottaa eri soittimet ja populaarimusiikin muodot toisistaan)
- Paikallinen musiikki (nykysaamelaismusiikki)

S4 Ohjelmisto:

- Lauluohjelmistossa äänenkäyttöä kehittävät laulut ja äänen sävyt, laulukokeiluja myös mikrofoniin ja luokan tasosta riippuen säestyksettömiä laulukokeiluja (á cappella). Kehon ja äänen lämmittelyä hyvän soinnun aikaansaamiseksi.
- Kuunteluohjelmistossa alkuperäiskansojen musiikki, länsimainen taidemusiikki, maailmanmusiikin näytteitä sekä nuorten oma musiikki
- Musiikkiliikunnassa yksinkertaisen, oman koreografian suunnittelu musiikkiin
- Yhteismusisoinnin monipuolinen toteutus: laulun säestäminen helpoin soinnuin, soinnuilla rytmittäminen, pienten melodiavälisoittojen ja -teemojen harjoittelu melodiasoittimin, rytmirakenteiden kokoaminen niin koulusoittimin kuin bändi-instrumentein, eri soitinten soittotekniikan ja soittimen hallinnan kehittäminen ja muiden kuunteleminen musisoitaessa (ryhmän taso ja työskentelytaidot huomioiden)

- Yksinkertaisen oman tuotoksen suunnittelu ja toteutus, mahdollisesti myös esittely muulle luokalle/koululle

Musiikin oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet vuosiluokilla 3-6

Tavoitteena on luoda pedagogisesti monipuolinen ja joustava musiikin opiskelukokonaisuus, joissa erilaiset musiikilliset työtavat ja vuorovaikutustilanteet sekä yhteismusisointi ja muu musiikillinen yhteistoiminta on mahdollista jokaiselle oppilaalle. Oppimisen ilo, luovaan ajatteluun rohkaiseva ennakkoluuloton ilmapiiri sekä myönteiset musiikkikokemukset ja -elämykset innostavat oppilaita kehittämään musiikillisia taitojaan. Opetustilanteissa luodaan mahdollisuuksia tieto- ja viestintäteknologian käyttöön musiikillisessa toiminnassa. Opetuksessa hyödynnetään taide- ja kulttuurilaitosten sekä muiden yhteistyötahojen tarjoamia mahdollisuuksia.

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki musiikissa vuosiluokilla 3-6

Musiikin opetuksessa ja työskentelyn suunnittelussa otetaan huomioon oppilaiden erilaiset tarpeet, aikaisempi oppiminen ja kiinnostuksen kohteet. Niiden pohjalta tehdään muun muassa työtapoja, opetusvälineiden käyttöä ja ryhmätyöskentelyä koskevat ratkaisut niin, että myös oppilaita kuullaan. Ratkaisuilla luodaan oppimista edistäviä yhteismusisoinnin tilanteita sekä vahvistetaan jokaisen oppilaan opiskelutaitoja ja oma-aloitteisuutta.

Oppilaan oppimisen arviointi musiikissa vuosiluokilla 3-6

Musiikin opetuksessa oppilaat tarvitsevat ohjaavaa ja rohkaisevaa palautetta erityisesti yhteistoiminnan ja musiikillisten taitojen harjoittelemisessa. Palaute ohjaa jokaista oppilasta hahmottamaan musiikkia ja musiikkikäsitteitä sekä kehittämään toimintaansa ryhmän jäsenenä suhteessa soivaan musiikilliseen kokonaisuuteen.

Antaessaan musiikin sanallista arviota tai arvosanaa opettaja arvioi oppilaan osaamista suhteessa paikallisessa opetussuunnitelmassa asetettuihin tavoitteisiin. Määritellessään osaamisen tasoa 6. vuosiluokan lukuvuositodistusta varten opettaja käyttää musiikin valtakunnallisia arviointikriteereitä. Opinnoissa edistymisen kannalta on keskeistä seurata erityisesti oppilaan yhteismusisointitaitojen, käsitteellisen ajattelun ja oppimaan oppimisen taitojen kehittymistä.

Musiikin arviointikriteerit 6. vuosiluokan päätteeksi hyvää osaamista kuvaavaa sanallista arviota/ arvosanaa kahdeksan varten

Opetuksen tavoite	Sisältö-alueet	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Hyvä/arvosanan kahdeksan osaaminen
Osallisuus			
T1 rohkaista oppilasta osallistumaan yhteismusisointiin ja rakentamaan myönteistä yhteishenkeä yhteisössään	S1-S4	Musiikilliset yhteistyötaidot	Oppilas ottaa huomioon ryhmän muut jäsenet yhteismusisoinnissa.
Musiikilliset tiedot ja taidot			

sekä luova tuottaminen			
T2 ohjata oppilasta luontevaan äänenkäyttöön ja laulamiseen sekä kehittämään keho-, rytmi-, melodia- ja sointusoittimien soittotaitoaan musisoivan ryhmän jäsenenä	S1-S4	Laulaminen ja soittaminen ryhmän jäsenenä	Oppilas osallistuu yhteislauluun ja -soittoon pyrkien sovittamaan osuutensa osaksi musiikillista kokonaisuutta.
T3 kannustaa oppilasta keholliseen musiikin, kuvien, tarinoiden ja tunnetilojen ilmaisuun kokonaisvaltaisesti liikkuen	S1-S4	Musiikkiliikunta	Oppilas liikkuu musiikin mukaan ja käyttää kehoaan musiikilliseen ilmaisuun.
T4 tarjota oppilaalle mahdollisuuksia ääniympäristön ja musiikin elämykselliseen kuunteluun sekä ohjata häntä jäsentämään kuulemaansa sekä kertomaan siitä	S1-S4	Musiikin kuuntelu	Oppilas kuuntelee keskittyneesti musiikkia ja esittää näkemyksiään kuulemastaan.
T5 rohkaista oppilasta improvisoimaan sekä suunnittelemaan ja toteuttamaan pienimuotoisia sävellyksiä tai monitaiteellisia kokonaisuuksia eri keinoin ja myös tieto- ja viestintäteknologiaa käyttäen	S1-S4	Luovan musiikillisen ajattelun ilmaiseminen eri keinoin	Oppilas keksii omia ratkaisuja käyttäen ääntä, musiikkia, kuvaa tai muita ilmaisutapoja ja osaa tarvittaessa ohjatusti hyödyntää musiikkiteknologian tarjoamia mahdollisuuksia.
Kulttuurinen ymmärrys- ja monilukutaito			
T6 ohjata oppilasta tarkastelemaan musiikillisia kokemuksiaan ja musiikillisen maailman esteettistä, kulttuurista ja historiallista monimuotoisuutta	S1-S4	Musiikin merkitysten havainnointi	Oppilas esittää näkemyksiä musiikilliseen toimintaan liittyvistä havainnoistaan ja kokemuksistaan.
T7 ohjata oppilasta ymmärtämään musiikkikäsitteitä ja musiikin merkintätapojen periaatteita musisoinnin	S1-S4	Musiikin merkintä-tapojen ymmärtäminen	Oppilas toimii opiskeltujen musiikillisten merkintöjen mukaisesti musisoinnin yhteydessä.

yhteydessä			
Hyvinvointi ja turvallisuus musiikissa			
T8 ohjata oppilasta tunnistamaan musiikin vaikutuksia hyvinvointiin sekä huolehtimaan musisointi- ja ääniympäristön turvallisuudesta	S1-S4	Välineiden ja laitteiden turvallinen käyttö	Oppilas käyttää laitteita ja soittimia ottaen huomioon muun muassa äänen ja musiikin voimakkuuteen liittyvät tekijät.
Oppimaanoppiminenmusiikissa			
T9 ohjata oppilasta kehittämään musiikillista osaamistaan harjoittelun avulla, osallistumaan tavoitteiden asettamiseen ja arvioimaan edistymistään suhteessa tavoitteisiin.	S1-S4	Oppimaan oppiminen ja työskentely-taidot	Oppilas asettaa tavoitteen musiikillisen osaamisensa kehittämiseksi ja toimii tavoitteen mukaisesti yhteismusisoinnissa.

14.12 KUVATAIDE

Oppiaineen tehtävä

Kuvataiteen opetuksen tehtävä on ohjata oppilaita tutkimaan ja ilmaisemaan kulttuurisesti moninaista todellisuutta taiteen keinoin. Oppilaiden identiteettien rakentumista, kulttuurista osaamista ja yhteisöllisyyttä vahvistetaan kuvia tuottamalla ja tulkitsemalla. Oppilaiden omat kokemukset, ja mielikuvitus ja kokeileminen luovat perustan opetukselle. Kuvataiteen opetus kehittää kykyä ymmärtää taiteen, ympäristön ja muun visuaalisen kulttuurin ilmiöitä. Oppilaille tarjotaan tapoja arvottaa todellisuutta ja vaikuttaa siihen. Kulttuuriperinnön tuntemusta vahvistamalla tuetaan traditioiden välittymistä ja uudistumista. Opetus tukee oppilaiden kriittisen ajattelun kehittymistä sekä kannustaa heitä vaikuttamaan omaan elinympäristöön ja yhteiskuntaan. Kuvataiteen opetuksessa luodaan perustaa oppilaiden paikalliselle ja globaalille toimijuudelle.

Taiteelle ominainen työskentely harjaannuttaa kokemukselliseen, moniaistiseen ja toiminnalliseen oppimiseen. Oppilaat tarkastelevat kuvataidetta ja muuta visuaalista kulttuuria historiallisista ja kulttuurisista näkökulmista. Opetuksessa tutustutaan erilaisiin näkemyksiin taiteen tehtävistä. Oppilaita ohjataan käyttämään monipuolisesti erilaisia välineitä, materiaaleja, teknologioita ja ilmaisun keinoja. Opetuksessa kannustetaan monilukutaidon kehittämiseen hyödyntämällä visuaalisuutta sekä muita tiedon tuottamisen ja esittämisen tapoja. Oppilaille tarjotaan mahdollisuuksia monialaisiin oppimiskokonaisuuksiin yhteistyössä muun opetuksen ja koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa. Opetuksessa tutustutaan museoihin ja muihin kulttuurikohteisiin sekä tarkastellaan kuvataiteen harrastusmahdollisuuksia.

Vuosiluokilla 3-6 oppilaat laajentavat omakohtaista suhdettaan kuvataiteeseen ja muuhun visuaaliseen kulttuuriin. Oppilaita ohjataan tunnistamaan saamelaista symboliikkaa ja visuaalista kulttuuria. Oppilaita kannustetaan erilaisten kuvailmaisun keinojen kokeiluun ja harjoitteluun sekä kuvallisten taitojen tavoitteelliseen kehittämiseen. Opetuksessa tarkastellaan taiteen ja muun visuaalisen kulttuurin vaikutuksia mielipiteisiin, asenteisiin ja toimintatapoihin oppilaiden omassa elinympäristössä ja yhteiskunnassa. Oppilaita ohjataan tutkimaan taiteilijoiden ja muun visuaalisen kulttuurin tekijöiden tavoitteita ja rooleja eri aikoina sekä erilaisissa kulttuurisissa yhteyksissä. Opetuksessa tuetaan oppilaiden yhdessä toimimisen edellytyksiä ja käytäntöjä. Kuvien tuottamisen ja tulkinnan taitoja syvennetään hyödyntämällä vastuullisesti tieto- ja viestintäteknologiaa ja verkkoympäristöjä.

Kuvataiteen opetuksen tavoitteet 3. vuosiluokalla

- T1 kannustaa oppilasta havainnoimaan taidetta, ympäristöä ja muuta visuaalista kulttuuria moniaistisesti ja erilaisia kuvallisia välineitä hyödyntäen (L1, L3, L4, L5)
- T2 rohkaista oppilasta keskustelemaan havainnoistaan ja ajatuksistaan sekä harjoittelemaan näkemystensä perustelemista (L2, L4, L5, L6)
- T3 innostaa oppilasta ilmaisemaan havaintojaan ja ajatuksiaan kuvallisesti ja muita tiedon tuottamisen tapoja käyttäen (L2, L3, L4, L5)
- T4 ohjata oppilasta käyttämään monipuolisesti erilaisia materiaaleja, tekniikoita ja ilmaisun keinoja sekä harjaannuttamaan kuvan tekemisen taitojaan (L2, L3, L5, L6)
- T5 ohjata oppilasta tavoitteelliseen kuvallisten taitojen kehittämiseen yksin ja yhteistyössä muiden kanssa (L1, L2, L3, L5)
- T6 ohjata oppilasta tutustumaan erilaisiin kuvallisen viestinnän tapoihin ja käyttämään kuvallisen vaikuttamisen keinoja omissa kuvissaan (L1, L2, L4, L7)
- T7 ohjata oppilasta tarkastelemaan kuvia eri lähtökohdista ja eri yhteyksissä sekä pohtimaan todellisuuden ja fiktion suhdetta (L1, L2, L4, L5)
- T8 ohjata oppilasta tarkastelemaan taidetta ja muuta visuaalista kulttuuria teoksen, tekijän ja katsojan näkökulmista sekä pohtimaan historiallisten ja kulttuuristen tekijöiden vaikutusta kuviin (L1, L4, L5, L6)
- T9 innostaa oppilasta kokeilemaan eri aikojen ja kulttuurien kuvailmaisun tapoja omissa kuvissaan (L1, L2, L5, L6)
- T10 ohjata oppilasta keskustelemaan taiteessa, ympäristössä ja muussa visuaalisessa kulttuurissa ilmenevistä arvoista (L3, L4, L6, L7)
- T11 kannustaa oppilasta ottamaan huomioon kulttuurinen moninaisuus ja kestävä kehitys kuvailmaisun sisältöjä ja toimintatapoja valitessaan (L1, L2, L4, L7)

Kuvataiteen opetuksen tavoitteet 4. vuosiluokalla

- T1 kannustaa oppilasta havainnoimaan taidetta, ympäristöä ja muuta visuaalista kulttuuria moniaistisesti ja erilaisia kuvallisia välineitä hyödyntäen (L1, L3, L4, L5)
- T2 rohkaista oppilasta keskustelemaan havainnoistaan ja ajatuksistaan sekä harjoittelemaan näkemystensä perustelemista (L2, L4, L5, L6)

- T3 innostaa oppilasta ilmaisemaan havaintojaan ja ajatuksiaan kuvallisesti ja muita tiedon tuottamisen tapoja käyttäen (L2, L3, L4, L5)
- T4 ohjata oppilasta käyttämään monipuolisesti erilaisia materiaaleja, tekniikoita ja ilmaisun keinoja sekä harjaannuttamaan kuvan tekemisen taitojaan (L2, L3, L5, L6)
- T5 ohjata oppilasta tavoitteelliseen kuvallisten taitojen kehittämiseen yksin ja yhteistyössä muiden kanssa (L1, L2, L3, L5)
- T6 ohjata oppilasta tutustumaan erilaisiin kuvallisen viestinnän tapoihin ja käyttämään kuvallisen vaikuttamisen keinoja omissa kuvissaan (L1, L2, L4, L7)
- T7 ohjata oppilasta tarkastelemaan kuvia eri lähtökohdista ja eri yhteyksissä sekä pohtimaan todellisuuden ja fiktion suhdetta (L1, L2, L4, L5)
- T8 ohjata oppilasta tarkastelemaan taidetta ja muuta visuaalista kulttuuria teoksen, tekijän ja katsojan näkökulmista sekä pohtimaan historiallisten ja kulttuuristen tekijöiden vaikutusta kuviin (L1, L4, L5, L6)
- T9 innostaa oppilasta kokeilemaan eri aikojen ja kulttuurien kuvailmaisun tapoja omissa kuvissaan (L1, L2, L5, L6)
- T10 ohjata oppilasta keskustelemaan taiteessa, ympäristössä ja muussa visuaalisessa kulttuurissa ilmenevistä arvoista (L3, L4, L6, L7)
- T11 kannustaa oppilasta ottamaan huomioon kulttuurinen moninaisuus ja kestävä kehitys kuvailmaisun sisältöjä ja toimintatapoja valitessaan (L1, L2, L4, L7)

Kuvataiteen opetuksen tavoitteet 5. vuosiluokalla

- T1 kannustaa oppilasta havainnoimaan taidetta, ympäristöä ja muuta visuaalista kulttuuria moniaistisesti ja erilaisia kuvallisia välineitä hyödyntäen (L1, L3, L4, L5)
- T2 rohkaista oppilasta keskustelemaan havainnoistaan ja ajatuksistaan sekä harjoittelemaan näkemystensä perustelemista (L2, L4, L5, L6)
- T3 innostaa oppilasta ilmaisemaan havaintojaan ja ajatuksiaan kuvallisesti ja muita tiedon tuottamisen tapoja käyttäen (L2, L3, L4, L5)
- T4 ohjata oppilasta käyttämään monipuolisesti erilaisia materiaaleja, tekniikoita ja ilmaisun keinoja sekä harjaannuttamaan kuvan tekemisen taitojaan (L2, L3, L5, L6)
- T5 ohjata oppilasta tavoitteelliseen kuvallisten taitojen kehittämiseen yksin ja yhteistyössä muiden kanssa (L1, L2, L3, L5)
- T6 ohjata oppilasta tutustumaan erilaisiin kuvallisen viestinnän tapoihin ja käyttämään kuvallisen vaikuttamisen keinoja omissa kuvissaan (L1, L2, L4, L7)
- T7 ohjata oppilasta tarkastelemaan kuvia eri lähtökohdista ja eri yhteyksissä sekä pohtimaan todellisuuden ja fiktion suhdetta (L1, L2, L4, L5)
- T8 ohjata oppilasta tarkastelemaan taidetta ja muuta visuaalista kulttuuria teoksen, tekijän ja katsojan näkökulmista sekä pohtimaan historiallisten ja kulttuuristen tekijöiden vaikutusta kuviin (L1, L4, L5, L6)
- T9 innostaa oppilasta kokeilemaan eri aikojen ja kulttuurien kuvailmaisun tapoja omissa kuvissaan (L1, L2, L5, L6)
- T10 ohjata oppilasta keskustelemaan taiteessa, ympäristössä ja muussa visuaalisessa kulttuurissa ilmenevistä arvoista (L3, L4, L6, L7)

- T11 kannustaa oppilasta ottamaan huomioon kulttuurinen moninaisuus ja kestävä kehitys kuvailmaisun sisältöjä ja toimintatapoja valitessaan (L1, L2, L4, L7)

Kuvataiteen opetuksen tavoitteet 6. vuosiluokalla

- T1 kannustaa oppilasta havainnoimaan taidetta, ympäristöä ja muuta visuaalista kulttuuria moniaistisesti ja erilaisia kuvallisia välineitä hyödyntäen (L1, L3, L4, L5)
- T2 rohkaista oppilasta keskustelemaan havainnoistaan ja ajatuksistaan sekä harjoittelemaan näkemystensä perustelemista (L2, L4, L5, L6)
- T3 innostaa oppilasta ilmaisemaan havaintojaan ja ajatuksiaan kuvallisesti ja muita tiedon tuottamisen tapoja käyttäen (L2, L3, L4, L5)
- T4 ohjata oppilasta käyttämään monipuolisesti erilaisia materiaaleja, tekniikoita ja ilmaisun keinoja sekä harjaannuttamaan kuvan tekemisen taitojaan (L2, L3, L5, L6)
- T5 ohjata oppilasta tavoitteelliseen kuvallisten taitojen kehittämiseen yksin ja yhteistyössä muiden kanssa (L1, L2, L3, L5)
- T6 ohjata oppilasta tutustumaan erilaisiin kuvallisen viestinnän tapoihin ja käyttämään kuvallisen vaikuttamisen keinoja omissa kuvissaan (L1, L2, L4, L7)
- T7 ohjata oppilasta tarkastelemaan kuvia eri lähtökohdista ja eri yhteyksissä sekä pohtimaan todellisuuden ja fiktion suhdetta (L1, L2, L4, L5)
- T8 ohjata oppilasta tarkastelemaan taidetta ja muuta visuaalista kulttuuria teoksen, tekijän ja katsojan näkökulmista sekä pohtimaan historiallisten ja kulttuuristen tekijöiden vaikutusta kuviin (L1, L4, L5, L6)
- T9 innostaa oppilasta kokeilemaan eri aikojen ja kulttuurien kuvailmaisun tapoja omissa kuvissaan (L1, L2, L5, L6)
- T10 ohjata oppilasta keskustelemaan taiteessa, ympäristössä ja muussa visuaalisessa kulttuurissa ilmenevistä arvoista (L3, L4, L6, L7)
- T11 kannustaa oppilasta ottamaan huomioon kulttuurinen moninaisuus ja kestävä kehitys kuvailmaisun sisältöjä ja toimintatapoja valitessaan (L1, L2, L4, L7)

Kuvataiteen tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet vuosiluokilla 3-6

Kuvataiteen opetuksen tavoitteita lähestytään omia kuvakulttuureja, ympäristön kuvakulttuureja ja taiteen maailmoja tutkimalla. Sisältöalueet ovat toisiaan täydentäviä ja opetuksessa tarkastellaan myös niiden välisiä yhteyksiä. Sisältöjen valinnan lähtökohtia ovat oppilaille merkitykselliset taiteen ja muun visuaalisen kulttuurin teokset, tuotteet ja ilmiöt. Sisällöt rakentavat yhteyksiä oppilaille tuttujen ja heille uusien kuvakulttuurien välille. Oppilaita kannustetaan ottamaan osaa opetuksen sisältöjen, tarkasteltavien kuvastojen, työskentelymenetelmien ja välineiden valintaan. Sisältöjen valinnassa hyödynnetään paikallisia mahdollisuuksia.

S1 Omat kuvakulttuurit: Opetuksen sisällöiksi valitaan oppilaiden tekemiä kuvia ja kuvakulttuureja, joihin he osallistuvat omaehtoisesti. Oppilaiden kuvakulttuureja tarkastellaan suhteessa muihin kuvakulttuureihin. Omia kuvakulttuureja käytetään kuvallisen työskentelyn lähtökohtana. Opetuksessa käsitellään omien kuvakulttuurien merkitystä oppilaiden osallistumiselle eri yhteisöissä, ympäristöissä ja yhteyksissä.

S2 Ympäristön kuvakulttuurit: Opetuksen sisällöt valitaan erilaisista ympäristöistä, esineistä, mediakulttuureista ja virtuaalimaailmoista. Sisältöjä valitaan monipuolisesti rakennetuista ja luonnon ympäristöistä sekä mediasta. Opetuksen sisältöjä valitaan myös vakiintuneita kuvakulttuureja uudistavista, erilaisten yhteisöjen ja ryhmien tuottamista kuvista ja visuaalisen kulttuurin ilmiöistä. Ympäristön kuvakulttuureja käytetään kuvallisen työskentelyn lähtökohtana. Opetuksessa käsitellään oppilaiden laajenevaa elinpiiriä ja medioiden merkitystä yhteiskunnassa.

S3 Taiteen maailmat: Opetuksen sisällöt valitaan eri aikoina, eri ympäristöissä ja eri kulttuureissa tuotetusta kuvataiteesta. Oppilaat perehtyvät taiteelle ominaisiin toimintatapoihin, taiteen eri lajeihin sekä erilaisiin käsityksiin taiteesta. Taideteoksia käytetään kuvallisen työskentelyn lähtökohtana. Opetuksessa käsitellään kulttuuri-identiteetin vaikutusta taiteen tekemiseen ja vastaanottamiseen.

Kuvataiteen sisällöt 3. vuosiluokalla

S1 Omat kuvakulttuurit

- Harjoitellaan vastuullisesti eri välineitten ja tekniikoiden käyttöä ja syvennetään jo opittua, lisäksi kollaasi, rakentelua, savityötä, paperimassan käyttöä, jne.
- Opetellaan työympäristön viihtyvyydestä huolehtimista
- Harjoitellaan ilmaisemaan tarinoita, satuja ja laulua kuvallisesti
- Opetellaan perusväriteoriaa ja sommitteluoppia
- Tutustutaan saamelaiskulttuurin symboliikkaan, muotokieleen ja värimaailmaan
- Laajennetaan yhteyksiä muihin tahoihin osallistumalla erilaisiin kuvataidekilpailuihin, työpajoihin
- Luodaan mahdollisuuksia oppilastöiden vaihtoon ja esittelyyn eri kanavilla verkostoitumalla erilaisten yhteisöjen (kuten muiden koulujen, taideyhteisöjen, taideseurojen) kanssa

S2 Ympäristön kuvakulttuurit

- Harjoitellaan kuvataiteen avulla kehittämään ryhmädynamiikkaa keskustelemalla ja projektityöskentelyllä
- Harjoitellaan käyttämään luontoa voimavarana kuvallisessa ilmaisussa, kuten maataidetta ja lumiveistoksia
- Käytetään luonnon materiaaleja hyödyksi kuvataiteen tuotoksissa ja mahdollisuuksien mukaan lähdetään ulos luokkatilasta työskentelemään luonnossa
- Harjoitellaan hyödyntämään oppilaiden omia kiinnostuksen kohteita kuvataiteessa
- Hyödynnetään oppilaiden jo olemassa olevia valmiuksia ja taitoja eri teknologioissa ja hyödynnetään opittua tekemällä projektimuodossa esimerkiksi valokuvaprojekteja, elokuvia, animaatioita, jne.
- Kuvataiteen opiskelussa elokuvien ja videoiden (esimerkiksi musiikkivideot) katselu ja niistä keskusteleminen on tärkeää
- Harjoitellaan mediakriittisyyttä
- Rikastutetaan oppilaiden kuvakulttuurista ymmärrystä opetuksessa esim. museokäyntien avulla, eri taiteilijoiden vierailuilla ja erilaisiin juhlaperinteisiin osallistumisella

- Omien taidenäyttelyjen järjestäminen

S3 Taiteen maailmat

- Opetellaan tekemään havaintoja ja keskustelemaan taidekuvien herättämistä ajatuksista ja tunteista sekä soveltamaan niitä omassa työskentelyssä
- Harjoitellaan kuvataiteen käyttöä draamallisissa ja liikunnallisissa harjoituksissa
- Tutustutaan taidehistoriaan, esimerkiksi paikallistaiteilijoiden töihin
- Tutustutaan taidehistoriassa eri taiteilijoiden elämään ja keskustellaan siitä, miten taiteilijoiden henkilöhistoria näkyy heidän taiteissaan

Kuvataiteen sisällöt 4. vuosiluokalla

S1 Omat kuvakulttuurit

- Harjoitellaan vastuullisesti eri välineitten ja tekniikoiden käyttöä ja syvennetään jo opittua ja sen lisäksi kollaasi, grafiikka, rakentelua, paperin taittelua, savityötä, paperimassan käyttöä, sarjakuva jne.
- Opetellaan työympäristön viihtyvyydestä huolehtimista
- Harjoitellaan ilmaisemaan tarinoita, satuja ja laulua kuvallisesti
- Opetellaan perusväriteoriaa ja sommitteluoppia
- Tutustutaan saamelaiskulttuurin symboliikkaan, muotokieleen ja värimaailmaan
- Laajennetaan yhteyksiä muihin tahoihin osallistumalla erilaisiin kuvataidekilpailuihin, työpajoihin
- Luodaan mahdollisuuksia oppilastöiden vaihtoon ja esittelyyn eri kanavilla verkostoitumalla erilaisten yhteisöjen (kuten muiden koulujen, taideyhteisöjen, taideseurojen) kanssa
- Tilantajun kehittymistä tuetaan, esimerkiksi pienoismallien rakentamisella, 3D-mallintamisella ja piirtämisellä

S2 Ympäristön kuvakulttuurit

- Harjoitellaan kuvataiteen avulla kehittämään ryhmädynamiikkaa keskustelemalla ja projektityöskentelyllä
- Harjoitellaan käyttämään luontoa voimavarana kuvallisessa ilmaisussa, kuten maataidetta ja lumiveistoksia
- Käytetään luonnon materiaaleja hyödyksi kuvataiteen tuotoksissa ja mahdollisuuksia mukaan lähdetään ulos luokkatilasta työskentelemään luonnossa
- Harjoitellaan hyödyntämään oppilaiden omia kiinnostuksen kohteita kuvataiteessa
- Hyödynnetään oppilaiden jo olemassa olevia valmiuksia ja taitoja eri teknologioissa ja hyödynnetään opittua tekemällä projektimuodossa esimerkiksi valokuvaprojekteja, elokuvia, animaatioita, jne.
- Kuvataiteen opiskelussa elokuvien ja videoiden (esimerkiksi musiikkivideoita) katselu ja niistä keskusteleminen on tärkeää
- Harjoitellaan mediakriittisyyttä

- Rikastutetaan oppilaiden kuvakulttuurista ymmärrystä opetuksessa esim. museokäyntien avulla, eri taiteilijoiden vierailuilla ja erilaisiin juhlaperinteisiin osallistumisella
- Omien taidenäyttelyjen järjestäminen

S3 Taiteen maailmat

- Opetellaan sekä tekemään havaintoja että keskustelemaan taidekuvien herättämistä ajatuksista ja tunteista että soveltamaan niitä omassa työskentelyssä
- Harjoitellaan kuvataiteen käyttöä draamallisissa ja liikunnallisissa harjoituksissa
- Tutustutaan taidehistoriaa, esimerkiksi muiden suomalaisten taiteilijoiden töihin. Opetuksessa tulee myös huomioida eri vähemmistöjen taiteen tekijöitä kuten saamelaiset, romanit jne.
- Tutustutaan taidehistoriasta eri taiteilijoiden elämään ja taideteoksiin ja keskustellaan siitä, miten taiteilijoiden henkilöhistoria näkyy heidän taiteissaan

Kuvataiteen sisällöt 5. vuosiluokalla

S1 Omat kuvakulttuurit

- Opetellaan sekä tekemään havaintoja että keskustelemaan taidekuvien herättämistä ajatuksista ja tunteista että soveltamaan niitä omassa työskentelyssä
- Harjoitellaan kuvataiteen käyttöä draamallisissa ja liikunnallisissa harjoituksissa
- Tutustutaan taidehistoriaan, esimerkiksi muiden suomalaisten taiteilijoiden töihin. Opetuksessa tulee myös huomioida eri vähemmistöjen taiteen tekijöitä kuten saamelaiset, romanit jne.
- Tutustutaan taidehistoriassa eri taiteilijoiden elämään ja taideteoksiin ja keskustellaan siitä, miten taiteilijoiden henkilöhistoria näkyy heidän taiteissaan

S2 Ympäristön kuvakulttuurit

- Harjoitellaan kuvataiteen avulla kehittämään ryhmädynamiikkaa keskustelemalla ja projektityöskentelyllä
- Harjoitellaan käyttämään luontoa voimavarana kuvallisessa ilmaisussa, kuten maataidetta ja lumiveistoksia
- Käytetään luonnon materiaaleja hyödyksi kuvataiteen tuotoksissa ja mahdollisuuksia mukaan lähdetään ulos luokkatilasta työskentelemään luonnossa
- Harjoitellaan hyödyntämään oppilaiden omia kiinnostuksen kohteita kuvataiteessa
- Hyödynnetään oppilaiden jo olemassa olevia valmiuksia ja taitoja eri teknologioissa ja hyödynnetään opittua tekemällä projektimuodossa esimerkiksi valokuvaprojekteja, elokuvia, animaatioita, jne.
- Kuvataiteen opiskelussa elokuvien ja videoiden (esimerkiksi musiikkivideot) katselu ja niistä keskusteleminen on tärkeää
- Harjoitellaan mediakriittisyyttä
- Rikastutetaan oppilaiden kuvakulttuurista ymmärrystä opetuksessa esim. museokäyntien avulla, eri taiteilijoiden vierailuilla ja erilaisiin juhlaperinteisiin osallistumisella
- Omien taidenäyttelyjen järjestäminen

- Mahdollisuuksien mukaan työskennellään kouluympäristön ulkopuolella ja yritetään taiteella vaikuttaa asuinympäristön viihtyvyyteen ja asenneympäristöön esimerkiksi grafittien tekemisellä, seinämaalauksilla ynnä muulla ympäristötaiteella
- Harjoitellaan tekemään kantaaottavaa taidetta ja osallistumaan taiteen avulla yhteiskunnalliseen keskusteluun

S3 Taiteen maailmat

- Opetellaan sekä tekemään havaintoja että keskustelemaan taidekuvien herättämistä ajatuksista ja tunteista että soveltamaan niitä omassa työskentelyssä
- Harjoitellaan kuvataiteen käyttöä draamallisissa ja liikunnallisissa harjoituksissa
- Tutustutaan taidehistoriaan, esimerkiksi muiden maiden taiteilijoiden töihin. Tutustutaan taidehistoriassa eri taiteilijoiden elämään ja taideteoksiin ja keskustellaan siitä, miten taiteilijoiden henkilöhistoria näkyy heidän taiteissaan. Sen lisäksi tutustutaan esihistorian ja antiikin aikakauden taiteeseen, kuten luolamaalauksiin, kalliopiirroksiin, antiikin veistoksiin, rakennuksiin ja maalauksiin.

Kuvataiteen sisällöt 6. vuosiluokalla

S1 Omat kuvakulttuurit

- Opetellaan sekä tekemään havaintoja että keskustelemaan taidekuvien herättämistä ajatuksista ja tunteista että soveltamaan niitä omassa työskentelyssä
- Harjoitellaan kuvataiteen käyttöä draamallisissa ja liikunnallisissa harjoituksissa
- Tutustutaan taidehistoriaan, esimerkiksi muiden suomalaisten ja saamelaisten taiteilijoiden töihin. Opetuksessa tulee myös huomioida eri vähemmistöjen ja muiden maailman alkuperäiskansojen taiteen tekijöitä kuten saamelaiset, romanit jne.
- Tutustutaan taidehistoriasta eri taiteilijoiden elämään ja taideteoksiin ja keskustellaan siitä, miten taiteilijoiden henkilöhistoria näkyy heidän taiteissaan

S2 Ympäristön kuvakulttuurit

- Harjoitellaan kuvataiteen avulla kehittämään ryhmädynamiikkaa keskustelemalla ja projektityöskentelyllä
- Harjoitellaan käyttämään luontoa voimavarana kuvallisessa ilmaisussa, kuten maataidetta ja lumiveistoksia
- Käytetään luonnon materiaaleja hyödyksi kuvataiteen tuotoksissa ja mahdollisuuksia mukaan lähdetään ulos luokkatilasta työskentelemään luonnossa
- Harjoitellaan hyödyntämään oppilaiden omia kiinnostuksen kohteita kuvataiteessa
- Hyödynnetään oppilaiden jo olemassa olevia valmiuksia ja taitoja eri teknologioissa ja hyödynnetään opittua tekemällä projektimuodossa esimerkiksi valokuvaprojekteja, elokuvia, animaatioita, jne.
- Kuvataiteen opiskelussa elokuvien ja videoiden (esimerkiksi musiikkivideot) katselu ja niistä keskusteleminen on tärkeää

- Harjoitellaan mediakriittisyyttä
- Rikastutetaan oppilaiden kuvakulttuurista ymmärrystä opetuksessa esim. museokäyntien avulla, eri taiteilijoiden vierailuilla ja erilaisiin juhlaperinteisiin osallistumisella
- Omien taidenäyttelyjen järjestäminen sekä palautteen antaminen ja vastaanottaminen
- Mahdollisuuksien mukaan työskennellään kouluympäristön ulkopuolella ja yritetään taiteella vaikuttaa asuinympäristön viihtyvyyteen ja asenneympäristöön esimerkiksi grafittien tekemisellä, seinämaalauksilla ynnä muulla ympäristötaiteella
- Harjoitellaan tekemään kantaaottavaa taidetta ja osallistumaan taiteen avulla yhteiskunnalliseen keskusteluun
- Harjoitellaan havainnoimaan millaisia reaktioita, ajatuksia ja tunteita taide kokijoissa herättää

S3 Taiteen maailmat

- Opetellaan sekä tekemään havaintoja että keskustelemaan taidekuvien herättämistä ajatuksista ja tunteista että soveltamaan niitä omassa työskentelyssä
- Harjoitellaan kuvataiteen käyttöä draamallisissa ja liikunnallisissa harjoituksissa
- Tutustutaan taidehistoriaan, esimerkiksi muiden maiden taiteilijoiden töihin. Tutustutaan taidehistoriasta eri taiteilijoiden elämään ja taideteoksiin ja keskustellaan siitä, miten taiteilijoiden henkilöhistoria näkyy heidän taiteissaan. Sen lisäksi tutustutaan klassismiin, varhaiskristillisyyden ja keskiajan taiteen historiaan.
- Tutustutaan saamelaisiin taiteilijoihin, heidän elämäänsä ja taideteoksiinsa

Kuvataiteen oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet vuosiluokilla 3-6

Tavoitteena on tarjota oppimisympäristöjä ja työtapoja, joilla mahdollistetaan monipuolinen materiaalien, teknologioiden ja ilmaisukeinojen käyttäminen sekä niiden luova soveltaminen. Opetustilanteissa luodaan aktiiviseen kokeilemiseen ja harjoitteluun rohkaiseva ilmapiiri. Pedagogisilla ratkaisuilla tuetaan moniaistista havainnointia, pitkäjänteistä työskentelyä sekä tutkivaa ja tavoitteellista taideoppimista. Opetuksessa otetaan huomioon yksilölliset kuvailmaisun tarpeet ja mahdollistetaan tarkoituksenmukainen työskentely yksin ja ryhmässä. Tavoitteena on luoda oppimiseen ja vuorovaikutukseen kannustava toimintakulttuuri sekä koulussa että koulun ulkopuolisissa ympäristöissä. Vuosiluokilla 3-6 tarkastellaan laajenevan elinpiirin ajankohtaisia taiteen ja muun visuaalisen kulttuurin ilmiöitä. Opetuksessa ohjataan taiteidenväliseen ja temaattiseen lähestymistapaan. Oppilaita kannustetaan suhtautumaan kriittisesti eri tietolähteisiin. Opetustilanteissa teknologioita ja verkkoympäristöjä hyödynnetään monipuolisesti, vastuullisesti ja turvallisesti.

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki kuvataiteessa vuosiluokilla 3-6

Tavoitteena ohjauksen, eriyttämisen ja tuen järjestämisessä on oppilaiden sosiaalisten, psyykkisten ja motoristen lähtökohtien ja taitojen huomioon ottaminen. Taideoppimisen yksilöllinen ja yhteisöllinen luonne tukee oppilaan identiteettien rakentumista, osallisuutta ja hyvinvointia. Opetuksessa otetaan huomioon oppilaiden yksilölliset ohjauksen tarpeet. Opetusta eriytetään tarvittaessa esimerkiksi ilmaisukeinojen, työtapojen ja oppimisympäristöjen valinnoilla. Opetustilanteissa oppilaat voivat hyödyntää vahvuuksiaan, soveltaa erilaisia työtapoja ja käyttää vaihtoehtoisia lähestymistapoja.

Taideoppimiselle luodaan turvallinen, moninaisuutta kunnioittava ja itseilmaisuun rohkaiseva ilmapiiri, jossa oppilaat saavat henkilökohtaista ohjausta ja tukea. Vaihtoehtoisia pedagogisia lähestymistapoja voidaan tarvita erityisesti havaintojen ja tunteiden visuaalisessa ilmaisussa sekä motoristen taitojen kehittämisessä. Ohjauksen, eriyttämisen ja tuen järjestämisessä voidaan hyödyntää esimerkiksi leikinomaisuutta, pelejä ja eri aistialueisiin liittyviä kokemuksia.

Oppilaan oppimisen arviointi kuvataiteessa vuosiluokilla 3-6

Oppimisen arviointi ja siihen perustuva palaute kuvataiteessa on luonteeltaan kannustavaa, ohjaavaa ja oppilaiden yksilöllisen edistymisen huomioivaa. Palautteella tuetaan kuvan tuottamisen ja tulkinnan taitojen, taiteen ja muun visuaalisen kulttuurin tuntemuksen, pitkäjänteisten työtapojen sekä itsearviointitaitojen kehittymistä. Oppilasta ohjataan omien ajatusten ilmaisemiseen ja toisten näkemysten arvostamiseen. Oppimisen arviointi kohdistuu kaikkiin opetuksen tavoitteissa määriteltyihin taideoppimisen ulottuvuuksiin.

Antaessaan kuvataiteen sanallista arviota tai arvosanaa opettaja arvioi oppilaan osaamista suhteessa paikallisessa opetussuunnitelmassa asetettuihin tavoitteisiin. Määritellessään osaamisen tasoa 6. vuosiluokan lukuvuositodistusta varten opettaja käyttää kuvataiteen valtakunnallisia arviointikriteereitä. Opinnoissa edistymisen kannalta on keskeistä havainnoida oppilaan edistymistä kuvien tuottamiseen, vastaanottamiseen ja tulkitsemiseen liittyvien taitojen kehittämisessä.

Kuvataiteen arviointikriteerit 6. vuosiluokan päätteeksi hyvää osaamista kuvaavaa sanallista arviota/ arvosanaa kahdeksan varten

Opetuksen tavoite	Sisältö-alueet	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Hyvä/arvosanan kahdeksan osaaminen
Visuaalinen havaitseminen ja ajattelu			
T1 kannustaa oppilasta havainnoimaan taidetta, ympäristöä ja muuta visuaalista kulttuuria moniaistisesti ja erilaisia kuvallisia välineitä hyödyntäen	S1, S2, S3	Taiteen, ympäristön ja muun visuaalisen kulttuurin havainnoiminen	Oppilas osaa tehdä monipuolisia havaintoja ympäristöstä ja sen kuvista käyttämällä kuvallisia välineitä
T2 rohkaista oppilasta keskustelemaan havainnoistaan ja ajatuksistaan sekä harjoittelemaan näkemystensä perustelemista	S1, S2, S3	Havaintojen ja ajatusten sanallistaminen	Oppilas osaa kuvailla taiteeseen, ympäristöön ja muuhun visuaaliseen kulttuuriin liittyviä havaintojaan ja perustella ajatuksiaan sanallisesti
T3 innostaa oppilasta ilmaisemaan havaintojaan ja ajatuksiaan kuvallisesti ja muita tiedon tuottamisen	S1, S2, S3	Havaintojen ja ajatusten kuvallinen ilmaiseminen	Oppilas osaa ilmaista havaintojaan ja ajatuksiaan hyödyntämällä kuvien rinnalla myös muita

tapoja käyttäen			tiedon tuottamisen tapoja
Kuvallinen tuottaminen			
T4 ohjata oppilasta käyttämään monipuolisesti erilaisia materiaaleja, tekniikoita ja ilmaisun keinoja sekä harjaannuttamaan kuvan tekemisen taitojaan	S1, S2, S3	Kuvallisten ilmaisukeinojen käyttäminen	Oppilas osaa soveltaa erilaisia materiaaleja, tekniikoita ja ilmaisukeinoja kuvallisessa tuottamisessaan
T5 ohjata oppilasta tavoitteelliseen kuvallisten taitojen kehittämiseen yksin ja yhteistyössä muiden kanssa	S1, S2, S3	Kuvailmaisun taitojen kehittäminen	Oppilas osaa asettaa tavoitteita ja pyrkii kehittämään kuvailmaisuaan yksin ja ryhmän jäsenenä
T6 ohjata oppilasta tutustumaan erilaisiin kuvallisen viestinnän tapoihin ja käyttämään kuvallisen vaikuttamisen keinoja omissa kuvissaan	S1, S2, S3	Kuvien avulla vaikuttaminen ja osallistuminen	Oppilas osaa käyttää erilaisia kuvallisen vaikuttamisen keinoja ilmaistessaan mielipiteitään
Visuaalisen kulttuurin tulkinta			
T7 ohjata oppilasta tarkastelemaan kuvia eri lähtökohdista ja eri yhteyksissä sekä pohtimaan todellisuuden ja fiktion suhdetta	S1, S2, S3	Kuvien tarkastelu	Oppilas osaa tarkastella sisällön, muodon ja asiayhteyden vaikutusta erilaisten kuvien tulkintaan
T8 ohjata oppilasta tarkastelemaan taidetta ja muuta visuaalista kulttuuria teoksen, tekijän ja katsojan näkökulmista sekä pohtimaan historiallisten ja kulttuuristen tekijöiden vaikutusta kuviin	S1, S2, S3	Kuvatulkinnan menetelmien käyttäminen	Oppilas osaa tulkita kuvia teoksen, tekijän ja katsojan näkökulmista sekä hyödyntää tulkintojaan kuvista keskusteltaessa
T9 innostaa oppilasta kokeilemaan eri aikojen ja kulttuurien kuvailmaisun tapoja omissa kuvissaan	S1, S2, S3	Kuvailmaisun tapojen käyttäminen	Oppilas osaa hyödyntää erilaisia kuvailmaisun tapoja tarkastellessaan taidetta ja muuta visuaalista kulttuuria sekä tehdessään omia kuvia
Esteettinen, ekologinen ja eettinen arvottaminen			
T10 ohjata oppilasta keskustelemaan	S1, S2, S3	Arvojen tarkasteleminen	Oppilas osaa ilmaista näkemyksiään

taiteessa, ympäristössä ja muussa visuaalisessa kulttuurissa ilmenevistä arvoista			taiteessa, ympäristössä ja muussa visuaalisessa kulttuurissa ilmenevistä arvoista
T11 kannustaa oppilasta ottamaan huomioon kulttuurinen moninaisuus ja kestävä kehitys kuvailmaisun sisältöjä ja toimintatapoja valitessaan	S1, S2, S3	Kuvailmaisun sisältöjen ja toimintatapojen valinta	Oppilas ottaa kuvailmaisussaan huomioon kulttuurisen moninaisuuteen ja kestävään kehitykseen liittyviä näkökulmia

14.13 KÄSITYÖ

Oppiaineen tehtävä

Käsityön oppiaineen tehtävänä on ohjata oppilaita kokonaiseen käsityöprosessin hallintaan. Käsityö on monimateriaalinen oppiaine, jossa toteutetaan käsityöilmaisuun, muotoiluun ja teknologiaan perustuvaa toimintaa. Tähän kuuluu tuotteen tai teoksen itsenäinen tai yhteisöllinen suunnittelu, valmistus ja oman tai yhteisen käsityöprosessin arviointi. Käsityön tekeminen on tutkivaa, keksivää ja kokeilevaa toimintaa ja siinä toteutetaan ennakkoluulottomasti erilaisia visuaalisia, materiaalisia, teknisiä sekä valmistusmenetelmällisiä ratkaisuja. Käsityössä opetellaan ymmärtämään, arvioimaan ja kehittämään erilaisia teknologisia sovelluksia sekä käyttämään opittuja tietoja ja taitoja arjessa. Käsityössä kehitetään oppilaiden avaruudellista hahmottamista, tuntoaistia ja käsillä tekemistä, jotka edistävät motorisia taitoja, luovuutta ja suunnitteluosaamista. Opetuksella vahvistetaan edellytyksiä monipuoliseen työskentelyyn. Käsityön merkitys on pitkäjänteisessä ja innovatiivisessa työskentelyprosessissa sekä itsetuntoa vahvistavassa, mielihyvää tuottavassa ja saamelaista kulttuuri-identiteettiä tukevassa kokemuksessa. Käsityön oppiaineen kielellinen tehtävä on laajentaa ja ylläpitää oppilaan käsitöihin ja työtapoihin liittyvää sanastoa.

Opetuksessa painotetaan oppilaiden erilaisia kiinnostuksen kohteita ja korostetaan yhteisöllistä toimintaa. Käsityössä lähtökohtana on erilaisten laaja-alaisten teemojen kokonaisvaltainen tarkastelu oppiainerajat luontevasti ylittäen. Ympäröivän materiaalisen maailman tuntemus luo perustaa kestävälle elämäntavalle ja kehitykselle. Tähän sisältyy myös oppilaiden oma elämänpiiri, paikallinen ja saamelainen kulttuuriperintö sekä yhteisön kulttuurinen moninaisuus. Käsityö kasvattaa eettisiä, tiedostavia, osallistuvia sekä osaavia ja yritteliäitä kansalaisia, jotka arvostavat itseään tekijöinä ja joilla on taito käsityöilmaisuun sekä halu ylläpitää ja kehittää käsityökulttuuria. Käsitöissä on tärkeää tunnistaa oppijoiden vahvuudet ja kehittää oppimaan oppimisen taitoja, jotka ovat tulevaisuuden kannalta olennaisia.

Vuosiluokilla 3-6 käsityön tehtävänä on tukea ja vahvistaa oppilaiden kokonaisen käsityöprosessin hallintaa. Opetus edistää käsityöhön liittyvien käsitteiden, sanaston ja symbolien oppimista ja soveltamista. Materiaalien ominaisuuksiin tutustuminen edellyttää niiden käsityöllistä työstämistä, jonka myötä päästään kehittämään toimivia ratkaisuja. Oppilasta ohjataan tekemään valintoja työstämismenetelmien, työvälineiden, koneiden ja laitteiden välillä sekä työskentelemään niiden

avulla. Käsityön kasvatustehtävänä on haastaa oppilaat tarkastelemaan ihmisten kulutus- ja tuotantotapoja kriittisesti oikeudenmukaisuuden, eettisyyden ja kestävän kehityksen näkökulmista.

Kotiseudullamme ovat tärkeitä luonto ja sen tarjoamat materiaalit, lappilaiset ja saamelaiseen kulttuuriin liittyvät värit, saamelaisuus, paikalliset eläimet, elinkeinot ja alueemme pukeutumiskulttuuri sekä vuodenajat. Huomioidaan eri vuodenaikoihin liittyviä käsityöperinteitä. Oppilas oppii tuntemaan ja arvostamaan saamenkäsitöihin tarvittavien materiaalien alkuperän ja arvon. Opetellaan tuntemaan erilaisia saamenkäsitöitä, ja arvioimaan kriittisesti tuotteita, joita saamenkäsityönä myydään.

Käsityön opetuksen tavoitteet 4. vuosiluokalla

- T1 vahvistaa oppilaan kiinnostusta käsin tekemiseen sekä innostaa keksivään, kokeilevaan ja paikallisuutta hyödyntävään käsityöhön (L1,L2)
- T4 ohjata oppilasta tunnistamaan käsitteistöä sekä tuntemaan monia erilaisia materiaaleja, erityisesti saamenlaisiin käsitöihin tarvittavia, ja työstämään niitä tarkoituksenmukaisesti (L4,L6)
- T5 kannustaa oppilasta toimimaan pitkäjänteisesti ja vastuuntuntoisesti, huolehtimaan turvallisesta työskentelystä sekä valitsemaan ja käyttämään työhön sopivaa välineistöä (L3,L6)
- T7 ohjata oppilasta arvioimaan, arvostamaan ja tarkastelemaan vuorovaikutteisesti omaa ja muiden kokonaisen käsityön prosessia (L1, L4, L7)

Käsityön opetuksen tavoitteet 4. vuosiluokalla

- T1 vahvistaa oppilaan kiinnostusta käsin tekemiseen sekä innostaa keksivään, kokeilevaan ja paikallisuutta hyödyntävään käsityöhön (L1,L2)
- T4 ohjata oppilasta tunnistamaan käsitteistöä sekä tuntemaan monia erilaisia materiaaleja, erityisesti saamelaisiin käsitöihin tarvittavia materiaaleja, ja työstämään niitä tarkoituksenmukaisesti (L4,L6)
- T5 kannustaa oppilasta toimimaan pitkäjänteisesti ja vastuuntuntoisesti, huolehtimaan turvallisesta työskentelystä sekä valitsemaan ja käyttämään työhön sopivaa välineistöä (L3,L6)
- T6 opastaa oppilasta käyttämään tieto- ja viestintäteknologiaa käsityön suunnittelussa, valmistamisessa ja käsityöprosessin dokumentoinnissa (L5)
- T7 ohjata oppilasta arvioimaan, arvostamaan ja tarkastelemaan vuorovaikutteisesti omaa ja muiden kokonaisen käsityön prosessia (L1,L4,L7)

Käsityön opetuksen tavoitteet 5. vuosiluokalla

- T1 vahvistaa oppilaan kiinnostusta käsin tekemiseen sekä innostaa keksivään, kokeilevaan ja paikallisuutta hyödyntävään käsityöhön (L1, L2)
- T3 opastaa oppilasta suunnittelemaan ja valmistamaan yksin tai yhdessä käsityötuote tai -teos luottaen omiin esteettisiin ja teknisiin ratkaisuihin (L2, L4, L5)
- T4 ohjata oppilasta tunnistamaan käsitteistöä sekä tuntemaan monia erilaisia materiaaleja, erityisesti saamelaisiin käsitöihin tarvittavia materiaaleja, ja työstämään niitä tarkoituksenmukaisesti (L4, L6)

- T5 kannustaa oppilasta toimimaan pitkäjänteisesti ja vastuuntuntoisesti, huolehtimaan turvallisesta työskentelystä sekä valitsemaan ja käyttämään työhön sopivaa välineistöä (L3,L6)
- T6 opastaa oppilasta käyttämään tieto- ja viestintäteknologiaa käsityön suunnittelussa, valmistamisessa ja käsityöprosessin dokumentoinnissa (L5)
- T7 ohjata oppilasta arvioimaan, arvostamaan ja tarkastelemaan vuorovaikutteisesti omaa ja muiden kokonaisen käsityön prosessia (L1, L4, L7)
- T8 herättää oppilas arvioimaan kulutus- ja tuotantotapoja kriittisesti (L1, L3, L7)

Käsityön opetuksen tavoitteet 6. vuosiluokalla

- T1 vahvistaa oppilaan kiinnostusta käsin tekemiseen sekä innostaa keksivään, kokeilevaan ja paikallisuutta hyödyntävään käsityöhön (L1, L2)
- T2 ohjata oppilasta hahmottamaan ja hallitsemaan kokonainen käsityöprosessi ja sen dokumentointi (L1, L5)
- T3 opastaa oppilasta suunnittelemaan ja valmistamaan yksin tai yhdessä käsityötuote tai –teos luottaen omiin esteettisiin ja teknisiin ratkaisuihin (L2, L4 ,L5)
- T4 ohjata oppilasta tunnistamaan käsitteistöä sekä tuntemaan monia erilaisia materiaaleja, erityisesti saamelaisiin käsitöihin tarvittavia materiaaleja, ja työstämään niitä tarkoituksenmukaisesti (L4, L6)
- T5 kannustaa oppilasta toimimaan pitkäjänteisesti ja vastuuntuntoisesti, huolehtimaan turvallisesta työskentelystä sekä valitsemaan ja käyttämään työhön sopivaa välineistöä (L3,L6)
- T6 opastaa oppilasta käyttämään tieto- ja viestintäteknologiaa käsityön suunnittelussa, valmistamisessa ja käsityöprosessin dokumentoinnissa (L5)
- T7 ohjata oppilasta arvioimaan, arvostamaan ja tarkastelemaan vuorovaikutteisesti omaa ja muiden kokonaisen käsityön prosessia (L1, L4, L7)
- T8 herättää oppilas arvioimaan kulutus- ja tuotantotapoja kriittisesti (L1, L3, L7)

Käsityön tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet vuosiluokilla 3-6

Sisältöalueista muodostetaan kokonaisuuksia, jotka sisältävät ajankohtaisia ja monipuolisia oppimistehtäviä eri vuosiluokille. Sisällöissä toteutetaan käsityöllisin keinoin erilaisten materiaalien, työskentelyvälineiden ja työmenetelmien tuntemista, ymmärtämistä ja ennakkoluulotonta soveltamista, muissa oppiaineissa ja oppimisympäristöissä opittua hyödyntäen.

S1 Ideointi: Suunnittelussa perehdytään erilaisiin lähtökohtiin ja hyödynnetään omia moniaistisia kokemuksia ja elämyksiä sekä havainnoidaan ja analysoidaan esineitä, rakennettua ja luonnon ympäristöä uusien ideoiden kehittämiseksi. Käsityössä yhdistetään värejä, kuviota, erilaisia pintoja, tyylejä ja muotoja. Sovelletaan materiaalien lujuus- ja taipumisominaisuuksia. Tutkitaan rakenteiden syntymistä ja energian käyttöä.

S2 Suunnittelu: Laaditaan omalle tuotteelle tai teokselle ja työskentelylle suunnitelma ja kehitetään sitä tarvittaessa. Kokeillaan erilaisia materiaaleja ja työskentelytekniikoita ideoiden kehittämiseksi tuotteeksi tai teokseksi. Harjoitellaan suunnitelman dokumentointia sanallisesti ja/tai visuaalisesti sekä numeerisesti käyttäen esimerkiksi mittoja, määriä ja mittakaavoja.

S3 Kokeilu: Tutkitaan materiaalien ominaisuuksia sekä käsityön tekemisessä tarvittavien tavallisimpien koneiden ja laitteiden toimintaperiaatteita. Sovelletaan näin hankittua tietoa omassa työssä. Kokeillaan monipuolisesti erilaisia materiaaleja kuten teollisesti ja käsin parkittua poronnahkaa, sarvea, luuta, villaa, erilaisia puulajeja, metalleja, muoveja, kuituja, lankoja, kankaita ja kierrätysmateriaaleja. Harjoitellaan ohjelmoimalla aikaan saatuja toimintoja, joista esimerkkinä robotiikka ja automaatio. Kokeilujen pohjalta tuotetta tai teosta kehitetään vielä eteenpäin.

S4 Tekeminen: Valmistetaan erilaisia yksilöllisiä ja /tai yhteisöllisiä tuotteita ja teoksia, joiden toteuttamiseen käytetään monenlaisia käsityössä tarvittavia valmistustekniikoita, työvälineitä, koneita ja laitteita. Työskennellään itse tehdyn suunnitelman ohjaamana.

S5 Soveltaminen: Työskennellessä opitaan käyttämään alan peruskäsitteistöä ja tutustutaan turvallisiin materiaaleihin ja työtapoihin. Perehdytään laadukkaan tuotteen ominaisuuksiin, ja turvalliseen työskentelykulttuuriin. Pohditaan esimerkiksi epäaidon ja aidon saamelaisen käsityön eroja.

S6 Dokumentointi ja arviointi: Tieto- ja viestintäteknologiaa käytetään osana ideointia, suunnittelua ja dokumentointia. Tehdään käsityöprosessin itse- ja vertaisarviointia prosessin edetessä. Opetellaan antamaan yksilö- ja ryhmäpalautetta.

Käsityön sisällöt 3. vuosiluokalla

S1 Ideointi

- Tutustutaan erilaisiin ideointimenetelmiin ja kokeillaan niitä yksin ja yhdessä.

S2 Suunnittelu

- Tutustutaan erilaisiin käsityötaitoihin ja käsityön mahdollisuuksiin. Suunnittelussa havainnoidaan tuotteiden ominaisuuksia. Harjoitellaan tekemistä huomioiden käytettävissä olevat resurssit (aika, työvälineet, materiaalit, oma taitotaso). Opetellaan suunnitelman tekemistä siten, että siitä saa käsityksen mitä ja miten, tuotetta ollaan tekemässä.
- Huomioidaan saamelaiskulttuurien symboliikka, värimaailmat ja muotokielet

S3 Kokeilu

- Opetellaan ja kokeillaan tekemistä yksin tai yhdessä rajatuilla tekniikoilla, materiaaleilla ja välineillä. Huomataan omat tekemisen mahdollisuudet.

S4 Tekeminen

- Työskennellään suunnitelman ohjaamana ja muutetaan sitä tarpeen mukaan. Työskennellään mahdollisuuksien mukaan kiireettömästi ja onnistumisen elämyksiä kokien. Työstetään erilaisia materiaaleja ompelun, kankaan koristelun (koneompeleet, painaminen/maalaaminen) ja solmeilun tekniikoin. Työstetään puuta sopivin välinein (esimerkiksi puukko, käsipora, käsihöylä,

pienet taltat, vasara sekä jo tutut välineet). Tutustutaan myös muiden materiaalien, erityisesti saamelaisiin käsitöihin tarvittavien, käyttömahdollisuuksiin. Huomioidaan oikeat sekä ergonomiset työskentelyotteet ja -tekniikat.

S5 Soveltaminen

- Huomataan, mitä ja miten aiemmin opittua voi soveltaa uusissa yhteyksissä. Opetellaan työskentelemään työturvallisuus ja riskit huomioiden. Harjoitellaan vastuuntuntoista asennetta huolehtimalla työskentelyvälineistä ja -materiaaleista, oppimisympäristön järjestyksestä ja siisteydestä sekä tehtävien tuotteiden asiallisesta säilyttämisestä. Mietitään tuotteiden elinkaarta.

S6 Dokumentointi ja arviointi

- Harjoitellaan käsityöprosessin dokumentointia ikäkaudelle sopivin tavoin sen eri vaiheissa. Tarkastellaan onko valmis työ suunnitelman mukainen.

Käsityön sisällöt 4. vuosiluokalla

S1 Ideointi

- Hyödynnetään omia ja yhteisiä kokemuksia ideoiden lähtökohtana. Harjaannutaan huomaamaan konkreettisia tilanteita omasta elämästä, joihin yritetään keksiä oma ratkaisu käsityön keinoin.

S2 Suunnittelu

- Tutustutaan erilaisiin käsityötaitoihin ja käsityön mahdollisuuksiin. Suunnittelussa havainnoidaan tuotteiden ominaisuuksia. Harjoitellaan tekemistä huomioiden käytettävissä olevat resurssit (aika, työvälineet, materiaalit, oma taitotaso). Opetellaan suunnitelman tekemistä siten, että siitä saa käsityksen mitä ja miten, tuotetta ollaan tekemässä.
- Huomioidaan saamelaiskulttuurien symboliikka, värimaailmat ja muotokielet

S3 Kokeilu

- Opetellaan ja kokeillaan tekemistä yksin tai yhdessä rajatuilla tekniikoilla, materiaaleilla ja välineillä. Huomataan omat tekemisen mahdollisuudet.

S4 Tekeminen

- Työskennellään suunnitelman ohjaamana ja muutetaan sitä tarpeen mukaan. Työskennellään mahdollisuuksien mukaan kiireettömästi ja onnistumisen elämyksiä kokien. Työstetään erilaisia materiaaleja ompelun, virkkauksen ja huovutuksen tekniikoin. Työstetään puuta sopivin välinein (esimerkiksi kaarisaha, kuviosaha, akkuporakone, taltat, purasin, vesiohenteinen maali, puulakka sekä jo tutut välineet). Opetellaan käyttämään harppia. Käytetään metallia, muovia ja muita mahdollisia materiaaleja, erityisesti saamelaisiin käsitöihin tarvittavia, ja työstetään niitä

käsityövälineillä soveltuvin osin. Tutustutaan sähköopin alkeisiin mm. kodin tekniikan kautta. Huomioidaan oikeat sekä ergonomiset työskentelyotteet ja -tekniikat.

S5 Soveltaminen

- Huomataan, mitä ja miten aiemmin opittua voi soveltaa uusissa yhteyksissä. Työskennellään työturvallisuus ja riskit huomioiden. Harjoitellaan ottamaan vastuu työskentelyvälineistä ja -materiaaleista, oppimisympäristön järjestyksestä ja siisteydestä sekä tehtävien tuotteiden asiallisesta säilyttämisestä. Huomioidaan tuotteiden elinkaari.

S6 Dokumentointi ja arviointi

- Dokumentoidaan käsityöprosessia sen eri vaiheissa.

Käsityön sisällöt 5. vuosiluokalla

S1 Ideointi

- Käytetään monipuolisesti erilaisia virikkeitä, kokemuksia ja havaintoja ideoinnin lähtökohtana. Kannustetaan käsityön yhdistämistä omaan elinpiiriin.

S2 Suunnittelu

- Tarkastellaan erilaisia käsityötaitoja ja käsityön mahdollisuuksia. Suunnittelun merkityksen ymmärtämiseksi tutkitaan tuotteiden erilaisuutta. Tehdään realistisia suunnitelmia huomioiden käytettävissä olevat resurssit (aika, työvälineet, materiaalit, oma taitotaso). Kehitytään tarkemman suunnitelman tekemisessä siten, että siitä saa käsityksen mitä, miten, missä järjestyksessä ja miksi tuotetta ollaan tekemässä.
- Huomioidaan saamelaiskulttuurien symboliikka, värimaailmat ja muotokielet

S3 Kokeilu

- Opetellaan ja kokeillaan tekemistä yksin tai yhdessä rajatuilla tekniikoilla, materiaaleilla ja välineillä. Huomataan tekemisen mahdollisuudet ja rajoitukset sekä kehitetään tuotteitta kokeilujen perusteella.

S4 Tekeminen

- Työskennellään suunnitelman ohjaamana ja muutetaan sitä tarpeen mukaan. Työskennellään mahdollisuuksien mukaan kiireettömästi ja onnistumisen elämyksiä kokien.
- Työstetään erilaisia materiaaleja ompelun, kankaan koristelun, käsin ommeltavat pistot ja neulomisen tekniikoin.
- Työstetään puuta kaikkia sopivia käsityövälineitä käyttäen. Tutustutaan ja käytetään tarvittaessa joitakin koneita oppilaiden taitotason mukaan (esimerkiksi tasohiomakone, pylväsporakone). Työstetään metallia ja muovia tarkoituksenmukaisesti käsityövälinein. Tutustutaan

pehmytjuottamiseen ja tehdään virtapiiri. Huomioidaan oikeat sekä ergonomiset työskentelyotteet ja -tekniikat.
- Työstetään saamelaisen käsityöperinteen materiaaleja tuotteeksi sopivin tekniikoin.

S5 Soveltaminen

- Sovelletaan aiemmin opittua uusissa yhteyksissä. Työskennellään työturvallisuus ja riskit huomioiden. Huolehditaan vastuuntuntoisesti työskentelyvälineistä ja -materiaaleista, oppimisympäristön järjestyksestä ja siisteydestä sekä tehtävien tuotteiden asiallisesta säilyttämisestä. Pohditaan tuotteiden elinkaarta ja sen vaikutusta ympäristöön. Tutustutaan saamelaisten käsityötuotteiden elinkaareen.

S6 Dokumentointi ja arviointi

- Dokumentoidaan käsityöprosessia sen eri vaiheissa. Dokumentointi helpottaa arviointia sekä palautteen antamista ja saamista.

Käsityön sisällöt 6. vuosiluokalla

S1 Ideointi

- Otetaan suunnittelussa huomioon eri näkökulmia ja ideoita. Kannustetaan omaperäisiin ratkaisuihin.

S2 Suunnittelu

- Ymmärretään erilaisten käsityötaitojen tärkeys. Ymmärretään realististen suunnitelmien tekeminen huomioiden käytettävissä olevat resurssit (aika, työvälineet, materiaalit, oma taitotaso). Kehitytään yksityiskohtaisemman suunnitelman tekemisessä siten, että siitä saa käsityksen mitä, miten, missä järjestyksessä ja miksi tuotetta ollaan tekemässä
- Huomioidaan saamelaiskulttuurien symboliikka, värimaailmat ja muotokielet

S3 Kokeilu

- Opetellaan ja kokeillaan tekemistä yksin tai yhdessä rajatuilla tekniikoilla, materiaaleilla ja välineillä. Huomataan tekemisen mahdollisuudet, rajoitukset ja soveltuvuus tuotteen toteuttamiseen. Kehitetään tuotteita kokeilujen perusteella.

S4 Tekeminen

- Työskennellään suunnitelman ohjaamana ja muutetaan sitä tarpeen mukaan. Työskennellään mahdollisuuksien mukaan kiireettömästi ja onnistumisen elämyksiä kokien.
- Työstetään eri materiaaleja ompelun, neulonnan/virkkauksen ja kudonnan tekniikoin.
- Työstetään puuta, metallia ja muovia kaikkia sopivia käsityövälineitä käyttäen sekä tutustutaan ja käytetään myös koneita ja laitteita oppilaiden taitotason mukaan (esimerkiksi nauhahiomakone,

konelehtisaha, puusorvi sekä jo tutut laitteet). Kehitytään sähköoppiin liittyvissä tiedoissa ja taidoissa soveltaen osaamista muihin tekemisen osa-alueisiin (esim. sähkömoottorin, valon, ym. käyttö osana muuta työtä). Huomioidaan oikeat sekä ergonomiset työskentelyotteet ja -tekniikat.
- Työstetään saamelaisen käsityöperinteen materiaaleja sopivin tekniikoin.

S5 Soveltaminen

- Ymmärretään, miten aiemmin opittua voi soveltaa uusissa yhteyksissä. Työskennellään työturvallisuus ja riskit huomioiden. Huolehditaan vastuuntuntoisesti työskentelyvälineistä ja -materiaaleista, oppimisympäristön järjestyksestä ja siisteydestä sekä tehtävien tuotteiden asiallisesta säilyttämisestä. Huomioidaan tuotteiden elinkaari ja sen vaikutus ympäristöön.
- Tutustutaan saamelaisten käsityötuotteiden elinkaareen.

S6 Dokumentointi ja arviointi

- Dokumentoidaan käsityöprosessia monin tavoin sen eri vaiheissa ja opitaan, miten dokumentointi auttaa kehittämään omaan työtä ja työskentelyä. Dokumentointi jäsentää arviointia sekä palautteen antamista ja saamista.

Käsityön oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet vuosiluokalla 3-6

Asianmukaiset ja turvalliset tilat, työvälineet, koneet, laitteet ja materiaalit muodostavat käsityön oppimista tukevan oppimisympäristön. Samalla ympäristö tukee käsityössä tarvittavan teknologian toimintaperiaatteiden ymmärtämistä. Tieto- ja viestintäteknologia tarjoaa mahdollisuuden käyttää erilaisia oppimateriaaleja, oppimisalustoja, piirto-ohjelmia, digitaalisten kuvien muokkausta sekä piirrosten ja mallien tekemistä oman ilmaisun ja suunnittelun tukena. Opetuksessa käytetään teknisen työn ja tekstiilityön työtapoja, ja erityisesti saamelaisen käsityön työtapoja.

Toiminnallista oppimista tuetaan tutkivan oppimisen projekteilla oppiainerajat ylittäen ja yhteistyössä ulkopuolisten asiantuntijoiden ja yhteisöjen kanssa. Kansalliseen ja kansainväliseen kulttuuriin ja kulttuuriperintöön tutustutaan esimerkiksi virtuaalisesti sekä museo-, näyttely- ja kirjastokäynneillä. Saamelaiseen käsityökulttuuriin tutustutaan erilaisilla vierailuilla käsityöläisten luo, museoihin, näyttelyihin ja tarjolla oleviin työpajoihin. Näyttelyihin ja yrityksiin tehtävillä opintokäynneillä tuetaan ja vahvistetaan koulussa opittua ja käyntejä hyödynnetään oppimistehtävissä. Opetustilanteissa teknologioita ja verkkoympäristöjä käytetään monipuolisesti, vastuullisesti ja turvallisesti.

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki käsityössä vuosiluokilla 3-6

Oppiaineen tavoitteiden kannalta keskeistä on ottaa huomioon oppilaiden erilaiset edellytykset ja tarpeet käsityön opiskeluun ja tehdään sen mukaisia eriytettyjä ratkaisuja esimerkiksi käytettävien oppimisympäristöjen, työtapojen ja oppimistehtävien valinnassa. Oppilasta tuetaan kehittämään käsityöllisiä taitojaan joustavasti itselleen sopivalla tavalla ja kannustetaan nauttimaan tekemisestään. Käsityössä tuetaan oppilaiden omia ratkaisuja sekä vahvistetaan uutta luovan tiedon rakentamista ja käyttöönottoa yksin tai yhdessä muiden kanssa. Ohjaukselle ja tuelle varataan

riittävästi aikaa. Saamelaisen käsityöperinteen laajan ja laadukkaan opetuksen takaamiseksi opetuksessa käytetään mahdollisuuksien mukaan ulkopuolisin asiantuntijoita.

Oppilaan oppimisen arviointi käsityössä vuosiluokilla 3-6

Oppimisen arviointi ja siihen perustuva palaute on ohjaavaa ja kannustavaa, koko käsityöprosessia koskevaa. Eri vaiheiden dokumentointi toimii arvioinnin välineenä. Palautteen antamisessa korostetaan myönteisesti oppilaan kehittymistä ja kannustetaan osaamisen laajentamiseen ja syventämiseen. Keskeisten oppisisältöjen oppimisen ja omaksumisen rinnalla arvioidaan monipuolisesti laaja-alaisen käsityötaidon ja -tiedon kehittymistä. Arviointikeskustelussa ja muussa palautteessa osoitetaan kehittämiskohde ja ohjataan kehittämään suoritusta. Oppilaat osallistuvat arviointiin ja heille tarjotaan erilaisia tapoja tehdä itse- ja vertaisarviointia. Ryhmän työskentelyä ja tuotosta voidaan esitellä ja arvioida, jolloin oppilaat oppivat esiintymistä, asioiden selkeää ja jäsenneltyä esittämistä, toisten työskentelyn arvostamista ja rakentavaa palautteen antoa.

Käsityön sanallista arviota tai arvosanaa antaessaan opettaja arvioi oppilaan osaamista suhteessa paikallisessa opetussuunnitelmassa asetettuihin tavoitteisiin. Määritellessään osaamisen tasoa 6. vuosiluokan lukuvuositodistusta varten opettaja käyttää käsityöoppiaineen valtakunnallisia arviointikriteereitä. Opinnoissa edistymisen kannalta on keskeistä havainnoida kokonaista käsityön prosessia, monimateriaalisen tekemisen tapoja, työskentelyn sujuvuutta ja tuotosten laatua sekä muissa oppiaineissa opitun soveltamista.

Käsityön arviointikriteerit 6. vuosiluokan päätteeksi hyvää osaamista kuvaavaa sanallista arviota/ arvosanaa kahdeksan varten

Opetuksen tavoite	Sisältö-alueet	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Hyvä/arvosanan kahdeksan osaaminen
T1 vahvistaa oppilaan kiinnostusta käsin tekemiseen sekä innostaa keksivään, kokeilevaan ja paikallisuutta hyödyntävään käsityöhön	S1-S6		Ei vaikuta arvosanan muodostamiseen. Oppilaita ohjataan pohtimaan kokemuksia osana itsearviointia.
T2 ohjata oppilasta hahmottamaan ja hallitsemaan kokonainen käsityöprosessi ja sen dokumentointi	S1-S6	Oman työn suunnittelu, valmistus, arviointi ja prosessin dokumentointi	Oppilas osaa toteuttaa kokonaisen käsityöprosessin ja tehdä dokumentointia prosessin eri vaiheista.
T3 opastaa oppilasta suunnittelemaan ja valmistamaan yksin tai yhdessä käsityötuote tai -teos luottaen omiin esteettisiin ja teknisiin ratkaisuihin	S1-S4	Tuotteen valmistaminen	Oppilas osaa valmistaa omaan tai yhteiseen suunnitelmaan~~sa~~ perustuvan tuotteen tai teoksen, jossa on huomioitu esteettisyys ja toimivuus.

T4 ohjata oppilasta tunnistamaan käsitteistöä sekä tuntemaan monia erilaisia materiaaleja ja työstämään niitä tarkoituksenmukaisesti	S3,S5	Käsityössä käytettävien materiaalien ja valmistustekniikoiden valinta, yhdistäminen ja työstäminen	Oppilas valitsee, yhdistää ja käyttää tarkoituksenmukaisesti eri materiaaleja ja valmistustekniikoita. Oppilas tuntee ja osaa käyttää käsityön käsitteistöä.
T5 kannustaa oppilasta toimimaan pitkäjänteisesti ja vastuuntuntoisesti, huolehtimaan turvallisesta työskentelystä sekä valitsemaan ja käyttämään työhön sopivaa välineistöä	S1-S5	Työskentelytaidot	Oppilas ottaa vastuuta omasta työstään ja toimii tavoitteellisesti. Oppilas osaa kuvata yksinkertaisten ja arkipäivään liittyvien laitteiden toimintaperiaatteita. Oppilas osaa käyttää asianmukaisia työvälineitä, koneita ja laitteita oikein, turvallisesti ja tarkoituksenmukaisesti.
T6 opastaa oppilasta käyttämään tieto– ja viestintäteknologiaa käsityön suunnittelussa, valmistamisessa ja käsityöprosessin dokumentoinnissa	S1, S2, S6	Tieto- ja viestintäteknologian käyttäminen omassa työskentelyssä	Oppilas osaa käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa ohjatusti käsityön suunnittelussa, valmistuksessa ja käsityöprosessin dokumentoinnissa.
T7 ohjata oppilasta arvioimaan, arvostamaan ja tarkastelemaan vuorovaikutteisesti omaa ja muiden kokonaisen käsityön prosessia	S6	Oman ja muiden työn arviointi, vertaispalautteen antaminen	Oppilas osallistuu rakentavasti oman ja toisten työn ja työskentelyn arviointiin ja vertaispalautteen antamiseen.
T8 herättää oppilas arvioimaan kulutus- ja tuotantotapoja kriittisesti	S1-S3, S5	Kulutus- ja tuotanto-tapojen pohdinta	Oppilas osaa ilmaista, miten kulutus- ja tuotantotavat vaikuttavat tuotteen elinkaaren.

LUKU 15 VUOSILUOKAT 7-9

15.1 Vuosiluokkien 6 ja 7 välinen siirtymävaihe sekä vuosiluokkien 7-9 tehtävä

Perusopetuksen kullakin vuosiluokkakokonaisuudella on yhteisten tehtävien lisäksi oma erityinen tehtävänsä. Sen hoitaminen edellyttää oppilaiden ikäkauden ja kehitysvaiheen huomioonottamista sekä huolenpitoa oppilaiden sujuvista siirtymistä koulupolun nivelvaiheissa.

Vuosiluokkien 6 ja 7 välinen siirtymävaihe

Siirtyminen kuudennelta seitsemännelle luokalle edellyttää koulun tai koulujen henkilöstön suunnitelmallista yhteistyötä, opetuksen kannalta tarpeellisen tiedon siirtämistä sekä oppimisympäristöjen, toimintatapojen ja ohjaavien asiakirjojen tuntemista. Kodin ja koulun välisen vuorovaikutuksen merkitys korostuu siirtymävaiheessa. Siirtymä tarkoittaa oppilaille usein uuteen ryhmään sopeutumista, uusiin opettajiin ja ympäristöön tutustumista. Koulun tehtävä on huolehtia, että myös näillä vuosiluokilla työskentelytavat ja arviointikäytännöt ovat oppilaiden ikäkauteen ja edellytyksiin soveltuvia. Tärkeää on, että kotona ja koulussa huolehditaan myös oppilaiden mahdollisuudesta tuntea olonsa turvalliseksi samalla kun heitä rohkaistaan uusien asioiden kohtaamiseen. Monet tulevaisuuteen vaikuttavat valinnat tulevat ajankohtaisiksi. Oppilaiden kuunteleminen ja arvostaminen sekä heidän osallisuutensa omista asioista ja valinnoista päättämiseen on tärkeää.

Lain edellyttämä erityisen tuen päätöksen tarkistaminen tehdään ennen seitsemännelle luokalle siirtymistä.

Vuosiluokat 7-9: Yhteisön jäsenenä kasvaminen

Vuosiluokkien 7-9 erityisenä tehtävänä on ohjata ja tukea oppilaita näiden voimakkaiden kehitysvuosien aikana, huolehtia perusopetuksen oppimäärän opiskelun loppuunsaattamisesta ja kannustaa kaikkia oppilaita opintojen jatkamiseen. Erityistä huolta pidetään siitä, että jokainen oppilas saisi mahdollisimman hyvät edellytykset perusopetuksen jälkeisille opinnoille ja osaisi pohtia ratkaisujaan realistisesti ja tietoon perustuen. Oppilaiden väliset yksilölliset kehityserot, myös poikien ja tyttöjen usein erilainen kehitysrytmi, alkavat näkyä aiempaa selvemmin ja vaikuttavat koulutyöhön. Oppilaita ohjataan oman kehityksensä ymmärtämiseen ja rohkaistaan itsensä hyväksymiseen sekä vastuunottoon itsestä ja omista opinnoista, kavereista ja lähiympäristöstä. Oppilaita tuetaan yhteisöllisyyteen, joka ei hyväksy minkäänlaista kiusaamista, seksuaalista häirintää, rasismia eikä muuta syrjintää. Välittämisellä, yksilöllisellä kohtaamisella sekä työskentelytapojen ja oppimisympäristöjen monimuotoisuudella vahvistetaan opiskelumotivaatiota. Opintojen aikaisen arvioinnin ja palautteen antamisen käytännöt suunnitellaan ja toteutetaan siten, että ne ovat vuorovaikutteisia ja oppimista ohjaavia sekä kannustavat oppilaita työskentelemään tavoitteellisesti yksilöinä ja ryhmänä. Kodin ja koulun yhteistyö saa uusia muotoja ja sisältöjä. Se on edelleen kasvavan nuoren tärkeä tuki. Yhteisistä pelisäännöistä ja hyvistä käytöstavoista sopiminen oppilaiden ja huoltajien kanssa luo turvallisuutta ja edistää koulutyön onnistumista.

Vuosiluokkien 7-9 aikana oppilaat luovat perustaa aikuisidentiteetilleen, kartuttavat osaamistaan sekä suuntautuvat ja valmistautuvat perusopetuksen jälkeiseen elämään. Opetuksessa syvennetään, rikastetaan ja laajennetaan alemmilla vuosiluokilla opittua. Uusina yhteisinä oppiaineina alkavat kotitalous ja oppilaanohjaus. Fysiikan ja kemian, biologian ja maantiedon sekä terveystiedon opetus eriytyy ympäristöopista viideksi eri oppiaineeksi. Oppilaille tarjoutuu lisää valinnaisia aineita. Monialaiset oppimiskokonaisuudet ja valinnaiset aineet tarjoavat mahdollisuuksia oppilaiden kiinnostuksen kohteiden syventämiseen ja vapaa-ajalla opitun yhdistämiseen koulutyöhön. Ne luovat tilaisuuksia itsenäisyyden ja vastuullisuuden harjoitteluun esimerkiksi taiteellisissa produktioissa, tutkimushankkeissa tai yhteiskunnallisissa projekteissa.

Perusopetuksen päättäminen ja seuraavaan koulutusvaiheeseen siirtyminen

Perusopetuksen ja toisen asteen nivelvaiheessa oppilaat suuntautuvat jatko-opintoihin ja tekevät päätöksiä koulutus- ja uravalinnoistaan. Siirtymä edellyttää suunnitelmallista ja monialaista yhteistyötä sekä vuorovaikutusta oppilaiden ja huoltajien kanssa. Tavoitteena on antaa oppilaille mahdollisimman hyvät valmiudet edetä perusopetuksesta seuraavaan koulutusvaiheeseen sekä turvata opiskelun edellytykset ja hyvinvointi. Siirtyminen kohti uutta elämänvaihetta edellyttää nuorilta lisääntyvää elämänhallintaa, itsenäisyyttä ja vastuullisuutta. Koulu tukee oppilaita tässä kehitysprosessissa, jolloin oppilaanohjauksen ja oppilashuollon merkitys korostuu. Oppilaat tarvitsevat runsaasti tietoa erilaisista peruskoulun jälkeisistä mahdollisuuksista sekä monipuolista ohjausta niin opinto-ohjaajalta kuin eri oppiaineiden opettajiltakin. On tärkeä varata aikaa keskustella oppilaiden kanssa heidän suunnitelmistaan ja auttaa oppilaita ymmärtämään jatko-opintojen asettamia vaatimuksia sekä tekemään realistisia valintoja.

15.2 Laaja-alainen osaaminen vuosiluokilla 7-9

Laaja-alaisen osaamisen yleistavoitteet on määritelty luvussa 3. Tässä kuvataan, mitkä tavoitenäkökulmat painottuvat vuosiluokilla 7-9.

Edellytykset laaja-alaisen osaamisen kehittymiselle vahvistuvat oppilaiden kasvun myötä. Toisaalta oppiaineiden välisen yhteistyön ja kouluarjen hallinnan haasteet lisääntyvät. Koulu voi parhaimmillaan tarjota yhteisön, jonka murrosiässä oleva nuori voi kokea itselleen merkitykselliseksi ja joka auttaa jäsentämään sekä omaa kehitystä että ympäröivää maailmaa. Erityisen tärkeätä on luoda mahdollisuuksia itsetuntoa vahvistaviin osaamisen ja onnistumisen kokemuksiin sekä ohjata jokaista oppilasta tunnistamaan oma erityislaatunsa ja omat vahvuutensa ja näkemään realistisesti myös kehittymistarpeensa.

Näinä vuosina jatketaan kestävän elämäntavan ja hyvinvoinnin pohjan rakentamista ja pohditaan oppilaiden kanssa kestävän kehityksen sosiaalisia, yhteiskunnallisia ja taloudellisia sekä kulttuurisia ja ekologisia edellytyksiä. Opetukseen tuodaan esimerkkejä, käytäntöjä ja teoreettista pohdintaa siitä, miten kestävän kehityksen eri ulottuvuudet ovat yhteydessä toisiinsa ja mitä kestävä elämäntapa käytännössä merkitsee.

Laaja-alaisen osaamisen kehittämistä tuetaan kaikissa oppiaineissa kullekin oppiaineelle luontevalla tavalla. Monialaisten oppimiskokonaisuuksien suunnittelu ja toteuttaminen yhdessä oppilaiden kanssa tähtää erityisesti laaja-alaisen osaamisen kehittämiseen ja syventämiseen.

Ajattelu ja oppimaan oppiminen (L1)

Koulutyössä vahvistetaan oppilaiden aktiivista roolia oppimisprosessissa ja luodaan edellytyksiä oppimista tukeville myönteisille kokemuksille ja tunteille. Oppilaita kannustetaan ottamaan vastuuta opiskeluun liittyvien tavoitteiden asettamisesta, työn suunnittelusta ja oman työskentelyprosessin ja etenemisen arvioinnista. Heitä ohjataan tunnistamaan omat oppimis- ja opiskelustrategiansa ja kehittämään niitä tietoisesti. Oppilaat tarvitsevat keinoja tarkkaavaisuutensa ja keskittyneisyytensä ylläpitämiseen sekä ohjausta teknologian ja muiden apuvälineiden hyödyntämiseen opiskelussaan.

Oppilaita kannustetaan luottamaan itseensä ja näkemyksiinsä, perustelemaan ajatuksiaan ja soveltamaan koulun ulkopuolella opittuja taitoja koulutyössä. On tärkeää oppia kuuntelemaan itseä ja toisia, näkemään asioita toisten silmin sekä löytämään vaihtoehtoja ja luovia ratkaisuja. Rohkaisua tarvitaan epäselvän ja ristiriitaisen tiedon kohtaamiseen ja käsittelyyn. Tiedon rakentumisen erilaisia tapoja tutkitaan yhdessä ja oppilaita rohkaistaan tuomaan esille omaa kokemustietoaan ja pohtimaan sen merkitystä ajattelulleen. Oppilailla tulee olla mahdollisuus tehdä havaintoja ja harjaannuttaa havaintoherkkyyttään, hakea monipuolisesti tietoa sekä tarkastella käsillä olevaa asiaa kriittisesti eri näkökulmista. Oppilaita rohkaistaan käyttämään kuvittelukykyään uuden oivaltamiseen ja luomiseen, yhdistelemään ennakkoluulottomasti erilaisia näkökulmia sekä rakentamaan uutta tietoa ja näkemystä. Oppilaiden omia ideoita tuetaan. Ajattelun taitoja kehitetään lisäksi luomalla monimuotoisia tilaisuuksia itsenäiseen ja yhteiseen ongelmanratkaisuun, argumentointiin, päättelyyn ja johtopäätösten tekemiseen sekä asioiden välisten vuorovaikutussuhteiden ja keskinäisten yhteyksien huomaamiseen ja siten systeemiseen ajatteluun. Eettisen ajattelun kehittymistä tuetaan pohtien oikeaa ja väärää, hyvää elämää ja hyveitä sekä eettisen toiminnan periaatteita. Taiteet syventävät eettistä ja esteettistä ajattelua herättämällä tunteita ja luomalla uusia oivalluksia.

Oppiainerajat ylittävä, kokeileva, tutkiva ja toiminnallinen työskentely oppilaita kiinnostavien ilmiöiden tarkastelemiseksi on tärkeää paitsi ajattelun taitojen myös oppimisen motivaation ja perusopetuksen jälkeisiin opintoihin liittyvien valintojen kannalta. Eri oppiaineiden tunneilla pohditaan opiskelun sekä omien ajattelu- ja työskentelytapojen merkitystä tulevaisuudelle. Oppilaita autetaan ottamaan selvää opintoihin ja työhön liittyvistä mahdollisuuksista ja uravalinnoista ja tekemään valintansa perustellusti omia taipumuksiaan ja kiinnostuksen kohteitaan arvostaen.

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu (L2)

Koulutyössä tuetaan oppilaiden kulttuuri-identiteetin muodostumista ja kulttuurisesti kestävää elämäntapaa, joka perustuu ihmisoikeuksien kunnioittamiselle. Oppilaita ohjataan näkemään kulttuurinen moninaisuus lähtökohtaisesti myönteisenä voimavarana. Samalla heitä ohjataan tunnistamaan, miten kulttuurit, uskonnot ja katsomukset vaikuttavat yhteiskunnassa ja arjessa sekä pohtimaan, millaisia asioita ei voida ihmisoikeuksien vastaisina hyväksyä. Koulutyössä edistetään suunnitelmallisesti kunnioitusta ja luottamusta muita ihmisryhmiä ja kansoja kohtaan. Tutustutaan keskeisiin ihmisoikeussopimuksiin ja niiden merkitykseen ja toteutumiseen maailmassa.

Oppilaita ohjataan lukemaan ympäristön kulttuurisia viestejä, tuntemaan ja arvostamaan elinympäristöään ja sen kulttuuriperintöä sekä tunnistamaan siihen liittyviä arvoja. Mediaympäristöä analysoidaan ja sen vaikutuksia opitaan arvioimaan. Kulttuuriperintöön tutustutaan monipuolisesti ja osallistutaan sen ylläpitoon ja uusintamiseen. Oppilaat saavat mahdollisuuksia kokea ja tulkita taidetta, kulttuuria ja kulttuuriperintöä ja oppivat huomaamaan niiden merkityksen yksilöiden ja yhteisöjen hyvinvoinnille. Toimimalla yhteistyössä muiden tahojen kanssa koulu tarjoaa oppilaille monenlaisia tilaisuuksia ilmaista kulttuurista osaamistaan ja vaikuttaa esimerkiksi taiteen keinoin.

Kouluyhteisössä ja sen ulkopuolella tapahtuvan vuorovaikutuksen sekä kansainväliseen yhteistyöhön liittyvien kokemusten kautta oppilaiden maailmankuva avartuu ja taito käydä dialogia kehittyy. Oppilaat harjoittelevat ilmaisemaan mielipiteensä rakentavasti ja toimimaan osaamistaan soveltaen monenlaisissa esiintymis-, yhteistyö- ja vuorovaikutustilanteissa. Oppilaita ohjataan asettumaan toisen asemaan ja kasvatetaan kohtaamaan arvostavasti muita ihmisiä sekä noudattamaan hyviä tapoja. Oppilaita rohkaistaan ilmaisemaan itseään monipuolisesti. Heitä ohjataan myös arvostamaan ja hallitsemaan omaa kehoaan ja käyttämään sitä tunteiden, näkemysten, ajatusten ja ideoiden ilmaisemiseen. Koulutyöhön sisällytetään runsaasti mahdollisuuksia luovaan toimintaan. Oppilaita kannustetaan edistämään toiminnallaan esteettisyyttä ja nauttimaan sen eri ilmenemismuodoista.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot (L3)

Oppilaiden itsenäistymistä tuetaan yhteistyössä kotien kanssa. Oppilaita ohjataan ja kannustetaan ottamaan vastuuta itsestä, toisista ja arjen sujumisesta. Lisätään oppilaiden mahdollisuuksia osallistua koulutyön ja oppimisympäristön suunnitteluun ja toteuttamiseen. Oppilaita ohjataan tunnistamaan omaa ja yhteistä hyvinvointia edistäviä ja haittaavia tekijöitä ja harjaantumaan terveyttä, hyvinvointia ja turvallisuutta edistäviin toimintatapoihin. Erityistä huomiota kiinnitetään unen ja levon, tasapainoisen päivärytmin, liikkumisen ja monipuolisen ravinnon sekä päihteettömyyden merkitykseen ja hyvien tapojen tärkeyteen elämässä. Sosiaalisia taitoja harjoitellaan ja tuetaan tunnetaitojen kehittymistä. Käsitellään yhdessä ristiriitaisten tunteiden ja ajatusten kohtaamista ja hallintaa. Oppilaat saavat valmiuksia suojata yksityisyyttään ja henkilökohtaisia rajojaan. He oppivat ennakoimaan ja välttämään vaaratilanteita ja toimimaan onnettomuustilanteissa tarkoituksenmukaisesti. Oppilaita ohjataan toimimaan kestävästi ja vastuullisesti myös liikenteen erilaisissa tilanteissa, erityisesti pyörällä ja mopolla liikuttaessa, sekä huolehtimaan turvavarusteiden käytöstä ja päihteettömyydestä liikenteessä.

Eri oppiaineiden opetuksessa ja muussa koulutyössä oppilaat oppivat ymmärtämään teknologian kehitystä, monimuotoisuutta ja merkitystä omassa elämässä, kouluyhteisössä ja yhteiskunnassa. Oppilaita opetetaan ymmärtämään myös teknologian toimintaperiaatteita ja kustannusten muodostumista sekä harjoittelemaan sen vastuullista käyttöä ja teknologisten ideoiden kehittämistä ja mallintamista. Oppilaiden kanssa pohditaan teknologiaan liittyviä eettisiä kysymyksiä ja tulevaisuuden mahdollisuuksia. Oppilaita ohjataan tarkastelemaan kulutustottumuksiaan kestävän tulevaisuuden näkökulmasta, tarkastelemaan mainosviestintää analyyttisesti ja toimimaan kriittisinä ja vastuullisina kuluttajina. Heitä opastetaan vahvistamaan edellytyksiään oman talouden suunnitteluun ja taloudesta huolehtimiseen. Perusopetuksen aikana oppilaat harjaantuvat kestävän elämäntavan mukaisiin valintoihin ja toimintatapoihin elämän eri alueilla.

Monilukutaito (L4)

Oppilaita ohjataan monilukutaitoisuuden syventämiseen laajentamalla tekstien kirjoa kaikkien oppiaineiden opetuksessa. Teksteillä tarkoitetaan tässä sanallisten, kuvallisten, auditiivisten, numeeristen ja kinesteettisten symbolijärjestelmien sekä näiden yhdistelmien avulla ilmaistua tai ilmenevää tietoa. Harjoittelun painopiste on analyyttisessä, kriittisessä ja kulttuurisessa lukutaidossa. Oppilaat harjaantuvat kaikkien aistialueiden ja tietämisen tapojen monipuoliseen hyödyntämiseen oppimisessa. Tiedon tuottamisen, tulkinnan ja välittämisen taitoja harjoitellaan eri oppiaineille ominaisilla tavoilla sekä oppiaineiden yhteistyönä. Oppilaita rohkaistaan käyttämään monilukutaitoaan myös vaikuttamiseen ja osallistumiseen omassa elinympäristössä, mediassa ja yhteiskunnassa. Opetuksessa tarjotaan runsaasti tilaisuuksia näiden taitojen yhteistoiminnalliseen harjoittelemiseen.

Monilukutaidon kehittämisessä siirrytään aikaisempaa enemmän eri tilanteissa ja eri yhteyksissä käytettäviin teksteihin. Oppilaiden monilukutaitoa syvennetään tutustuttamalla heidät kertoviin, kuvaaviin, ohjaaviin, kantaa ottaviin ja pohtiviin tekstilajeihin. Opetuksessa vahvistetaan kulttuurista ja katsomuksellista lukutaitoa sekä ympäristölukutaitoa. Siinä tarkastellaan ja tulkitaan myös työelämään liittyviä tekstejä. Kuluttaja- ja talousosaamista kehitetään aihepiiriä monipuolisesti käsittelevien tekstien sekä niiden käyttöyhteyksiin tutustumalla. Numeraalista lukutaitoa hyödynnetään esimerkiksi arvioitaessa gallupien luotettavuutta tai ostotarjousten edullisuutta. Oppilaita ohjataan kehittämään kuvanlukutaitoa käyttämällä erilaisia kuvatulkinnan menetelmiä ja esittämisen tapoja. Medialukutaitoa syvennetään osallistumalla ja työskentelemällä eri medioiden parissa. Oppilaita kannustetaan ilmaisemaan näkemyksiään monipuolisten viestinnän ja vaikuttamisen keinojen avulla.

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen (L5)

Tieto- ja viestintäteknologian käyttö on luonteva osa oppilaan omaa ja yhteisön oppimista. Oppilaat syventävät taitojaan ja hyödyntävät opiskelussaan koulun ulkopuolella opittua. Heille muodostuu käsitys siitä, miten tieto- ja viestintäteknologiaa voi hyödyntää eri oppiaineiden opiskelussa, myöhemmissä opinnoissa ja työelämässä sekä yhteiskunnallisessa toiminnassa ja vaikuttamisessa. Oppimistehtävien yhteydessä tarkastellaan tvt:n merkitystä yhteiskunnassa ja vaikutuksia kestävään kehitykseen.

Käytännön taidot ja oma tuottaminen: Oppilaita kannustetaan oma-aloitteiseen tieto- ja viestintäteknologian hyödyntämiseen erilaisissa oppimistehtävissä sekä eri tehtäviin sopivien työtapojen ja välineiden valintaan. Heidän käsityksensä eri laitteiden, ohjelmistojen ja palvelujen käyttö- ja toimintalogiikasta syvenee. He harjaantuvat systematisoimaan, organisoimaan ja jakamaan tiedostoja sekä valmistamaan erilaisia digitaalisia tuotoksia itsenäisesti ja yhdessä. Ohjelmointia harjoitellaan osana eri oppiaineiden opintoja. *Vastuullinen ja turvallinen toiminta*: Oppilaita ohjataan turvalliseen ja eettisesti kestävään tieto- ja viestintäteknologian käyttöön. He oppivat, miten suojaudutaan mahdollisilta tietoturvariskeiltä ja vältytään tiedon häviämiseltä. Vastuulliseen toimintaan ohjataan pohtimalla, mitä esimerkiksi käsitteet tietosuoja ja tekijänoikeus tarkoittavat, ja mitä seurauksia vastuuttomasta ja lainvastaisesta toiminnasta voi olla. Oppilaita opastetaan terveellisten ja ergonomisten työtapojen omaksumiseen. *Tiedonhallinta sekä tutkiva ja luova*

työskentely: Oppilaita ohjataan monipuoliseen tiedon hankintaan ja tuottamiseen sekä tietolähteiden monipuoliseen käyttöön tutkivan ja luovan työskentelyn pohjana. Samalla harjoitellaan lähdekriittisyyttä ja opitaan arvioimaan omaa ja muiden - myös erilaisten hakupalveluiden ja tietokantojen - tapaa toimia ja tuottaa tietoa. *Vuorovaikutus ja verkostoituminen*: Opetuksessa käytetään yhteisöllisiä palveluita ja koetaan yhteistyön ja vuorovaikutuksen merkitys oppimiselle, tutkivalle työskentelylle ja uuden luomiselle. Oppilaita opastetaan käyttämään erilaisia viestintäkanavia ja -tyylejä tarkoituksenmukaisesti. Harjoitellaan tieto- ja viestintäteknologian hyödyntämistä myös kansainvälisessä vuorovaikutuksessa ja opitaan hahmottamaan sen merkitystä, mahdollisuuksia ja riskejä globaalissa maailmassa.

Työelämätaidot ja yrittäjyys (L6)

Opetuksessa edistetään oppilaiden kiinnostusta ja myönteistä asennetta työtä ja työelämää kohtaan sekä vahvistetaan siihen liittyvää tietopohjaa. Oppilaita opetetaan tuntemaan lähialueen elinkeinoelämän erityispiirteitä ja keskeisiä toimialoja. Huolehditaan siitä, että viimeistään tässä vaiheessa oppilaat saavat kokemuksia työelämästä ja yhteistyöstä koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa. Tällöin harjoitellaan myös työelämässä tarvittavaa asianmukaista käyttäytymistä ja yhteistyötaitoja ja huomataan kielitaidon ja vuorovaikutustaitojen merkitys. Koulutyöhön sisältyy toimintamuotoja, joissa tarjoutuu tilaisuus oppia tuntemaan erilaisia ammatteja ja työaloja sekä yritystoimintaa. Tällaisia ovat mm. työelämään tutustumisjaksot, koulussa vierailevien henkilöiden kanssa käytävät keskustelut, vierailut yrityksissä ja erilaisissa organisaatioissa sekä harjoitusyritystoiminta ja vapaaehtoistyö.

Koulussa harjoitellaan projektityöskentelyä ja verkostoitumista omassa yhteisössä, lähialueella ja Suomessa sekä mahdollisuuksien mukaan myös kansainvälisesti. Toiminnallisissa opiskelutilanteissa opitaan suunnittelemaan työprosesseja, asettamaan hypoteeseja, kokeilemaan erilaisia vaihtoehtoja, tekemään johtopäätöksiä ja löytämään uusia ratkaisuja olosuhteiden muuttuessa. Samalla opitaan tarttumaan tehtäviin aloitteellisesti, ennakoimaan työskentelyn mahdollisia vaikeuksia, arvioimaan ja ottamaan hallittuja riskejä, kohtaamaan myös epäonnistumisia ja pettymyksiä sekä viemään työ sisukkaasti loppuun. Näin oppilaat saavat tilaisuuksia oppia oman kokemuksensa kautta työn, yrittäjämäisen toimintatavan sekä yrittäjyyden merkityksen yhteisössä ja yhteiskunnassa. Oppilaita opastetaan ottamaan selvää opintoihin ja työhön liittyvistä mahdollisuuksista ja uravalinnoista. Heitä rohkaistaan tunnistamaan ja kehittämään omia taipumuksiaan, vahvuuksiaan ja kiinnostuksen kohteitaan sekä tekemään opintoihin ja työhön liittyvät valintansa perustellusti ja omista lähtökohdistaan, perinteisten sukupuoliroolien ja muiden roolimallien vaikutukset tiedostaen.

Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävän tulevaisuuden rakentaminen (L7)

Opetuksessa vahvistetaan ja syvennetään oppilaiden kiinnostusta yhteisiä ja yhteiskunnallisia asioita kohtaan ja harjoitellaan toimintaa demokraattisen yhteiskunnan jäseninä. Omassa luokkayhteisössä ja eri opiskeluryhmissä, oppilaskunnassa sekä kouluyhteisössä tapahtuva monimuotoinen osallistuminen ja siitä saatavat kuulluksi ja arvostetuksi tulemisen kokemukset auttavat näkemään vaikuttamisen mahdollisuuksia ja oppimaan vaikuttamisen tapoja. Oppilaat saavat tietoja ja kokemuksia yhteiskuntaa rakentavan osallistumisen keinoista ja muodoista kuten tukioppilastoiminnasta, ympäristötoiminnasta ja vapaaehtoistyöstä tai median, taide-elämän,

julkisen sektorin, kansalaisjärjestöjen ja poliittisten puolueiden kautta vaikuttamisesta. Kokemukset tukevat oppilaiden itsetuntoa, oma-aloitteisuutta ja rohkaistumista vastuulliseen toimintaan. Osallistumalla oppilaat voivat harjaantua ilmaisemaan näkemyksensä rakentavasti, etsimään ratkaisuja yhteistyössä toisten kanssa sekä pohtimaan erilaisten toimintatapojen oikeutusta eri näkökulmista. Toiminnassa opitaan neuvottelemista, sovittelemista ja ristiriitojen ratkaisemista. Ympäristön ja toisten ihmisten hyväksi tehdyt konkreettiset teot ja yhteistyöprojektit laajentavat vastuun piiriä.

Oppilaita ohjataan ymmärtämään omien valintojen ja tekojen merkitys itselle sekä lähiyhteisölle, yhteiskunnalle ja luonnolle. Yhdessä pohditaan menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden välisiä yhteyksiä ja erilaisia tulevaisuusvaihtoehtoja. Oppilaat saavat valmiuksia sekä omien että yhteisön ja yhteiskunnan toimintatapojen ja -rakenteiden arviointiin ja muuttamiseen kestävää hyvinvointia edistäviksi. Perusopetuksen aikana muodostuu näkemys siitä, miksi opiskelu ja osallistuminen ovat tärkeitä, mitä kestävä elämäntapa merkitsee ja miten koulussa hankittua osaamista voi käyttää kestävän tulevaisuuden rakentamisessa.

15.3 Inarin kunnan painotukset

Inarin kunnassa laaja-alaisen osaamisen painotuksina ovat Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu (L2) sekä Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot (L3). Laaja-alaisen osaamisen painotuksissa huomioidaan Inarin kunnan monikulttuurisuus, saamen kielet ja kulttuurit sekä luonnon monimuotoisuus, sen kestävä käyttö ja arvostaminen. Inarin kunnan perusopetuksessa suvaitsevaisuus ja eri yksilöiden sekä ryhmien välinen ymmärrys, kunnioitus ja yhteistyö nähdään erityisenä tavoitteena.

Oppilaiden kanssa keskustellaan ja pohditaan kulttuureiden, uskontojen sekä eri katsomuksien vaikutuksista yhteiskuntaan. Omien mielipiteiden ilmaisemista rakentavasti ja toisten kuuntelemista harjoitellaan koulussa sekä järjestetyissä keskustelu- ja väittelytilanteissa että vapaamuotoisissa vuorovaikutustilanteissa. Oppilaita kannustetaan ja rohkaistaan osallistumaan luovaan toimintaan.

Oppilaita otetaan aktiivisesti mukaan oppimistilanteiden ja erilaisten koulun tapahtumien sekä teemapäivien suunnitteluun. Näin tuetaan oppilaiden osallisuutta yhteisön ja yhteiskunnan jäsenenä. Tärkeää on, että oppilaita ohjataan tunnistamaan niitä tekijöitä, jotka edistävät tai haittaavat omaa hyvinvointia. Tämän lisäksi oppilaita luotsataan löytämään keinoja hallita ristiriitaisia sekä mielialaa laskevia tunteita ja ajatuksia. Oppilaiden arjenhallintataitoja vahvistetaan, joita tarvitaan erityisesti, kun oppilas muuttaa toiselle paikkakunnalle opiskelemaan.

15.4 Oppiaineet vuosiluokilla 7-9

15.5 ÄIDINKIELI JA KIRJALLISUUS, SAAMEN KIELI JA KIRJALLISUUS

Kielikasvatus

Kielitaidon kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu elinikäisenä prosessina. Monikielinen kompetenssi kehittyy kotona, koulussa ja vapaa-ajalla. Se koostuu äidinkielten ja muiden kielten sekä

niiden murteiden eritasoisista taidoista. Koulun kieltenopetuksen lähtökohtana on kielen käyttö eri tilanteissa. Se vahvistaa oppilaiden kielitietoisuutta ja eri kielten rinnakkaista käyttöä sekä monilukutaidon kehittymistä. Oppilaat oppivat tekemään havaintoja erikielisistä teksteistä ja vuorovaikutuksen käytänteistä, käyttämään kielitiedon käsitteitä tekstien tulkinnassa ja hyödyntämään erilaisia tapoja oppia kieliä. Oppilaat käyttävät eri kielten taitoaan kaiken oppimisen tukena eri oppiaineissa. Oppilaita ohjataan lukemaan kielitaidolleen sopivia tekstejä ja hankkimaan opiskelussa tarvittavaa tietoa eri kielillä.

Oppilaita ohjataan tiedostamaan sekä omaa että muiden kielellisten ja kulttuuristen identiteettien monikerroksisuutta. Myös vähemmistökielten ja uhanalaisten kielten merkitys tuodaan esiin opetuksessa. Opetus tukee oppilaiden monikielisyyttä hyödyntämällä kaikkia, myös oppilaiden vapaa-ajalla käyttämiä kieliä. Opetus vahvistaa oppilaiden luottamusta omiin kykyihinsä oppia kieliä ja käyttää vähäistäkin kielitaitoaan rohkeasti. Kielikasvatus edellyttää eri oppiaineiden yhteistyötä.

Oppiaineen tehtävä

Tehtäväkuvaus, oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet sekä ohjaus, eriyttäminen ja tuki sekä oppilaan oppimisen arviointi koskevat kaikkia äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineen oppimääriä.

Äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksen tehtävänä on kehittää oppilaiden kieli-, vuorovaikutus- ja tekstitaitoja ja ohjata heitä kiinnostumaan kielestä, kirjallisuudesta ja muusta kulttuurista ja tulemaan tietoiseksi itsestään viestijöinä ja kielenkäyttäjinä. Oppilaiden arjen kieli- ja tekstitaitoja laajennetaan niin, että he saavat valmiuksia havaintojen ja ilmiöiden käsitteellistämiseen, ajattelunsa kielentämiseen ja luovuutensa kehittämiseen.

Äidinkielen ja kirjallisuuden opetus vastaa yhteistyössä muiden oppiaineiden ja kotien kanssa oppilaiden kielikasvatuksesta ja auttaa heitä rakentamaan kielellistä ja kulttuurista identiteettiä monikulttuurisessa ja medioituneessa yhteiskunnassa. Äidinkieli ja kirjallisuus on monitieteinen taito-, tieto- ja kulttuuriaine. Opetus perustuu laajaan tekstikäsitykseen. Keskeisiä ovat monimuotoisten tekstien tulkitsemisen ja tuottamisen sekä tiedon hankinnan ja jakamisen taidot. Ikäkaudelle ja kielitaidolle soveltuva kirjallisuus vahvistaa luovuuden ja mielikuvituksen monipuolista kehittymistä ja laajentaa oppilaiden käsitystä oman kielellisen ilmaisunsa mahdollisuuksista. Kirjallisuus yhdistää oppilaan kulttuuriinsa ja avartaa käsitystä muista kulttuureista.

Oppilaita rohkaistaan rakentavaan ja vastuulliseen vuorovaikutukseen erilaisissa viestintäympäristöissä. Osana eettistä kasvatusta oppilaita ohjataan ymmärtämään omien kielellisten ja viestinnällisten valintojen vaikutuksia toisiin ihmisiin. Metakognitiivisista taidoista äidinkielen opetuksessa painottuvat tekstien tulkitsemisen ja tuottamisen strategiset taidot. Kielitiedon opetuksen tehtävänä on tukea ja kehittää kielitietoisuutta ja kielen havainnoinnin taitoja. Opetus perustuu yhteisölliseen ja funktionaaliseen näkemykseen kielestä: kielen rakenteita opiskellaan ikäkaudelle tyypillisten kielenkäyttötilanteiden ja tekstilajien yhteydessä. Opetuksessa edetään portaittain oppilaiden kehitysvaiheen mukaan.

Opetus tutustuttaa moniin kulttuurisisältöihin, joista keskeisiä ovat sanataide, media, draama, teatteritaide sekä puhe- ja viestintäkulttuurit. Sanataiteeseen kuuluu kaunokirjallisten tekstien kirjoittaminen ja tulkitseminen. Kirjallisuuden opetuksen tehtävänä on lukemiseen innostaminen, elämysten saaminen ja jakaminen, kulttuurintuntemuksen syventäminen, eettisen kasvun tukeminen sekä oppilaiden kielen ja mielikuvituksen rikastaminen. Draama vahvistaa oppiaineen toiminnallista, kokemuksellista, elämyksellistä ja esteettistä luonnetta. Mediakasvatus tähtää mediasisältöjen tulkitsemiseen ja tuottamiseen ja niiden ymmärtämiseen kulttuurisena ilmiönä. Puhe- ja viestintäkulttuurien opetus vahvistaa vuorovaikutus- ja viestintätaitoja.

Keskeisiä motivaatiotekijöitä äidinkielen ja kirjallisuuden oppimisessa ovat opittavien asioiden merkityksellisyys oppilaille ja osallisuuden kokemukset. Oppilaiden kiinnostusta vahvistetaan luomalla mahdollisuuksia aktiiviseen toimijuuteen ja omiin valintoihin sekä ottamalla huomioon oppilaiden tekstimaailma ja kokemukset sekä laajentamalla niitä. Opetuksessa, oppimisympäristön luomisessa ja opetusmenetelmien valinnassa otetaan huomioon oppilaiden erilaisuus, yhdenvertaisuus ja sukupuolten tasa-arvo ja tuetaan niin edistyneitä kuin oppimisvaikeuksien kanssa ponnistelevia. Äidinkielen eri oppimäärät tekevät yhteistyötä.

Vuosiluokilla 7–9 äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksen tehtävänä on edistää oppilaiden kielellisiä ja kulttuurisia taitoja monimuotoisissa viestintäympäristöissä. Oppilaita ohjataan toimimaan erilaisissa vuorovaikutustilanteissa ja monimediaisissa ympäristöissä niin, että he hahmottavat oman viestijäkuvansa ja pystyvät osaltaan vaikuttamaan myönteiseen viestintäilmapiiriin. Opetuksen tehtävänä on rohkaista oppilaita oma-aloitteisiksi ja osallistuviksi kansalaisiksi, jotka osaavat perustella näkemyksiään ja vaikuttaa omaan elämäänsä ja ympäröivään yhteiskuntaan eri viestintävälineitä hyödyntäen. Tekstien valikoima laajenee yhteiskunnallisten sekä opiskelu- ja työelämässä tarvittavien tekstien suuntaan. Oppilaita ohjataan puhutun ja kirjoitetun kielen normien hallintaan ja taitoon käyttää tilanteeseen sopivaa kieltä. Kirjallisuuden analyysin ja tulkinnan taitoja syvennetään. Oppilaita ohjataan kirjallisuuden lukemiseen, oman lukuharrastuksen syventämiseen ja lukuelämysten hankkimiseen.

SAAMEN KIELI JA KIRJALLISUUS 7-9

Oppimäärän erityinen tehtävä

Saamen kielen ja kirjallisuuden erityisenä tehtävänä on tukea Suomessa puhuttujen saamen kielten säilymistä elävänä ja vahvistaa niiden asemaa muiden kielten rinnalla. Oppilaat saavat pohjan kehittää ja käyttää kielellisiä taitojaan itsenäisesti läpi elämän. Opetus vastaa yhteistyössä kotien, saamenkielisen yhteisön ja muiden oppiaineiden opetuksen kanssa oppilaiden kielitaidon kehittymisestä sekä auttaa heitä rakentamaan kielellistä ja kulttuurista identiteettiään rinnakkais- ja monikielisyyttään hyödyntäen. Opetus lisää oppilaiden ymmärrystä ja arvostusta oman kieli- ja kulttuuritaustan merkityksestä sekä itselle, yhteisölle, yhteiskunnalle että muille alkuperäiskansoille. Opetus ohjaa ymmärtämään ja arvostamaan myös muita kieliä ja kulttuureja.

Saamen kieltä ja kirjallisuutta voidaan opettaa jollakin Suomessa puhutuista saamen kielistä: inarin-, koltan- tai pohjoissaamen kielellä. Kieli on sekä opetuksen kohde että väline. Opetus perustuu yhteisölliseen näkemykseen kielestä. Yhteisön jäsenyys ja osallisuus syntyvät, kun oppilas oppii

käyttämään kieltä yhteisön tavoin. Eri saamen kielet huomioidaan erityisesti saamelaiskulttuurien alueelliseen variaatioon tutustumisen yhteydessä. Kielellisten taitojen kehittyessä oppilaat saavat valmiuksia osallistua ja vaikuttaa yhteisiin asioihin ja päätöksentekoon.

Kieltä opitaan ikäkaudelle tyypillisten kielenkäyttötilanteiden, tekstilajien ja sanaston avulla. Saamen kielen ja kirjallisuuden opetuksen tehtävänä on tukea, kehittää ja syventää kielitietoisuutta ja kielellisen havainnoinnin taitoja sekä vahvistaa oppilaiden kielellistä identiteettiä. Saamen kieli ja kirjallisuus -oppimäärässä kulttuurisisällöistä keskeisiä ovat sanataiteen, teatteritaiteen ja draaman sekä median lisäksi kertomusperinne, saamelainen lyriikka (livđe, leu'dd, luohti), kieliyhteisön tavat, perinteet, taide, saamelainen elämäntapa ja historia.

Vuosiluokilla 7–9 saamen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän erityisenä tehtävänä on syventää ja laajentaa oppilaiden saamen kielen taitoa. Oppilaat tutustuvat erilaisiin puhuttuihin ja kirjoitettuihin teksteihin sekä oppivat tulkitsemaan, analysoimaan ja tuottamaan niitä. Oppilaiden suhde saamenkieliseen kirjallisuuteen, kertomus- ja kulttuuriperinteeseen sekä kieliyhteisöön syvenee ja monipuolistuu. Oppilaat syventävät kielen ominaispiirteiden osaamistaan ja hyödyntävät kielitietoaan ja -taitoaan. Oppilaiden arvostus saamen kieltä kohtaan vahvistuu ja heidän kykynsä käyttää kieltä tietoisesti ja luovasti kasvaa. Oppilaat ymmärtävät saamen kielen aseman ja oman mahdollisuutensa kielen ylläpitäjänä ja edistäjänä.

Saamen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän opetuksen tavoitteet 7. vuosiluokalla

Vuorovaikutustilanteissa toimiminen

- T1 rohkaista oppilasta ilmaisemaan itseään ja perustelemaan mielipiteitään tarjoamalla monimuotoisia tilaisuuksia vuorovaikutuksen harjoitteluun (L1, L6, L7)
- T2 rohkaista oppilasta kehittämään sosiaalisia taitojaan ohjaamalla monipuoliseen vuorovaikutukseen sekä taitoon antaa ja vastaanottaa palautetta (L1, L2, L7)
- T3 kannustaa oppilasta kehittämään ja monipuolistamaan viestintätaitojaan erilaisissa puheviestintäympäristöissä ohjaamalla kulttuurienväliseen dialogiin ja toimimaan monenlaisten ihmisten kanssa erityisesti saamen kielellä (L2)

Tekstien tulkitseminen

- T4 rohkaista oppilasta kehittämään erittelevää ja kriittistä lukutaitoa sekä tekstien lukemisessa, ymmärtämisessä ja analysoimisessa tarvittavia tietoja ja taitoja (L1, L4, L6)
- T5 ohjata oppilasta monipuolistamaan tekstimaailmaansa, käyttämään, tulkitsemaan ja arvioimaan monimuotoisia kaunokirjallisia tekstejä, media- ja asiatekstejä ja käyttämään niitä tiedonhankintaan, elämysten saamiseen ja lukuinnon tukemiseen (L1, L3, L4)
- T6 ohjata oppilasta arvioimaan lukutaitoaan ja havaitsemaan sen kehittämistarpeita harjoittelemalla itselleen sopivia luku- ja opiskelustrategioita (L1, L3, L6)
- T7 ohjata oppilasta analysoimaan ja tulkitsemaan kirjallisuutta sekä käyttämään siinä tarvittavia käsitteitä sekä tekemään havaintoja saamelaisten ja muiden alkuperäiskansojen teksteistä ja tulkitsemaan niitä (L1, L2, L4)

Tekstien tuottaminen

- T8 rohkaista oppilasta ilmaisemaan ja perustelemaan näkemyksiään monimuotoisten tekstien avulla erilaisissa viestintäympäristöissä (L1, L4, L5, L7)
- T9 ohjata oppilasta laajentamaan tekstilajien tuntemustaan tarjoamalla tilaisuuksia erityisesti kantaa ottavien, ohjaavien ja pohtivien monimuotoisten tekstien tuottamiseen sekä auttaa oppilasta tunnistamaan omia vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan tekstin tuottajana (L1, L3, L4)
- T10 tukea oppilasta sujuvoittamaan kirjoittamistaan ja auttaa häntä valitsemaan kuhunkin tekstilajiin, kohderyhmälle ja tilanteeseen sopiva ilmaisutapa sekä vahvistaa kirjoitetun yleiskielen hallintaa (L1, L4, L6)
- T11 auttaa oppilasta vakiinnuttamaan tekstin tuottamisen prosesseja, tuottamaan tekstiä yhdessä muiden kanssa sekä vahvistamaan taitoa antaa ja ottaa vastaan palautetta, innostaa vahvistamaan tiedon hankinnan ja arvioinnin taitoja ja monipuolistamaan lähteiden käyttöä omassa tekstissä tekijänoikeuksia, eettistä verkossa viestimistä ja yksityisyyttä kunnioittaen (L3, L5, L6, L7)

Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen

- T12 ohjata oppilasta syventämään kielitietoisuuttaan ja ohjata häntä kiinnostumaan saamen kielen ilmiöistä ja tunnistamaan kielen eri rekistereitä, tyylipiirteitä ja sävyjä sekä ymmärtämään kielellisten valintojen merkityksiä ja seurauksia (L2, L6, L7)
- T13 ohjata oppilasta tiedostamaan saamelaisuus voimavarana saamelaisen kulttuurin ja kielen monimuotoisuuden kautta sekä tulemaan tietoiseksi omasta kielellisestä ja kulttuurisesta identiteetistään ymmärtämällä saamen kielen merkitystä ja juuria (L2, L3)
- T14 kannustaa oppilasta avartamaan kirjallisuus- ja kulttuurinäkemystään, tutustuttaa häntä kirjallisuuden historiaan, saamenkieliseen kirjallisuuteen ja mediaan sekä auttaa häntä pohtimaan kirjallisuuden ja kulttuurin merkitystä omassa elämässä (L2, L3)

Kielen käyttö kaiken oppimisen tukena

- T15 kannustaa oppilasta monipuolistamaan eri oppiaineissa tarvittavaa kielitaitoa sekä hyödyntämään saamen kielen taitoa kaikessa oppimisessa (L1, L2)
- T16 ohjata oppilasta kehittämään valmiuksiaan saamen kielellä ja muilla kielillä tapahtuvassa tiedonhaluisessa, osallistuvassa ja tutkivassa oppimisessa (L1, L4, L5)

Saamen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän opetuksen tavoitteet 8. vuosiluokalla

Vuorovaikutustilanteissa toimiminen

- T1 rohkaista oppilasta ilmaisemaan itseään ja perustelemaan mielipiteitään tarjoamalla monimuotoisia tilaisuuksia vuorovaikutuksen harjoitteluun (L1, L6, L7)
- T2 rohkaista oppilasta kehittämään sosiaalisia taitojaan ohjaamalla monipuoliseen vuorovaikutukseen sekä taitoon antaa ja vastaanottaa palautetta (L1, L2, L7)

- T3 kannustaa oppilasta kehittämään ja monipuolistamaan viestintätaitojaan erilaisissa puheviestintäympäristöissä ohjaamalla kulttuurienväliseen dialogiin ja toimimaan monenlaisten ihmisten kanssa erityisesti saamen kielellä (L2)

Tekstien tulkitseminen

- T4 rohkaista oppilasta kehittämään erittelevää ja kriittistä lukutaitoa sekä tekstien lukemisessa, ymmärtämisessä ja analysoimisessa tarvittavia tietoja ja taitoja (L1, L4, L6)
- T5 ohjata oppilasta monipuolistamaan tekstimaailmaansa, käyttämään, tulkitsemaan ja arvioimaan monimuotoisia kaunokirjallisia tekstejä, media- ja asiatekstejä ja käyttämään niitä tiedonhankintaan, elämysten saamiseen ja lukuinnon tukemiseen (L1, L3, L4)
- T6 ohjata oppilasta arvioimaan lukutaitoaan ja havaitsemaan sen kehittämistarpeita harjoittelemalla itselleen sopivia luku- ja opiskelustrategioita (L1, L3, L6)
- T7 ohjata oppilasta analysoimaan ja tulkitsemaan kirjallisuutta sekä käyttämään siinä tarvittavia käsitteitä sekä tekemään havaintoja saamelaisten ja muiden alkuperäiskansojen teksteistä ja tulkitsemaan niitä (L1, L2, L4)

Tekstien tuottaminen

- T8 rohkaista oppilasta ilmaisemaan ja perustelemaan näkemyksiään monimuotoisten tekstien avulla erilaisissa viestintäympäristöissä (L1, L4, L5, L7)
- T9 ohjata oppilasta laajentamaan tekstilajien tuntemustaan tarjoamalla tilaisuuksia erityisesti kantaa ottavien, ohjaavien ja pohtivien monimuotoisten tekstien tuottamiseen sekä auttaa oppilasta tunnistamaan omia vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan tekstin tuottajana (L1, L3, L4)
- T10 tukea oppilasta sujuvoittamaan kirjoittamistaan ja auttaa häntä valitsemaan kuhunkin tekstilajiin, kohderyhmälle ja tilanteeseen sopiva ilmaisutapa sekä vahvistaa kirjoitetun yleiskielen hallintaa (L1, L4, L6)
- T11 auttaa oppilasta vakiinnuttamaan tekstin tuottamisen prosesseja, tuottamaan tekstiä yhdessä muiden kanssa sekä vahvistamaan taitoa antaa ja ottaa vastaan palautetta, innostaa vahvistamaan tiedon hankinnan ja arvioinnin taitoja ja monipuolistamaan lähteiden käyttöä omassa tekstissä tekijänoikeuksia, eettistä verkossa viestimistä ja yksityisyyttä kunnioittaen (L3, L5, L6, L7)

Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen

- T12 ohjata oppilasta syventämään kielitietoisuuttaan ja ohjata häntä kiinnostumaan saamen kielen ilmiöistä ja tunnistamaan kielen eri rekistereitä, tyylipiirteitä ja sävyjä sekä ymmärtämään kielellisten valintojen merkityksiä ja seurauksia (L2, L6, L7)
- T13 ohjata oppilasta tiedostamaan saamelaisuus voimavarana saamelaisen kulttuurin ja kielen monimuotoisuuden kautta sekä tulemaan tietoiseksi omasta kielellisestä ja kulttuurisesta identiteetistään ymmärtämällä saamen kielen merkitystä ja juuria (L2, L3)
- T14 kannustaa oppilasta avartamaan kirjallisuus- ja kulttuurinäkemystään, tutustuttaa häntä kirjallisuuden historiaan, saamenkieliseen kirjallisuuteen ja mediaan sekä auttaa häntä pohtimaan kirjallisuuden ja kulttuurin merkitystä omassa elämässä (L2, L3)

Kielen käyttö kaiken oppimisen tukena

- T15 kannustaa oppilasta monipuolistamaan eri oppiaineissa tarvittavaa kielitaitoa sekä hyödyntämään saamen kielen taitoa kaikessa oppimisessa (L1, L2)
- T16 ohjata oppilasta kehittämään valmiuksiaan saamen kielellä ja muilla kielillä tapahtuvassa tiedonhaluisessa, osallistuvassa ja tutkivassa oppimisessa (L1, L4, L5)

Saamen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän opetuksen tavoitteet 9. vuosiluokalla

Vuorovaikutustilanteissa toimiminen

- T1 rohkaista oppilasta ilmaisemaan itseään ja perustelemaan mielipiteitään tarjoamalla monimuotoisia tilaisuuksia vuorovaikutuksen harjoitteluun (L1, L6, L7)
- T2 rohkaista oppilasta kehittämään sosiaalisia taitojaan ohjaamalla monipuoliseen vuorovaikutukseen sekä taitoon antaa ja vastaanottaa palautetta (L1, L2, L7)
- T3 kannustaa oppilasta kehittämään ja monipuolistamaan viestintätaitojaan erilaisissa puheviestintäympäristöissä ohjaamalla kulttuurienväliseen dialogiin ja toimimaan monenlaisten ihmisten kanssa erityisesti saamen kielellä (L2)

Tekstien tulkitseminen

- T4 rohkaista oppilasta kehittämään erittelevää ja kriittistä lukutaitoa sekä tekstien lukemisessa, ymmärtämisessä ja analysoimisessa tarvittavia tietoja ja taitoja (L1, L4, L6)
- T5 ohjata oppilasta monipuolistamaan tekstimaailmaansa, käyttämään, tulkitsemaan ja arvioimaan monimuotoisia kaunokirjallisia tekstejä, media- ja asiatekstejä ja käyttämään niitä tiedonhankintaan, elämysten saamiseen ja lukuinnon tukemiseen (L1, L3, L4)
- T6 ohjata oppilasta arvioimaan lukutaitoaan ja havaitsemaan sen kehittämistarpeita harjoittelemalla itselleen sopivia luku- ja opiskelustrategioita (L1, L3, L6)
- T7 ohjata oppilasta analysoimaan ja tulkitsemaan kirjallisuutta sekä käyttämään siinä tarvittavia käsitteitä sekä tekemään havaintoja saamelaisten ja muiden alkuperäiskansojen teksteistä ja tulkitsemaan niitä (L1, L2, L4)

Tekstien tuottaminen

- T8 rohkaista oppilasta ilmaisemaan ja perustelemaan näkemyksiään monimuotoisten tekstien avulla erilaisissa viestintäympäristöissä (L1, L4, L5, L7)
- T9 ohjata oppilasta laajentamaan tekstilajien tuntemustaan tarjoamalla tilaisuuksia erityisesti kantaa ottavien, ohjaavien ja pohtivien monimuotoisten tekstien tuottamiseen sekä auttaa oppilasta tunnistamaan omia vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan tekstin tuottajana (L1, L3, L4)
- T10 tukea oppilasta sujuvoittamaan kirjoittamistaan ja auttaa häntä valitsemaan kuhunkin tekstilajiin, kohderyhmälle ja tilanteeseen sopiva ilmaisutapa sekä vahvistaa kirjoitetun yleiskielen hallintaa (L1, L4, L6)
- T11 auttaa oppilasta vakiinnuttamaan tekstin tuottamisen prosesseja, tuottamaan tekstiä yhdessä muiden kanssa sekä vahvistamaan taitoa antaa ja ottaa vastaan palautetta, innostaa

vahvistamaan tiedon hankinnan ja arvioinnin taitoja ja monipuolistamaan lähteiden käyttöä omassa tekstissä tekijänoikeuksia, eettistä verkossa viestimistä ja yksityisyyttä kunnioittaen (L3, L5, L6, L7)

Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen

- T12 ohjata oppilasta syventämään kielitietoisuuttaan ja ohjata häntä kiinnostumaan saamen kielen ilmiöistä ja tunnistamaan kielen eri rekistereitä, tyylipiirteitä ja sävyjä sekä ymmärtämään kielellisten valintojen merkityksiä ja seurauksia (L2, L6, L7)
- T13 ohjata oppilasta tiedostamaan saamelaisuus voimavarana saamelaisen kulttuurin ja kielen monimuotoisuuden kautta sekä tulemaan tietoiseksi omasta kielellisestä ja kulttuurisesta identiteetistään ymmärtämällä saamen kielen merkitystä ja juuria (L2, L3)
- T14 kannustaa oppilasta avartamaan kirjallisuus- ja kulttuurinäkemystään, tutustuttaa häntä kirjallisuuden historiaan, saamenkieliseen kirjallisuuteen ja mediaan sekä auttaa häntä pohtimaan kirjallisuuden ja kulttuurin merkitystä omassa elämässä (L2, L3)

Kielen käyttö kaiken oppimisen tukena

- T15 kannustaa oppilasta monipuolistamaan eri oppiaineissa tarvittavaa kielitaitoa sekä hyödyntämään saamen kielen taitoa kaikessa oppimisessa (L1, L2)
- T16 ohjata oppilasta kehittämään valmiuksiaan saamen kielellä ja muilla kielillä tapahtuvassa tiedonhaluisessa, osallistuvassa ja tutkivassa oppimisessa (L1, L4, L5)

Saamen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet vuosiluokilla 7–9

Oppilaan kieli-, vuorovaikutus- ja tekstitaitojen oppiminen tapahtuu kielenkäyttötilanteissa sekä monipuolisessa työskentelyssä kielen avulla. Sisällöt valitaan siten, että oppilas voi laajentaa omaan kieleen, kirjallisuuteen ja muuhun kulttuuriin liittyvää osaamistaan monipuolisesti. Sisällöt tukevat tavoitteiden saavuttamista ja hyödyntävät sekä oppilaiden kokemuksia että paikallisia mahdollisuuksia. Sisältöalueista muodostetaan kokonaisuuksia eri vuosiluokille.

S1 Vuorovaikutustilanteissa toimiminen: Harjoitellaan kuuntelemisen ja keskustelemisen taitoja arkielämässä ja toimimista erilaisissa vuorovaikutustilanteissa, kuten ideointi-, väittely-, neuvottelu- ja ongelmanratkaisutilanteissa. Harjoitellaan valmisteltujen puhe-esitysten pitämistä, yleisön huomioon ottamista, palautteen antamista ja vastaanottamista. Arvioidaan ja kehitetään omia vuorovaikutustaitoja sekä havainnoidaan omasta ja muiden viestinnästä syntyviä vaikutelmia ja merkityksiä. Tehdään havaintoja viestintätilanteille tyypillisistä kielen keinoista ja omaksutaan niitä osaksi omaa kielenkäyttöä. Syvennetään draaman toimintamuodoin oppilaiden kykyä käyttää itsensä ilmaisemisessa puheen ja kokonaisilmaisun keinoja. Tarjotaan mahdollisuuksia tutustua teatteriin taidemuotona ja harjoittaa omia esiintymistaitoja.

S2 Tekstien tulkitseminen: Syvennetään lukutaitoa ja tekstien tulkinnan taitoja lukemalla ja tutkimalla fiktiivisiä, media- ja asiatekstejä eri muodoissaan, tutustumalla eri tekstilajeihin sekä hyödyntämällä tekstin ymmärtämisen strategioita. Tutustutaan monimuotoisiin, erityisesti pohtiviin,

kantaa ottaviin ja ohjaaviin teksteihin ja niiden keskeisiin kielellisiin piirteisiin. Harjoitellaan kriittistä lukutaitoa ja kriittisen lukijan kysymyksiä. Eläydytään luettuun, reflektoidaan omaa elämää luetun avulla ja jaetaan lukukokemuksia. Laajennetaan lukuharrastusta nuortenkirjallisuudesta yleiseen kauno- ja tietokirjallisuuteen. Harjoitellaan kirjallisuuden analyysi- ja tulkintataitoja ja lisätään käsitteiden käyttöä tekstien tarkastelussa ja vertailussa. Tutustutaan tiedonhaun vaiheisiin, erilaisiin tietolähteisiin ja arvioidaan niiden luotettavuutta erilaisin kriteerein. Syvennetään fiktion kielen ja kerronnan keinojen tuntemusta. Opitaan tunnistamaan ja tulkitsemaan saamen kielen kuvallisuutta, metaforia ja symboliikkaa. Tutustutaan muiden alkuperäiskansojen teksteihin ja tulkitaan niitä.

S3 Tekstien tuottaminen: Tuotetaan fiktiivisiä ja ei-fiktiivisiä tekstejä eri muodoissaan. Opiskellaan kertovien, kuvaavien, ohjaavien, pohtivien ja kantaa ottavien tekstien tekstuaalisia, visuaalisia ja kielellisiä piirteitä sekä tekstin tuottamisen vaiheita. Tutkitaan monimuotoisten tekstien elementtejä kuten otsikointia, kappalejaon perusteita, erilajisten tekstien tyypillisiä kokonaisrakenteita ja tekstin sidosteisuutta sekä sanastoon liittyviä rekisteri- ja tyylipiirteitä. Syvennetään ymmärrystä kirjoitetun yleiskielen piirteistä, konventioista ja erilaisista tavoista ilmaista aikaa. Opitaan hyödyntämään opittua tietoa omien tekstien tuottamisessa ja muokkauksessa. Vahvistetaan opiskelussa tarvittavien tekstien tuottamisen taitoja, kuten referoimista, tiivistämistä, muistiinpanojen tekoa ja lähteiden käyttöä. Perehdytään tekijänoikeuksiin ja noudatetaan tekijänoikeuksia omia tekstejä tuotettaessa.

S4 Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen: Tutkitaan tekstejä ja niiden rakentamia merkityksiä ja opitaan kielen käsitteitä. Tehdään tekstejä eritellen havaintoja kielen rakenteista, eri rekistereille ja tyyleille tyypillisistä piirteistä ja kielellisten valintojen vaikutuksesta tekstin tyyliin ja sävyyn. Tutustutaan saamen kielelle tyypillisiin piirteisiin. Tutustutaan saamen kielten kielitilanteeseen, kielten sukulaisuussuhteisiin ja saamen kielten vaiheisiin sekä kielen ohjailun periaatteisiin. Tutkitaan kielten vaikutusta toisiinsa. Tutustutaan kulttuurin käsitteeseen ja saamelaiskulttuurin ilmenemismuotoihin sekä tarjotaan mahdollisuuksia myös itse osallistua kulttuurin tuottamiseen. Pohditaan kielen, kulttuurin ja identiteettien välistä suhdetta ja eri kulttuurien heijastumista monimuotoisiin teksteihin. Tutustutaan kirjallisuuden päälajeihin sekä yleisen, suomalaisen ja saamelaisen kirjallisuuden vaiheisiin. Luetaan saamelaisen kirjallisuuden keskeisiä teoksia ja saamelaista nykykirjallisuutta. Kannustetaan aktiiviseen ja monipuoliseen kirjaston tarjonnan sekä saamenkielisen median hyödyntämiseen.

S5 Kielen käyttö kaiken oppimisen tukena: Syvennetään ja sovelletaan eri oppiaineiden sanaston ja käsitteistön osaamista muun muassa tutkimalla, tuottamalla ja tulkitsemalla sekä erilaisia oppimisympäristöjä hyödyntämällä.

Saamen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän sisällöt 7. vuosiluokalla

S1 Vuorovaikutustilanteissa toimiminen

- Tarinointi ja suullinen perinne
- Suullisen perinteen jakaminen ja hyödyntäminen tiedonhaussa
- Tiedonhaku muista lähteistä, sen esittely ja hyödyntäminen
- Kirjojen ja kirjallisuuden esittely ja niiden analysointi
- Suullisen esitelmän laatiminen ja esittäminen

S2 Tekstien tulkitseminen

- Suullista perimätietoa käsittelevä kirjallisuus
- Joikuperinne yleisesti, alueellisesti ja suvun/yhteisön sisällä
- Kirjallisuuden analysoinnin käsitteet: kerronnan keinot, henkilöt, miljöö, kertoja, aihe, teema ja juoni
- Sanaluokkien kertaus
- Nominien taipuminen: sijamuodot
- Verbien taipuminen; persoonamuodot ja aikamuodot
- Oikeinkirjoittamisen perusasioiden kertaus ja syventäminen
- Lausetyypit ja niihin liittyvät pilkkusäännöt

S3 Tekstien tuottaminen

- Tuotetaan fiktiivisiä ja ei-fiktiivisiä tekstejä eri muodoissaan kuten kielellisinä ja visuaalisina teksteinä
- Erilaisten tekstityyppien tuottaminen: tarinat/kertomukset, selostus, uutinen, kirje
- Tiivistäminen, muistiinpanojen tekeminen, pienestä aineistosta kirjoittaminen
- Erilaisten kerrontatapojen harjoittelu (tarinointi, máinnasteapmi, mainâstem, mainstem)
- Annetaan ja vastaanotetaan palautetta tekstin tuottamisen eri vaiheissa

S4 Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen

- Kaunokirjallisuuden päälajit: proosa, lyriikka, draama
- Lukutaidon kehittäminen ja lukuprosessin aktiivinen hallinta
- Erilaiset tekstityypit
- Kriittisen lukutaidon ja lähdekritiikin herättäminen
- Teatteriesitykset mahdollisuuksien mukaan
- Kirjallisuuteen tutustuminen yleisesti (esim. suullinen perinne, kirjastojen valikoima, virtuaalinen kirjallisuustarjonta)
- Sanoma- ja aikakauslehdet
- Sähköinen media
- Joiku- ja musiikkiperinne
- Duodjiperinne

S5 Kielenkäyttö kaiken oppimisen tukena

- Eri tietojen monipuolinen käyttö ja soveltaminen omassa työskentelyssä ja oppimisessa
- Eri tiedonalojen kieli ja arkikieli

Saamen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän sisällöt 8. vuosiluokalla

S1 Vuorovaikutustilanteissa toimiminen

- Arvostelu ja arviointi
- Harjoitellaan kuuntelemisen ja puhumisen taitoja esim. ideointi-, neuvottelu- ja ongelman-ratkaisutilanteissa
- Kysely ja haastattelu ja niiden antaman informaation esittely
- tutustuu mediateksteihin ja sosiaalisen median tarjontaan
- Omien esiintymistaitojen hionta
- Yhteisöllinen toiminta

S2 Tekstien tulkitseminen

- Pohtivat ja kantaa ottavat tekstit ja niiden vaikutuskeinot ja kielelliset piirteet kuten: mielipiteen ja faktan erottaminen, suostuttelu, varmuusasteet, asenteiden ilmaisu, tekstiin viittaaminen suorin ja epäsuorin keinoin, referointi
- Erilaiset tietolähteet ja niiden hyödyntäminen
- Verbien kertaus, aktiivin ja passiivin erot, aikamuodot
- Modukset: indikatiivi, imperatiivi, konditionaali, potentiaali
- Lauseenjäsennys: myös predikatiivi, adverbiaali, attribuuttioikeinkirjoitussääntöjen kertaaminen ja laajentaminen
- Sanojen johtaminen
- Synonyymit, vertaukset, metaforat, symboliikka
- Numeroiden kirjoittaminen

S3 Tekstien tuottaminen

- Oman persoonallisen ilmaisutavan etsintää
- Tuotetaan fiktiivisiä ja ei-fiktiivisiä tekstejä kielellisinä, visuaalisina audiovisuaalisina ja verkkoteksteinä
- Erilaisten kerrontatapojen käytön selkiyttäminen ja vahvistaminen (kuvaus, kerronta, dialogi) ja tekstien vaiheittain tuottaminen
- Sanaton kommunikointi (esim. draama, joiku, lyehti, leu´dd)
- Aineistopohjaisen kirjoittamisen harjoittelua
- Kielellä vaikuttaminen suullisesti ja kirjallisesti
- Lähteiden käyttö ja tekijänoikeuksiin tutustuminen
- Referaatti, tiivistäminen, muistiinpanojen tekeminen
- Välimerkit, yhdyssanat, alkukirjaimet, sanajärjestys
- Tekstin rakenne: pää- ja sivulauseet
- Puhekieli vs. kirjakieli
- Fakta vs. fiktio
- Kielen synty ja historia
- Mielipidekirjoitus ja arvostelu
- Kielen tekstuaaliset, visuaaliset ja kielelliset piirteet ja keinot
- Sanastoon liittyvät teksti- ja tyylipiirteet ja sidosteisuus
- Otsikointi, kappalejako, tekstien tyypilliset kokonaisrakenteet

S4 Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen

- Teatteriesitykset mahdollisuuksien mukaan
- Kuvan lukeminen ja tulkitseminen
- Mahdollisuus osallistua kulttuurin tuottamiseen
- Eri sanataidelajien syventävä käsittely
- Kirjallisuuden keinojen ja peruskäsitteiden opiskelu
- Lukuharrastuksen vahvistaminen
- Asiatekstien lukutekniikan kehittäminen: oleellisten asioiden löytäminen
- Lähdekritiikin ja merkintöjen harjoittelu

S5 Kielenkäyttö kaiken oppimisen tukena

- Eri tiedonalojen kieli ja yhteys arkikieleen
- Tiedonhaku
- Oman työskentelyn suunnittelu

Saamen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän sisällöt 9. vuosiluokalla

S1 Vuorovaikutustilanteissa toimiminen

- Puheen laatiminen ja pitäminen
- Palautteen antaminen ja vastaanottaminen

S2 Tekstien tulkitseminen

- Saamelaisen kirjallisuuden pääsuunnat
- Uskomukset, sananlaskut, arvoitukset, enteet, sanonnat
- Perusopetuksessa opitun kieliopin ja oikeakielisyyssääntöjen kertaus ja syventäminen
- Lauseenvastikkeet
- Pronominit: omistuspäätteet, ieš-pronomini
- Verbien nominaalimuodot, saamen kielen tutkimista: sanasto ja nimistö, lainasanat. Kielen ominaispiirteet, kielen alueellinen ja sosiaalinen vaihtelu, suvut

S3 Tekstien tuottaminen

- Oman, persoonallisen ilmaisun käytön vahvistaminen
- Vahvistetaan opiskelussa tarvittavien tekstien tuottamisen taitoja, kuten referoimista, tiivistämistä, muistiinpanojen tekoa, aineiston ja lähteiden käyttöä
- Kansanperinne: uskomukset, sananlaskut, arvoitukset, enteet, sanonnat
- Tietotekstin ja asiatekstin (asiakirja, hakemus, puhe) kirjoittaminen
- Tulkitseva kuuntelu ja lukeminen
- Kielen tekstuaaliset, visuaaliset ja kielelliset piirteet ja keinot
- Perehdytään tekijänoikeuksiin ja noudatetaan tekijänoikeuksia omia tekstejä tuotettaessa

S4 Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen

- Kirjallisuuden tulkitseva lukeminen
- Merkittäviä saamelaisia kirjailijoita ja teoksia
- Kansankirjallisuus (mm. Pedar Jalvi, Olaus Sirma, Anders Larsen, Johan Turi)
- Teatteriesityksiä mahdollisuuksien mukaan
- Muiden alkuperäiskansojen kirjallisuus
- Saamen kielen historia ja asema
- Saamen kielet
- Saamen kielen sukukielet
- Mahdollisuus osallistua kulttuurin tuottamiseen

S5 Kielenkäyttö kaiken oppimisen tukena

- Eri tietojen monipuolinen käyttö ja soveltaminen omassa työskentelyssä ja oppimisessa
- Tiedonhaku, oman työn suunnittelu yksin ja yhdessä

Äidinkielen ja kirjallisuus -oppiaineen oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet vuosiluokilla 7–9

Tavoitteena on rakentaa yhteisöllinen ja oppimaan oppimisen taitojen kehittymistä edistävä oppimisympäristö, joka tarjoaa runsaasti kielellisiä virikkeitä sekä mahdollisuuksia etsiä, käyttää ja tuottaa tietoa laajoistakin tekstikokonaisuuksista myös monimediaisissa ympäristöissä. Äidinkielen oppimisympäristöön kuuluu myös koulun ulkopuolinen kulttuuri- ja mediatarjonta. Työtavat valitaan niin, että luetun ymmärtämisen strategioiden hallinta vahvistuu ja tekstin tuottamisen prosessit sujuvoituvat. Tekstejä tuotetaan yksin ja yhdessä myös viestintäteknologiaa hyödyntäen. Opetusta eheytetään prosessi- ja projektityöskentelyn avulla ja valitaan työtavat niin, että oppiaineen sisältöalueet integroituvat luontevasti toisiinsa. Draamaa integroidaan eri sisältöalueiden, erityisesti kirjallisuuden, ja muiden oppiaineiden opetukseen. Äidinkielen ja kirjallisuuden opetus integroituu luontevasti esimerkiksi vieraiden kielten, historian, maantiedon ja kuvataiteen opetukseen. Jokaisen oppilaan viestijäkuvaa vahvistetaan vuorovaikutusharjoituksin.

Saamen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän opetuksessa kaikilla luokka-asteilla käytetään työtapoja, jotka tukevat vuorovaikutustilanteissa toimimista, esimerkiksi seuraavia: paneelikeskusteluja, opetuskeskusteluja, suullista esittämistä, puheharjoituksia, valmisteltuja puheita ja esityksiä, improvisaatioharjoituksia, työskentelyä parin ja ryhmän kanssa, kriittistä kuuntelua, yhteistyötä saamenkielisen median kanssa sekä hyödynnetään median tuomia mahdollisuuksia.

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineessa vuosiluokilla 7–9

Opetuksen tavoitteena on tukea oppilaiden koulussa ja koulun ulkopuolella tapahtuvaa oppimista auttamalla häntä löytämään ja käyttämään itselleen sopivia opiskelustrategioita sekä tunnistamaan omia vahvuuksiaan. Oppilaita ohjataan löytämään ja valitsemaan itseään kiinnostavaa ja omalle lukutaidolle ja -tavalle soveltuvia tekstejä monimuotoisten tekstien joukosta ja kannustetaan kirjallisuuden ja muiden tekstien omaehtoiseen lukemiseen. Oppilaita ohjataan myös turvalliseen ja

vastuulliseen mediaympäristössä toimimiseen. Vuorovaikutustaitojen ja tekstien tuottamistaitojen kehittämiseksi annetaan yksilöllistä ohjausta ja palautetta. Oppilaat saavat ohjausta ja tukea mahdollisissa kielellisissä oppimisvaikeuksissa, käsitteiden oppimisessa ja ajatusten kielentämissä. Myös kielellisesti lahjakkaita tuetaan esimerkiksi lukuhaasteiden ottamisessa ja itselleen soveltuvien työtapojen löytämisessä ja tavoitteiden asettamisessa. Tekstit ja työtavat valitaan niin, että oppilaiden yhdenvertaisuus ja sukupuolten tasa-arvo toteutuu.

Oppilaan oppimisen arviointi äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineessa vuosiluokilla 7–9

Vuosiluokilla 7-9 oppilaan oppimisen arviointi on monipuolista, ohjaavaa ja kannustavaa. Kannustava ja rakentava palaute tukee oppilaiden motivaation rakentumista ja kielellisten valmiuksien kehittymistä sekä auttaa oppilaita löytämään omat vahvuutensa. Oppilaille annetaan säännöllisesti tietoa oppimisen edistymisestä ja suoriutumisesta suhteessa tavoitteisiin. Arviointi nivotaan kiinteäksi osaksi oppimisprosessia. Oppimista tukevan ja erittelevän palautteen avulla oppilaita autetaan tulemaan tietoisiksi omista taidoistaan, tiedoistaan ja työskentelyprosesseistaan ja annetaan välineitä niiden kehittämiseen. Vuosiluokilla 7–9 opetuksen kaikki neljä tavoitealuetta ovat oppilaiden oppimisen arvioinnissa yhtä tärkeitä. Niiden arviointi perustuu monipuolisiin suullisiin ja kirjallisiin näyttöihin sekä opettajan havaintoihin erilaisissa kielenkäyttö- ja tekstianalyysitilanteissa. Oppilailla tulee olla mahdollisuus osoittaa osaamistaan monipuolisesti. Itsearvioinnin lisäksi harjoitellaan vertaisarviointia.

Päättöarviointi sijoittuu siihen lukuvuoteen, jona oppiaineen opiskelu päättyy kaikille yhteisenä oppiaineena. Päättöarvioinnilla määritellään, miten oppilas on opiskelun päättyessä saavuttanut oppimäärän tavoitteet. Päättöarvosana muodostetaan suhteuttamalla oppilaan osaamisen taso asianomaisen oppimäärän valtakunnallisiin päättöarvioinnin kriteereihin. Osaaminen oppiaineessa kehittyy kumulatiivisesti. Päättöarvosanan muodostamisessa otetaan huomioon kaikki valtakunnalliset päättöarvioinnin kriteerit riippumatta siitä, mille vuosiluokalle vastaava tavoite on asetettu paikallisessa opetussuunnitelmassa. Oppilas saa arvosanan kahdeksan (8), mikäli hän osoittaa keskimäärin kriteerien määrittämää osaamista. Arvosanan kahdeksan tason ylittäminen joidenkin tavoitteiden osalta voi kompensoida tasoa heikomman suoriutumisen joidenkin muiden tavoitteiden osalta.

Saamen kielen ja kirjallisuus -oppimäärän päättöarvioinnin kriteerit hyvälle osaamiselle (arvosanalle 8) oppimäärän päättyessä

Opetuksen tavoite	Sisältö-alueet	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Arvosanan kahdeksan osaaminen
Vuorovaikutustilanteissa toimiminen			
T1 rohkaista oppilasta ilmaisemaan itseään ja perustelemaan mielipiteitään tarjoamalla monimuotoisia tilaisuuksia vuorovaikutuksen	S1	Itsensä ilmaiseminen, mielipiteen ilmaisu ja perustelu	Oppilas osaa ilmaista itseään ja mielipiteitään.

harjoitteluun			
T2 rohkaista oppilasta kehittämään sosiaalisia taitojaan ohjaamalla monipuoliseen vuorovaikutukseen sekä taitoon antaa ja vastaanottaa palautetta	S1	Vuorovaikutus, palautteen antaminen ja vastaanottaminen	Oppilas osallistuu rakentavasti vuorovaikutustilanteisiin sekä osaa antaa ja vastaanottaa palautetta.
T3 kannustaa oppilasta kehittämään ja monipuolistamaan viestintätaitojaan erilaisissa puheviestintäympäristöissä ohjaamalla kulttuurienväliseen dialogiin ja toimimaan monenlaisten ihmisten kanssa erityisesti saamen kielellä	S1	Viestintätaidot	Oppilas osaa käyttää viestinnän taitojaan erilaisissa viestintäympäristöissä ja osaa kommunikoida ja toimia saamen kielellä
Tekstien tulkitseminen			
T4 rohkaista oppilasta kehittämään erittelevää ja kriittistä lukutaitoa sekä tekstien lukemisessa, ymmärtämisessä ja analysoimisessa tarvittavia tietoja ja taitoja	S2	Tekstin erittely ja tulkinta	Oppilas osaa eritellä ja tulkita kriittisesti tekstejä. Hän ymmärtää lukemansa ja osaa analysoida sitä.
T5 ohjata oppilasta monipuolistamaan tekstimaailmaansa, käyttämään, tulkitsemaan ja arvioimaan monimuotoisia kaunokirjallisia tekstejä, media- ja asiatekstejä ja käyttämään niitä tiedonhankintaan, elämysten saamiseen ja lukuinnon tukemiseen	S2	Tekstitaidot tekstien tulkitsemisessa ja tiedon hankinta	Oppilas tuottaa ja käyttää monimuotoisia fiktiivisiä ja ei-fiktiivisiä tekstejä sekä osaa hankkia tarvitsemaansa tietoa eri lähteistä.
T6 ohjata oppilasta arvioimaan lukutaitoaan ja havaitsemaan sen kehittämistarpeita harjoittelemalla itselleen sopivia luku- ja opiskelustrategioita	S2	Oman lukutaidon analysointi ja lukustrategiat	Oppilas osaa arvioida lukutaitoaan realistisesti ja havaita kehittämistarpeitaan sekä valita sopivia lukemisen strategioita.
T7 ohjata oppilasta analysoimaan ja tulkitsemaan kirjallisuutta	S2	Kirjallisuuden analysoiminen ja tulkinta	Oppilas osaa tulkita ja analysoida tekstejä ja käyttää kirjallisuuden tarkastelussa tarvittavia

sekä käyttämään siinä tarvittavia käsitteitä sekä tekemään havaintoja saamelaisten ja muiden alkuperäiskansojen teksteistä ja tulkitsemaan niitä			peruskäsitteitä.
Tekstien tuottaminen			
T8 rohkaista oppilasta ilmaisemaan ja perustelemaan näkemyksiään monimuotoisten tekstien avulla erilaisissa viestintäympäristöissä	S3	Tekstitaidot tekstien tuottamisessa	Oppilas osaa tuottaa ohjatusti myös itselleen uudenlaisia tekstejä sekä perustella näkemyksiään erilaisissa viestintäympäristöissä.
T9 ohjata oppilasta laajentamaan tekstilajien tuntemustaan tarjoamalla tilaisuuksia erityisesti kantaa ottavien, ohjaavien ja pohtivien monimuotoisten tekstien tuottamiseen sekä auttaa oppilasta tunnistamaan omia vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan tekstin tuottajana	S3	Tekstilajien hallinta, tekstien tuottaminen, omien taitojen havainnointi	Oppilas hallitsee opetetut tekstilajit ja käyttää niille tyypillisiä ilmaisutapoja omissa teksteissään sekä tunnistaa omat vahvuutensa ja kehittämiskohteensa tekstin tuottajana.
T10 tukea oppilasta sujuvoittamaan kirjoittamistaan ja auttaa häntä valitsemaan kuhunkin tekstilajiin, kohderyhmälle ja tilanteeseen sopiva ilmaisutapa sekä vahvistaa kirjoitetun yleiskielen hallintaa	S3	Kirjoittamisen sujuvuus ja kirjoitetun yleiskielen hallinta	Oppilas kirjoittaa sujuvasti käsin ja viestintäteknologiaa hyödyntäen. Oppilas osaa valita kuhunkin tekstilajiin, kohderyhmälle ja tilanteeseen sopivan ilmaisutavan. Oppilas tuntee kirjoitettujen tekstien perusrakenteita ja kirjoitetun yleiskielen piirteitä ja osaa hyödyntää tietoa tekstejä kirjoittaessaan ja muokatessaan.
T11 auttaa oppilasta vakiinnuttamaan tekstin tuottamisen prosesseja, tuottamaan tekstiä yhdessä muiden kanssa sekä vahvistamaan taitoa antaa ja ottaa vastaan palautetta, innostaa vahvistamaan tiedon hankinnan ja arvioinnin taitoja ja monipuolistamaan lähteiden käyttöä omassa	S3	Tekstin tuottamisen prosessien hallinta, tiedon hankinta ja eettinen viestintä	Oppilas tuntee tekstien tuottamisen prosessin vaiheita ja osaa tuottaa tekstiä yhdessä muiden kanssa sekä antaa ja vastaanottaa palautetta. Oppilas osaa tehdä muistiinpanoja, tiivistää hankkimaansa tietoa ja käyttää lähteitä omassa tekstissään. Oppilas noudattaa tekijänoikeuksia ja osaa merkitä lähteet.

tekstissä tekijänoikeuksia, eettistä verkossa viestimistä ja yksityisyyttä kunnioittaen			
kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen			
T12 ohjata oppilasta syventämään kielitietoisuuttaan ja ohjata häntä kiinnostumaan saamen kielen ilmiöistä ja tunnistamaan kielen eri rekistereitä, tyylipiirteitä ja sävyjä sekä ymmärtämään kielellisten valintojen merkityksiä ja seurauksia	S4	Kielitietoisuuden kehittyminen	Oppilas osaa kuvailla tekstien kielellisiä ja tekstuaalisia piirteitä, pohtii niiden merkityksiä ja osaa kuvailla eri rekisterien ja tyylien välisiä eroja.
T13 ohjata oppilasta tiedostamaan saamelaisuus voimavarana saamelaisen kulttuurin ja kielen monimuotoisuuden kautta sekä tulemaan tietoiseksi omasta kielellisestä ja kulttuurisesta identiteetistään ymmärtämällä saamen kielen merkitystä ja juuria	S4	Kielen merkityksen ja aseman hahmottaminen	Oppilas osaa perustella äidinkielten merkitystä ja kuvailla saamen kielen asemaa muiden kielten joukossa.
T14 kannustaa oppilasta avartamaan kirjallisuus- ja kulttuurinäkemystään, tutustuttaa häntä kirjallisuuden historiaan, saamenkieliseen kirjallisuuteen ja mediaan sekä auttaa häntä pohtimaan kirjallisuuden ja kulttuurin merkitystä omassa elämässä	S4	Kirjallisuuden tuntemuksen, kulttuuritietoisuuden ja lukuharrastuksen kehittyminen	Oppilas tuntee ja ymmärtää kulttuurin monimuotoisuutta sekä osaa kuvata omia kulttuurikokemuksiaan. Oppilas tuntee kirjallisuuden vaiheita ja saamelaisen kulttuurin juuria. Oppilas tuntee kirjallisuuden päälajit ja on lukenut sovitut kirjat.
Kielen käyttö kaiken oppimisen tukena			
T15 kannustaa oppilasta monipuolistamaan eri oppiaineissa tarvittavaa kielitaitoa sekä hyödyntämään saamen kielen taitoa kaikessa oppimisessa	S5	Eri tiedonaloilla käytettävän kielen hallinta	Oppilas osaa käyttää kieltä eri tiedonaloille ominaisella tavalla ja hahmottaa niiden yhteyden arkikieleen.
T16 ohjata oppilasta kehittämään valmiuksiaan	S5	Tiedonhankinta sekä oman työskentelyn	Oppilas osaa etsiä tietoa monipuolisesti eri lähteistä sekä

saamen kielellä ja muilla kielillä tapahtuvassa tiedonhaluisessa, osallistuvassa ja tutkivassa oppimisessa		suunnittelu, jäsentäminen ja arvioiminen	pystyy suunnittelemaan, jäsentämään ja arvioimaan työskentelyään itsenäisesti ja ryhmän jäsenenä.

15.6 ÄIDINKIELI JA KIRJALLISUUS, SUOMI SAAMENKIELISILLE

Suomi saamenkielisille -oppimäärä on tarkoitettu niille oppilaille, jotka opiskelevat saamen kieltä ja kirjallisuutta. Opetuksen tavoitteena on oppilaan korkeatasoiseen kaksikielisyyteen kasvamisen tukeminen ja edellytysten luominen sille, että oppilas voi saavuttaa jatko-opinnoissa vaadittavan kielitaidon molemmilla kielillä sekä toimia tasavertaisena jäsenenä suomen- ja saamenkielisessä yhteisössä. Paikallinen opetussuunnitelma laaditaan ja opetuksen tavoitetaso määritellään tällöin suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärää soveltaen. Opetussuunnitelmassa huomioidaan oppilaiden kielellinen ja kulttuurinen tausta sekä perheen ja muun ympäristön tarjoaman tuen määrä oppilaan suomen kielen kehittymiselle.

Äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineen tehtäväkuvaus, oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet, ohjaus, eriyttäminen ja tuki sekä oppilaan oppimisen arviointi koskevat myös suomi saamenkielisille -oppimäärää.

Kielikasvatus

Kielitaidon kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu elinikäisenä prosessina. Monikielinen kompetenssi kehittyy kotona, koulussa ja vapaa-ajalla. Se koostuu äidinkielten ja muiden kielten sekä niiden murteiden eritasoisista taidoista. Koulun kieltenopetuksen lähtökohtana on kielen käyttö eri tilanteissa. Se vahvistaa oppilaiden kielitietoisuutta ja eri kielten rinnakkaista käyttöä sekä monilukutaidon kehittymistä. Oppilaat oppivat tekemään havaintoja erikielisistä teksteistä ja vuorovaikutuksen käytänteistä, käyttämään kielitiedon käsitteitä tekstien tulkinnassa ja hyödyntämään erilaisia tapoja oppia kieliä. Oppilaat käyttävät eri kielten taitoaan kaiken oppimisen tukena eri oppiaineissa. Oppilaita ohjataan lukemaan kielitaidolleen sopivia tekstejä ja hankkimaan opiskelussa tarvittavaa tietoa eri kielillä.

Oppilaita ohjataan tiedostamaan sekä omaa että muiden kielellisten ja kulttuuristen identiteettien monikerroksisuutta. Myös vähemmistökielten ja uhanalaisten kielten merkitys tuodaan esiin opetuksessa. Opetus tukee oppilaiden monikielisyyttä hyödyntämällä kaikkia, myös oppilaiden vapaa-ajalla käyttämiä kieliä. Opetus vahvistaa oppilaiden luottamusta omiin kykyihinsä oppia kieliä ja käyttää vähäistäkin kielitaitoaan rohkeasti. Kielikasvatus edellyttää eri oppiaineiden yhteistyötä.

Oppiaineen tehtävä

Äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksen tehtävänä on kehittää oppilaiden kieli-, vuorovaikutus- ja tekstitaitoja ja ohjata heitä kiinnostumaan kielestä, kirjallisuudesta ja muusta kulttuurista ja tulemaan tietoiseksi itsestään viestijöinä ja kielenkäyttäjinä. Oppilaiden arjen kieli- ja tekstitaitoja laajennetaan niin, että he saavat valmiuksia havaintojen ja ilmiöiden käsitteellistämiseen, ajattelunsa kielentämiseen ja luovuutensa kehittämiseen.

Äidinkielen ja kirjallisuuden opetus vastaa yhteistyössä muiden oppiaineiden ja kotien kanssa oppilaiden kielikasvatuksesta ja auttaa heitä rakentamaan kielellistä ja kulttuurista identiteettiä monikulttuurisessa ja medioituneessa yhteiskunnassa. Äidinkieli ja kirjallisuus on monitieteinen taito-, tieto- ja kulttuuriaine. Opetus perustuu laajaan tekstikäsitykseen. Keskeisiä ovat monimuotoisten tekstien tulkitsemisen ja tuottamisen sekä tiedon hankinnan ja jakamisen taidot. Ikäkaudelle ja kielitaidolle soveltuva kirjallisuus vahvistaa luovuuden ja mielikuvituksen monipuolista kehittymistä ja laajentaa oppilaiden käsitystä oman kielellisen ilmaisunsa mahdollisuuksista. Kirjallisuus yhdistää oppilaan kulttuuriinsa ja avartaa käsitystä muista kulttuureista.

Oppilaita rohkaistaan rakentavaan ja vastuulliseen vuorovaikutukseen erilaisissa viestintäympäristöissä. Osana eettistä kasvatusta oppilaita ohjataan ymmärtämään omien kielellisten ja viestinnällisten valintojen vaikutuksia toisiin ihmisiin. Metakognitiivisista taidoista äidinkielen opetuksessa painottuvat tekstien tulkitsemisen ja tuottamisen strategiset taidot. Kielitiedon opetuksen tehtävänä on tukea ja kehittää kielitietoisuutta ja kielen havainnoinnin taitoja. Opetus perustuu yhteisölliseen ja funktionaaliseen näkemykseen kielestä: kielen rakenteita opiskellaan ikäkaudelle tyypillisten kielenkäyttötilanteiden ja tekstilajien yhteydessä. Opetuksessa edetään portaittain oppilaiden kehitysvaiheen mukaan.

Opetus tutustuttaa moniin kulttuurisisältöihin, joista keskeisiä ovat sanataide, media, draama, teatteritaide sekä puhe- ja viestintäkulttuurit. Sanataiteeseen kuuluu kaunokirjallisten tekstien kirjoittaminen ja tulkitseminen. Kirjallisuuden opetuksen tehtävänä on lukemiseen innostaminen, elämysten saaminen ja jakaminen, kulttuurintuntemuksen syventäminen, eettisen kasvun tukeminen sekä oppilaiden kielen ja mielikuvituksen rikastaminen. Draama vahvistaa oppiaineen toiminnallista, kokemuksellista, elämyksellistä ja esteettistä luonnetta. Mediakasvatus tähtää mediasisältöjen tulkitsemiseen ja tuottamiseen ja niiden ymmärtämiseen kulttuurisena ilmiönä. Puhe- ja viestintäkulttuurien opetus vahvistaa vuorovaikutus- ja viestintätaitoja.

Keskeisiä motivaatiotekijöitä äidinkielen ja kirjallisuuden oppimisessa ovat opittavien asioiden merkityksellisyys oppilaille ja osallisuuden kokemukset. Oppilaiden kiinnostusta vahvistetaan luomalla mahdollisuuksia aktiiviseen toimijuuteen ja omiin valintoihin sekä ottamalla huomioon oppilaiden tekstimaailma ja kokemukset sekä laajentamalla niitä. Opetuksessa, oppimisympäristön luomisessa ja opetusmenetelmien valinnassa otetaan huomioon oppilaiden erilaisuus, yhdenvertaisuus ja sukupuolten tasa-arvo ja tuetaan niin edistyneitä kuin oppimisvaikeuksien kanssa ponnistelevia. Äidinkielen eri oppimäärät tekevät yhteistyötä.

Vuosiluokilla 7–9 äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksen tehtävänä on edistää oppilaiden kielellisiä ja kulttuurisia taitoja monimuotoisissa viestintäympäristöissä. Oppilaita ohjataan toimimaan erilaisissa vuorovaikutustilanteissa ja monimediaisissa ympäristöissä niin, että he hahmottavat oman viestijäkuvansa ja pystyvät osaltaan vaikuttamaan myönteiseen viestintäilmapiiriin. Opetuksen tehtävänä on rohkaista oppilaita oma-aloitteisiksi ja osallistuviksi kansalaisiksi, jotka osaavat perustella näkemyksiään ja vaikuttaa omaan elämäänsä ja ympäröivään yhteiskuntaan eri viestintävälineitä hyödyntäen. Tekstien valikoima laajenee yhteiskunnallisten sekä opiskelu- ja työelämässä tarvittavien tekstien suuntaan. Oppilaita ohjataan puhutun ja kirjoitetun kielen normien hallintaan ja taitoon käyttää tilanteeseen sopivaa kieltä. Kirjallisuuden analyysin ja tulkinnan taitoja

syvennetään. Oppilaita ohjataan kirjallisuuden lukemiseen, oman lukuharrastuksen syventämiseen ja lukuelämysten hankkimiseen.

SUOMI SAAMENKIELISILLE 7-9

Suomi saamenkielisille -oppimäärän erityisenä tehtävänä on kehittää oppilaiden suomen kielen, moniluku- sekä vuorovaikutustaitoja ja tutustuttaa kirjallisuuteen ja kulttuuriin. Opetus tukee oppilaiden monilukutaidon, kielitietoisuuden ja kielellisen identiteetin rakentumista. Opetuksessa ohjataan oppilaita ymmärtämään suomen kielen, kirjallisuuden ja muun kulttuurin merkitystä ja asemaa monikulttuurisessa ja monikielisessä yhteiskunnassa. Oppilaita ohjataan huomaamaan koulun ulkopuolella opitun kieli-, media- ja kulttuuritietouden merkitys suomen kielen oppimisen tukena.

Opetuksessa otetaan huomioon suomen ja ruotsin kielten asema kansalliskielinä ja saamen kielen asema vähemmistökielenä sekä suomen kielen asema enemmistökielenä ja pääasiallisena opetuksen kielenä. Suomen kieli on paitsi opetuksen kohde myös väline muiden oppiaineiden opiskelussa, ja opetuksessa vahvistuvat keskeiset oppimaan oppimisen ja ajattelun taidot. Tehdään yhteistyötä saamen kieli ja kirjallisuus-oppimäärän, suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän, suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän ja muiden äidinkieli ja kirjallisuus -oppimäärien kanssa.

Vaikka suomi saamenkielisille ja saame äidinkieli ja kirjallisuus-oppiaineet sisältävätkin samankaltaisia kielen ja viestinnän sisältöjä, ei niitä kaikkia opeteta erikseen molemmilla kielillä. Kaksikieliselle oppilaalle asetetaan suppeampi vaatimustaso suomen kielessä kuin vain suomea äidinkielenään opiskelevalle. Sisältöjen laajuus ja suoritustavat voidaan suunnitella oppilaskohtaisesti. Oppimäärät opetetaan siten, että suomi saamenkielisille -oppimäärä tukee ja syventää äidinkielen (saamen kieli ja kirjallisuus) oppimista ja kaksikielisyyttä. Saamenkieli ja kirjallisuus -oppiaineessa käsiteltyjä ja opittuja taitoja voidaan syventää suomi saamenkielisille -oppiaineessa ja päinvastoin.

Oppilaat voivat olla kielen oppimisessaan ja oppimisprosessissaan hyvin eri vaiheissa. Opetuksessa tulee ottaa huomioon oppilaiden erilaiset taidot. Opetuksessa huomioidaan myös se, että oppilaan vanhemmat eivät välttämättä puhu opetuksessa käytettyä kieltä. Äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksen tulee tukea oppilaan kasvamista kaksikielisyyteen ja vahvistaa lapsen itsetuntoa.

Suomi saamenkielisille -oppimäärän opetuksen tavoitteet 7. vuosiluokalla

- T1 ohjata oppilasta laajentamaan taitoaan toimia tavoitteellisesti, motivoituneesti, eettisesti ja rakentavasti erilaisissa viestintäympäristöissä (L2, L3, L6, L7)
- T2 kannustaa oppilasta monipuolistamaan ryhmäviestintätaitojaan ja kehittämään taitojaan perustella näkemyksiään sekä kielellisiä ja viestinnällisiä valintojaan (L1, L2, L3, L7)
- T3 ohjata oppilasta monipuolistamaan taitojaan ilmaista itseään erilaisissa viestintä- ja esitystilanteissa, myös draaman keinoin (L1, L2, L3, L7)
- T4 kannustaa oppilasta syventämään viestijäkuvaansa niin, että hän oppii havainnoimaan omaa viestintäänsä, tunnistamaan vahvuuksiaan sekä kehittämisalueitaan erilaisissa, myös monimediaisissa viestintäympäristöissä (L1, L2, L6, L7)

- T5 ohjata oppilasta kehittämään tekstien ymmärtämisessä, tulkinnassa ja analysoimisessa tarvittavia strategioita ja metakognitiivisia taitoja sekä taitoa arvioida oman lukemisensa kehittämistarpeita (L1, L2, L4)
- T6 tarjota oppilaalle monipuolisia mahdollisuuksia valita, käyttää, tulkita ja arvioida monimuotoisia kaunokirjallisia, asia- ja mediatekstejä (L1, L2, L4, L5)
- T7 ohjata oppilasta kehittämään erittelevää ja kriittistä lukutaitoa, harjaannuttaa oppilasta tekemään havaintoja teksteistä ja tulkitsemaan niitä tarkoituksenmukaisia käsitteitä käyttäen sekä vakiinnuttamaan ja laajentamaan sana- ja käsitevarantoa (L1, L2, L4)
- T8 kannustaa oppilasta kehittämään taitoaan arvioida erilaisista lähteistä hankkimaansa tietoa ja käyttämään sitä tarkoituksenmukaisella tavalla (L2, L4, L5, L6)
- T9 kannustaa oppilasta laajentamaan kiinnostusta itselle uudenlaisia fiktiivisiä kirjallisuus- ja tekstilajityyppejä kohtaan ja monipuolistamaan luku-, kuuntelu- ja katselukokemuksiaan ja niiden jakamisen keinoja sekä syventämään ymmärrystä fiktion keinoista (L1, L2, L4, L5)
- T10 rohkaista oppilasta ilmaisemaan ajatuksiaan kirjoittamalla ja tuottamalla monimuotoisia tekstejä sekä auttaa oppilasta tunnistamaan omia vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan tekstin tuottajana (L2, L4, L5, L7)
- T11 tarjota oppilaalle tilaisuuksia tuottaa kertovia, kuvaavia, ohjaavia ja erityisesti kantaa ottavia ja pohtivia tekstejä, myös monimediaisissa ympäristöissä, ja auttaa oppilasta valitsemaan kuhunkin tekstilajiin ja tilanteeseen sopivia ilmaisutapoja (L2, L4, L5)
- T12 ohjata oppilasta vahvistamaan tekstin tuottamisen prosesseja, tarjota oppilaalle tilaisuuksia tuottaa tekstiä yhdessä muiden kanssa sekä rohkaista oppilasta vahvistamaan taitoa antaa ja ottaa vastaan palautetta sekä arvioida itseään tekstin tuottajana (L2, L4, L5, L6)
- T13 ohjata oppilasta edistämään kirjoittamisen sujuvoittamista ja vahvistamaan tieto- ja viestintäteknologian käyttötaitoa tekstien tuottamisessa, syventämään ymmärrystään kirjoittamisesta viestintänä ja vahvistamaan yleiskielen hallintaa antamalla tietoa kirjoitetun kielen konventioista (L2, L4, L5, L6)
- T14 harjaannuttaa oppilasta vahvistamaan tiedon hallinnan ja käyttämisen taitoja ja monipuolistamaan lähteiden käyttöä ja viittaustapojen hallintaa omassa tekstissä sekä opastaa oppilasta toimimaan eettisesti verkossa yksityisyyttä ja tekijänoikeuksia kunnioittaen (L2, L4, L5, L7)
- T15 ohjata oppilasta syventämään kielitietoisuuttaan ja kiinnostumaan kielen ilmiöistä, auttaa oppilasta tunnistamaan kielen rakenteita, eri rekistereitä, tyylipiirteitä ja sävyjä ja ymmärtämään kielellisten valintojen merkityksiä ja seurauksia (L1, L2, L4)
- T16 kannustaa oppilasta avartamaan kirjallisuus- ja kulttuurinäkemystään, tutustuttaa häntä kirjallisuuden historiaan ja nykykirjallisuuteen, kirjallisuuden eri lajeihin sekä auttaa häntä pohtimaan kirjallisuuden ja kulttuurin merkitystä omassa elämässään, tarjota oppilaalle mahdollisuuksia luku- ja muiden kulttuurielämysten hankkimiseen ja jakamiseen (L1, L2, L4)
- T17 ohjata oppilas tutustumaan Suomen kielelliseen ja kulttuuriseen monimuotoisuuteen, suomen kielen taustaan ja piirteisiin ja auttaa oppilasta pohtimaan äidinkielen merkitystä sekä tiedostumaan omasta kielellisestä ja kulttuurisesta identiteetistään sekä innostaa oppilasta aktiiviseksi kulttuuritarjonnan käyttäjäksi ja tekijäksi (L2, L4, L6, L7)

Suomi saamenkielisille -oppimäärän opetuksen tavoitteet 7. vuosiluokalla

- T1 ohjata oppilasta laajentamaan taitoaan toimia tavoitteellisesti, motivoituneesti, eettisesti ja rakentavasti erilaisissa viestintäympäristöissä (L2, L3, L6, L7)
- T2 kannustaa oppilasta monipuolistamaan ryhmäviestintätaitojaan ja kehittämään taitojaan perustella näkemyksiään sekä kielellisiä ja viestinnällisiä valintojaan (L1, L2, L3, L7)
- T3 ohjata oppilasta monipuolistamaan taitojaan ilmaista itseään erilaisissa viestintä- ja esitystilanteissa, myös draaman keinoin (L1, L2, L3, L7)
- T4 kannustaa oppilasta syventämään viestijäkuvaansa niin, että hän oppii havainnoimaan omaa viestintäänsä, tunnistamaan vahvuuksiaan sekä kehittämisalueitaan erilaisissa, myös monimediaisissa viestintäympäristöissä (L1, L2, L6, L7)
- T5 ohjata oppilasta kehittämään tekstien ymmärtämisessä, tulkinnassa ja analysoimisessa tarvittavia strategioita ja metakognitiivisia taitoja sekä taitoa arvioida oman lukemisensa kehittämistarpeita (L1, L2, L4)
- T6 tarjota oppilaalle monipuolisia mahdollisuuksia valita, käyttää, tulkita ja arvioida monimuotoisia kaunokirjallisia, asia- ja mediatekstejä (L1, L2, L4, L5)
- T7 ohjata oppilasta kehittämään erittelevää ja kriittistä lukutaitoa, harjaannuttaa oppilasta tekemään havaintoja teksteistä ja tulkitsemaan niitä tarkoituksenmukaisia käsitteitä käyttäen sekä vakiinnuttamaan ja laajentamaan sana- ja käsitevarantoa (L1, L2, L4)
- T8 kannustaa oppilasta kehittämään taitoaan arvioida erilaisista lähteistä hankkimaansa tietoa ja käyttämään sitä tarkoituksenmukaisella tavalla (L2, L4, L5, L6)
- T9 kannustaa oppilasta laajentamaan kiinnostusta itselle uudenlaisia fiktiivisiä kirjallisuus- ja tekstilajityyppejä kohtaan ja monipuolistamaan luku-, kuuntelu- ja katselukokemuksiaan ja niiden jakamisen keinoja sekä syventämään ymmärrystä fiktion keinoista (L1, L2, L4, L5)
- T10 rohkaista oppilasta ilmaisemaan ajatuksiaan kirjoittamalla ja tuottamalla monimuotoisia tekstejä sekä auttaa oppilasta tunnistamaan omia vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan tekstin tuottajana (L2, L4, L5, L7)
- T11 tarjota oppilaalle tilaisuuksia tuottaa kertovia, kuvaavia, ohjaavia ja erityisesti kantaa ottavia ja pohtivia tekstejä, myös monimediaisissa ympäristöissä, ja auttaa oppilasta valitsemaan kuhunkin tekstilajiin ja tilanteeseen sopivia ilmaisutapoja (L2, L4, L5)
- T12 ohjata oppilasta vahvistamaan tekstin tuottamisen prosesseja, tarjota oppilaalle tilaisuuksia tuottaa tekstiä yhdessä muiden kanssa sekä rohkaista oppilasta vahvistamaan taitoa antaa ja ottaa vastaan palautetta sekä arvioida itseään tekstin tuottajana (L2, L4, L5, L6)
- T13 ohjata oppilasta edistämään kirjoittamisen sujuvoittamista ja vahvistamaan tieto- ja viestintäteknologian käyttötaitoa tekstien tuottamisessa, syventämään ymmärrystään kirjoittamisesta viestintänä ja vahvistamaan yleiskielen hallintaa antamalla tietoa kirjoitetun kielen konventioista (L2, L4, L5, L6)
- T14 harjaannuttaa oppilasta vahvistamaan tiedon hallinnan ja käyttämisen taitoja ja monipuolistamaan lähteiden käyttöä ja viittaustapojen hallintaa omassa tekstissä sekä opastaa oppilasta toimimaan eettisesti verkossa yksityisyyttä ja tekijänoikeuksia kunnioittaen (L2, L4, L5, L7)
- T15 ohjata oppilasta syventämään kielitietoisuuttaan ja kiinnostumaan kielen ilmiöistä, auttaa oppilasta tunnistamaan kielen rakenteita, eri rekistereitä, tyylipiirteitä ja sävyjä ja ymmärtämään kielellisten valintojen merkityksiä ja seurauksia (L1, L2, L4)
- T16 kannustaa oppilasta avartamaan kirjallisuus- ja kulttuurinäkemystään, tutustuttaa häntä kirjallisuuden historiaan ja nykykirjallisuuteen, kirjallisuuden eri lajeihin sekä auttaa häntä

pohtimaan kirjallisuuden ja kulttuurin merkitystä omassa elämässään, tarjota oppilaalle mahdollisuuksia luku- ja muiden kulttuurielämysten hankkimiseen ja jakamiseen (L1, L2, L4)

- T17 ohjata oppilas tutustumaan Suomen kielelliseen ja kulttuuriseen monimuotoisuuteen, suomen kielen taustaan ja piirteisiin ja auttaa oppilasta pohtimaan äidinkielen merkitystä sekä tiedostumaan omasta kielellisestä ja kulttuurisesta identiteetistään sekä innostaa oppilasta aktiiviseksi kulttuuritarjonnan käyttäjäksi ja tekijäksi (L2, L4, L6, L7)

Suomi saamenkielisille -oppimäärän opetuksen tavoitteet 8. vuosiluokalla

- T1 ohjata oppilasta laajentamaan taitoaan toimia tavoitteellisesti, motivoituneesti, eettisesti ja rakentavasti erilaisissa viestintäympäristöissä (L2, L3, L6, L7)
- T2 kannustaa oppilasta monipuolistamaan ryhmäviestintätaitojaan ja kehittämään taitojaan perustella näkemyksiään sekä kielellisiä ja viestinnällisiä valintojaan (L1, L2, L3, L7)
- T3 ohjata oppilasta monipuolistamaan taitojaan ilmaista itseään erilaisissa viestintä- ja esitystilanteissa, myös draaman keinoin (L1, L2, L3, L7)
- T4 kannustaa oppilasta syventämään viestijäkuvaansa niin, että hän oppii havainnoimaan omaa viestintäänsä, tunnistamaan vahvuuksiaan sekä kehittämisalueitaan erilaisissa, myös monimediaisissa viestintäympäristöissä (L1, L2, L6, L7)
- T5 ohjata oppilasta kehittämään tekstien ymmärtämisessä, tulkinnassa ja analysoimisessa tarvittavia strategioita ja metakognitiivisia taitoja sekä taitoa arvioida oman lukemisensa kehittämistarpeita (L1, L2, L4)
- T6 tarjota oppilaalle monipuolisia mahdollisuuksia valita, käyttää, tulkita ja arvioida monimuotoisia kaunokirjallisia, asia- ja mediatekstejä (L1, L2, L4, L5)
- T7 ohjata oppilasta kehittämään erittelevää ja kriittistä lukutaitoa, harjaannuttaa oppilasta tekemään havaintoja teksteistä ja tulkitsemaan niitä tarkoituksenmukaisia käsitteitä käyttäen sekä vakiinnuttamaan ja laajentamaan sana- ja käsitevarantoa (L1, L2, L4)
- T8 kannustaa oppilasta kehittämään taitoaan arvioida erilaisista lähteistä hankkimaansa tietoa ja käyttämään sitä tarkoituksenmukaisella tavalla (L2, L4, L5, L6)
- T9 kannustaa oppilasta laajentamaan kiinnostusta itselle uudenlaisia fiktiivisiä kirjallisuus- ja tekstilajityyppejä kohtaan ja monipuolistamaan luku-, kuuntelu- ja katselukokemuksiaan ja niiden jakamisen keinoja sekä syventämään ymmärrystä fiktion keinoista (L1, L2, L4, L5)
- T10 rohkaista oppilasta ilmaisemaan ajatuksiaan kirjoittamalla ja tuottamalla monimuotoisia tekstejä sekä auttaa oppilasta tunnistamaan omia vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan tekstin tuottajana (L2, L4, L5, L7)
- T11 tarjota oppilaalle tilaisuuksia tuottaa kertovia, kuvaavia, ohjaavia ja erityisesti kantaa ottavia ja pohtivia tekstejä, myös monimediaisissa ympäristöissä, ja auttaa oppilasta valitsemaan kuhunkin tekstilajiin ja tilanteeseen sopivia ilmaisutapoja (L2, L4, L5)
- T12 ohjata oppilasta vahvistamaan tekstin tuottamisen prosesseja, tarjota oppilaalle tilaisuuksia tuottaa tekstiä yhdessä muiden kanssa sekä rohkaista oppilasta vahvistamaan taitoa antaa ja ottaa vastaan palautetta sekä arvioida itseään tekstin tuottajana (L2, L4, L5, L6)
- T13 ohjata oppilasta edistämään kirjoittamisen sujuvoittamista ja vahvistamaan tieto- ja viestintäteknologian käyttötaitoa tekstien tuottamisessa, syventämään ymmärrystään kirjoittamisesta viestintänä ja vahvistamaan yleiskielen hallintaa antamalla tietoa kirjoitetun kielen konventioista (L2, L4, L5, L6)

- T14 harjaannuttaa oppilasta vahvistamaan tiedon hallinnan ja käyttämisen taitoja ja monipuolistamaan lähteiden käyttöä ja viittaustapojen hallintaa omassa tekstissä sekä opastaa oppilasta toimimaan eettisesti verkossa yksityisyyttä ja tekijänoikeuksia kunnioittaen (L2, L4, L5, L7)
- T15 ohjata oppilasta syventämään kielitietoisuuttaan ja kiinnostumaan kielen ilmiöistä, auttaa oppilasta tunnistamaan kielen rakenteita, eri rekistereitä, tyylipiirteitä ja sävyjä ja ymmärtämään kielellisten valintojen merkityksiä ja seurauksia (L1, L2, L4)
- T16 kannustaa oppilasta avartamaan kirjallisuus- ja kulttuurinäkemystään, tutustuttaa häntä kirjallisuuden historiaan ja nykykirjallisuuteen, kirjallisuuden eri lajeihin sekä auttaa häntä pohtimaan kirjallisuuden ja kulttuurin merkitystä omassa elämässään, tarjota oppilaalle mahdollisuuksia luku- ja muiden kulttuurielämysten hankkimiseen ja jakamiseen (L1, L2, L4)
- T17 ohjata oppilas tutustumaan Suomen kielelliseen ja kulttuuriseen monimuotoisuuteen, suomen kielen taustaan ja piirteisiin ja auttaa oppilasta pohtimaan äidinkielen merkitystä sekä tiedostumaan omasta kielellisestä ja kulttuurisesta identiteetistään sekä innostaa oppilasta aktiiviseksi kulttuuritarjonnan käyttäjäksi ja tekijäksi (L2, L4, L6, L7)

Suomi saamenkielisille -oppimäärän opetuksen tavoitteet 9. vuosiluokalla

- T1 ohjata oppilasta laajentamaan taitoaan toimia tavoitteellisesti, motivoituneesti, eettisesti ja rakentavasti erilaisissa viestintäympäristöissä (L2, L3, L6, L7)
- T2 kannustaa oppilasta monipuolistamaan ryhmäviestintätaitojaan ja kehittämään taitojaan perustella näkemyksiään sekä kielellisiä ja viestinnällisiä valintojaan (L1, L2, L3, L7)
- T3 ohjata oppilasta monipuolistamaan taitojaan ilmaista itseään erilaisissa viestintä- ja esitystilanteissa, myös draaman keinoin (L1, L2, L3, L7)
- T4 kannustaa oppilasta syventämään viestijäkuvaansa niin, että hän oppii havainnoimaan omaa viestintäänsä, tunnistamaan vahvuuksiaan sekä kehittämisalueitaan erilaisissa, myös monimediaisissa viestintäympäristöissä (L1, L2, L6, L7)
- T5 ohjata oppilasta kehittämään tekstien ymmärtämisessä, tulkinnassa ja analysoimisessa tarvittavia strategioita ja metakognitiivisia taitoja sekä taitoa arvioida oman lukemisensa kehittämistarpeita (L1, L2, L4)
- T6 tarjota oppilaalle monipuolisia mahdollisuuksia valita, käyttää, tulkita ja arvioida monimuotoisia kaunokirjallisia, asia- ja mediatekstejä (L1, L2, L4, L5)
- T7 ohjata oppilasta kehittämään erittelevää ja kriittistä lukutaitoa, harjaannuttaa oppilasta tekemään havaintoja teksteistä ja tulkitsemaan niitä tarkoituksenmukaisia käsitteitä käyttäen sekä vakiinnuttamaan ja laajentamaan sana- ja käsitevarantoa (L1, L2, L4)
- T8 kannustaa oppilasta kehittämään taitoaan arvioida erilaisista lähteistä hankkimaansa tietoa ja käyttämään sitä tarkoituksenmukaisella tavalla (L2, L4, L5, L6)
- T9 kannustaa oppilasta laajentamaan kiinnostusta itselle uudenlaisia fiktiivisiä kirjallisuus- ja tekstilajityyppejä kohtaan ja monipuolistamaan luku-, kuuntelu- ja katselukokemuksiaan ja niiden jakamisen keinoja sekä syventämään ymmärrystä fiktion keinoista (L1, L2, L4, L5)
- T10 rohkaista oppilasta ilmaisemaan ajatuksiaan kirjoittamalla ja tuottamalla monimuotoisia tekstejä sekä auttaa oppilasta tunnistamaan omia vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan tekstin tuottajana (L2, L4, L5, L7)

- T11 tarjota oppilaalle tilaisuuksia tuottaa kertovia, kuvaavia, ohjaavia ja erityisesti kantaa ottavia ja pohtivia tekstejä, myös monimediaisissa ympäristöissä, ja auttaa oppilasta valitsemaan kuhunkin tekstilajiin ja tilanteeseen sopivia ilmaisutapoja (L2, L4, L5)
- T12 ohjata oppilasta vahvistamaan tekstin tuottamisen prosesseja, tarjota oppilaalle tilaisuuksia tuottaa tekstiä yhdessä muiden kanssa sekä rohkaista oppilasta vahvistamaan taitoa antaa ja ottaa vastaan palautetta sekä arvioida itseään tekstin tuottajana (L2, L4, L5, L6)
- T13 ohjata oppilasta edistämään kirjoittamisen sujuvoittamista ja vahvistamaan tieto- ja viestintäteknologian käyttötaitoa tekstien tuottamisessa, syventämään ymmärrystään kirjoittamisesta viestintänä ja vahvistamaan yleiskielen hallintaa antamalla tietoa kirjoitetun kielen konventioista (L2, L4, L5, L6)
- T14 harjaannuttaa oppilasta vahvistamaan tiedon hallinnan ja käyttämisen taitoja ja monipuolistamaan lähteiden käyttöä ja viittaustapojen hallintaa omassa tekstissä sekä opastaa oppilasta toimimaan eettisesti verkossa yksityisyyttä ja tekijänoikeuksia kunnioittaen (L2, L4, L5, L7)
- T15 ohjata oppilasta syventämään kielitietoisuuttaan ja kiinnostumaan kielen ilmiöistä, auttaa oppilasta tunnistamaan kielen rakenteita, eri rekistereitä, tyylipiirteitä ja sävyjä ja ymmärtämään kielellisten valintojen merkityksiä ja seurauksia (L1, L2, L4)
- T16 kannustaa oppilasta avartamaan kirjallisuus- ja kulttuurinäkemystään, tutustuttaa häntä kirjallisuuden historiaan ja nykykirjallisuuteen, kirjallisuuden eri lajeihin sekä auttaa häntä pohtimaan kirjallisuuden ja kulttuurin merkitystä omassa elämässään, tarjota oppilaalle mahdollisuuksia luku- ja muiden kulttuurielämysten hankkimiseen ja jakamiseen (L1, L2, L4)
- T17 ohjata oppilas tutustumaan Suomen kielelliseen ja kulttuuriseen monimuotoisuuteen, suomen kielen taustaan ja piirteisiin ja auttaa oppilasta pohtimaan äidinkielen merkitystä sekä tiedostumaan omasta kielellisestä ja kulttuurisesta identiteetistään sekä innostaa oppilasta aktiiviseksi kulttuuritarjonnan käyttäjäksi ja tekijäksi (L2, L4, L6, L7)

Suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän/suomi saamenkielisille -oppimäärän tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet vuosiluokilla 7-9

S1 Vuorovaikutustilanteissa toimiminen: Vahvistetaan taitoa toimia erilaisissa, myös koulun ulkopuolisissa, vuorovaikutustilanteissa ja havainnoidaan omasta ja muiden viestinnästä syntyviä vaikutelmia ja merkityksiä. Harjoitellaan kuuntelemisen ja puhumisen taitoja ideointi-, väittely-, neuvottelu- ja ongelmanratkaisutilanteissa. Tehdään havaintoja viestintätilanteille tyypillisistä kielen keinoista ja omaksutaan niitä osaksi omaa kielenkäyttöä. Tutustutaan teatteriin taidemuotona ja teatteri-ilmaisun keinoihin draaman toimintamuotojen avulla. Harjoitutetaan oppilaiden kykyä käyttää puheen ja kokonaisilmaisun keinoja itseilmaisussa. Harjoitellaan valmisteltujen puhe-esitysten pitämistä sekä havainnollistamista. Harjoitellaan arvioimaan omia vuorovaikutustaitoja ja viestintätapoja ja havaitsemaan niiden kehittämiskohteita.

S2 Tekstien tulkitseminen: Tekstien tulkinnan taitoja syvennetään lukemalla ja tutkimalla fiktiivisiä, media- ja asiatekstejä eri muodoissaan: kaunokirjallisuutta, tietokirjallisuutta sekä erilaisia painetun, sähköisen ja audiovisuaalisen median tekstejä. Syvennetään tekstin ymmärtämisen strategioita ja seurataan lukutaidon kehittymistä. Tutustutaan erilaisiin pohtiviin ja kantaa ottaviin teksteihin sekä niiden vaikutuskeinoihin ja keskeisiin kielellisiin piirteisiin, kuten mielipiteen ja faktan erottamiseen, suostuttelun, varmuusasteiden, asenteiden ja affektiivisuuden ilmaisuun, henkilöön viittaamisen

suoriin ja epäsuoriin keinoihin, referointiin, asioiden välisten suhteiden osoittamiseen perustelukeinoihin ja retorisiin keinoihin. Tutustutaan kuvaa, ääntä ja kirjoitusta yhdistäviin teksteihin ja niiden ilmaisutapoihin. Pohditaan tekstien tarkoitusperiä ja kohderyhmiä ja esitetään kriittisen lukijan kysymyksiä. Eläydytään luettuun, reflektoidaan omaa elämää luetun avulla ja jaetaan lukukokemuksia. Laajennetaan lukuharrastusta nuortenkirjallisuudesta yleiseen kauno- ja tietokirjallisuuteen. Harjoitellaan kirjallisuuden analyysi- ja tulkintataitoja ja lisätään käsitteiden käyttöä tekstien tarkastelussa ja vertailussa. Tunnistetaan ja tulkitaan kielen kuvallisuutta ja symboliikkaa ja syvennetään fiktion kielen ja kerronnan keinojen tuntemusta. Tutustutaan tiedonhaun vaiheisiin, erilaisiin tietolähteisiin ja arvioidaan niiden luotettavuutta.

S3 Tekstien tuottaminen: Tuotetaan fiktiivisiä ja ei-fiktiivisiä tekstejä eri muodoissaan: kielellisinä, visuaalisina, audiovisuaalisina ja verkkoteksteinä. Harjoitellaan tekstien tuottamista vaiheittain. Annetaan ja vastaanotetaan palautetta tekstin tuottamisen eri vaiheissa. Perehdytään erityyppisten tekstien tavoitteisiin ja arviointikriteereihin. Opiskellaan kertoville, kuvaaville, ohjaaville ja erityisesti pohtiville ja kantaa ottaville teksteille tyypillisiä tekstuaalisia, visuaalisia ja kielellisiä piirteitä ja hyödynnetään tätä tietoa tuotettaessa omia tekstejä. Harjoitellaan tekstien kohdentamista ja kielen ja muiden ilmaisutapojen mukauttamista eri kohderyhmille ja eri tarkoituksiin sopiviksi. Tutkitaan kirjoitettujen tekstien elementtejä, sekä hyödynnetään tätä tietoa omissa teksteissä. Syvennetään ymmärrystä kirjoitetun yleiskielen piirteistä: hahmotetaan kappaleiden, virkkeiden ja lauseiden rakenteita (erilaiset kappalerakenteet, pää- ja sivulauseet, lauseenvastikkeet, lauseenjäsenet, lauseke) ja opitaan käyttämään asioiden välisten suhteiden ilmaisukeinoja sekä ilmaisemaan viittaussuhteita. Tarkastellaan erilaisia ajan ja suhtautumisen ilmaisutapoja, sekä harjoitellaan niiden käyttöä omissa teksteissä. Tutkitaan sanastoon liittyviä rekisteri- ja tyylipiirteitä ja opitaan valitsemaan kuhunkin tekstiin sopivat ilmaisutavat. Opitaan käyttämään kirjoitetun yleiskielen konventioita omien tekstien tuottamisessa ja muokkauksessa. Vahvistetaan opiskelussa tarvittavien tekstien tuottamisen taitoja, kuten referoimista, tiivistämistä, muistiinpanojen tekoa ja lähteiden käyttöä. Perehdytään tekijänoikeuksiin ja noudatetaan tekijänoikeuksia omia tekstejä tuotettaessa.

S4 Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen: Tutkitaan tekstejä ja niiden rakentamia merkityksiä ja käytetään käsitteitä, joiden avulla kieltä voidaan tarkastella. Tehdään tekstejä eritellen havaintoja kielen rakenteista, eri rekistereille ja tyyleille tyypillisistä piirteistä ja kielellisten valintojen vaikutuksesta tekstin tyyliin ja sävyyn. Tutustutaan Suomen kielitilanteeseen, kielten sukulaisuussuhteisiin, suomen sukukieliin ja suomen kielen vaihteluun ja vaiheisiin sekä kielen ohjailun periaatteisiin. Vertaillaan suomea oppilaille tuttuihin kieliin ja tutustutaan suomen kielelle tyypillisiin äänne-, muoto- ja lauserakenteen piirteisiin. Tutkitaan kielten vaikutusta toisiinsa sanaston ja nimistön tasolla. Tutustutaan kulttuurin käsitteeseen ja sen eri ilmenemismuotoihin, kuten kansanperinteeseen, elokuvaan, teatteriin, puhekulttuuriin ja mediakulttuurin eri muotoihin. Tarjotaan mahdollisuuksia tuottaa kulttuuria itse. Tutustutaan kirjallisuuden päälajeihin, joihinkin alalajeihin, keskeisiin tyylivirtauksiin ja sekä yleisen että suomalaisen kirjallisuuden vaiheisiin. Luetaan monipuolisesti nuortenkirjoja, klassikoita ja nykykirjallisuutta, myös tietokirjoja. Kannustetaan aktiiviseen ja monipuoliseen kirjaston tarjonnan hyödyntämiseen.

Suomi saamenkielisille -oppimärän sisällöt 7. vuosiluokalla

S1 Vuorovaikutustilanteissa toimiminen

- harjoitellaan kuuntelemisen ja puhumisen taitoja mahdollisuuksien mukaan mm. keskustelun, kirjallisuusesittelyn ja suullisen esitelmän avulla

S2 Tekstien tulkitseminen

- harjoitellaan tekstin tulkinnan taitoja lukemalla ja tutkimalla fiktiivisiä sekä media- ja asiatekstejä eri muodoissaan: kaunokirjallisuutta, tietokirjallisuutta sekä erilaisia painetun, sähköisen ja audiovisuaalisen median tekstejä
- opitaan hyödyntämään kirjallisuuden analysointi- ja tulkintataitoja ja lisätään käsitteiden käyttöä tekstien tarkastelussa ja vertailussa:
- kerronnan keinot
- henkilöt
- miljöö
- kertoja
- aihe, teema ja juoni
- tutustutaan mahdollisuuksien mukaan tarinaperinteeseen

S3 Tekstien tuottaminen

- tuotetaan fiktiivisiä ja ei-fiktiivisiä tekstejä eri muodoissaan, kuten kielellisinä ja visuaalisina teksteinä
- harjoitellaan erilaisia kerrontatapoja (kuten kuvaus, kerronta ja dialogi) sekä tekstien tuottamista vaiheittain
- syvennetään ymmärrystä kirjoitetun yleiskielen piirteistä:
- hahmotetaan kappaleiden, virkkeiden ja lauseiden rakenteita: erilaiset kappalerakenteet, pää- ja sivulauseet.
- annetaan ja vastaanotetaan palautetta tekstin tuottamisen eri vaiheissa
- perehdytään erityyppisten tekstien tavoitteisiin ja arviointikriteereihin

S4 Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen

- tutkitaan tekstejä ja niiden merkityksiä sekä opitaan ja käytetään käsitteitä, joiden avulla kieltä voidaan tarkastella
- sanaluokkien kertaus
- verbien taipuminen, aika- ja persoonamuodot
- nominien taipuminen
- tarjotaan mahdollisuuksia tuottaa kulttuuria itse
- kannustetaan aktiiviseen ja monipuoliseen kulttuuri- ja kirjastotarjonnan hyödyntämiseen

Suomi saamenkielisille -oppimäärän sisällöt 8. vuosiluokalla

S1 Vuorovaikutustilanteissa toimiminen

- harjoitellaan kuuntelemisen ja puhumisen taitoja mahdollisuuksien mukaan mm. keskustelun, kirjallisuusesittelyn ja suullisen esitelmän avulla

S2 Tekstien tulkitseminen

- vahvistetaan monipuolista lukuharrastusta sekä asiatekstien ymmärtämistä ja tulkintaa
- perehdytään erilaisiin kantaa ottaviin teksteihin sekä niiden vaikutuskeinoihin ja keskeisiin kielellisiin piirteisiin, kuten
    - mielipiteen ja faktan erottamiseen
    - suostuttelun,
    - varmuusasteiden,
    - asenteiden ja affektiivisuuden ilmaisuun
    - tekstiin viittaamisen suoriin ja epäsuoriin keinoihin
    - referointiin
- tutustutaan kuvaa, ääntä ja kirjoitusta yhdistäviin teksteihin ja niiden ilmaisutapoihin
- tunnistetaan ja tulkitaan kielen kuvallisuutta ja symboliikkaa ja syvennetään fiktion kielen ja kerronnan keinojen tuntemusta
- tutustutaan yleisen kirjallisuudenhistorian vaiheisiin sekä pohjoisten kirjailijoiden tuotantoon

S3 Tekstien tuottaminen

- tuotetaan fiktiivisiä ja ei-fiktiivisiä tekstejä kielellisinä, visuaalisina audiovisuaalisina ja verkkoteksteinä
- opiskellaan kertoville, kuvaaville, ohjaaville, pohtiville ja kantaa ottaville teksteille tyypillisiä tekstuaalisia, visuaalisia ja kielellisiä piirteitä ja hyödynnetään tätä tietoa tuotettaessa omia tekstejä
- tutkitaan kirjoitettujen tekstien elementtejä, sekä hyödynnetään tätä tietoa omissa teksteissä
- harjoitellaan aineistopohjaista kirjoittamista ja oman persoonallisen ilmaisutavan löytämistä
- syvennetään ymmärrystä kirjoitetun yleiskielen piirteistä:
    - tekstin kokonaisrakenne, pää- ja sivulauseet.
    - lauseenvastikkeet, lauseenjäsenet
    - oikeinkirjoitussääntöjen kertaaminen
- tarkastellaan erilaisia ajan ja suhtautumisen ilmaisutapoja, sekä harjoitellaan niiden käyttöä omissa teksteissä

S4 Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen

- harjoitellaan tunnistamaan kielen rakenteeseen liittyviä elementtejä
    - verbien nominaalimuotojen,
    - modusten ja
    - lauseenjäsennyksen avulla
- tehdään havaintoja eri rekistereille ja tyyleille tyypillisistä piirteistä ja kielellisten valintojen vaikutuksesta tekstin tyyliin ja sävyyn
- kannustetaan lukemaan monipuolisesti erilaisia tekstejä

- tarjotaan mahdollisuuksia tuottaa kulttuuria itse
- kannustetaan aktiiviseen ja monipuoliseen kirjasto- ja kulttuuritarjonnan hyödyntämiseen

Suomi saamenkielisille -oppimäärän sisällöt 9. vuosiluokalla

S1 Vuorovaikutustilanteissa toimiminen

- harjoitellaan valmisteltujen puhe-esitysten pitämistä sekä havainnollistamista
- harjoitellaan arvioimaan omia vuorovaikutustaitoja ja viestintätapoja sekä havaitsemaan niiden vahvuuksia ja kehittämiskohteita, esimerkiksi palautteen antamisessa ja vastaanottamisessa

S2 Tekstien tulkitseminen

- kannustetaan lukuharrastuksen laajentamista nuortenkirjallisuudesta yleiseen kauno- ja tietokirjallisuuteen
- tutustutaan suomalaiseen kansanperinteeseen, kotimaisen kirjallisuudenhistorian vaiheisiin
- pohditaan tekstien tarkoitusperiä ja kohderyhmiä sekä esitetään kriittisen lukijan kysymyksiä
- syvennytään erilaisiin pohtiviin teksteihin sekä niiden vaikutuskeinoihin ja keskeisiin kielellisiin piirteisiin, kuten
    - asioiden välisten suhteiden osoittamisen perustelukeinoihin
    - retorisiin keinoihin
- kehitetään tiedonhakutaitoja, tutustutaan erilaisiin tietolähteisiin ja arvioidaan niiden luotettavuutta

S3 Tekstien tuottaminen

- opitaan käyttämään kirjoitetun yleiskielen konventioita omien tekstien tuottamisessa ja muokkauksessa
- harjoitellaan tekstien kohdentamista ja kielen ja muiden ilmaisutapojen mukauttamista eri kohderyhmille ja eri tarkoituksiin sopiviksi
- tutkitaan sanastoon liittyviä rekisteri- ja tyylipiirteitä ja opitaan valitsemaan kuhunkin tekstiin sopivat ilmaisutavat
- syvennetään ymmärrystä kirjoitetun yleiskielen piirteistä:
    - tieto- ja asiatekstin kirjoittaminen
    - viittaussuhteiden ilmaiseminen
- vahvistetaan opiskelussa tarvittavien tekstien tuottamisen taitoja, kuten
    - referoimista
    - tiivistämistä
    - muistiinpanojen tekoa
    - aineiston ja lähteiden käyttöä
- perehdytään tekijänoikeuksiin ja noudatetaan tekijänoikeuksia omia tekstejä tuotettaessa

S4 Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen

- kerrataan ja syvennetään peruskouluaikana opittuja kielioppi- ja oikeakielisyystaitoja
- vertaillaan suomea saamen kieliin ja oppilaille muihin tuttuihin kieliin ja tutustutaan suomenkielelle tyypillisiin äänne-, muoto- ja lauserakenteenpiirteisiin
- tutustutaan suomen kielen alueelliseen ja sosiaaliseen vaihteluun ja vaiheisiin sekä kielen ohjailun periaatteisiin
- tutustutaan suomalaisen kirjallisuuden vaiheisiin
- tarjotaan mahdollisuuksia tuottaa kulttuuria itse
- hyödynnetään aktiivisesti kirjaston palveluita ja tarjontaa

Äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineen/suomi saamenkielisille -oppimäärän oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet vuosiluokilla 7–9

Tavoitteena on rakentaa yhteisöllinen ja oppimaan oppimisen taitojen kehittymistä edistävä oppimisympäristö, joka tarjoaa runsaasti kielellisiä virikkeitä sekä mahdollisuuksia etsiä, käyttää ja tuottaa tietoa laajoistakin tekstikokonaisuuksista myös monimediaisissa ympäristöissä. Äidinkielen oppimisympäristöön kuuluu myös koulun ulkopuolinen kulttuuri- ja mediatarjonta. Työtavat valitaan niin, että luetun ymmärtämisen strategioiden hallinta vahvistuu ja tekstin tuottamisen prosessit sujuvoituvat. Tekstejä tuotetaan yksin ja yhdessä myös viestintäteknologiaa hyödyntäen. Opetusta eheytetään prosessi- ja projektityöskentelyn avulla ja valitaan työtavat niin, että oppiaineen sisältöalueet integroituvat luontevasti toisiinsa. Draamaa integroidaan eri sisältöalueiden, erityisesti kirjallisuuden, ja muiden oppiaineiden opetukseen. Äidinkielen ja kirjallisuuden opetus integroituu luontevasti esimerkiksi vieraiden kielten, historian, maantiedon ja kuvataiteen opetukseen. Jokaisen oppilaan viestijäkuvaa vahvistetaan vuorovaikutusharjoituksin.

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki äidinkieli ja kirjallisuus –oppiaineessa /suomi saamenkielisille -oppimäärässä vuosiluokilla 7–9

Opetuksen tavoitteena on tukea oppilaiden koulussa ja koulun ulkopuolella tapahtuvaa oppimista auttamalla häntä löytämään ja käyttämään itselleen sopivia opiskelustrategioita sekä tunnistamaan omia vahvuuksiaan. Oppilaita ohjataan löytämään ja valitsemaan itseään kiinnostavaa ja omalle lukutaidolle ja -tavalle soveltuvia tekstejä monimuotoisten tekstien joukosta ja kannustetaan kirjallisuuden ja muiden tekstien omaehtoiseen lukemiseen. Oppilaita ohjataan myös turvalliseen ja vastuulliseen mediaympäristössä toimimiseen. Vuorovaikutustaitojen ja tekstien tuottamistaitojen kehittämiseksi annetaan yksilöllistä ohjausta ja palautetta. Oppilaat saavat ohjausta ja tukea mahdollisissa kielellisissä oppimisvaikeuksissa, käsitteiden oppimisessa ja ajatusten kielentämissä. Myös kielellisesti lahjakkaita tuetaan esimerkiksi lukuhaasteiden ottamisessa ja itselleen soveltuvien työtapojen löytämisessä ja tavoitteiden asettamisessa. Tekstit ja työtavat valitaan niin, että oppilaiden yhdenvertaisuus ja sukupuolten tasa-arvo toteutuu.

Oppilaan oppimisen arviointi äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineessa/suomi saamenkielisille -oppimäärässä vuosiluokilla 7–9

Vuosiluokilla 7-9 oppilaan oppimisen arviointi on monipuolista, ohjaavaa ja kannustavaa. Kannustava ja rakentava palaute tukee oppilaiden motivaation rakentumista ja kielellisten valmiuksien kehittymistä sekä auttaa oppilaita löytämään omat vahvuutensa. Oppilaille annetaan säännöllisesti

tietoa oppimisen edistymisestä ja suoriutumisesta suhteessa tavoitteisiin. Arviointi nivotaan kiinteäksi osaksi oppimisprosessia. Oppimista tukevan ja erittelevän palautteen avulla oppilaita autetaan tulemaan tietoisiksi omista taidoistaan, tiedoistaan ja työskentelyprosesseistaan ja annetaan välineitä niiden kehittämiseen. Vuosiluokilla 7–9 opetuksen kaikki neljä tavoitealuetta ovat oppilaiden oppimisen arvioinnissa yhtä tärkeitä. Niiden arviointi perustuu monipuolisiin suullisiin ja kirjallisiin näyttöihin sekä opettajan havaintoihin erilaisissa kielenkäyttö- ja tekstianalyysitilanteissa. Oppilailla tulee olla mahdollisuus osoittaa osaamistaan monipuolisesti. Itsearvioinnin lisäksi harjoitellaan vertaisarviointia.

Päättöarviointi sijoittuu siihen lukuvuoteen, jona oppiaineen opiskelu päättyy kaikille yhteisenä oppiaineena. Päättöarvioinnilla määritellään, miten oppilas on opiskelun päättyessä saavuttanut oppimäärän tavoitteet. Päättöarvosana muodostetaan suhteuttamalla oppilaan osaamisen taso asianomaisen oppimäärän valtakunnallisiin päättöarvioinnin kriteereihin. Osaaminen oppiaineessa kehittyy kumulatiivisesti. Päättöarvosanan muodostamisessa otetaan huomioon kaikki valtakunnalliset päättöarvioinnin kriteerit riippumatta siitä, mille vuosiluokalle vastaava tavoite on asetettu paikallisessa opetussuunnitelmassa. Oppilas saa arvosanan kahdeksan (8), mikäli hän osoittaa keskimäärin kriteerien määrittämää osaamista. Arvosanan kahdeksan tason ylittäminen joidenkin tavoitteiden osalta voi kompensoida tasoa heikomman suoriutumisen joidenkin muiden tavoitteiden osalta.

Suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän/suomi saamenkielisille -oppimäärän päättöarvioinnin kriteerit hyvälle osaamiselle (arvosanalle 8) oppimäärän päättyessä.

Opetuksen tavoite	Sisältö-alueet	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Arvosanan kahdeksan osaaminen
Vuorovaikutustilanteissa toimiminen			
T1 ohjata oppilasta laajentamaan taitoaan toimia tavoitteellisesti, motivoituneesti, eettisesti ja rakentavasti erilaisissa viestintäympäristöissä	S1	Vuorovaikutus erilaisissa viestintäympäristöissä	Oppilas osaa toimia tavoitteen mukaisesti erilaisissa viestintäympäristöissä ja -tilanteissa, osoittaa ymmärtävänsä muiden puheenvuoroja ja osaa tarkkailla oman viestintänsä vaikutuksia muihin.
T2 kannustaa oppilasta monipuolistamaan ryhmäviestintätaitojaan ja kehittämään taitojaan perustella näkemyksiään sekä kielellisiä ja viestinnällisiä valintojaan	S1	Vuorovaikutus ryhmässä	Oppilas osaa ilmaista mielipiteensä ja perustella sen uskottavasti. Oppilas ottaa toisten näkemykset huomioon ja tekee yhteistyötä heidän kanssaan vuorovaikutustilanteissa.
T3 ohjata oppilasta monipuolistamaan kokonaisilmaisun taitojaan erilaisissa viestintä- ja esitystilanteissa, myös draaman keinoin.	S1	Kokonaisilmaisun ja esiintymisen taidot	Oppilas osaa ilmaista itseään ja käyttää tavoitteen ja tilanteen mukaisesti kokonaisilmaisun keinoja. Oppilas osaa esittää sekä spontaanin että valmistellun puheenvuoron tai

			puhe-esityksen ja ottaa esittäessään huomioon yleisönsä ja käyttää joitakin havainnollistamisen keinoja.
T4 kannustaa oppilasta syventämään viestijäkuvaansa niin, että hän oppii havainnoimaan omaa viestintäänsä, tunnistamaan vahvuuksiaan sekä kehittämisalueitaan erilaisissa, myös monimediaisissa viestintäympäristöissä	S1	Vuorovaikutustaitojen kehittäminen	Oppilas osaa arvioida omia vuorovaikutustaitojaan saamansa palautteen pohjalta ja nimetä kehittämiskohteita.
Tekstien tulkitseminen			
T5 ohjata oppilasta kehittämään tekstien lukemisessa, ymmärtämisessä, tulkinnassa ja analysoimisessa tarvittavia strategioita ja metakognitiivisia taitoja sekä taitoa arvioida oman lukemisensa kehittämistarpeita	S2	Tekstinymmärtämisen strategiat	Oppilas osaa käyttää tekstinymmärtämisen strategioita itsenäisesti. Oppilas osaa arvioida omaa lukutaitoaan ja nimetä kehittämiskohteita.
T6 tarjota oppilaalle monipuolisia mahdollisuuksia valita, käyttää, tulkita ja arvioida monimuotoisia kaunokirjallisia, asia- ja mediatekstejä	S2	Tekstimaailman monipuolistuminen ja monilukutaito	Oppilas osaa käyttää ja tulkita ohjatusti erityyppisiä, monimuotoisia ja myös itselleen uudenlaisia tekstejä.
T7 ohjata oppilasta kehittämään erittelevää ja kriittistä lukutaitoa, harjaannuttaa oppilasta tekemään havaintoja teksteistä ja tulkitsemaan niitä tarkoituksenmukaisia käsitteitä käyttäen sekä vakiinnuttamaan ja laajentamaan sana- ja käsitevarantoa	S2	Tekstien erittely ja tulkinta	Oppilas osaa tarkastella tekstejä kriittisesti, tunnistaa tekstilajeja ja osaa kuvailla joitakin, pohtivien, kantaa ottavien ja ohjaavien tekstien kielellisiä ja tekstuaalisia piirteitä tarkoituksenmukaisia käsitteitä käyttäen. Oppilas ymmärtää, että teksteillä on erilaisia tavoitteita ja tarkoitusperiä.
T8 kannustaa oppilasta kehittämään taitoaan arvioida erilaisista lähteistä hankkimaansa tietoa ja käyttämään sitä tarkoituksenmukaisella tavalla	S2	Tiedonhankintataidot ja lähdekriittisyys	Oppilas osaa nimetä tiedonhaun keskeiset vaiheet ja tietää, mistä ja miten tietoa voidaan hakea. Oppilas osaa arvioida tietojen käytettävyyttä ja lähteiden luotettavuutta.

T9 kannustaa oppilasta laajentamaan kiinnostusta itselle uudenlaisia fiktiivisiä kirjallisuus- ja tekstilajityyppejä kohtaan ja monipuolistamaan luku-, kuuntelu- ja katselukokemuksiaan ja niiden jakamisen keinoja sekä syventämään ymmärrystä fiktion keinoista	S2	Fiktiivisten tekstien erittely ja tulkinta ja lukukokemusten jakaminen	Oppilas osaa tulkita fiktiivisiä tekstejä, käyttää keskeisimpiä käsitteitä puhuessaan teksteistä ja osaa liittää tekstit johonkin kontekstiin. Oppilas löytää itsenäisesti itselleen ja tilanteeseen sopivaa luettavaa, kuunneltavaa ja katseltavaa. Oppilas lukee useita kirjoja ja osaa jakaa lukukokemuksiaan.
Tekstien tuottaminen			
T10 rohkaista oppilasta ilmaisemaan ajatuksiaan kirjoittamalla ja tuottamalla monimuotoisia tekstejä sekä auttaa oppilasta tunnistamaan omia vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan tekstin tuottajana	S3	Ajatusten ilmaiseminen, tekstimaailman monipuolistuminen ja monilukutaito	Oppilas tuottaa ohjatusti myös itselleen uudenlaisia tekstejä, kokeilee erilaisia tapoja ja keinoja tuottaa tekstiä ja ilmaista näkemyksiään. Oppilas osaa kuvailla itseään tekstien tuottajana.
T11 tarjota oppilaalle tilaisuuksia tuottaa kertovia, kuvaavia, ohjaavia ja erityisesti pohtivia ja kantaa ottavia tekstejä, myös monimediaisissa ympäristöissä, ja auttaa oppilasta valitsemaan kuhunkin tekstilajiin ja tilanteeseen sopivia ilmaisutapoja	S3	Tekstilajien hallinta	Oppilas osaa ohjatusti tuottaa kertovia, kuvaavia, ohjaavia ja erityisesti pohtivia ja kantaa ottavia tekstejä ja käyttää niille tyypillisiä ilmaisutapoja.
T12 ohjata oppilasta vahvistamaan tekstin tuottamisen prosesseja, tarjota oppilaalle tilaisuuksia tuottaa tekstiä yhdessä muiden kanssa sekä rohkaista oppilasta vahvistamaan taitoa antaa ja ottaa vastaan palautetta sekä arvioida itseään tekstin tuottajana	S3	Tekstien tuottamisen prosessien hallinta	Oppilas osaa nimetä tekstien tuottamisen prosessin vaiheita ja osaa työskennellä niiden mukaisesti sekä yksin että ryhmässä. Oppilas antaa ja vastaanottaa palautetta teksteistä ja osaa arvioida omia tekstintuottamisen taitojaan ja nimetä niiden kehittämiskohteita.
T13 ohjata oppilasta edistämään kirjoittamisen sujuvoittamista ja vahvistamaan tieto- ja viestintäteknologian käyttötaitoa tekstien tuottamisessa,	S3	Kirjoitetun kielen konventioiden hallinta ja kirjoitustaito	Oppilas tuntee kirjoitettujen tekstien perusrakenteita ja kirjoitetun yleiskielen piirteitä ja osaa hyödyntää tietoa tekstejä kirjoittaessaan ja muokatessaan. Oppilas kirjoittaa sujuvasti käsin ja tieto- ja viestintäteknologiaa

syventämään ymmärrystään kirjoittamisesta viestintänä ja vahvistamaan yleiskielen hallintaa antamalla tietoa kirjoitetun kielen konventioista			hyödyntäen.
T14 harjaannuttaa oppilasta vahvistamaan tiedon hallinnan ja käyttämisen taitoja ja monipuolistamaan lähteiden käyttöä ja viittaustapojen hallintaa omassa tekstissä sekä opastaa oppilasta toimimaan eettisesti verkossa yksityisyyttä ja tekijänoikeuksia kunnioittaen.	S3	Tiedon esittäminen, hallinta ja eettinen viestintä	Oppilas osaa käyttää omissa teksteissään muualta hankittua tietoa. Oppilas osaa tehdä muistiinpanoja, tiivistää hankkimaansa tietoa ja käyttää lähteitä omassa tekstissään. Oppilas noudattaa tekijänoikeuksia ja osaa merkitä lähteet.
Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen			
T15 ohjata oppilasta syventämään kielitietoisuuttaan ja kiinnostumaan kielen ilmiöistä, auttaa oppilasta tunnistamaan kielen rakenteita, eri rekistereitä, tyylipiirteitä ja sävyjä ja ymmärtämään kielellisten valintojen merkityksiä ja seurauksia	S4	Kielitietoisuuden kehittyminen	Oppilas osaa kuvailla tekstien kielellisiä ja tekstuaalisia piirteitä, pohtia niiden merkityksiä ja kuvata eri rekisterien ja tyylien välisiä eroja.
T16 kannustaa oppilasta avartamaan kirjallisuus- ja kulttuurinäkemystään, tutustuttaa häntä kirjallisuuden historiaan ja nykykirjallisuuteen, kirjallisuuden eri lajeihin sekä auttaa häntä pohtimaan kirjallisuuden ja kulttuurin merkitystä omassa elämässään, tarjota oppilaalle mahdollisuuksia luku- ja muiden kulttuurielämysten hankkimiseen ja jakamiseen	S4	Kirjallisuuden tuntemuksen, kulttuuritietoisuuden ja lukuharrastuksen kehittyminen	Oppilas tuntee ja ymmärtää kulttuurin monimuotoisuutta sekä osaa kuvata omia kulttuurikokemuksiaan. Oppilas tuntee kirjallisuuden vaiheita ja suomalaisen kulttuurin juuria. Oppilas tuntee kirjallisuuden päälajit ja on lukenut sovitut kirjat.

T17 ohjata oppilas tutustumaan Suomen kielelliseen ja kulttuuriseen monimuotoisuuteen, suomen kielen taustaan ja piirteisiin ja auttaa oppilasta pohtimaan äidinkielen merkitystä sekä tulemaan tietoiseksi omasta kielellisestä ja kulttuurisesta identiteetistään sekä innostaa oppilasta aktiiviseksi kulttuuritarjonnan käyttäjäksi ja tekijäksi	S4	Kielen merkityksen ja aseman hahmottaminen	Oppilas osaa kuvailla Suomen kielellistä ja kulttuurista monimuotoisuutta. Oppilas osaa kuvailla äidinkielten merkitystä ja suomen kielen piirteitä ja asemaa muiden kielten joukossa.

15.7 VIERAAT KIELET, SAAMEN KIELI, A2-OPPIMÄÄRÄ

Kielikasvatus

Kielitaidon kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu elinikäisenä prosessina. Monikielinen kompetenssi kehittyy kotona, koulussa ja vapaa-ajalla. Se koostuu äidinkielten ja muiden kielten sekä niiden murteiden eritasoisista taidoista. Koulun kieltenopetuksen lähtökohtana on kielen käyttö eri tilanteissa. Se vahvistaa oppilaiden kielitietoisuutta ja eri kielten rinnakkaista käyttöä sekä monilukutaidon kehittymistä. Oppilaat oppivat tekemään havaintoja erikielisistä teksteistä ja vuorovaikutuksen käytänteistä, käyttämään kielitiedon käsitteitä tekstien tulkinnassa ja hyödyntämään erilaisia tapoja oppia kieliä. Oppilaat käyttävät eri kielten taitoaan kaiken oppimisen tukena eri oppiaineissa. Oppilaita ohjataan lukemaan kielitaidolleen sopivia tekstejä ja hankkimaan opiskelussa tarvittavaa tietoa eri kielillä.

Oppilaita ohjataan tiedostamaan sekä omaa että muiden kielellisten ja kulttuuristen identiteettien monikerroksisuutta. Myös vähemmistökielten ja uhanalaisten kielten merkitys tuodaan esiin opetuksessa. Opetus tukee oppilaiden monikielisyyttä hyödyntämällä kaikkia, myös oppilaiden vapaa-ajalla käyttämiä kieliä. Opetus vahvistaa oppilaiden luottamusta omiin kykyihinsä oppia kieliä ja käyttää vähäistäkin kielitaitoaan rohkeasti. Kielikasvatus edellyttää eri oppiaineiden yhteistyötä.

Saamen kielen A2-oppimäärän tehtävä

Kieli on oppimisen ja ajattelun edellytys. Kieli on mukana kaikessa koulun toiminnassa, ja jokainen opettaja on kielen opettaja. Kielten opiskelu edistää ajattelutaitojen kehittymistä. Se antaa aineksia monikielisen ja -kulttuurisen identiteetin muodostumiselle ja arvostamiselle. Sanavaraston ja rakenteiden karttuessa myös vuorovaikutus- ja tiedonhankintataidot kehittyvät. Kielten opiskelussa on runsaasti sijaa ilolle, leikillisyydelle ja luovuudelle.

Kieltenopetus on osa kielikasvatusta ja johdatusta kielitietoisuuteen. Oppilaissa herätetään kiinnostus kouluyhteisön ja ympäröivän maailman kielelliseen ja kulttuuriseen moninaisuuteen ja

heitä rohkaistaan viestimään autenttisissa ympäristöissä. Koulussa ohjataan arvostamaan eri kieliä, niiden puhujia ja erilaisia kulttuureita. Sukupuolten tasa-arvoa kielivalinnoissa ja kielten opiskelussa vahvistetaan erilaisia oppilaita kiinnostavalla kielivalintatiedotuksella, rohkaisemalla oppilaita tekemään aidosti itseään kiinnostavia valintoja sukupuolesta riippumatta, käsittelemällä opetuksessa monipuolisesti erilaisia aiheita sekä käyttämällä vaihtelevia ja toiminnallisia työtapoja.

Kielten opiskelu valmistaa oppilaita suunnitelmalliseen ja luovaan työskentelyyn erilaisissa kokoonpanoissa. Oppilaille ja oppilasryhmille luodaan mahdollisuuksia verkostoitumiseen ja yhteydenpitoon ihmisten kanssa myös eri puolilla maailmaa. Tieto- ja viestintäteknologia tarjoaa yhden luontevan mahdollisuuden toteuttaa kieltenopetusta autenttisista tilanteista ja oppilaiden viestintätarpeista lähtien. Opetus antaa myös valmiuksia osallisuuteen ja aktiiviseen vaikuttamiseen kansainvälisessä maailmassa.
Opetus vahvistaa oppilaiden luottamusta omiin kykyihinsä oppia kieliä ja käyttää niitä rohkeasti. Oppilaille annetaan mahdollisuus edetä yksilöllisesti ja saada tarpeen mukaan tukea oppimiselleen. Opetus järjestetään niin, että myös muita nopeammin etenevät tai kieltä entuudestaan osaavat voivat edistyä.

Kielten opetuksessa kehitetään monilukutaitoa ja käsitellään erilaisia tekstejä. Lasten ja nuorten erilaiset kiinnostuksen kohteet otetaan huomioon tekstien valinnassa. Opetuksessa luodaan siltoja myös eri kielten välille sekä oppilaiden vapaa-ajan kielenkäyttöön. Oppilaita ohjataan hakemaan osaamillaan kielillä tietoa.

Oppilaita rohkaistaan käyttämään saamen kieltä monipuolisessa vuorovaikutuksessa ja tiedonhankinnassa. Opetuksen tavoitteena on tukea oppilasta vuosiluokilla 3-6 saavutettujen taitojen syventämisessä, kehittää oppilaan kielellistä päättelykykyä ja samalla edistää hänen kielenopiskelutaitojaan. Kulttuurisen moninaisuuden ymmärtämistä syvennetään pohtimalla erilaisia kieliyhteisöihin liittyviä arvosidonnaisia ilmiöitä. Myös tunteiden käsittelylle annetaan tilaa, ja tarpeen mukaan vaikeita asioita voidaan käsitellä myös koulun opetuskielellä.

Saamen kielen opetusta voidaan integroida eri oppiaineiden ja monialaisten oppimiskokonaisuuksien opetukseen ja päinvastoin. Oppilaita rohkaistaan tiedonhakuun saamen kielellä eri oppiaineissa.

Saamen kielen A2-oppimäärän opetuksen tavoitteet 7. vuosiluokalla

- T1 edistää oppilaan taitoa pohtia saamen kielen asemaan alkuperäiskansan kielenä liittyviä arvoja ja ilmiöitä sekä vahvistaa oppilaan taitoa ja halukkuutta toimia saamenkielisissä ja saamelaiskulttuuria vaalivissa ympäristöissä (L1, L2)
- T2 kannustaa oppilasta löytämään mahdollisuuksia käyttää saamen kieltä erilaisissa yhteisöissä ja toimintaympäristöissä ja löytää itseään kiinnostavia saamelaiskulttuurin ja saamelaisen elämänmuodon sisältöjä ja ilmiöitä (L2, L7)
- T3 ohjata oppilasta havaitsemaan, millaisia säännönmukaisuuksia saamen kielessä on ja miten samoja asioita ilmaistaan muissa kielissä sekä käyttämään kielitiedon käsitteitä oppimisensa tukena (L1, L4)

- T4 rohkaista oppilasta asettamaan tavoitteita, hyödyntämään monipuolisia tapoja oppia kieliä ja arvioimaan oppimistaan itsenäisesti ja yhteistyössä sekä ohjata oppilasta myönteiseen vuorovaikutukseen, jossa tärkeintä on viestin välittyminen (L1, L3, L7)
- T5 tukea oppilaan itsenäisyyttä ja taitoa soveltaa luovasti kielitaitoaan sekä kehittää elinikäisen kieltenopiskelun valmiuksiaan (L1)
- T6 rohkaista oppilasta harjoittelemaan monenlaisia jokapäiväisiä viestintätilanteita sekä toimimaan niissä aloitteellisesti (L4)
- T7 ohjata oppilasta olemaan aktiivisia viestintätilanteessa sekä syventämään taitoaan käyttää saamenkielisiä viestinnän keinoja, vakiintuneita fraaseja, kierto- ja täyteilmauksia ja muuta kompensaatiota (L4)
- T8 ohjata oppilasta kiinnittämään huomiota kulttuurisesti sopivaan kielenkäyttöön viestinnässä, johon liittyy mielipiteiden ja asenteiden esiin tuomista (L2)
- T9 tarjota oppilaalle mahdollisuuksia tulkita erilaisia tekstejä, myös selväpiirteisiä asiatekstejä, joista hankitaan tietoa, ja ohjata käyttämään tulkinnassa päättelytaitoa ja keskeisen sisällön ymmärtämistä (L4)
- T10 tarjota oppilaalle mahdollisuuksia tuottaa puhetta ja kirjoitusta aihepiirejä laajentaen ja kiinnittäen huomiota myös keskeisiin rakenteisiin ja ääntämisen perussääntöihin (L4, L3, L5)

Saamen kielen A2-oppimäärän opetuksen tavoitteet 8. vuosiluokalla

- T1 edistää oppilaan taitoa pohtia saamen kielen asemaan alkuperäiskansan kielenä liittyviä arvoja ja ilmiöitä sekä vahvistaa oppilaan taitoa ja halukkuutta toimia saamenkielisissä ja saamelaiskulttuuria vaalivissa ympäristöissä (L1, L2)
- T2 kannustaa oppilasta löytämään mahdollisuuksia käyttää saamen kieltä erilaisissa yhteisöissä ja toimintaympäristöissä ja löytää itseään kiinnostavia saamelaiskulttuurin ja saamelaisen elämänmuodon sisältöjä ja ilmiöitä (L2, L7)
- T3 ohjata oppilasta havaitsemaan, millaisia säännönmukaisuuksia saamen kielessä on ja miten samoja asioita ilmaistaan muissa kielissä sekä käyttämään kielitiedon käsitteitä oppimisensa tukena (L1, L4)
- T4 rohkaista oppilasta asettamaan tavoitteita, hyödyntämään monipuolisia tapoja oppia kieliä ja arvioimaan oppimistaan itsenäisesti ja yhteistyössä sekä ohjata oppilasta myönteiseen vuorovaikutukseen, jossa tärkeintä on viestin välittyminen (L1, L3, L7)
- T5 tukea oppilaan itsenäisyyttä ja taitoa soveltaa luovasti kielitaitoaan sekä kehittää elinikäisen kieltenopiskelun valmiuksiaan (L1)
- T6 rohkaista oppilasta harjoittelemaan monenlaisia jokapäiväisiä viestintätilanteita sekä toimimaan niissä aloitteellisesti (L4)
- T7 ohjata oppilasta olemaan aktiivisia viestintätilanteessa sekä syventämään taitoaan käyttää saamenkielisiä viestinnän keinoja, vakiintuneita fraaseja, kierto- ja täyteilmauksia ja muuta kompensaatiota (L4)
- T8 ohjata oppilasta kiinnittämään huomiota kulttuurisesti sopivaan kielenkäyttöön viestinnässä, johon liittyy mielipiteiden ja asenteiden esiin tuomista (L2)
- T9 tarjota oppilaalle mahdollisuuksia tulkita erilaisia tekstejä, myös selväpiirteisiä asiatekstejä, joista hankitaan tietoa, ja ohjata käyttämään tulkinnassa päättelytaitoa ja keskeisen sisällön ymmärtämistä (L4)

- T10 tarjota oppilaalle mahdollisuuksia tuottaa puhetta ja kirjoitusta aihepiirejä laajentaen ja kiinnittäen huomiota myös keskeisiin rakenteisiin ja ääntämisen perussääntöihin (L4, L3, L5)

Saamen kielen A2-oppimäärän opetuksen tavoitteet 9. vuosiluokalla

- T1 edistää oppilaan taitoa pohtia saamen kielen asemaan alkuperäiskansan kielenä liittyviä arvoja ja ilmiöitä sekä vahvistaa oppilaan taitoa ja halukkuutta toimia saamenkielisissä ja saamelaiskulttuuria vaalivissa ympäristöissä (L1, L2)
- T2 kannustaa oppilasta löytämään mahdollisuuksia käyttää saamen kieltä erilaisissa yhteisöissä ja toimintaympäristöissä ja löytää itseään kiinnostavia saamelaiskulttuurin ja saamelaisen elämänmuodon sisältöjä ja ilmiöitä (L2, L7)
- T3 ohjata oppilasta havaitsemaan, millaisia säännönmukaisuuksia saamen kielessä on ja miten samoja asioita ilmaistaan muissa kielissä sekä käyttämään kielitiedon käsitteitä oppimisensa tukena (L1, L4)
- T4 rohkaista oppilasta asettamaan tavoitteita, hyödyntämään monipuolisia tapoja oppia kieliä ja arvioimaan oppimistaan itsenäisesti ja yhteistyössä sekä ohjata oppilasta myönteiseen vuorovaikutukseen, jossa tärkeintä on viestin välittyminen (L1, L3, L7)
- T5 tukea oppilaan itsenäisyyttä ja taitoa soveltaa luovasti kielitaitoaan sekä kehittää elinikäisen kieltenopiskelun valmiuksiaan (L1)
- T6 rohkaista oppilasta harjoittelemaan monenlaisia jokapäiväisiä viestintätilanteita sekä toimimaan niissä aloitteellisesti (L4)
- T7 ohjata oppilasta olemaan aktiivisia viestintätilanteessa sekä syventämään taitoaan käyttää saamenkielisiä viestinnän keinoja, vakiintuneita fraaseja, kierto- ja täyteilmauksia ja muuta kompensaatiota (L4)
- T8 ohjata oppilasta kiinnittämään huomiota kulttuurisesti sopivaan kielenkäyttöön viestinnässä, johon liittyy mielipiteiden ja asenteiden esiin tuomista (L2)
- T9 tarjota oppilaalle mahdollisuuksia tulkita erilaisia tekstejä, myös selväpiirteisiä asiatekstejä, joista hankitaan tietoa, ja ohjata käyttämään tulkinnassa päättelytaitoa ja keskeisen sisällön ymmärtämistä (L4)
- T10 tarjota oppilaalle mahdollisuuksia tuottaa puhetta ja kirjoitusta aihepiirejä laajentaen ja kiinnittäen huomiota myös keskeisiin rakenteisiin ja ääntämisen perussääntöihin (L4, L3, L5)

Saamen kielen A-oppimäärän opetuksen tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet vuosiluokilla 7-9

S1 Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen: Opetuksessa valitaan sellaisia sisältöjä ja toimintatapoja, jotka rohkaisevat tutustumaan saamelaiskulttuurin eri ilmiöihin. Käytetään sellaisia kielitiedon käsitteitä, jotka auttavat oppilaita kielten välisessä vertailussa ja saamen kielen opiskelussa. Perehdytään yksilön kielellisiin oikeuksiin.

S2 Kielenopiskelutaidot: Vahvistetaan edelleen kieltenopiskelutaitoja. Harjoitellaan oppimateriaalin monipuolista käyttöä, sanastojen käyttöä, kokonaisuuksien hahmottamista, ryhmittelyä ja tiedon hakemista.

S3 Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa, taito tulkita tekstejä, taito tuottaa tekstejä: Sisältöjä yhdessä valittaessa näkökulmana ovat ajankohtaisuus sekä nuoren toiminta saamenkielisissä yhteisöissä, oppilaiden kiinnostuksen kohteet, suuntautuminen toisen asteen opintoihin sekä tutustuminen nuorten työelämässä ja opiskelussa tarvittavaan kielitaitoon. Valitaan erilaisia kielenkäyttötarkoituksia. Sanastoa ja rakenteita opetellaan monenlaisista teksteistä, kuten kertovista, kuvaavista tai vaikuttavista teksteistä. Havainnoidaan ja harjoitellaan runsaasti ääntämistä ja puhumista sekä erilaisia vuorovaikutustilanteita eri viestintäkanavia hyödyntäen.

Saamen kielen A2-oppimäärän sisällöt 7. vuosiluokalla

S1 Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen

- Opetuksessa valitaan sellaisia sisältöjä ja toimintatapoja, jotka rohkaisevat tutustumaan saamelaiskulttuurin eri ilmiöihin.
- Muodostetaan käsitys Suomessa puhutuista saamen kielistä: pohjois-, inarin- ja koltansaame, tutustutaan saamen kielen levinneisyyden historialliseen taustaan, etsitään oppilaita kiinnostavaa tietoa saamelaiskielialueen eri saamelaisryhmien kulttuurisista ja muista kulttuuriin liittyvistä ilmiöistä.
- Tutustutaan saamelaiseen kansanperinteeseen: joiku/leu´dd/livđe, musiikki, duodji, katrilli, teatteri, tarinat ja kertomukset, kirjallisuus, ruokaperinne, elinkeinot, saamelainen perinnetieto, mytologia ja uskonto.
- Opitaan ymmärtämään kulttuurien monimuotoisuutta.
- Nuorisokulttuuriin liittyvät teemat.

S2 Kielenopiskelutaidot

- Tutkitaan yhdessä, mikä edistää parhaiten saamen kielen oppimista, mihin saamen kieltä voi käyttää ja mistä löytyy kiinnostavaa saamenkielistä aineistoa.
- Asetetaan omia tavoitteita, opetellaan antamaan ja vastaanottamaan palautetta.
- Oppilasta ohjataan ja kannustetaan rohkeasti hyödyntämään tarjolla olevia mahdollisuuksia oman monikielisyytensä ja monikulttuurisuutensa käyttämiseen sekä koulussa että koulun ulkopuolella.

S3 Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa, taito tulkita tekstejä, taito tuottaa tekstejä

- Opetellaan kuulemaan, puhumaan, lukemaan ja kirjoittamaan saamen kieltä monenlaisista aiheista.
- Sisältöjä valittaessa pääpaino oppilaiden kiinnostuksen kohteissa.
- Valitaan saamelaiseen yhteisöön ja kulttuuriin liittyviä tekstejä, joiden aihepiireinä voivat olla saamelaisten asuma-alue, historia, kieli- ja kulttuurialueet, paikannimet, elinkeinot ja duodji.
- Havainnoidaan saamen kielen rytmiä, intonaatiota ja muita ääntämisen piirteitä ja harjoitellaan ääntämään luontevasti.
- Tehdään yhteistyötä saameradion, paikallislehtien ym. medioiden kanssa, tavoitteena tuottaa saamenkielistä mediasisältöä.

- Kielen rakenteista keskeisimmät: parittomat ja parillistavuiset substantiivit, sijamuodot,
- verbien taivutus preesensissä ja imperfektissä kaikissa persoonamuodoissa, verbien taivutus imperfektissä kaikissa persoonamuodoissa ja lauseoppi.
- Sanastoa ja rakenteita opetellaan monenlaisista teksteistä.
- Harjoitellaan runsaasti erilaisia vuorovaikutustilanteita eri viestintäkanavia hyödyntäen.

Saamen kielen A2-oppimäärän sisällöt 8. vuosiluokalla

S1 Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen

- Opetuksessa valitaan sellaisia sisältöjä ja toimintatapoja, jotka rohkaisevat tutustumaan saamelaiskulttuurin eri ilmiöihin.
- Perehdytään yksilön kielellisiin oikeuksiin.
- Tutkitaan ja vertaillaan piirteitä, jotka ovat saamen kielelle luonteenomaisia ja jotka erottavat sitä tai tekevät siitä tunnistettavan aiemmin opitun perusteella.
- Muodostetaan käsitys Suomessa puhutuista saamen kielistä: pohjois-, inarin- ja koltansaame, tutustutaan saamen kielen levinneisyyden historialliseen taustaan, etsitään oppilaita kiinnostavaa tietoa saamelaiskielialueen eri saamelaisryhmien kulttuurisista ja muista kulttuuriin liittyvistä ilmiöistä.
- Tutustutaan saamelaiseen kansanperinteeseen: joiku/leu´dd/livđe, musiikki, duodji, katrilli, teatteri, tarinat ja kertomukset, kirjallisuus, ruokaperinne, elinkeinot, saamelainen perinnetieto, mytologia ja uskonto.
- Pohditaan mahdollisia saamen kieleen ja kulttuuriin liittyviä ennakko-oletuksia ja opitaan ymmärtämään kulttuurien monimuotoisuutta.

S2 Kielenopiskelutaidot

- Tutkitaan yhdessä, mikä edistää parhaiten saamen kielen oppimista, mihin saamen kieltä voi käyttää ja mistä löytyy kiinnostavaa saamenkielistä aineistoa.
- Asetetaan omia tavoitteita, opetellaan antamaan ja vastaanottamaan palautetta.
- Oppilasta ohjataan ja kannustetaan rohkeasti hyödyntämään tarjolla olevia mahdollisuuksia oman monikielisyytensä ja monikulttuurisuutensa käyttämiseen sekä koulussa että koulun ulkopuolella.
- Harjoitellaan sanojen ryhmittelyä.

S3 Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa, taito tulkita tekstejä, taito tuottaa tekstejä

- Opetellaan kuulemaan, puhumaan, lukemaan ja kirjoittamaan saamen kieltä monenlaisista aiheista.
- Valitaan saamelaiseen yhteisöön ja kulttuuriin liittyviä tekstejä, joiden aihepiireinä voivat olla saamelaisten asuma-alue, historia, kieli- ja kulttuurialueet, paikannimet, elinkeinot ja duodji.
- Havainnoidaan saamen kielen rytmiä, intonaatiota ja muita ääntämisen piirteitä ja harjoitellaan ääntämään luontevasti.

- Tehdään yhteistyötä saameradion, paikallislehtien ym. medioiden kanssa, tavoitteena tuottaa saamenkielistä mediasisältöä.
- Asiointi erilaissa palveluissa (esim. pankki, lääkäri, poliisi, kampaaja).
- Kielen rakenteista keskeisimmät kerraten: parittomat ja parillistavuiset substantiivit, sijamuodot, verbien taivutus preesensissä ja imperfektissä kaikissa persoonamuodoissa, verbien taivutus imperfektissä kaikissa persoonamuodoissa ja lauseoppi.

Saamen kielen A2-oppimäärän sisällöt 9. vuosiluokalla

S1 Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen

- Opetuksessa valitaan sellaisia sisältöjä ja toimintatapoja, jotka rohkaisevat tutustumaan saamelaiskulttuurin eri ilmiöihin.
- Perehdytään yksilön kielellisiin oikeuksiin.
- Tutkitaan ja vertaillaan piirteitä, jotka ovat saamen kielelle luonteenomaisia ja jotka erottavat sitä tai tekevät siitä tunnistettavan aiemmin opitun perusteella.
- Muodostetaan käsitys Suomessa puhutuista saamen kielistä: pohjois-, inarin- ja koltansaame, tutustutaan saamen kielen levinneisyyden historialliseen taustaan, etsitään oppilaita kiinnostavaa tietoa saamelaiskielialueen eri saamelaisryhmien kulttuurisista ja muista kulttuuriin liittyvistä ilmiöistä.
- Tutustutaan saamelaiseen kansanperinteeseen: joiku/leu´dd/livđe, musiikki, duodji, katrilli, teatteri, tarinat ja kertomukset, kirjallisuus, ruokaperinne, elinkeinot, saamelainen perinnetieto, mytologia ja uskonto.
- Tutustutaan saamelaiseen taiteeseen (esim. kuvataide, elokuvat, tekstiilitaide ja muotoilu).
- Pohditaan mahdollisia saamen kieleen ja kulttuuriin liittyviä ennakko-oletuksia ja opitaan ymmärtämään kulttuurien monimuotoisuutta.

S2 Kielenopiskelutaidot

- Tutkitaan yhdessä, mikä edistää parhaiten saamen kielen oppimista, mihin saamen kieltä voi käyttää ja mistä löytyy kiinnostavaa saamenkielistä aineistoa.
- Asetetaan omia tavoitteita, opetellaan antamaan ja vastaanottamaan palautetta.
- Oppilasta ohjataan ja kannustetaan rohkeasti hyödyntämään tarjolla olevia mahdollisuuksia oman monikielisyytensä ja monikulttuurisuutensa käyttämiseen sekä koulussa että koulun ulkopuolella.
- Vahvistetaan sanavarastoa ja tiedonhakutaitoja.

S3 Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa, taito tulkita tekstejä, taito tuottaa tekstejä

- Opetellaan kuulemaan, puhumaan, lukemaan ja kirjoittamaan saamen kieltä monenlaisista aiheista.
- Sisältöjä yhdessä valittaessa näkökulmana ovat ajankohtaisuus sekä tutustuminen nuorten työelämässä ja opiskelussa tarvittavaan kielitaitoon.

- Valitaan saamelaiseen yhteisöön ja kulttuuriin liittyviä tekstejä, joiden aihepiireinä voivat olla saamelaisten asuma-alue, historia, kieli- ja kulttuurialueet, paikannimet, elinkeinot ja duodji.
- Valitaan erilaisia kielenkäyttötarkoituksia ja erilaisia tekstejä, myös selväpiirteisiä asiatekstejä.
- Havainnoidaan saamen kielen rytmiä, intonaatiota ja muita ääntämisen piirteitä ja harjoitellaan ääntämään luontevasti.
- Tehdään yhteistyötä saameradion, paikallislehtien ym. medioiden kanssa, tavoitteena tuottaa saamenkielistä mediasisältöä.
- Asiointi erilaissa palveluissa (esim. pankki, lääkäri, poliisi, kampaaja).
- Kielen rakenteista keskeisimmät syventäen: parittomat ja parillistavuiset substantiivit, sijamuodot, verbien taivutus preesensissä ja imperfektissä kaikissa persoonamuodoissa, verbien taivutus imperfektissä kaikissa persoonamuodoissa ja lauseoppi.

Saamen kielen A2-oppimäärän oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet vuosiluokilla 7–9

Tavoitteena on, että kielenkäyttö olisi mahdollisimman asianmukaista, luonnollista ja oppilaille merkityksellistä. Työskentelyssä korostuu pari- ja pienryhmätyö sekä yhdessä oppiminen erityyppisissä oppimisympäristöissä. Monikielisyys- ja kielikasvatuksen tavoitteiden saavuttamiseksi tarvitaan opettajien yhteistyötä. Pelillisyyden, musiikin ja draaman avulla oppilaat saavat mahdollisuuden kokeilla kasvavaa kielitaitoaan ja käsitellä myös asenteita. Opetuksessa käytetään monipuolisesti eri oppimisympäristöjä, viestintäkanavia ja -välineitä. Teksteistä hankitaan tietoa, niitä jaetaan ja julkaistaan. Oppilaita ohjataan aktiiviseen toimijuuteen ja itsenäiseen vastuun ottoon omasta oppimisestaan Eurooppalaisen kielisalkun tai vastaavan työvälineen avulla. Oppilaat tutustuvat ympäröivän yhteisön monikielisyyteen ja -kulttuurisuuteen kotikansainvälisyyden avulla. Heille tarjotaan myös mahdollisuuksia harjoitella kansainvälistä yhteydenpitoa. Saamen kieltä käytetään aina kun se on mahdollista.

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki saamen kielen A2-oppimäärässä vuosiluokilla 7–9

Oppilaita ohjataan käyttämään kielitaitoaan rohkeasti. Runsas viestinnällinen harjoittelu tukee oppilaiden kielitaidon kehittymistä. Oppilaita kannustetaan opiskelemaan myös muita koulun tarjoamia kieliä. Oppilaille, joilla on kieliin liittyviä oppimisvaikeuksia, tarjotaan tukea. Opetus suunnitellaan niin, että se tarjoaa haasteita myös muita nopeammin edistyville tai saamen kieltä entuudestaan osaaville oppilaille.

Oppilaan oppimisen arviointi saamen kielen A2-oppimäärässä vuosiluokilla 7-9

Oppimista arvioidaan monin eri tavoin myös itse- ja vertaisarvioinnin keinoin. Arviointi kohdistuu kaikkiin tavoitteisiin, ja arvioinnissa otetaan huomioon kaikki kielitaidon osa-alueet. Niiden arviointi perustuu Eurooppalaiseen viitekehykseen ja sen pohjalta laadittuun suomalaiseen sovellukseen. Arvioinnissa välineenä voidaan käyttää esimerkiksi Eurooppalaista kielisalkkua.

Arviointi on monipuolista ja antaa oppilaille mahdollisuuden painottaa itselleen luontevia ilmaisumuotoja. Oppimista ohjaavan ja kannustavan palautteen avulla oppilaita autetaan tulemaan tietoisiksi omista taidoistaan ja kehittämään niitä. Heitä rohkaistaan käyttämään oppimaansa

erilaisissa viestintätilanteissa. Monipuolinen arviointi tarjoaa mahdollisuuksia osoittaa osaamistaan myös oppilaille, joilla on kieleen liittyviä oppimisvaikeuksia tai joilla on muulla tavoin kielellisesti erilaiset lähtökohdat.

Päättöarviointi sijoittuu siihen lukuvuoteen, jona oppiaineen opiskelu päättyy kaikille yhteisenä oppiaineena. Päättöarvioinnilla määritellään, miten oppilas on opiskelun päättyessä saavuttanut saamen kielen A-oppimäärän tavoitteet. Päättöarvosana muodostetaan suhteuttamalla oppilaan osaamisen taso saamen kielen A-oppimäärän valtakunnallisiin päättöarvioinnin kriteereihin. Osaaminen kielitaidon eri osa-alueilla kehittyy kumuloituvasti. Päättöarvosanan muodostamisessa otetaan huomioon kaikki valtakunnalliset päättöarvioinnin kriteerit riippumatta siitä, mille vuosiluokalle vastaava tavoite on asetettu paikallisessa opetussuunnitelmassa. Oppilas saa arvosanan kahdeksan (8), mikäli hän osoittaa keskimäärin kriteerien määrittämää osaamista. Arvosanan kahdeksan tason ylittäminen joidenkin tavoitteiden osalta voi kompensoida tasoa heikomman suoriutumisen joidenkin muiden tavoitteiden osalta.

Saamen kielen A2-oppimäärän päättöarvioinnin kriteerit hyvälle osaamiselle (arvosanalle 8) oppimäärän päättyessä

Opetuksen tavoite	Sisältö-alueet	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Arvosanan kahdeksan osaaminen
Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen			
T1 edistää oppilaan taitoa pohtia saamen kielen asemaan alkuperäiskansan kielenä liittyviä arvoja ja ilmiöitä sekä vahvistaa oppilaan taitoa ja halukkuutta toimia saamenkielisissä ja saamelaiskulttuuria vaalivissa ympäristöissä	S1	Kielten statuksiin liittyvien kysymysten huomaaminen ja kulttuurienvälinen toimintakyky	Oppilas tietää, että maailma on kielellisesti ja kulttuurisesti monimuotoinen ja että jokaisella on oikeus käyttää ja kehittää omaa kieltään. Oppilaalla on käsitys saamen kielten asemasta alkuperäiskansan kielinä.
T2 kannustaa oppilasta löytämään mahdollisuuksia käyttää saamen kieltä erilaisissa yhteisöissä ja toimintaympäristöissä ja löytää itseään kiinnostavia saamelaiskulttuurin ja saamelaisen elämänmuodon sisältöjä ja ilmiöitä	S1	Saamen kielen taidon hyödyntäminen	Oppilas osaa kertoa, missä saamen kielen taitoa voi hyödyntää.
T3 ohjata oppilasta havaitsemaan, millaisia säännönmukaisuuksia	S1	Kielellinen päättely	Oppilas osaa tehdä havaintojensa perusteella johtopäätöksiä saamen kielen

saamen kielessä on, miten samoja asioita ilmaistaan muissa kielissä sekä käyttämään kielitiedon käsitteitä oppimisensa tukena			säännönmukaisuuksista ja soveltaa johtopäätöksiään sekä verrata sitä, miten sama asia ilmaistaan jossakin muussa kielessä. Oppilas tuntee saamen kielen keskeisiä kielitiedon käsitteitä.
Kielenopiskelutaidot			
T4 rohkaista oppilasta asettamaan tavoitteita, hyödyntämään monipuolisia tapoja oppia kieliä ja arvioimaan oppimistaan itsenäisesti ja yhteistyössä sekä ohjata oppilasta myönteiseen vuorovaikutukseen, jossa tärkeintä on viestin välittyminen	S2	Tavoitteiden asettaminen, oppimisen reflektointi ja yhteistyö	Oppilas osaa asettaa omia kielenopiskelutavoitteitaan ja arvioida opiskelutapojaan. Oppilas osaa toimia vuorovaikutustilanteessa toisia kannustaen.
T5 tukea oppilaan itsenäisyyttä ja taitoa soveltaa luovasti kielitaitoaan sekä kehittää elinikäisen kieltenopiskelun valmiuksia	S2	Elinikäisen kielenopiskelun valmiuksien kehittyminen	Oppilas huomaa, mihin hän voi käyttää saamentaitoaan myös koulun ulkopuolella ja osaa pohtia, miten hän voi käyttää taitoaan koulun päätyttyä.
Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa			**Taitotaso A2.2** T6 – T8
T6 rohkaista oppilasta harjoittelemaan monenlaisia jokapäiväisiä viestintätilanteita sekä toimimaan niissä aloitteellisesti	S3	Vuorovaikutus erilaisissa tilanteissa	Oppilas selviää jo kohtalaisesti monenlaisista jokapäiväisistä viestintätilanteista. Oppilas pystyy enenevässä määrin olemaan aloitteellinen viestintätilanteessa.
T7 ohjata oppilasta olemaan aktiivinen viestintätilanteessa sekä syventämään taitoaan käyttää saamenkielisiä viestinnän keinoja, vakiintuneita fraaseja, kierto- ja täyteilmauksia ja muuta kompensaatiota	S3	Viestintästrategioiden käyttö	Oppilas osallistuu enenevässä määrin viestintään ja käyttää tarvittaessa vakiosanontoja pyytäessään tarkennusta avainsanoista. Oppilas joutuu pyytämään toistoa tai selvennystä silloin tällöin ja käyttää esim. lähikäsitettä tai yleisempää käsitettä, kun ei tiedä täsmällistä (koira/eläin tai talo/mökki)
T8 ohjata oppilasta kiinnittämään huomiota kulttuurisesti sopivaan kielenkäyttöön viestinnässä, johon liittyy	S3	Viestinnän kulttuurinen sopivuus	Oppilas osaa käyttää kieltä yksinkertaisella tavalla kaikkein keskeisimpiin tarkoituksiin, kuten tiedonvaihtoon sekä mielipiteiden ja asenteiden asianmukaiseen

mielipiteiden ja asenteiden esiin tuomista			ilmaisemiseen. Oppilas pystyy keskustelemaan kohteliaasti käyttäen tavanomaisia ilmauksia ja perustason viestintärutiineja.
Kehittyvä kielitaito, taito tulkita tekstejä			**Taitotaso A2.2**
T9 tarjota oppilaalle mahdollisuuksia tulkita erilaisia tekstejä, myös selväpiirteisiä asiatekstejä, joista hankitaan tietoa, ja ohjata käyttämään tulkinnassa päättelytaitoa ja keskeisen sisällön ymmärtämistä	S3	Tekstien tulkintataidot	Oppilas pystyy seuraamaan hyvin summittaisesti selväpiirteisen asiapuheen pääkohtia, tunnistaa usein ympärillään käytävän keskustelun aiheen ja ymmärtää pääasiat tuttua sanastoa sisältävästä yleiskielisestä tekstistä tai hitaasta puheesta. Oppilas osaa päätellä tuntemattomien sanojen merkityksiä asiayhteydestä.
Kehittyvä kielitaito, taito tuottaa tekstejä			**Taitotaso A2.1**
T10 tarjota oppilaalle mahdollisuuksia tuottaa puhetta ja kirjoitusta aihepiirejä laajentaen ja kiinnittäen huomiota myös keskeisiin rakenteisiin ja ääntämisen perussääntöihin	S3	Tekstien tuottamistaidot	Oppilas pystyy kertomaan jokapäiväisistä ja konkreettisista sekä itselleen tärkeistä asioista käyttäen yksinkertaisia lauseita ja konkreettista sanastoa. Oppilas osaa helposti ennakoitavan perussanaston ja monia keskeisimpiä rakenteita. Oppilas osaa soveltaa joitakin ääntämisen perussääntöjä muissakin kuin harjoitelluissa ilmauksissa.

15.8 BIOLOGIA

Oppiaineen tehtävä

Biologian opetuksen tehtävänä on auttaa oppilaita ymmärtämään elämää ja sen kehittymistä, kartuttaa oppilaan luonnontuntemusta sekä ohjata oppilaita ymmärtämään ekosysteemien toimintaa, ihmisen elintoimintoja sekä perinnöllisyyden ja evoluution perusteita.

Biologian opetuksessa työskennellään myös luonnossa ja ohjataan oppilaita tutkivan oppimisen avulla tutustumaan biologisen tiedonhankinnan luonteeseen. Luonnon tutkimisessa käytetään sekä maasto- että laboratoriotyömenetelmiä. Elämyksellinen ja kokemuksellinen oppiminen virittää oppimisen iloa ja herättää kiinnostusta tarkkailla elinympäristön tilaa ja siinä tapahtuvia muutoksia. Opiskelussa hyödynnetään monipuolisesti tieto- ja viestintäteknologiaa. Teknologian käyttö edistää oppilaiden yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa biologian opetuksessa.

Biologian opetuksessa tuetaan oppilaiden ongelmanratkaisu- ja yhteistyötaitojen sekä yhteisöllisyyden kehittymistä ja annetaan valmiuksia biologiaa hyödyntävien alojen opiskeluun sekä

työelämään.

Biologian opetus auttaa oppilaita ymmärtämään, miten biologian tietoja ja taitoja voidaan soveltaa ja hyödyntää omassa elämässä, eettisissä pohdinnoissa, ajankohtaisten biologiaan liittyvien uutisten seurannassa sekä siinä, kuinka yhteiskunnalliseen päätöksentekoon voidaan vaikuttaa. Biologian opetus kehittää oppilaiden ympäristötietoisuutta ja halua vaalia luonnon monimuotoisuutta sekä hyödyntää paikallista luontoa ekologisesti kestävällä tavalla. Oppilaat saavat valmiuksia vaikuttaa ja osallistua oman lähiympäristönsä kehittämiseen ja sen säilymiseen elinvoimaisena. Ympäristön elinvoimaisuuden merkitystä tarkastellaan myös saamelaiskulttuurin ja sen perinteisten elinkeinojen näkökulmasta käsin. Oppilaita ohjataan kestävään elämäntapaan ja globaalin vastuun ymmärtämiseen.

Biologian opetuksen tavoitteet 7. vuosiluokalla

- T1 ohjata oppilasta ymmärtämään ekosysteemin perusrakennetta ja toimintaa sekä vertailemaan erilaisia ekosysteemejä ja tunnistamaan lajeja (L4, L5)
- T2 auttaa oppilasta kuvailemaan eliöiden rakenteita ja elintoimintoja sekä ymmärtämään eliökunnan rakennetta (L4, L5)
- T3 ohjata oppilasta tutkimaan eliöiden sopeutumista eri elinympäristöihin ja ymmärtämään erilaisten elinympäristöjen merkitys luonnon monimuotoisuudelle (L4, L7)
- T4 ohjata oppilasta ymmärtämään perinnöllisyyden ja evoluution perusperiaatteita (L1)
- T6 ohjata oppilasta arvioimaan luonnonympäristössä tapahtuvia muutoksia ja ihmisen vaikutusta ympäristöön sekä ymmärtämään ekosysteemipalvelujen merkitys (L4, L7)
- T7 ohjata oppilasta kehittämään luonnontieteellistä ajattelutaitoa sekä syy- ja seuraussuhteiden ymmärtämistä (L1)
- T8 opastaa oppilasta käyttämään biologian tutkimusvälineistöä ja tieto- ja viestintäteknologiaa (L1, L5)
- T10 ohjata oppilasta tekemään tutkimuksia sekä koulussa että koulun ulkopuolella (L1, L5)
- T11 kannustaa oppilasta soveltamaan biologian tietoja ja taitoja omassa elämässä sekä yhteis-
- kunnallisessa keskustelussa ja päätöksenteossa (L2, L3, L7)
- T12 innostaa oppilasta syventämään kiinnostusta luontoa ja sen ilmiöitä kohtaan sekä vahvistamaan luontosuhdetta ja ympäristötietoisuutta (L7)
- T13 ohjata oppilasta tekemään eettisesti perusteltuja valintoja (L7)
- T14 innostaa oppilasta vaikuttamaan ja toimimaan kestävän tulevaisuuden rakentamiseksi (L5, L7)

Biologian opetuksen tavoitteet 8. vuosiluokalla

- T1 ohjata oppilasta ymmärtämään ekosysteemin perusrakennetta ja toimintaa sekä vertailemaan erilaisia ekosysteemejä ja tunnistamaan lajeja (L4, L5)
- T2 auttaa oppilasta kuvailemaan eliöiden rakenteita ja elintoimintoja sekä ymmärtämään eliökunnan rakennetta (L4, L5)
- T3 ohjata oppilasta tutkimaan eliöiden sopeutumista eri elinympäristöihin ja ymmärtämään

erilaisten elinympäristöjen merkitys luonnon monimuotoisuudelle (L4, L7)

- T6 ohjata oppilasta arvioimaan luonnonympäristössä tapahtuvia muutoksia ja ihmisen vaikutusta ympäristöön sekä ymmärtämään ekosysteemipalvelujen merkitys (L4, L7)
- T7 ohjata oppilasta kehittämään luonnontieteellistä ajattelutaitoa sekä syy- ja seuraussuhteiden ymmärtämistä (L1)
- T8 opastaa oppilasta käyttämään biologian tutkimusvälineistöä ja tieto- ja viestintäteknologiaa (L1, L5)
- T9 ohjata oppilasta koostamaan eliökokoelma ja kasvattamaan kasveja biologisten ilmiöiden ymmärtämiseksi (L5, L6, L7)
- T10 ohjata oppilasta tekemään tutkimuksia sekä koulussa että koulun ulkopuolella (L1, L5)
- T11 kannustaa oppilasta soveltamaan biologian tietoja ja taitoja omassa elämässä sekä yhteiskunnallisessa keskustelussa ja päätöksenteossa (L2, L3, L7)
- T12 innostaa oppilasta syventämään kiinnostusta luontoa ja sen ilmiöitä kohtaan sekä vahvistamaan luontosuhdetta ja ympäristötietoisuutta (L7)
- T13 ohjata oppilasta tekemään eettisesti perusteltuja valintoja (L7)
- T14 innostaa oppilasta vaikuttamaan ja toimimaan kestävän tulevaisuuden rakentamiseksi (L5, L7)

Biologian opetuksen tavoitteet 9. vuosiluokalla

- T4 ohjata oppilasta ymmärtämään perinnöllisyyden ja evoluution perusperiaatteita (L1)
- T5 ohjata oppilasta ymmärtämään ihmisen kehitystä ja elimistön perustoimintoja (L3)
- T7 ohjata oppilasta kehittämään luonnontieteellistä ajattelutaitoa sekä syy- ja seuraussuhteiden ymmärtämistä (L1)
- T8 opastaa oppilasta käyttämään biologian tutkimusvälineistöä ja tieto- ja viestintäteknologiaa (L1, L5)
- T10 ohjata oppilasta tekemään tutkimuksia sekä koulussa että koulun ulkopuolella (L1, L5)
- T11 kannustaa oppilasta soveltamaan biologian tietoja ja taitoja omassa elämässä sekä yhteiskunnallisessa keskustelussa ja päätöksenteossa (L2, L3, L7)
- T13 ohjata oppilasta tekemään eettisesti perusteltuja valintoja (L7)
- T14 innostaa oppilasta vaikuttamaan ja toimimaan kestävän tulevaisuuden rakentamiseksi (L5, L7)

Biologian tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet vuosiluokilla 7-9

Sisällöt valitaan siten, että ne tukevat tavoitteiden saavuttamista ja hyödyntävät paikallisia mahdollisuuksia. Sisällöt liittyvät toisiinsa siten, että biologinen tutkimus (S1) ja tutkimusretkiä luontoon ja lähiympäristöön (S2) sisällytetään muihin sisältöalueisiin. Sisältöalueista muodostetaan kokonaisuuksia eri vuosiluokille.

S1 Biologinen tutkimus

- Sisältöjä valitaan siten, että biologisen tutkimuksen vaiheet tulevat oppilaan oman toiminnan kautta tutuiksi.
- Pyritään sisällyttämään jokaiselle vuosiluokalle itsenäistä ja/tai ryhmässä tapahtuvaa tutkimustyötä sekä tuloksista raportoimista. Tutkimustuloksia voidaan esitellä esimerkiksi koulun sisällä tai paikallismediassa (esimerkiksi saamenkielisissä medioissa).

S2 Tutkimusretkiä luontoon ja lähiympäristöön

- Sisältöjä valittaessa painotetaan vastuullista luonnossa liikkumista ja lajintuntemusta sekä metsän ja muiden ekosysteemien tutkimista ja vertailua sekä paikallisen luonnon esteettistä ja elämyksellistä kokemista.
- Maastotyöskentelyssä havainnoidaan ja arvioidaan ympäristöä ja siinä tapahtuvia muutoksia sekä ihmisen vaikutusta niihin, sekä pohditaan erilaisten maankäyttömuotojen ja elinkeinojen vaikutusta pohjoiseen luontoon erityisesti saamelaiskulttuurin ja sen perinteisten elinkeinojen näkökulmasta katsottuna.

S3 Ekosysteemin perusrakenne ja toiminta

- Sisällöt painottuvat suomalaisen metsäekosysteemin rakenteeseen ja toimintaan sekä ihmisen toiminnan vaikutuksiin niissä.
- Käsitellään perustietoja vesi-, suo-, tunturi- ja kaupunkiekosysteemeistä oman alueen ekosysteemien erityispiirteitä painottaen.
- Tutustutaan lajien ekologiaan ja niiden välisiin vuorovaikutussuhteisiin. Lajistoa opeteltaessa painotetaan pohjoista lajistoa ja sen sopeutumista arktisiin olosuhteisiin.
- Sisältöjä valittaessa painotetaan ekosysteemien monimuotoisuuden tärkeyttä.
- Opetukseen sisältyy eliökokoelman koostaminen. Kokoelma voidaan toteuttaa joko oppituntien aikana tai kotitehtävänä. Kokoelma sisältää 20–30 kasvi-, eläin- tai sienilajia, ja sen voi tehdä myös digitaalisessa muodossa.

S4 Mitä elämä on?

- Sisällöissä keskitytään tutkimaan elämän perusilmiöitä ja eliökunnan rakennetta biologialle tyypillisin tutkimusmenetelmin.
- Opetukseen sisällytetään kasvien kasvatusta.
- Eliökunnan rakenteeseen ja monimuotoisuuteen perehdytään vertailemalla eliöiden rakenteita, elintoimintoja ja elinympäristöjä.
- Tutustutaan perinnöllisyyden ja evoluution perusteisiin. Tarkastellaan bioteknologian mahdollisuuksia ja haasteita.

S5 Ihminen

- Sisällöissä keskitytään tutkimaan ihmiskehon toimintaa ja syvennetään tietämystä ihmisen rakenteesta, elintoiminnoista ja säätelyjärjestelmistä.

- Tarkastellaan kasvuun, kehitykseen ja terveyteen vaikuttavien biologisten tekijöiden perusteita.
- Pohditaan, millaisilla elämäntapavalinnoilla inarilainen nuori voi edistää omaa terveyttään.
- Tutustutaan, miten perimä ja ympäristö vaikuttavat ihmisen eri ominaisuuksien kehittymiseen.

S6 Kohti kestävää tulevaisuutta

- Sisällöt liittyvät luonnon monimuotoisuuden säilyttämiseen, ilmastonmuutokseen, luonnonvarojen kestävään käyttöön ja muutoksiin lähiympäristössä.
- Pohditaan luonnonvarojen kestävän käytön ekologisia, sosiaalisia, taloudellisia ja eettisiä periaatteita, kestävää ravinnontuotantoa sekä eläinten hyvinvointia. Maailmanlaajuisen näkökulman lisäksi käytetään esimerkkeinä paikallisesti merkittäviä elinkeinoja kuten matkailu, porotalous, metsätalous, metsästys, kalastus ja kaivostoiminta.
- Tutustutaan mahdollisuuksien mukaan Inarin kunnan infrastruktuuriin ja kehittämistoimintaan (esim. energiantuotanto, kaavoitus, juomaveden otto, jätteiden lajittelu, jätevesien puhdistus jne.).
- Pohditaan, millaisia valintoja inarilainen voi tehdä kestävän elämäntavan edistämiseksi.
- Seurataan, millä tavalla kestävän kehityksen teema esiintyy saamenkielisissä medioissa.
- Käsitellään biotalouden ja ekosysteemipalveluiden mahdollisuuksia kestävän tulevaisuuden kannalta.
- Tutustutaan luonnonsuojelun tavoitteisiin, keinoihin ja saavutuksiin paikallistasolta aina globaaliin mittakaavaan saakka.
- Toteutetaan mahdollisuuksien mukaan kestävää elämäntapaa edistäviä projekteja, tapahtumia ja teemapäiviä omassa koulussa.
- Tutkitaan, miten kestävä kehitys on toteutunut perinteisessä saamelaisessa elämäntavassa, ja mitä voimme oppia siitä pyrkiessämme ratkaisemaan modernin yhteiskuntamme ympäristöön liittyviä haasteita.

Biologian sisällöt 7. vuosiluokalla

S1 Biologinen tutkimus

- näytteiden otto maastossa
- mikroskooppipreparaatin teko
- mikroskoopin käyttö
- solun rakenteen tutkiminen
- eläimen rakenteen tutkiminen preparoimalla, esim. kala
- kasvin rakenne ja toiminta

S2 Tutkimusretkiä luontoon ja lähiympäristöön

- maastoretki vesistön äärelle
- mahdollisuuksien mukaan vesilintujen tarkkailua (voidaan antaa myös kotitehtäväksi)

S3 Ekosysteemin perusrakenne ja toiminta

- eliölajien sopeutuminen ympäristöönsä (kasvit, selkärangattomat, kalat, linnut ja nisäkkäät)
- ravintoketjut ja -verkot
- populaatio, eliöyhteisö, ekosysteemi ja biosfääri
- aineen ja energian kulku ekosysteemissä

S4 Mitä elämä on?

- elämän synty ja kehittyminen
- eliöiden määritelmä ja ero elottomaan luontoon verrattuna
- eliökunnan jaottelu
- solun rakenne ja toiminta

S5 Ihminen

- ihmisen paikka eliökunnan luokittelussa

S6 Kohti kestävää tulevaisuutta

- vesistöjen suojelu
- merten merkitys ja elinvoimaisuuden edellytykset
- arktisten merialueiden luonnonvarojen hyödyntämiseen liittyvät mahdollisuudet ja uhkatekijät
- puhtaan veden riittävyys
- luonnon monimuotoisuus ja uhanalaisten lajien suojelu

Biologian sisällöt 8. vuosiluokalla

S1 Biologinen tutkimus

- metsässä tapahtuvat mittaus- ja arviointiharjoitukset
- eri ekosysteemien vertailu
- omatoiminen näytteiden keruu ja mikroskopointi
- kasvien kasvuun liittyvä koejärjestely

S2 Tutkimusretkiä luontoon ja lähiympäristöön

- tutustutaan mahdollisuuksien mukaan metsä-, suo- ja tunturiekosysteemeihin
- dokumentoidaan esim. digitaalisesti pohjoisten ekosysteemien erityispiirteitä
- tutustutaan saamelaiskulttuurissa käytettyihin luonnonkasveihin ja lääkekasveihin sekä niiden hyödyntämiseen

S3 Ekosysteemin perusrakenne ja toiminta

- tuottajat, kuluttajat ja hajottajat

- lajien vuorovaikutussuhteet
- sopeutuminen vuodenaikojen vaihteluun
- metsä-, suo-, tunturi- ja kaupunkiekosysteemien erityispiirteet
- eliökokoelman työstäminen (ks. tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet)

S4 Mitä elämä on?

- kasvin rakenne ja elintoiminnat
- kasvien kasvattaminen

S5 Ihminen

- ihmisen rooli luonnon ekosysteemeissä ja vuorovaikutus muiden lajien kanssa

S6 Kohti kestävää tulevaisuutta

- metsäluonnon monikäyttö ja suojelu
- metsien tila ja merkitys globaalilla tasolla
- kestävä metsätalous
- luonnon monimuotoisuus ja uhanalaisten lajien suojelu
- ilmastomuutoksen vaikutukset paikallisiin elinkeinoihin kuten porotalouteen sekä ilmastomuutoksen torjunta

Biologian sisällöt 9. vuosiluokalla

S1 Biologinen tutkimus

- solunäytteen ottaminen ja tutkiminen
- ihmisen peruselintoimintojen mittaaminen (esim. pulssi, verenpaine, hengitystiheys)
- preparointi, esim. luun tai sisäelimen rakenne
- aistien ja refleksien tutkiminen
- oman tutkimuksen suunnittelu ja toteuttaminen (tiedonhaku, hypoteesi, tutkimusmenetelmät, havainnot, päätelmät ja tulosten esittäminen)

S2 Tutkimusretkiä luontoon ja lähiympäristöön

- havainnoidaan mahdollisuuksien mukaan luonnonympäristön vaikutusta elintoimintoihin ja psyykkiseen tilaan
- oma mielimaisema ja luonto hyvinvoinnin lähteenä
- miten luonto näkyy saamelaisessa kulttuurissa ja taiteessa (esim. musiikki, kuvataide, kirjallisuus)

S3 Ekosysteemin perusrakenne ja toiminta

- ihmisen sopeutuminen pohjoisen luonnonoloihin
- geneettisen monimuotoisuuden biologinen merkitys

S4 Mitä elämä on?

- ihmisen evoluutio ja paikka eliökunnan luokittelussa
- ihmisen rakenne ja elintoiminnat muihin eliöihin verrattuna
- perinnöllisyys ja bioteknologia

S5 Ihminen

- ihmislajin evoluutio
- rakenne ja elintoiminnot (ruoansulatus, verenkierto, hengittäminen, liikkuminen, aineenvaihdunta)
- säätelyjärjestelmät (hormonit, hermosto, aistit ja puolustusmekanismit)
- seksuaalisuus ja lisääntyminen
- perinnöllisyys

S6 Kohti kestävää tulevaisuutta

- elämäntapavalinnat ja terveys
- biotekniikan eettiset kysymykset

Biologian oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet vuosiluokilla 7-9

Tavoitteena on, että biologian opetuksessa oppilailla on mahdollisuus työskennellä erilaisissa tutkimuksellisuutta tukevissa oppimisympäristöissä sekä koulussa että koulun ulkopuolella. Maasto- ja laboratoriotyöskentelyssä oppilaita ohjataan havainnoimaan ja käyttämään biologialle ominaisia tutkimusmenetelmiä. Tutkimusta voidaan tehdä myös haastattelemalla omia sukulaisia tai muita paikallisia ihmisiä, joilla on vahva suhde luontoon. Biologian opetuksen tavoitteiden kannalta keskeistä on, että oppilaita ohjataan käyttämään myös sähköisiä oppimisympäristöjä biologisen tiedon hankinnassa, käsittelyssä, tulkinnassa ja esittämisessä.

Biologian työtapoja valittaessa painotetaan vuorovaikutusta ja yhteisöllisyyttä ottaen huomioon oppilaiden erilaiset tarpeet. Monipuolisten työtapojen avulla jokainen oppilas saa erilaisia kokemuksia, pystyy omaksumaan luonnontieteelle luonteenomaisia tutkimusmenetelmiä ja harjaantuu tekemään johtopäätöksiä sekä raportoimaan ja soveltamaan oppimaansa. Tutustumiskäynnit, teemapäivät ja asiantuntijavierailut elävöittävät opiskelua ja antavat myös oppilaalle käsitystä siitä, millaisissa ammateissa Inarin kunnassa tarvitaan biologian osaamista. Verkostoitumalla paikallisten osaajien kanssa saadaan opetusta suunnattua ympäröivään yhteisöön ja yhteiskuntaan, ja saadaan merkityksellisyyden kokemuksia. Biologian opetuksen tavoitteiden mukaisesti elämyksellisyys, kokemuksellisuus ja toiminnallisuus kehittävät oppilaiden taitoa pohtia omia arvovalintoja. Lisäksi oppilaille kehittyy taito tarkastella kriittisesti ilmiöitä ja erilaisia tietolähteitä.

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki biologiassa vuosiluokilla 7-9

Biologian opetuksen tavoitteiden kannalta keskeistä on ohjata oppilaita omakohtaiseen havainnointiin ja tutkimiseen itsenäisesti ja ryhmissä sekä erilaisissa oppimisympäristöissä. Maasto-

ja laboratoriotyöskentely toteutetaan siten, että turvallisuuskysymykset otetaan huomioon. Oppilaiden yksilöllisen tuen tarpeet huomioidaan erilaisten työmenetelmien valinnassa. Kasvua, kehitystä sekä oppimisen iloa tukevat tutkimuksellisuus, yhdessä tekeminen, vastuullisuus omasta työskentelystä, luontosuhteen syveneminen sekä tiedon liittäminen jo ennestään opittuun. Biologian tavoitteiden kannalta on keskeistä tiedostaa oppilaiden mahdolliset vaikeudet laboratorio- ja maastotyöskentelyssä. Oppilaita tuetaan työskentelyssä kunkin omien vahvuuksien pohjalta sekä tarvittaessa vahvistamalla oppilaiden taitoja eri tukimuotoja hyödyntäen. Eriyttäminen on mahdollista yhteisissä tutkimustehtävissä, joissa oppilaat toimivat erilaisissa rooleissa ja etenevät yksilöllisesti ajattelun taitojen eri tasoille.

Oppilaan oppimisen arviointi biologiassa vuosiluokilla 7-9

Biologian opetuksessa kannustava ja rakentava palaute opintojen aikana tukee oppilaiden motivaation rakentumista, tutkimustaitojen kehittymistä sekä auttaa jokaista löytämään omat vahvuutensa. Oppilaille annetaan säännöllisesti tietoa oppimisen edistymisestä ja suoriutumisesta suhteessa asetettuihin biologian tavoitteisiin. Palautteen avulla oppilaita rohkaistaan toimimaan aktiivisesti ja vastuullisesti omassa lähiympäristössä ja soveltamaan käytännössä oppimaansa biologista tietoa. Biologian arvioinnissa oppilailla tulee olla mahdollisuus osoittaa osaamistaan monipuolisesti. Arviointi kohdistuu sekä oppilaan tiedolliseen osaamiseen että biologisiin taitoihin erilaisissa oppimistilanteissa ja -ympäristöissä. Opettaja seuraa oppilaan taitoa tehdä havaintoja, kerätä, käsitellä, tulkita, arvioida ja esittää erilaisia aineistoja. Lisäksi arvioidaan oppilaan taitoa käyttää biologialle ominaista välineistöä, tieto- ja viestintäteknologiaa sekä taitoa toteuttaa pienimuotoisia kokeita ja tutkimuksia koulussa ja sen ulkopuolella. Arvioinnin ja palautteen tehtävänä on osaltaan kehittää jokaisen oppilaan työskentelytaitoja.

Päättöarviointi sijoittuu siihen lukuvuoteen, jona biologian opiskelu päättyy kaikille yhteisenä oppiaineena. Päättöarvioinnilla määritellään, miten oppilas on opiskelun päättyessä saavuttanut biologian oppimäärän tavoitteet. Päättöarvosana muodostetaan suhteuttamalla oppilaan osaamisen taso biologian valtakunnallisiin päättöarvioinnin kriteereihin. Biologiassa oppilaan osaaminen kehittyy yleensä eri tavoitealueilla oppimäärän päättövaiheeseen saakka. Päättöarvosanan muodostamisessa otetaan huomioon kaikki valtakunnalliset päättöarvioinnin kriteerit riippumatta siitä, mille vuosiluokalle vastaava tavoite on asetettu paikallisessa opetussuunnitelmassa. Oppilas saa arvosanan kahdeksan (8), mikäli hän osoittaa keskimäärin kriteerien määrittämää osaamista. Arvosanan kahdeksan tason ylittäminen joidenkin tavoitteiden osalta voi kompensoida tasoa heikomman suoriutumisen joidenkin muiden tavoitteiden osalta.

Biologian päättöarvioinnin kriteerit hyvälle osaamiselle (arvosanalle 8) oppimäärän päättyessä

Biologian opetuksen tavoitteena on	Sisältö-alueet	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Arvosanan kahdeksan osaaminen
Biologinen tieto ja ymmärrys			
T1 ohjata oppilasta ymmärtämään ekosysteemin perusrakennetta ja	S1-S4, S6	Ekosysteemin rakenteen ja toiminnan hahmottaminen	Oppilas osaa kuvata metsäekosysteemin perusrakennetta ja toimintaa sekä tunnistaa erilaisia ekosysteemejä ja

toimintaa sekä vertailemaan erilaisia ekosysteemejä ja tunnistamaan lajeja			niiden ravintoverkkojen lajeja. Oppilas osaa kuvata monimuotoisuuden merkitystä ekosysteemien toiminnalle sekä pohtia metsien kestävän käytön merkitystä eliöille ja ihmiselle.
T2 auttaa oppilasta kuvailemaan eliöiden rakenteita ja elintoimintoja sekä ymmärtämään eliökunnan rakennetta	S1-S5	Eliökunnan rakenteen jaa eliöiden rakenteen ja elintoimintojen hahmottaminen	Oppilas osaa kuvata eliökunnan luokittelun periaatteita, osaa nimetä eliöiden rakenteita sekä osaa kuvata eliöiden elintoimintoja. Oppilas osaa vertailla eri eliöryhmien sukulaisuutta rakenteellisten ja toiminnallisten sopeutumien pohjalta sekä tunnistaa, luokittelee ja vertailee eliöryhmiä.
T3 ohjata oppilasta tutkimaan eliöiden sopeutumista eri elinympäristöihin ja ymmärtämään erilaisten elinympäristöjen merkitys luonnon monimuotoisuudelle	S1-S4, S6	Eliöiden sopeutumisen ja elinympäristöjen monimuotoisuuden hahmottaminen	Oppilas osaa tehdä havaintoja lajien esiintymisestä ja osaa kuvata lajien sopeutumista eri elinympäristöihin. Oppilas tunnistaa lähiympäristön tyypillisiä eliölajeja ja ymmärtää niiden merkityksen luonnon monimuotoisuudelle.
T4 ohjata oppilasta ymmärtämään perinnöllisyyden ja evoluution perusperiaatteita	S1, S4, S5	Perinnöllisyyden ja evoluution perusperiaatteiden hahmottaminen	Oppilas ymmärtää ja osaa kuvata perimän ja ympäristön vaikutusta eliöiden yksilönkehityksessä. Oppilas osaa kuvata miten elämä ja luonnon monimuotoisuus ovat kehittyneet maapallolla evoluution tuloksena.
T5 ohjata oppilasta ymmärtämään ihmisen kehitystä ja elimistön perustoimintoja	S5	Ihmiselimistön rakenteen ja toiminnan hahmottaminen	Oppilas osaa kuvata ihmiselimistön perusrakenteita ja elintoimintoja sekä osaa selostaa ihmisen kasvun ja kehittymisen pääperiaatteita.
T6 ohjata oppilasta arvioimaan luonnonympäristössä tapahtuvia muutoksia ja ihmisen vaikutusta ympäristöön sekä ymmärtämään ekosysteemipalveluiden merkitys	S6	Luonnonympäristössä tapahtuvien muutosten havainnointi	Oppilas osaa tehdä havaintoja ja pieniä tutkimuksia omassa lähiympäristössä tapahtuvista luonnollisista ja ihmisen toiminnan aiheuttamista luonnonympäristön muutoksista. Oppilas ymmärtää maapallon luonnonvarojen rajallisuuden ja ekosysteemipalveluiden merkityksen sekä tuntee kestävän elämäntavan perusteet ja jokamiehen oikeudet ja velvollisuudet.
T7 ohjata oppilasta kehittämään	S1-S6	Luonnontieteellinen ajattelutaito	Oppilas osaa esittää mielekkäitä kysymyksiä luonnosta ja

luonnontieteellistä ajattelutaitoa sekä syy- ja seuraussuhteiden ymmärtämistä			luonnonilmiöistä, osaa käyttää biologialle ominaisia peruskäsitteitä sekä tutkimus- ja tiedon-hankintamenetelmiä. Oppilas osaa esittää perusteltuja luonnontieteellisiä käsityksiä ja päätelmiä.
T8 opastaa oppilasta käyttämään biologian tutkimusvälineistöä ja tieto- ja viestintäteknologiaa	S1-S5	Biologisen tutkimusvälineistön ja teknologian käyttö	Oppilas osaa työskennellä turvallisesti ja tavoitteellisesti laboratoriossa ja maastossa. Oppilas osaa käyttää tarkoituksenmukaisesti biologian tutkimusvälineistöä ja tieto- ja viestintäteknologiaa.
T9 ohjata oppilasta koostamaan eliökokoelma ja kasvattamaan kasveja biologisten ilmiöiden ymmärtämiseksi	S1-S4, S6	Eliökokoelman laatiminen ja kasvien kokeellinen kasvattaminen	Oppilas osaa koostaa ohjeiden mukaisesti perinteisen tai digitaalisen kasvikokoelman tai muun digitaalisen eliökokoelman. Oppilas toteuttaa ohjatusti kasvatuskokeen.
T10 ohjata oppilasta tekemään tutkimuksia sekä koulussa että koulun ulkopuolella	S1-S6	Biologisen tutkimuksen tekeminen	Oppilas osaa havainnoida ja tallentaa keräämiään tietoja laboratoriossa ja maastossa. Oppilas osaa esittää hypoteeseja ja tehdä ohjatusti pienimuotoisen biologisen tutkimuksen ja osaa raportoida sen tuloksia.
T11 kannustaa oppilasta soveltamaan biologian tietoja ja taitoja omassa elämässä sekä yhteiskunnallisessa keskustelussa ja päätöksenteossa	S6	Biologisten tietojen ja taitojen soveltaminen arjessa	Oppilas osaa kuvata, miten biologisia tietoja ja taitoja voi hyödyntää omassa arjessa ja yhteiskunnassa sekä osaa perustella näkemyksiä biologisen tietämyksen pohjalta. Oppilas osallistuu lähiluonnon vaalimisprojektiin, sen toteuttamiseen ja tulosten raportointiin.
Biologian asenne- ja arvotavoitteet			
T12 innostaa oppilasta syventämään kiinnostusta luontoa ja sen ilmiöitä kohtaan sekä vahvistamaan luontosuhdetta ja ympäristötietoisuutta	S1-S6	Luontosuhteen ja ympäristötietoisuuden merkityksen hahmottaminen	Oppilaan osaa perustella esimerkkien avulla miten luonnossa toimitaan kestävällä ja luonnon monimuotoisuutta säilyttävällä tavalla.
T13 ohjata oppilasta tekemään eettisesti perusteltuja valintoja	S6	Eettisten kysymysten pohdinta	Oppilas osaa hyödyntää biologian tietoja ja taitoja ihmiseen ja ympäristöön liittyvien vastuukysymysten arvioinnissa ja esittää perusteluja eettisesti

			kestäville valinnoille.
T14 innostaa oppilasta vaikuttamaan ja toimimaan kestävän tulevaisuuden rakentamiseksi	S6	Kestävän tulevaisuuden rakentamisen tiedot ja taidot	Oppilas osaa kuvata, miten toimitaan kestävän tulevaisuuden rakentamiseksi.

15.9 MAANTIETO

Oppiaineen tehtävä

Maantiedon opetuksen tehtävänä on tukea oppilaiden maailmankuvan rakentumista. Oppilaita ohjataan seuraamaan ajankohtaisia tapahtumia omassa lähiympäristössä ja koko maailmassa sekä autetaan oppilaita sijoittamaan uutiset maailman tapahtumista maantiedon opetuksessa saamaansa alueelliseen kehikkoon.

Maantieto on monitieteinen ja eri tiedonaloja integroiva oppiaine, jossa tutkitaan maapalloa ja sen alueita, luontoa, ihmisen toimintaa sekä erilaisia kulttuureita. Maantiedon opetuksessa otetaan huomioon luonnontieteiden, ihmistieteiden ja yhteiskuntatieteiden näkökulmat sekä saamelaiskulttuurille ja muille alkuperäiskansoille tyypillinen holistinen luontosuhde. Näin rakennetaan eheää kokonaiskuvaa monimuotoisesta maailmasta ja sen toiminnasta.

Maantiedon opetuksessa käsitellään luonnon ja ihmisen toiminnan vuorovaikutusta ja sen yhteyttä ympäristön tilaan sekä luodaan perustaa ymmärtää erilaisia alueellisia näkökulmia ja ristiriitoja maapallolla. Maantieteellisten syy- ja seuraussuhteiden sekä ympäristönmuutosten ymmärtäminen ja analysointi aktivoivat oppilasta toimimaan vastuullisesti omassa arjessa.

Maantiedon opetuksessa otetaan huomioon oppilaiden oma elämismaailma. Opetus tarjoaa toiminnallisia kokemuksia erilaisissa oppimisympäristöissä, joissa oppilaat tekevät havaintoja ja tutkimuksia. Opiskelussa hyödynnetään monipuolisesti tieto- ja viestintäteknologiaa. Teknologian käyttö edistää myös oppilaiden yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa oppimisessa.

Maantiedon opetuksessa vahvistetaan oppilaiden valmiuksia kestävää kehitystä edistävään toimintatapaan. Opetus harjaannuttaa oppilaiden osallistumis- ja vaikuttamistaitoja ja antaa oppilaille keinoja aktiiviseen kansalaisuuteen ja kestävän tulevaisuuden rakentamiseen.

Maantiedon opetuksen tavoitteet 7. vuosiluokalla

- T1 tukea oppilaan jäsentyneen karttakuvan rakentumista maapallosta (L1, L4, L5)
- T4 kannustaa oppilasta pohtimaan ihmisen toiminnan ja luonnonympäristön välistä vuorovaikutusta sekä ymmärtämään luonnonvarojen kestävän käytön merkitys (L7)
- T5 ohjata oppilasta kehittämään maantieteellistä ajattelutaitoa sekä kykyä esittää maantieteellisiä kysymyksiä (L1)
- T6 ohjata oppilasta kehittämään tilatajua sekä symboleiden, mittasuhteiden, suuntien ja etäisyyksien ymmärrystä (L4, L5)

- T7 ohjata oppilasta harjaannuttamaan arkielämän geomediataitoja sekä lukemaan, tulkitsemaan ja laatimaan karttoja ja muita malleja maantieteellisistä ilmiöistä (L5, L6)
- T8 ohjata oppilasta kehittämään maantieteellisiä tutkimustaitoja (L1)
- T9 harjaannuttaa oppilasta havainnoimaan ympäristöä ja siinä tapahtuvia muutoksia sekä aktivoida oppilasta seuraamaan ajankohtaisia tapahtumia omassa lähiympäristössä, Suomessa ja koko maailmassa (L4)
- T10 tukea oppilasta kehittämään vuorovaikutus- ja ryhmätyötaitoja sekä argumentoimaan ja esittämään selkeästi maantieteellistä tietoa (L2)
- T11 ohjata oppilasta vaalimaan luontoa, rakennettua ympäristöä ja niiden monimuotoisuutta sekä vahvistaa oppilaan osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja (L7)
- T12 tukea oppilasta kasvamaan aktiiviseksi, vastuullisesti toimivaksi ja kestävään elämäntapaan sitoutuneeksi kansalaiseksi (L7)

Maantiedon opetuksen tavoitteet 8. vuosiluokalla

- T1 tukea oppilaan jäsentyneen karttakuvan rakentumista maapallosta (L1, L4, L5)
- T3 ohjata oppilasta tutkimaan ihmismaantieteellisiä ilmiöitä ja kulttuurimaisemia sekä ymmärtämään erilaisia kulttuureita, elinkeinoja ja ihmisten elämää Suomessa ja maapallon eri alueilla (L2, L4)
- T4 kannustaa oppilasta pohtimaan ihmisen toiminnan ja luonnonympäristön välistä vuorovaikutusta sekä ymmärtämään luonnonvarojen kestävän käytön merkitys (L7)
- T5 ohjata oppilasta kehittämään maantieteellistä ajattelutaitoa sekä kykyä esittää maantieteellisiä kysymyksiä (L1)
- T6 ohjata oppilasta kehittämään tilatajua sekä symboleiden, mittasuhteiden, suuntien ja etäisyyksien ymmärrystä (L4, L5)
- T7 ohjata oppilasta harjaannuttamaan arkielämän geomediataitoja sekä lukemaan, tulkitsemaan ja laatimaan karttoja ja muita malleja maantieteellisistä ilmiöistä (L5, L6)
- T8 ohjata oppilasta kehittämään maantieteellisiä tutkimustaitoja (L1)
- T9 harjaannuttaa oppilasta havainnoimaan ympäristöä ja siinä tapahtuvia muutoksia sekä aktivoida oppilasta seuraamaan ajankohtaisia tapahtumia omassa lähiympäristössä, Suomessa ja koko maailmassa (L4)
- T10 tukea oppilasta kehittämään vuorovaikutus- ja ryhmätyötaitoja sekä argumentoimaan ja esittämään selkeästi maantieteellistä tietoa (L2)
- T11 ohjata oppilasta vaalimaan luontoa, rakennettua ympäristöä ja niiden monimuotoisuutta sekä vahvistaa oppilaan osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja (L7)
- T12 tukea oppilasta kasvamaan aktiiviseksi, vastuullisesti toimivaksi ja kestävään elämäntapaan sitoutuneeksi kansalaiseksi (L7)
- T13 ohjata oppilasta arvostamaan alueellista identiteettiään sekä luonnon, ihmistoiminnan ja kulttuurien moninaisuutta sekä kunnioittamaan ihmisoikeuksia kaikkialla maailmassa (L3, L7)

Maantiedon opetuksen tavoitteet 9. vuosiluokalla

- T1 tukea oppilaan jäsentyneen karttakuvan rakentumista maapallosta (L1, L4, L5)

- T2 ohjata oppilasta tutkimaan luonnonmaantieteellisiä ilmiöitä sekä vertailemaan luonnonmaisemia Inarin kunnassa, Suomessa ja muualla maapallolla (L4, L5)
- T3 ohjata oppilasta tutkimaan ihmismaantieteellisiä ilmiöitä ja kulttuurimaisemia sekä ymmärtämään erilaisia kulttuureita, elinkeinoja ja ihmisten elämää Suomessa ja maapallon eri alueilla (L2, L4)
- T4 kannustaa oppilasta pohtimaan ihmisen toiminnan ja luonnonympäristön välistä vuorovaikutusta sekä ymmärtämään luonnonvarojen kestävän käytön merkitys (L7)
- T5 ohjata oppilasta kehittämään maantieteellistä ajattelutaitoa sekä kykyä esittää maantieteellisiä kysymyksiä (L1)
- T6 ohjata oppilasta kehittämään tilatajua sekä symboleiden, mittasuhteiden, suuntien ja etäisyyksien ymmärrystä (L4, L5)
- T7 ohjata oppilasta harjaannuttamaan arkielämän geomediataitoja sekä lukemaan, tulkitsemaan ja laatimaan karttoja ja muita malleja maantieteellisistä ilmiöistä (L5, L6)
- T8 ohjata oppilasta kehittämään maantieteellisiä tutkimustaitoja (L1)
- T9 harjaannuttaa oppilasta havainnoimaan ympäristöä ja siinä tapahtuvia muutoksia sekä aktivoida oppilasta seuraamaan ajankohtaisia tapahtumia omassa lähiympäristössä, Suomessa ja koko maailmassa (L4)
- T10 tukea oppilasta kehittämään vuorovaikutus- ja ryhmätyötaitoja sekä argumentoimaan ja esittämään selkeästi maantieteellistä tietoa (L2)
- T11 ohjata oppilasta vaalimaan luontoa, rakennettua ympäristöä ja niiden monimuotoisuutta sekä vahvistaa oppilaan osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja (L7)
- T12 tukea oppilasta kasvamaan aktiiviseksi, vastuullisesti toimivaksi ja kestävään elämäntapaan sitoutuneeksi kansalaiseksi (L7)
- T13 ohjata oppilasta arvostamaan alueellista identiteettiään sekä luonnon, ihmistoiminnan ja kulttuurien moninaisuutta sekä kunnioittamaan ihmisoikeuksia kaikkialla maailmassa (L3, L7)

Maantiedon tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet vuosiluokilla 7-9

Sisällöt valitaan siten, että ne tukevat tavoitteiden saavuttamista ja hyödyntävät paikallisia mahdollisuuksia. Sisällöt liittyvät toisiinsa siten, että maapallon karttakuvan kehittäminen (S1) ja ajankohtaisen maailman seuraaminen (S2) sisällytetään muihin sisältöalueisiin. Sisältöalueista muodostetaan kokonaisuuksia eri vuosiluokille.

S1 Maapallon karttakuva ja alueet: Sisällöt valitaan siten, että oppilaiden ymmärrys kartan peruskäsitteistä sekä erilaisista maasto- ja teemakartoista syvenee. Sisällöissä keskitytään koko maailman hahmottamiseen sekä Suomen, Euroopan ja maailman keskeisen paikannimistön omaksumiseen. Karttojen, paikkatiedon ja muun geomedian käyttö yhdistetään maantiedon kaikkien muiden sisältöjen opiskeluun. Sovelletaan geomedian ja maantieteellisten sovellusten käyttöä mahdollisuuksien mukaan maastotunneilla. Harjoitellaan omien karttojen tuottamista eri muodoissa. Paperille ja digitaalisesti tuotettujen karttojen lisäksi karttoja voidaan rakentaa myös esim. koulun pihalle tai lähiympäristöön.

S2 Ajankohtainen muuttuva maailma: Seurataan ajankohtaisia uutisia maailman eri alueilta ja sijoitetaan uutiset kartalle. Seurataan, miten maantietoon liittyvät teemat näkyvät saamenkielisissä medioissa. Pohditaan kriittisesti uutistapahtumien taustoja ja alueellisia merkityksiä. Uutisseuranta

yhdistetään maantiedon muiden sisältöjen opiskeluun. Tutustutaan työelämässä ja yhteiskunnan eri osa-alueilla tarvittavaan maantieteelliseen osaamiseen.

S3 Elämän perusedellytykset maapallolla: Sisällöt liittyvät planetaarisuuteen ja sen vaikutuksiin maapallolla. Käsitellään vuorokauden- ja vuodenaikojen vaihtelua sekä ilmasto- ja kasvillisuusvyöhykkeitä. Tarkastellaan elämän perusedellytyksiä kuten puhdasta ilmaa, vettä ja ravintoa, niiden esiintymistä ja kestävää käyttöä. Tarkastellaan ympäristön elinvoimaisuuden merkitystä perinteisille saamelaisille elinkeinoille.

S4 Muuttuvat maisemat ja elinympäristöt: Tarkastellaan oman kotiseudun erityispiirteitä sekä Suomen maisema-alueita. Tehdään kenttätutkimuksia omassa lähiympäristössä. Osallistutaan oman lähiympäristön monimuotoisuuden vaalimiseen sekä sen viihtyisyyden ja turvallisuuden suunnitteluun ja parantamiseen. Tutkitaan esimerkkien avulla maailman eri alueiden luonnon- ja kulttuurimaisemia. Vertaillaan teollisen mittakaavan luonnonvarojen hyödyntämistä alkuperäiskansojen ja muiden paikallisyhteisöjen harjoittamaan luonnonvarojen hyödyntämiseen. Pohditaan maanomistusta ja siihen liittyviä konflikteja eri näkökulmista Saamelaisalueella ja globaalilla tasolla.

S5 Ihmiset ja kulttuurit maapallolla: Tutustutaan kulttuureihin, ihmisten elämään, asumiseen ja elinkeinoihin Suomessa, Euroopassa ja eri puolilla maailmaa. Tarkastellaan esimerkkien avulla, miten ympäristö vaikuttaa elinkeinoihin, asumiseen ja muuhun ihmisen toimintaan. Pohditaan ihmisoikeuksia ja hyvän elämän edellytyksiä erityisesti lasten ja nuorten sekä alkuperäiskansojen näkökulmasta. Pyrkimyksenä on ohjata oppilasta arvostamaan omaa alueellista ja kulttuuri-identiteettiään samalla muihin kulttuureihin myönteisesti suhtautuen.

S6 Kestävä elämäntapa ja luonnonvarojen kestävä käyttö: Keskitytään luonnonvarojen kestävään käyttöön ja biotalouden mahdollisuuksiin Suomessa ja muualla maailmassa. Tutkitaan tuotteiden elinkaaria sekä pohditaan omia kulutusvalintoja ja toimintaa vastuullisena kansalaisena. Perehdytään ympäristönmuutoksiin, erityisesti ilmastonmuutokseen ja luonnon monimuotoisuuden heikkenemiseen. Käsitellään ympäristön tilaa ja yhteistyömahdollisuuksia Itämeren alueella sekä arktisella alueella. Pohditaan esimerkkien avulla globalisaation vaikutuksia ja alueellisia kehityskysymyksiä. Tuodaan esille paikallisen vaikuttamisen mahdollisuuksia ja kestävän elämäntavan toteuttamismahdollisuuksia omassa kotikunnassa. Rohkaistaan mahdollisuuksien mukaan oppilaita järjestämään kestävään kehitykseen liittyviä aamunavauksia, teemapäiviä ja tietoiskuja. Tutkitaan, miten kestävä kehitys on toteutunut perinteisessä saamelaisessa elämäntavassa, ja mitä voimme oppia siitä pyrkiessämme ratkaisemaan modernin yhteiskuntamme ympäristöön liittyviä haasteita.

Maantiedon sisällöt 7. vuosiluokalla

S1 Maapallon karttakuva ja alueet

- maanosat
- tärkeimmät merialueet
- ilmansuunnat, mittakaava ja koordinaatisto

- aikavyöhykkeet
- omien karttojen tuottaminen

S2 Ajankohtainen muuttuva maailma

- uutistapahtumat maailman eri osissa
- maantieteellinen tutkimus

S3 Elämän perusedellytykset maapallolla

- mannerlaattojen liikkeet ja niiden vaikutukset
- maapallon ilmasto- ja kasvillisuusvyöhykkeet
- merivirrat
- vuodenajat
- puhtaan veden, ilman ja ravinnon riittävyys maapallon eri alueilla

S4 Muuttuvat maisemat ja elinympäristöt

- maapallon luonnonmaisemien vertailu (esim. pinnanmuodot, vesistöt ja kasvillisuusalueet)
- ihmisen vaikutus luonnonmaiseman muokkaajana

S5 Ihmiset ja kulttuurit maapallolla

- luonnonolojen vaikutus kulttuurien kehittymiseen
- pohjoiset luonnonolot ja niiden vaikutukset saamelaiskulttuurien kehittymiseen
- ihmisen pyhänä pitämät paikat luonnossa

S6 Kestävä elämäntapa ja luonnonvarojen kestävä käyttö

- luonnonvarojen kestävä käyttö
- monimuotoisuuden merkitys
- ilmastomuutoksen ehkäisy

Maantiedon sisällöt 8. vuosiluokalla

S1 Maapallon karttakuva ja alueet

- väestön jakautuminen maapallolla ja siihen vaikuttavat tekijät
- luonnonvarojen ja vaurauden jakautuminen maapallolla
- kehittyvät maat ja teollisuusmaat
- ruoantuotanto maapallon eri osissa
- omien karttojen tuottaminen

S2 Ajankohtainen muuttuva maailma

- globalisaatio
- konfliktit ja uutistapahtumat eri puolilla maailmaa

S3 Elämän perusedellytykset maapallolla

- maatalouden ja ruoantuotannon edellytykset maapallolla
- tulevaisuuden ruoantuotanto
- eettisesti ja ekologisesti kestävä ruoantuotanto Inarissa ja Saamelaisalueella, lähiruoka

S4 Muuttuvat maisemat ja elinympäristöt

- luonnonvarojen liikakulutuksen seuraukset
- turismin mahdollisuudet ja uhkatekijät saamelaiskulttuurille
- mahdollisuuksien mukaan suunnitellaan ja toteutetaan projekti, jolla lisätään oman koulun tai lähialueen viihtyisyyttä

S5 Ihmiset ja kulttuurit maapallolla

- väestönkasvu
- muuttoliikkeet ja kaupungistuminen
- pakolaisuus ja siirtolaisuus
- alkuperäiskansat

S6 Kestävä elämäntapa ja luonnonvarojen kestävä käyttö

- sosiaalisesti, taloudellisesti, kulttuurisesti ja ekologisesti kestävä kehitys
- kuluttajan valinnat ja vaikutusmahdollisuudet
- koulutus ja tasa-arvo kestävän tulevaisuuden edistäjinä

Maantiedon sisällöt 9. vuosiluokalla

S1 Maapallon karttakuva ja alueet

- paikanmääritys ja karttaohjelmat
- Suomen ja erityisesti Inarin vesistöt
- aluetutkimus
- mahdollisuuksien mukaan saamenkielinen paikannimistö ja nimien syntyyn liittyvät tarinat

S2 Ajankohtainen muuttuva maailma

- monikulttuurisuus ja siirtolaisuus
- mahdollisuuksien mukaan paikalliset ammatit, joissa edellytetään maantieteellistä osaamista

S3 Elämän perusedellytykset maapallolla

- planetaarisuus sekä sen vaikutukset maapallolla sekä erityisesti pohjoisessa (esimerkkeinä kaamos ja yötön yö)
- sää ja ilmasto

S4 Muuttuvat maisemat ja elinympäristöt

- jääkauden vaikutukset Suomen ja Inarin luontoon
- oman lähiympäristön kuvaaminen maantiedon eri osa-alueista katsottuna
- eri maankäyttömuotojen vaikutukset omalla lähialueella ja niiden vaikutukset perinteisiin saamelaisiin elinkeinoihin
- ilmastomuutoksen vaikutukset pohjoiseen luontoon ja elinkeinoihin kuten porotalouteen

S5 Ihmiset ja kulttuurit maapallolla

- asutuksen jakautuminen Suomessa
- Suomen elinkeinorakenne ja liikennejärjestelyt
- Suomen vähemmistökulttuurit ja saamelaiskulttuurien erityispiirteet (pohjoissaamelaiset, inarinsaamelaiset ja kolttasaamelaiset)
- kulttuurien moninaisuus ja kulttuuri-identiteetti
- ihmisoikeudet
- alkuperäiskansat maapallolla
- alkuperäiskansojen oikeudet ja niihin liittyvä lainsäädäntö

S6 Kestävä elämäntapa ja luonnonvarojen kestävä käyttö

- halpatuotanto, eettinen tuotanto ja tuotteiden elinkaari, esimerkkinä saamelainen käsityö
- maankäytön suunnittelu
- saamelaisen kulttuurin ja elinkeinojen tulevaisuuden haasteet (esimerkiksi porotalouden kestävyys ja laidunvarojen riittävyys, perinteisten elinkeinojen taloudellinen kannattavuus, muuttoliike saamelaisalueelta kaupunkeihin, kielen säilymisen haasteet, saamelaisten oikeudellinen asema ja sen aiheuttamat konfliktit paikallisyhteisössä eri näkökulmista)
- ympäristön tila ja ympäristönsuojelun yhteistyömahdollisuudet Itämeren alueella sekä arktisilla alueilla

Maantiedon oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet vuosiluokalla 7-9

Maantiedon opetuksen tavoitteiden kannalta keskeistä on käyttää monipuolisia oppimisympäristöjä sekä koulussa että koulun ulkopuolella. Maastotyöskentely, kenttäretket luonnossa ja rakennetussa ympäristössä sekä sähköisten oppimisympäristöjen ja paikkatiedon käyttö ovat olennainen osa maantiedon opetusta. Pelillisyys lisää oppilaiden motivaatiota. Tutkimuksellinen lähestymistapa tukee maantieteellisen ajattelun sekä ongelmanratkaisu- ja tutkimustaitojen kehittymistä sekä edistää yhteisöllistä ja vuorovaikutteista työskentelyä. Tutkimusta voidaan tehdä myös

haastattelemalla omia sukulaisia tai muita paikallisia ihmisiä, joilla on maantietoon liittyvää tietämystä.

Opetuksessa seurataan ajankohtaisia tapahtumia ja ilmiöitä lähiympäristössä ja muualla maailmassa. Seurataan erityisesti saamenkielisiä medioita ja siellä esiintyvää maantiedon eri osa-alueisiin liittyvää uutisointia. Työtapoja valittaessa otetaan huomioon oppilaiden elämismaailma, kansainvälisyys ja yhteistyö koulun ulkopuolisten tahojen kanssa. Pyritään verkostoitumaan opetuksen suunnittelussa oman kotikylän toimijoiden kanssa sekä kehitellään mahdollisuuksien mukaan yhteistyökuvioita laajemminkin esim. saamelaisalueen, kalottialueen tai eurooppalaisten koulujen kanssa. Opetuksessa annetaan aikaa oppilaiden ajattelulle, luovuudelle ja toiminnalle.

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki maantiedossa vuosiluokilla 7-9

Maantiedon opetuksen tavoitteiden kannalta keskeistä on ohjata oppilaita hahmottamaan ympäröivää maailmaa ja ymmärtämään sen ilmiöitä. Ajankohtaisella uutisseurannalla tuetaan kunkin oppilaan maailmankuvan rakentumista. Kenttäopetuksessa lähiympäristöä tulkitaan kaikkia aisteja hyväksi käyttäen ja jaetaan kokemuksia oppilaiden ja opettajan välillä. Maantiedon tavoitteiden kannalta tuen järjestämisessä on keskeistä tiedostaa oppilaiden spatiaalisen hahmottamisen vaikeudet ja erityisesti vaikeudet kartanluvussa ja karttatulkinnassa. Oppilaita ohjataan ja tuetaan käyttämään paikkatietoa ja muuta geomediaa arjen tilanteissa. Jokaisen oppilaan taitoja hahmottaa lähiympäristöä ja maailmaa harjaannutetaan tukemalla ja kannustamalla oppilasta hänen omien vahvuuksiensa pohjalta sekä tarvittaessa vahvistamalla oppilaan taitoja eri tukimuotoja hyödyntäen. Eriyttämistä voi toteuttaa tutkimustehtävissä, joissa oppilaat voivat toimia erilaisissa rooleissa sekä harjoituksissa, joissa on mahdollista edetä yksilöllisesti ajattelun taitojen eri tasoille.

Oppilaan oppimisen arviointi maantiedossa vuosiluokilla 7-9

Maantiedon opetuksessa kannustava ja rakentava palaute opintojen aikana tukee oppilaiden motivaation rakentumista, tutkimustaitojen kehittymistä sekä auttaa oppilaita löytämään omat vahvuutensa. Oppilaille annetaan säännöllisesti tietoa oppimisen edistymisestä ja suoriutumisesta suhteessa asetettuihin maantiedon tavoitteisiin. Palautteen avulla oppilaita rohkaistaan toimimaan aktiivisesti ja vastuullisesti omassa lähiympäristössä ja soveltamaan käytännössä oppimaansa tietoa. Maantiedon arvioinnissa oppilailla tulee olla mahdollisuus osoittaa osaamistaan monipuolisesti. Arviointi kohdistuu sekä oppilaiden tiedolliseen osaamiseen että maantiedon taitoihin kuten geomediataitoihin ja tiedon kriittiseen arviointitaitoon. Lisäksi arvioidaan taitoa käyttää maantiedolle ominaista välineistöä sekä tieto- ja viestintäteknologiaa. Arvioinnin ja palautteen tehtävänä on osaltaan kehittää jokaisen oppilaan työskentelytaitoja.

Päättöarviointi sijoittuu siihen lukuvuoteen, jona maantiedon opiskelu päättyy kaikille yhteisenä oppiaineena. Päättöarvioinnilla määritellään, miten oppilas on opiskelun päättyessä saavuttanut maantiedon oppimäärän tavoitteet. Päättöarvosana muodostetaan suhteuttamalla oppilaan osaamisen taso maantiedon valtakunnallisiin päättöarvioinnin kriteereihin. Maantiedossa oppilaan osaaminen kehittyy yleensä eri tavoitealueilla oppimäärän päättövaiheeseen saakka. Päättöarvosanan muodostamisessa otetaan huomioon kaikki valtakunnalliset päättöarvioinnin kriteerit riippumatta siitä, mille vuosiluokalle vastaava tavoite on asetettu paikallisessa

opetussuunnitelmassa. Oppilas saa arvosanan kahdeksan (8), mikäli hän osoittaa keskimäärin kriteerien määrittämää osaamista Arvosanan kahdeksan tason ylittäminen joidenkin tavoitteiden osalta voi kompensoida tasoa heikomman suoriutumisen joidenkin muiden tavoitteiden osalta.

Maantiedon päättöarvioinnin kriteerit hyvälle osaamiselle (arvosanalle 8) oppimäärän päättyessä

Opetuksen tavoite	Sisältö-alueet	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Arvosanan kahdeksan osaaminen
T1 tukea oppilaan jäsentyneen karttakuvan rakentumista maapallosta	S1-S6	Maapallon karttakuvan hahmottaminen ja keskeisen paikannimistön tunteminen	Oppilas hahmottaa maapallon karttakuvan peruspiirteet sekä tietää keskeisten kohteiden sijainnin ja nimistön.
T2 ohjata oppilasta tutkimaan luonnonmaantieteellisiä ilmiöitä sekä vertailemaan luonnonmaisemia Suomessa ja muualla maapallolla	S1-S4, S6	Luonnonmaantieteellisten ilmiöiden hahmottaminen	Oppilas osaa selittää esimerkkien avulla Maan planetaarisuuden, vuorokauden- ja vuodenaikojen vaihtelun sekä hahmottaa maapallon kehät ja vyöhykkeisyyden. Oppilas osaa tunnistaa ja kuvailla luonnonmaisemia Suomessa ja maapallolla sekä osaa tuoda esille joitakin niiden syntyyn vaikuttaneita tekijöitä.
T3 ohjata oppilasta tutkimaan ihmismaantieteellisiä ilmiöitä ja kulttuurimaisemia sekä ymmärtämään erilaisia kulttuureja, elinkeinoja ja ihmisten elämää Suomessa ja maapallon eri alueilla	S1-S6	Ihmismaantieteellisten ilmiöiden hahmottaminen	Oppilas osaa kuvata ihmisten elämän ja kulttuurien piirteiden sekä kulttuurimaisemien vaihtelua Suomessa ja muualla maailmassa.
T4 kannustaa oppilasta pohtimaan ihmisen toiminnan ja luonnonympäristön välistä vuorovaikutusta sekä ymmärtämään luonnonvarojen kestävän käytön	S1-S6	Luonnon ja ihmisen toiminnan välisen vuorovaikutuksen ymmärtäminen sekä luonnonvarojen kestävä käyttö	Oppilas osaa kuvata, miten luonnonympäristö vaikuttaa ihmisten elämään ja elinkeinoihin sekä millaisia vaikutuksia ihmisen toiminnalla on luonnonympäristön tilaan Suomessa ja eri puolilla maapalloa. Oppilas osaa kertoa, miksi luonnonvarojen kestävä käyttö on tärkeää.

merkitys			
T5 ohjata oppilasta kehittämään maantieteellistä ajattelutaitoa sekä kykyä esittää maantieteellisiä kysymyksiä	S1-S6	Maantieteellinen ajattelutaito	Oppilas osaa selittää että maantiedossa tutkitaan alueita ja alueiden välisiä eroja sekä hahmottaa kartoilta eri aluetasot: oma lähiympäristö, kunta, Suomi, Eurooppa ja koko maailma. Oppilas osaa esittää maantieteellisiä kysymyksiä ja pohtia vastauksia niihin.
T6 ohjata oppilasta kehittämään tilatajua sekä symboleiden, mittasuhteiden, suuntien ja etäisyyksien ymmärrystä	S1-S6	Tilatajun kehittyminen	Oppilas osaa mitata sekä jana- että suhdelukumittakaavan avulla etäisyyksiä kartalla, suunnata kartan todellisuuden mukaisesti ja liikkua maastossa kartan avulla.
T7 ohjata oppilasta harjaannuttamaan arkielämän geomediataitoja sekä lukemaan, tulkitsemaan ja laatimaan karttoja ja muita malleja maantieteellisistä ilmiöistä	S1-S6	Geomediataidot	Oppilas osaa käyttää kuvia, karttoja, karttapalveluja sekä muuta geomediaa maantiedon sisältöjen opiskelussa sekä arkielämässä. Oppilas osaa laatia yksinkertaisia karttoja, diagrammeja sekä muita maantieteellisiä malleja.
T8 ohjata oppilasta kehittämään maantieteellisiä tutkimustaitoja	S1-S6	Tutkimustaidot	Oppilas osaa toteuttaa pienimuotoisen maantieteellisen tutkimuksen. Oppilas osaa havainnollistaa tutkimustuloksia geomedian avulla sekä esittää tutkimustulokset suullisesti.
T9 harjaannuttaa oppilasta havainnoimaan ympäristöä ja siinä tapahtuvia muutoksia sekä aktivoida oppilasta seuraamaan ajankohtaisia tapahtumia omassa lähiympäristöss	S1-S6	Ympäristölukutaito ja ympäristön muutosten arvioiminen	Oppilas osaa havainnoida lähiympäristön muutoksia, osaa antaa esimerkkejä Suomessa ja muualla maailmassa tapahtuvista ympäristön muutoksista ja osaa nimetä keskeisiä muutoksia aiheuttavia tekijöitä. Oppilas osaa tuoda esille maantieteellisiin ilmiöihin liittyvää ajankohtaista uutisointia ja osaa selittää tapahtumien taustoja.

ä, Suomessa ja koko maailmassa			
T10 tukea oppilasta kehittämään vuorovaikutus- ja ryhmätyötaitoja sekä argumentoimaan ja esittämään selkeästi maantieteellistä tietoa	S1-S6	Ryhmässä työskentelyn ja argumentoinnin taidot	Oppilas osaa toimia ryhmän jäsenenä ja arvioida omaa toimintaansa ryhmässä. Oppilas osaa esittää mielipiteitä maantieteellisistä asioista sekä kuunnella ja suhtautua rakentavasti erilaisiin näkemyksiin.
T11 ohjata oppilasta vaalimaan luontoa, rakennettua ympäristöä ja niiden monimuotoisuutta sekä vahvistaa oppilaan osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja	S1-S6	Osallistumisen ja vaikuttamisen taidot	Oppilas toimii projektissa, jossa yhdessä muiden kanssa vaikutetaan lähiympäristön viihtyisyyden parantamiseen tai ympäristön monimuotoisuuden säilyttämiseen. Oppilas ymmärtää ja osaa kuvata globaalin vastuun merkitystä omassa toiminnassaan.
T12 tukea oppilasta kasvamaan aktiiviseksi, vastuullisesti toimivaksi ja kestävään elämäntapaan sitoutuneeksi kansalaiseksi	S1-S6	Kestävän kehityksen edistäminen	Oppilas osaa kertoa, miten toimitaan vastuullisesti koulussa ja koulun ulkopuolella. Oppilas osaa ottaa kantaa kestävän kehityksen kysymyksiin ja osaa antaa esimerkkejä miten toimitaan kestävän elämäntavan mukaisesti.
T13 ohjata oppilasta arvostamaan alueellista identiteettiään sekä luonnon, ihmistoiminnan ja kulttuurien moninaisuutta ja kunnioittamaan ihmisoikeuksia	S1-S6	Alueellisen identiteetin sekä luonnon, ihmistoiminnan ja kulttuurien moninaisuuden tunnistaminen	Oppilas osaa luonnehtia omaan alueelliseen identiteettiinsä vaikuttavia tekijöitä sekä osaa kuvata lähiympäristön ja sen monimuotoisuuden merkitystä. Oppilas osaa kuvata kulttuurien ja ihmisten moninaisuuden merkitystä sekä osaa tarkastella yhteiskunnan ilmiöitä ihmisoikeuksien näkökulmasta.

kaikkialla maailmassa			

15.10 USKONTO, EVANKELISLUTERILAINEN

Oppiaineen tehtävä

Uskonnon opetuksen tehtävänä on antaa oppilaille laaja uskonnollinen ja katsomuksellinen yleissivistys. Opetus perehdyttää oppilaita opiskeltavaan uskontoon ja sen monimuotoisuuteen. Se tutustuttaa uskonto- ja katsomusperinteisiin Suomessa, erityisesti saamelaisten kotiseutualueella, sekä uskontoihin ja katsomuksiin muualla maailmassa. Oppiaine edistää uskonnon ja kulttuurin välisen suhteen ymmärtämistä sekä uskontojen ja katsomusten monilukutaitoa. Opetus antaa monipuolista tietoa uskonnoista ja auttaa ymmärtämään niistä käytävää keskustelua. Oppilaita ohjataan kriittiseen ajatteluun sekä tarkastelemaan uskontoja ja katsomuksia eri näkökulmista. Opetuksessa pohditaan uskon ja tiedon suhdetta sekä uskonnoille ominaista kieltä, symboliikkaa ja käsitteistöä. Uskonnon opetus antaa valmiuksia uskontojen ja katsomusten dialogiin, jota käydään sekä katsomusten sisällä että niiden välillä. Opetus kannustaa oppilaita kunnioittamaan elämää, ihmisarvoa sekä omaa ja toisen pyhää.

Opetuksessa tutustutaan opiskeltavan uskonnon ja muiden uskontojen sekä katsomusten eettiseen ajatteluun ja rohkaistaan oppilaita pohtimaan omakohtaisesti eettisiä kysymyksiä. Opetus tukee oppilaiden itsetuntemusta, itsensä arvostamista ja elämänhallintataitojen kehittymistä koko perusopetuksen ajan. Opetus antaa oppilaille aineksia oman identiteetin, elämänkatsomuksen ja maailmankatsomuksen rakentamiseen ja arviointiin. Uskonnon opetus tukee jokaisen oppilaan kasvua yhteisön ja demokraattisen yhteiskunnan vastuulliseksi jäseneksi ja maailmankansalaiseksi.

Vuosiluokilla 7-9 uskonnon opetuksessa perehdytään opiskeltavaan uskontoon kulttuurisena ja yhteiskunnallisena ilmiönä. Opetuksessa syvennetään ja rikastetaan tietoa opiskeltavan uskonnon juurista, lähteistä, opista ja opetuksista sekä vaikutuksista maailmassa.

Opetuksessa tutustutaan sekä maailman suuriin uskontoperinteisiin että uskonnottomuuteen. Opetuksessa tarkastellaan uskontojen yhteiskunnallista ja poliittista vaikutusta sekä uskonnonvapautta ja opetellaan tunnistamaan ja analysoimaan uskonnollisia teemoja tieteessä, mediassa, taiteessa ja populaarikulttuurissa.

Opetuksessa käsitellään eettisen ajattelun keskeiset käsitteet sekä opiskeltavan uskonnon eettiset periaatteet. Opetuksessa perehdytään Ihmisoikeuksien yleismaailmalliseen julistukseen sekä eri uskontojen ja katsomusten eettisiin näkemyksiin. Opetuksessa pohditaan ihmisyyteen kuuluvia elämänkysymyksiä ja ajankohtaisia eettisiä ongelmia. Uskonnon opetus tarjoaa oppilaille voimavaroja kasvuun kohti aikuisuutta.

Evankelisluterilaisen uskonnon opetuksen tavoitteet 7. vuosiluokalla

- T1 ohjata oppilasta havaitsemaan uskonnon ja kulttuurin vuorovaikutus sekä tunnistamaan uskontoon liittyvä monimuotoisuus (L1)

- T2 ohjata oppilasta syventämään tietojaan opiskeltavasta uskonnosta ja sen vaikutuksista (L2)
- T3 ohjata oppilasta perehtymään uskontoihin ja katsomuksiin eri puolilla maailmaa sekä uskonnottomuuteen (L2, L3, L6)
- T4 ohjata oppilasta tuntemaan eri uskontojen ja katsomusten tapoja ja symboleita sekä tunnistamaan uskonnollisia aiheita mediassa, maailmanpolitiikassa, taiteessa ja populaarikulttuurissa (L2, L4, L6)
- T6 ohjata oppilasta perehtymään eettisen ajattelun keskeisiin käsitteisiin, ihmisoikeuksiin sekä opiskeltavan uskonnon ja muiden uskontojen ja katsomusten eettisiin periaatteisiin (L2, L7)
- T7 auttaa oppilasta pohtimaan uskontojen ja katsomusten maailmanlaajuista merkitystä ihmisten valintojen perusteina ja ohjaajina (L5, L6)
- T10 rohkaista oppilaita kohtaamaan erilaisia ihmisiä nyt ja tulevaisuudessa jatko-opinnoissa, työelämässä ja vapaa-ajalla (L6)

Evankelisluterilaisen uskonnon opetuksen tavoitteet 8. vuosiluokalla

- T1 ohjata oppilasta havaitsemaan uskonnon ja kulttuurin vuorovaikutus sekä tunnistamaan uskontoon liittyvä monimuotoisuus (L1)
- T2 ohjata oppilasta syventämään tietojaan opiskeltavasta uskonnosta ja sen vaikutuksista (L2)
- T3 ohjata oppilasta perehtymään uskontoihin ja katsomuksiin eri puolilla maailmaa sekä uskonnottomuuteen (L2, L3, L6)
- T4 ohjata oppilasta tuntemaan eri uskontojen ja katsomusten tapoja ja symboleita sekä tunnistamaan uskonnollisia aiheita mediassa, maailmanpolitiikassa, taiteessa ja populaarikulttuurissa (L2, L4, L6)
- T5 ohjata oppilasta havaitsemaan ja arvioimaan erilaisia argumentaation tapoja sekä uskonnon ja tieteen kielen välisiä eroja (L1, L2, L4, L5, L7)
- T6 ohjata oppilasta perehtymään eettisen ajattelun keskeisiin käsitteisiin, ihmisoikeuksiin sekä opiskeltavan uskonnon ja muiden uskontojen ja katsomusten eettisiin periaatteisiin (L2, L7)
- T7 auttaa oppilasta pohtimaan uskontojen ja katsomusten maailmanlaajuista merkitystä ihmisten valintojen perusteina ja ohjaajina (L5, L6)
- T8 rohkaista oppilasta pohtimaan ihmisyyteen kuuluvia elämänkysymyksiä, ajankohtaisia eettisiä kysymyksiä ja omien arvojen suhdetta niihin (L7)
- T10 rohkaista oppilaita kohtaamaan erilaisia ihmisiä nyt ja tulevaisuudessa jatko-opinnoissa, työelämässä ja vapaa-ajalla (L6)

Evankelisluterilaisen uskonnon opetuksen tavoitteet 9. vuosiluokalla

- T1 ohjata oppilasta havaitsemaan uskonnon ja kulttuurin vuorovaikutus sekä tunnistamaan uskontoon liittyvä monimuotoisuus (L1)
- T2 ohjata oppilasta syventämään tietojaan opiskeltavasta uskonnosta ja sen vaikutuksista (L2)
- T3 ohjata oppilasta perehtymään uskontoihin ja katsomuksiin eri puolilla maailmaa sekä uskonnottomuuteen (L2, L3, L6)
- T4 ohjata oppilasta tuntemaan eri uskontojen ja katsomusten tapoja ja symboleita sekä tunnistamaan uskonnollisia aiheita mediassa, maailmanpolitiikassa, taiteessa ja populaarikulttuurissa (L2, L4, L6)

- T5 ohjata oppilasta havaitsemaan ja arvioimaan erilaisia argumentaation tapoja sekä uskonnon ja tieteen kielen välisiä eroja (L1, L2, L4, L5, L7)
- T6 ohjata oppilasta perehtymään eettisen ajattelun keskeisiin käsitteisiin, ihmisoikeuksiin sekä opiskeltavan uskonnon ja muiden uskontojen ja katsomusten eettisiin periaatteisiin (L2, L7)
- T7 auttaa oppilasta pohtimaan uskontojen ja katsomusten maailmanlaajuista merkitystä ihmisten valintojen perusteina ja ohjaajina (L5, L6)
- T8 rohkaista oppilasta pohtimaan ihmisyyteen kuuluvia elämänkysymyksiä, ajankohtaisia eettisiä kysymyksiä ja omien arvojen suhdetta niihin (L7)
- T9 innostaa oppilasta tutkimaan omien valintojensa eettisiä ulottuvuuksia ja niiden vaikutusta hyvinvointiin ja kannustaa kestävään elämäntapaan (L1, L2)
- T10 rohkaista oppilaita kohtaamaan erilaisia ihmisiä nyt ja tulevaisuudessa jatko-opinnoissa, työelämässä ja vapaa-ajalla (L6)

Uskonnon tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet vuosiluokilla 7-9

Sisällöt valitaan siten, että ne tukevat oppiaineen yleisten tavoitteiden saavuttamista. Sisältöjen valinnassa hyödynnetään paikallisia mahdollisuuksia. Sisältöalueista muodostetaan kokonaisuuksia eri vuosiluokille. Oppilaiden kokemusmaailma huomioidaan sisältöjen valinnassa ja niiden tarkemmassa käsittelyssä.

S1 Suhde omaan uskontoon: Opetuksen sisällöiksi valitaan opiskeltavan uskonnon syntyyn, sen monimuotoisuuteen ja suhteeseen muihin uskontoihin liittyviä teemoja. Tarkastelun kohteena ovat opiskeltavan uskonnon juuret, lähteet, oppi ja opetukset sekä symbolit, levinneisyys ja vaikutus eri puolilla maailmaa ja Suomessa. Keskeisiä sisältöjä ovat opiskeltavan uskonnon kulttuurivaikutuksiin liittyvät aiheet.

S2 Uskontojen maailma: Opetuksessa käsiteltäviä sisältöjä ovat uskonnot ja uskonnottomuus maailmassa ja Suomessa, uskontojen tunteminen osana kulttuurista yleissivistystä sekä uskonnot tieteellisen tarkastelun kohteena. Keskeisinä aiheina ovat uskonnot yksilön ja yhteiskunnan voimavarana sekä uskonnon ja kulttuurin vuorovaikutus eri puolilla maailmaa, uskontojen vaikutukset yhteiskuntiin ja kulttuuriin, uskontokritiikki sekä uskontojen näkyvyys populaarikulttuurissa. Valittavien sisältöjen tulee auttaa oppilasta ymmärtämään uskontojen käsittelyä mediassa ja sen kriittistä arviointia sekä uskontojen välistä vuorovaikutusta ja dialogia.

S3 Hyvä elämä: Valittavien sisältöjen tulee avata elämänkysymyksiä ja ikäkauteen sekä minäkuvaan liittyviä pohdintoja. Opetuksessa käsitellään ajankohtaisia ja yhteiskunnallisia eettisiä kysymyksiä kuten ekososiaalinen sivistys, osallistuminen ja vaikuttaminen yhteisöissä ja yhteiskunnassa sekä uskonnot rakentamassa yhteiskunta- ja maailmanrauhaa. Sisällöissä tulee korostua opiskeltavan uskonnon etiikka ja muiden uskontojen ja katsomusten etiikka sekä YK:n Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus. Tarkastelun kohteena ovat myös ihmisoikeuksien loukkaukset kuten holokausti. Sisältöjen valinnassa huomioidaan uskonnon ja katsomuksellisten kysymysten merkitys ihmisenä kasvamisessa.

Uskonnon eri oppimäärät vuosiluokilla 7-9

Perusopetuslain 11 §:n mukaan perusopetuksessa oppiaineena on uskonto tai elämänkatsomustieto. Uskonto toteutetaan saman lain 13 §:n mukaan oppilaiden uskonnollisen yhdyskunnan mukaisesti oman uskonnon opetuksena erillisten oppimäärien mukaan. Oppiaineen yhtenäisyyden takaamiseksi kaikille oman uskonnon opetuksen muodoille on laadittu yhteiset tavoitteet ja keskeiset sisällöt.

Eri uskontojen oppimääräkuvauksissa tarkennetaan kaikille yhteisiä sisältöjä oppilaan oman uskonnon luonteen mukaisesti. Paikalliset opetussuunnitelmat laaditaan perusteiden yhteisten tavoitteiden, sisältökuvausten ja eri uskontojen tarkennettujen oppimääräkuvausten pohjalle.

Evankelisluterilaisen uskonnon tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet vuosiluokilla 7-9

Tässä oppimääräkuvauksessa tarkennetaan kaikille yhteisiä uskonnon sisältöjä. Paikalliset opetussuunnitelmat laaditaan uskonnon yhteisten tavoitteiden ja sisältökuvausten sekä eri uskontojen tarkennettujen oppimääräkuvausten perustalle.

S1 Suhde omaan uskontoon: Opetuksen sisältöjen valinnassa keskeistä on kristinusko eri puolilla maailmaa, painottaen nykytilannetta. Opetuksessa tarkastellaan kristinuskon syntyä, leviämistä ja jakaantumista kirkkokunniksi. Perehdytään suurimpiin kristillisiin kirkkokuntiin: katolinen ja ortodoksinen kirkko sekä protestanttiset kirkot, erityisesti luterilainen kirkko. Opetuksessa perehdytään kirkkokuntien levinneisyyteen, keskeisiin opetuksiin. Tutkitaan Raamatun syntyhistoriaa, keskeistä sisältöä ja tulkintatapoja sekä uskonnon kulttuurivaikutuksia. Perehdytään syvemmin kristinuskoon Suomessa ja sen kulttuurivaikutuksiin. Jäsennetään omaa suhdetta luterilaisuuteen, suomalaisuuteen ja eurooppalaisuuteen.

S2 Uskontojen maailma: Opetuksessa tarkastellaan suurten maailmanuskontojen levinneisyyttä, perusopetuksia ja vaikutusta kulttuuriin eri puolilla maailmaa. Tutustutaan lisäksi luonnonuskontoihin ja uusiin uskonnollisiin liikkeisiin sekä uskonnottomuuteen elämänkatsomuksena. Uskontoja tarkastellaan tieteellisestä näkökulmasta ottaen huomioon uskonnon eri ulottuvuudet. Sisältöjen valinnassa otetaan huomioon uskon ja tiedon sekä uskonnollisen kielen ja tieteellisen kielen erottaminen, uskontokritiikki sekä uskontojen näkyminen kulttuurin eri osa-alueilla, mediassa, politiikassa, populaarikulttuurissa, taiteessa ja tapakulttuurissa. Syvennetään ekumenian sekä uskontojen ja katsomusten välisen dialogin ymmärtämistä osana uskontojen välistä toimintaa ja maailmanrauhaa.

S3 Hyvä elämä: Opetuksessa keskeistä on etiikan peruskäsitteiden tunteminen ja ymmärtäminen. Perehdytään syvällisemmin kristinuskon ja muiden uskontojen eettiseen opetukseen ja eri kristillisten kirkkojen eettisiin painotuksiin sekä Raamatun ja etiikan suhteeseen. Tutustutaan YK:n Yleismaailmalliseen ihmisoikeuksien julistukseen ja ihmisoikeusetiikkaan. Opetuksen sisällöiksi valitaan elämänkysymyksiin, suomalaiseen yhteiskuntaan, saamelaiseen yhteisöön, globaaliin vastuuseen sekä ympäristöön ja eläimiin liittyviä eettisiä kysymyksiä. Tarkastellaan eettisiä kysymyksiä mediasta otetuilla ajankohtaisilla esimerkeillä. Pohditaan omien valintojen eettisiä ulottuvuuksia ja niiden vaikutusta omaan ja toisten hyvinvointiin.

Evankelisluterilaisen uskonnon sisällöt 7. vuosiluokalla

S1 Suhde omaan uskontoon

- suomalainen muinaisusko esim. saamelaisten muinaisusko ja noitarummun symbolit
- saamelaisten muinaisusko ja uskomukset

S2 Uskontojen maailma

- perustiedot maailmanuskonnoista: maailmanuskontojen levinneisyys, kokosuhteet ja uskonnollisen elämän pääpiirteet
- uskonnon ulottuvuudet sekä vaikutukset yksilöön, yhteisöön ja kulttuuriin

S3 Hyvä elämä

- uskonto maailmankatsomuksena ja siihen vaikuttavat tekijät
- eri tavoin uskovat ja ajattelevat ihmiset
- uskon ja tiedon suhde
- uskonto kulttuurisena ja yhteiskunnallisena ilmiönä
- ihmisoikeudet
- ihmisoikeuksien loukkaukset kuten holokausti
- uskontojen etiikka

Evankelisluterilaisen uskonnon sisällöt 8. vuosiluokalla

S1 Suhde omaan uskontoon

- keskeiset asiat kristinuskon synnystä ja kehityksestä
- keskeiset vaiheet kristillisten kirkkojen muotoutumisesta
- kristillinen usko, sen inhimillinen ja yhteiskunnallinen merkitys, erityisesti luterilainen usko
- Suomen evankelisluterilaisen kirkon historia
- luterilaisuuden perusluonne suomalaisessa yhteiskunnassa
- esim. paikallisseurakuntaan ja sen toimintaan tutustuminen
- kristilliset symbolit
- ekumenia esim. kristillisten kirkkojen yhteistyö paikallisella tasolla

S2 Uskontojen maailma

- yleiskuva Suomen uskontotilanteesta, erityisesti luterilainen kirkko ja ortodoksinen kirkko sekä muita kristillisiä ja kristillisperäisiä yhteisöjä ja uusia uskonnollisia liikkeitä
- esim. tutustuminen joihinkin kristillisiin ja/tai kristillisperäisiin yhteisöihin paikallisella tasolla
- katolinen keskiaika, reformaatio ja sen jälkeinen aika
- menneisyyden vaikutus nykyisyyteen, esimerkiksi uskonnot poliittisten konfliktien taustalla
- uskonnonvapaus ja uskonnottomuus

S3 Hyvä elämä

- kristillisten kirkkojen etiikka
- YK:n ihmisoikeuksien julistus
- osallistuminen ja vaikuttaminen yhteisöissä ja yhteiskunnassa
- kristinuskoon liittyvät ajankohtaiset aiheet esimerkiksi mediassa, taiteessa ja populaarikulttuurissa

Evankelisluterilaisen uskonnon sisällöt 9. vuosiluokalla

S1 Suhde omaan uskontoon

- Raamatun synnyn pääpiirteet sekä Raamatun tulkinta ja tutkimus
- Raamatun keskeinen sisältö
- Raamatun kulttuurivaikutuksia

S2 Uskontojen maailma

- uskonnon ja kulttuurin vuorovaikutus eri puolilla maailmaa
- uskontojen vaikutukset yhteiskuntiin ja kulttuuriin, myös suomalaiseen, saamelaiseen ja eurooppalaiseen kulttuuriin
- uskon ja tiedon perusluonne sekä niiden keskinäinen suhde
- uskontokritiikki
- uskonnot mediassa, maailmanpolitiikassa, taiteessa ja populaarikulttuurissa

S3 Hyvä elämä

- eettisten arvojen, normien ja periaatteiden tunnistaminen, pohtiminen ja soveltaminen
- kristillinen ihmiskäsitys ja toisen asemaan asettuminen
- eettinen vastuullisuus ajatusten ja toiminnan tasolla, omien valintojen ja tekojen seuraukset
- ekososiaalinen sivistys esim. yhteisöetiikkaan, luonnonsuojeluun ja kestävään kehitykseen liittyvä aihe
- ihminen oman elämänsä, yhteiskunnan ja ympäristön muokkaajana
- ihmisoikeussopimukset
- uskontoon liittyvät ajankohtaiset aiheet esimerkiksi mediassa, taiteessa ja populaarikulttuurissa

Uskonnon oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet vuosiluokilla 7-9

Tavoitteena on ilmentää uskontojen ja katsomusten moninaisuutta kunnioittavasti ja arvostavasti. Asioita tarkastellaan kokemuksellisuuden, toiminnallisuuden ja yhteisöllisen oppimisen avulla. Keskeistä on opittavien asioiden syventävä käsitteellistäminen ja käsitteiden yhteinen pohdinta. Uskonnon opetuksessa käytetään oppimista edistäviä tietoteknisiä sovelluksia siten, että oppilaiden oma aktiivisuus ja vuorovaikutus korostuvat. Opetuksessa pyritään kiireettömyyteen. Keskustelu on tärkeä osa opetusta. Opetuksessa voidaan mahdollisuuksien mukaan hyödyntää vierailuja ja

vierailijoita. Opetuksessa voidaan toteuttaa yksilö- tai ryhmäprojekteja myös oppiaineen eri oppimäärien kesken sekä oppiainerajat ylittäen.

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki uskonnossa vuosiluokilla 7-9

Oppimäärien toteutuksessa tehdään toimintaan ja opetukseen liittyvät ratkaisut huomioiden oppilaiden erilaiset uskonnolliset ja katsomukselliset taustat sekä kehittyvä kielitaito. Opetuksessa luodaan oppimista ja osallisuutta, sekä vuorovaikutus- ja dialogitaitoja edistäviä yhteisiä tilanteita sekä ohjataan ja vahvistetaan oppilaan opiskelutaitoja ja oma-aloitteisuutta.

Oppilaan oppimisen arviointi uskonnossa vuosiluokilla 7-9

Arviointi perustuu työskentelyn havainnointiin ja keskusteluihin sekä oppilaiden monimuotoisten tuotosten tarkasteluun. Tuotosten sisällön lisäksi arvioidaan opiskeluprosessia ja työn eri vaiheita. Arviointi on monipuolista ja oppilaille annettava palaute ohjaavaa ja kannustavaa. Oppilaille annetaan säännöllisesti tietoa oppimisen edistymisestä ja suoriutumisesta suhteessa asetettuihin tavoitteisiin. Oppilaiden itsearviointia ja vertaispalautetta käytetään arvioinnin tukena.

Päättöarviointi sijoittuu siihen lukuvuoteen, jona oppiaineen opiskelu päättyy kaikille yhteisenä oppiaineena. Päättöarvioinnilla määritellään, miten oppilas on opiskelun päättyessä saavuttanut uskonnon oppimäärän tavoitteet. Päättöarvosana muodostetaan suhteuttamalla oppilaan osaamisen taso valtakunnallisiin päättöarvioinnin kriteereihin. Osaaminen oppiaineessa kehittyy kumulatiivisesti oppilaiden ajattelun taitojen syventyessä. Päättöarvosanan muodostamisessa otetaan huomioon kaikki valtakunnalliset päättöarvioinnin kriteerit riippumatta siitä, mille vuosiluokalle vastaava tavoite on asetettu paikallisessa opetussuunnitelmassa. Oppilas saa arvosanan kahdeksan (8), mikäli hän osoittaa keskimäärin kriteerien määrittämää osaamista. Arvosanan kahdeksan tason ylittäminen joidenkin tavoitteiden osalta voi kompensoida tasoa heikomman suoriutumisen joidenkin muiden tavoitteiden osalta.

Uskonnon päättöarvioinnin kriteerit hyvälle osaamiselle (arvosanalle 8) oppimäärän päättyessä

Opetuksen tavoite	**Sisältö-alueet**	**Arvioinnin kohteet oppiaineessa**	**Arvosanan kahdeksan osaaminen**
T1 ohjata oppilasta havaitsemaan uskonnon ja kulttuurin vuorovaikutus sekä tunnistamaan uskontoon liittyvä-monimuotoisuus	S1, S2	Uskontojen merkityksen hahmottaminen kulttuurissa ja yhteiskunnassa	Oppilas tunnistaa ja osaa nimetä uskontoon liittyviä piirteitä ympäröivässä kulttuurissa.
T2 ohjata oppilasta syventämään tietojaan opiskeltavasta uskonnosta ja sen vaikutuksista	S1	Uskontoa koskevan tiedon hallitseminen	Oppilas osaa kuvailla opiskelemansa uskonnon syntyhistoriaa ja vaikutusta. Hän tuntee uskonnon perusopetukset sekä

			osaa mainita tärkeimmät lähteet.
T3 ohjata oppilasta perehtymään uskontoihin ja katsomuksiin eri puolilla maailmaa sekä uskonnottomuuteen	S2	Maailmanuskontojen ja erilaisten katsomusten tunteminen	Oppilas osoittaa hallitsevansa perustiedot suurista maailmassa vaikuttavista uskonnoista ja uskonnottomuudesta. Hän osaa kuvailla uskonnoissa ja katsomuksissa vallitsevaa moninaisuutta.
T4 ohjata oppilasta tuntemaan eri uskontojen ja katsomusten tapoja ja symboleita sekä tunnistamaan uskonnollisia aiheita mediassa, maailmanpolitiikassa, taiteessa ja populaarikulttuurissa	S1-S3	Uskonnon ja kulttuurin lukutaito	Oppilas osaa nimetä eri uskontoperinteiden tapoja ja symboleja. Hän osaa antaa esimerkkejä uskonnollisista aiheista mediassa, taiteessa ja populaarikulttuurissa.
T5 ohjata oppilasta havaitsemaan ja arvioimaan erilaisia argumentaation tapoja sekä uskonnon ja tieteen kielen välisiä eroja	S1, S3	Ajattelun ja vuorovaikutuksen taidot	Oppilas tunnistaa ja osaa antaa esimerkkejä erilaisista argumentaation tavoista sekä joistakin uskonnon ja tieteen kielen välisistä eroista.
T6 ohjata oppilasta perehtymään eettisen ajattelun keskeisiin käsitteisiin, ihmisoikeuksiin sekä opiskeltavan uskonnon ja muiden uskontojen ja katsomusten eettisiin periaatteisiin	S3	Etiikkaa koskeva tieto ja ihmisoikeusetiikka	Oppilas tuntee ja osaa nimetä etiikan keskeisiä käsitteitä. Hän osaa nimetä tärkeimmät ihmisoikeussopimukset ja kertoa niiden keskeisestä sisällöstä. Oppilas tuntee opiskeltavan uskonnon sekä muiden uskontojen ja katsomusten eettisiä periaatteita.

T7 auttaa oppilasta pohtimaan uskontojen ja katsomusten maailmanlaajuista merkitystä ihmisten valintojen perusteina ja ohjaajina	S1, S3	Uskontojen ja katsomusten merkitys globaalisti	Oppilas osaa kuvailla ja arvioida uskontojen ja katsomusten maailmanlaajuista merkitystä ihmisten valintojen perusteina ja ohjaajina.
T8 rohkaista oppilasta pohtimaan ihmisyyteen kuuluvia elämänkysymyksiä, ajankohtaisia eettisiä kysymyksiä ja omien arvojen suhdetta niihin	S1, S2, S3	Eettinen ajattelu	Oppilas pohtii ihmisyyteen kuuluvia elämänkysymyksiä ja osaa kertoa ajankohtaisista eettisistä kysymyksistä.
T9 innostaa oppilasta tutkimaan omien valintojensa eettisiä ulottuvuuksia ja niiden vaikutusta hyvinvointiin ja kannustaa kestävään elämäntapaan	S2, S3	Eettinen ajattelu	Oppilas pohtii omien valintojensa eettisiä ulottuvuuksia ja osaa kertoa niiden vaikutuksesta omaan ja toisten ihmisten hyvinvointiin ja kestävään tulevaisuuteen.
T10 rohkaista oppilaita kohtaamaan erilaisia ihmisiä nyt ja tulevaisuudessa jatko-opinnoissa, työelämässä ja vapaa-ajalla	S1-S3		Ei vaikuta arvosanan muodostamiseen. Oppilasta ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.

15.11 HISTORIA

Oppiaineen tehtävä

Historian opetuksen tehtävänä on kehittää oppilaiden historiatietoisuutta ja kulttuurien tuntemusta sekä kannustaa heitä omaksumaan vastuullisen kansalaisuuden periaatteet. Menneisyyttä koskevan tiedon avulla oppilaita ohjataan ymmärtämään nykyisyyteen johtanutta kehitystä, henkisen ja aineellisen työn arvoa sekä pohtimaan tulevaisuuden valintoja. Oppilaita ohjataan näkemään yksilön merkitys historiallisena toimijana sekä oivaltamaan toiminnan taustalla esiintyviä tekijöitä ja ihmisten motiiveja. Tarkoituksena on tukea oppilaiden identiteetin rakentumista sekä edistää heidän kasvuaan aktiivisiksi ja erilaisuutta ymmärtäviksi yhteiskunnan jäseniksi.

Historian opetuksessa oppilaat paneutuvat erilaisten toimijoiden tuottaman tiedon kriittiseen käsittelyyn ja historiallisen lähdeaineiston ulottuvuuksiin. Opetuksessa syvennytään lisäksi historiantutkimuksen lähtökohtaan, jonka mukaan menneestä pyritään muodostamaan

mahdollisimman luotettava kuva saatavilla olevan todistusaineiston perusteella. Opetuksen tavoitteena on kehittää historian tekstitaitoja: taitoa lukea ja analysoida menneisyyden toimijoiden tuottamia lähteitä sekä tehdä päteviä tulkintoja niiden tarkoituksesta ja merkityksestä.

Paikallishistorian ja saamelaisalueen historian opetuksen tehtävänä on yhdistää oman kotiseudun ja saamelaisalueen tapahtumat Suomen ja maailman historiaan. Näin oppilasta autetaan ymmärtämään niitä tekijöitä, jotka ovat vaikuttaneet elämään Inarissa ja koko saamelaisalueella viimeisten vuosisatojen aikana. Sekä paikallishistorialla, että saamelaisalueen historialla on tärkeä merkitys oppilaiden identiteetin rakentamisessa ja vahvistamisessa.

Oppilaita ohjataan ymmärtämään historiatiedon tulkinnallisuutta ja moniperspektiivisyyttä sekä selittämään historiallisessa kehityksessä ilmenevää muutosta ja jatkuvuutta. Historian opetus auttaa oppilaita tunnistamaan yhteiskunnassa olevia arvoja, arvojännitteitä ja niissä tapahtuneita muutoksia eri aikoina.

Vuosiluokilla 7-9 historian opetuksen tehtävänä on syventää oppilaiden käsitystä historiallisen tiedon luonteesta. Opetus tukee oppilaiden oman identiteetin kehittymistä ja perehdyttää kulttuurien vaikutuksiin yksilöihin ja yhteiskuntiin. Opetuksessa korostetaan vuorovaikutuksellisia ja tutkimuksellisia työtapoja. Inarin kunnassa historiaa opetetaan sekä 7. että 8. vuosiluokalla kaksi vuosiviikkotuntia.

Historian opetuksen tavoitteet 7. vuosiluokalla

- T1 vahvistaa oppilaan kiinnostusta historiasta tiedonalana ja identiteettiä rakentavana oppiaineena (L1-L7)
- T2 aktivoida oppilasta hankkimaan historiallista tietoa erilaisista ikätasolle sopivista lähteistä sekä arvioimaan niiden luotettavuutta (L1-L5)
- T3 auttaa oppilasta ymmärtämään, että historiallista tietoa voidaan tulkita eri tavoin (L1, L2, L4)
- T4 vahvistaa oppilaan kykyä ymmärtää historiallista aikaa ja siihen liittyviä käsitteitä (L1, L2, L3)
- T5 ohjata oppilasta ymmärtämään ihmisen toimintaan ja päätöksentekoon vaikuttaneita tekijöitä erilaisissa historiallisissa tilanteissa (L1-L4, L6, L7)
- T6 auttaa oppilasta arvioimaan erilaisia syitä historiallisille tapahtumille ja ilmiöille (L1, L2, L4)
- T8 kannustaa oppilasta tulkintojen tekemiseen (L1, L2, L4)
- T9 ohjata oppilasta selittämään ihmisen toiminnan tarkoitusperiä (L1-L4, L7)
- T11 harjaannuttaa oppilasta käyttämään erilaisia lähteitä, vertailemaan niitä ja muodostamaan oman perustellun tulkintansa niiden pohjalta (L1, L2, L4, L5)

Historian opetuksen tavoitteet vuosiluokalla 8

- T1 vahvistaa oppilaan kiinnostusta historiasta tiedonalana ja identiteettiä rakentavana oppiaineena (L1-L7)
- T2 aktivoida oppilasta hankkimaan historiallista tietoa erilaisista ikätasolle sopivista lähteistä sekä arvioimaan niiden luotettavuutta (L1-L5)
- T3 auttaa oppilasta ymmärtämään, että historiallista tietoa voidaan tulkita eri tavoin (L1, L2, L4)

- T4 vahvistaa oppilaan kykyä ymmärtää historiallista aikaa ja siihen liittyviä käsitteitä (L1, L2, L3)
- T5 ohjata oppilasta ymmärtämään ihmisen toimintaan ja päätöksentekoon vaikuttaneita tekijöitä erilaisissa historiallisissa tilanteissa (L1-L4, L6, L7)
- T6 auttaa oppilasta arvioimaan erilaisia syitä historiallisille tapahtumille ja ilmiöille (L1, L2, L4)
- T7 ohjata oppilasta analysoimaan historiallista muutosta ja jatkuvuutta (L1, L2, L4)
- T8 kannustaa oppilasta tulkintojen tekemiseen (L1, L2, L4)
- T9 ohjata oppilasta selittämään ihmisen toiminnan tarkoitusperiä (L1-L4, L7)
- T10 ohjata oppilasta selittämään, miksi historiallista tietoa voidaan tulkita ja käyttää eri tavoin eri tilanteissa ja arvioimaan kriittisesti tulkintojen luotettavuutta (L1, L2, L4, L5)
- T11 harjaannuttaa oppilasta käyttämään erilaisia lähteitä, myös ei-kirjallisia lähteitä, vertailemaan niitä ja muodostamaan oman perustellun tulkintansa niiden pohjalta (L1, L2, L4, L5)
- T12 ohjata oppilasta arvioimaan tulevaisuuden vaihtoehtoja historiatietämyksensä avulla (L1-L7)

Historian tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet vuosiluokilla 7-9

Sisällöt valitaan siten, että ne tukevat tavoitteiden saavuttamista. Keskeisissä sisältöalueissa kiinnitetään huomio oman perheen ja sukujen, paikkakunnan ja lähialueen, ja erityisesti saamelaisalueen historiaan soveltuvissa kohdissa Sisältöalueet voidaan käsitellä joko kronologisesti tai temaattisesti.

S1 Teollisuusyhteiskunnan synty ja kehitys: Perehdytään ilmiöön, joka on muuttanut ihmisen elämää, ihmisen ja luonnon suhdetta sekä maailmaa.

S2 Ihmiset muuttavat maailmaa: Tutustutaan yhteiskunnallisiin aatteisiin, niiden merkitykseen ja seurauksiin sekä siihen, miten ihmiset ovat pystyneet vaikuttamaan omana aikanaan.

S3 Suomea luodaan, rakennetaan ja puolustetaan: Perehdytään kulttuurin merkitykseen identiteetin rakentamisessa autonomian ajalla ja itsenäisen Suomen alkutaipaleeseen sekä ensimmäiseen maailmansotaan. Tutustutaan, miten Haminan rauhan jälkeiset rajamuutokset vaikuttivat erityisesti Lapissa ja koko saamelaisalueella.

S4 Suurten sotien aika: Perehdytään maailmansotiin, kylmään sotaan ja sodista sekä evakkoajasta selviytymiseen erityisesti tavallisten ihmisten ja ihmisoikeuskysymysten näkökulmasta. Paneudutaan ihmisoikeusrikoksiin kuten holokaustiin ja muihin kansanvainoihin sekä ihmisoikeuksien edistämiseen.

S5 Hyvinvointiyhteiskunnan rakentaminen: Tarkastellaan arkielämän historiaa ja tämän päivän juuria. Kehityksen yksilölle tuomien saavutusten ohella perehdytään elinkeinorakenteen muutokseen ja palveluammattien yleistymiseen sekä kaupungistumiseen.

S6 Nykyisen maailmanpolitiikan juuret: Syvennytään kehittyneiden ja kehittyvien maiden yhteiseen historiaan sekä uudenlaisten poliittisten jännitteiden syntyyn ja ratkaisuihin maailmassa sekä pohjoisilla alueilla.

Historian sisällöt 7. vuosiluokalla

S1 Teollisuusyhteiskunnan synty ja kehitys

- Perehdytään ilmiöön, joka on muuttanut ihmisen elämää, ihmisen ja luonnon suhdetta sekä maailmaa
- Teollistumisen vaikutukset paikallisten elämään Inarissa ja saamelaisalueella 1800-luvulta nykypäivään

S2 Ihmiset muuttavat maailmaa

- Tutustutaan yhteiskunnallisiin aatteisiin, niiden merkitykseen ja seurauksiin sekä siihen, miten ihmiset ovat pystyneet vaikuttamaan omana aikanaan
- Rajasulut ja niiden vaikutukset ihmisten elämään ja elinkeinoihin saamelaisalueella
- Kansallisaatteet ja niiden vaikutukset saamelaisalueella (rotuoppi: esim. saamelaisen kehonrakenteen tutkiminen, haudanryöstöt)
- Suomalaisasutuksen leviäminen Saamelaisalueelle
- Kirkon ja valtion vaikutus

S3 Suomea luodaan, rakennetaan ja puolustetaan

- Perehdytään kulttuurin merkitykseen identiteetin rakentamisessa autonomian ajalla ja itsenäisen
- Suomen alkutaipaleeseen sekä ensimmäiseen maailmansotaan. Tutustutaan, miten Haminan rauhan jälkeiset rajamuutokset vaikuttivat erityisesti Lapissa.
- Saamelaisten kansallinen herääminen sekä suomalaistaminen, norjalaistaminen, ruotsalaistaminen ja venäläistäminen
- Inarin koululaitoksen historia

Historian sisällöt 8. vuosiluokalla

S4 Suurten sotien aika

- Perehdytään maailmansotiin, talvisotaan, jatkosotaan ja Lapin sotaan sekä evakkoaikaan, kylmään sotaan ja sodista selviytymiseen erityisesti tavallisten ihmisten ja ihmisoikeuskysymysten näkökulmasta. Paneudutaan ihmisoikeusrikoksiin kuten holokaustiin ja muihin kansanvainoihin sekä ihmisoikeuksien edistämiseen. Lisäksi käsitellään rauhanehtojen vaikutuksia lähialueille sekä rajamuutosten vaikutuksia saamelaisille.

S5 Hyvinvointiyhteiskunnan rakentaminen

- Tarkastellaan arkielämän historiaa ja tämän päivän juuria. Laajennetaan näkökulmaa erityisesti Lapin ihmisten elämään, esimerkiksi elinkeinoihin. Kehityksen yksilölle tuomien saavutusten ohella perehdytään elinkeinorakenteen muutokseen ja palveluammattien yleistymiseen sekä kaupungistumiseen. Pohditaan, miten muutokset ovat vaikuttaneet oman seudun sekä koko saamelaisalueen elämään.

S6 Nykyisen maailmanpolitiikan juuret

- Syvennytään kehittyneiden ja kehittyvien maiden yhteiseen historiaan sekä uudenlaisten poliittisten jännitteiden syntyyn ja ratkaisuihin maailmassa.

Historian oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet vuosiluokilla 7-9

Ajankohtaisten tapahtumien historiallisia juuria tarkastelemalla liitetään opiskeltavat sisällöt yhteiskuntaopin keskeisiin käsitteisiin. Oppiaineiden tavoitteiden kannalta keskeistä on korostaa tutkimuksellisia työtapoja, esimerkiksi erilaisten ikätasolle sopivien ensi- ja toisen käden lähteiden tutkimista sekä avoimien oppimisympäristöjen käyttöä historiallisissa tutkimustehtävissä. Tavoitteena on kannustaa oppilaita omien tulkintojen tekemiseen ja eriävien tulkintojen arvioimiseen.

Oppilaita innostetaan hankkimaan tietoa koulun ulkopuolisesta historiakulttuurista, kuten peleistä, elokuvista, tarinoista sekä suullisesta perinnetiedosta ja kirjallisuudesta, sekä kehittämään historiallisen ajattelun taitojaan ja kriittistä arviointikykyään niiden avulla.

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki historiassa vuosiluokilla 7-9

Historian opiskelussa rohkaistaan monipuoliseen havainnointiin, kommunikointiin, tekstin ja puheen tuottamiseen ja tulkintaan sekä draaman ja kuvallisen ilmaisun käyttöön. Tarvittaessa erilaisten tekstien ymmärtämiseen ohjataan yksinkertaistamalla tekstejä ja avaamalla tekstissä käytettyjä käsitteitä.

Jotkut historian opetuksessa käytetyt käsitteet (esimerkiksi yhteiskunta ja demokratia) ovat sellaisia, joiden ymmärtämistä syvennetään koko peruskoulun ajan oppilaan siirtyessä konkreettisesta ajattelusta käsitteelliseen ajatteluun.

Oppilaan oppimisen arviointi historiassa vuosiluokilla 7-9

Historian opetuksessa palautteella pyritään rohkaisemaan oppilaita omiin tulkintoihin ja näkemystensä argumentointiin. Kirjallisten tehtävien ohella arvioinnissa on otettava huomioon oppilaiden monimuotoiset työskentelyn ja tuottamisen tavat. Sisältöjen muistamisen sijasta arvioinnissa kiinnitetään huomiota tiedon soveltamiseen ja historiallisen ajattelun hallintaan.

Päättöarviointi sijoittuu siihen lukuvuoteen, jona historian opiskelu päättyy kaikille yhteisenä oppiaineena. Päättöarvioinnilla määritellään, miten kukin oppilas on opiskelun päättyessä saavuttanut historian oppimäärän tavoitteet. Päättöarvosana muodostetaan suhteuttamalla jokaisen oppilaan osaamisen taso historian valtakunnallisiin päättöarvioinnin kriteereihin. Historian osaamisen kehittyminen on kumulatiivinen prosessi, jossa opiskeltavia sisältöjä käytetään oppilaiden historiallisen ajattelun vahvistamiseen. Päättöarvosanan muodostamisessa otetaan huomioon kaikki valtakunnalliset päättöarvioinnin kriteerit riippumatta siitä, mille vuosiluokalle vastaava tavoite on asetettu paikallisessa opetussuunnitelmassa. Oppilas saa arvosanan kahdeksan (8), mikäli hän osoittaa keskimäärin kriteerien määrittämää osaamista. Arvosanan kahdeksan tason ylittäminen joidenkin tavoitteiden osalta voi kompensoida tasoa heikomman suoriutumisen joidenkin muiden tavoitteiden osalta.

Historian päättöarvioinnin kriteerit hyvälle osaamiselle (arvosanalle 8) oppimäärän päättyessä

Historian opetuksen tavoitteena on	Sisältöalueet	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Arvosanan kahdeksan osaaminen
Merkitys, arvot ja asenteet			
T1 ohjata oppilasta kiinnostumaan syvällisemmin historiasta tiedonalana ja identiteettiä rakentavana oppiaineena	S1–S6		Ei käytetä arvosanan muodostumisen periaatteena. Oppilasta ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.
Tiedon hankkiminen menneisyydestä			
T2 aktivoida oppilasta hankkimaan historiallista tietoa sekä arvioimaan tiedonlähteiden luotettavuutta.	S1–S6	Historiatiedon hankkiminen.	Oppilas osaa etsiä tietoa erilaisista historian tiedonlähteistä ja havaitsee niiden luotettavuudessa eroja.
T3 auttaa oppilasta ymmärtämään, että historiallista tietoa voidaan tulkita eri tavoin	S1–S6	Lähteiden tulkitseminen	Oppilas osaa lukea ja tulkita erilaisia lähteitä.
Historian ilmiöiden ymmärtäminen			
T4 vahvistaa oppilaan kykyä ymmärtää historiallista aikaa ja siihen liittyviä käsitteitä	S1–S6	Kronologian–ymmärtäminen	Oppilas osaa sijoittaa opiskelemansa asiat ajallisiin yhteyksiinsä ja niiden avulla aikajärjestykseen.
T5 ohjata oppilasta ymmärtämään ihmisen toimintaan ja päätöksentekoon vaikuttaneita tekijöitä erilaisissa historiallisissa tilanteissa	S1–S6	Historiallinen empatia	Oppilas pystyy asettautumaan menneen ajan ihmisen asemaan ja kuvailemaan tämän toiminnan motiiveja.
T6 auttaa oppilasta arvioimaan erilaisia syitä historiallisille tapahtumille ja ilmiöille	S1–S6	Syy- ja seuraussuhteiden ymmärtäminen historiassa	Oppilas osaa erotella historiallisia tapahtumia tai ilmiöitä selittävät tekijät vähemmän tärkeistä.
T7 ohjata oppilasta analysoimaan historiallista muutosta ja	S1–S6	Muutoksen ja jatkuvuuden ymmärtäminen	Oppilas osaa selittää, miksi joillain elämänalueilla toimittiin ennen samoin tai toisin

jatkuvuutta			kuin nykyään.
Historiallisen tiedon käyttäminen			
T8 kannustaa oppilasta tulkintojen tekemiseen	S1–S6	Historian tulkitseminen	Oppilas osaa muodostaa historian tapahtumista ja ilmiöistä omia perusteltuja tulkintoja.
T9 ohjata oppilasta selittämään ihmisen toiminnan tarkoitusperiä	S1–S6	Ihmisen toiminnan selittäminen	Oppilas osaa kuvailla ihmisen toiminnan tarkoitusperiä.
T10 ohjata oppilasta selittämään, miksi historiallista tietoa voidaan tulkita ja käyttää eri tavoin eri tilanteissa ja arvioimaan kriittisesti tulkintojen luotettavuutta	S1–S6	Historiallisten tulkintojen selittäminen ja arvioiminen	Oppilas osaa arvioida historian tapahtumista tai ilmiöistä tehtyjen tulkintojen luotettavuutta.
T11 harjaannuttaa oppilasta käyttämään erilaisia lähteitä, vertailemaan niitä ja muodostamaan oman perustellun tulkintansa niiden pohjalta	S1–S6	Historiatiedon tuottaminen	Oppilas osaa vastata menneisyyttä koskeviin kysymyksiin käyttämällä eri lähteistä saamaansa informaatiota.
T12 ohjata oppilasta arvioimaan tulevaisuuden vaihtoehtoja historiatietämyksensä avulla	S1–S6	Historiatietoisuus	Oppilas osaa kuvailla, miten menneisyyden tulkinnoilla perustellaan tulevaisuuden valintoja

15.12 YHTEISKUNTAOPPI

Oppiaineen tehtävä

Yhteiskuntaopin opetuksen tehtävänä on tukea oppilaiden kasvua aktiivisiksi, vastuuntuntoisiksi ja yritteliäiksi kansalaisiksi. Oppilaita ohjataan toimimaan erilaisuutta ymmärtävässä, ihmisoikeuksia ja tasa-arvoa kunnioittavassa moniarvoisessa yhteiskunnassa demokratian arvojen ja periaatteiden mukaan.

Oppiaineen tehtävänä on antaa yhteiskunnan toiminnasta ja kansalaisen vaikutusmahdollisuuksista tiedollinen perusta sekä rohkaista oppilaita kehittymään oma-aloitteisiksi yhteiskunnallisiksi ja taloudellisiksi toimijoiksi.
Yhteiskuntaopin opetuksessa oppilaita ohjataan seuraamaan ajankohtaisia kysymyksiä ja tapahtumia sekä ymmärtämään niiden yhteyksiä omaan elämään. Heitä harjaannutetaan hankkimaan ja

arvioimaan kriittisesti erityyppisten toimijoiden tuottamaa tietoa sekä soveltamaan sitä kohtaamissaan tilanteissa.

Oppilaita kannustetaan osallistumaan sekä toimimaan aktiivisesti ja rakentavasti erilaisissa tilanteissa ja yhteisöissä. Heitä ohjataan ymmärtämään, että yhteiskunnallinen päätöksenteko perustuu valintoihin, joita tehdään vaihtoehtoisten mahdollisuuksien välillä pyrkimyksenä löytää yhteisymmärrys.

Opetuksessa korostetaan oppilaiden vaikuttamismahdollisuuksia ja -taitoja demokratiassa sekä vastuuta omaan elämään liittyvien valintojen tekemisessä. Päätöksentekoa ja vaikuttamista harjoitellaan kouluyhteisössä ja muiden lähiyhteisön toimijoiden kanssa.

Opetuksessa kiinnitetään huomiota yhteiskunnan ja yhteisöllisen elämän rakenteisiin sekä niihin liittyviin käsitteisiin. Oppilaita ohjataan arvioimaan yhteiskunnan ja talouden kysymyksiä sekä vertailemaan niihin liittyviä erilaisia mielipiteitä ja toimintavaihtoehtoja erilaisten ihmisryhmien ja arvopäämäärien kannalta. Yhteiskunnallisten asioiden opiskelussa näkökulma laajenee kattamaan myös globaalit kysymykset. Inarin kunnan tuntijaossa yhteiskuntaoppia opetetaan kolme vuosiviikkotuntia 9. luokalla.

Yhteiskuntaopin opetuksen tavoitteet 9. vuosiluokalla

- T1 ohjata oppilasta syventämään kiinnostustaan ympäröivään yhteiskuntaan ja yhteiskuntaoppiin tiedonalana (L4, L7)
- T2 ohjata oppilasta harjaannuttamaan eettistä arviointikykyään liittyen erilaisiin inhimillisiin, yhteiskunnallisiin ja taloudellisiin kysymyksiin (L1, L2, L4, L7)
- T3 ohjata oppilasta hahmottamaan oikeusvaltion periaatteita, ihmisoikeuksien yleismaailmallista merkitystä sekä syventämään tietojaan suomalaisen oikeusjärjestelmän toiminnasta (L2, L4, L7) Ohjata tiedostamaan saamelaisten asema suomalaisessa yhteiskunnassa ja pohjoismaissa sekä alkuperäiskansana että osana alkuperäiskansojen yhteistyötä eri näkökulmista.
- T4 ohjata oppilasta syventämään ja pitämään ajan tasalla yhteiskuntaa, talouden toimintaa ja yksityistä taloudenpitoa koskevia tietojaan ja taitojaan sekä arvioimaan kriittisesti median roolia ja merkitystä (L3, L4, L5) Oppilasta ohjataan tarkastelemaan mediaa kriittisesti sekä saamelaisten roolia ja asemaa niissä sekä suomalaisen että saamelaisen median näkökulmasta.
- T5 rohkaista oppilasta kehittymään yritteliääksi ja vastuulliseksi taloudelliseksi toimijaksi, joka tuntee yrittäjyyttä myös luontaistaloudessa ja työelämää sekä niiden tarjoamia mahdollisuuksia ja osaa suunnitella omaa tulevaisuuttaan (L1, L4, L7, L6)
- T6 ohjata oppilasta tarkastelemaan yhteiskunnallista toimintaa sekä eri yhteisöjä ja vähemmistöryhmiä ja alkuperäiskansoja monipuolisesti ja avarakatseisesti.(L2, L4) Ohjataan tarkastelemaan yhteiskunnallista toimintaa myös saamelaisalueen näkökulmasta.
- T7 ohjata oppilasta ymmärtämään yhteiskunnallisen päätöksenteon periaatteita ja demokraattisia toimintatapoja paikallisella ja erityisesti saamelaisalueen tasolla sekä kansallisella ja Euroopan unionin tasolla sekä globaalisti ja toimimaan aktiivisena, omaa lähiyhteisöä kehittävänä kansalaisena (L1, L4, L7)
- T8 ohjata oppilasta talouden perusteiden ymmärtämiseen, oman talouden hallintaan ja vastuulliseen kuluttamiseen kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti (L2, L4, L6, L7)

- T9 ohjata oppilasta laajentamaan yhteiskunnallisia näkemyksiään, osallistumaan yhteiskunnalliseen toimintaan ja keskusteluun sekä käyttämään mediataitojaan ja tietojaan monikulttuurisesta yhteiskunnasta omien käsitystensä muodostamisessa ja kansalaisena toimimisessa (L1, L2, L7)

Yhteiskuntaopin sisällöt 9. vuosiluokalla

Sisällöt valitaan siten, että ne tukevat tavoitteiden saavuttamista.

S1 Arkielämä ja oman elämän hallinta: Perehdytään yksilön vastuisiin, velvollisuuksiin, oikeuksiin sekä oman elämän ja talouden hallintaan. Paneudutaan erilaisiin mahdollisuuksiin oman tulevaisuuden suunnittelussa tutustumalla työelämään ja elinkeinoihin. Käsitellään sekä oman että lähiyhteisöjen, kuten perheiden, erilaisten yhteisöjen ja vähemmistökulttuurien hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistämistä. Lisäksi oppilaita ohjataan tarkastelemaan alueen ammatteja, yritystoimintaa ja elinkeinoja oppilaan oman tulevaisuuden näkökulmasta. Tätä voidaan toteuttaa yhteistyössä oppilaanohjauksen kanssa.
S2 Demokraattinen yhteiskunta: Paneudutaan demokraattisen yhteiskunnan ja oikeusvaltion periaatteisiin ja toimintatapoihin. Opetuksessa perehdytään ihmisoikeuksiin ja niihin liittyviin kansainvälisiin sopimuksiin. Oppilaita ohjataan suvaitsevaisuuteen, ihmisoikeuksien kunnioittamiseen ja eri kulttuurien ymmärtämiseen omalla alueellamme, erityisesti kulttuurien väliseen kohtaamiseen alueellamme. Opetuksen sisältönä ovat yhteiskunnan rakenteet ja vallankäyttö. Tarkastellaan lisäksi mielipiteiden kanavoitumista yksilön, järjestöjen, median ja julkisen vallan toiminnaksi ja päätöksenteoksi Suomessa, saamelaisalueella ja kansainvälisesti. Oppilaita ohjataan ymmärtämään lähialueen kulttuurista ja kielellistä monimuotoisuutta. Heitä ohjataan tarkastelemaan saamelaisten kulttuuri-itsehallintoa osana alueellista päätöksentekoa sekä tutustumaan alueellisen päätöksenteon erityispiirteisiin. Oppilaat tutustuvat saamelaiskäräjien toimintaan Suomessa ja saamelaisalueella sekä saamelaiseen kulttuuri-itsehallintoon.

S3 Aktiivinen kansalaisuus ja vaikuttaminen: Tutustutaan erilaisiin yhteiskunnallisen vaikuttamisen kanaviin ja keinoihin. Harjoitellaan yhteiskunnallisessa osallistumisessa, työelämässä ja taloudellisessa toiminnassa tarvittavia taitoja luomalla aitoja tilaisuuksia koulun arjessa aktiiviselle, vastuulliselle ja rakentavalle yhteistyölle ja vaikuttamiselle myös yhteistyössä koulun ulkopuolisten tahojen kanssa, erityisesti huomioiden saamelaisalueen toimijat ja tutustutaan myös saamelaisten valtioiden rajat ylittävään yhteistyöhön.

S4 Taloudellinen toiminta: Perehdytään talouden peruskäsitteisiin, ilmiöihin ja keskeisiin toimijoihin sekä tarkastellaan taloutta myös kestävän kehityksen ja erilaisten taloudellisten toimijoiden näkökulmasta. Lisäksi perehdytään talouden ja hyvinvoinnin kysymyksiin muun muassa työn, ammattien ja yrittäjyyden kautta. Talouden ilmiöiden tarkastelussa huomioidaan paikalliset ja globaalit näkökulmat. Pohditaan maantieteellisen sijainnin tuomia erityispiirteitä ja rajan läheisyyden vaikutusta alueen väestörakenteeseen ja aluetalouteen sekä paikallisiin elinkeinoihin.

Yhteiskuntaopin oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet vuosiluokalla 9

Tavoitteena on tukea oppilaiden kasvua aktiivisiksi kansalaisiksi käyttämällä monipuolisia toiminnallisia työtapoja. Jatkuva ajankohtaisten asioiden ja tapahtumien seuraaminen, analysoiminen ja niistä keskusteleminen on keskeistä. Vuorovaikutus yhteiskunnan eri toimijoiden kanssa on niin ikään tärkeää. Toimitaan yhteistyössä paikallisten saamelaisorganisaatioiden kanssa sekä hyödynnetään erilaisten saamelaisalueen tapahtumien sisältöjä opetuksessa. Opetuksessa voidaan käyttää myös oppiainerajat ylittäviä lähestymistapoja esimerkiksi erilaisten projektien yhteydessä. Yhteistoiminnallisten työtapojen lisäksi tutkiva oppiminen korostuu. Median tarkastelulla ja tieto- ja viestintätekniikan hyödyntämisellä on keskeinen osa opiskelussa sekä saamelaisten perinteisen tiedon soveltamisella nykypäivään.

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki yhteiskuntaopissa vuosiluokalla 9

Oppiaineen tavoitteiden ja luonteen kannalta keskeistä on ohjata oppilaita näkemään itsensä kansalaisyhteiskunnan monikulttuurisina jäseninä sekä tukea heidän kasvuaan erilaisten yhteisöjen aktiivisiksi jäseniksi. Oppilaiden monipuolista kommunikointia, osallisuutta ja yhteistoimintaa tuetaan käytännön harjoitteilla. Heitä harjaannutetaan etsimään, ymmärtämään ja soveltamaan yhteiskuntaa ja taloutta koskevaa tietoa, jonka merkitystä he arvioivat paitsi omasta myös yleisestä näkökulmasta. Oppiaineen käsitteellinen luonne ja esimerkiksi kuvien, suullisen ja kirjallisen perimätiedon, graafien ja tilastojen avaaminen otetaan huomioon opetusjärjestelyissä ja työtavoissa.

Oppilaan oppimisen arviointi yhteiskuntaopissa vuosiluokalla 9

Oppimisen arviointi on yhteiskuntaopissa oppilaita ohjaavaa ja kannustavaa. Monipuolisella palautteella oppilaita kannustetaan toimimaan aktiivisesti omissa lähiyhteisöissään ja soveltamaan käytännön arjessa yhteiskunnallista ja taloudellista osaamistaan. Arvioinnissa otetaan huomioon oppilaiden monimuotoiset toiminnan ja tuottamisen tavat. Arvioinnilla tuetaan yhteiskunnallisten tietojen ja taitojen soveltamista kiinnitetään huomiota siihen, miten monipuolisesti ja näkemyksiään perustellen oppilaat oppivat rakentamaan omaa käsitystään yhteiskunnasta.

Päättöarviointi sijoittuu siihen lukuvuoteen, jona yhteiskuntaopin opiskelu päättyy kaikille yhteisenä oppiaineena. Päättöarvioinnilla määritellään, miten oppilas on opiskelun päättyessä saavuttanut yhteiskuntaopin oppimäärän tavoitteet. Päättöarvosana muodostetaan suhteuttamalla oppilaan osaamisen taso yhteiskuntaopin valtakunnallisiin päättöarvioinnin kriteereihin. Yhteiskuntaopissa oppilaan osaaminen kehittyy kaikilla tavoitealueilla oppimäärän päättövaiheeseen saakka. Päättöarvosanan muodostamisessa otetaan huomioon kaikki valtakunnalliset päättöarvioinnin kriteerit riippumatta siitä, mille vuosiluokalle vastaava tavoite on asetettu paikallisessa opetussuunnitelmassa. Oppilas saa arvosanan kahdeksan (8), mikäli hän osoittaa keskimäärin kriteerien määrittämää osaamista. Arvosanan kahdeksan tason ylittäminen joidenkin tavoitteiden osalta voi kompensoida tasoa heikomman suoriutumisen joidenkin muiden tavoitteiden osalta.

Yhteiskuntaopin päättöarvioinnin kriteerit hyvälle osaamiselle (arvosanalle 8) oppimäärän päättyessä

Opetuksen tavoite	Sisältö-alueet	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Arvosanan kahdeksan osaaminen
Merkitys, arvot ja asenteet			

T1 ohjata oppilasta syventämään kiinnostustaan ympäröivään yhteiskuntaan ja vahvistaa oppilaan kiinnostusta yhteiskuntaoppiin tiedonalana	S1–S4		Ei käytetä arvosanan muodostumisen periaatteena. Oppilasta ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.
T2 ohjata oppilasta harjaannuttamaan eettistä arviointikykyään liittyen erilaisiin inhimillisiin, yhteiskunnallisiin ja taloudellisiin kysymyksiin	S1-S4		Ei käytetä arvosanan muodostumisen periaatteena. Oppilasta ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.
Yhteiskunnassa tarvittavien tietojen ja taitojen omaksuminen sekä yhteiskunnallinen ymmärrys			
T3 ohjata oppilasta ymmärtämään oikeusvaltion periaatteita, ihmisoikeuksien yleismaailmallista merkitystä sekä syventämään tietojaan suomalaisen oikeusjärjestelmän toiminnasta	S2, S3	Oikeusvaltion periaatteiden ja toiminnan hahmottaminen	Oppilas osaa kuvailla ja selittää ihmisoikeusperiaatteita, oikeusvaltion keskeisiä periaatteita sekä suomalaisen oikeusjärjestelmän rakennetta ja toimintaa..
T4 ohjata oppilasta syventämään ja pitämään ajan tasalla yhteiskuntaa, talouden toimintaa ja yksityistä taloudenpitoa koskevia tietojaan ja taitojaan sekä arvioimaan kriittisesti median roolia ja	S1–S3	Yhteiskuntaa, mediaa, taloutta ja taloudenpitoa koskevat tiedot ja taidot	Oppilas osaa kuvailla yhteiskunnan, talouden ja median toimintaa sekä tarkastella niihin liittyvää julkista keskustelua.

merkitystä			
Yhteiskunnallisen tiedon käyttäminen ja soveltaminen			
T5 rohkaista oppilasta kehittymään yritteliääksi ja vastuulliseksi taloudelliseksi toimijaksi, joka hahmottaa yrittäjyyttä ja työelämää, tuntee niiden tarjoamia mahdollisuuksia ja osaa suunnitella omaa tulevaisuuttaan	S1, S4	Yrittäjyys- ja työelämätaidot	Oppilas osaa kuvailla työelämän ja yrittäjyyden yhteiskunnallista merkitystä ja arvioida niiden tarjoamia mahdollisuuksia myös oman tulevaisuutensa kannalta
T6 ohjata oppilasta tarkastelemaan yhteiskunnallista toimintaa sekä eri yhteisöjä ja vähemmistöryhmiä monipuolisesti ja avarakatseisesti	S1–S3	Eri yhteisöjen ja vähemmistöjen tarkastelu	Oppilas pystyy tarkastelemaan ja keskustelemaan erilaisista yhteisöistä ja vähemmistöistä rakentavasti ja jäsentyneesti.
T7 ohjata oppilasta ymmärtämään yhteiskunnallisen päätöksenteon periaatteita ja demokraattisia toimintatapoja paikallisella, kansallisella ja Euroopan unionin tasolla sekä globaalisti ja toimimaan aktiivisena, omaa lähiyhteisöä kehittävänä kansalaisena	S1–S3	Yhteiskunnallisen päätöksenteon periaatteiden hahmottaminen sekä demokraattisten pelisääntöjen ja toimintatapojen tunteminen	Oppilas osaa antaa esimerkkejä poliittisesta päätöksenteosta, vallankäytöstä, yhteiskunnan rakenteista ja toiminnasta sekä paikallisella, kansallisella ja Euroopan unionin tasolla että globaalisti sekä toimia omaa lähiyhteisöä kehittäen demokraattisten pelisääntöjen ja toimintaperiaatteiden mukaisesti.
T8 ohjata oppilasta talouden perusteiden ymmärtämiseen, oman talouden hallintaan ja	S1, S4	Talouden perusteiden hahmottaminen	Oppilas osaa perustella säästämisen, sijoittamisen ja kuluttamisen merkityksen sekä omassa elämässään että kansantaloudessa.

vastuulliseen kuluttamiseen kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti			
T9 ohjata oppilasta laajentamaan näkemyksiään, osallistumaan yhteiskunnalliseen toimintaan ja keskusteluun sekä käyttämään mediataitojaan ja tietojaan yhteiskunnasta omien käsitystensä muodostamisessa ja kansalaisena toimimisessa	S1–S4	Yhteiskunnallinen ajattelu, osallistumis- ja vaikuttamistaidot	Oppilas osaa ilmaista perustellun mielipiteensä tarkoituksenmukaisin keinoin, käyttää erilaisia vaikuttamistaitoja ja toimia rakentavasti osallistuvana kansalaisena lähiyhteisössä.

15.13 MUSIIKKI

Oppiaineen tehtävä

Musiikin opetuksen tehtävänä on luoda edellytykset monipuoliseen musiikilliseen toimintaan ja aktiiviseen kulttuuriseen osallisuuteen. Opetus ohjaa tulkitsemaan musiikin monia merkityksiä eri kulttuureissa sekä yksilöiden ja yhteisöjen toiminnoissa. Oppilaiden musiikillinen osaaminen laajenee, mikä vahvistaa myönteistä suhdetta musiikkiin ja luo pohjaa musiikin elinikäiselle harrastamiselle. Musiikin opetus rakentaa arvostavaa ja uteliasta suhtautumista musiikkiin ja kulttuuriseen monimuotoisuuteen.
Toiminnallinen musiikin opetus ja opiskelu edistävät oppilaiden musiikillisten taitojen ja ymmärryksen kehittymistä, kokonaisvaltaista kasvua ja kykyä toimia yhteistyössä muiden kanssa. Näitä vahvistetaan ottamalla musiikin opetuksessa huomioon oppilaiden musiikilliset kiinnostuksen kohteet, muut oppiaineet, eheyttävät teemat, koulun juhlat ja tapahtumat sekä koulun ulkopuolella tapahtuva toiminta. Oppilaiden ajattelua ja oivalluskykyä kehitetään tarjoamalla säännöllisesti mahdollisuuksia äänen ja musiikin parissa toimimiseen, säveltämiseen sekä muuhun luovaan tuottamiseen. Musiikkia opiskellaan monipuolisesti, mikä edesauttaa oppilaiden ilmaisutaitojen kehittymistä.

Vuosiluokkien 7-8 musiikin opetus luo mahdollisuuksia musiikillisen osaamisen ja maailmankuvan laajentamiseen. Samalla opetus ohjaa oppilaita tulkitsemaan musiikin merkityksiä ja jäsentämään musiikkiin liittyviä tunteita ja kokemuksia. Opetuksen tehtävänä on myös kehittää oppilaiden kriittistä musiikkikulttuurien lukutaitoa ohjaamalla heitä analysoimaan ja arvioimaan, miten musiikilla viestitään ja vaikutetaan. Oppilaiden toimijuutta ja ajattelua vahvistetaan kertaamalla ja

syventämällä aiemmin opittuja musiikillisia taitoja. Lisäksi oppilaat saavat tilaisuuksia oman oppimisensa suunnitteluun ja arviointiin. Heillä on mahdollisuus monipuoliseen luovaan musiikilliseen ilmaisuun ja musiikin tuottamiseen yksin ja yhdessä muiden kanssa. Tätä tuetaan luomalla yhteyksiä muihin oppiaineisiin ja ilmaisumuotoihin. Käyttäessään tieto- ja viestintätekniikkaa oppilaat tutustuvat musiikin ja digitaalisen median tekijänoikeuksiin ja käyttömahdollisuuksiin sekä niihin liittyviin mahdollisiin eettisiin ongelmiin. Inarin kunnassa musiikkia opetetaan yhteisenä oppiaineena yksi vuosiviikkotunti seitsemännellä luokalla ja yksi vuosiviikkotunti kahdeksannella luokalla.

Musiikin opetuksen tavoitteet 7. vuosiluokalla

- T1 kannustaa oppilasta rakentavaan toimintaan musisoivan ryhmän ja musiikillisten yhteisöjen jäsenenä (L2,L7)
- T2 ohjata oppilasta ylläpitämään äänenkäyttö- ja laulutaitoaan sekä kehittämään niitä edelleen musisoivan ryhmän jäsenenä (L2)
- T3 kannustaa oppilasta kehittämään soitto- ja yhteismusisointitaitoja, keho-, rytmi-, melodia- ja sointusoittimin (L2)
- T4 rohkaista oppilasta monipuoliseen musiikkiliikunnalliseen kokemiseen ja ilmaisuun (L2)
- T5 tarjota oppilaalle mahdollisuuksia ääniympäristön ja musiikin elämykselliseen kuunteluun ja havainnointiin sekä ohjata häntä keskustelemaan havainnoistaan (L2)
- T6 kannustaa oppilasta rakentamaan luovaa suhdetta musiikkiin ja ohjata häntä improvisointiin, sovittamiseen ja säveltämiseen sekä oppiaineiden väliseen työskentelyyn (L1, L2, L6)
- T9 rohkaista ja ohjata oppilasta keskustelemaan musiikista käyttäen musiikin käsitteitä ja terminologiaa (L4)

Musiikin opetuksen tavoitteet 8. vuosiluokalla

- T1 kannustaa oppilasta rakentavaan toimintaan musisoivan ryhmän ja musiikillisten yhteisöjen jäsenenä (L2, L7)
- T2 ohjata oppilasta ylläpitämään äänenkäyttö- ja laulutaitoaan sekä kehittämään niitä edelleen musisoivan ryhmän jäsenenä (L2)
- T3 kannustaa oppilasta kehittämään soitto- ja yhteismusisointitaitoja, keho-, rytmi-, melodia- ja sointusoittimin (L2)
- T4 rohkaista oppilasta monipuoliseen musiikkiliikunnalliseen kokemiseen ja ilmaisuun (L2)
- T5 tarjota oppilaalle mahdollisuuksia ääniympäristön ja musiikin elämykselliseen kuunteluun ja havainnointiin sekä ohjata häntä keskustelemaan havainnoistaan (L2)
- T6 kannustaa oppilasta rakentamaan luovaa suhdetta musiikkiin ja ohjata häntä improvisointiin, sovittamiseen ja säveltämiseen sekä oppiaineiden väliseen työskentelyyn (L1, L2, L6)
- T7 ohjata oppilasta musiikin tallentamiseen ja tieto- ja viestintäteknologian luovaan ilmaisulliseen käyttöön sekä musiikin tekemisessä että osana monialaisia kokonaisuuksia (L1, L2, L5)
- T8 ohjata oppilasta tarkastelemaan musiikkia taiteenlajina ja ymmärtämään, miten musiikkia käytetään viestimiseen ja vaikuttamiseen eri kulttuureissa (L2, L4)

- T9 rohkaista ja ohjata oppilasta keskustelemaan musiikista käyttäen musiikin käsitteitä ja terminologiaa (L4)
- T10 ohjata oppilasta tunnistamaan musiikin vaikutuksia tunteisiin ja hyvinvointiin (L3, L4)
- T11 ohjata oppilasta huolehtimaan kuulostaan sekä musisointi- ja ääniympäristön turvallisuudesta (L3)
- T12 ohjata oppilasta kehittämään musiikillista osaamistaan harjoittelun avulla, asettamaan tavoitteita musiikilliselle oppimiselle ja arvioimaan edistymistään suhteessa tavoitteisiin (L1)

Musiikin tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet vuosiluokilla 7-8

Musiikillisten tietojen ja taitojen oppiminen tapahtuu musisoiden eli laulaen, soittaen, kuunnellen, liikkuen, improvisoiden ja säveltäen sekä taiteidenvälistä työskentelyä ja teknologiaa hyödyntäen. Laulamisella tarkoitetaan myös perinteisiä saamelaisia laulamistapoja: joiku, livđe ja leudd. Sisällöt valitaan siten, että oppilas tutustuu musiikkikulttuureihin ja -tyyleihin monipuolisesti. Sisällöt tukevat tavoitteiden saavuttamista ja hyödyntävät paikallisia mahdollisuuksia ja oppilaiden kokemuksia.

S1 Miten musiikissa toimitaan: Opetuksessa on keskeistä musiikillisten ilmaisutaitojen monipuolinen kehittäminen sekä omien ideoiden ja ratkaisujen tuottaminen. Opetus pyrkii luomaan oppijalle uusia mahdollisuuksia löytää ominaisin tapa musiikin tuottamiseen. Äänenkäyttöä, laulutaitoa ja käytössä olevien keho-, rytmi-, melodia- ja sointusoittimien soittotaitoja syvennetään yhteismusisoinnissa. Opetuksen kautta oppilaille muodostuu luonnollinen suhtautumisen musiikin eri osa-alueisiin.

S2 Mistä musiikki muodostuu: Musisoinnissa käytetään aiemmin opittuja musiikkikäsitteitä ja musiikin perusmerkintätapoja. Taitojen kehittyessä käsitteellistä osaamista syvennetään ja sovelletaan musisoinnin eri tilanteissa. Opetuksessa huomioidaan myös tulkinnan merkitys musiikillisessa ilmaisussa.

S3 Musiikki omassa elämässä, yhteisössä ja yhteiskunnassa: Musiikillisten taitojen ja tietojen ohella opetuksessa käsitellään oppilaiden esille tuomia aihepiirejä sekä heidän musiikkiin liittyviä kokemuksiaan ja havaintojaan. Myös kuluttamisen ja kestävän hyvinvoinnin näkökulmat ovat olennaisia musiikissa. Opetuksessa tuodaan esille myös, mitä musiikin tekeminen työkseen pitää sisällään. Opetuksessa rakennetaan yhteyksiä musiikin ja muiden oppiaineiden sekä erilaisten yhteiskunnallisten ilmiöiden välille. Opetuksessa tuodaan esille perinteisen saamelaisen laulutavan merkitystä saamelaiskulttuurissa muistamisen ja sosiaalisen kanssakäymisen muotona. Opetuksessa käsitellään perinteisen saamelaisen laulutavan elävyyttä ja miten esimerkiksi perinteinen joiku on säilynyt melko muuttumattomana nykypäivään. Samalla pohditaan ja arvioidaan kriittisesti musiikin merkityksiä elämän eri tilanteissa eri aikoina ja aikakausina. Oppilaita ohjataan keskustelutilanteissa pohtimaan asioita eri näkemyksiä ja erilaisuutta kunnioittaen.

S4 Ohjelmisto: Ohjelmistoon ja erityisesti kuunteluohjelmistoon valitaan monipuolisesti eri kulttuurien ja aikakausien musiikkia alkuperäsikansojen musiikista ja kansanmusiikista taidemusiikkiin ajankohtaiset musiikilliset ilmiöt huomioiden. Äänenkäyttöä ja laulutaitoa harjoitetaan yksi- ja moniäänisten yhteislaulujen tai soololaulujen, äänikokeilujen ja erilaisten ääniharjoitteiden avulla. Ohjelmiston valinnassa otetaan huomioon kulttuuriperinnön vaaliminen, oppilaita innostavat teokset

ja tehtävät sekä ohjelmiston käyttökelpoisuus musiikillisten taitojen oppimisessa. Ohjelmistoon sisältyvät myös oppilaiden omat luovat tuotokset, improvisaatiot ja pienimuotoiset sävellykset.

Musiikin sisällöt 7. vuosiluokalla

S1 Miten musiikissa toimitaan:

- Musiikillisten tietojen ja taitojen oppiminen tapahtuu pääsääntöisesti käytännön kautta.
- Musisointi tehdään laulaen, soittaen, kuunnellen, liikkuen, improvisoiden ja säveltäen.
- Luokan soittimistoa käytetään monipuolisesti ja eri soittimien hallinnan perustekniikoita kehitetään.
- Hyödynnetään oppiaineiden välistä työskentelyä (esim. musiikinhistorian kokonaisuudessa) ja mahdollisesti teknologiaa.
- Musisoivan ryhmän yhteishenkeä pyritään kehittämään erilaisten musiikki- ja liikuntaleikkien sekä ryhmädynamiikkaa vapauttavin harjoitusten avulla.
- Äänenkäyttöä, laulutaitoa ja käytössä olevien keho-, rytmi-, melodia- ja sointusoittimien soittotaitoja syvennetään yhteismusisoinnissa.
- Omasta roolista ja oppimisen tavoitteesta ryhmän musisointiharjoituksissa pyritään keskustelemaan aktiivisesti.

S2 Mistä musiikki muodostuu:

- Musisoinnissa käytetään aiemmin opittuja musiikkikäsitteitä ja musiikin perusmerkintätapoja.
- Taitojen kehittyessä osaamista syvennetään, käsitteistöä laajennetaan ja sovelletaan musisoinnin eri tilanteissa.
- Musiikillisten taitojen ja tietojen ohella opetuksessa käsitellään oppilaiden esille tuomia aihepiirejä sekä heidän musiikkiin liittyviä kokemuksiaan ja havaintojaan. Luodaan opetustilanteisiin kiireettömiä hetkiä, jotta aikaa jää keskustelulle ja oppilaiden kohtaamiselle.

S3 Musiikki omassa elämässä, yhteisössä ja yhteiskunnassa:

- Tutustutaan musiikkikulttuureihin ja -tyyleihin monipuolisesti ja pyritään myös hyödyntämään paikallisia mahdollisuuksia.
- Kehitetään monipuolisia ilmaisutaitoja ja keksitään omia ideoita ja musiikillisia ratkaisuja
- Kuluttamisen ja kestävän hyvinvoinnin näkökulmat huomioidaan opetuksessa. Käytännössä esimerkiksi soittimistoa huolletaan yhdessä ja voidaan kokeilla kierrätysmateriaaleista omien soittimien rakentamista. Tässä yhteistyö käsityön- ja kuvataiteen opetuksen kanssa mahdollista.
- Opetuksessa rakennetaan yhteyksiä musiikin ja muiden oppiaineiden sekä erilaisten yhteiskunnallisten ilmiöiden ja toimijoiden välille.

S4 Ohjelmisto:

- Ohjelmistoon, ja erityisesti kuunteluohjelmistoon, valitaan eri kulttuurien ja aikakausien musiikkia alkuperäiskansojen musiikista ja kansanmusiikista taidemusiikkiin ajankohtaiset musiikilliset ilmiöt huomioiden.
- Kuunteluohjelmistosta keskustellaan ja opetellaan samalla jäsentämään kuulokuvaa.
- Äänenkäyttöä ja laulutaitoa harjoitetaan yksi- ja moniäänisten yhteislaulujen tai soololaulujen, äänikokeilujen ja erilaisten ääniharjoitteiden avulla.
- Pohditaan omaa äänenväriä ja yritetään määrittää oma ääniala.
- Soitto- ja lauluohjelmiston valinnassa otetaan huomioon kansallisen- ja paikallisen kulttuuriperinnön vaaliminen, oppilaita innostavat teokset ja tehtävät sekä ohjelmiston käyttökelpoisuus musiikillisten taitojen oppimisessa.

Musiikin sisällöt 8. vuosiluokalla

S1 Miten musiikissa toimitaan:

- Musiikillisten tietojen ja taitojen oppiminen tapahtuu pääsääntöisesti käytännön kautta.
- Musisointi tehdään laulaen, soittaen, kuunnellen, liikkuen, improvisoiden ja säveltäen.
- Luokan soittimistoa käytetään monipuolisesti ja eri soittimien hallinnan perustekniikoita kehitetään.
- Hyödynnetään oppiaineiden välistä työskentelyä ja voidaan tehdä jo laajempi yhteinen projekti.
- Opetuksessa hyödynnetään aikaisempaa painotetummin mediaa ja tieto- ja viestintäteknologiaa. Esimerkiksi oppilaat pääsevät itse tekemään ja kokeilemaan teknologisia musiikkisovelluksia.
- Tutustutaan musiikkikulttuureihin ja -tyyleihin monipuolisesti. Kahdeksannella luokalla vieraita tai vanhoja musiikkikulttuureja pohditaan verraten niitä omaan musiikkikulttuuriimme. Verrataan perinteisiä, vanhempia saamelaisia laulutapoja uudempaan modernimpaan saamelaismusiikkiin.
- Paikallisten musiikillisten sisältöjen liittäminen osaksi opetusta tukee oppilaan käsitystä omasta musiikkikulttuurista.

S2 Mistä musiikki muodostuu:

- Musisoinnissa käytetään aiemmin opittuja musiikkikäsitteitä ja musiikin perusmerkintätapoja.
- Taitojen kehittyessä osaamista syvennetään, käsitteistöä laajennetaan ja sovelletaan musisoinnin eri tilanteissa.
- Musiikillisten taitojen ja tietojen ohella opetuksessa käsitellään oppilaiden esille tuomia aihepiirejä sekä heidän musiikkiin liittyviä kokemuksiaan ja havaintojaan. Luodaan opetustilanteisiin kiireettömiä hetkiä, jotta aikaa jää keskustelulle ja oppilaiden kohtaamiselle.

S3 Musiikki omassa elämässä, yhteisössä ja yhteiskunnassa

- Äänenkäyttöä, laulutaitoa ja käytössä olevien keho-, rytmi-, melodia- ja sointusoittimien soittotaitoja syvennetään yhteismusisoinnissa.
- Luokan soittimistoa käytetään monipuolisesti.

- Laulutaitoa ja äänen hallintaa harjoitetaan yksi- ja moniäänisten yhteislaulujen tai soololaulujen ja erilaisten ääniharjoitteiden avulla.
- Tutustutaan äänialojen ohella eri laulusoundien muodostumiseen ja oman äänenkäytön monipuolistamiseen, sekä keskustellaan poikien äänenmurroksesta ja sen vaikutuksista laulu- ja puheäänessä.
- Omasta roolista ja oppimisen tavoitteesta ryhmän laulu- ja musisointiharjoituksissa pyritään keskustelemaan aktiivisesti. Oppilaan omia kokemuksia kartoitetaan itsearvioinnin kautta.
- Kehitetään monipuolisia ilmaisutaitoja ja rohkaistaan oppilaan omia ideoita. Tehdään harjoitussävellyksiä ja pohditaan omaa musiikillista suhdetta jo syvällisemmin.
- Musisoivan ryhmän yhteishenkeä pidetään yllä ja kehitetään erilaisten musiikki- ja liikuntaharjoitusten avulla. Keskeisenä sisältönä musiikkiharjoitteissa on myös erilaisuuden hyväksyminen ja muiden ryhmän jäsenten huomioiminen.
- Oppilaan henkilökohtaista musiikin harrastamista käydään läpi kuulonhuollon näkökannalta. Tässä kiinnekohtina on oma turvallinen musiikinkuuntelu, soittoharjoittelu yksin ja yhdessä sekä kuulonsuojaaminen muissa meluisissa ympäristöissä.
- Kuluttamisen ja kestävän hyvinvoinnin näkökulmat huomioidaan opetuksessa. Käytännössä siis esimerkiksi luokan tai oppilaiden omaa soittimistoa huolletaan yhdessä.
- Opetuksessa rakennetaan yhteyksiä musiikin ja muiden oppiaineiden sekä erilaisten yhteiskunnallisten ilmiöiden ja toimijoiden välille.

S4 Ohjelmisto

- Ohjelmiston valinnassa otetaan huomioon, saamelaisen-, kansallisen- ja paikallisen kulttuuriperinnön vaaliminen, oppilaita innostavat teokset ja tehtävät sekä ohjelmiston käyttökelpoisuus musiikillisten taitojen oppimisessa.
- Ohjelmistoon, ja erityisesti kuunteluohjelmistoon, valitaan eri kulttuurien ja aikakausien musiikkia alkuperäiskansojen musiikista ja kansanmusiikista taidemusiikkiin ajankohtaiset musiikilliset ilmiöt huomioiden.
- Kuunteluohjelmiston kappaleista keskustellaan, sen osia analysoidaan ja opetellaan samalla ymmärtämään erilaista estetiikkaa.
- Ohjelmiston valinnassa huomioidaan myös kouluvuoden juhlat ja mahdolliset nuorten omat elämän aihepiirit.

Musiikin oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet vuosiluokilla 7-8

Tavoitteena on luoda pedagogisesti monipuolinen ja joustava musiikin opiskelukokonaisuus, joissa erilaiset musiikilliset työtavat ja vuorovaikutustilanteet sekä yhteismusisointi ja muu musiikillinen yhteistoiminta on mahdollista. Oppimisen ilo, luovaan ajatteluun rohkaiseva ilmapiiri sekä myönteiset musiikkikokemukset ja -elämykset innostavat oppilaita ja sitouttavat heidät kehittämään musiikillista osaamistaan. Opetustilanteissa luodaan mahdollisuuksia tieto- ja viestintäteknologian käyttöön musiikillisessa toiminnassa. Musiikkikäsitteitä opiskellaan musiikillisin työtavoin. Opetuksessa hyödynnetään taide- ja kulttuurilaitosten sekä muiden yhteistyötahojen tarjoamia mahdollisuuksia.

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki musiikissa vuosiluokilla 7-8

Musiikin opetuksessa ja työskentelyn suunnittelussa otetaan huomioon oppilaiden erilaiset tarpeet, aikaisempi oppiminen ja kiinnostuksen kohteet. Työtapoja, opetusvälineitä ja soittimistoa sekä ryhmätyöskentelyä koskevat ratkaisut tehdään oppilaita kuullen. Ratkaisuilla luodaan musiikin oppimista edistäviä yhteismusisoinnin tilanteita sekä vahvistetaan oppilaiden itsetuntoa, työskentelytaitoja ja oma-aloitteisuutta. Työtapojen valinnassa kiinnitetään huomiota musiikkikulttuurin ja musiikin opetuksen mahdollisten sukupuolittuneiden käytäntöjen muuttamiseen.

Oppilaan oppimisen arviointi musiikissa vuosiluokilla 7-8

Musiikin opetuksessa oppilas tarvitsee realistista ja samalla kannustavaa ja rohkaisevaa palautetta myös perusopetuksen 7-9 vuosiluokilla. Ohjaava palaute auttaa oppilasta hahmottamaan yhä paremmin soivaa musiikillista toteutusta, musiikillista ilmaisua ja musiikin merkityksiä. Palautetta oppilas tarvitsee erityisesti, kun hän toteuttaa luovaan tuottamiseen ja musiikkiteknologiaan liittyviä kokonaisuuksia.

Musiikin päättöarviointi sijoittuu siihen lukuvuoteen, jona musiikin opiskelu päättyy kaikille yhteisenä oppiaineena. Päättöarvioinnilla määritellään, miten oppilas on opiskelun päättyessä saavuttanut musiikin yhteisenä opetettavan oppimäärän tavoitteet. Päättöarvosana muodostetaan suhteuttamalla oppilaan osaamisen taso musiikin valtakunnallisiin päättöarvioinnin kriteereihin. Musiikissa oppilaan osaaminen kehittyy kaikilla tavoitealueilla oppimäärän päättymiseen saakka. Päättöarvosanan muodostamisessa otetaan huomioon kaikki valtakunnalliset päättöarvioinnin kriteerit. Oppilas saa arvosanan kahdeksan (8), mikäli hän osoittaa keskimäärin kriteerien määrittämää osaamista. Arvosanan kahdeksan tason ylittäminen joidenkin tavoitteiden osalta voi kompensoida tasoa heikomman suoriutumisen joidenkin muiden tavoitteiden osalta.

Musiikin päättöarvioinnin kriteerit hyvälle osaamiselle (arvosanalle 8) oppimäärän päättyessä

Musiikin opetuksen tavoitteena on	Sisältöalueet	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	**Arvosanan kahdeksan osaaminen**
Osallisuus			
T1 kannustaa oppilasta rakentavaan toimintaan musisoivan ryhmän ja musiikillisten yhteisöjen jäsenenä	S1-S4	Musiikillisen ryhmän jäsenenä toimiminen	Oppilas toimii musiikillisen ryhmän jäsenenä, huolehtii osuudestaan ja kannustaa toisia.
Musiikilliset tiedot ja taidot sekä luova tuottaminen			
T2 ohjata oppilasta ylläpitämään äänenkäyttö- ja laulutaitoaan sekä kehittämään niitä edelleen musisoivan	S1-S4	Äänenkäyttö ja laulaminen musiikkiryhmän jäsenenä	Oppilas käyttää ääntään musiikillisen ilmaisun välineenä ja osallistuu yhteislauluun sovittaen osuutensa osaksi kokonaisuutta.

ryhmän jäseninä			
T3 kannustaa oppilasta kehittämään edelleen soitto- ja yhteismusisointitaitojaan keho-, rytmi-, melodia- ja sointusoittimin	S1-S4	Soittaminen musiikkiryhmän jäsenenä	Oppilas soittaa keho-, rytmi-, melodia- ja sointusoittimia ja osallistuu yhteissoittoon melko sujuvasti.
T4 rohkaista oppilasta monipuoliseen musiikkiliikunnalliseen kokemiseen ja ilmaisuun	S1-S4	Musiikkiliikunta	Oppilas osoittaa hahmottavansa musiikin perussykkeen liikkuessaan ja sovittaa liikeilmaisuaan kuulemaansa musiikkiin.
T5 tarjota oppilaalle mahdollisuuksia ääniympäristön ja musiikin elämykselliseen kuunteluun ja havainnointiin sekä ohjata häntä keskustelemaan havainnoistaan	S1-S4	Ääniympäristön ja musiikin kuuntelu ja siitä keskusteleminen	Oppilas kuuntelee ääniympäristöä ja musiikkia ja osaa kertoa havainnoistaan.
T6 kannustaa oppilasta rakentamaan luovaa suhdetta musiikkiin ja ohjata heitä improvisointiin, sovittamiseen ja säveltämiseen sekä taiteidenväliseen työskentelyyn	S1-S4	Musiikin luova tuottaminen	Oppilas osaa käyttää musiikillisia tai muita äänellisiä elementtejä kehittäessään ja toteuttaessaan uusia musiikillisia ideoita yksin tai ryhmän jäsenenä.
T7 ohjata oppilasta musiikin tallentamiseen ja tieto- ja viestintäteknologian luovaan ilmaisulliseen käyttöön sekä musiikin tekemisessä että osana monialaisia kokonaisuuksia	S1-S4	Musiikkiteknologian käyttö	Oppilas osaa käyttää musiikkiteknologian tarjoamia mahdollisuuksia omassa tai ryhmän ilmaisussa.
Kulttuurinen ymmärrys ja monilukutaito			
T8 ohjata oppilasta tarkastelemaan musiikkia taiteenlajina ja ymmärtämään, miten musiikkia käytetään viestimiseen ja vaikuttamiseen eri kulttuureissa	S1-S4	Kulttuurinen osaaminen	Oppilas osaa jäsentää musiikin käyttötapoja ja ilmenemismuotoja ja kertoa havainnoistaan.

T9 rohkaista ja ohjata oppilasta käyttämään musiikin merkintätapoja, käsitteitä ja terminologiaa musiikillisessa toiminnassa	S1-S4	Musiikillisten käsitteiden ja symbolien käyttö	Oppilas käyttää musiikin peruskäsitteitä ja merkintätapoja sekä termejä musiikillisessa toiminnassa.
Hyvinvointi ja turvallisuus musiikissa			
T10 ohjata oppilasta tunnistamaan musiikin vaikutuksia tunteisiin ja hyvinvointiin	S1-S4	Musiikin hyvinvointivaikutusten tunnistaminen	Oppilaan kanssa keskustellaan musiikin vaikutuksista hyvinvointiin ja tunteisiin, mutta tavoitetta ei oteta huomioon päättöarvosanan muodostamisessa.
T11 ohjata oppilasta huolehtimaan kuulostaan sekä musisointi- ja ääniympäristön turvallisuudesta	S1-S4	Kuulosta sekä musisointi- ja ääniympäristön turvallisuudesta huolehtiminen	Oppilas käyttää laitteita ja soittimia musisointitilanteissa ottaen huomioon muun muassa äänen ja musiikin voimakkuuteen sekä muut turvalliseen toimintaan liittyvät tekijät.
Oppimaan oppiminen musiikissa			
T12 ohjata oppilasta kehittämään musiikillista osaamistaan harjoittelun avulla, asettamaan tavoitteita musiikilliselle oppimiselleen ja arvioimaan edistymistään suhteessa tavoitteisiin	S1-S4	Oppimisen taidot	Oppilas asettaa ohjattuna musisointiin, musiikkiliikuntaan tai säveltämiseen ja muuhun luovaan tuottamiseen liittyviä tavoitteita sekä arvioi edistymistään suhteessa niihin.

15.14 KUVATAIDE

Oppiaineen tehtävä

Kuvataiteen opetuksen tehtävä on ohjata oppilaita tutkimaan ja ilmaisemaan kulttuurisesti moninaista todellisuutta taiteen keinoin. Oppilaiden identiteettien rakentumista, kulttuurista osaamista ja yhteisöllisyyttä vahvistetaan kuvia tuottamalla ja tulkitsemalla. Oppilaiden omat

kokemukset, mielikuvitus ja kokeileminen luovat perustan opetukselle. Inarin alueen ainutlaatuisuus ja saamelainen kulttuuri tulee näkyviin parhaiten juuri opetussuunnitelman ajatuksessa oppilaiden omien kokemusten hyödyntämisessä. Kuvataiteen opetus kehittää kykyä ymmärtää taiteen, ympäristön ja muun visuaalisen kulttuurin ilmiöitä. Oppilaille tarjotaan tapoja arvottaa todellisuutta ja vaikuttaa siihen. Kulttuuriperinnön tuntemusta vahvistamalla tuetaan traditioiden välittymistä ja uudistumista. Opetus tukee oppilaiden kriittisen ajattelun kehittymistä sekä kannustaa heitä vaikuttamaan omaan elinympäristöön ja yhteiskuntaan. Kuvataiteen opetuksen avulla voidaan tukea yksilöä löytämään paikkansa osana ryhmää ja vahvistaa yhteenkuuluvuuden tunnetta. Kuvataiteen opetuksessa luodaan perustaa oppilaiden paikalliselle ja globaalille toimijuudelle.

Taiteelle ominainen työskentely harjaannuttaa kokemukselliseen, moniaistiseen ja toiminnalliseen oppimiseen. Oppilaat tarkastelevat kuvataidetta ja muuta visuaalista kulttuuria historiallisista ja kulttuurisista näkökulmista. Opetuksessa tutustutaan erilaisiin näkemyksiin taiteen tehtävistä. Oppilaita ohjataan käyttämään monipuolisesti erilaisia välineitä, materiaaleja, teknologioita ja ilmaisun keinoja. Opetuksessa kannustetaan monilukutaidon kehittämiseen hyödyntämällä visuaalisuutta sekä muita tiedon tuottamisen ja esittämisen tapoja. Oppilaille tarjotaan mahdollisuuksia monialaisiin oppimiskokonaisuuksiin kuten eheyttävät teemat, koulun ja saamelaisen yhteisön juhlat ja tapahtumat, yhteistyössä muun opetuksen ja koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa. Kuvataide voi helposti kytkeytyä muihin oppiaineisiin soveltavissa kursseissa tai projekteissa. Opetuksessa tutustutaan museoihin ja muihin kulttuurikohteisiin sekä tarkastellaan kuvataiteen harrastusmahdollisuuksia. Inarin kunnassa kuvataidetta opetetaan yhteisenä oppiaineena yksi vuosiviikkotunti seitsemännellä vuosiluokalla ja yksi vuosiviikkotunti kahdeksannella vuosiluokalla.

Vuosiluokilla 7-8 oppilaita ohjataan syventämään omakohtaista suhdettaan kuvataiteeseen ja muuhun visuaaliseen kulttuuriin sekä asettamaan määrätietoisia tavoitteita toiminnalleen. Opetuksessa vahvistetaan oppilaiden kuvallisen tuottamisen taitoja sekä kannustetaan häntä toimimaan erilaisissa visuaalisissa ympäristöissä. Oppilaita harjaannutetaan tutkimaan kuvataiteen ja muun visuaalisen kulttuurin henkilökohtaisia, saamelaiseen yhteisöön kuuluvia ja yhteiskunnallisia merkityksiä sekä käyttämään niitä osallistumisen ja vaikuttamisen muotoina. Opetuksessa kehitetään yhdessä toimimisen taitoja sekä rakennetaan yhteyksiä ajankohtaisiin kuvataiteen ja muun visuaalisen kulttuurin toimintatapoihin ja ilmiöihin. Opetus harjaannuttaa hyödyntämään tieto- ja viestintäteknologiaa ja verkkoympäristöjä luovasti, kriittisesti ja vastuullisesti. Oppilaille tarjotaan riittäviä edellytyksiä perusopetuksen jälkeisille opinnoille sekä huomioidaan työelämässä ja yhteiskunnassa tarvittavia yleisiä valmiuksia.

Kuvataiteen opetuksen tavoitteet 7. vuosiluokalla

- T1 kannustaa oppilasta havainnoimaan taidetta, ympäristöä ja muuta visuaalista kulttuuria moniaistisesti ja käyttämään monipuolisesti kuvallisen tuottamisen menetelmiä (L1, L3, L4, L5)
- T2 rohkaista oppilasta keskustelemaan omista ja muiden havainnoista ja ajatuksista sekä perustelemaan näkemyksiään (L2, L4, L5, L6)
- T3 innostaa oppilasta ilmaisemaan havaintojaan ja ajatuksiaan kuvallisesti erilaisia välineitä ja tiedon tuottamisen tapoja käyttäen eri ympäristöissä (L2, L3, L4, L5)

- T4 ohjata oppilasta soveltamaan erilaisia materiaaleja, tekniikoita ja ilmaisun keinoja sekä syventämään kuvallisen tuottamisen taitojaan (L2, L3, L5, L6)
- T5 ohjata oppilasta tutkivaan lähestymistapaan itsenäisessä ja yhteistoiminnallisessa kuvallisessa työskentelyssä (L1, L2, L3, L5)
- T6 rohkaista oppilasta ilmaisemaan mielipiteitään sekä soveltamaan kuvallisen viestinnän ja vaikuttamisen keinoja omissa kuvissaan (L1, L2, L4, L7)
- T7 ohjata oppilasta soveltamaan kuvallisia, sanallisia ja muita kuvatulkinnan menetelmiä (L1, L4, L5, L6)
- T8 ohjata oppilasta tarkastelemaan taiteen ja muun visuaalisen kulttuurin merkitystä yksilölle, yhteisölle ja yhteiskunnalle historian ja kulttuurin näkökulmista (L2, L3, L6, L7)
- T9 innostaa oppilasta soveltamaan eri aikojen ja kulttuurien kuvailmaisun tapoja kuvallisessa tuottamisessaan (L1, L2, L5, L6)
- T10 ohjata oppilasta ottamaan kantaa taiteessa, ympäristössä ja muussa visuaalisessa kulttuurissa ilmeneviin arvoihin (L3, L4, L6, L7)
- T11 kannustaa oppilasta ottamaan kuvailmaisussaan huomioon kulttuurinen moninaisuus ja kestävä kehitys sekä vaikuttamaan kuvien avulla (L1, L2, L4, L7)

Kuvataiteen opetuksen tavoitteet 8. vuosiluokalla

- T1 kannustaa oppilasta havainnoimaan, taidetta, ympäristöä ja muuta visuaalista kulttuuria moniaistisesti ja käyttämään monipuolisesti kuvallisen tuottamisen menetelmiä (L1, L3, L4, L5)
- T2 rohkaista oppilasta keskustelemaan omista ja muiden havainnoista ja ajatuksista sekä perustelemaan näkemyksiään (L2, L4, L5, L6)
- T3 innostaa oppilasta ilmaisemaan havaintojaan ja ajatuksiaan kuvallisesti erilaisia välineitä ja tiedon tuottamisen tapoja käyttäen eri ympäristöissä (L2, L3, L4, L5)
- T4 ohjata oppilasta soveltamaan erilaisia materiaaleja, tekniikoita ja ilmaisun keinoja sekä syventämään kuvallisen tuottamisen taitojaan (L2, L3, L5, L6)
- T5 ohjata oppilasta tutkivaan lähestymistapaan itsenäisessä ja yhteistoiminnallisessa kuvallisessa työskentelyssä (L1, L2, L3, L5)
- T6 rohkaista oppilasta ilmaisemaan mielipiteitään sekä soveltamaan kuvallisen viestinnän ja vaikuttamisen keinoja omissa kuvissaan (L1, L2, L4, L7)
- T7ohjata oppilasta soveltamaan kuvallisia, sanallisia ja muita kuvatulkinnan menetelmiä (L1, L4, L5, L6)
- T8 ohjata oppilasta tarkastelemaan taiteen ja muun visuaalisen kulttuurin merkitystä yksilölle, yhteisölle ja yhteiskunnalle historian ja kulttuurin näkökulmista (L2, L3, L6, L7)
- T9 innostaa oppilasta soveltamaan eri aikojen ja kulttuurien kuvailmaisun tapoja kuvallisessa tuottamisessaan (L1, L2, L5, L6)
- T10 ohjata oppilasta ottamaan kantaa taiteessa, ympäristössä ja muussa visuaalisessa kulttuurissa ilmeneviin arvoihin (L3, L4, L6, L7)
- T11 kannustaa oppilasta ottamaan kuvailmaisussaan huomioon kulttuurinen moninaisuus ja kestävä kehitys sekä vaikuttamaan kuvien avulla (L1, L2, L4, L7)

Kuvataiteen tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet vuosiluokilla 7-8

Kuvataiteen opetuksen tavoitteita lähestytään omia kuvakulttuureja, ympäristön kuvakulttuureja ja taiteen maailmoja tutkimalla. Sisältöalueet ovat toisiaan täydentäviä ja opetuksessa tarkastellaan myös niiden välisiä yhteyksiä. Sisältöjen valinnan lähtökohtia ovat oppilaille merkitykselliset taiteen ja muun visuaalisen kulttuurin teokset, tuotteet ja ilmiöt. Sisällöt rakentavat yhteyksiä oppilaille tuttujen ja heille uusien kuvakulttuurien välille. Oppilaita kannustetaan ottamaan osaa opetuksen sisältöjen, tarkasteltavien kuvastojen, työskentelymenetelmien ja välineiden valintaan. Sisältöjen valinnassa hyödynnetään paikallisia mahdollisuuksia.

S1 Omat kuvakulttuurit: Opetuksen sisällöiksi valitaan oppilaiden tekemiä kuvia ja kuvakulttuureja, joihin he osallistuvat omaehtoisesti. Opetuksen sisältöjä valitaan myös oppilaiden omia kuvakulttuureja uudistavista ilmiöistä. Omia kuvakulttuureja käytetään kuvallisen työskentelyn lähtökohtana. Opetuksessa käsitellään omien kuvakulttuurien merkitystä omaan elinympäristöön sekä yhteiskuntaan vaikuttamisen kannalta.

S2 Ympäristön kuvakulttuurit: Opetuksen sisällöt valitaan erilaisista ympäristöistä, esineistä, mediakulttuureista ja virtuaalimaailmoista. Sisältöjä valitaan monipuolisesti rakennetuista ja luonnon ympäristöistä sekä mediasta. Sisältöjen valinnoilla kehitetään oppilaan tietoisuutta erilaisia ympäristöjä ja medioita koskevista laajemmista kysymyksistä. Ympäristön kuvakulttuureja käytetään kuvallisen työskentelyn lähtökohtana. Opetuksessa käsitellään erilaisten ympäristöjen ja medioiden merkitystä sekä oppilaiden elinpiirin että globaalin maailman näkökulmista.

S3 Taiteen maailmat: Opetuksen sisällöt valitaan eri aikoina, eri ympäristöissä ja eri kulttuureissa tuotetusta kuvataiteesta. Oppilaat syventyvät erilaisiin taidekäsityksiin ja taiteen ilmiöihin tarkastelemalla niitä taiteilijan ja vastaanottajan sekä taiteen instituutioiden ja yhteiskunnan näkökulmista. Taideteoksia käytetään kuvallisen työskentelyn lähtökohtana. Opetuksessa käsitellään kulttuurisen moninaisuuden vaikutuksia sekä taiteen tuottamiseen että tulkintaan yksilön ja yhteiskunnan näkökulmista.

Kuvataiteen sisällöt 7. vuosiluokalla

S1 Omat kuvakulttuurit:

- opetellaan tekemään havaintoja ja keskustelemaan taidekuvien herättämistä ajatuksista ja tunteista sekä soveltamaan niitä omassa työskentelyssä
- opetellaan sommitteluoppia: sommittelun periaatteet ja elementit, esimerkiksi väriteoria, kontrasti jne.
- erityistä huomiota kohdistetaan ihmiseen: muotokuva, ihmishahmo, perustaideanatomia
- tutustutaan ja harjoitellaan nykykulttuurista tuttuja kuvallisia ilmaisumuotoja, esimerkiksi grafiittia, sekatekniikkaa, maataidetta ja digitaalisia taidemuotoja

S2 Ympäristön kuvakulttuurit:

- harjoitellaan kuvataiteen avulla kehittämään ryhmädynamiikkaa keskustelemalla ja projektityöskentelyllä
- harjoitellaan käyttämään luontoa voimavarana kuvallisessa ilmaisussa, kuten maataidetta ja lumiveistoksia
- käytetään luonnon materiaaleja hyödyksi kuvataiteen tuotoksissa ja mahdollisuuksien mukaan lähdetään ulos luokkatilasta työskentelemään luonnossa
- käytetään tuotoksissa saamelaiseen kulttuuriin liittyvää symboliikkaa, värimaailmaa ja muotokieltä
- harjoitellaan hyödyntämään oppilaiden omia kiinnostuksen kohteita kuvataiteessa
- hyödynnetään oppilaiden jo olemassa olevia valmiuksia ja taitoja eri teknologioissa ja hyödynnetään opittua tekemällä projektimuodossa, esimerkiksi valokuvaprojekteja, elokuvia, animaatioita jne.
- kuvataiteen opiskelussa elokuvien ja videoiden (esimerkiksi musiikkivideoiden) katselu ja niistä keskusteleminen on tärkeää
- harjoitellaan mediakriittisyyttä
- rikastutetaan oppilaiden kuvakulttuurista ymmärrystä opetuksessa esim. museokäyntien avulla, eri taiteilijoiden vierailuilla ja erilaisiin juhlaperinteisiin osallistumisella
- omien taidenäyttelyjen järjestäminen ja palautteen antaminen ja vastaanottaminen
- mahdollisuuksien mukaan työskennellään kouluympäristön ulkopuolella ja yritetään taiteella vaikuttaa asuinympäristön viihtyvyyteen ja asenneympäristöön esimerkiksi grafiittien tekemisellä, seinämaalauksilla ynnä muulla ympäristötaiteella
- harjoitellaan tekemään kantaaottavaa taidetta ja osallistumaan taiteen avulla yhteiskunnalliseen keskusteluun
- opitaan tekemään kuva-analyysiä ja arvostamaan mestareiden tekemiä kuvia sekä kulttuurisella että esteettisellä tasolla

S3 Taiteen maailmat:

- Tutustutaan taidehistoriaan, esimerkiksi suomalaisten ja saamelaisten taiteilijoiden töihin. Opetuksessa tulee myös huomioida eri vähemmistöjen ja alkuperäiskansojen taiteen tekijöitä kuten saamelaiset, romanit, nenetsit, inuitit jne.
- tutustutaan taidehistoriasta eri taiteilijoiden elämään ja taideteoksiin ja keskustellaan siitä, miten taiteilijoiden henkilöhistoria näkyy heidän taiteessaan
- Tutustutaan taidehistoriaan esittelyn, projektityöskentelyn ja lyhytkestoisempien tehtävien avulla, esimerkiksi kansainvälisten taiteilijoiden töihin. Tutustutaan taidehistoriasta eri taiteilijoiden elämään ja taideteoksiin ja keskustellaan siitä, miten taiteilijoiden henkilöhistoria näkyy heidän taiteessaan. Sen lisäksi tutustutaan renessanssiin, barokkiin ja 1850-luvulle asti taiteen historiaan.
- Tutustutaan saamelaisiin sekä muihin alkuperäiskansojen taiteilijoihin, heidän elämäänsä ja taideteoksiin

Kuvataiteen sisällöt 8. vuosiluokalla

S1 Omat kuvakulttuurit

- opetellaan tekemään havaintoja ja keskustelemaan taidekuvien herättämistä ajatuksista ja tunteista sekä soveltamaan niitä omassa työskentelyssä
- jatketaan ja syvennetään sommitteluoppia: sommittelun periaatteet ja elementit, väriteoria, kontrasti jne.
- erityistä huomiota kohdistetaan kolmanteen ulottuvuuteen: viiva- ja ilmaperspektiivi, projisointi, valo- ja varjoilmiöt
- tutustutaan ja harjoitellaan nykykulttuurista tuttuja kuvallisia ilmaisumuotoja, esimerkiksi grafiittia, sekatekniikkaa, maataidetta ja digitaalisia taidemuotoja

S2 Ympäristön kuvakulttuurit:

- harjoitellaan kuvataiteen avulla kehittämään ryhmädynamiikkaa keskustelemalla ja projektityöskentelyllä
- harjoitellaan käyttämään luontoa voimavarana kuvallisessa ilmaisussa, kuten maataidetta ja lumiveistoksia
- käytetään luonnon materiaaleja hyödyksi kuvataiteen tuotoksissa ja mahdollisuuksien mukaan lähdetään ulos luokkatilasta työskentelemään luonnossa
- käytetään tuotoksissa saamelaiseen kulttuuriin liittyvää symboliikkaa, värimaailmaa ja muotokieltä
- harjoitellaan hyödyntämään oppilaiden omia kiinnostuksen kohteita kuvataiteessa
- hyödynnetään oppilaiden jo olemassa olevia valmiuksia ja taitoja eri teknologioissa ja hyödynnetään opittua tekemällä projektimuodossa esimerkiksi valokuvaprojekteja, elokuvia, animaatioita, jne.
- kuvataiteen opiskelussa elokuvien ja videoiden (esimerkiksi musiikkivideoiden) katselu ja niistä keskusteleminen on tärkeää
- harjoitellaan mediakriittisyyttä
- rikastutetaan oppilaiden kuvakulttuurista ymmärrystä opetuksessa esim. museokäyntien avulla, eri taiteilijoiden vierailuilla ja erilaisiin juhlaperinteisiin osallistumisella
- omien taidenäyttelyjen järjestäminen ja palautteen antaminen ja vastaanottaminen
- mahdollisuuksien mukaan työskennellään kouluympäristön ulkopuolella ja yritetään taiteella vaikuttaa asuinympäristön viihtyvyyteen ja asenneympäristöön esimerkiksi grafiittien tekemisellä, seinämaalauksilla ynnä muulla ympäristötaiteella
- Harjoitellaan tekemään kantaaottavaa taidetta ja osallistumaan taiteen avulla yhteiskunnalliseen keskusteluun. Erityisen tärkeänä on tutustua ja ottaa kantaa nykynuorten ja varhaisnuorten yhteiskunnallisen asemaan ja potentiaaliin keskustelussa ja kuvallisessa ilmaisussa.
- opitaan tekemään kuva-analyysiä sekä arvostamaan mestareiden tekemiä kuvia sekä kulttuurisella että esteettisellä tasolla

S3 Taiteen maailmat

- Tutustutaan taidehistoriaan, esimerkiksi muiden suomalaisten ja saamelaisten taiteilijoiden töihin. Opetuksessa tulee myös huomioida eri vähemmistöjen ja alkuperäiskansojen taiteen tekijöitä kuten saamelaiset, romanit, nenetsit, inuitit jne.
- tutustutaan taidehistoriasta eri taiteilijoiden elämään ja taideteoksiin ja keskustellaan siitä, miten taiteilijoiden henkilöhistoria näkyy heidän taiteissaan
- Tutustutaan taidehistoriaan näyttelyiden, projektityöskentelyn ja lyhytkestoisten tehtävien avulla, esimerkiksi kansainvälisten taiteilijoiden töihin. Tutustutaan taidehistoriasta eri taiteilijoiden elämään ja taideteoksiin ja keskustellaan siitä, miten taiteilijoiden henkilöhistoria näkyy heidän taiteissaan. Sen lisäksi tutustutaan modernismiin ja nykytaiteeseen.

Kuvataiteen oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet vuosiluokilla 7-8

Tavoitteena on tarjota oppimisympäristöjä ja työtapoja, joilla mahdollistetaan monipuolinen materiaalien, teknologioiden ja ilmaisukeinojen käyttäminen sekä niiden luova soveltaminen. Opetustilanteissa luodaan aktiiviseen kokeilemiseen ja harjoitteluun rohkaiseva ilmapiiri. Pedagogisilla ratkaisuilla tuetaan moniaistista havainnointia, pitkäjänteistä työskentelyä sekä tutkivaa ja tavoitteellista taideoppimista. Opetuksessa otetaan huomioon yksilölliset kuvailmaisun tarpeet ja mahdollistetaan tarkoituksenmukainen työskentely yksin ja ryhmässä. Tavoitteena on luoda oppimiseen ja vuorovaikutukseen kannustava toimintakulttuuri sekä koulussa että koulun ulkopuolisissa ympäristöissä. Vuosiluokilla 7-8 tuetaan tutkivaa ja ilmiökeskeistä työskentelyä taiteen traditioita ja aikalaistaiteen toimintatapoja hyödyntämällä. Opetuksessa luodaan mahdollisuuksia verkko- ja mediaympäristöjen monipuoliselle käytölle, taiteidenvälisille ja koulun ulkopuolisille projekteille sekä globaalien kysymysten käsittelylle.

Ohjaus, tuki ja eriyttäminen kuvataiteessa vuosiluokilla 7-8

Tavoitteena ohjauksen, eriyttämisen ja tuen järjestämisessä on oppilaiden sosiaalisten, psyykkisten ja motoristen lähtökohtien ja taitojen huomioon ottaminen. Taideoppimisen yksilöllinen ja yhteisöllinen luonne tukee oppilaan identiteettien rakentumista, osallisuutta ja hyvinvointia. Opetuksessa otetaan huomioon oppilaiden yksilölliset ohjauksen tarpeet. Opetusta eriytetään tarvittaessa esimerkiksi ilmaisukeinojen, työtapojen ja oppimisympäristöjen valinnoilla. Opetustilanteissa oppilaat voivat hyödyntää vahvuuksiaan, soveltaa erilaisia työtapoja ja käyttää vaihtoehtoisia lähestymistapoja. Taideoppimiselle luodaan turvallinen, moninaisuutta kunnioittava ja itseilmaisuun rohkaiseva ilmapiiri, jossa oppilaat saavat henkilökohtaista ohjausta ja tukea. Vaihtoehtoisia pedagogisia lähestymistapoja voidaan tarvita erityisesti havaintojen ja tunteiden visuaalisessa ilmaisussa sekä motoristen taitojen kehittämisessä. Ohjauksen, eriyttämisen ja tuen järjestämisessä voidaan hyödyntää esimerkiksi leikinomaisuutta, pelejä ja eri aistialueisiin liittyviä kokemuksia. Vuosiluokilla 7-9 tavoitteena on vahvistaa oppilaan osaamista kuvataiteessa perusopetuksen jälkeisiin opintoihin valmistavasta näkökulmasta.

Oppilaan oppimisen arviointi kuvataiteessa vuosiluokilla 7-8

Oppimisen arviointi kuvataiteessa on luonteeltaan kannustavaa, ohjaavaa ja oppilaiden yksilöllisen edistymisen huomioivaa. Arvioinnilla tuetaan kuvan tuottamisen ja tulkinnan taitojen, taiteen ja muun visuaalisen kulttuurin tuntemuksen, pitkäjänteisten työtapojen sekä itsearviointitaitojen kehittymistä. Oppilaita ohjataan arvioinnilla omien ajatusten ilmaisemiseen ja toisten näkemysten arvostamiseen. Oppimisen arviointi kohdistuu kaikkiin opetuksen tavoitteissa määriteltyihin taideoppimisen ulottuvuuksiin.

Päättöarviointi sijoittuu siihen lukuvuoteen, jona kuvataiteen opiskelu päättyy kaikille yhteisenä oppiaineena. Päättöarvioinnilla määritellään, miten oppilas on opiskelun päättyessä saavuttanut kuvataiteen oppimäärän tavoitteet. Päättöarvosana muodostetaan suhteuttamalla oppilaan osaamisen taso kuvataiteen valtakunnallisiin päättöarvioinnin kriteereihin. Kuvataiteessa oppilaan osaaminen kehittyy kaikissa opetuksen tavoitteissa kuvatuilla taideoppimisen ulottuvuuksilla oppimäärän päättymiseen saakka. Päättöarvosanan muodostamisessa otetaan huomioon kaikki valtakunnalliset päättöarvioinnin kriteerit riippumatta siitä, mille vuosiluokalle vastaava tavoite on asetettu paikallisessa opetussuunnitelmassa. Oppilas saa arvosanan kahdeksan (8), mikäli hän osoittaa keskimäärin kriteerien määrittämää osaamista. Arvosanan kahdeksan tason ylittäminen joidenkin tavoitteiden osalta voi kompensoida tasoa heikomman suoriutumisen joidenkin muiden tavoitteiden osalta.

Kuvataiteen päättöarvioinnin kriteerit hyvälle osaamiselle (arvosanalle 8) oppimäärän päättyessä

Opetuksen tavoite	**Sisältö-alueet**	**Arvioinnin kohteet oppiaineessa**	**Arvosanan kahdeksan osaaminen**
Visuaalinen havaitseminen ja ajattelu			
T1 kannustaa oppilasta havainnoimaan, taidetta, ympäristöä ja muuta visuaalista kulttuuria moniaistisesti ja käyttämään monipuolisesti kuvallisen tuottamisen menetelmiä	S1, S2, S3	Taiteen, ympäristön ja muun visuaalisen kulttuurin havainnoiminen	Oppilas osaa käyttää erilaisia havaintovälineitä ympäristön ja sen kuvien tarkastelussa.
T2 rohkaista oppilasta keskustelemaan omista ja muiden havainnoista ja ajatuksista sekä perustelemaan näkemyksiään	S1, S2, S3	Havaintojen ja ajattelun vaikutusten pohtiminen	Oppilas osaa sanallistaa havaintojaan ja ajatteluaan taiteesta, ympäristöstä ja muusta visuaalisesta kulttuurista.
T3 innostaa oppilasta ilmaisemaan havaintojaan ja	S1, S2, S3	Havaintojen ja ajatusten kuvallinen	Oppilas osaa ilmaista havaintojaan ja

ajatuksiaan kuvallisesti erilaisia välineitä ja tiedon tuottamisen tapoja käyttäen eri ympäristöissä		ilmaiseminen	ajatuksiaan kuvallisesti erilaisia välineitä ja tiedon tuottamisen tapoja käyttäen.
Kuvallinen tuottaminen			
T4 ohjata oppilasta soveltamaan erilaisia materiaaleja, tekniikoita ja ilmaisun keinoja sekä syventämään kuvallisen tuottamisen taitojaan	S1, S2, S3	Kuvailmaisun taitojen syventäminen	Oppilas osaa käyttää tavoitteellisesti erilaisia kuvallisen tuottamisen materiaaleja, tekniikoita ja keinoja kuvailmaisussaan.
T5 ohjata oppilasta tutkivaan lähestymistapaan itsenäisessä ja yhteistoiminnallisessa kuvallisessa työskentelyssä	S1, S2, S3	Tutkivan lähestymistavan käyttäminen	Oppilas osaa käyttää tutkivaa lähestymistapaa itsenäisesti tai ryhmässä työskennellessään.
T6 rohkaista oppilasta ilmaisemaan mielipiteitään sekä soveltamaan kuvallisen viestinnän ja vaikuttamisen keinoja omissa kuvissaan	S1, S2, S3	Kuvallisen tuottamisen avulla vaikuttaminen	Oppilas pyrkii vaikuttamaan ympäristöön ja muuhun visuaaliseen kulttuuriin kuvallisin keinoin.
Visuaalisen kulttuurin tulkinta			
T7 ohjata oppilasta soveltamaan kuvallisia, sanallisia ja muita kuvatulkinnan menetelmiä	S1, S2, S3	Kuvatulkinnan menetelmien soveltaminen	Oppilas osaa käyttää joitakin kuvallisia, sanallisia ja muita kuvatulkinnan menetelmiä.
T8 ohjata oppilasta tarkastelemaan taiteen ja muun visuaalisen kulttuurin merkitystä yksilölle, yhteisölle ja yhteiskunnalle historian ja kulttuurin näkökulmista	S1, S2, S3	Visuaalisen kulttuurin merkityksen tarkasteleminen	Oppilas osallistuu tulkinnoillaan keskusteluun taiteen ja muun visuaalisen kulttuurin merkityksestä.
T9 innostaa oppilasta soveltamaan eri aikojen ja	S1, S2, S3	Kulttuuristen kuvailmaisun tapojen	Oppilas osaa soveltaa joitakin kulttuurisesti

kulttuurien kuvailmaisun tapoja kuvallisessa tuottamisessaan		soveltaminen	erilaisia kuvailmaisun tapoja.
Esteettinen, ekologinen ja eettinen arvottaminen			
T10 ohjata oppilasta ottamaan kantaa taiteessa, ympäristössä ja muussa visuaalisessa kulttuurissa ilmeneviin arvoihin	S1, S2, S3	Näkemysten esittäminen	Oppilas osaa ilmaista näkemyksiään taiteessa, ympäristössä ja muussa visuaalisessa kulttuurissa ilmenevistä arvoista.
T11 kannustaa oppilasta ottamaan kuvailmaisussaan huomioon kulttuurinen moninaisuus ja kestävä kehitys sekä vaikuttamaan kuvien avulla	S1, S2, S3	Kuvallinen ilmaiseminen ja vaikuttaminen	Oppilas tarkastelee kuvailmaisussaan kulttuurista moninaisuutta ja kestävää kehitystä sekä tunnistaa kuvilla vaikuttamisen mahdollisuuksia.

15.15 KÄSITYÖ

Oppiaineen tehtävä

Käsityön oppiaineen tehtävänä on ohjata oppilaita kokonaiseen käsityöprosessin hallintaan. Käsityö on monimateriaalinen oppiaine, jossa toteutetaan käsityöilmaisuun, muotoiluun ja teknologiaan perustuvaa toimintaa. Tähän kuuluu tuotteen tai teoksen itsenäinen tai yhteisöllinen suunnittelu, valmistus ja oman tai yhteisen käsityöprosessin arviointi. Käsityön tekeminen on tutkivaa, keksivää ja kokeilevaa toimintaa ja siinä toteutetaan ennakkoluulottomasti erilaisia visuaalisia, materiaalisia, teknisiä sekä valmistusmenetelmällisiä ratkaisuja. Käsityössä opetellaan ymmärtämään, arvioimaan ja kehittämään erilaisia teknologisia sovelluksia sekä käyttämään opittuja tietoja ja taitoja arjessa. Käsityössä kehitetään oppilaiden avaruudellista hahmottamista, tuntoaistia ja käsillä tekemistä, jotka edistävät motorisia taitoja, luovuutta ja suunnitteluosaamista. Opetuksella vahvistetaan edellytyksiä monipuoliseen työskentelyyn. Käsityön merkitys on pitkäjänteisessä ja innovatiivisessa työskentelyprosessissa sekä itsetuntoa vahvistavassa, mielihyvää tuottavassa ja saamelaista kulttuuri-identiteettiä tukevassa kokemuksessa. Käsityön oppiaineen kielellinen tehtävä on laajentaa ja ylläpitää oppilaan käsitöihin ja työtapoihin liittyvää sanastoa.

Opetuksessa painotetaan oppilaiden erilaisia kiinnostuksen kohteita ja korostetaan yhteisöllistä toimintaa. Käsityössä lähtökohtana on erilaisten laaja-alaisten teemojen kokonaisvaltainen tarkastelu oppiainerajat luontevasti ylittäen. Ympäröivän materiaalisen maailman tuntemus luo perustaa kestävälle elämäntavalle ja kehitykselle. Tähän sisältyy myös oppilaiden oma elämänpiiri, paikallinen, saamelainen ja eri ryhmien kulttuuriperintö sekä yhteisön kulttuurinen

moninaisuus. Käsityö kasvattaa eettisiä, tiedostavia, osallistuvia sekä osaavia ja yritteliäitä kansalaisia, jotka arvostavat itseään tekijöinä ja joilla on taito käsityöilmaisuun sekä halu ylläpitää ja kehittää käsityökulttuuria.

Vuosiluokalla 7 käsityön opetus vahvistaa ja syventää oppilaiden omasta elämysmaailmasta nousevaa innovointia ja ongelmanratkaisua sekä käsityön tekemiseen, ilmaisuun ja suunnitteluun liittyvien tietojen ja taitojen osaamista. Käsityön opiskelu pohjautuu rakennetun ympäristön ja monimateriaalisen maailman havainnointiin, tutkimiseen ja tiedon soveltamiseen. Tekemisen taitoja syvennettäessä tunnistetaan myös erilaisia teknologisia toimintaperiaatteita ja niihin liittyviä käytännön ongelmia. Käsityön kasvatustehtävänä on tukea oppilaiden hyvinvointia ja elämänhallintaa sekä työelämään ja ammattiin liittyviä valintoja. Inarin kunnan tuntijaon mukaan käsitöitä opetetaan yhteisenä oppiaineen 2 vuosiviikkotuntia 7. vuosiluokalla.

Käsitöissä on tärkeää tunnistaa oppijoiden vahvuudet ja kehittää oppimaan oppimisen taitoja, jotka ovat tulevaisuuden kannalta olennaisia. Kotiseudullamme ovat tärkeitä luonto ja sen tarjoamat materiaalit, lappilaiset ja saamelaiseen kulttuuriin liittyvät värit, saamelaisuus, paikalliset eläimet, elinkeinot ja alueemme pukeutumiskulttuuri sekä vuodenajat. Huomioidaan eri vuodenaikoihin liittyviä käsityöperinteitä. Käsityön opetuksen ydintehtävänä on syventää ja kartuttaa oppilaan käsityötietoja ja -taitoja, erityisesti saamelaiseen käsityöperinteeseen liittyen. Tavoitteena on rohkaista oppilasta kehittämään luovuuttaan ja luottamaan omaan näkemykseensä. Oppilas arvostaa työn ja materiaalin laatua, sekä suhtautuu arvioiden ja kriittisesti omiin valintoihinsa, tarjolla oleviin virikkeisiin, tuotteisiin ja palveluihin kuluttajana. Oppilas oppii tuntemaan ja arvostamaan saamenkäsitöihin tarvittavien materiaalien alkuperän ja arvon. Opetellaan tuntemaan erilaisia saamenkäsitöitä, ja arvioimaan kriittisesti epäaitoja tuotteita, joita käsityönä myydään. Opetuksessa kannustetaan oppilasta luovuuteen ja esteettisiin valintoihin, edistetään oppilaan teknisiä sekä fyysis-motorisia taitoja, unohtamatta ongelmanratkaisutaitoja sekä ymmärrystä teknologian arkipäivän ilmiöistä.

Käsityön opetuksen tavoitteet vuosiluokalla 7

- T1 ohjata oppilasta suunnittelemaan työskentelyään sekä ideoimaan, tutkimaan ja kokeilemaan yritteliäästi (L2, L3)
- T2 ohjata oppilasta asettamaan käsityöhön omia oppimisen ja työskentelyn tavoitteita sekä toteuttamaan niiden perusteella kokonainen käsityöprosessi ja arvioimaan oppimistaan (L1)
- T3 opastaa oppilasta tutustumaan ja käyttämään monipuolisesti erilaisia työvälineitä, materiaaleja ja tarkoituksenmukaisia työtapoja sekä kehittämään innovaatioita (L4, L6)
- T4 ohjata oppilasta käyttämään sujuvasti käsityön käsitteitä, merkkejä ja symboleja sekä vahvistamaan visuaalista, materiaalista ja teknologista ilmaisuaan (L2, L4)
- T5 ohjata oppilasta havainnoimaan, ennakoimaan ja reagoimaan työtilanteisiin liittyviin riskitekijöihin ja toimimaan turvallisesti käsityöprosessissa (L3, L6)
- T6 ohjata oppilasta käyttämään tieto- ja viestintäteknologian mahdollisuuksia käsityön suunnittelussa, valmistuksessa ja dokumentoinnissa, sekä yhteisöllisen tiedon tuottamisessa ja jakamisessa (L5)
- T7 ohjata oppilasta tuntemaan käsityön, kädentaitojen ja teknologisen kehityksen merkitys omassa elämässään, yhteiskunnassa, yrittäjyydessä ja muussa työelämässä (L6)

- T8 ohjata oppilasta taloudelliseen ajatteluun ja kehittämään käsityöprosessiin liittyviä valintoja, jotka edistävät kestävää elämäntapaa (L1, L4, L7)

Käsityön tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet vuosiluokalla 7

Sisältöjen toteuttaminen antaa oppilaalle monipuolisen kokemuksen käsityön alueista ja mahdollisuuden useiden käsityötaitojen omaksumiseen. Sisältöalueista muodostetaan yhtenäisiä oppimistehtäviä, joissa useat sisällöt limittyvät yhtäaikaisesti toisiinsa.

S1 Innovointi: Ratkaistaan erilaisia tuotesuunnittelutehtäviä luovasti ja kekseliäästi käyttäen käsityön käsitteistöä, merkkejä ja symboleja. Toteutetaan suunnitelmat itseilmaisua vahvistaen. Tehdään käsityöprosessin itse- ja vertaisarviointia prosessin edetessä.

S2 Muotoilu: Perehdytään asumisen, liikkumisen ja pukeutumisen yhteiskunnalliseen, kulttuuriseen ja teknologiseen kehitykseen sekä hyödynnetään paikallisuutta ja eri kulttuurien perinteitä, nykyisyyttä ja tulevaisuutta suunnittelussa, muotoilussa ja toteutuksessa.

S3 Kokeilu: Harjoitellaan erilaisia tapoja muokata, yhdistää ja käsitellä materiaaleja sekä käytetään luovasti ja rohkeasti erilaisia perinteisiä ja uusia materiaaleja ja valmistustekniikoita. Käytetään sulautettuja järjestelmiä käsityöhön eli sovelletaan ohjelmointia suunnitelmiin ja valmistettaviin tuotteisiin.

S4 Dokumentointi ja arviointi: Tutustutaan eri menetelmien tarjoamiin mahdollisuuksiin tuotteiden suunnittelu- ja valmistusprosessissa. Analysoidaan tuotteiden muotoilua ja käytettävyyttä. Kokonainen käsityöprosessi dokumentoidaan hyödyntäen tieto- ja viestintäteknologiaa.

S5 Tekeminen: Valmistetaan erilaisia laadukkaita ja toimivia, ekologisesti ja eettisesti kestäviä tuotteita tai teoksia. Käytetään käsityön tekemiseen tarvittavia työvälineitä, koneita ja laitteita monipuolisesti ja tarkoituksenmukaisesti.

S6 Työturvallisuus: Perehdytään työturvallisuuteen ja kartoitetaan ja arvioidaan työn vaaroja sekä riskejä osana käsityöprosessia. Työskennellään turvallisesti.

S7 Yrittäjämäinen oppiminen: Tutustutaan yrittäjämäiseen oppimiseen, yrittäjyyteen ja järjestöyhteistyöhön havainnollisesti, virtuaalisesti, opintokäynneillä tai yritysvierailuilla. Huomioidaan käsityöosaamisen merkitys työelämälle. Hyödynnetään kulttuurilaitosten tarjontaa ideoinnin lähteenä.

S8 Tiedostaminen ja osallistuminen: Tutkitaan käsityön ja tuotteiden erilaisia merkityksiä yksilön, yhteiskunnan ja ympäristön näkökulmasta. Pohditaan käsityötä hyvinvoinnin ja kestävän kehityksen edistäjänä arjessa. Harjoitellaan käsityöllä osallistumista, vaikuttamista ja viestimistä.

Käsityön sisällöt 7. vuosiluokalla

S1 Innovointi

- Oppilas laatii tehtävänannon perusteella suunnitelman tuotteesta, työskentelyjärjestyksestä ja aikataulusta.
- Toteutetaan itse- ja vertaisarviointia.
- Oppilas hyödyntää suunnittelussa omia vahvuuksiaan ja kiinnostuksensa kohteita, paikallistuntemusta ja perinteitä.
- Ideoinnissa ja suunnittelussa voidaan hyödyntää tieto- ja viestintäteknologiaa.

S2 Muotoilu

- Oppilas tutustuu tuotteen tehtävään hyödyntäen paikallistuntemusta ja perinteitä.

S3 Kokeilu

- Oppilas harjoittelee erilaisia tapoja muokata, yhdistää ja käsitellä erilaisia materiaaleja.

S4 Dokumentointi ja arviointi

- Käsityöprosessia dokumentoidaan eri menetelmin esim. hyödyntäen tieto- ja viestintäteknologiaa.
- Tuotteiden muotoilua ja käytettävyyttä analysoidaan itse- ja/tai vertaisarviointina.

S5 Tekeminen

- Valmistaa laadukkaita ja toimivia, ekologisesti ja eettisesti kestäviä tuotteita tai teoksia.
- Käyttää työvälineitä, koneita ja laitteita monipuolisesti ja tarkoituksenmukaisesti.
- Valmistaa saamelaisen tuotteen tai teoksen saamelaisen käsityöperinteen materiaalein ja menetelmin.

S6 Työturvallisuus

- Perehdytään työturvallisuuteen ja kartoitetaan ja arvioidaan työn vaaroja sekä riskejä osana käsityöprosessia.
- Työskennellään turvallisesti ja toiset huomioiden.
- Käytetään asianmukaisia suojavarusteita.
- Perehdytään varoitus-, kielto- ja ohjekyltteihin liittyviin sisältöihin.

S7 Yrittäjämäinen oppiminen

- Ymmärtää käsityöosaamisen merkityksen työelämälle.

S8 Tiedostaminen ja osallistuminen

- Pohtii käsityötä hyvinvoinnin ja kestävän kehityksen edistäjänä.
- Pohtii saamelaisen käsityön kulttuurillista ja historiallista merkitystä
- Osaa arvioida käsityön aitoutta ja tunnistaa Suomen saamelaisalueella käytetyt saamenpuvut sekä pukeutumiseen liittyviä alueellisia erityispiirteitä.

Käsityön oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet vuosiluokalla 7

Monipuoliset laitteet, koneet, työvälineet ja ympäristöt mahdollistavat monimateriaalisen käsityön oppimisen ja vastuullisen työskentelyasenteen omaksumisen. Arkielämää, luontoa, rakennettua ja esineympäristöä havainnoidaan ja hyödynnetään käsityön suunnittelussa ja valmistuksessa. Käsityössä hyödynnetään mobiililaitteita ja harjaannutaan kolmiulotteisten piirrosten ja mallien tekemiseen. Opetuksessa käytetään teknisen työn ja tekstiilityön työtapoja, erityisesti saamelaisen käsityön työtapoja. Toiminnallista oppimista tuetaan tutkivan oppimisen projekteilla yhteistyössä ulkopuolisten asiantuntijoiden ja eri tahojen kanssa oppiaineiden rajoja ylittäen. Käsityöhön ja saamelaiseen käsityöperinteeseen tutustutaan museo- ja näyttely- ja yritysvierailuilla.

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki käsityössä vuosiluokilla 7-9

Oppiaineen tavoitteiden kannalta keskeistä ohjauksen/tuen järjestämisessä on huomioida pedagogisesti erilaiset työ- ja vuorovaikutustavat, joilla tuetaan oppilaiden käsityötaitojen oppimista, suunnittelua ja yhteisöllistä työskentelyä. Yksilö-, ryhmä- ja yhteisöllisillä työtavoilla kannustetaan oppilaita osallisuuteen, aktiivisuuteen ja itseohjautuvuuteen. Opetuksessa huomioidaan oppilaiden erilaiset edellytykset ja tarpeet käsityön opiskeluun ja tehdään sen mukaisia eriytettyjä ratkaisuja esimerkiksi käytettävien oppimisympäristöjen, työvälineiden, työtapojen ja työtehtävien valinnassa.

Oppilaan oppimisen arviointi käsityössä vuosiluokalla 7

Oppimisen arviointi on oppilaita ohjaavaa ja kannustavaa. Arviointi perustuu kokonaiseen käsityön prosessiin, sen tavoitteisiin ja kriteereihin sekä opiskelun aikana tehtyyn jatkuvaan arviointiin ja dokumentointiin. Huolehditaan siitä, että oppilaat tietävät arvioinnin perusteet. Eri vaiheiden dokumentointi toimii arvioinnin välineenä. Oppilaat saavat monipuolista palautetta edistymisestään ja osaamisestaan. Arvioinnilla tuetaan laaja-alaisen käsityötaidon kehittymistä. Oppilaille annetaan erilaisia mahdollisuuksia osoittaa edistymistään ja kannustetaan omien vahvuuksien ylläpitämiseen sekä kehittymässä olevien taitojensa hallitsemiseen. Oppilaita ohjataan arvioimaan omaa oppimistaan ja tarjotaan erilaisia tapoja tehdä itse- ja vertaisarviointia. Palautteen anto on vuorovaikutteista, jolloin myös opettaja saa palautetta käyttämistään menetelmistä tai työtavoista.

Päättöarviointi sijoittuu siihen lukuvuoteen, jona oppiaineen opiskelu päättyy kaikille yhteisenä oppiaineena. Päättöarvioinnilla määritellään, miten oppilas on opiskelun päättyessä saavuttanut käsityön oppimäärän tavoitteet. Päättöarvosana muodostetaan suhteuttamalla oppilaan osaamisen taso käsityön valtakunnallisiin päättöarvioinnin kriteereihin. Osaaminen oppiaineessa kehittyy koko opiskelun ajan. Päättöarvosanan muodostamisessa otetaan huomioon kaikki valtakunnalliset

päättöarvioinnin kriteerit riippumatta siitä, mille vuosiluokalle vastaava tavoite on asetettu paikallisessa opetussuunnitelmassa. Oppilas saa arvosanan kahdeksan (8), mikäli hän osoittaa keskimäärin kriteerien määrittämää osaamista. Arvosanan kahdeksan tason ylittäminen joidenkin tavoitteiden osalta voi kompensoida tasoa heikomman suoriutumisen joidenkin muiden tavoitteiden osalta. Numeroarvosana laaditaan yhdessä käsityön opetukseen osallistuneiden opettajien kesken.

Käsityön päättöarvioinnin kriteerit hyvälle osaamiselle (arvosanalle 8) oppimäärän päättyessä

Käsityön opetuksen tavoitteena on	Sisältö-alueet	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Arvosanan kahdeksan osaaminen
T1 ohjata oppilasta suunnittelemaan työskentelyään sekä ideoimaan, tutkimaan ja kokeilemaan yritteliäästi	S2-S5	Työskentely ja tuottaminen	Oppilas suunnittelee työskentelyään, osaa tehdä valintoja ja etsiä työhönsä omia ratkaisuja.
T2 ohjata oppilasta asettamaan käsityöhön omia oppimisen ja työskentelyn tavoitteita sekä toteuttamaan niiden perusteella kokonainen käsityöprosessi ja arvioimaan oppimistaan	S1-S5	Kokonaisen käsityöprosessin toteuttaminen	Oppilas osaa asettaa työskentelylleen tavoitteita sekä työskentelee käsityöprosessin mukaisesti ja arvioi realistisesti oppimistaan käsityöprosessin aikana.
T3 opastaa oppilasta tutustumaan ja käyttämään monipuolisesti erilaisia työvälineitä, materiaaleja ja tarkoituksenmukaisia työtapoja sekä kehittämään innovaatioita	S1-S5	Valmistaminen, tekniikat ja työstömenetelmät	Oppilas osaa valita tarkoituksenmukaisia materiaaleja sekä tekniikoita ja työstömenetelmiä ja osaa käyttää niitä valmistaessaan suunnittelemiaan tuotteita/teoksia.
T4 ohjata oppilasta käyttämään sujuvasti käsityön käsitteitä, merkkejä ja	S1-S5	Visuaalinen materiaalinen ja teknologinen ilmaisu	Oppilas käyttää käsityön keskeisiä käsitteitä ja osaa esittää ideansa selkeästi sekä toteuttaa ne suunnitelmaan perusten ottaen huomioon esteettisyyden ja

symboleja sekä vahvistamaan visuaalista, materiaalista ja teknologista ilmaisuaan			toimivuuden.
T5 ohjata oppilasta havainnoimaan, ennakoimaan ja reagoimaan työtilanteisiin liittyviin riskitekijöihin ja toimimaan turvallisesti käsityöprosessissa	S6	Turvallinen työskentely	Oppilas osaa arvioida työskentelyn vaaroja ja riskejä sekä toimia turvallisesti käsityöprosessissa.
T6 ohjata oppilasta käyttämään tieto- ja viestintäteknologian mahdollisuuksia käsityön suunnittelussa, valmistuksessa ja dokumentoinnissa, sekä yhteisöllisen tiedon tuottamisessa ja jakamisessa	S1-S5	Tieto- ja viestintäteknologiset taidot Yhteisöllinen työskentely	Oppilas osaa käyttää itsenäisesti ja yhdessä toisten kanssa suunnittelussa ja valmistamisessa sekä oman tai yhteisen käsityö-prosessin dokumentoinnissa tieto- ja viestintä-teknologiaa.
T7 ohjata oppilasta tuntemaan käsityön, kädentaitojen ja teknologisen kehityksen merkitys omassa elämässään, yhteiskunnassa, yrittäjyydessä ja muussa työelämässä	S7	Kädentaitojen ja käsityön merkityksen hahmottaminen arkielämässä ja yhteiskunnassa	Oppilas osaa esimerkkien avulla kuvailla käsityön merkitystä arjessa, yhteiskunnassa ja työelämässä.
T8 ohjata oppilaita taloudelliseen ajatteluun ja	S8	Valintojen tekeminen ja niiden perustelut	Oppilas osaa perustella käsityön merkityksen kestävälle elämäntavalle ja tehdä sen mukaisia valintoja

kehittämään käsityöprosessiin liittyviä valintoja, jotka edistävät kestävää elämäntapaa			työskentelyssään.

15.16 KOTITALOUS

Oppiaineen tehtävä

Kotitalouden opetuksen tehtävänä on kehittää niitä oppilaan taitoja, joilla edistetään arjen hallintaa ja hyvinvointia. Opetus antaa valmiuksia vuorovaikutukseen ja yhdessä elämiseen. Kotitalousopetuksessa luodaan perusta kestävään asumiseen, ruokaosaamiseen erityisesti saamelaisesta näkökulmasta ja kuluttajuuteen. Kotitalouden tehtävänä on vahvistaa valmiuksia pitkäjänteiseen työskentelyyn, yhdessä toimimiseen ja kriittiseen tiedonhallintaan ja - ajatteluun. Oppiaine kasvattaa toiminnallisuuteen ja yritteliäisyyteen sekä vastuullisuuteen ja taloudellisuuteen.

Oppiaine soveltaa käytäntöön eri alojen tietoja yhteistyössä muiden oppiaineiden kanssa. Opetus tukee kodin arkeen liittyvien käsitteiden ja ilmiöiden syy-seuraussuhteiden ymmärtämistä. Opetus ohjaa ongelmanratkaisuun, tiedon ja taidon soveltamiseen sekä luovuuteen. Oppitunneilla opittua sovelletaan ja syvennetään kotitehtävien avulla. Inarin kunnassa kotitaloutta opetetaan yhteisenä oppiaineena kolme vuosiviikkotuntia 7. vuosiluokalla.

Saamelaisen ruoanlaittoperinteisiin liittyvät toimintatavat vaativat erityisjärjestelyitä raaka-aineiden hankintaan ja valmistamiseen liittyen. Keräily, kalastaminen, metsästäminen ja pyynti voivat olla osana opetuksessa mahdollisuuksien mukaan ja lain puitteissa. Korkeatasoinen opetus tulee taata tarvittaessa yhteisöä apuna käyttäen.

Kotitalouden opetuksen tavoitteet 7. vuosiluokalla

- T1 ohjata oppilasta suunnittelemaan, organisoimaan ja arvioimaan työtä ja toimintaa (L3)
- T2 ohjata oppilasta harjoittelemaan kotitalouden hallinnassa tarvittavia kädentaitoja sekä kannustaa luovuuteen ja estetiikan huomioimiseen (L2, L3)
- T3 ohjata ja rohkaista oppilasta valitsemaan ja käyttämään hyvinvointia edistävästi ja kestävän kulutuksen mukaisesti materiaaleja, työvälineitä, laitteita sekä tieto- ja viestintäteknologiaa (L3, L4, L5, L7)
- T4 ohjata oppilasta suunnittelemaan ajankäyttöään ja työn etenemistä sekä ylläpitämään järjestystä oppimistehtävien aikana (L1, L3, L6)
- T5 ohjata ja motivoida oppilasta toimimaan hygieenisesti, turvallisesti ja ergonomisesti sekä ohjata kiinnittämään oppilaan huomiota käytettävissä oleviin voimavaroihin (L3, L5, L7)
- T6 ohjata oppilasta harjoittelemaan kuuntelua sekä rakentavaa keskustelua ja argumentointia oppimistehtävien suunnittelussa ja toteuttamisessa (L1, L2, L6, L7)
- T7 aktivoida oppilasta tunnistamaan arjen rakentumista ja kulttuurisesti monimuotoisia toimintaympäristöjä sekä kotitalouksien perinteitä (L2, L3)

- T8 ohjata oppilasta työskentelemään yksin, ryhmässä sekä sopimaan työtehtävien jakamisesta ja ajankäytöstä (L3, L6, L7)
- T9 kannustaa oppilasta toimimaan hyvien tapojen mukaisesti vuorovaikutustilanteissa sekä pohtimaan oman käytöksen merkitystä ryhmän ja yhteisön toiminnassa (L2, L6, L7)
- T10 kannustaa oppilasta hankkimaan ja arvioimaan kotitalouteen liittyvää tietoa sekä ohjata käyttämään luotettavaa tietoa valintojen perustana (L1, L4)
- T11 harjaannuttaa oppilasta lukemaan, tulkitsemaan ja arvioimaan toimintaohjeita sekä symboleja, jotka käsittelevät kotitaloutta ja lähiympäristöä (L4)
- T12 ohjata oppilasta ongelmanratkaisuun ja luovuuteen erilaisissa tilanteissa ja ympäristöissä (L1)
- T13 ohjata oppilasta kestävään elämäntapaan kiinnittämällä oppilaan huomiota ympäristö- ja kustannustietoisuuteen osana arjen valintoja (L1, L7)

Kotitalouden tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet 7. vuosiluokalla

Sisältöjen valinnalla edistetään monipuolista kotitaloudellista osaamista. Oppimistehtävien suunnittelussa ja toteutuksessa huomioidaan saamelaiset sekä muut paikalliset, alueelliset ja globaalit aiheet. Oppimistehtävät voivat vaihdella paikallisten olosuhteiden ja koulun omien painotusten mukaisesti.

S1 Ruokaosaaminen ja ruokakulttuuri: Sisällöt valitaan siten, että ne tukevat ruoanvalmistus- ja leivontataitojen kehittymistä. Valintojen tavoitteena on kiinnittää huomio kestävään kehitykseen ja edistää kokonaisvaltaista hyvinvointia. Opetussisältöihin kuuluvat ruoka- ja tapakulttuuri sekä kodin ja yhteisön juhlat. Keskeisiä ruokaosaamisen osa-alueita ovat ruoan alkuperän tunnistaminen, raaka-aineen hankinta ja jalostaminen valmiiksi ruoaksi, ravitsemussuositukset, ruokaturvallisuus ja elintarviketuntemus. Lisäksi huomioidaan taloudellisuus, eettisyys ja ruokaan liittyvän luotettavan tiedon hankkiminen.

S2 Asuminen ja yhdessä eläminen: Sisältöjen avulla perehdytään hyviin tapoihin, tasapuoliseen voimavarojen käyttöön ja vastuunottoon perheessä; puhtaanapito, tekstiilien ja materiaalien hoito tarkoituksenmukaisilla välineillä ja työtavoilla liittyen erityisesti saamenpuvun ja sen asusteissa käytettyihin materiaaleihin ja raaka-aineisiin. Sisällöt johdattavat arvioimaan asumiseen ja kotitalouteen liittyviä palveluita.

S3 Kuluttaja- ja talousosaaminen kodissa: Sisällöt valitaan siten, että ne ohjaavat oppilaita kuluttajina tuntemaan omat oikeutensa ja vastuunsa myös luonnon käytön suhteen. Sisällöt johdattavat median- ja teknologian käyttöön arjen työvälineenä sekä harjaannuttavat tunnistamaan kotitalouksien rahankäyttöön liittyviä tilanteita ja ongelmia.

Kotitalouden sisällöt 7. vuosiluokalla

S1 Ruokaosaaminen ja ruokakulttuuri

- ruuanvalmistus- ja leivontataitojen kehittäminen
- poronlihan, metsäkanalinnun, kalan tai keräilytuotteiden valmistaminen ruoaksi

- ruoan valmistaminen avotulella
- ruoantähteiden hävittäminen luonnossa
- aterioiden suunnittelu ja toteutus
- hyvinvointia tukevat valinnat
- ruokaturvallisuus ja elintarviketuntemus
- eettisyys ja ruokaan liittyvän luotettavan tiedon hankinta

S2 Asuminen ja yhdessä eläminen

- hyvät tavat
- vastuunotto perheessä
- tasapuolinen voimavarojen käyttö
- kodin puhtaanapito
- tekstiilien ja materiaalien hoito
- saamenpuvun ja siihen liittyvien asusteiden hoito ja säilytys

S3 Kuluttaja- ja talousosaaminen kodissa

- vastuullinen luonnon käyttäminen luonnon raaka-aineen hankintaan liittyen
- vastuullinen kuluttajuus
- nettiostaminen

Kotitalouden oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet 7. vuosiluokalla

Oppimisympäristön tulisi mahdollistaa seuraavat tekijät: vuorovaikutus, yhteisöllisen tiedon rakentaminen sekä tutkiva oppiminen ja työskentelyn arviointi. Tärkeitä ovat myös työn arvostaminen ja loppuun saattaminen turvallisessa, kiireettömässä ilmapiirissä. Opetuksessa hyödynnetään niin kouluympäristöä, luontoa kuin digitaalisia ympäristöjä ja yhteistyöverkostoja. Oppimistehtävät harjaannuttavat oppilaita soveltamaan koulussa opiskeltuja asioita omaan elämänvaiheeseensa ja arkeensa. Työtapojen ja menetelmien valinnassa on keskeistä tiedon ja taidon kietoutuminen yhteen ja soveltaminen käytäntöön.

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki kotitaloudessa 7. vuosiluokalla

Kotitalouden oppiaineen tavoitteiden kannalta keskeistä ohjauksen, eriyttämisen ja tuen järjestämisessä on oppilaiden motivaation, oman toiminnan ohjauksen ja itseohjautuvuuden asteittainen lisääntyminen. Lisäksi olennaista on työskentelyn kehittyminen vuorovaikutteiseksi, pitkäjänteiseksi ja tietoperustaiseksi. Oppimistilanteen ja tietoympäristön selkeä rakenne sekä vaikeustason mielekkyys korostuvat opetuksen suunnittelussa. Oppilaan olemassa oleva tietotaito huomioidaan ja sisällytetään opetukseen osana vertaisoppimista. Eriyttämisen lähtökohtana ovat oppilaiden osaamistason mukaiset arkipäivän rakentumiseen liittyvät oppimistilanteet ja joustavat opetusjärjestelyt.

Käytännön toimintataitojen tukemisen suunnittelussa korostuu arkipäivän ilmiöiden ja kotitalouden oppimistilanteiden kietoutuminen toisiinsa. Yhteistyö- ja vuorovaikutustaitojen tukemisessa keskitytään sosiaalisten tilanteiden harjoitteluun. Tiedonhallintataitojen kehittymistä tuetaan käyttämällä yksinkertaisia ja selkeitä ohjeita ja kuvia. Oppitunnin siirtymävaiheiden tunnistaminen edellyttää ohjausta ja tukea ajanhallinnassa ja oppimistehtävän jäsentelyssä. Kotitalous oppiaineena antaa mahdollisuuden soveltaa koulussa opittuja ja harjoiteltuja asioita oppilaiden omassa arjessa.

Ohjauksella tuetaan oppilaiden kiinnostusta syventää ja laajentaa kotitalouden oppimista sekä luodaan valmiuksia siirtyä perusopetuksen jälkeiseen koulutukseen ja sen kautta kotitaloudellista asiantuntijuutta edellyttävään työelämään.

Oppilaan oppimisen arviointi kotitaloudessa 7. vuosiluokalla

Kotitaloudessa oppimisen arviointi on monimuotoista, ohjaavaa ja kannustavaa. Oppilaat saavat palautetta taidostaan toimia eri asiayhteyksissä ja toteuttaa kotitalouden tehtäviä. Ajattelua tuetaan ohjaamalla oppilaita pohtimaan tapaansa hahmottaa ja käsitellä omaa ympäristöä. Huomiota kiinnitetään myös kotitalouden käsitteiden hahmottamiseen ja sisältöjen omaksumiseen. Opetuksessa huolehditaan siitä, että jokainen oppilas ja hänen huoltajansa ovat tietoisia tavoitteista, arviointiperusteista ja päättöarvioinnin kriteereistä. Oppilaille annetaan säännöllisesti tietoa oppimisen edistymisestä ja suoriutumisesta suhteessa asetettuihin tavoitteisiin.

Päättöarviointi sijoittuu siihen lukuvuoteen, jona oppiaineen opiskelu päättyy kaikille yhteisenä oppiaineena. Päättöarvioinnilla määritellään, miten oppilas on opiskelun päättyessä saavuttanut kotitalouden oppimäärän tavoitteet. Päättöarvosana muodostetaan suhteuttamalla oppilaan osaamisen taso kotitalous-oppiaineen valtakunnallisiin päättöarvioinnin kriteereihin. Osaaminen oppiaineessa kehittyy koko yhteisen kotitalouden opetuksen ajan vahvistuvana ja etenevänä oppimisena. Päättöarvosanan muodostamisessa otetaan huomioon kaikki valtakunnalliset päättöarvioinnin kriteerit riippumatta siitä, mille vuosiluokalle vastaava tavoite on asetettu paikallisessa opetussuunnitelmassa. Oppilas saa arvosanan kahdeksan (8), mikäli hän osoittaa keskimäärin kriteerien määrittämää osaamista. Arvosanan kahdeksan tason ylittäminen joidenkin tavoitteiden osalta voi kompensoida tasoa heikomman suoriutumisen joidenkin muiden tavoitteiden osalta.

Kotitalouden päättöarvioinnin kriteerit hyvälle osaamiselle (arvosanalle 8) oppimäärän päättyessä

Opetuksen tavoite	**Sisältöalueet**	**Arvioinnin kohteet oppiaineessa**	**Arvosanan kahdeksan osaaminen**
Käytännön toimintataidot			
T1 ohjata oppilasta suunnittelemaan, organisoimaan ja arvioimaan työtä ja toimintaa	S1, S2, S3	Tavoitteiden asettaminen, työn toteutus, ja oppimaan oppimisen taidot	Oppilas asettaa tavoitteita toiminnalleen ja työskentelee niiden saavuttamiseksi. Oppilas arvioi itse tavoitteiden saavuttamista ja omaa työskentelyään.

			Oppilas tunnistaa omaa osaamistaan itsearvioinnin, opettajan antaman palautteen ja vertaispalautteen perusteella.
T2 ohjata oppilasta harjoittelemaan kotitalouden hallinnassa tarvittavia kädentaito ja sekä kannustaa luovuuteen ja estetiikan huomioimiseen	S1, S2	Kädentaidot ja estetiikka	Oppilas osaa käyttää tavallisimpia työmenetelmiä ruoan valmistuksessa ja leivonnassa sekä asumiseen liittyvien perustehtävien toteuttamisessa ja ottaa huomioon esteettiset näkökulmat
T3 ohjata ja rohkaista oppilasta valitsemaan ja käyttämään hyvinvointia edistävästi ja kestävän kulutuksen mukaisesti materiaaleja, työvälineitä, laitteita sekä tieto- ja viestintäteknologiaa	S1, S2, S3	Kuluttajataidot sekä terveyden edistäminen ja teknologian käyttö	Oppilas valitsee ja käyttää taloudellisesti materiaaleja ja teknologiaa kotitalouden toiminnassaan sekä pohtii valintoja terveyden ja kestävyyden kannalta.
T4 ohjata oppilasta suunnittelemaan ajankäyttöään ja työn etenemistä sekä ylläpitämään järjestystä oppimistehtävien aikana	S1, S2	Ajanhallinta ja järjestyksen ylläpitäminen	Oppilas osaa toimia annettujen ohjeiden mukaisesti vaiheittain ja järjestystä ylläpitäen sekä suunnitella ajankäyttöään sen mukaisesti.
T5 ohjata ja motivoida oppilasta toimimaan hygieenisesti, turvallisesti ja ergonomisesti sekä ohjata kiinnittämään oppilaan huomiota käytettävissä oleviin voimavaroihin	S1, S2, S3	Turvallisuus ja voimavarojen kannalta kestävä toiminta	Oppilas työskentelee ohjeiden mukaan hygieenisen ja turvallisen työskentelyn periaatteita noudattaen sekä ajan, kustannusten tai energiankäytön kannalta tarkoituksenmukaisesti. Oppilas pyrkii kiinnittämään huomiota ergonomiaan.

Yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot			
T6 ohjata oppilasta harjoittelemaan kuuntelua ja rakentavaa keskustelua ja argumentointia oppimistehtävien suunnittelussa ja toteuttamisessa	S1, S2, S3	Kuuntelu, keskustelu ja argumentointi	Oppilas pyrkii kuuntelemaan eri näkökulmia ja ilmaisemaan rakentavasti omia näkemyksiään yhteisissä suunnittelu- ja työtilanteissa.
T7 aktivoida oppilasta tunnistamaan arjen rakentumista ja kulttuurisesti monimuotoisia toiminta ympäristöjä sekä kotitalouksien perinteitä	S1, S2, S3	Arjen rakentumisen ja kotitalouksien erilaisuuden hahmottaminen	Oppilas osaa kuvailla kodin arkirutiineita. Oppilas osaa antaa esimerkkejä erilaisista perherakenteista ja kotitalouksien perinteistä sekä pohtia niiden vaikutusta arjen rutiineihin.
T8 ohjata oppilasta työskentelemään yksin ja ryhmässä sekä sopimaan työtehtävienjakamisesta ja ajankäytöstä	S1, S2	Voimavarojen käyttäminen ja sopimuksen tekeminen	Oppilas osaa työskennellä yksin ja pyrkii toimimaan ryhmässä rakentavasti ja työtehtävistä neuvotellen. Oppilas osaa selittää, mitä tarkoittaa tasapuolinen työnjako sekä pääsee sopimukseen ajankäytöstä ja työtehtävien jakamisesta osallistumalla päätöksentekoon.
T9 kannustaa oppilasta toimimaan hyvien tapojen mukaisesti vuorovaikutustilanteissa sekä pohtimaan oman käytöksen merkitystä ryhmän ja yhteisön toiminnassa	S1, S2, S3		Ei käytetä oppiaineen arvosanan muodostamisen perusteena. Oppilasta ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.
Tiedonhallintataidot			
T10 kannustaa oppilasta hankkimaan ja arvioimaan kotitalouteen liittyvää tietoa sekä ohjata	S1, S2, S3	Tietojen hankinta ja käyttö	Oppilas osaa etsiä kotitalouden sisältöalueisiin liittyviä tietoja eri tietolähteistä ja pohtia erilaisen tiedon

käyttämään luotettavaa tietoa valintojen perustana			luotettavuutta sekä osaa tulkita pakkausmerkintöjä. Oppilas tuntee ruoka- ja ravintoaineryhmät ja niiden ominaisuuksia.
T11 harjaannuttaa oppilasta lukemaan, tulkitsemaan ja arvioimaan toimintaohjeita sekä merkkejä ja symboleja, jotka käsittelevät kotitaloutta ja lähiympäristöä	S1, S2, S3	Toimintaohjeiden, merkkien ja symbolien käyttö ja jäsentyminen	Oppilas osaa tulkita ja käyttää kotitalouden toimintaohjeita ja osaa nimetä tyypillisiä kotitalouden merkkejä ja symboleja sekä tulkita niitä arjen ilmiöiden yhteydessä.
T12 ohjata oppilasta, ongelmanratkaisuun ja luovuuteen erilaisissa tilanteissa ja ympäristöissä	S1, S2, S3	Käsitteiden omaksuminen, tietojen ja taitojen soveltaminen, luova ilmaisu sekä palveluiden tunnistaminen	Oppilas pystyy käyttämään kotitalouden käsitteitä, tietojaan ja taitojaan monialaisessa oppimiskokonaisuudessa tai tilanteessa, jossa kotitalouden osaamista sovelletaan eri ympäristöissä Oppilas osaa kuvailla erilaisia kotitalouden palveluita ja pohtia niiden merkitystä ja mahdollisuuksia arkielämässä.
T13 ohjata oppilasta kestävään elämäntapaan kiinnittämällä oppilaan huomiota ympäristö- ja kustannustietoisuuteen osana arjen valintoja	S1, S2, S3	Mittaamisen ja laskemisen sekä kierrättämisen soveltaminen omaan toimintaan ja päätöksentekoon	Oppilas osaa huolehtia kodin jätteiden peruslajittelusta ja osaa selittää mittaamisen ja laskemisen sekä ympäristöä säästävän kodin arjen toiminnan yhteydet osana kustannus- ja ympäristötietoista toimintaa.

LIITTEET (5 kpl)

LIITE 1A INARIN KUNTA

PERUSOPETUKSEN TUNTIJAKO, suomenkielinen opetus

* Vapaaehtoinen A2-saame ja vapaaehtoinen A2-ranska opiskellaan yläluokilla valinnaisaineena ryhmässä muut.

	1	2	3	4	5	6	**7**	**8**	**9**	Yhteensä	Vnp
AI	7	**7**	6	5	4	4	3	4	3	**43**	42
EN		1	2	2	2	2	2	2	3	**16**	16
RU						2	1	1	2	**6**	6
MA	3	3	4	4	4	3	3	4	4	**32**	32
YT/BG	2	2	2	2	3	3	2	2	3	**21**	21
FK							2	3	2	**7**	7
TT							1,5	0,5	1	**3**	3
Ymp.- ja luon. yht.											31
UE/UO/ET	1	1	1	2	1	1	1	1	1	**10**	10
HY				1	2	2	2	2	3	**12**	12
MU	1	1	1	1	1	1	1	1		**8**	8
KU	2	1	2	1	1	1	1	1		**10**	9
KS	2	2	2	2	2	2	2			**14**	11
LI	2	2	3	2	2	2	2	2	3	**20**	20
KO							3			**3**	3
Taito- ja taideaineval.			1	2	2	1	1	2	2	**11**	11
OP							0,5	0,5	1	**2**	2
Valinnaisaine (muut)					1	1	2	4	2	**10**	9
Yhteensä	**20**	**20**	**24**	**24**	**25**	**25**	**30**	**30**	**30**	**228**	222
taito- ja taide-aineita yhteensä	7	6	9	8	8	7	10	6	5	66	62
Vapaaeht. A2-saame	2*	2*	2*	2*	2*	2*				12-18	
Vapaaeht. A2-ranska				2*	2*	2*					

LIITE 1B INARIN KUNTA **PERUSOPETUKSEN TUNTIJAKO, saamenkielinen opetus**

* Vapaaehtoinen A2-saame ja vapaaehtoinen A2-ranska opiskellaan yläluokilla valinnaisaineena ryhmässä muut.

	1	2	3	4	5	6	**7**	**8**	**9**	Yhteensä	Vnp
AI saame	7	**7**	4	4	3	3	2	2	2	34	
AI suomi			2	1	1	1	1	2	1	**9**	42
EN		1	2	2	2	2	2	2	3	**16**	16
RU						2	1	1	2	**6**	6
MA	3	3	4	4	4	3	3	4	4	**32**	32
YT/BG	2	2	2	2	3	3	2	2	3	**21**	21
FK							2	3	2	**7**	7
TT							1,5	0,5	1	**3**	3
Ymp.- ja luon. yht.											31
UE/UO/ET	1	1	1	2	1	1	1	1	1	**10**	10
HY				1	2	2	2	2	3	**12**	12
MU	1	1	1	1	1	1	1	1		**8**	8
KU	2	1	2	1	1	1	1	1		**10**	9
KS	2	2	2	2	2	2	2			**14**	11
LI	2	2	3	2	2	2	2	2	3	**20**	20
KO							3			**3**	3
Taito- ja taideaineval.			1	2	2	1	1	2	2	**11**	11
OP							0,5	0,5	1	**2**	2
Valinnaisaine (muut)					1	1	2	4	2	**10**	9
Yhteensä	**20**	**20**	**24**	**24**	**25**	**25**	**30**	**30**	**30**	**228**	222
taito- ja taide-aineita yhteensä	7	6	9	8	8	7	10	6	5	66	62
Vapaaeht. A2-saame	2*	2*	2*	2*	2*	2*				12-18	

LIITE 2. INARIN KUNTA / PERUSOPETUS

Ohjeistus

Koulun ulkopuolella tapahtuva opetus (opintokäynnit ja opintoretket)

1. Opettajan vastuu oppilaista on jakamaton.

2. Koulun ulkopuolinen opetus on kirjattava koulun työsuunnitelmaan.

3. Opettaja valitsee opintokäynnin/opintoretken kohteen siten, että se on turvallinen ottaen huomioon oppilaan ikä, kehitys ja käyttäytyminen.

4. Opettaja käy etukäteen läpi oppilaiden kanssa kuinka kohteessa käyttäydytään ja toimitaan. Lisäksi opettaja käy läpi mahdolliset riskitilanteet ja kuinka oppilaat toimivat niissä.

5. Opettaja suunnittelee opintokäynnit/opintoretket hyvissä ajoin huolellisesti ja tiedostaa mahdolliset riskit.

6. Opettaja selvittää oppilaiden mahdolliset allergiat ja muut rajoitteet.

7. Opettajalla tulee olla opintokäynneillä/opintoretkillä työpuhelin mukana. Työpuhelimessa tulee olla tarvittavat puhelinnumerot (rehtori, oppilaat, huoltajat, terveyskeskus ja hätänumero 112).

8. Opettaja ottaa mukaan ensiaputarvikkeet.

9. Opettaja huolehtii, että kaikilla oppilailla on tarpeelliset vaatteet ja varusteet.

10. Jos oppilas ei voi osallistua opintokäyntiin/opintoretkelle, opettaja suunnittelee hänelle vaihtoehtoisen ohjelman.

LIITE 3. Inarin kunnan peruskoulujen ja lukion järjestyssäännöt

1 Järjestyssääntöjen tarkoitus ja soveltaminen

Näiden järjestyssääntöjen tarkoituksena on edistää koulun sisäistä järjestystä, opiskelun esteetöntä sujumista sekä kouluyhteisön turvallisuutta ja viihtyisyyttä.

Nämä järjestyssäännöt ovat voimassa ajan, jolloin oppilas osallistuu opetussuunnitelman tai opetuksen järjestäjän hyväksymän muun suunnitelman mukaiseen opetukseen tai toimintaan. Järjestyssäännöt ovat voimassa oppilaan ollessa koulussa tai osallistuessa koulun toimintaan koulun ulkopuolella. Järjestyssääntöjä on noudatettava esimerkiksi luokkaretkillä, leirikouluissa ja työssä-oppimisessa.

2 Oppilaan oikeudet ja velvollisuudet

Oppilaiden yhdenvertaisuus ja tasa-arvo sekä muut oikeudet

Kaikki oppilaat ovat yhdenvertaisia.

Kaikilla oppilailla on oikeus yhdenvertaiseen ja tasa-arvoiseen kohteluun, oikeus henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen sekä oikeus yksityiselämän suojaan.

Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Oppilaita on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti.

Oppilaalla on oikeus saada opetusta kaikkina koulun työpäivinä, oikeus turvalliseen opiskelu-ympäristöön sekä muihin lainsäädännössä määriteltyihin etuuksiin ja palveluihin.

Kouluissamme noudatetaan 1) opetuksen järjestäjän hyväksymää suunnitelmaa oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä ja 2) tasa-arvosuunnitelmaa.

Oppilaan velvollisuudet

Oppivelvollisuusikäisellä oppilaalla on velvollisuus osallistua opetukseen, kunnes oppivelvollisuus on suoritettu. Oppivelvollisuus päättyy, kun perusopetuksen oppimäärä on suoritettu tai kun oppivelvollisuuden alkamisesta on kulunut kymmenen vuotta.

Oppilaan on suoritettava tehtävänsä tunnollisesti ja käyttäydyttävä asiallisesti.

Oppilaalla on velvollisuus osallistua opetukseen, ellei hänelle ole myönnetty lupaa poissaoloon.

Poissaolon syystä on annettava selvitys.

3 Turvallisuus, viihtyisyys ja opiskelun esteetön sujuminen

Hyvä käytös

Hyvien tapojen mukaiseen käyttäytymiseen kuuluu muun muassa toisten huomioon ottaminen, työ- ja opiskelurauhan edistäminen ja kunnioittaminen, tervehtiminen, ohjeiden noudattaminen sekä hyvät ruokailutavat.

Oppitunneille on saavuttava ajoissa. Muistakin sovituista ajoista on pidettävä kiinni.

Jokaisen tulee edistää hyvää työrauhaa ja viihtyisyyttä opiskelutilanteessa.

Kouluun tulee pukeutua asiallisesti. Asialliseen pukeutumiseen kuuluu esimerkiksi tarkoituksenmukainen pukeutuminen eri oppitunneille ja se, ettei pukeuduta toisia loukkaavalla tavalla tai hyvän tavan vastaisesti.

Oleskelu ja liikkuminen

Välitunnille lähdetään viivyttelemättä. Välitunti vietetään sille varatulla alueella.

Siisteydestä ja ympäristöstä huolehtiminen

Koulun omaisuudesta, oppimateriaaleista ja omista tavaroista on pidettävä hyvää huolta.

Toisten omaisuutta on kunnioitettava.

Roskaaminen ja sotkeminen heikentävät yhteistä viihtyvyyttä. Jokaisen on siivottava jälkensä.

Vahinkoa aiheuttanut henkilö on velvollinen korvaamaan aiheuttamansa vahingon vahingonkorvauslain mukaisesti.

Turvallisuuteen liittyvästä viasta tai puutteesta on ilmoitettava rehtorille tai koulun henkilökuntaan kuuluvalle.

Turvallisuus

Välitunneilla, oppitunneilla ja koulun toiminnassa koulualueen ulkopuolella on käyttäydyttävä niin, että kenenkään turvallisuutta ei vaaranneta.

Turvallisuuteen liittyvästä viasta tai puutteesta on ilmoitettava rehtorille tai koulun henkilökuntaan kuuluvalle.

Kulkuvälineet asetetaan niille varattuihin paikkoihin.

Tietokoneen, matkapuhelinten ja muiden mobiililaitteiden käyttö

Koulun tietokoneita, matkapuhelimia ja muita mobiililaitteita, internettiä ja koulun tietoverkkoa käytetään vain opiskeluun soveltuvalla tavalla. Erikseen sovittaessa oppilas voi käyttää myös omia laitteita oppituntien tai muun opetussuunnitelman mukaisen opetuksen aikana.

Mobiililaitteen opetusta häiritsevä käyttö oppituntien tai muun opetussuunnitelman mukaisen opetuksen aikana on kielletty.

Päihteet ja vaaralliset esineet

Lailla kiellettyjen, vaarallisten tai omaisuuden vahingoittamiseen tarkoitettujen esineiden tai aineiden tuominen kouluun on kiellettyä.

Kiellettyjä aineita ja esineitä ovat muun muassa alkoholi, tupakkalain tarkoittamat tupakka ja tupakkatuotteet alaikäisillä, huumausainelain tarkoittamat huumausaineet, veitset, ampuma-aseet, voimakkaat laserosoittimet sekä vastaavat esineet ja aineet.

Kurinpito

Kullakin kouluasteella noudatetaan kyseisen kouluasteen kurinpitoa koskevaa lainsäädäntöä. Perusopetuslain mukaisia kurinpitokeinoja ja muita seuraamuksia ovat siivousvelvoite, kasvatuskeskustelu, jälki-istunto ja oppilaan määrääminen tekemään kotitehtäviään.

Perusopetuslain ja lukiolain mukaisia kurinpitokeinoja ja muita seuraamuksia ovat oppilaan määrääminen poistumaan, oppilaan opetukseen osallistumisen evääminen, kirjallinen varoitus ja määräaikainen erottaminen. Lukiolainen voidaan erottaa asuntolasta määräajaksi tai opintojen jäljellä olevaksi ajaksi.

Rehtorilla ja opettajalla on oikeus poistaa opetustilasta oppilas, joka ei noudata poistumismääräystä. Opettajalla ja rehtorilla on oikeus tarkastaa opiskelijan tavarat. Rehtori tai opettaja voi ottaa häiritsevät tai vaaralliset esineet tai aineet tarvittaessa haltuunsa.

Rehtorilla ja opettajalla on velvollisuus ilmoittaa tietoonsa tulleesta koulussa tai koulumatkalla tapahtuneesta kiusaamisesta, häirinnästä tai väkivallasta niihin syyllistyneen ja niiden kohteena olevan oppilaan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle.

4 Järjestyssääntöjen seuranta ja tarkistaminen

Inarin kunnan peruskoulujen ja lukion järjestyssäännöt ovat osa Inarin kunnan perusopetuksen opetussuunnitelmaa ja Inarin kunnan lukio-opetuksen opetussuunnitelmaa. Lisäksi ne ovat nähtävillä koulujen ilmoitustauluilla ja Sivistyspalvelujen-internetsivuilla (www.Inari.fi). Järjestyssäännöt käydään läpi kouluyhteisöissä aina lukuvuoden aluksi.

Koulut voivat tarkentaa tai täydentää työsuunnitelmissaan tai muuten näitä järjestyssääntöjä, jos siihen on erityisiä syitä.

Nämä järjestyssäännöt on hyväksynyt Inarin kunnan sivistyslautakunta.

LIITE 4. Inarin kunnan perusopetuksen ohjaussuunnitelma

Inarin kunta

Inarin kunnan perusopetuksen ohjaussuunnitelma

Ivalon ala-asteen koulu, Ivalon yläasteen koulu, Inarin koulu ja Sevettijärven koulu

sivistyslautakunta
[14.12.2016]

INARI

Voimakas luonnostaan
Sivistystoimi

Sisällys

OPPILAANOHJAUKSEN OHJAUSSUUNNITELMA 428

1. Oppilaanohjauksen järjestäminen 428

2. Oppilaanohjauksen rakenteet ja toimintatavat 432

3. Oppilaanohjauksen työn- ja vastuunjako sekä toiminta monialaisissa verkostoissa 433

4. Oppilaan ohjauspolku 437

5. Ohjaus siirtymävaiheissa 439

6. Kodin ja koulun yhteistyö ohjauksessa 441

7. Työelämäyhteistyö ohjauksessa ja työelämään tutustumisen järjestelyt 441

8. Ohjauksen toteutumisen arviointi 442

OPPILAANOHJAUKSEN OHJAUSSUUNNITELMA

1. Oppilaanohjauksen järjestäminen

Perusopetuslain mukaan opetukseen osallistuvalla on työpäivän aikana oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta, oppilaanohjausta sekä riittävää oppimisen ja koulunkäynnin tukea heti tuen tarpeen ilmetessä (Perusopetuslaki 30§ 1 mom. 642/2010.)

Opetussuunnitelman perusteissa määritellään oppilaanohjauksen tavoitteet ja ohjaussuunnitelman sisältö seuraavasti: *Oppilaanohjauksella on keskeinen merkitys sekä oppilaiden, koulun että yhteiskunnan näkökulmasta. Ohjaustoiminnan tulee muodostaa koko perusopetuksen ajan kestävä, perusopetuksen jälkeisiin opintoihin ulottuva jatkumo. Oppilaanohjauksella edistetään oppilaiden koulutyön onnistumista, opintojen sujumista sekä koulutuksen tuloksellisuutta ja vaikuttavuutta. Koulun ohjaussuunnitelmassa kuvataan oppilaanohjauksen järjestämisen rakenteet, toimintatavat, työn- ja vastuunjako sekä monialaiset verkostot, joita tarvitaan ohjauksen tavoitteiden toteutumiseksi. Suunnitelmassa kuvataan myös kodin ja koulun ohjausyhteistyö, koulun työelämäyhteistyö sekä työelämään tutustumisen järjestelyt (Opetussuunnitelman perusteet* 2014.)

Oppilaanohjaus muodostaa oppilaan kasvua ja kehitystä tukevan koko perusopetuksen kestävän ja sen jälkeisten opintojen jatkumon. Inarin kunnassa ohjauksen jatkumo turvataan tarjoamalla oppilaanohjausta kaikilla vuosiluokilla ja opintopolun siirtymävaiheissa yhteistyössä oppilaan lähiverkoston ja monialaisen verkoston kanssa. Perusopetuksen vuosiluokilla 1-6 oppilaanohjauksen toteutumisesta vastaa luokanopettaja yhdessä muiden opettajien kanssa ja oppilaanohjaus toteutuu kiinteänä osana muuta opetusta ja koulun toimintaa. Vuosiluokilla 7-9 oppilaanohjauksesta toteutumisesta vastaa oppilaanohjaaja. Hänellä on päävastuu oppilaanohjauksen järjestämisestä, suunnittelusta ja toteutuksesta koulun vuosittaisen työsuunnitelman mukaisesti. Työsuunnitelman suunnittelu ja toteutumisen arviointi tehdään yhdessä rehtorin ja muun kouluhenkilöstön kanssa. Ohjausvastuuta oppilaan koulupolulla kantavat oppilaanohjaaja ja luokanopettajan lisäksi kaikki opettajat sekä koulun muu henkilökunta.

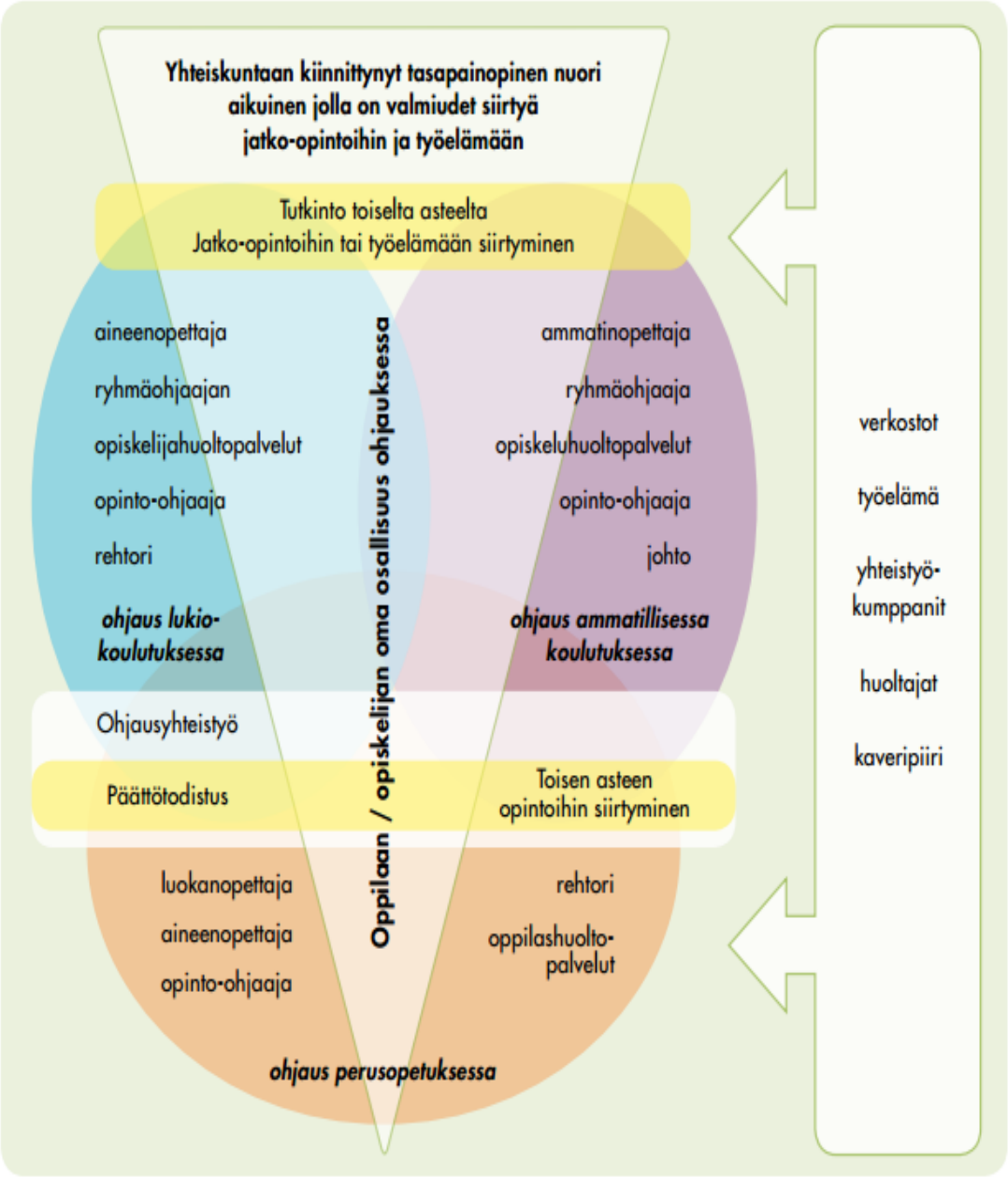

KUVIO 1. Hyvän ohjauksen kokonaisuus: Ohjauksen jatkumo

Lähde:Opetushallituksen julkaisu

http://www.oph.fi/download/158918_hyvan_ohjauksen_kriteerit.pdf

Ohjaus on luonteeltaan ennaltaehkäisevää, kokonaisvaltaista ja pitkäjänteistä. Oppilaanohjaus jakaantuu opiskelun ja oppimisen ohjaukseen, kokonaisvaltaisen kasvun ja kehityksen tukemiseen sekä elämänsuunnittelun - ja uravalinnan ohjaukseen. Jokaista oppilasta kunnioitetaan yksilönä, jolla on oikeus laadukkaaseen ja omiin tarpeisiinsa nähden riittävään ohjaukseen. Ohjauksessa oppilas on aktiivinen ja osallistuva jäsen, joka arvioi omaa oppimistaan ja toimintaansa. Ohjauksen tavoitteena on edistää koulutyön sujumista, hyvinvointia ja tasa-arvoa koulussa sekä ehkäistä syrjäytymistä.

Ohjauksella tuetaan oppilaan onnistumista perusopetuksen eri vaiheissa, ehkäistään oppimisen vaikeuksia ja vahvistetaan opiskelutaitoja sekä itseohjautuvuutta. Ohjauksella kehitetään oppilaan valmiuksia tehdä opintojaan koskevia valintoja perusopetuksen aikana ja sen jälkeen. Ohjauksella edistetään oppilaan luottamusta omiin tasavertaisiin mahdollisuuksiinsa koulutuksessa ja työelämässä. Lisäksi ohjauksella edistetään koulutuksellista, etnistä ja sukupuolten välistä tasa-arvoa, koulutuksen tuloksellisuutta ja vaikuttavuutta.

Hyvän ohjauksen kokonaisuus toteutuu seuraavien teemojen kautta:

Kuvio 2. Hyvän ohjauksen kriteerit

Lähde:Opetushallituksen julkaisu

http://www.oph.fi/download/158918_hyvan_ohjauksen_kriteerit.pdf

Oppilaanohjaajan työn eettiset periaatteet

Oppilaan kanssa tehtävässä ohjaustyössä on ohjauksen perusperiaatteena ohjattavan kunnioittaminen, ohjattavan hyvinvoinnin ja tasa-arvon edistäminen. Oppilaanohjaajan keskeinen työväline on hänen oma persoonansa ja ohjauksellinen asiantuntijuutensa. Oppilaanohjaajan työn eettiset periaatteet ovat seuraavat:

Itsemääräämisoikeus

Oppilaanohjaaja kunnioittaa ohjattavan itsemääräämisoikeutta. Oppilaanohjaaja tuo vaihtoehtoja esille monipuolisesti ja kunnioittaa ohjattavan omia valintoja.

Totuudellisuus

Oppilaanohjaaja toimii rehellisesti ja hienotunteisesti. Oppilaanohjauksessa annettavan tiedon on oltava ajankohtaista, monipuolista ja tiedon kriittiseen arviointiin ohjaavaa. Ohjausmateriaalin tekijä on tuotava esiin.

Luottamuksellisuus

Oppilaanohjaus on luottamuksellista. Luottamuksellisuus on säilytettävä myös muuttuvissa ohjausympäristöissä. Tietoja voidaan luovuttaa, mikäli se on ohjattavan edun kannalta välttämätöntä. Tällöin pyritään ensin keskustelemaan ohjattavan kanssa. Tietojen luovutuksessa noudatetaan voimassa olevia lakeja.

Riippumattomuus

Oppilaanohjaajan on tiedostettava omat arvonsa sekä yhteiskunnan ja muista kulttuureista tulevien arvoja, jotta hän voi antaa eettisesti kestävää ohjausta. Oppilaanohjaus tiedostaa omien, työyhteisönsä ja muun yhteiskunnan odotusten vaikutukset työhönsä.

Ammattitaidon kehittäminen

Oppilaanohjaaja arvioi ja kehittää omaa työtään. Hän huolehtii ammattitaitonsa päivittämisestä osallistumalla täydennyskoulutukseen ja hankkimalla ajantasaista tietoa.

Yhteistyö

Oppilaanohjaaja työ edellyttää yhteistyötä koulun sisällä ja ulkopuolella eri toimijoiden kanssa. Oppilaanohjaaja kykenee moniammatilliseen yhteistyöhön ja arvostaa muiden ammattitaitoa ja osaamista.

Oma hyvinvointi

Oppilaanohjaaja huolehtii omasta hyvinvoinnistaan ja jaksamisestaan. Oppilaanohjaaja tunnistaa oman rajallisuutensa ja on valmis hakemaan apua, kun sitä tarvitsee.

Lähde: SOPO ry. 30.9.2009, Opinto-ohjauksen työn eettiset periaatteet
http://www.sopo.fi/yhdistys/eettiset%20periaatteet

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin liittyvien ja yhteiskunnassa yleisesti hyväksyttyjen arvojen tiedostaminen ja niiden mukaan toimiminen on ohjaustyön perusta kaikilla koulussa

ohjaustyötä tekevillä. Oppilaanohjaajan työn eettisiä arvoja tulee soveltaa kaikkien koulussa ohjaustyötä tekevien työntekijöiden.

Inarin kunnassa ohjaus kuuluu kaikille koulun työntekijöille. Inarin kunnan perusopetuksen ohjaussuunnitelma ja koulujen työsuunnitelmat antavat yhdessä vahvan pohjan oppilaiden ohjaukseen. Ohjaustoimintaa koordinoi ja ohjaa koulun rehtori yhteistyössä tehtävään kelpoisen oppilaanohjaajan kanssa.

2. Oppilaanohjauksen rakenteet ja toimintatavat

Oppilaanohjauksen tehtävänä on edistää oppilaiden kasvua ja kehitystä siten, että jokainen oppilas pystyy kehittämään opiskeluvalmiuksiaan ja vuorovaikutustaitojaan sekä oppimaan elämässä tarvittavia tietoja ja taitoja. Oppilaanohjaus tukee oppilaita tekemään omiin valmiuksiinsa, arvoihinsa ja lähtökohtiinsa sekä kiinnostukseensa perustuvia arkielämää, opiskelua, jatko-opintoja sekä tulevaisuutta koskevia päätöksiä ja valintoja. Ohjauksen avulla oppilaat oppivat tiedostamaan mahdollisuutensa vaikuttaa oman elämänsä suunnitteluun ja päätöksentekoon. Oppilaita kannustetaan pohtimaan ja kyseenalaistamaan koulutukseen sekä ammatteihin liittyviä ennakkokäsityksiä ja tekemään valintansa omia vahvuuksiaan ja kiinnostuksen kohteitaan vastaten (Opetussuunnitelman perusteet 2014.)

Oppilaanohjauksen järjestämisen rakenteet ja toimintatavat, vuosiluokat 1-6

Oppilaanohjaus toteutetaan osana muuta opetusta ja koulun toimintaa. Päävastuu oppilaanohjauksesta on luokanopettajalla, mutta kaikki oppilaiden koulunkäyntiin osallistuvat aikuiset ohjaavat heitä. Oppilaanohjaus toteutuu eri oppiaineiden opetuksen sekä koulun muun toiminnan yhteydessä. Alakoulun viimeisillä luokilla peruskoulun oppilaanohjaaja voi osallistua oppilaanohjaukseen koulun päättämällä tavalla.
Ohjaus tapahtuu koulun aikuisten ja oppilaan välisessä vuorovaikutuksessa yksilö-, luokka- ja pienryhmätilanteissa sekä yhteistyössä kodin kanssa. Oppilasta ohjataan oppitunneilla ja erilaisissa koulun arkeen liittyvissä tilanteissa. Sen tavoitteena on keskinäinen luottamus. Ohjaus on kannustavaa, itsetuntoa vahvistavaa ja oppilaan kehittymistä tukevaa.

Oppilaanohjauksen järjestämisen rakenteet ja toimintatavat, vuosiluokat 7-9

Inarin kunnan perusopetuksessa oppilaanohjausta tarjotaan jokaisella luokka-asteella yläluokilla. Oppilaanohjausta on 7. vuosiluokalla 0,5 vuosiviikkotuntia, 8. vuosiluokalla 0,5 vuosiviikkotuntia ja 9. vuosiluokalla 1,0 vuosiviikkotuntia. Päävastuu oppilaanohjauksesta on oppilaanohjaajalla, mutta kaikki oppilaiden koulunkäyntiin osallistuvat aikuiset ohjaavat heitä. Aineenopettajat ohjaavat oppilaita oman aineensa opiskelussa sekä tuovat esille oppiaineeseen liittyviä alan työelämämahdollisuuksia sekä ammatteja. Lisäksi luokanvalvojalla on vastuu oppilaan koulunkäyntiin liittyvien asioiden seuraamisesta sekä kodin ja koulun välisestä yhteistyöstä.

Ohjaus tapahtuu pääasiassa koulun oppilaanohjaajan ja oppilaan välisessä vuorovaikutuksessa. Sen perustana on keskinäinen luottamus. Ohjaus on kannustavaa ja oppilaan edistymistä tukevaa. Oppilaanohjauksen työtapoja käytetään monipuolisesti oppilaiden yksilölliset sekä ryhmäkohtaiset

tarpeet ja valmiudet huomioiden. Ohjausmuotoina ovat yksilöllisiin kysymyksiin syventyvä henkilökohtainen ohjaus, pienryhmäohjaus ja luokkamuotoinen ohjaus. Ohjausryhmiä muodostetaan joustavasti ohjauksen sisältö ja vertaistuen mahdollisuudet huomioiden.

Henkilökohtaisessa ohjauksessa oppilaalla on mahdollisuus keskustella opintoihinsa, koulutus- ja uravalintoihinsa sekä elämäntilanteeseensa liittyvistä kysymyksistä. Pienryhmäohjauksessa oppilas oppii ryhmässä käsittelemään kaikille yhteisiä tai kunkin ryhmään osallistuvan oppilaan henkilökohtaisia, muiden oppilaiden kanssa jaettavissa olevia ohjauksellisia kysymyksiä. Huoltajia tiedotetaan yläluokilla tapahtuvista valinnoista, työelämään tutustumisesta ja jatko-opintomahdollisuuksista. Huoltajalle järjestetään tarvittaessa tilaisuuksia neuvotella oppilaan opiskeluun ja valintoihin liittyvistä kysymyksistä opettajan, luokanvalvojan, oppilaanohjaajan, oppilaan ja huoltajan yhteisissä tapaamisissa.

3. Oppilaanohjauksen työn- ja vastuunjako sekä toiminta monialaisissa verkostoissa

Koulun sisäinen työn- ja vastuunjako

Päävastuu oppilaanohjauksesta on oppilaanohjaajalla, mutta ohjaus on kaikkien koulussa toimivien tehtävä. Opettajat, koulun moniammatillinen henkilöstö ja hallinnon edustajat toimivat yhteistyössä ja verkostoja hyödyntäen oppilaan opintopolun aikana sekä siirtymä- ja nivelvaiheissa. Kaikkien koulussa työskentelevien tehtävä on ohjata oppilasta kasvussa ja kehittymisessä. Jokaisen opettajan tehtävä on ohjata oppilasta eri oppiaineiden opiskelussa ja auttaa häntä kehittämään opiskeluvalmiuksiaan ja vuorovaikutustaitojaan. Tavoitteena on ennaltaehkäistä opintoihin liittyvien ongelmien syntymistä ja näin turvata laadukas ohjaus. Oppilasta aiemmin opettanut opettaja huolehtii koulunkäynnin ja opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömän tiedon siirtämisestä oppilaan uudelle opettajalle. Oppilaanohjaaja ja erityisopettaja huolehtivat yhdessä niveltiedon välittämisestä siirryttäessä perusopetuksen jälkeisiin opintoihin.
Seuraavana kuvataan koulun ohjauksen työnjakoa ja vastuualueita. Täten kuvaukset ovat tietoina oppilaalle sekä huoltajille ja henkilöstö hahmottaa ohjauksellisen roolinsa.

Oppilas
- on aktiivinen ja osallistuva
- arvioi omaa toimintaansa
- tuo esille omat toiveensa ja kiinnostuksensa
- arvostaa toisia
- kantaa vastuunsa kouluyhteisön jäsenenä

Huoltaja
- ohjaa ja tukee lastaan/nuortaan onnistumaan koulutyössään
- huolehtii lapsen säännöllisestä koulunkäynnistä ja siitä, että oppivelvollisuus tulee suoritettua
- osallistuu lastaan/nuortaan koskeviin yhteisiin tapaamisiin (vanhempainvartit, arviointikeskustelut, oppilashuollolliset palaverit)
- osallistuu mahdollisuuksien mukaan koulutyöhön liittyviin tilaisuuksiin (vanhempainillat, vanhempaintoimikunta)
- tekee yhteistyötä luokanopettajan kanssa oppilaan koulunkäyntiin liittyvissä asioissa

Rehtori

- luo opetukselle ja oppilaanohjaukselle toimintaedellytykset ja riittävät resurssit
- huolehtii, että oppilailla on mahdollisuus saada ohjausta opetussuunnitelman mukaisesti ja oppilaan oikeus henkilökohtaiseen ohjaukseen toteutuu
- osallistuu ohjauksen suunnitteluun, vahvistaa vuosittaisen työsuunnitelman
- huolehtii oppilaanohjauksen ohjaussuunnitelman tiedottamisesta henkilöstölle yhteistyössä oppilaanohjaajan kanssa
- arvioi ohjaussuunnitelman toteutumista yhdessä oppilaanohjaajan kanssa

Oppilaanohjaaja

- toimii oppilaanohjauksen ja ohjauksen asiantuntijana koulussa
- on päävastuussa oppilaanohjauksen suunnittelusta, toteuttamisesta ja kehittämisestä sekä oppilaanohjauksen opetuksesta ja toteutuksesta vuosiluokilla 7-9
- tukee oppilaan kasvua, ohjaa oppimista sekä oppilaiden tulevaisuus- ja urasuunnittelua
- tekee ennaltaehkäisevää yksilökohtaista ja yhteisöllistä oppilashuoltotyötä
- osallistuu perusopetuksen siirtymä- ja nivelvaiheiden joustavaan järjestämiseen ja tiedonsiirtoon pääsääntöisesti vuosiluokilla 6-9
- toimii yhteistyössä oppilaan, huoltajien, koulun opetushenkilöstön, oppilashuollon henkilöstön ja monialaisen verkoston kanssa
- antaa luokkamuotoista, pienryhmä- ja yksilöohjausta
- huolehtii valinnaisainevalintoihin liittyvistä asioista yhdessä rehtorin kanssa
- huolehtii luokkajaoista ja -sijoituksista yhdessä rehtorin kanssa
- hoitaa työelämään tutustumisen järjestelyt ja ohjauksen
- järjestää oppilaille mahdollisuuksia hankkia kokemuksellista tietoa työelämästä, eri koulutusvaihtoehdoista ja oppilaitoksista
- tekee yhteistyötä työelämän ja sitä edustavien tahojen kanssa
- tekee kiinteää yhteistyötä perusopetuksen jälkeisten opintoja tai sitä korvaavia toimintoja tarjoavien tahojen kanssa
- vastaa päättöluokkalaisten henkilökohtaisista ohjauskeskusteluista ja jatko-opintoihin ohjaamisesta
- tekee yhteistyötä huoltajan kanssa oppilaan opiskeluun, peruskoulun jälkeisiin opiskeluvaihtoehtoihin ja urasuunnitteluun liittyvissä asioissa
- tiedottaa huoltajia oppilaan mahdollisuuksista valinnaisuuteen ja jatko-opintoihin liittyen
- suunnittelee ja toteuttaa tehostetun ja erityisen tuen aikaisen oppilaanohjauksen yhdessä muiden tukea antavien tahojen kanssa
- tekee mahdollisimman varhaisessa vaiheessa jatko-opintosuunnitelmia erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden ja heidän huoltajiensa kanssa
- huolehtii yhdessä erityisopettajan kanssa tiedonsiirrosta oppilaan siirryttäessä perusopetuksen jälkeisiin opintoihin tai toiseen kouluun
- on päävastuussa yhteishaun ja perusopetuksen jälkeisten vaihtoehtojen järjestelyistä sekä oppilaidensa sijoittumisen seuraamisesta
- huolehtii jälkiohjauksesta yhteishaun tulosten tultua ja/tai seuraavana syksynä
- pitää oman osaamisensa oppimisesta, koulutuksesta ja työelämästä sekä yhteiskunnan muutoksista ajan tasalla sekä vie tätä tietoutta oppilaille ja työyhteisöön
- arvioi yhdessä rehtorin kanssa ohjaussuunnitelman toteutumista

Luokanopettaja

- on oman luokkansa ja oppilaansa asiantuntija ja ensisijainen ohjaaja koulussa
- seuraa, ohjaa ja tukee oppilaan koulunkäyntiä ja oppimista
- luo luokkaa myönteistä yhteishenkeä
- tutustuttaa oppilaat koulun toimintatapoihin
- tukee ja ohjaa opiskeluvalmiuksien ja -taitojen kehittymistä sekä vastuunottoa
- ohjaa oppilaita opiskelutaidoissa eri oppiaineissa
- selvittää oppilaiden tuen tarpeet sekä suunnittelee ja toteuttaa tukitoimet yhteistyössä oppilaan, opettajien ja tarvittaessa oppilashuollon kanssa
- tekee yhteistyötä huoltajien kanssa ja käy säännöllisesti arviointikeskustelut ja vanhempainvartit oppilaan ja hänen huoltajansa kanssa
- tekee yhteistyötä oppilasta opettavien ja ohjaavien tahojen kanssa ja huolehtii tiedonsiirrosta siirtymävaiheissa

Luokanvalvoja

- huolehtii luokkansa ryhmäytymisestä ja luo myönteistä yhteishenkeä luokkaan
- tekee yhteistyötä oppilaiden, huoltajien, muiden opettajien ja tarvittaessa oppilashuoltohenkilöstön kanssa oppilaansa tai luokkansa koulunkäyntiin liittyvissä asioissa
- järjestää vanhempaintapaamiset säännöllisesti
- seuraa oppilaan opinnoissa etenemistä ja koulunkäyntiä
- seuraa poissaoloja ja selvittää niiden syyt yhteistyössä huoltajan kanssa
- selvittää oppilaan tuen tarpeet ja hankkii tarvittavan tuen oppilaalle yhteistyössä koulun henkilöstön ja tarvittaessa monialaisen verkoston kanssa
- käynnistää tarvittaessa pedagogisen arvion ja pedagogisen tuen selvityksen tekemisen yhteistyössä oppilaan ja huoltajan kanssa
- huolehtii nivelvaiheen tiedonsiirrosta aineenopettajille sekä muille oppilaan opetukseen osallistuville henkilöille

Opettaja /Aineenopettaja

- on oman oppiaineensa opetuksen ja pedagogisen ohjauksen asiantuntija
- ohjaa koulunkäynnissä ja oppimisessa sekä sosiaalisten taitojen kehittymisessä
- tukee opiskeluvalmiuksien ja -taitojen kehittymistä sekä vastuunottoa omasta opiskelustaan
- kartoittaa opettamansa oppiaineen tuen tarpeet oppilaalla
- osallistuu tukitoimien suunnitteluun ja toteutukseen yhteistyössä erityisopettajan ja tarvittaessa muiden opettajien kanssa (kolmiportainen tuki)
- tekee yhteistyötä huoltajien kanssa
- tiedottaa oppilaita oman oppiaineensa sisältöjen yhteyksistä työelämään
- esittelee omaan oppiaineeseensa liittyviä kouluttautumismahdollisuuksia ja ammattivaihtoehtoja
- tekee omaan oppiaineeseensa liittyvää työelämäyhteistyötä

Erityisopettaja

- on erityisopetuksen asiantuntija koulussa
- osallistuu yleisen, tehostetun ja erityisen tuen suunnitteluun ja antamiseen oppilaan oppimisen edistämiseksi
- vastaa oppimissuunnitelman laatimisesta tuen eri vaiheissa

- vastaa pedagogisten asiakirjojen siirtämistä oppilaan siirtyessä toiselle opettajalle koulun sisällä, vaihtaessa koulua ja siirtyessä perusopetuksesta jatko-opintoihin
- tekee yhteistyötä perusopetuksen päättövaiheessa tehostettua ja erityistä tukea saavien oppilaiden jatko-opintojen suunnittelussa huoltajien ja oppilaanohjaajan kanssa
- osallistuu koulun oppilashuoltotyöhön

Koulunkäynninohjaaja
- ohjaa ja oppilaiden työskentelyä koulunkäynnissä ja oppimisessa yhteistyössä opettajan kanssa
- ohjaa sosiaalisten taitojen kehittymisessä
- tekee yhteistyötä huoltajien kanssa
- osallistuu nivelvaiheen tiedonsiirtoon tarvittaessa

Koulun muu henkilökunta, oppilashuollon henkilöstö ja sivistyspalveluiden henkilöstö
- tukevat ja ohjaavat oppilaan koulutyön sujumista ja koulun kasvatustavoitteita oman toimenkuvansa mukaisesti

Tukioppilas
- luo iloista ja kannustavaa ilmapiiriä kouluyhteisössä
- tukee 7.luokkalaisten ja uutena oppilaana kouluun tulevien oppilaiden sopeutumista uuteen luokkaan ja kouluyhteisöön tukioppilastoiminnasta vastaavan opettajan kanssa
- Työskentely monialaisissa verkostoissa

Ohjauksen jatkumon toteuttaminen taataan tekemällä ohjausyhteistyötä oppilaan opintopolun aikana ja erityisesti siirtymä- sekä nivelvaiheissa. Ohjausyhteistyöhön osallistuvat oppilas- tai ryhmälähtöisesti ne henkilöt, joilla on tarvittava asiantuntemus ja joiden osallistumisesta on hyötyä asian tuloksellisen hoitamisen kannalta. Ohjausyhteistyö on luonteeltaan ennaltaehkäisevää ja ratkaisukeskeistä.

Moniammatillista ja -hallinnollista yhteistyötä tehdään varsinkin perusopetuksen päättövaiheessa olevien oppilaiden kohdalla. Ohjausta tehostetaan erityisesti tukea tarvitsevien oppilaiden, valmistavasta opetuksesta siirtyvien ja koulutuksen ulkopuolelle jäämässä olevien oppilaiden koulutyön onnistumiseksi ja opintojen jatkumisen turvaamiseksi. Oppilaan turvallista siirtymistä opintopolun siirtymävaiheissa tuetaan perusopetuksen opettajien, oppilaanohjaajien ja perusopetuksen jälkeisten opintojen ohjauksesta vastaavien opinto-ohjaajien, opettajien sekä muun moniammatillisen oppilashuollon ja muun alueellisen verkoston yhteistyöllä, joka ylittää oppilaitosten, kouluasteiden ja hallinnolliset rajat.

Ohjauksen monialaisen yhteistyön tavoitteena on oppilaan hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistäminen ja ylläpitäminen sekä niiden edellytysten lisääminen kouluyhteisössä.
Inarin kunnassa toimivat koulukohtaiset oppilashuoltoryhmät sekä tapauskohtaisesti koottavat asiantuntijaryhmät. Koulunuorisotyö toimii eri kouluilla ja koulujen arjessa tehdään yhteistyötä myös poliisin, seurakunnan ja eri harrastejärjestöjen kanssa. Lastensuojelun kehittämistyöryhmä, Nuorisotakuuryhmä ja Selvä Peli-työryhmä kuuluvat koulujen yhteistyöverkostoon.

4. Oppilaan ohjauspolku

Ohjaus esiopetuksesta alkuopetukseen – Lapsilähtöisyys

Paikallisessa varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen opetussuunnitelmassa on yhtenäinen linja siirtymävaiheisiin liittyvistä käytännöistä. Siirtymä kuvataan tarkemmin luvussa kuusi Perusopetuksen yhtenäisyys ja siirtymävaiheisiin liittyvä yhteistyö. Tehostetun ja erityisen tuen siirtopalaverit pidetään hyvissä ajoin keväällä. Päiväkodit/rehtorit kutsuvat kokoon palaveriin, jossa siirretään opetuksen kannalta oleellinen tieto. Lisäksi käytössä ovat tiedonsiirtolomakkeet esiopetuksesta alkuopetukseen, jotka on täytetty yhteistyössä vanhempien ja päiväkodin kanssa.

Ohjaus vuosiluokilla 1-2: Koululaiseksi kasvaminen

Siirtymävaiheessa kevätlukukauden aikana on tärkeä varmistaa opiskelun edellyttämien perustaitojen hallinta ja vahvistaa oppilaan itseluottamusta koululaiseksi kasvamisessa. Koulutyön onnistumista tuetaan yhteistyössä huoltajien kanssa. Oppilasta tuetaan lukemisen, kirjoittamisen ja matematiikan valmiuksissa sekä opiskelutaidoissa. Koululaiseksi kasvamisessa korostuvat itsenäinen ja ryhmässä työskentelyn, taitojen kehittämisen ja vastuullisen oppimisen ohjaaminen. Koulu tiedottaa oppilaita ja huoltajia kieliohjelmasta ja opintojen järjestämisestä, alkavista uusista oppiaineista sekä mahdollisista valinnaisista ja vapaaehtoisista opinnoista. Siirtymävaiheessa tarkistetaan oppilaan tuen tarve ja mahdolliset oppimissuunnitelmat.

Ohjaus vuosiluokilla 3-6: Oppijana kehittyminen

Siirryttäessä kuudennelta seitsemännelle luokalle Inarin kunnan yhtenäisissä peruskouluissa oppilas jatkaa samassa koulussa ja kun taas osa oppilaista aloittaa uudessa koulussa. Siirtymävaiheessa oppilas aloittaa uudessa luokkayhteisössä. Oppilaan koulupäivän pituus kasvaa, koska perusopetuksen tuntijaon mukaan oppilaan vuosiviikkotuntimäärä on 30. Oppilaan oppiaineiden ja oppilasta opettavien aineenopettajien määrä lisääntyy. Ohjauksen tavoitteena on tukea oppilaan itseluottamusta ja turvallisuuden tunnetta tässä siirtymävaiheessa oppilaan oppijana kehittymiseen. Ohjaus toteutetaan oppilaan 6. ja 7. luokkien opettajien ja oppilashuollon henkilöstön yhteistyönä. Opetuksen järjestämisen kannalta olennaisen tiedon ja tuen tarpeen tiedonsiirrosta huolehtimalla ennalta ehkäistään oppimiseen liittyviä haasteita. Lukuvuoteen sisältyvät seuraavat toimenpiteet:

6. luokan syyslukukausi
- Siirtymävaiheen aikataulusta sopiminen yhteistyössä muiden koulujen kanssa.
- Ohjaussuunnitelman esittely koulun henkilöstölle ja ohjaussuunnitelmasta tiedottaminen oppilaille sekä huoltajille eri aikataulujen pohjalta lukuvuoden kuluessa.

6. luokan kevätlukukausi
- Huolehditaan oppilastietolomakkeen ja tukeen liittyvien tiedonsiirtolomakkeiden täyttäminen ja toimittaminen luokanvalvojalle ja tulevan koulun rehtorille sekä tarvittavalle oppilashuoltohenkilöstölle.

- 6. luokkalaisten tarvittavat tapaamiset oppilaiden ja huoltajien kanssa aloitetaan riittävän varhaisessa vaiheessa. Oppilaan henkilökohtainen ohjaus ja tuki siirtymävaiheessa vanhempainvartit ja arviointikeskustelut.
- 6. luokalla uuteen kouluympäristöön perehdyttäminen oppilaanohjaajan ja tukioppilaiden vierailuilla. Opetuksen kannalta välttämättömien tietojen siirto luokkasuunnittelun varmistamiseksi.
- 6. luokkalaisten niveltämispäivät tulevaan kouluun
- Oppilaskohtaiset huoltajapalaverit ja tukitoimien suunnittelu oppilaan, huoltajan, tulevan koulun mahdollisen luokanvalvojan ja oppilashuollon henkilöstön kanssa.
- Järjestetään vanhempainilta ja tiedotetaan koteihin käytännöt 7. luokalle siirtymisestä, ainevalinnoista ja 7. luokan lukuvuoden aloituksesta.

7. luokan syyslukukausi
- Uuteen luokkaan ja kouluun tutustumisen sekä ryhmäytymisen ja oppilaita osallistavan toiminnan toimintatavat. JeeSaan-kavereita ryhmäytymispäivien, oppilaskunnan ja tukioppilaiden toiminnan yhteistyön järjestelyt monialaisesti yhteistyössä eri toimijoiden kanssa.
- Uudet luokanvalvojat perehtyvät oppilaittensa oppilastietolomakkeisiin ja mahdollisiin oppimissuunnitelmiin 7. luokan syksyllä.
- Tehostettua ja erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden oppimissuunnitelmien päivittäminen (erityisopettaja, ryhmänohjaaja, luokanopettaja, oppimisen tuen konsultti)

Ohjaus vuosiluokilla 7-9: Yhteisön jäsenenä kehittyminen ja ohjaus perusopetuksen jälkeisiin opintoihin

Perusopetuksen päättövaiheessa vuosiluokilla kahdeksan ja yhdeksän ohjauksessa korostuu koulutus- ja uravalinnan suunnittelun tukeminen. Oppilaille järjestetään henkilökohtaisia ohjauskeskusteluja oppilaanohjaajan kanssa. Ohjausprosessissa luodaan oppilaalle edellytyksiä yhteishaun tekemiseen tai/ja hakeutumiseen muihin perusopetuksen jälkeisiin koulutuksiin.

Peruskoulun päättäneiden nuorten ohjaus elo-syyskuussa:
- Peruskoulunsa päättäneiden ilman opiskelupaikkaa olevien nuorten ohjaus elokuussa ja siirtymä- sekä nivelvaiheen ohjauksen varmistaminen. Opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömien tietojen siirtäminen tarvittaessa oppilaiden ja huoltajien luvalla.

8. luokka
- Työelämään tutustuminen; 8. luokkien TET-järjestelyt, opintokäynnit työpaikoilla ja eri ammattialojen edustajien vierailut koulussa
- Ammatinvalinnassa huomioitavien erityistarpeiden ja/tai terveysrajoitusten kartoitus ja koulutuskokeilut.
- Tukea tarvitsevien oppilaiden kohdalla jatko-opintoihin liittyvän ohjauksen aloittaminen.

9. luokan syyslukukausi
- Siirtymävaiheen aikataulusta sopiminen yhteistyössä oman koulun ja muiden paikkakuntien eri oppilaitosten opinto-ohjaajien kanssa.

- Ohjaussuunnitelman esittely koulun henkilöstölle ja ohjaussuunnitelmasta tiedottaminen oppilaille ja huoltajille lukuvuoden kuluessa.
- Työelämään tutustuminen; 9. luokkien TET- jaksojen järjestelyt, opintokäynnit työpaikoilla ja eri ammattialojen edustajien vierailut koulussa.
- Oppilaanohjaajan henkilökohtainen ohjaus kaikkien päättöluokan oppilaiden kanssa.
- Mahdollinen siirtymäsuunnitelma on oppilaan, huoltajan ja oppilaanohjaajan välisen keskustelun avaus oppilaan jatko-opintojen ja koulunkäynnin tarkasteluun. Suunnitelma on apuna päättöluokkalaisen ja oppilaanohjaajan käymissä ohjauskeskusteluissa 9. luokan aikana ennen yhteishakua.
- Peruskoulun jälkeisiin vaihtoehtoihin tutustuminen. Tutustumiset toisen asteen oppilaitoksiin ja heidän vierailut oppitunneilla ja koulussa. Lapin alueella järjestettäviin tilaisuuksiin osallistuminen: koulutusmessut, avoimet ovet, yksilölliset tutustumiset.
- Yksilöllisten tutustumisjaksojen järjestäminen, jotta oppilas saa riittävästi tietoa ja omakohtaista kokemusta valintapäätöksensä tueksi.
- Yhteishakujärjestelmään tutustuminen (lähialueen koulutustarjonta, hakumenettely, aikataulut, valintaperusteet, demohakuun tutustuminen) ja tietoa muista peruskoulun jälkeisistä vaihtoehdoista. Huoltajien tiedottaminen yhteishakuun liittyvissä asioissa (vanhempainilta).

9. lk kevätlukukausi

- Oppilaan urasuunnitelman tekeminen ja mahdollinen varasuunnitelma. Ohjauskeskustelut tarvittaessa oppilaiden ja huoltajien kanssa yhdessä.
- Ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen yhteishaun harjoittelu ja mahdollinen harjoitushaku.
- Oppilastietojen siirtäminen hakujärjestelmiin ja tietojen tarkistaminen.
- Haku erityisopetuksena järjestettävään ammatilliseen koulutukseen.
- Haku perusopetuksen jälkeiseen valmistavaan koulutukseen VALMA ja TELMA toteutus.
- Arvioinnin aikataulut: väliarviointi ja päättöarviointi.
- Jatko-opiskeluun valmistautuminen ja mahdolliset soveltuvuus- , pääsy- ja kielikokeet sekä lukion ainevalinnat.
- Tiedotus ja toimintaohjeet kevään ja kesäajan aikatauluista peruskoulunsa päättäville.
- Yhteishaun julkistamisen aikaan kesäkuussa ilman opiskelupaikka jääneiden oppilaiden tukeminen ja jälkiohjaus sekä varasijoille jääneiden oppilaiden tukeminen. Tarvittaessa ohjaus VALMA ja TELMA -koulutuksiin sekä toimintaohjeet lisähaussa toimimiseen.

5. Ohjaus siirtymävaiheissa

Perusopetuksessa on useita siirtymävaiheita ja nivelkohtia, joissa ohjauksen merkitys on suuri. Vuosiluokalta seuraavalle tai toiseen luokkaan, tuen portaalta toiselle, opettajan vaihtuessa, alakoulusta yläkouluun, kunnan sisällä toiseen kouluun tai kokonaan toiseen kuntaan oppilaaksi siirtyminen edellyttää yhteistyötä, yhteisiä toimintamalleja ja ohjauksen lisäämistä koulun sisällä sekä monialaisissa verkostoissa. Tähän liittyy myös tiedonsiirron velvoite ja salassapidon vastuut.

Esiopetuksesta ensimmäiselle luokalle

Nivelvaiheessa esiopetuksesta ensimmäiselle luokalle tehtävän yhteistyön tavoite on helpottaa oppilaan siirtymistä oppiaineiden maailmaan ja oppimisen opiskeluun. Nivelvaiheyhteistyössä uudelle opettajalle siirretään kaikki oppilaan koulunkäynnissä huomioon otettava oleellinen tieto. Esiopetuksen opettaja/lastentarhanopettaja sekä koulun luokanopettaja ja erityisopettaja huolehtivat kevään siirtopalaverissa tiedonsiirrosta. Oppilaan ja hänen huoltajansa kanssa tehdään yhteistyötä.

Toiselta luokalta kolmannelle luokalle

Nivelvaiheessa 2. - 3. lk. yhteistyön on tarkoitus helpottaa alkuopetuksesta siirtymistä uusiin toiminta- ja opiskelutapoihin. Alkuopetuksesta vastannut luokanopettaja sekä erityisopettaja huolehtivat tiedonsiirrosta uudelle luokanopettajalle. Nivelvaiheessa tehdään yhteistyötä oppilaan sekä hänen huoltajansa kanssa.

Alakoulusta yläkouluun siirtyminen

Nivelvaiheissa alakoulusta yläkouluun tehtävän yhteistyön tarkoitus on helpottaa oppilaan siirtymistä uuteen kouluympäristöön ja opiskelutapoihin. Vanhempainilta ja tutustuminen uuteen kouluun ja luokkaan järjestetään koulun työsuunnitelman mukaisesti kuudennen luokan kevään aikana. Seitsemännen luokan syksyllä uuteen luokkaan ryhmäyttämisessä ja koulun käytäntöihin perehdyttämisessä ovat luokanvalvojan ja oppilaanohjaajan lisäksi mukana tukioppilaat sekä mahdollisesti muuta koulun monialaista verkostoa esim. nuorisotyö ja koulukuraattori.

Lähettävän koulun luokanopettaja ja erityisopettaja sekä vastaanottavan koulun rehtori, oppilaanohjaaja, erityisopettaja sekä tuleva luokanvalvoja huolehtivat kevään siirtopalaverissa koulunkäynnin ja oppimisen kannalta tarpeellisen tiedon siirtymisestä. Huoltaja ja oppilas osallistuvat palaveriin tarvittaessa. Palaveriin voi osallistua myös oppilaan joustavan siirtymän varmistamiseksi huoltajan ja oppilaan suostumuksella ne koulun ja monialaisen verkoston edustajat, jotka he näkevät aiheellisiksi. Luokanvalvojan tehtävänä on siirtää opetuksen järjestämisen kannalta tarpeellinen tieto aineenopettajille.

Yläkoulusta perusasteen jälkeisiin opintoihin

Yläkoulusta peruskoulun jälkeisiin opintoihin siirtymisessä yhteistyön tarkoitus on helpottaa oppilaan siirtymistä uuteen kouluympäristöön ja uusiin opiskelutapoihin.Tarvittaessa oppilaalle annetaan peruskoulun viimeisen luokan aikana mahdollisuus tutustumispäivään tai -jaksoon toisen asteen opiskelupaikassa. Oppilaanohjaaja ja erityisopettaja siirtävät koulunkäynnin kannalta oleellisen tiedon vastaanottavan koulun nimeämälle henkilölle. Oppilaalta ja hänen huoltajaltaan pyydetään suostumus tiedonsiirtoa varten.

6. Kodin ja koulun yhteistyö ohjauksessa

Perusopetuksen alussa oppilaanohjauksessa luodaan pohja kodin ja koulun yhteistyölle. Huoltajalle annetaan tietoa ohjauksen työtavoista, oppilaan valinnan mahdollisuuksista ja niiden merkityksestä oppilaan tulevaisuudelle. Yhteistyö turvataan järjestämällä yleistä tiedotusta ja henkilökohtaisia tapaamisia huoltajien kanssa (esim. vanhempainillat). Huoltajalle järjestetään tarvittaessa tilaisuuksia keskustella oppilaan opiskeluun ja valintoihin liittyvistä kysymyksistä yhteisissä tapaamisissa oppilaan ja koulun väen kanssa esimerkiksi luokanopettajan, luokanvalvojan, aineenopettajan, oppilaanohjaajan, oppilaan ja huoltajan kanssa. Koulun Wilma-järjestelmää käytetään monipuolisesti sekä seurantaan (esimerkiksi opintomenestys, poissaolot) että yhteydenpitoon.

Yhteistyö huoltajien kanssa aloitetaan esiopetuksessa ja se jatkuu perusopetuksen loppuun asti. Yhteistyö korostuu erityisesti siirtymävaiheissa. Säännölliset ohjaus- ja arviointikeskustelut sekä vanhempainvartit oppilaan, huoltajan ja opettajan kesken ovat keskeinen ohjauksen yhteistyömuoto. Yhteistyön yhtenä tavoitteena on myös vahvistaa oppilaan omaa vastuullisuutta ja itsenäisyyttä edettäessä kohti päättöluokkaa. Huoltajille taataan mahdollisuus tavata oppilaanohjaaja erityisesti jatkokoulutukseen liittyvissä asioissa. Oppilaalle ja hänen huoltajalleen tarjotaan mahdollisuuksia tutustua oppilaalle soveltuviin perusopetuksen jälkeisiä opintoja järjestäviin oppilaitoksiin.
Tukea tarvitsevan oppilaan kohdalla jatko-opintoihin liittyvä ohjaus aloitetaan riittävän varhain. Jatko-opintoja suunnitellaan yhteistyössä oppilaan, hänen huoltajansa, sekä tarvittaessa vastaanottavan oppilaitoksen ja peruskoulun edustajien kesken. Suunnittelussa otetaan huomioon oppilaan yksilölliset taipumukset, tuen tarve ja koulutuksen mahdollistamat työllistymisnäkymät. Oppilaalle ja huoltajalle annetaan riittävästi tietoa tuen jatkumisen mahdollisuuksista perusopetuksen jälkeisissä opinnoissa sekä muista tukimuodoista. Koko koulun ohjaustyön tuella oppilaat oppivat löytämään tuki- ja ohjauspalveluita tarjoavat tahot koulussa ja yhteiskunnassa sekä kehittävät taitoaan hakea tarvitsemiaan palveluita.

- vuosittaiset vanhempaintapaamiset
- vanhempainillat
- säännöllinen yhteydenpito koteihin
- säännöllisen tiedon antaminen oppilaan oppimisen edistymisestä, koulunkäynnistä
- ja ryhmäytymisestä

7. Työelämäyhteistyö ohjauksessa ja työelämään tutustumisen järjestelyt

Työelämään tutustumisessa oppimisympäristöinä hyödynnetään koulun ja verkkoympäristöjen rinnalla lähiympäristöä (Inarin kunta) ja työelämää. Oppilaalle järjestetään perusopetuksen 7-9 vuosiluokkien aikana työelämään tutustumisjaksoja (TET) koulutus- ja ammatinvalintojensa perustaksi ja työn arvostuksen lisäämiseksi. Oppilas hankkii omakohtaisia kokemuksia työelämästä ja ammateista aidoissa työympäristöissä. Työelämään tutustumisen yhteydessä oppilaalle järjestetään mahdollisuus arvioida hankkimiaan tietoja ja kokemuksia. Työelämään tutustumista toteutetaan yhdessä muiden oppiaineiden kanssa hyödyntäen niiden oppisisältöjä ja työtapoja.

Työelämään tutustumisen järjestelyt

Inarin kunnassa työelämään tutustumista on 7. vuosiluokalla yksi päivä, 8.vuosiluokalla 3-5 päivää ja 9. vuosiluokalla 5-10 päivää. Työelämään tutustuminen 7. vuosiluokalla järjestetään Inarin kunnan eri työpisteissä.

Työelämäyhteistyö aloitetaan jo alakoulussa tutustumalla oppilaan lähipiirin ja koulun sisäisiin ammatteihin ja tehtäviin. Oppimisympäristöinä voivat toimia lähiseudun yritykset ja muut yhteistyötahot. Yläkoulussa järjestetään työelämään tutustumisen (TET) jaksoja. Vuosiluokalla seitsemän työelämään tutustuminen toteutetaan koulun sisäisenä TET -jaksona eli painotus on vielä koulun sisäisiin työtehtäviin ja oman lähipiirin henkilöiden työhön tutustumisessa. Vuosiluokkien 8. ja 9. aikana työelämäjakso on pitempi ja keskeistä on oppilaan oma aktiivisuus paikan hankkimisessa, jolloin samalla harjoitellaan työnhakua.

TET -jaksojen aikana oppilas hankkii omakohtaisia kokemuksia työelämästä. Työelämään tutustumisen yhteydessä oppilaalla on mahdollisuus arvioida hankkimiaan tietoja ja kokemuksia. Yhteistyötä työelämään vahvistetaan myös oppilaanohjaajan vierailulla TET-paikoilla. Vierailut työpaikoilla ja eri alojen edustajien vierailut koululla vahvistavat työelämäyhteyksiä.

8. Ohjauksen toteutumisen arviointi

Oppilaanohjauksen tavoitteiden toteutumista arvioidaan ennen kaikkea oppilaan näkökulmasta. Tällä tarkoitetaan oppilaan siirtymistä eteenpäin ensin alakoulusta yläkouluun ja sitten peruskoulun jälkeen toiselle asteelle. Oppilaat oppivat arvioimaan valmiuksiaan, osaamistaan ja taitojaan, ohjaus- ja tuen tarpeensa määrää ja laatua sekä ryhmätyö- ja vuorovaikutustaitojaan. Alakoulun ohjauksen tavoitteilla pyritään siihen, että oppilas on motivoitunut siirtymään yläkoulun oppilaaksi ja opiskelemaan yläkoulussa. Yläkoulun ohjauksen tavoitteena on, että oppilas on motivoitunut hakemaan jatko-opintoihin sekä kiinnostunut ja sitoutunut aloittamaan ja jatkamaan opintojaan valitsemassaan koulutuksessa. Peruskoulunsa päättävällä oppilaalla on urasuunnitelma sekä mahdollinen varasuunnitelma. Peruskoulunsa päättävän oppilaan jatko-opiskelupaikan saaminen varmistetaan ensin kesällä koulutusvalintojen valmistuttua ja uudelleen vielä seuraavan lukukauden alettua.

Ohjauksen toteutumisen arvioinnissa oppilaanohjaaja pyytää palautetta oppilailta ja huoltajilta siitä, kuinka ohjaus ja tukeminen onnistuivat nivelvaiheissa oppilaan siirtyessä alakoulusta yläkouluun ja yläkoulusta toiselle asteelle.

LIITE 5

INARIN KUNNAN PERUSOPETUKSEN KOULUJEN TASA-ARVO- JA YHDENVERTAISUUSSUUNNITELMAT 2017–2019

INARI

Voimakas luonnostaan

Sisällys

1 JOHDANTO 445

2 TASA-ARVO JA YHDENVERTAISUUS 445

2.1 Tasa-arvo 445

2.2 Yhdenvertaisuus 446

2.3 Syrjintä ja siihen liittyvät käsitteet 446

2.4 Tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyvä lainsäädäntö 448

3 TASA-ARVO JA YHDENVERTAISUUS OPETUKSESSA, OHJAUKSESSA JA TOIMINTA-KULTTUURISSA 449

3.1 Sukupuolitietoinen opetus ja ohjaus 450

3.2 Monikulttuurinen Inari 452

3.3 Sukupuolitietoinen arviointi 453

3.4 Ideoita ja näkökulmia tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi opetuksessa 453

4 SUUNNITELMAN PÄIVITTÄMINEN 456

5. INARIN KUNNAN PERUSOPETUKSEN KOULUJEN KOULUKOHTAISET TASA-ARVO JA YHDENVERTAISUUSSUUNNITELMAT 456

5.1 Inarin koulun tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma 456

5.2 Ivalon ala-asteen koulun tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma 457

5.3 Ivalon yläasteen koulun tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma 459

5.4 Sevettijärven koulun tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma 461

LÄHTEET 463

1 JOHDANTO

Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo tarkoittavat ensi sijassa ihmisarvon kunnioittamista ja yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta. Yhdenvertaiset mahdollisuudet eivät tarkoita erojen kieltämistä. Ihmisten erilaisten taustojen ei tulisi vaikuttaa yksilöiden mahdollisuuksiin saada koulutusta ja kehittää itseään kykyjensä mukaan. Työelämässä hankittujen taitojen ohella koulutus ja osaaminen vaikuttavat yksilön yhteiskunnalliseen sijoittumiseen kaikkein eniten. Siksi koulut ovat erityisasemassa, kun puhutaan yhdenvertaisuuden edistämisestä. Opettajien ja muiden kouluissa työskentelevien aikuisten tehtävänä kouluissa on tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen eikä kouluissa ketään oppilasta tule syrjiä tai suosia. Oikeudenmukaisuuden tulee kouluissa toteutua myös etujen ja rasitteiden jaossa, rikkomusten ja ristiriitojen käsittelyssä sekä arvioinnissa. Opettajien tehtävänä on huolehtia siitä, että kaikille oppilaille kuuluvat samat oikeudet ja velvollisuudet.

Jokaisen koulun ja oppilaitoksen tehtävänä on laatia tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistävä suunnitelma. Tähän kouluja velvoittavat tasa-arvolaki ja yhdenvertaisuuslaki. Inarin kunnan perusopetuksen koulujen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmat on tehty vuosille 2017–2019 ja ne otetaan käyttöön 1.1.2017 kaikissa Inarin kunnan peruskouluissa. Suunnitelma muodostuu yleisestä osasta, joka on kaikissa perusopetuksen kouluissa yhteinen ja sen lisäksi jokainen koulu on laatinut oman koulukohtaisen osion. Näiden suunnitelmien ensisijaisena tavoitteena on saada sekä koulussa työskentelevät aikuiset että oppilaat ymmärtämään, mitä käsitteillä tasa-arvo, yhdenvertaisuus, syrjintä sekä sukupuolitietoinen opetus, ohjaus ja arviointi tarkoitetaan. Lisäksi yleisessä osassa käsitellään monikulttuurista Inaria sekä esitellään ideoita ja näkökulmia tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi opetuksessa. Pääpaino seuraavan kolmen vuoden aikana on sukupuolitietoisuuden lisäämisessä ja asteittain sukupuolitietoisen toiminnan vahvistamisessa perusopetuksessa.

2 TASA-ARVO JA YHDENVERTAISUUS

Seuraavissa kappaleissa käsitellään tasa-arvoon, yhdenvertaisuuteen ja syrjintään liittyviä näkökulmia sekä lainsäädäntöä.

2.1 Tasa-arvo

Mitä tasa-arvolla oikein tarkoitetaan? Suppeassa tarkastelussa se on sukupuolten välistä vertailua. Tasa-arvoa voidaan tarkastella mahdollisuuksien näkökulmasta, jolloin tarkastellaan esimerkiksi lasten tasavertaisia mahdollisuuksia koulutukseen sosioekonomisesta taustasta riippumatta. Suomessa korkeasti koulutettujen vanhempien lapsista korkeakouluun päätyy seitsemän kertaa enemmän kuin kouluttamattomien ja lukioon korkeakoulutettujen lapsia hakeutuu viisi kertaa enemmän kuin vähemmän koulutettujen. Erot opiskelijoiden perhetaustassa näkyvät myös yliopistoissa opiskelijoiden tekemissä valinnoissa: Korkeakoulutettujen vanhempien lapsista tulee lääkäreitä, juristeja ja arkkitehteja. Vanhempien vapaa kouluvalinta on myös johtanut siihen, että tiettyihin peruskouluihin pyritään (painotettu opetus) ja tiettyjä peruskouluja vältellään. Hyvin

koulutetut vanhemmat ovat taitavampia järjestämään lapsilleen oikeat ja parhaat reitit läpi koulutusjärjestelmän ja opastamaan valinnoissa kuin vähemmän koulutetut. Inarin kunnan perusopetuksen kouluissa pyrkimyksenä on kannustaa oppilaita käyttämään hyväksi kykyjään siten, että sosiaalisten lähtökohtien vaikutus lievittyisi.

Tasa-arvolla voidaan tarkoittaa myös yhtäläistä asemaa lain edessä, yhtäläisiä oikeuksia osallistua päätöksentekoon tai tasa-arvoista kohtelua. Tasa-arvo voidaan nähdä ihmisyyteen kuuluvana oikeutena. Tasa-arvon käsitteeseen liittyy vaatimus oikeudenmukaisuudesta – jopa onnellisuudesta. Tasa-arvo voidaan nähdä inhimillisen toiminnan korkeimpana päämääränä, johon on pyrittävä kaikin keinoin. Suomessa koulutus on edustanut perinteisesti keinoa tasa-arvon saavuttamisessa.

Yksinkertaisimmillaan tasa-arvon ihanne tarkoittaa tiettyä kohtelua, joka kaikkien tulisi saada tai jonka kaikki saavat. Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos määrittelee sukupuolten välisen tasa-arvon siten, että sillä tarkoitetaan sukupuolten yhtäläisiä oikeuksia ja mahdollisuuksia yhteiskunnassa ja työelämässä sekä vallan ja resurssien oikeudenmukaista jakamista. Usein puhutaan sekä muodollisesta tasa-arvosta, eli syrjimättömyydestä ja yhdenvertaisista oikeuksista ja kohtelusta, että tosiasiallisesta tasa-arvosta esimerkiksi poliittisten päätösten lopputulosten suhteen. Tasa-arvokäsite kattaa myös sukupuolen moninaisuuden sekä sukupuolen merkityksen muiden henkilöön liittyvien eriarvoisuutta aiheuttavien syiden suhteen.

2.2 Yhdenvertaisuus

Yhdenvertaisuudella tarkoitetaan sitä, että kaikki ihmiset ovat samanarvoisia riippumatta heidän sukupuolestaan, iästään, alkuperästään, kansalaisuudestaan, kielestään, uskonnostaan ja vakaumuksestaan, mielipiteestään, poliittisesta tai ammattiyhdistystoiminnastaan, perhesuhteistaan, vammastaan, terveydentilastaan, seksuaalisesta suuntautumisestaan tai muusta henkilöön liittyvästä syystä. Oikeudenmukaisessa yhteiskunnassa henkilöön liittyvät tekijät, kuten syntyperä tai ihonväri, eivät saisi vaikuttaa ihmisten mahdollisuuksiin päästä koulutukseen, saada työtä ja erilaisia palveluja - perusoikeudet kuuluvat kaikille.

2.3 Syrjintä ja siihen liittyvät käsitteet

Syrjinnällä tarkoitetaan yhdenvertaisuuslain 6§ mukaan:

1) sitä, että jotakuta kohdellaan epäsuotuisammin kuin jotakuta muuta kohdellaan, on kohdeltu tai kohdeltaisiin vertailukelpoisessa tilanteessa (välitön syrjintä);

2) sitä, että näennäisesti puolueeton säännös, peruste tai käytäntö saattaa jonkun erityisen epäedulliseen asemaan muihin vertailun kohteena oleviin nähden, paitsi jos säännöksellä, perusteella tai käytännöllä on hyväksyttävä tavoite ja tavoitteen saavuttamiseksi käytetyt keinot ovat asianmukaisia ja tarpeellisia (välillinen syrjintä);

3) henkilön tai ihmisryhmän arvon ja koskemattomuuden tarkoituksellista tai tosiasiallista loukkaamista siten, että luodaan uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai hyökkäävä ilmapiiri (häirintä);

4) ohjetta tai käskyä syrjiä.

Muodollinen yhdenvertaisuus
Perustuslaki kieltää ihmisten asettamisen erilaiseen asemaan ilman hyväksyttävää perustetta. Muodollisen yhdenvertaisuuden toteutuminen tarkoittaa sitä, että samanlaisessa tapauksessa ihmisiä tulee kohdella samalla tavoin. Tasapuolinen kohtelu on tärkeä hallinnon oikeusperiaate. Hallintolain (6 §) mukaan viranomaisen toimien on oltava puolueettomia ja oikeassa suhteessa tavoiteltuun päämäärään nähden. Myös työsopimuslaki (2 luvun 2 §) velvoittaa työnantajia kohtelemaan kaikkia työntekijöitään tasapuolisesti.

Tosiasiallinen yhdenvertaisuus
Samanlainen kohtelu ei aina kuitenkaan takaa yhdenvertaisuuden toteutumista, sillä ihmisten lähtökohdat ja mahdollisuudet ovat erilaiset. Tosiasiallinen yhdenvertaisuuden toteuttaminen edellyttää yhteiskunnassa esiintyvän syrjintään perustuvan eriarvoisuuden aktiivista poistamista. Viranomaisilla on perustuslakiin ja yhdenvertaisuuslakiin perustuva velvollisuus edistää ihmisten yhdenvertaisuutta. Yhdenvertaisuuslain 4 § mukaan viranomaisten tulee erityisesti muuttaa niitä olosuhteita, jotka estävät yhdenvertaisuuden toteutumista. Yhdenvertaisuuden aktiivinen edistäminen voi merkitä poikkeamista samanlaisen kohtelun periaatteesta, jotta heikommassa asemassa olevien ryhmien tosiasiallinen yhdenvertaisuus toteutuisi. Tosiasiallisen yhdenvertaisuuden edistäminen edellyttää myös välilliseen syrjintään puuttumista. Välillinen syrjintä on usein tahatonta ja perustuu esimerkiksi siihen, ettei näennäisesti puolueettoman säännöksen tai käytännön vaikutuksia erilaisiin ihmisiin tunnisteta. Yhdenvertaisuusvaikutusten arviointi on toiminnan vaikutusten tarkastelua syrjinnän vaarassa olevien ryhmien näkökulmasta.

Positiivinen erityiskohtelu tarkoittaa tietyn syrjinnälle alttiin ryhmän (esimerkiksi vanhukset, lapset, etniset vähemmistöt) asemaa ja olosuhteita parantavia erityistoimenpiteitä, jotka tähtäävät tosiasiallisen yhdenvertaisuuden turvaamiseen eivätkä asteeltaan muodostu toisia syrjiviksi. Yhdenvertaisuuslain 7 § mukaan positiivisen erityiskohtelun on oltava pyrityn tavoitteen kannalta oikeasuhteista. Suppeassa oikeudellisessa tarkastelussa positiivisella erityskohtelulla tarkoitetaan määräaikaiseksi suunniteltuja rekrytointiin, uralla etenemiseen ja oppilasvalintoihin liittyviä toimenpiteitä, joilla lisätään aliedustettujen ryhmien osuutta työpaikoilla, eri henkilöstöryhmissä ja oppilaitoksissa. Ennakkoon suunnitellut painotukset vaikuttavat tilanteissa, joissa kahta muodollisesti yhtä pätevää hakijaa verrataan keskenään aliedustettua ryhmää edustavan hakijan hyväksi. Laajemmassa tarkastelussa positiivisella erityskohtelulla tarkoitetaan toimenpiteitä, joilla tuetaan eri ryhmien tosiasiallista yhdenvertaisuutta ja osallistumismahdollisuuksia eri elämänalueilla. Romanilasten koulukäyntiä tukevat erityisjärjestelyt (koulunkäynninohjaaja) sekä tulkkauksen ja erikielisten tieodotusmateriaalien käyttö huonosti suomea puhuvien henkilöiden kanssa asioidessa ovat esimerkkejä tällaisista toimenpiteistä. Tässä tapauksessa voidaan myös puhua palveluiden kehittämisestä asiakaslähtöisesti. Yhdenvertaisuuslain 5§:n mukaan työn teettäjän tai koulutuksen järjestäjän on tarvittaessa tehtävä kohtuullisia mukautuksia vammaisten henkilöiden työhön tai koulutukseen pääsyn, työssä selviämisen ja työuralla etenemisen turvaamiseksi. Vammaisten henkilöiden työntekoa helpottavat apuvälineet kuten induktiosilmukka, ruudunlukuohjelmat jne. ovat esimerkkejä kohtuullisista mukautuksista.

Häirinnällä tarkoitetaan henkilön tai ihmisryhmän arvon ja koskemattomuuden tarkoituksellista tai tosiasiallista loukkaamista siten, että luodaan uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai hyökkäävä ilmapiiri. Voidaan ajatella, että häirintä on yksi kiusaamisen muoto. Häirinnälle on tyypillistä sen toistuvuus.

Etninen syrjintä on ihmisten eriarvoista kohtelua sillä perusteella, että he kuuluvat tiettyyn etniseen tai kansalliseen ryhmään. Etnistä syrjintää voi liittyä myös erilaiseen asemaan asettamiseen henkilön uskonnon tai ihonvärin tai kansalaisuuden perusteella.

Kohtuullinen mukauttaminen tarkoittaa yksittäistapauksessa toteutettavia tarpeellisia ja asianmukaisia muutoksia ja järjestelyjä, joilla ei aiheuteta suhteetonta rasitetta esimerkiksi työnantajalle tai koulutuksen järjestäjälle, ja joilla varmistetaan vammaisten henkilöiden mahdollisuus nauttia tai käyttää kaikkia ihmisoikeuksia ja perusvapauksia yhdenvertaisesti muiden kanssa. Kohtuullisilla mukautuksilla edistetään vammaisten henkilöiden työllistymistä, työssä selviytymistä ja työn säilyttämistä, koulutusta ja elinikäistä oppimista.

2.4 Tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyvä lainsäädäntö

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986) tuli voimaan Suomessa vuoden 1987 alussa. Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) ja tasa-arvolain muutokset tulivat voimaan ensimmäinen tammikuuta 2015.

Tasa-arvolain tarkoitus on naisten ja miesten välisen tasa-arvon parantaminen, sukupuoleen perustuvan syrjinnän estäminen ja naisten aseman parantaminen erityisesti työelämässä. Se edellyttää, että miehille ja naisille järjestetään samanlaiset mahdollisuudet koulutukseen ja ammatilliseen kehitykseen. Laki on velvoittanut osaa oppilaitoksista toiminnallisen tasa-arvosuunnitelman laadintaan jo vuodesta 2005. Tasa-arvolaissa syrjintäperusteet ovat sukupuoli, sukupuoli-identiteetti ja sukupuolen ilmaisu. Tasa-arvoa edistetään koulutuksessa ja opetuksessa lasten ikä ja kehitys huomioon ottaen.

Sukupuoli-identiteetillä tarkoitetaan tasa-arvolaissa henkilön kokemusta omasta sukupuolestaan. Sukupuolen ilmaisulla tarkoitetaan sukupuolen tuomista esiin pukeutumisella, käytöksellä tai muulla vastaavalla tavalla. Tasa-arvolain syrjintäsäännökset koskevat myös syrjintää, joka perustuu siihen, että henkilön fyysiset sukupuolta määrittävät ominaisuudet eivät ole yksiselitteisesti naisen tai miehen.

Yhdenvertaisuuslain tarkoitus on turvata yhdenvertainen kohtelu ja estää syrjintä kaikenlaisilla perusteilla. Yhdenvertaisuuslaissa syrjintäperusteet ovat ikä, alkuperä, kansalaisuus, kieli, uskonto, vakaumus, mielipide, politiikka, ay-toiminta, vammaisuus, seksuaalinen suuntautuminen ja muu henkilöön liittyvä syy. Lait ovat toisiaan täydentäviä.
Oppilaitosten suunnitelmia koskevat lainkohdat:

Tasa-arvolaki 5 a § (30.12.2014/1329)

Toimenpiteet tasa-arvon edistämiseksi oppilaitoksissa

Koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että vuosittain laaditaan oppilaitoskohtaisesti tasa-arvosuunnitelma yhteistyössä henkilöstön ja oppilaiden tai opiskelijoiden kanssa. Suunnitelma voidaan sisällyttää osaksi opetussuunnitelmaa tai muuta oppilaitoksen suunnitelmaa. Erityistä huomiota tulee kiinnittää oppilas- tai opiskelijavalintoihin, opetuksen järjestämiseen, oppimiseroihin ja opintosuoritusten arviointiin sekä seksuaalisen häirinnän ja sukupuoleen perustuvan häirinnän ehkäisemiseen ja poistamiseen. Vuosittaisen tarkastelun sijasta suunnitelma voidaan laatia enintään kolmeksi vuodeksi kerralla.

Yhdenvertaisuuslaki 6 § (30.12.2014/1325)

Koulutuksen järjestäjän velvollisuus edistää yhdenvertaisuutta

Koulutuksen järjestäjän ja tämän ylläpitämän oppilaitoksen on arvioitava yhdenvertaisuuden toteutumista toiminnassaan ja ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi. Edistämistoimenpiteiden on oltava oppilaitoksen toimintaympäristö, voimavarat ja muut olosuhteet huomioon ottaen tehokkaita, tarkoituksenmukaisia ja oikeasuhtaisia. Koulutuksen järjestäjän on huolehdittava siitä, että oppilaitoksella on suunnitelma tarvittavista toimenpiteistä yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

Koulutuksen järjestäjän ja tämän ylläpitämän oppilaitoksen on varattava oppilaille ja heidän huoltajilleen sekä opiskelijoille tai heidän edustajilleen mahdollisuus tulla kuulluiksi edistämistoimenpiteistä.

3 TASA-ARVO JA YHDENVERTAISUUS OPETUKSESSA, OHJAUKSESSA JA TOIMINTA-KULTTUURISSA

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2014) todetaan, että *perusopetus rakentuu elämän ja ihmisoikeuksien kunnioittamiselle. Se ohjaa niiden puolustamiseen ja ihmisarvon loukkaamattomuuteen. Perusopetus edistää hyvinvointia, demokratiaa ja aktiivista toimijuutta kansalaisyhteiskunnassa. Tasa-arvon tavoite ja laaja yhdenvertaisuusperiaate ohjaavat perusopetuksen kehittämistä. Opetus edistää osaltaan taloudellista, sosiaalista, alueellista ja sukupuolten tasa-arvoa. Opetus on oppilaita uskonnollisesti, katsomuksellisesti ja puoluepoliittisesti sitouttamatonta. Koulua ja opetusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana*.

Perusopetus rakentuu moninaiselle suomalaiselle kulttuuriperinnölle. Se on muodostunut ja muotoutuu eri kulttuureiden vuorovaikutuksessa. Opetus tukee oppilaiden oman kulttuuri-identiteetin rakentumista ja kasvua aktiivisiksi toimijoiksi omassa kulttuurissaan ja yhteisössään sekä kiinnostusta muita kulttuureita kohtaan. Samalla opetus vahvistaa luovuutta ja kulttuurisen moninaisuuden kunnioitusta, edistää vuorovaikutusta kulttuurien sisällä ja niiden välillä ja luo siten pohjaa kulttuurisesti kestävälle kehitykselle.

Eri kulttuuri- ja kielitaustoista tulevat ihmiset kohtaavat toisensa perusopetuksessa ja tutustuvat monenlaisiin tapoihin, yhteisöllisiin käytäntöihin ja katsomuksiin. Asioita opitaan näkemään toisten elämäntilanteista ja olosuhteista käsin. Oppiminen yhdessä yli kieli-, kulttuuri-, uskonto- ja katsomusrajojen luo edellytyksiä aidolle vuorovaikutukselle ja yhteisöllisyydelle. Perusopetus antaa perustan ihmisoikeuksia kunnioittavaan maailmankansalaisuuteen ja rohkaisee toimimaan myönteisten muutosten puolesta.

Perusopetuksen yhteiskunnallisena tehtävänä on edistää tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja oikeudenmukaisuutta. Perusopetus kartuttaa inhimillistä ja sosiaalista pääomaa. Inhimillinen pääoma koostuu osaamisesta ja sosiaalinen pääoma ihmisten välisistä yhteyksistä, vuorovaikutuksesta ja luottamuksesta. Yhdessä ne edistävät yksilöllistä ja yhteiskunnallista hyvinvointia ja kehitystä. Perusopetuksen tehtävänä on osaltaan ehkäistä eriarvoistumista ja syrjäytymistä sekä edistää sukupuolten tasa-arvoa. Perusopetus kannustaa yhdenvertaisesti tyttöjä ja poikia eri oppiaineiden opinnoissa sekä lisää tietoa ja ymmärrystä sukupuolen moninaisuudesta. Jokaista oppilasta autetaan tunnistamaan omat mahdollisuutensa ja rakentamaan oppimispolkunsa ilman sukupuoleen sidottuja roolimalleja.

Perusopetuksen kulttuuritehtävänä on edistää monipuolista kulttuurista osaamista ja kulttuuriperinnön arvostamista sekä tukea oppilaita oman kulttuuri-identiteetin ja kulttuurisen pääoman rakentamisessa. Opetus lisää ymmärrystä kulttuureiden moninaisuudesta ja auttaa hahmottamaan kulttuureita menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden jatkumoina, joissa jokainen voi itse olla toimijana.

Lisäksi opetussuunnitelman perusteissa korostetaan opetuksen ja kasvatuksen valtakunnallisena tavoitteena *elämän, toisten ihmisten ja luonnon kunnioittamisen rinnalla korostetaan ihmisarvon loukkaamattomuutta, ihmisoikeuksien kunnioittamista ja suomalaisen yhteiskunnan demokraattisia arvoja, kuten yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa.*

Inarin kunnan esi- ja perusopetuksessa tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman näkökulmat otetaan huomioon ja ne kytketään osaksi koulujen toimintakulttuuria sekä opetustoimintaa oppilaiden ikä- ja kehitystaso huomioiden.

3.1 Sukupuolitietoinen opetus ja ohjaus

Lasten asenteet sukupuoleen, seksuaalisuuteen ja tasa-arvoon vakiintuvat esi- ja peruskouluiässä. Oman perheen, suvun ja ympäröivän yhteiskunnan todellinen tasa-arvotilanne välittyy monin eri tavoin lasten kokemusmaailmaan. Perinteiset sukupuoliroolit näkyvät esimerkiksi lasten leikin teemoissa ja rooleissa: tytöt suosivat hoivaleikkejä sekä kotiin ja perheeseen liittyviä rooleja ja pojat toiminta- ja seikkailuleikkejä sekä autoleikkejä. Tutkimuksen mukaan viisivuotiaat lapset alkavat samastua omaan sukupuoleensa ja rakentaa sukupuoli-identiteettiään.

Peruskoulussa tytöt ja pojat suhtautuvat moniin oppiaineisiin eri tavoin. Nämä peruskoulussa juurtuneet suhtautumistavat eri oppiaineisiin heijastuvat toisen asteen valintoihin. Sukupuolittuneisuus näkyy myös tyttöjen ja poikien koulusuorituksissa ja luottamuksessa omaan

osaamiseen. Perusopetuksen sukupuolittuneisuutta voidaan lieventää toteuttamalla sukupuoli- ja tasa-arvotietoista opetusta ja ohjausta.

Käsitykset sukupuolten tehtävistä, rooleista ja työnjaosta ovat aina sidoksissa kulloiseenkin kulttuuriin, yhteiskuntaan ja yhteisöön. Sukupuolieron ja eriarvoisuuden rakentaminen ja tuottaminen tapahtuu isolta osin huomaamatta ja tarkoittamatta, totuttuina tai itsestään selvinä toimintatapoina ja suhtautumisena. Niiden näkyväksi tekeminen mahdollistaa käytäntöjen kehittämisen tasa-arvoa edistäväksi. Vastakohtana tälle ovat niin kutsutut sukupuolineutraalit käytännöt, joissa sukupuolten välisiä eroja ei tunnisteta, eikä niiden merkityksiä ja vaikutuksia todeta.

Sukupuolitietoisuus on osa opettajan ammattitaitoa. Sukupuolitietoinen opetus perustuu herkkyydelle tunnistaa yksilöllisyys ja persoonallisuus jokaisessa oppijassa. Opetuksessa on pidättäydyttävä sosiaalistamasta oppilasta hänen ulkoiseen sukupuoleensa. Sukupuolitietoinen opetus tunnistaa sukupuolittavia yhteiskunnallisia ja kulttuurisia tekijöitä sekä kyseenalaistaa ja purkaa niitä sukupuolten tasa-arvoa rakentaen. Sukupuolitietoisuus näkyy perusopetuksen ohjauksessa siten, että oppilaita ohjataan koulussa yksilöllisiin valintoihin ja lievitetään täten opinto-, koulutus- ja uravalintojen segregaatiota.

Opetuksen ja ohjauksen käytäntöjen ei tule ylläpitää ja uusintaa tyttöjen ja poikien jakoa erillisiin ryhmiin. Perusopetus kannustaa yhdenvertaisesti tyttöjä ja poikia opinnoissaan ja jokaista oppilasta autetaan tunnistamaan omat mahdollisuutensa ja rakentamaan oppimispolkunsa ilman sukupuoleen sidottuja roolimalleja. Tyttöjen ja poikien tulee voida tehdä oppiaine-, koulutus- ja uravalintoja yksilöllisten ominaisuuksiensa, vahvuuksiensa ja motivaatiotekijöidensä – ei sukupuolensa perusteella. Moninaisuuden hyväksymisellä koulutuksessa sekä kannustamalla sukupuolelleen ei-tyypilliselle alalle autetaan torjumaan opiskelijoiden stereotyyppistä ajattelutapaa ja ennakkoluuloja sekä rikkomaan rakenteellisia esteitä. Sukupuolitietoinen opetus ja ohjaus ovat opiskelijoiden erilaisten kokemusten, kiinnostusten kohteiden, aatteiden ja tavoitteiden huomioon ottamista.

Sukupuolten tasa-arvo kattaa myös sukupuolen moninaisuuden eli hyväksyy ajatuksen, että sukupuolia on enemmän kuin kaksi ja lähtökohtaisesti sukupuoli ei ole pelkkää biologiaa. Opetuksessa opettajan ja muiden työntekijöiden on tuotava esille myös se, että yksilön sukupuoli voi muuttua elämän aikana. Jokaisella tulee olla oikeus itse määritellä, millainen tyttö tai nainen, poika tai mies hän on, vai kokeeko hän olevansa muunsukupuolinen (sukupuoli-identiteetti, joka ei ole yksiselitteisesti miehen tai naisen identiteetti, vaan näiden yhdistelmä tai jotain aivan muuta, muunsukupuolisen sukupuoli-identiteetti voi myös olla vaihteleva ja liukuva jaksoittain). Opettajat ja koulun työntekijät ymmärtävät ja kunnioittavat oppilaiden erilaisia tapoja ilmentää omaa sukupuoli-identiteettiään. Koulu ei saa tuottaa kapeaan sukupuoli-identiteettiin liittyviä käsityksiä, joista aiheutuu vakavia ongelmia kuten kiusaamista ja ulkopuolelle jättämistä, yksinäisyyttä, koulutuksen keskeytymistä, syrjäytymistä ja itsetuhoisuutta. Oppilaiden sukupuolen kokemusta ja ilmaisua ei saa myöskään yrittää muuttaa.

Seksuaalisten suuntautumisten ja identiteettien moninaisuuden tunnistaminen kuuluu sukupuolitietoiseen opetukseen ja ohjaukseen. Sukupuolitietoinen opettaja tunnistaa omia taipumuksiaan suhtautua oppilaisiin eri tavoin sukupuolen mukaan ja osaa analysoida oppilaiden kanssa sukupuoleen liittyviä rakenteellisia epätasa-arvotekijöitä. Sukupuolitietoinen opettaja edistää

tasa-arvoa aktiivisesti omassa luokassaan ja opetuksessaan sekä valitessaan oppimateriaaleja (edelleen julkaistaan oppikirjoja ja muita materiaaleja, jotka toistavat yhteiskunnassa vallitsevia stereotypioita), työtapoja ja yhteistyökumppaneita. Lisäksi opetuksessa ja koulun toiminnassa koulun työntekijöiden on suunniteltava ja toteutettava toimenpiteitä, joilla pyritään seksuaalisen ja sukupuolisen häirinnän sekä sukupuolen perusteella tapahtuvan syrjinnän ehkäisemiseen sekä poistamiseen.

Tasa-arvo- ja sukupuolitietoisuus opettajankoulutuksessa -sivusto (/wiki.helsinki.fi)

Sukupuolijäsennys perusopetuksen oppikirjoissa. Raportit ja selvitykset 2010:8. Liisa Tanio ja Tiina Teräs.

Helsingin yliopiston opettajakoulutuslaitoksella tehty selvitys, jossa on tutkittu äidinkielen ja kirjallisuuden, matematiikan ja oppilaanohjauksen oppikirjoja erityisesti sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta. Selvityksen päätulos on, että miessukupuoli on enemmän esillä kaikissa tutkituissa materiaaleissa. Sukupuolten tasa-arvoon ja sukupuolen moninaisuuteen liittyvää pohdintaa on oppimateriaaleissa vähän, joten tasa-arvon rakentamiseen ja stereotypioiden purkamiseen ei anneta riittävästi keinoja. Selvityksessä tarkennetaan paikkoja, joissa sukupuolten tasa-arvo tai yhdenvertaisuuden periaatteet on oppikirjoissa nostettu tai voitaisiin paremmin nostaa esiin.

3.2 Monikulttuurinen Inari

Saamelaiset ovat Euroopan Unionin ainoa ja Suomen perustuslaissa tunnustettu alkuperäiskansa. Inarin kunnassa saamen kielten ja -kulttuurien merkitys on vahva. Inarin kunnassa puhutaan kolmea saamen kieltä, pohjois-, inarin- ja koltansaamea, jotka kaikki ovat uhanalaisia kieliä. Inarin kunnan perusopetuksen kouluissa voidaan antaa opetus pääosin inarin- ja pohjoissaameksi. Koltansaameksi voidaan tarjota opetusta äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineessa sekä A2-kielessä, B2-kielessä, B3-kielessä ja ortodoksiuskonnossa. Saamenkielistä opetusta kehitetään edelleen ja monikielisyys- ja kulttuurisuus nähdään rikkautena.

Kaikille yhteisessä opetuksessa (suomenkielinen ja saamenkielinen perusopetus) kiinnitetään erityistä huomiota alkuperäiskansasaamelaisia koskeviin tietoihin ja opetussisältöihin. Todenmukaisen tiedon välittäminen saamelaisista, saamenkielistä, -kulttuureista ja elinkeinoista kaikille kuntamme oppilaille on olennaista. Tässä voidaan hyödyntää eri yhteistyötahoja.

Saamelaisiin liittyvät stereotyyppiset, muuten väärät tiedot tai viittaukset oppimateriaaleissa sekä muissa aineistoissa voivat lisätä suvaitsemattomuutta ja syrjintää. Näin ollen kouluilla on merkittävä rooli todenmukaisen tiedon välittäjänä. Inarin kunnan perusopetuksen kouluissa kannustetaan saamenkielten käyttöön oppituntien ulkopuolella, jolloin saadaan saamenkieliä näkyvämmiksi ja kuuluvammiksi. Lisäksi kouluissa pyritään luomaan näkyvyyttä saamenkielille ja -kulttuureille erilaisissa koulun yhteisissä tapahtumissa, juhlissa sekä fyysisissä kouluympäristöissä.
Inarin kunnan perusopetuksen kouluissa huomioidaan tärkeä saamelaisten merkkipäivä, saamelaisten kansallispäivä, jota vietetään helmikuun kuudentena päivänä. Tarvittaessa järjestetään koulutusta saamenkieliin ja -kulttuuriin liittyvää koulutusta koulujen työntekijöille.

3.3 Sukupuolitietoinen arviointi

Perusopetuksen arvioinnin tulisi olla oikeudenmukaista ja eettistä. Kouluissa annettava arviointi ei saa kohdistua oppilaan persoonaan, temperamenttiin tai muihin henkilökohtaisiin ominaisuuksiin. Oppilaan sukupuoli ei myöskään saa vaikuttaa arviointiin. Sukupuolitietoinen arviointi tarkoittaa, että arviointi on tasapuolista, eikä perustu sukupuoleen tai sukupuoleen liitettyihin stereotypioihin

Kansallisissa oppimistulosten arvioinneissa on viimeisten 10–15 vuoden aikana kuitenkin tullut esiin, että opettajien antamat arvosanat eivät selkeästi vastaa oppilaiden osaamista eli oppilaiden osaaminen ja arviointi (työskentely on tällä hetkellä osa oppiaineen arviointia) eivät kohtaa. Oppimistulosten arvioinneista voidaan havaita, että tytöillä ja pojilla kouluarvosanat näyttävät määräytyvän erilaisin perustein. Tähän viittaavat esimerkiksi Inarin kunnan koulujen terveystiedon 9. vuosiluokan oppimistulosten raportti keväältä 2013 ja matematiikan 9. vuosiluokan oppimistulosten raportti keväältä 2015.

Myös Inarin kunnassa on seurattu perusopetuksen arviointia ja sitä, miten tyttöjen ja poikien arviointi toteutuu. Inarin kunnassa on verrattu tyttöjen ja poikien perusopetuksen päättötodistuksen keskiarvojen keskiarvoja vuodesta 2003 alkaen. Minään vuonna ei ole pojilla ollut parempaa päättötodistuksen keskiarvojen keskiarvoa kuin tytöillä ja joinakin vuosina keskiarvojen keskiarvot erosivat yli numerolla (esimerkiksi vuonna 2007 ja 2012).

Inarin kunnan perusopetuksen kouluissa kiinnitetään vuosina 2017–2019 erityistä huomiota sukupuolitietoiseen arviointiin.

3.4 Ideoita ja näkökulmia tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi opetuksessa

Laki naisten ja miesten tasa-arvosta (5 §) toteaa, että *viranomaisten ja koulutuksen järjestäjien sekä muiden koulutusta tai opetusta järjestävien yhteisöjen on huolehdittava siitä, että tytöillä ja pojilla sekä naisilla ja miehillä on samat mahdollisuudet koulutukseen ja ammatilliseen kehitykseen sekä että opetus, tutkimus ja oppiaineisto tukevat tämän lain tarkoituksen toteutumista. Tasa-arvoa edistetään koulutuksessa ja opetuksessa lasten ikä ja kehitys huomioon ottaen.*

Tyttöjä ja poikia tulee tukea opetuksen ja ohjauksen avulla niin, että he voivat tehdä oppiaine-, koulutus- ja uravalintoja yksilöllisten ominaisuuksiensa, vahvuuksiensa ja motivaatiotekijöidensä – ei sukupuolen – perusteella. Inarin kunnassa opetuksessa edistetään tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusnäkökulmia eri oppiaineissa. Seuraavassa on esitelty ideoita ja näkökulmia opetuksen tueksi. Niiden tavoite on erityisesti tietoisuuden lisääminen sekä opettajien, koulunkäynninohjaajien ja oppilaiden keskuudessa. Esiteltyjä ideoita toteutettaessa otetaan huomioon lapsen ikäkausi ja kehitystaso.

Esiopetus

- opettaja arvioi käyttämiään lauluja, loruja ja satuja tasa-arvon näkökulmasta (esim. kannustavatko ne erilaisiin rooleihin tai ovatko niissä esiintyvät ammatit sukupuolen suhteen stereotyyppisiä)

- satuja ja tarinoita lukiessaan opettaja voi vaihtaa rooleja toisin päin ja varmistaa, että niistä löytyy myönteisiä samaistumisen kohteita tytöille, pojille ja muunsukupuolisille lapsille
- pyritään puhuttelemaan lapsia nimillä, ei joukkona ”tytöt” tai ”pojat”, koska sukupuoli on vain yksi ominaisuus monien ominaisuuksien joukossa
- opettaja voi keskustella lasten kanssa siitä, että on monia tapoja olla tyttö tai poika ja ilmentää sukupuoltaan

Äidinkieli ja kirjallisuus
- opettaja tutustuttaa oppilaita teksteihin, joissa sukupuoliroolit ovat jotain muuta kuin stereotypioita toistavia ja tuo esille mahdollisuuksien mukaan esimerkkejä moninaisista perheitä kuten sateenkaariperheistä
- opetusmenetelmiä valitaan sukupuolitietoisesti
- voidaan kiinnittää erityistä huomiota sukupuolten tasa-arvoa edistävään kielenkäyttöön niin puhe- kuin kirjoitustehtävissä
- kannustetaan poikia lukemaan monipuolisesti myös kaunokirjallisia tekstejä

Vieraat kielet ja toinen kotimainen kieli
- rohkaistaan oppilaita tekemään aidosti itseään kiinnostavia kielivalintoja sukupuolesta riippumatta
- kyseenalaistetaan käsitystä siitä, että tytöt oppivat paremmin kieliä kuin pojat

Uskonto ja elämänkatsomustieto
- keskustellaan sukupuolen ja perheen moninaisuudesta
- pohditaan valintoja eettisten periaatteiden ja sukupuolten tasa-arvon perustalta
- voidaan pohtia, mistä sukupuolten tasa-arvoa kyseenalaistavat ja sukupuolen mininaisuutta halveksivat, yhteiskunnalliset asenteet syntyvä, mitä seurauksia niillä on, ja miten yhteiskuntamme voi muuttua tasa-arvoisempaan suuntaan

Historia
- voidaan esittää naiset historian aktiivisina osapuolina ja haastaa perinteistä ”suurmieshistoriaa”
- tutustutaan tasa-arvoa edistäviin yhteiskunnallisiin aatteisiin ja liikkeisiin menneisyydessä ja nykyaikana
- pohditaan, miten sukupuoli on määrittänyt historiallisten toimijoiden yhteiskunnallista ja ammatillista liikkumatilaa eri aikoina

Yhteiskuntaoppi
- ohjataan oppilaita havaitsemaan sellaisia asioita, jotka edistävät tasa-arvon toteutumista
- voidaan käsitellä sukupuolinormeja sekä homo- ja transfobiaa

Kuvataide
- opetuksessa voidaan tarkastella sukupuolen esittämistapoja eri aikojen taiteessa, mainonnassa, muodissa ja muussa visuaalisessa kulttuurissa

Käsityö
- pyritään irrottautumaan tietoisesti perinteisestä jaosta tyttöjen ja poikien käsityöhön tai tekstiilityöhön ja tekniseen työhön

Ympäristöoppi
- painotetaan jokaisen vapautta itsensä määrittelyyn ja oman identiteetin rakentamiseen
- opetuksessa voidaan esitellä henkilöitä, jotka edustavat alallaan vähemmistösukupuolta

Biologia ja maantieto
- tutustutaan ihmisen biologiassa intersukupuolisuuteen ja transihmisyyteen
- maantiedossa voidaan tutustua eri maiden kulttuurien sukupuolijärjestelmiin, joissa sukupuolen moninaisuus on hyvin edustettuina (esimerkiksi Intian hijrat ja Australian kolmas sukupuoli)
- tutustutaan YK:n kestävän kehityksen ohjelmaan vuosille 2016–2030 ja otetaan selvää, miten monin tavoin tyttöjen ja naisten aseman parantaminen vaikutta köyhyyden vähentämiseen ja kehitykseen

Matematiikka
- opettaja kiinnittää huomiota oppilaan myönteisen matematiikkakuvan kehittymiseen (tyttöjen luottamus omaan matematiikan osaamiseen heikkenee peruskouluaikana)

Musiikki
- tarkastellaan ja arvioidaan kriittisesti musiikin sisältämiä sukupuolinormeja
- oppilaita kannustetaan rohkeisiin soitinvalintoihin ja kaikenlaiseen musiikin tekemiseen ilman osaamiseen tai sukupuoleen liitettyjä oletuksia

Liikunta
- ei erotella tyttöjen ja poikien liikuntaa
- opettajan on hyvä tunnistaa liikuntakulttuurin sukupuolittuneita rakenteita, toimintamalleja ja stereotypioita sekä purkaa niitä oppilaiden kanssa keskustellen

Kotitalous
- kiinnitetään huomiota tasapuoliseen osallisuuteen ja työnjakoon oppimistilanteessa
- oppitunneilla rakennetaan kotitöiden ja hoivavastuiden käytännön osaamista ja puretaan täten kotitöiden sukupuolittuneisuutta

Oppilaanohjaus
- ammatteihin, työelämään ja elinkeinoihin tutustuttaessa huomioidaan se, ettei vahvisteta sukupuolistreotypioita vaan pyritään purkamaan niitä
- kannustetaan tyttöjä ja poikia valitsemaan TET-paikkansa niin, että he pääsevät tutustumaan työpaikkoihin, joissa toinen sukupuoli on enemmistönä

4 SUUNNITELMAN PÄIVITTÄMINEN

Näiden suunnitelmien tavoitteena on tietoisuuden lisääminen yhdenvertaisuuteen ja tasa-arvoon liittyvistä käsitteistä ja niihin liittyvästä lainsäädännöstä, sukupuolitietoisesta opetuksesta, ohjauksesta ja arvioinnista.

Inarin kunnan perusopetuksen koulujen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmat liitetään osaksi kunnan opetussuunnitelmia. Opetussuunnitelmien arvioinnin yhteydessä tarkastellaan myös näiden suunnitelmien sisältöä. Inarin kunnan perusopetuksen koulujen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmat päivitetään vuoden 2019 lopulla.

5. INARIN KUNNAN PERUSOPETUKSEN KOULUJEN KOULUKOHTAISET TASA-ARVO JA YHDENVERTAISUUSSUUNNITELMAT

5.1 Inarin koulun tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma

Inarin koulun painopisteenä tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmassa on ehkäistä eriarvoistumista ja syrjäytymistä sosioekonomisesta taustasta riippumatta. PISA 2015 -tutkimuksessa todetaan, että perheen sosioekonomisen aseman – vanhempien koulutuksen ja ammatin sekä kodin varallisuuden – vaikutus oppilaiden osaamiseen on vähintään yhtä merkittävä kuin OECD-maissa keskimäärin. Vuonna 2009 vaikutus oli vertailumaiden pienempiä. Suomessa kotitaustan vaikutus tuloksiin on vuoden 2009 jälkeen voimistunut nopeasti kun muissa kehittyneissä maissa se on pysynyt ennallaan. Inarin koulussa tämä tiedostetaan ja huomioidaan opetuksessa ja ohjauksessa.

Inarin koulussa oppilaita autetaan tunnistamaan omat vahvuutensa ja mahdollisuutensa sekä kannustetaan tekemään valintojaan ilman sukupuoleen sidottuja roolimalleja. Opetuksessa pyritään kehittämään nuorten tunnetaitoja ja vuorovaikutusta sekä vahvistamaan erilaisuuden hyväksymistä. Tätä toteutetaan erilaisissa oppimistilanteissa ja ryhmissä.

Inarin koulussa edistetään kielten välistä yhdenvertaisuutta tukemalla kaikkia kieliä kunkin kielen tilanteen huomioon ottaen ja tuetaan saamen kieliä positiivisella erityiskohtelulla, kuten koulujen yleisessä osassa selostetaan.

Inarin koulussa suunnitelman toteutumisesta ja seurannasta vastaa rehtori. Suunnitelman on laatinut Inarin koulun koulukohtainen oppilashuoltoryhmä ja se on käsitelty Inarin koulun työyhteisökokouksessa.

Toimintatavat häirintä- ja syrjintätapauksissa

Inarin koulu on mukana KiVa-koulu ohjelmassa. Siinä oppilaille käydään läpi koulumaailman epäterveitä sosiaalisia ilmiöitä. Materiaalissa on oppituntimalleja joilla sekä vaikutetaan asenteisiin,

ja opetetaan tunnistamaan kiusaamista ja ei kouluun kuuluvaa toimintaa, esimerkiksi seulontojen avulla.

Häirintä ja syrjintätapauksissa on yleensä mahdollista noudattaa kiusaamisen kaavaa. Yksittäisen asian kohdalla pohditaan, onko asia mahdollista käsitellä kaavan mukaan, vai tuleeko asia käsitellä jotenkin toisin asian luonteesta johtuen.

Kiusaamisen ratkaisemisen kaava:
1. Asian esille tulo/ ottaminen.
2. Asianosaisten kuuleminen ja sovittelu.
3. Seuranta.
4. Seurantakeskustelu

TAI kiusaamisen/häirinnän edelleen jatkuessa:
5. Asian esille tulo/ ottaminen.
6. Asianosaisten kuuleminen ja sovittelu.
7. Seuranta.
8. Seurantakeskustelu yhdessä osapuolten vanhempien kanssa.
9. Seuranta.
10. Keskustelu yhdessä osapuolten, vanhempien ja viranomaisten (poliisi ja sosiaalihuolto) kanssa.
11. Seuranta

KiVa-ohjelmassa on olemassa valmiit lomakkeet keskustelujen läpiviemiseksi.

Henkilöstöön kohdistuvissa häirintä- ja syrjintätapauksissa noudatetaan Inarin kunnan toimintaohjetta henkisen väkivallan, kiusaamisen ja syrjinnän estämiseksi työpaikoilla. Oppilasasiaan puututtaessa käydään läpi molemmat ohjeistukset ja konsultoidaan tarvittaessa muita viranomaisia.

Lähteet:

PISA 15 Ensituloksia. Huipulla pudotuksesta huolimatta. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2016:41. Jouni Vettenranta - Jouni Välijärvi - Arto Ahonen - Jarkko Hautamäki - Jenna Hiltunen - Kaisa Leino - Suvi Lähteinen - Kari Nissinen - Virva Nissinen - Eija Puhakka – Juhani Rautopuro - Mari-Pauliina Vainikainen. Saatavilla www-muodossa:

http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2016/liitteet/okm41.pdf

5.2 Ivalon ala-asteen koulun tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma

Ivalon ala-asteella on hieman yli 300 oppilasta. Kaikilla luokka-asteilla käsityö ja alemmilla (1-3) luokilla liikunnan tunnit oppilaat ovat sekaryhmissä. Koulussa toimii oppilaskunnan vaaleissa valittu hallitus. Sen toiminta on aktiivista.

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmaa ei ole henkilö- eikä oppilaskunnan kanssa pohdittu. Sen vuoksi onkin tarpeen kartoittaa, miten sukupuolinen tasa-arvo toteutuu opetuksessa, opiskelutiloissa, välitunneilla ja sosiaalisissa tiloissa.

Esimerkkejä tarkasteltavista asioista:
- Miten oppilaat kokevat liikuntasalin yhteydessä olevien sosiaalisten tilojen intimiteetin.
- Onko opetuksessa osattu jättää tytöttely ja pojittelu pois.

Tarkastelun jälkeen tulee arvioida, miten mahdolliset epäkohdat korjataan.

Ivalon ala-asteen henkilöpoliittinen toimintasuunnitelma

Ivalon ala-asteen koulussa henkilökunnan sukupuolijakauma on noin 20 % (miehet) – 80 % (naiset). Henkilökunnan valinta tapahtuu asetettujen pätevyysvaatimusten ja soveltuvuuden perusteella. Haku- ja valintaprosessissa ei sukupuolella ole merkitystä, paitsi ennalta määritetyissä tehtävissä tarkoituksenmukaisuussyistä (liikunnan opetus).

Palkkatasa-arvo toteutuu automaattisesti. Opetus- ja muiden työtehtävien jako pyritään tekemään tasapuolisesti työntekijän toiveet huomioon ottaen.

Kehityskeskustelu järjestetään vuosittain.

Työyhteisökokouksia järjestetään keskimäärin kerran kuussa ja muina viikkoina on tiedotusvartti. Näissä kokouksissa ja palavereissa on kaikilla yhtäläinen puheoikeus. Puheenjohtajana toimii rehtori tai hänen poissa ollessaan vararehtori.

Sukupuolisen tasa-arvon toteutumista ei ole tarkasteltu. Onkin syytä kartoittaa, onko henkinen ilmapiiri tasa-arvoinen ja ovatko tilat tasa-arvoiset eri sukupuolille.

Ivalon ala-asteen koulun molempien suunnitelmien toteutumisesta ja seurannasta vastaa rehtori yhdessä koulun henkilökunnan kanssa. Suunnitelmat on laatinut koulun vararehtori.

Toimintatavat häirintä- ja syrjintätapauksissa

Ivalon ala-aste on KiVa-koulu. Ohjelman mukaan oppilaiden kanssa käydään läpi koulumaailman epäterveitä sosiaalisia ilmiöitä. Materiaalissa on oppituntimalleja, joilla vaikutetaan asenteisiin ja opetetaan tunnistamaan kiusaamista ja ei kouluun kuuluvaa toimintaa.
Häirintä ja syrjintätapauksissa on yleensä mahdollista noudattaa KiVa-ohjelmaa. Yksittäisen asian kohdalla pohditaan, onko asia mahdollista käsitellä kaavan mukaan, vai tuleeko asia käsitellä jotenkin toisin.

Kiusaamisen ratkaisemisen kaava:
1. Asian esille tulo/ ottaminen.
2. Asianosaisten kuuleminen ja sovittelu.
3. Seuranta.

4. Seurantakeskustelu.

TAI edelleen jatkuessa:

5. Asian esille tulo/ ottaminen.
6. Asianosaisten kuuleminen ja sovittelu.
7. Seuranta.
8. Seurantakeskustelu yhdessä osapuolten vanhempien kanssa.
9. Seuranta.
10. Keskustelu yhdessä osapuolten, vanhempien ja viranomaisten (poliisi ja sosiaalihuolto)
11. kanssa.
12. Seuranta.

KiVa-ohjelmassa on olemassa valmiit lomakkeet keskustelujen läpiviemiseksi.
Henkilöstöön kohdistuvissa häirintä- ja syrjintätapauksissa noudatetaan Inarin kunnan toimintaohjetta henkisen väkivallan, kiusaamisen ja syrjinnän estämiseksi työpaikoilla. Asiaan puututtaessa käydään läpi molemmat ohjeistukset ja konsultoidaan tarvittaessa muita viranomaisia.

5.3 Ivalon yläasteen koulun tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma

Ivalon yläasteen koulun tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma on laadittu yhteistyössä henkilöstön ja oppilaskunnan kanssa. Suunnitelman laatimisesta ovat vastanneet koulun rehtori ja vararehtori.

Työyhteisössä esiin nousevat asiat

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman valmistelussa käsiteltiin oppilaiden välisiä suhteita ja oppilaiden kohtelua opettajien taholta opetuksen ja oppimisen arvioinnissa. Uuden opetussuunnitelman toteutumisessa erityistä huomiota tulee kiinnittää monipuoliseen arviointiin ja kannustavan palautteen antamiseen oppilaille. Opetusryhmien koon suuri vaihtelu lisää oppilasarvioinnin haasteita. Opetussuunnitelman ainekohtaiset tavoitteet ja hyvän osaamisen kriteerit päättöarvioinnissa tukevat opettajien arviointityötä ja yhtenäistävät arviointia.

Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus tarkoittaa myös henkilökunnan kohtelun oikeudenmukaisuutta lainsäädännön määrittämällä tavalla. Sekä henkilökunta että oppilaat osallistuvat koulussa heitä koskevien asioiden valmisteluun ja heidän tulee tulla kuulluiksi. Yhteisvastuun ja osallisuuden vahvistamisella lisätään tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta. Sisäilman laatuun liittyvät ongelmat lisäävät sekä oppilaiden että henkilökunnan epätasa-arvoa, koska kaikkien yhteinen osallistuminen on hankalaa.

Saamelaiskulttuuri on vähän esillä koulun arjessa.

Sukupuolitietoisuutta koulun toiminnassa edistetään tiedostamalla kehittämistarpeita. Sukupuolineutraaliin opetukseen ja ohjaukseen tarvitaan opettajien täydennyskoulutusta.

Tavoitteet tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi

Tasa-arvoisen ja yhdenvertaisen oppilasarvioinnin kehittäminen
Kehitetään pedagogiikkaa lisäämällä ja tarkentamalla monipuolisen arvioinnin menetelmiä aineenopettajien yhteistyönä ja tiedottamalla arvioinnin perusteista sekä oppilaille että huoltajille. Monipuolistetaan opetusmenetelmiä yhteisopettajuuden ja yhteisen suunnittelun avulla. Järjestetään täydennyskoulutusta.

Monikulttuurisuuden huomioiminen
Lisätään saamen kielten käyttöä kouluyhteisössä ja saamelaiskulttuuria koulun tilaisuuksissa, juhlissa ja tapahtumissa.

Laajennetaan asianmukaista tietoa saamelaiskulttuurista asiantuntijoiden avulla.

Seuranta

Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumista seurataan säännöllisesti arvioimalla. Arvioinnin yhteydessä määritellään koulutustarpeita ja uusia kehittämiskohteita.
Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman tavoitteet tarkistetaan lukuvuosittain osaksi työsuunnitelmaa.

Kevätlukukauden puolivälissä (lukuvuonna 2018-2019) laaditaan selvitys asetettujen tavoitteiden toteutumisesta, johon aineisto kerätään kyselyn avulla.

Koulun arviointiryhmä ja oppilaskunnan hallitus keräävät yhdessä arviointitiedot sekä tekevät tarpeelliset muutosesitykset lukuvuositavoitteiksi työyhteisökokouksen käsittelyyn. Seurannasta ja selvityksen toteuttamisesta vastaa koulun rehtori. Oppilaskunnan hallitus huolehtii oppilasnäkökulman esiin tuomisesta tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumiseksi. Aktiivinen henkilöstön osallistuminen yhteisten asioiden hoitamiseen edistää tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta.

Toimintatavat syrjintä – ja häirintätapauksissa

Häirinnän ehkäiseminen

Häirintää pyritään ennaltaehkäisemään seuraavin toimenpitein:
- Jokaisessa luokassa keskustellaan häirintään liittyvistä asioista yhteisten ohjeistusten mukaisesti.
- Erityisesti kiinnitetään huomiota uusien oppilaiden sopeutumiseen kouluun.
- Kouluilla pyritään luomaan toimintakulttuuri, jossa häirinnän sivustaseuraajia ei ole, vaan jokainen osaa ja uskaltaa puuttua koulussa esiintyvään häirintään ja pitää häirityn puolta.

Häirintään puuttuminen
- Ensisijaisena vastuuhenkilönä on aikuinen (opettaja tai kuka tahansa muu henkilökuntaan kuuluva), joka on ensimmäisenä tilanteessa mukana.
- Keskustellaan asianosaisten kanssa ja selvitetään tilanteen kulku.
- Kirjataan tapahtumat Kiva Koulu –kansioon.

- Järjestetään osapuolien kuuleminen ja sovitaan, että häirintä loppuu ja tehdään selväksi, mitä tapahtuu jatkossa, jos sopimus ei pidä.
- Sovitaan seurannasta.
- Ilmoitetaan asiasta vakavuusasteen mukaan huoltajalle, koulun oppilashuoltohenkilöstölle, koulukuraattorille jne.
- Suoritetaan mahdolliset kurinpitotoimet.
- Oppilashuolto huolehtii, että sekä häirinnän kohde että tekijä saavat tarvitsemansa tuen.

Mikäli kyseessä on laajempi ilmiö, päätetään yhteisistä toimintatavoista.
- Seurataan, toistuuko tilanne.
- Jos tilanne toistuu, pyydetään tekijän huoltajat tulemaan koululle ja selvittämään tilannetta ja pohtimaan, mitä tehdään seuraavaksi. Vakavammissa tapauksissa arvioidaan myös yhteistyön tarve muihin viranomaisiin.

Koulun johto, opettajat ja muu henkilöstö ovat velvollisia reagoimaan havaitsemaansa syrjintään ja häirintään heti ja ottamaan sen vakavasti. Lapselta tai nuorelta ei voida edellyttää, että hän osaa tai uskaltaa kertoa kokemastaan loukkaavasta ja vastenmielisestä käytöksestä.
Henkilöstöä koskevissa tapauksissa noudatetaan Inarin kunnan toimintaohjetta henkisen väkivallan, kiusaamisen ja syrjinnän estämiseksi työpaikoilla.

5.4 Sevettijärven koulun tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma

Taustaa

Sevettijärven koulussa monia sukupuolten välisiä näkymättömiä raja-aitoja on rikottu jo pitkään. Pienessä koulussa kaiken sukupuoliset ovat samoilla liikuntatunneilla ja käsityötunneilla. Samoilla tunneilla on myös monen ikäisiä ja kaikenlaisin taidoin ja tiedoin varustettuja oppilaita. Ympäristömme kasvattaa suvaitsevaisuuteen ja toisten huomioon ottamiseen. Koulun pienuudesta johtuen voimme tarttua oppilaiden ennakkoluuloihin ja asenteisiin toisia ja ympäröivää maailmaa kohtaan.

Oppimateriaalien valinnassa olemme huomioineet erilaisuuden näkökulman. Oppilaan ohjauksessa on kiinnitetty erityistä huomiota siihen, miten ammatteja esitellään sukupuolitietoisesti ja oppilaita on kannustettu hakeutumaan erilaisiin TET- harjoitteluihin. Haasteena meillä koulussa ovat opetusryhmät, joissa on oppilaita useammalta luokka-asteelta. Oppilaat joutuvat odottamaan tunneilla opettajaa. Heikoimmat oppilaat, jotka tarvitsevat runsaasti opettajan apua, jäävät helposti vaille riittävää tukea tunneilla. Usein pojat ovat heikommilla itseohjautuvuuden taidoilla varustettuja ja heidän opiskelunsa kärsii. Opettajille opetuksen tekee vaativaksi ajan riittämättömyys opetuksen suunnitteluun. Opettajilla on paljon tunteja ja yhdellä tunnilla on useamman vuosiluokan oppilaita.

Tavoite

Työyhteisökokouksessa valikoitui Sevettijärven koulun erityiseksi kehittämiskohteeksi yksilöllistä oppimista tukeva malli, jossa kehitetään oppilaan itsearvioinnin ja oman työn ohjaamisen taitoja. Opettaja asettaa taidolliset tavoitteet näkyvästi oppilaille ja oppilaat tietävät, mitä heiltä odotetaan

minkäkin numeron saavuttamiseksi. Tavoitteet ovat selvästi esitettyjä ja oppilaalle annetaan hänelle sopiva tuki tavoitteiden saavuttamiseksi. Tämän tavoitteena on lisätä oppilaiden motivaatiota opiskeluun ja parantaa itseohjautuvuuden taitoja sekä vapauttaa opettajan aikaa niille oppilaille, jotka sitä eniten tarvitsevat. Yksilöllistä oppimista tukeva malli eriyttää oppilasta myös ylöspäin. Hän voi edetä itsenäisesti ja tehdä itselleen mieluisia lisätehtäviä. Uskomme myös, että yksilöllistämällä oppimista saamme luotua entistä tasa-arvoisemman oppimisympäristön. Keväällä 2017 yksilöllisen oppimisen malliin siirrytään 6-9. luokilla kielissä, matematiikassa, äidinkielessä sekä lukuaineissa.

Arviointi

Tavoitteiden saavuttamista seurataan vanhemmilta kerätyn palautteen, oppilaan itsearvioinnin ja oppimistulosten seurannalla. Suunnitelman toteutumisesta ja sen arvioinnista vastaa rehtori yhdessä opettajien kanssa. Suunnitelman on laatinut rehtori yhdessä opettajien kanssa.

Toimintatavat syrjintä – ja häirintätapauksissa

Sevettijärven koulu on KiVa-koulu. Ohjelman mukaan oppilaiden kanssa käydään läpi koulumaailman epäterveitä sosiaalisia ilmiöitä. Materiaalissa on oppituntimalleja, joilla vaikutetaan asenteisiin ja opetetaan tunnistamaan kiusaamista ja ei kouluun kuuluvaa toimintaa.

Häirintä ja syrjintätapauksissa on yleensä mahdollista noudattaa KiVa-ohjelmaa. Yksittäisen asian kohdalla pohditaan, onko asia mahdollista käsitellä kaavan mukaan, vai tuleeko asia käsitellä jotenkin toisin.

Kiusaamisen ratkaisemisen kaava:
1. Asian esille tulo/ ottaminen.
2. Asianosaisten kuuleminen ja sovittelu.
3. Seuranta.
4. Seurantakeskustelu.

TAI edelleen jatkuessa:

1. Asian esille tulo/ ottaminen.
2. Asianosaisten kuuleminen ja sovittelu.
3. Seuranta.
4. Seurantakeskustelu yhdessä osapuolten vanhempien kanssa.
5. Seuranta.
6. Keskustelu yhdessä osapuolten, vanhempien ja viranomaisten (poliisi ja sosiaalihuolto) kanssa.
7. Seuranta.

KiVa-ohjelmassa on olemassa valmiit lomakkeet keskustelujen läpiviemiseksi.

Henkilöstöön kohdistuvissa häirintä- ja syrjintätapauksissa noudatetaan Inarin kunnan toimintaohjetta henkisen väkivallan, kiusaamisen ja syrjinnän estämiseksi työpaikoilla. Asiaan puututtaessa käydään läpi molemmat ohjeistukset ja konsultoidaan tarvittaessa muita viranomaisia.

Syrjintään puuttuminen on ensisijaisesti esimiehen vastuulla. Esimiehen jälkeen yhteyttä voidaan ottaa työsuojeluviranomaisiin. Työsuojeluviranomaiset ja virastojen työsuojeluhenkilökunta valvovat työnantajan toimintaa. Heidän tehtävänään on antaa ohjeita, neuvoja ja suosituksia syrjinnän ehkäisemiseksi ja ohjata tarvittavien viranomaisten luokse.

LÄHTEET

Oppia kaikille! Yhdenvertaisuussuunnittelun opas oppilaitoksille. Sisäasiainministeriön julkaisut 26/2013.
[http://www.intermin.fi/julkaisu/262013?docID=48336]

Tasa-arvotyö on taitolaji. Opas sukupuolten tasa-arvon edistämiseen perusopetuksessa. Oppaat ja käsikirjat 2015:5. Opetushallitus.

[http://www.oph.fi/download/173318_tasa_arvotyo_on_taitolaji.pdf]

Yhdenvertaisuussuunnittelun opas. Sisäasiainministeriön julkaisut 10/2010.
[http://www.intermin.fi/julkaisu/102010?docID=25380]